COMMENTARIORVM IN VNIVERSAM ARISTOTELIS DIALECTICAM VNA CVM DVBIIS, & quæstionibus hac tempestate agitari solitis.

PRIMA PARS.

CONTINENS QVAESTIONES PROOEmiales, Vniuersales, tractatus de natura entis rationis, & exercitio prædicationum, prædicabilia Porphyrii, & prædicamenta Aristotelis.

A PATRE ANTONIO RVVIO ROdensi, Doctore Theologo Societatis Iesu, Theologiæq; professore composita.

AD FLORENTISSIMAM Complutensem Academiam.

del P.e Assist.e de España
de la Comp.a de I.H.S.

CVM PRIVILEGIO.

Valentiæ, apud Petrum Patricium Mey, iuxta Templum D. Martini.
M. DC. VI.

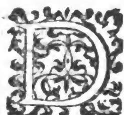

Lo Rey, e per la Magestat

ON Iaume Ferrer Caualler, Conseller de sa Magestat, portât ueus de general Gouernador, y regent la lloctinentia, y capitania general en la present ciutat y regne de Valēcia. Per quāt per part del Pare Antoni Ruuio de la Companyia de Iesus, doctor en sacra Theologia, nos es estat referit, que ell ab son treball, y estudi particular ha compost un llibre intitulat, Commentarii in uniuersam Aristotelis Dialecticam. Lo qual es molt curios, y profitos, bims haja suplicat fos de nostra merce donar, y concedirli licencia, y facultat pera poder imprimir aquell ab priuilegi, que ninguna altra persona ho puixa fer, per temps de deu anys. Lo que nos attes que dita obra es estada aprouada per lo Ordinari, ho hauem tingut per be en la manera infrascrita. Perço ab tenor de la present expressament, y de nostra certa ciencia delliberadament, y consulta per la real autoritat de que usam, donam, y concedim llicencia, permis, y facultat al dit Pare Antoni Ruuio, pera que aquell tan solament, o qui son poder tindra, y no altra persona sens llicencia, y facultat sua, puga imprimir, o fer imprimir, y uendre en la present ciutat y regne lo sobre dit llibre per aquell, com dit es, compost, sots pena que qui lo contrari fara perda los dits llibres, y motles ab que imprimira aquells. Diem perço, y manam a uniuersos, e sengles oficials, y persones eins lo present regne constituits, y cōstituydors, que la present nostra real llicencia per temps de deu anys tan solament del dia de la data de la present real llicencia en auant comtadors, guarden, y obseruen, y contra ella no facen, ne uinguen en manera alguna, si la gracia de sa Magestat tenen per cara, y en pena de cinch cents florins de or de Arago als reals cofrēs aplicadors, y de bens dels contrafahents exigidors, desijen no encorrer. Dat. en Valencia a uint y cinch dies del mes de Agost, any 1606.

Don Iayme Ferrer.

V. Aguirre Reg.   V. Roig Fisci aduoc.

Franciscus Paulus Alreus.

In diuersorum xxviij.
fol. lxxxvij.

OANNES DE RIBERA DEI, & Apostolicæ Sedis gratia Patriarcha Antiochenus, Archiepiscopus Valentin. Regiusque Consiliarius, &c. Tenore præsentium licentiam, & facultatē concedimus typis mandandi in hac Valentin. ciuitate, & diœcesi librū hunc Commentariorum in vniuersam Aristotelis Dialecticam, Autore P. Antonio Ruuio Societatis IESV S.T.D. Cuius examen Patri Hieronymo Villanoua eiusdem Societatis S. T. professori commisimus, & nil Religioni Christianæ repugnans in eo contineri: immò vtilem, ac necessarium omnibus huiusmodi facultati operam dantibus fore iudicauit. Dat. Valentiæ die xxj. mensis Augusti. M DC VI.

El Patriarca Arçobispo de Valencia.

De mandato Illustrissimi domini mei Patriarchæ

Federicus Villarrasa Secret.

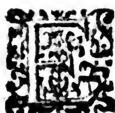
IVSSV

IVSSV Illustrissimi, & Reuerendissimi domini domini Ioannis à Ribera Patriarchæ Antiocheni, & Archiepiscopi Valentini, perlegi Commentarios hos Patris Doctoris Antonii Ruuio Societatis IESV *in Aristotelis vniuersam Dialecticam: in quibus non modo nihil doctrinæ Catholicæ inueni repugnans: sed eos doctrina, & Philosophis, & Theologis vtilissima refertos agnoui, & nec solum florentissimæ Complutensis Academiæ alumnis; (quorum precibus hos Commentarios autor in lucem nunc iterum profert) verum etiam doctissimis quibusque perutiles fore iudicaui. vnde dignos censui, vt in communem scholarum vtilitatem typis mandentur. Valentiæ in nostro Diui Pauli Societatis* IESV *Collegio. Octauo idus Augusti. 1606.*

Hieronymus Villanoua Societatis IESV
Theologiæ professor.

EGO

GO Ludouicus Guzman Prouincialis Societatis IESV in prouincia Toletana potestate ad id mihi facta a Reuerendo admodum patre Claudio Aquauiua Præposito nostro Generali facultatem concedo, vt typis mandentur Commentarii in vniuersam Aristotelis Logicam a patre Antonio Ruuio doctore Theologo Societatis IESV, & sacræ Theologiæ professore compositi, & grauium, doctorumque hominum iudicio nostræ Societatis approbati, in cuius rei fidem has literas manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas dedimus 27. Ianuarii, anni 1603. in nostro Collegio Complutensi.

Ludouicus Guzman.

Errata sic sunt corrigenda.

Litera F. folium. P. paginam. C. columnam indicat.

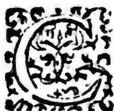
ERRATA PRIMAE PARTIS.

Differentima, lege differentiam. f 38. p. 2. c. 1.
Differentia lege differentiam. f. 49. p. 2. c. 2.
Determinante, & faciente, lege determinanti, & facienti. f. 17. p. 2. c. 2.
vnum non est sub altero, lege vnum est sub altero. f. 98. p. 1. c. 2.
Vtr. prædicamento, lege vtr. prædicamenta. f. 107. p. 2. c. 2.
Extrinseca, lege extrinsecam. f. 121. p. 2. c. 1.
Proprietas, lege proprietates. f. 122. p. 1. c. 2.
Differentia, lege differentiam. f. 60. p. 1. c. 2.
Pertineat, lege pertineant. f. 180. p 2 c. 2.
Supremus, lege supremum. f. 187. p. 1. c. 2.

ERRATA SECVNDAE PARTIS.

Vnicis, lege vnicus. f. 18. p. 1. c. 2.
Proposito, lege propositio. f. 25. p. 2. c. 1.
Hæc, lege hac. f. 25. p. 2. c. 2.
Pro vniuersalia, lege pro vniuersali. f. 26. p. 2. c. 1.
Reduit, lege reduci. f. 39. p. 1. c. 1.
Quoniam, lege quonam. f. 34. p. 1. c. 2.
Ex terminus, lege ex terminis. f. 41. p. 2. c. 2.
Iugulatis, lege iugulatus. f. 57. p. 2. c. 1.
Per eodem, lege per eandem. f. 58. p. 1. c. 1.
Subiecto, lege subiecta. f. 58. p 2. c. 1.
Speeies, lege specie. f. 59. p. 2. c. 1.
De demonstratione, lege demonstrationi. f. 64. p. 1. c. 2.
Ad subalternantem, lege subalternatam. f. 70. p. 2. c. 1.
Aliqui, lege alioqui. f. 71. p. 1. c. 2.

FLORENTISSIMAE, TOTOQVE ORBE CELEBERRIMAE ACADEMIAE Cóplutensi Pater Doctor Antonius Ruuio, vtramq; fœlicitatem precatur.

VM Logices Cómentarios nostros nuper editos adeo vobis gratos extitisse videre, Rector dignissime, Doctores, Magistrique grauissimi, & sapientissimi, celebris, multisq; nominibus Academia illustris, vt inito cōsilio, omniū calculo, & sentétia probatos, instituédæ iuuētutis gratia Dialecticæ professoribus, & Magistris discipulis explicandos præscripseritis, cum denique decretum hoc vestrum auctoritate regia firmatum, stabilitumque sit, vtpote Scholasticis omnibus perutile, qui germanam huius Academiæ, & Aristotelicæ disciplinæ consonam doctrinam, vestro iudicio in hisce Cōmentariis repertam imbibere possent; hoc sane totū meum animū huic vniuersitati iam dudum, nec immerito, deditissimū adeo necessitudinis, amorisq; vinculo astrictū reddidit, vt nihil non aggrediendum, nihil non tentandū putarem, quod huic Academiæ vtile, vel certè gratū fore iudicare. Cum autem eiusdē Academię viri grauissimi, pariter, & doctissimi, quibus me multis nominibus deuinctum fateor, cōmentarios nostros vberius protractos, quā in eadem vniuersitate inueteratus ferret vsus, viderent, gratū pariter, ac vtile fore arbitrabantur, si eosdē cōmentarios in cōpendium redactos, non sine multorū id iam dudū expetentiū acclamatione iterū proferrē, cū ergo cōmunis boni studio tenerentur accensi, & id à me iterū, ac sæpius postularent, eorum præceptis parendum omnino fuit; quorum auctoritas apud me plurimum valens, ad alia properantem animum extéplo ad hūc laborē suscipiendū cōuertit. Suscepi sane, & qua potui diligentia perfeci. Habetis iā viri grauissimi cōpendium hoc, nihilo fermè posteriū, omnino vestriū, re quidem exiguū, placendi studio maximū, id certe, vel maxime in eo spectandū fuit, vt liberaliū Artiū attingentiū limina iuuarētur ingenia, ne rerum multitudine oppressi, vel certe deterriti, ab incepto desisterēt, aut perfecte rē assequi desperarēt. Hūc ergo æquo certe animo laborem susceptū, grati erga vos animi monumentū vestro maturiori, prudentiq. iudicio submitto, dignitatiq; vestræ sacratum volo: quod si conatus nostros ea, qua estis benignitate præditi, censero probari; quæ supersunt omnia pari, & (si fieri poterit) maiori diligentia prosequar.

A D

AD LIBERALIVM ARTIVM STVDIOSOS florentissimæ Complutensis Academiæ.

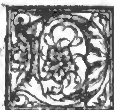
OS pariter, studiosi adolescentes, quæ vberius antea, & fusius disputauimus, ea nunc paucis cõtenta suscipite. Quod iam dudũ petistis, imo expetistis: quod Academia vestra Cõplutensis probauit, quod libens suscepit, & Aristotelicæ, ac diui Thomæ doctrinæ iudicauit consonum, offerimus. Nostris vtinam cedat votis, quod susceptis iam, suscipiendisque laboribus contendimus. Neque enim æque aliud in animo est nostro, atque omnibus, qua fieri possit (vt professionis nostræ ratio, institutumque postulat) continuo prodesse. Hic nostrorum laborum scopus, hic finis, nostra ergo diligẽtia, & opera (vtinam vtili) libẽtes fruimini, omnia deinceps reliqua, modo diuinum adsit numen, accepturi. Valete.

QVAES-

QVAESTIONES PROOEMIALES PRO Dialecticæ introductione.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Dialectica sit necessaria.

Dialecticam, vt titulũ quæstionis explicemus, in naturalem, & acquisitã distinguũt; quidam naturalẽ vocãtes discursus illos, quos solo naturali lumine efficere solent rustici etiam homines; acquisitam vero eam, quam studio, ac labore comparamus. Si tamen propriè loquendum est, non dialecticam, sed quoddam eius initium à natura habemus, nempè naturale lumen intellectus, à quo discursus illi inordinati procedunt, qui satis impropriè dialectica vocantur, propriè vero pro facultate acquisita solum accipitur, de qua inquirimus, an sit necessaria. Sed necessariũ dupliciter accipi solet in schola: simpliciter quidẽ, aut sine addito, vel secundũ quid, aut ex suppositione. necessariũ simpliciter illud vocatur, quod nõ per ordinẽ ad aliud, sed ex propria natura necessitatẽ habet, in qua acceptione solũ Deus dicitur ens necessariũ, quia absq; ordine, vel depẽdẽtia ab alio habet, quod nõ possit nõ esse. Necessarium vero ex suppositione vocamus illud, quod ex suppositione alicuius finis cõsequẽdi tale est, vt cibũ capere necessariũ dicimus ad sustentandam vitam, ergo dum titulus quæstionis inquirit, an facultas dialecticæ sit necessaria, nõ de priori necessitatis modo intelligitur, sed de posteriori, ita vt sẽsus sit, an sit necessaria ad alias sciẽtias acquirendas. Prima opinio tenet, dialecticam non esse necessariam ad alias scientias, sed posse sine illa acquiri, quãuis non sine magno labore, nec sine errorum admixtione; esse vero vtilem, vt commodius, ac facilius, & sine periculo errandi comparentur, ita tenet Iauellus in compendio suæ Logicæ tractatu 1. cap. 4. quem sequuntur pauci, & probatur duplici argum. Primo, quia non est necessaria propter se, nec propter alias scientias, ergo nullo modo. Antecedens probatur, quod non propter se, quia cum Logica sit scientia simul, & modus sciẽdi, si ad seipsam esset necessaria, simul acquirenda esset sciẽtia, & modus sciendi, aduersus dictũ illud Aristotelis, 2. Meth. tex. 1. sciẽtiam simul, & modum sciendi quęrere absurdum est: quod vero propter alias scientias nõ sit necessaria, probatur, quia quęlibet scientia habet proprias definitiones, ac demonstrationes, ergo est sibi modus sciendi: quare nõ indiget dialectica pro modo sciendi. Secundo, quia duo sunt necessaria, vt aliquis cõsequatur sciẽtiam. Primum, vt principia cognoscat. Secũdum, vt certo sciat, se aptis ratiocinationibus vti, & non fallaci-

bus, in colligendis cõcluſionibus ex eis. Sed vtrumque poteſt homo ſine Dialectica, per lumen naturale intellectus, vt patet in ruſticis, qui vnũ ex altero euidenter colligunt in hac, vel illa materia, & de aliis refertur, quod ſcientias ſine Dialectica com parauerint, vt medicinam Hipocrates, & mathematicas diſciplinas alii; ergo non erit dialectica ad alias ſciẽtias acquirendas neceſſaria.

Secunda opinio oppoſita eſt, quæ affirmat, non poſſe vllam ſcientiam vllo modo acquiri ſine Logica, quã tenent plures, quos idem Iauellus citat vbi ſupra, & probant vnico arg. quia vt aliquis acquirat ſcientiam certo ſcire debet reducere concluſionem vſque ad prima principia, vt docet Ariſt. 1. lib. poſteriorum cap. 2. per euidentes conſequentias, ſed repugnat abſque dialectica talem reductionem poſſe efficere, cum non poſsit certo cognoſci, quod tota concluſionum multitudo ex principiis deriuetur, niſi per artem, ergo nec poterit niſi per dialecticam.

Communis ſententia media videtur inter has extremas, quam tenent Sotus, & Cardinalis Toletus quæſt. 1. procemiali quos ſecuntur alii, nempè dialecticam eſſe neceſſariam ad reliquas ſcientias perfectè acquirendas. Sed ad comparandas modo imperfecto, nõ eſſe neceſſariam, ſed vtilem, ita vt ſine illa comparari imperfectè poſsint.

2 Pro ſolutione quæſtionis tria ſunt breuiter notanda, primum eſt, duo eſſe neceſſaria ad comparandam ſciẽtiam primam, quod cõcluſio per euidentem conſequentiam, ex euidenti principio deducatur. Secundũ, quod vtrumque conſtet euidenter ei, qui ſcientiam acquirit: nam ſi non cognoſcit euidenter principium, ſolum erit ei creditum, vel opinatum: & ſi non cognoſcat euidentem eſſe conſequẽtiam ſolum erit reſpectu illius probabilis, & tam ex primo quã ex ſecundo ſequitur, quod concluſio, quam colligit, non ſit euidens, ſed probabilis, cum non poſsit eſſe certior premiſsis, aut conſequẽtia, quare non erit ſcientifica. Secundo adnotandũ eſt, poſſe quidẽ hominem per lumen naturale intellectus, imperfecto quodã modo diſcurrere, vnumq; ex alio deducere, inordinatè quidẽ, hoc eſt, non cognoſcẽdo ordinem, ac depẽdentiam, quam habet concluſio ex principiis, quod docuit Ariſt. 1. Rethor. ad Theodectem cap. 1. illis verbis: *Multi hac temere, & caſu, nonnulli exercitatione, ac habitu factitant, &c.* quia ordo ille nequit ſine arte cognoſci. Tertio adnotandum eſt, habitum ſcientiæ per vnam demonſtrationem generari, propter efficacitatem demonſtrationis, ſed dum generatur per vnum actum, imperfectam habet rationem habitus, aut ſcientię, quia nondum eſt radicatus in ſubiecto, quare nec ipſum denominat tale ſimpliciter, non enim dicitur acquiſiſſe talem ſcientiam, quia vnam, aut alteram concluſionem eius acquiſiuit, niſi ſecundum quid, hoc eſt, ſecũdum vnam illam concluſionem.

Ex his duas concluſiones colligo, quibus meã ſententiã explico. Prior eſt, ad vnam, vel alteram concluſionem alterius ſcientiæ acquirendam non eſt neceſſaria Logica, ſed per ſolum naturale lumen acquiri poteſt. Probatur hæc, quia ſicut naturale lumen ſe extendit ad cognoſcẽda principia, ita etiam ad vnam, aut alteram concluſionem principiis proximam, quia notiſsima eſt, per propriam induſtriam, & laborem hominis poteſt ſe extendere, & cum per vnam concluſio-

clusionem sciētia acquiratur, saltem imperfecta, verum est in hoc sensu, quod ad alias scientias imperfectè cō parandas dialectica non sit necessaria. Secunda conclusio. Integra scientia non potest acquiri sine dialectica, hoc est, secundum omnes conclusiones eius, quam sic probo. Non potest aliquis omnes conclusiones ex principiis colligere per euidētes demonstrationes, nisi cognoscat euidēter ordinem secundum quem vna deriuatur ab altera vsque ad vltimā, quę proximè colligitur ex principiis, sed ordo omnium conclusionum inter sese, & cū principiis cognosci nequit sine arte reducendi, aut resoluē di eas in principia, ergo nec poterit integra scientia acquiri sine dialectica, & hoc est non posse perfectè sine illa acquiri, & iuxta has duas conclusiones nostras intelligenda est tertia opinio communis, quam sic intellectam veram esse dicimus.

Ad primum argumentum primæ opinionis respondet Cardinalis Toletus, Logicam esse necessariam ad seipsam, secundum diuersas partes, quæ præsupponuntur aliis, vt secundum partem prædicamentorum ad partem enuntiationis, & secundum hanc ad syllogismum, sed cum prima pars non præsupponat alteram, non explicat hæc solutio, quonam modo Logica secundum primam partem posit esse ad se necessaria: propterea alio modo respondeo, Logicam duo habere, nempe esse scientiam, in quantum suas conclusiones demonstrat, & esse modum sciendi, in quātum instrumenta conficit, per quę scire posimus; & hæc ratio prior est illa secūdum nostram considerationē, quia prius intelligimus instrumenta sciendi: vt definitionem, ac demonstrationem, quam intelligamus conclusiones demonstratas in Logica. dicimus ergo Logicam, vt modum sciē di, non solum secundum diuersas partes, sed etiam secūdum se totam esse necessariam ad seipsam vt scientiam; ad quod satis est, quod vt scientia præsupponat seipsam vt modū sciendi, dum autem Arist. docuit absurdū esse simul quærere scientiam, & modum sciendi, per modum sciendi, dialecticam intellexit, sed per scientiā, non eandem dialecticam, sed quālibet aliam scientiā, vt docuit D.Th. in expositione eiusdem loci, quā absurdum esse simul cū dialectica quęrere, quasi dicat prius esse addiscendam dialecticam, tamquam necessariam ad alias. Ad secundū respōdeo, non posse naturale lumen, nisi perfriciatur per artem dialecticæ, cognoscere ordinem omnium conclusionū inter sese, & cum principiis, & ideo nec perfectè alias scientias acquirere, vt iam docuimus. Argumentum secūdæ opinionis solum probat, sine dialectica non posse scientiam perfecto modo comparari. Ex dictis colligitur, quem locum dialectica obtinere debeat in acquisitione scientiarum, est enim prima, à qua incipiē dum est, quia cum sit modus sciendi, non possunt aliæ sine ea comparari, nec proinde simul cum ea acquiri, nisi absurdum illud sequatur, quod simul scientiam, & modū sciendi quæramus.

QVAESTIO II.

Vtr. Dialectica sit scientia.

Scientia hac in parte propriè accipitur, pro certa cognitione per demonstrationem comparata, vt docuit Arist. 1. lib. de posteriori resolu. cap. 2. sed diuiditur in scientiā 3

actualem,& habitualem;actualis sciētia dicitur assensus conclusionis,quę per demonstrationem probatur, vt assensus huius conclusionis,homo est risibilis, habitualis vero sciētia est, quæ generatur in intellectu ex multis conclusionibus demonstratis, & licet vtraque sit propriè scientia,sed iam in communi modo loquendi pro habituali accipitur, de hac loquitur titulus quæstionis, dum quærimus, an Logica sit scientia.

Et prima opinio negat dialecticā esse sciētiam, sed asserit esse facultatem quandam,seu artem scientia inferiorem, & hanc tenuerunt Ammonius in prologo prædicamentorum, Alexander in principio Topicorum, Egidius 1. lib. posteriorum quæst.1. Magnesius lib. 1. de interpretatione in principio,Petrus Niger quæst. 11. sui Clypei, & alii, quos secutus est Villalpādeus quęs.26.proœmiali:probatur primo duplici testimonio Aristotelis, qui 1. lib. Rhetoricorum ad Theodectem cap. 2. docet Rethoricam esse particulam quandam dialeticæ, & neutram esse scientiam, sed facultatem quādam inueniendarum rationum,& 1.lib.Topicorum cap. 1. & 2. dialectici officiū esse inquit ex probabilibus disserere.Secundo probatur ratione,quia quælibet scientia debet habere materiam particularē, ac determinatam circa quam versetur, tanquam circa proprium obiectum, & per quam distinguatur ab aliis, sed Logica non habet materiā determinatā, sed versatur circa materiam omnium scientiarum,quia in omni materia conficit definitiones, ac syllogismos, ergo nō erit sciētia. Vnde Arist.4.lib. Metha.cap. 2.textu.5. & 1. lib. de posteriori resolu. cap.8.tex.27. docuit non habere certum genus subiecti, hoc est, certam materiam,circa quam versetur.

Secunda opinio est communis, & tenenda,quod Logica sit vera scientia, quam secuntur D. Tho. 4. Metha.lect.4. Scotus 1. lib. elenchorū, quæst.1.& in prędicabilibus,q.etiam 1. Niphus 4. Metha.textu.5. in fine, Sotus,& Card. Toletus,q. 2. proœmiali,Fonseca, 2.lib.Metha.3.quæst. 1. sectio. 6.& alii omnes. Probatur vnico arg. ex definitione sciētiæ tradita ab Arist.1.lib. poster.cap.2. Sciētia est habitus per demonstrationem acquisitus, sed dialectica habet plures demonstrationes ex euidentibus principiis procedētibus, ergo ex eis generabitur scientia. Probatur minor,nam syllogismum primæ figuræ euidenter concludere demonstratur ex illis principiis, dici de omni,& dici de nullo,& in singulis partibus dialecticæ fiunt aliæ demonstrationes similes.

Ad primum arg. dicimus,Rhetori 4
cam particulam esse dialecticæ docuisse Arist. quia sub parte Topica quodammodo continetur, in quantum docet loca inuenire, ex quibus eruantur probabilia arg. & quātum ad hoc neutra est scientia:dialectica vero non solum docet loca inuenire, sed ea probat per demonstrationem. Prętereaquod probabilia arg.generent opinionem,& ex hoc habet veram rationem scientiæ, nihil autem horum Rhetorica facit,& propterea scientia non est; sed ars quædam sciētia inferior. Secundum testimonium Arist. eodem fere modo declaratur, quia officium dialectici est,probabiliter disserere, non quomodocumq; sed docendo per veram demonstrationem ex quibus sit constituendus syllogismus probabilis,& quod probabilē solū generet assensum,& hoc est esse verā sciētiā. Pro solutione

secun-

Secundum arg. distinguenda est duplex materia Logicæ, remota, & proxima: remota sunt res omnes mũdi, nam circa omnes efficit syllogismos, & definitiones, proxima vero materia sunt operationes intellectus, quas dirigit, & ordinat, constituendo ex eis instrumenta, arg. ergo probat de materia remota, de qua etiã loquitur Arist. in eo loco; scientia vero debet habere materiam proximã, circa quam versetur, & per quam distinguatur ab aliis, & hæc sufficit, vt sit scientia determinata: quod vero materia eius remota non sit determinata, nullum est inconueniens, quia ex materia remota non sumitur ratio scientiæ, sed ex proxima.

QVAESTIO III.

Vtr. Logica vtens sit scientia.

PRæsupponit titulus quæstionis, quod Logica diuidatur in docẽtem, & vtentem, quam diuisionẽ tradiderunt D. Tho. 4. Meth. lect. 4. & Scotus quæst. 1. Elench. & quęst. etiam prima prędicabilium, à quibus eam accepit schola, sed priusquam diuersas opiniones proponamus, declarandum est, an sicut Logica docẽs pro tota ipsa scientia accipitur, ita etiam Logica vtẽs pro tota accipiatur, vel solũ parte topica. Nam quidam dicunt solam partem topicã esse vtentem, & non demõstratiuam, nec reliquas, quorum fundamentum est autoritas D. Tho. qui id videtur asserere 4. Metha. lect. 4. & hoc arg. probare, quia Logica, vt est vsus definiendi, diuidendi, ac demonstrandi in aliis sciẽtiis non tam dialectica appellanda est, quam Philosophia, aut quælibet altera scientia, circa cuius materiam talis vsus versatur.

Communis tamen modus loquendi, & sentiendi dialecticæ scholæ, Logicam pro tota sciẽtia diuidit in docentem, & vtentem, ita vt sicut tota ipsa docens est, in quantũ tradit præcepta conficiendi enuntiationem, & syllogismum, ac reliqua instrumenta per demonstrationem, ita in quantum vtitur omnibus instrumentis in aliis sciẽtiis dicatur vtens, & hoc est nobis tenendum tanquam verum, & necessarium, & probatur primo, quia tantum se extendit Logica vtens, quantum vsus Logicę docentis, sed Logica docens dicitur de tota scientia, & singulis partibus, & non de sola parte topica, ergo Logica vtẽs de tota, & singulis partibus etiam dicetur. Secunda pars topica dicitur Logica vtẽs, quia probabilibus argumẽtis vtitur in cæteris sciẽtiis, sed etiã vtitur Logica definitionibus, ac demonstrationibus in cæteris scientiis, ergo dicetur vtens quantum ad reliquas partes, præter topicam.

Ad D. Tho. respondeo hanc esse mentem eius, vt Logica quãtum ad partem demonstratiuam, & reliquas, (præter topicam) verè sit vtens, sed quia forma demonstrandi, qua vtitur in aliis scientiis vniuersalis, & quasi generica est, determinatur per materiam earum quasi per differentiam ad speciem, non tam dialectica, quam philosophia vocatur; eo modo, quo genus cuiuscumque rei sub nomine specierũ comprehenditur, v.g. animal, quod est in homine, non vocamus animal, sed hominem, sed de parte topica diuersa est ratio, quia cum argumenta probabilia non generent scientiam, sed opinionẽ, potius retinet nomen dialecticæ vsus huius partis, quam aliarum scientiarum, quia pars est dialecticæ, quæ vera scientia est, & quia propriũ dialecti-

ctici officium est, probabiliter dispu tare in qualibet scientia, & differentia hæc inter partē topicā, & reliquas partes Logicæ significauit D. Tho. eodē loco; ex quo colligo, hanc fuisse eius mentem, & nō excludere vllā partem Logicæ à vera ratione vtentis.

5 Supposito ergo, quod Logica vtēs pro tota ipsa sciētia, & omnibus partibus sumi debeat. Quærimus, an sit scientia, aut saltem distinctus habitus à Logica docente: & prima opinio asserit esse veram scientiam, sed non esse habitum distinctum à docēte, sed eundem, ita vt scientia sit, in quantum docens, & etiam in quantū vtens. Hanc videtur sequi Niphus 4. lib. Metha. tex 5. & probatur hoc argumento. Quando aliquis vtitur Logica in aliis scientiis efficiendo demonstrationes, acquirit facilitatem in intellectu ad eas, & alias iterū efficiendum, & hanc facilitatem acquirit per actus procedentes à Logica docente, quā præsupponit; ergo perficit eandem Logicam docentem, & ideo erit vera scientia, quia scientia non perficitur nisi per scientiam, nō tamen distincta, nec distinctus habitus, sed idem, quasi seipsum perficiens.

Secunda opinio, quā secuntur moderni quidam, asserit, Logicam vtentem esse veram scientiam, & distinctam à docente. Vt autem vtrumq; probent, distingūt duo offitia vel actus Logicæ, primum, quo docet cōficere instrumenta, vt syllogismum, aut definitionem; secundum quo vtitur præceptis traditis efficiendo eadem instrumenta in aliis scientiis, & cum per multiplicationem actuū generetur facilitas in potentiis, quā facilitatem vocamus habitum, necesse est ex diuersis actibus, diuersos quoque habitus generari in intellectu, ita vt primò reddatur facilis intellectus ad tradenda præcepta, deinde aliam facilitatem diuersam acquirat per exercitium eorūdem præceptorum efficiendo syllogismos: exemplū assignari potest in musica, in qua duplex facilitas acquiritur, prima in intellectu tradēte regulas cōsonantiarum, secunda in manibus, & primam vocare solent Theoricā, postremā practicam, vnde sequitur duplicem etiā facilitatem ponendam esse in Logica, vnam, quæ sit Theorica, seu speculatiua; alia, quæ sit practica, & illa erit habitus Logicæ docētis, hæc vero Logicæ vtentis. Probant primo, quod sint habitus distincti, quia syllogismus factus in Philosophia naturali non procedit ab habitu eiusdem Philosophiæ, quia non docet quomodo sit componendus syllogismus, sed nec procedit à Logica docente, nam hæc solum habet tradere præcepta in communi efficiendi instrumenta, non ea efficere in particulari; ergo debet procedere ab alio habitu, qui sit Logicæ vtentis. Deinde probant secundo, quod vterque habitus sit scientia, & de docente manifestū est, sed de vtēte probatur, quia vt actus efficiendi syllogismum perfectus sit, & sine errore procedat, præsupponere debet habitum Logicæ docentis, per quem docemur quomodo efficiēdus sit, quod si eum præsupponit, nō poterit ab eodem procedere, ergo ab alio habitu distincto, qui etiā est scientia, cum præsupponat habitum docentis, qui verè est scientia, & modo scientifico procedat in cōponendo syllogismo.

Nostra sententia est, quod dialectica vtens, vt vtens est, non sit sciētia, nec habitus distinctus à Logica docente, sed habitus idem prout ars

est

est singulares syllogismos efficiens, itaque idem et habitus Logicæ, prout tradit præcepta in communi compo nēdi syllogismum, & alia instrumēta per demonstrationem, est Logica do cens, sed in quantum efficit syllogismos singulares est ars, & Logica vtens vocatur. Hanc sententiā sequitur D. Th. 4. Metha. lect. 4. sed quia duplicem partē cōtinet, prima, quod Logica vtens non sit scientia, secunda, quod sit ars, vtraque probāda est. Probatur ergo primo, quod non sit scientia, quia conclusio sciētifica est actus quem per demonstrationē colligimus ex principiis per se notis, sed actus Logicæ vtētis non est assensus conclusionis, quem per demonstrationē colligimus, sed opus quod efficimus, nempe syllogismum, aut definitionem, ergo Logica vtens non est scientia.

Secundo, scientia proximè versatur circa vniuersalia, nec de singularibus est, sed Logica vtens non versatur circa vniuersalia, sed circa actus singulares, quos exercet compo nēdo syllogismos, iuxta pręcepta tradita à docente, ergo non est scientia, sed scientiam præsupponit.

6 Secūda pars nostræ scientiæ, quod Logica vtens, vt talis non sit habitus distinctus à docente, sed idē prout est ars, præsupponit Logicam esse artem, non mechanicam, quæ versatur circa opera externa, vt fabrilis, sed liberalē, quæ versatur circa opera intellectus ea dirigendo: hoc docet expressæ D. Th. 1.2.q.57. art.3. ad 3. & 1. lib. posteriorum lect. 1. & colligitur euidenter ex doctrina Aristo. 6. Ethi. li. c. 4. vbi definit artem, quod sit habitus cū ratione factiuus, vel actiuus, per factiuum intelligens artes mechanicas, quibus efficiuntur opera externa; per actiuum vero liberales, quibus non efficitur externum opus, sed opera animæ interna diriguntur. Hoc supposito probatur primo, quia euidens est, habitum Logicæ esse scientiam, cum procedat per demonstrationem, sed est etiam ars, quia est habitus cū ratione actiuus, nā opera intellectus dirigit, efficitq; singulares syllogismos ex eis, ergo simul est scientia, & ars, diuersa ratione, ita vt quatenus tradit pręcepta efficiendi syllogismum, & alia instrumenta per demonstrationem, sit Logica docens, & vera scientia, vtens vero quatenus est ars, efficiens singulares syllogismos iuxta præcepta à seipsa, vt docente tradita.

Secundo probatur, nā habitus Logicæ docentis per primam demonstrationem acquisitus habet pro obiecto modum sciendi, cuius naturam contēplatur, & opera rationis, ex quibus docet syllogismos conficere; sed eo ipso, quod docet efficere syllogismos habet virtutem eosdē efficiēdi; cūnō egeat alio instrumēto, per quod eos efficiat, sed per eundem intellectum efficit, ergo eo ipso, quod est Logica docens, est etiam habitus, cū ratione actiuus, quod est esse artem liberalem; quare sequitur vtramque rationem habere eundem habitum Logicæ, nempe scientiæ, & artis; sed ratio scientiæ primaria est in eo, atq; præcipua, ratio vero artis quasi secūdaria, & rationem scientiæ pręsupponens. Nam prius intelligimus, quod præcepta per demonstrationem tradat, deinde quod iuxta præcepta tradita, singulares syllogismos efficiat.

Ad arg. primæ opinionis respondeo, Logicam perfici per exercitium efficiēdi syllogismos, nō vt sciētiam, sed vt artem, sicut perficitur in ratione scientiæ per demonstrationes, quibus probat suas cōclusiones,

 quarę

quare non sequitur, vt vtentem esse scientiam, sed artem.

7 Pro solutione argumentorum secundæ opinionis notanda est differẽtia inter artes, quæ per membra corporis aliquo modo exercentur, quales sunt domificatoria, & musica ex vna parte, & cæteræ, quæ circa actus purè internos versantur, vt Logica, quod illæ duplicem facilitatem petunt. Vnam in intellectu, in quo sunt tanquam in subiecto, alteram in mẽbro externo, per quod exercentur, vt musica, præter facilitatem intellectus, petit aliam in manu, vel lingua, & palato, & cùm facilitas sit habitus, includunt duos habitus, quãuis facilitas, quæ est in membris externis non sit propriè habitus. Aliæ vero artes, quæ solum dirigunt operationes intellectus, qualis est dialectica, sicut non exercentur per membra externa, sed per solum intellectum, ita non petunt nisi facilitatem intellectus, quæ habitus est, per quẽ singulares operationes efficiunt, ac dirigunt. & hæc est vna, & eadem in Logica, vt probatum est; per quã pręcepta in communi, & per demonstrationem tradit, vt scientia, & per quã singulares efficit syllogismos, vt ars. Et ideo vnus est, atque idem habitus scientiæ, & artis, ex quibus sequitur negandam esse illam distinctionem de duplici facilitate in his artibus, quæ per membra externa non exercentur.

Iam ergo ad primum arg. eiusdẽ sententiæ respondeo, syllogismum factum in Philosophia naturali, à duplici habitu procedere, nempe ab habitu eiusdem Philosophiæ, & simul ab habitu Logicæ ab illo secundum rationem particularem talis sciẽtiæ, ab habitu vero Logicæ secundum rationem communẽ formæ syllogisticæ, hoc est, modi, & figuræ, præterea ab illo, vt scientia, ab habitu vero Logicæ, vt arte. Petit ergo talis syllogismus duplicem facilitatem, & duplicem habitum, non Logicæ, sed vnum Logicę, alterum philosophię.

Ad secundum concedo, actum efficiendi syllogismũ pręsupponere habitum Logicæ docentis, sed ex hoc non sequitur, quod generet alterum habitum, sed quod eundẽ sub ratione artis perficiat. Falsum igitur est, quod ab eodem habitu docentis Logicæ non procedat.

QVAESTIO IIII.

Vtr. Logica sit unus simplex habitus, unaue simplex qualitas.

Triplicem possumus considerare vnitatem in scientia, sicut in aliis rebus, numericam, specificam, & quasi genericam, sed de vnitate numerica non procedit quęstio, quia certo constat dialecticam non esse vnam numero, sed tot esse, quot sunt intellectus diuersi, vt alia numero est dialectica, quam Petrus habet, ab ea quam habet Ioannes: in hoc ergo sensu manifestum est nõ esse vnã simplicem qualitatem, sed multiplicem. De vnitate ergo specifica, aut generica inquiritur, quãnam ex his habeat, nam si solum habuerit genericam, nõ erit vna qualitas simplex, neque vnus habitus, sed plures sub se continebit, sicut animal, continet plures species, quæ sub eo habent vnitatem genericam: si vero habeat vnitatem specificam, erit vna secundum speciem, sicut albedo: quare nec ex multis habitibus, aut qualitatibus erit composita, sed qualitas simplex, simplexque habitus vocabitur.

Iuxta

Iuxta has duas vnitates, genericam, & specificam duæ sunt opiniones. Prima asserit dialecticam non esse vnum habitum, nec simplicem qualitatem, sed compositam ex multis habitibus, & qualitatibus, ita vt tot sint habitus Logicæ distincti, quot sunt conclusiones diuersæ, nēpè alius habitus prædicabilium, alius prædicamentorum, sicque pro cæteris partibus distinctos habitus ponēdos esse, imo & pro singulis conclusionibus eiusdem partis, si diuersæ sint, ex quibus quasi vnus habitus totalis, & quasi genericus componitur, & vna etiam scientia in quantū obiecta omnium partium, sub ratione communissima entis rationis, aut modi sciendi continentur. Hanc sententiam tenet Scotus quæst. 3. prologi, dub. 2. Otham. ibidem dub 8. Marsilius, quæst. 2. art. 4. Greg. eadē quęst. 3. art. 3. Grabriel. quæst. 8. Cardin. Toletus quæst. 3. procœmiali. Fonseca 5. Metha. cap. 7. quæst. 5. sect. 2. & probabilem reputat Sotus quæst. 3. procœmiali. Probaturque duplici ratione. Prima, habitus, & sciētiæ sumūt vnitatem, ac distinctionem specificam ex obiectis, atque etiam ex principiis per quæ probant suas conclusiones, sed partes dialecticæ habent diuersa obiecta, atque principia, ergo petunt distinctos habitus. Probatur minor, quia prædicabile prædicamentum, enuntiatio, & syllogismus, quæ sunt obiecta diuersarū partium specie diuersa sunt. Habent etiam diuersa principia, quia definitiones horum obiectorum principia sunt, per quæ demonstrantur conclusiones in singulis partibus, & sunt valde diuersæ; ergo habebunt principia diuersa, & conclusiones diuersas, per quas diuerse generabuntur habitus Logicæ.

Secunda ratio. Videmus sepè intellectum esse faciliorem circa vnam partem Logicæ propter frequētiorem vsum eius, quam circa alteram, vt circa syllogismos probabiles, efficiendos, quā circa demonstrationes, ergo diuersos habet habitus earum. Probatur cōsequētia, quia nō potest vnus habitus simul esse facilior, & minus facilis, sicut nec potest idem homo velociter simul, & tarde currere.

Secunda opinio maiorem vnitatē ponit in Logica, affirmans esse vnā specie, ita, vt nec plures habeat habitus, circa diuersas conclusiones eiusdem partis, nec circa diuersas partes, sed eundem habitum se extendere ad omnes partes, & ad omnes cōclusiones earū. Hæc est expressa sententia D. Th. 1. posteriorum c. 23. & 12. quæst. 54. art. 4. eā secuntur Caie. ibidem. Ferra. 2. contra Gent. cap. 4. Sotus quæst. 3. procœmiali, & ex modernis plures, & nobis videtur probabilior. Sed vnde, aut ex quo hanc vnitatem accipiat, non est certum apud omnes, qui eam secuntur. Sed quidam asserunt à materia, aut materiali obiecto habere vnitatem, non ita, vt obiectum materiale sit vnum specie, quia hoc nō requiritur, sed satis est quomodocumque esse vnum, hoc est, vniuocum, vel analogum, genus, aut speciem, vel etiam vniuersalissimum, vt ens, quod est obiectum Metha. à quo etiam si sit analogum, & vniuersalissimum, vnitatem specificā sumit Meta. sic ergo Logica habet vnitatē specificā ab ente rationis, aut modo sciēdi vniuersalissimo.

Alii vero ex obiecto etiam sumere vnitatem habitum inquiunt, non materiali, sed formali: distingūt enim duplicē vnitatem in obiecto cuiuscumque scientiæ, potentiæ, aut habitus, ita vt altera sit vnitas eius in

esse rei, quam materialem vocant; altera in esse scibilis, quā vocant formalem; vt in colore, qui est obiectū visus, vnitas in esse rei est, esse qualitatem, quæ genus est ad albedinē, & nigredinem, vnitas in esse visibilis est, quam habet in quantum mouere potest visum: dicunt ergo scientiam habere vnitatem ex obiecto nō in esse rei, quia sequeretur tot esse scientias, quot sunt res specie, aut genere diuersæ, quod nullus dixit, sed ex eodem obiecto in esse scibili, hoc est, in quantum per scientiā cognoscibile est. Hæc tamen distinctio obiecti, falsa reputatur à quibusdam modernis, quod probant testimonio Aristo. & ratione. Aristo. enim 5. lib. Metha. cap. 15. docet, neque scibile per scientiam, neque scientiam per scibile definiendam esse, quia committeretur vitiosus quidam circulus vnum per alterum vicissim explicādo, & ex consequenti idem per seipsum, vt si definias visum per visibile, dicens, visibile est, circa quod versatur visus; & rursus, visum quod sit id, quod versatur circa visibile, non est aliud, quā visum per seipsum definire. Probatur, nam si visibile definitur per visum, ergo visus definit visibile; & si visibile rursus definitur per visum, ergo definitur per suam definitionem, quod idem est, ac definire per seipsum, nam definitio, & definitum idem sunt. Ratio eorum est, quia obiectum in esse scibilis est posterius scientia, cum ab ea dicatur scibile, ergo non sumit ab eo vnitatem specificam. Probatur consequentia, quia si scientia prior est, ergo prius est vna quam obiectum intelligatur: ab alio ergo, quod sit prius obiecto in esse scibilis, sumere debet vnitatem.

Nobis tamen vera, ac necessaria videtur distinctio obiecti in esse rei, aut in esse scibilis, atque etiam, quod ab obiecto in esse scibilis sumat sciētia vnitatem specificam, quia vtrunque colligitur ex doctrina D. Thomæ. 1. par. quæst. 1. art. 4. & 2. 2. quæst. 1. art. 1. & est communis sententia ferè omnium, quod probo 1. quia conclusio eadem in esse rei pertinet ad duplicem scientiam, quod non potest esse verum, nisi diuersam rationem scibilis in ea consideremus; hæc autem ratio scibilis diuersa sumitur ex diuerso medio, per quod probatur, nempe ex diuersis principiis, diuersaq; demonstratione, ergo necessaria est talis distinctio, & vnitas specifica scientiæ ex vnitate obiecti in esse scibilis, & non in esse rei accipiēda est. Exēplum sumere possumus in hac conclusione. Terra est rotūda, quæ ad Astrologiam pertinet, in quā tum demonstratur ab ea per mediū Mathematicum, & ad Philosophiam naturalem, in quantum demonstratur per medium Philosophicum. Secundo probatur in potentia visiua, quæ colorem percipit, & lumē adeò diuersa, & quæ non possunt conuenire ad constituendum vnum obiectū visus sub ratione qualitatis, nam sequeretur, quod visus omnem qualitatem perciperet, neque etiam sub ratione qualitatis passibilis, quia sequeretur omnem qualitatem passibilem percipere, & vtrumque est falsum; necessarium igitur est, quod sub alia ratione magis particulari conueniāt, vt vtrumque ab eadem potentia percipiatur: & hæc ratio non potest esse alia, nisi quia vtrumque potest mouere visum, & hæc est ratio visibilis. Eadem ergo ratione omnia obiecta materialia alicuius sciētiæ, diuersa quidem in esse rei, cum sint res diuersæ sub aliqua ratione particulari, conuenire

uenire debent, in quantum ab eadē scientia percipi possunt, & hanc vocat Caiet. rationem scibilis, per quam obiectum tribuit scientię vnitatem.

Ad argumētum modernorum hac distinctione respondendum est: denominatio scibilis duplex est, actualis, & relatiua, & virtualis atque absoluta, & prima à scientia ipsa sumitur, & ideo posterior illa est; secunda vero ex natura, & essentia eiusdē obiecti, sicut etiam denominatio intelligibilis, v.g. homo dicitur intelligibilis denaminatione actuali, & relatiua ab intellectu, & intellectione, per quam intelligitur, aut intelligi potest, & ideò posterius est in esse intelligibilis intellectu, & intellectione, sed denominationem virtualem, & quasi radicalem non ab intellectu, sed à propria natura sumit, quia ex propria natura, & entitate res quælibet est intelligibilis: quare secundum hanc denominationē, non depēdet ab intellectu, sed prior est illo. Ttestimonium vero Arist. tangit modum definiendi vnum relatiuum per alterum, quare non potest cōmode explicari vsque ad prædicamentū ad aliquid.

Sed licet distinctio obiecti in esse rei, & in esse scibilis à Caie. tradita necessaria sit, non est tamen sufficiēs ad explicandam vnitatem specificā, quā in Logica ponimus, nisi amplius explicetur, & ostendatur, à quo nam sit sumenda vnitas obiecti in esse scibilis; nam illud tantum erit ratio formalis, à qua eandem vnitatem accipiet scientia. Explicanda vero est per aliam distinctionem ita habentem. In quocunque obiecto scientiæ, potētiæ, vel habitus duo reperimus, nempe rem quam per scientiam, aut potentiam percipimus, & hæc vocatur ratio, quæ; hoc est ratio, quæ percipitur: reperitur etiā ratio sub qua potentia versatur circa illam, aut eā percipit, & hæc dicitur ratio, sub qua, obiecti, per quā determinatur, & ex vtraq; ratione, quæ, & sub qua, constituitur vnum obiectum completum, atque totale, ex ratione, quæ tanquam ex materiali, & ex ratione, sub qua, tanquam ex formali: vnde contingere potest, quod eadem ratio, quæ sit obiectum diuersorum habituum, aut potentiarum, propter diuersas rationes sub quibus percipitur, & propterea verum est, à ratione sub qua, tanquam à formali, & vltima sumere suam vnitatem potentias, habitus, & scientias. Hoc exemplo fiet res manifesta. In obiecto visus reperimus id; quod videtur, & hoc est color, aut lumen, & vocatur ratio, quæ obiectiua; reperimus etiā visibilitatem, quæ nō est aliud quam colorem, aut lumen ex propria natura posse mouere potentiam visiuam, & ab ea videri, & ex vtraque ratione, nempe colore, & visibilitate constituitur obiectum completum potētiæ visiuæ, ex colore quidem, vt materia, ex visibilitate vero, vt forma, à qua vnitatem accipit eadem potentia, & eodem modo ad obiecta scientiarum applicanda est distinctio hęc, dicendumque, rationem, sub qua, esse rationem scibilis, à qua vnitas specifica earum sumenda est.

Sed restat explicandum, id quod in hac re dificillimum est, nempe ratio; sub qua, in obiectis scientiarum, nam ratio, quæ, satis est manifesta; est namque materia circa quam versatur scientia vt ens rationis in Logica, & ens reale in metha. Physic. Caie. & Ferra vbi supra, rationem scibilis in obiecto cuiuslibet scientiæ, ex tali modo abstrahēdi à materia accipien-

cipiendam esse docent, vt ratio sub qua in obiecto Methaph. sit omnimoda abstractio eius à materia, hoc est abstractio à materia, non solum sensibili, sed etiam intelligibili, in Philosophia naturali, abstractio à materia singulari, non tamen à materia sensibili.

Hanc tamen sententiam falsam reputo, quia abstractio à materia nimis vniuersalis est, & propterea non potest esse ratio, sub qua, tribuens scientiæ specificam vnitatem, aut distinctionem, nam sub eadem abstractione continentur plures, ac diuersæ scientiæ, vt sub abstractione à materia singulari, & nõ sensibile vtraque Philosophia, naturalis, & moralis, sub abstractione à materia sensibili vtraque Mathematica, videlicet Geometria, & Arithmetica.

Veram ergo sententiam ex doctrina D. Tho. colligo, nempe rationem, sub qua, in obiectis scientiarum desumendam esse ex tali medio assentiẽdi conclusionibus, sicut in fide sumitur ex testimonio dicentis, medium vero assentiendi cõclusionibus, sunt principia disposita in demonstratione, ex quibus colligitur conclusio, v. g. medium assentiendi huic conclusioni, homo est risibilis, sunt illa principia, omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale sic disposita, vt ex eis colligatur, hominem esse risibilem, nam propter illa assentimus conclusioni; materia igitur, circa quam versatur sciẽtia, in quantum sumitur sub talibus principiis eiusdẽ sciẽtiæ in demõstratione dispositis, propter quæ assentitur intellectus conclusionibus de eo demonstratis, est obiectum completum, sed principia sic disposita est ratio formalis, sub qua, obiectiua, à qua scientia sumit suam vnitatẽ specificam. Et colligitur etiam ex doctrina, quam tradit Arist. de vnitate, ac distinctione scientiarum 1. lib. de posteriori resolutione cap. 23. vbi principia scientiarum duobus modis se habere docet, nam vel sic sunt diuersa, vt nec ex aliis fiant, nec ex alterutris, hoc est, nec ex aliis communibus dependeant, nec necessariã dependentiam inter se habeant diuersas scientias constituunt, sic se habent principia Philosophiæ, & Mathematicæ. Et propterea diuersę sunt tales scientiæ, sed principia Philosophiæ naturalis, ex communibus principiis Physicis pertinentia ad materiam, & formam fiunt, & intrinsecã dependentiã inter se habent, in quãtum principia librorum de cælo, & mundo præsupponuntur necessario ad principia librorum de Generatione, & corruptione, & hæc ad libros de anima, propterea eandem scientiam secundum speciem constituunt omnes istæ partes. Et ita etiam se habent principia Logicæ, quia principia particularia omnium partiũ præsupponunt communia principia entis rationis, aut modi sciendi, ex quibus fieri dicuntur, & eadem principia partium Logicæ se præsupponũt, & posteriora habent necessariam connexionem, & dependentiã ex prioribus, vt principium enuntiationis, quod est definitio eius præsuponit necessario principia, prædicabilium, & prædicamentorum, quæ sunt definitiones eorum, ac tandem principia syllogisticæ artis, præsuppenunt, atque dependent ex principiis enuntiationis, & hoc est ex alterutris fieri, hoc est, posteriora ex prioribus, propter necessariam dependentiam, quam ab eis habent, & principia, quæ ita se habent, dicuntur eadẽ formaliter propter intrinse-cam

cam connexionem, ac dependentiā, & solum materialiter diuersa, quia diuersam continent materiam, simplicem quidem, aut compositam, & compositam quoque diuersam: vnde sequitur rationem, sub qua in obiecto Dialecticæ ex eisdem principiis desumptam eandem esse, & ideò vnitatem specificam scientiæ tribuere.

Ad primum argumentum primæ opinionis respondetur, partes Logicæ materialiter quidem, aut in esse rei, diuersa esse, sed formaliter, aut in esse scibili, habere vnitatem specificam. Sicut colores specie differunt, vt albedo, & nigredo in esse rei, cū sint res, aut qualitates diuersæ speciei, at vero sub ratione formali visibilis eiusdem sunt speciei; quod efficaciter probatur, quia eundē habent modum mouendi visum: vnde visio albi, & nigri non sunt diuersæ speciei, sed eiusdem, eadem ergo ratione partes Logicæ, vt prædicabilia, prædicamenta, enuntiatio, ac syllogismus, vt sunt res quędā, diuersaq; instrumenta specie distinguntur, at sub ratione scibilis, nempe; vt sub eisdem principiis, & per easdem demonstrationes probantur cōclusiones earum, eiusdem rationis sunt, quia eundem modum habet Logica eas cognoscendi; hoc est; per eadem principia. Et quod in argumēto additur, principia esse diuersa, eodem modo soluendum est. Esse quidem diuersas veritates, sed propter intrinsecam connexionem, ac dependentiam, quam habent ex principiis cōmunibus entis rationis, & inter sese; in quantum posteriora præsupponūt necessario priora, vt principia syllogismi principia enūtiationis, & principia enuntiationis principia simplicium, ex quibus enuntiatio componitur, hoc est, prædicabilium, & prædicamētorum eadem principia formaliter reputantur, vt Arist. docuit vbi supra, & propter formalem principiorum identitatem, demonstrationes, cuiuslibet partis Logicæ eiusdē etiam rationis sunt, atque etiam omnes conclusiones, & obiectum quoque idem propter formalem identitatem principiorum.

11 Ad secundum respondeo, quod dū intellectus acquisiuit habitum Logicæ per demonstrationem vnius partis, & postea se exercet circa alias partes per nouas demonstrationes, quasdam alias facilitates acquirit, nō tamen alios habitus: quia facilitates istæ eiusdem rationis sunt propter vnitatem specificam principiorum, & conclusionum, per quas acquiruntur, & solum distinguūtur materialiter, tanquam partes integrantes eiusdem habitus, qui licet sit qualitas spiritualis, & ideo non habeat partes integrantes quātitatiuas, atq; corporeas, sicut habent corpora: habet tamen spirituales iuxta propriā naturam, quæ dicuntur partes extēsionis, sicut certum est habere partes intēsionis, vt suo loco explicabitur, nec propter tales partes desinit esse qualitas simplex, quemadmodū desineret esse, si essent distincti habitus, vt asserit opposita sententia, quia esse simplicem qualitatem, hoc tantum significat, quod non sit composita ex multis qualitatibus, aut habitibus formaliter, aut specie diuersis, nam talis compositio tolleret vnitatē specificam eius, quam certum est non tollere partes integrantes, solum materialiter diuersas, sicut non tollit quin albedo Petri sit simplex qualitas, quod habeat partes integrantes in capite, & pede. Hanc autem compositionem partium integrantium, ac materialium, tribuit scientiæ D.

Tho.

Tho.17.quæst.12. art.2. etiam si expressè doceat esse simplicem habitū, & qualitatem, vt vidimus: quare non credit repugnare simplicitati eius.

QVAESTIO V.

Vtr. Dialectica sit scientia practica, uel speculatiua.

21 PRæsupponit titulus quæstionis quasdam esse scientias practicas, & alias speculatiuas: quod docet expressè Arist.2.lib.Metha. & est cōmunis sententia totius scholæ, probaturque hoc argumento. Practicū est, quod sua natura ordinatur ad opus, sed quædam sunt scientiæ de operabilibus à nobis, & quæ ad finem operandi earum cognitionem ordinant, vt Philosophia moralis agens de virtutibus, & medicina de corpore humano sanabili; aliæ vero quæ circa res purè speculatiuas versantur, ergo necesse est admittere practicas, & speculatiuas scientias. Quo supposito quærimus, an Dialectica pertineat ad practicas, vel ad speculatiuas: sed vt quæstio melius intelligatur, adnotandum est, quid sit praxis, & quid practicum. Praxis idē est quod operatio, & practicum idem, quod operatiuum, vel principiū operationis, vel directiuum eiusdē operationis: sed principium operationis duplex est, proximum, & remotum: proximum est illud, à quo operatio procedit, vel dirigitur; remotum vero, quod considerat operationem in communi, tradens præcepta eam faciendi, aut dirigēdi, ex quibus sequitur, vt eā in singulari faciat, aut dirigat. Exemplum primi habemus in artibus. Nam ars fabrilis proximum principium est operationis, exēplum secundi in scientiis practicis, nam cū scientia non sit de singularibus, sed de vniuersalibus, & operatio nō fiat nisi in singulari, non possunt sciētiæ esse proximum principium operationis, sed remotum tātum, ex eo quod præcepta in communi tradunt docētes quonam modo efficienda sit, aut dirigenda in singulari. Vnde sequitur practicum prius, ac principalius dici de artibus quam de scientiis, sed ad veram rationem scientiæ, practicæ satis est esse principium remotū operationis modo explicato, quia impossibile est esse principium proximum operationis, cum non in singulari, sed in communi eam cōsideret. Vtraque acceptio practici cōtinetur in doctrina Arist. prima quidem, & propria 6. Ethicorum cap 3. vsque ad 8. vbi solum enumerat duos habitus practicos, nempe prudentiam, & artem, quia solū isti sunt principia proxima factiua, aut directiua operationis. Secunda vero, & minus propria 2. lib. Meth. cap. 1. tex. 3. lib. 6. c. 1. tex. 1. 2. & 3. & lib 11. cap. 1. quibus locis practicum attribuit scientiis, diuidens eas in speculatiuas, & practicas, sed sciens non potest conuenire primo, ac propriissimo modo sumpto, sed solum secundo modo, & minus proprio, sufficienti tamen, vt verè, & propriè dicantur scientiæ practicæ, ex quibus intelligitur, quod dum quærimus, an Logica sit scientia speculatiua, vel practica, non de practico propriissimo loquimur, sed de minus proprio, quod potest cōuenire scientiis.

Circa quæstionem igitur sic explicatam quatuor sunt opiniones. Prima tenet, Logicam esse sciētiam speculatiuam, & non practicam, quā sequuntur Scotus quæst. 4. prol. Duran. quæst. 6. Sotus, & Toletus quæst. 4.

proœ-

proœmiali. Sócinas 6.Metha.quæst. 2.Capreolus quæst.2.prol.art.1.Ninphus 1.Metha.quæst.1.Canariensis in scriptis primæ partis,quæst.1.art.4. & eiusdem senťetiæ videtur esse D. Tho. opusculo 70. fol.128. pag.1. & 12. quæst.57. art.3. ad 3. probaturq; duobus argum. Primo, quia ex fine colligitur,an sciẽtia sit practica, vel speculatiua,vt docet Arist.2.Metha. tex.3. sed finis Logicæ non est componere syllogismum, aut quodlibet aliud instrumentum,sed naturã eius & proprietates quęrere,atque speculari, ergo non est scientia practica, sed speculatiua.Probatur antecedẽs, quia non dicetur aliquis acquisisse Logicã ex eo quod syllogismos efficiat, sed quia naturam eius cognoscit per demonstrationem,ergo Logica non est operatiua syllogismi, sed naturam eius speculatur : quare nec erit practica,sed speculatiua.

Secundo probatur, ex modo procedendi, nam scientia practica procedit modo compositorio, quia compositio operatio quædam est,speculatiua vero modo resolutorio,resoluendo,aut reducendo proprias conclusiones vsque ad prima principia, sed Logica non procedit modo compositorio,sed resolutorio, inquirendo naturam , & proprietates syllogismorum , & aliorum instrumentorum,ergo erit speculatiua.Probatur minor , quia etiam si aliquis nullum componeret syllogismum , Logicus verè diceretur ex eo quod cognosceret naturam,& proprietates eius per demonstrationem, ergo Logica non procedit modo compositorio, sed resolutorio.

Secunda opinio, affirmat Logicã esse scientiam practicam,quã tenent Gabriel 11. quæst.prol. Ocham.in 1. d. 39. quæst.6. Venetus in principio suæ Logicæ. Albertus Magnus 2.lib. de Anima,cap.12. Iandunus 6.Meth. quæst.3.& 5. Fonseca 2.Metha.cap.3. quæst. 2. sect.4. & probatur 1. nam illa est scientia practica, quæ operatiua est,aut directiua operationum, sed Logica est directiua operationũ intellectus,ergo est practica. Probatur minor 1.ex Arist.1. Retho.cap.1. vbi docet Dialecticam inuẽtam esse ad dirigendas operationes, quæ benè,& malè fieri poterant;deinde ratione,quia operationes intellectus secundũ propriam naturã cõsideratæ, nõ pertinent adLogicã,sed ad Philosophiam naturalem,solum ergo considerantur in Logica quatenus diriguntur,& ordinantur,vt sine errore fiant,& constituatur ex eis syllogismus, aut aliud instrumentum , ergo Logica est directiua earum,quod est esse practicam. Exemplum huius veritatis habemus in arte fabrili perfecte practica,quę circa lignaversatur, non secundum eorum naturam,nam hoc modo considerata ad Philosophiam potius pertinent.sed disponẽdo,ac præparando, vt fiat ex eis cathedra; ergo Logica , quæ versatur circa opera intellectus sic ordinando,vt ex eis posit fieri syllogismus, practica scientia erit.

Secundo.Scientiæ speculatiuæ quęrũtur propter seipsas, vt per eas cognitionem suorum obiectorum consequamur; practicæ vero non propter se,sed propter operationes dirigendas,sed Logicam, non propter seipsam quęrimus, sed propter alias sciẽtias,ad quas consequẽdas ordinatur, tanquam instrumentum earum;ergo non est speculatiua , sed practica.

Tertia sententia,cũ videret vtrãque rationem,practicam videlicet,& speculatiuam habere dialecticam,& vtramque rationem non posse conueni-

uenire eidem habitui, duplicem habitum in ea distinguit, vnum speculatiuum quo consideramus naturam syllogismorum, & aliorum instrumentorum; alterum practicum, quo eos cōponimus. & primum habitum vocat Dialecticam Theoricam, hoc est cognoscitiuam obiecti: secundum Dialecticam practicam, hoc est, directiuã, & vtitur exemplo medicinæ, in qua duplex etiam ponendus est habitus, vnus, quo consideratur natura corporis sanabilis, & medicamentorum, & vocatur theorica medicina, alter quo applicantur medicamenta ad curandum corpus, & vocatur practica medicina.

Postrema sententia asserit, Dialecticam nec esse speculatiuam, nec practicam per se, sed instrumentum potius ordinatum ad consequendas speculatiuas scientias, & practicas, & propterea vtramque rationem speculatiuam, & practicam modo quodam accidentali ei conuenire. Ita tenet Petrus Niger quæst. 14. sui clyp. & Græci omnes, asserentes Dialecticam non esse Philosophiæ vniuersaliter acceptæ, sed instrumētum. Probatur hæc sententia quodam testimonio Arist. 1. lib. topicorum cap. 9. vbi problemata, quæ sunt propositiones in vtramque partem probabiles in contēplatiua, actiua, & instrumētaria, & hæc postrema vocat problemata Dialectica, ergo sentit Dialecticam non esse speculatiuam, nec practicam, sed instrumentariam. Deinde ratione, quia Logica dirigit opera intellectus, sed intellectus non est speculatiuus, nec practicus, sed vniuersalior quædam potentia, cui vtraque ratio conuenit accidentaliter, idem ergo dicendū erit de Dialectica.

14 Pro solutione quæstionis notandū est. 1. Logicam duo præstare, primum namque præcepta tradit conficiendi syllogismos, & cætera instrumenta, explicans partes, ex quibus componi debent. Probatur hoc ex definitione syllogismi, quæ asserit esse orationē in qua quibusdam positis, aliud necessario sequitur per ea, quæ posita sunt, id est, virtute præmissarū. præmissæ igitur, quæ sunt maior, & minor dispositæ in modo, & figura sūt partes quasi materiales syllogismi: dispositio vero in modo, & figura quasi forma eius est. Arist. etiam in libris de Posteriori resolutione, præcipuè cap. 2. 1. lib. definit demonstrationem, dicens esse syllogismum cōstantem ex primis, hoc est principiis, & veris quidem, nam ex falso non sequitur vera conclusio, & ex causis conclusionis, quia præmissæ causæ conclusionis sunt. Hæc igitur sunt præcepta efficiendi syllogismum, ac demonstrationem. Secundum, quod præstat est, probare eadem præcepta per demonstrationem resoluendo cōclusiones vsque ad prima principia, quod fecit Arist. ibidem, docens non posse aliquem habere scientiam cōclusionis, nisi sciat præmissas demonstrare, easque reducere vsque ad prima principia per se nota, atque indemonstrabilia.

Secundo notandum est, idem esse pręcepta tradere componendi syllogismum demonstrationem, quod docere modum, quo componi debeat, vt posit esse instrumentum acquirēdi scientiam, & hoc est etiam procedere modo compositorio, quemadmodum ars domificatoria ideo procedere dicitur modo compositorio, quia docet ex lapidibus, & lignis hoc, vel illo modo dispositis, domum esse componendam. Idem est etiam docere per demonstrationem componere

ponere syllogismum, resoluendo, aut reducēdo cōclusiones vsque ad prima principia, quod est procedere modo resolutorio: vnde sequitur euidens esse, quod vtrumque modum procedendi habeat Logica, & intrinsecum quidem, quia non posset perfectā cognitionem modi sciendi tradere, nisi vtroque modo procederet.

Tertio notandum est, non solum habere Logicam vtrumque modum procedendi, sed etiam vtrumque finem, nempe operandi, & speculandi, & componēdi syllogismum: quod sic probo: modus compositorius sua natura ordinatur ad bene componendum syllogismum, & bene cōponere syllogismum est ordinare, aut dirigere operationes intellectus, ex quibus componitur, ergo Logica habet pro fine dirigere operationes, qui est finis practicus. De fine vero speculationis patet, nam modus procedendi resolutorius ordinatur ex se ad speculandam naturam obiecti, de quo probantur passiones per demonstrationes, quarum conclusiones reducūtur ad prima principia, ergo ex modo resolutorio colligitur euidenter, finis speculandi naturam obiecti.

15 Postremo notandum, hos modos procedendi, resolutorium, & compositorium, atque etiam hos fines dirigendi operationes intellectus, & speculandi naturam modi sciendi, quasi partiales, & inadęquatos esse respectu Logicæ, & contineri sub adęquato, & totali fine eiusdem sciētiæ, qui est perfectè cognoscere naturam modi sciendi. Probatur hoc argumento: nam ad perfectam cognitionem modi sciendi, non sufficit scire modum componendi syllogismum, & alia instrumenta, sed requiritur, quod per demonstrationem cognoscatur: demōstratio vero, vt perfecta sit, petit resolutionem præmissarum vsque ad prima principia, quod est naturam eiusdem modi speculari, ergo perfecta cognitio modi sciendi, qui est obiectum Logicæ, & finis eius adęquatus, atque totalis, vtrumque finem, quasi partialem continet, & respectu vtriusque superior est. Sed sub eo mutuo se correspōdent partiales, & inadęquati fines, atque modi procedendi, & vnus ordinatur ad alterum, atque è conuerso: quia Logica docet componere syllogismum, vt per eū tanquam per instrumentum speculetur naturam eius, & naturā eius speculatur, vt perfectè sciat eum componere, quia perfecta compositio petit perfectam cognitionē totius cōpositi, & partium eius, & sic modus correspondet modo, & finis correspondet fini, & ex vtroque resultat perfecta cognitio modi sciendi, qui est finis adęquatus Logicæ, altior vtroque, & vtrumque continēs eminenter.

His suppositis nostra sentētia est, Logicam simul esse practicam, & speculatiuam scientiam, quam præter alios secuntur, pater Suarius tom. 2. suæ Metha. disp. 44. circa finem, & pater Gabriel Vasquez in 1. part. D. Tho. disp. 9. cap. 2. num. 1. quam efficaciter probat hoc arg. ex doctrina tradita sic colligendū. Sciētia practica est illa, quæ non solum est de re operabili, aut dirigibili, sed procedit modo operabili, & in finem operādi, aut dirigendi operationes ordinatur, sed Logica habet has tres conditiones, ergo est verè practica. Probatur minor, nam in primis de re operabili, aut dirigibili agit, nempe de operationibus intellectus, & modo quidem operabili, hoc est, compositorio, & tandem in finem dirigendi easdem operationes ordinatur, quod

& facit, dum eas ordinat in syllogismum, aut aliud instrumentum. Quod vero sit etiam speculatiua probo. Nã speculatiua sciẽtia est, quæ de re speculabili agit, modoq; resolutorio procedit, & in finem speculandi naturã eius ordinatur, sed talis est Logica, ergo est speculatiua. Minor ita probatur. Modus sciendi, aut ens rationis, quod est obiectum Logicæ, est res speculabilis, habens passiones, quę de illo demonstrari possunt, & verè demonstrantur in Logica docente resoluere easdem demonstrationes vsque ad prima principia, quod est resolutorio modo procedere, & modus iste resolutorius ordinatur ex se ad speculandam naturam rei, ergo habet etiam pro fine speculationẽ sui obiecti. Et hoc arg. satis declarat, quam sit falsum, id, quod quidam ex his qui secuntur primamopinionem, asserunt, nempe, Dialecticam procedere modo practico, sed hunc modũ procedendi ordinari ad speculationem: & ideò non efficere scientiam practicam, sed speculatiuam. Non enim minus ordinatur modus procedendi resolutorius ad praxim, cum ordinetur ad perfectè componendũ syllogismum, & nihilominus constituit Dialecticam speculatiuam, ergo etiam si modus compositorius ordinetur ad speculationem, constituet scientiam practicam. Præterea, cum modus compositorius sit de essentia scientię practicæ, non potest reperiri in aliqua scientia, quin eam constituat practicam, siue ordinetur ad speculationem, vel non ordinetur. Ordinatio enim potius ostendit talẽ scientiam habere vtramque rationẽ practicæ, & speculatiuæ.

Probatur secundo, quia Logica est ianua, per quam ad reliquas scientias ingredimur, & quasi organum, & instrumentum ad eas acquirẽdas, prębetque modum sciendi omnibus, sed inter alias scientias quædã sunt speculatiuæ, aliæ practicæ, ergo necesse est Dialecticam habere vtramque conditionem, quia si practica nõ sit, non potest esse ianua per quam ad practicas scientias ingrediamur, nec poterit eis tribuere modum sciẽdi, ac procedendi practicum, & eadẽ ratione nõ poterit hæc tribuere speculatiuis, nisi speculatiua sit: necesse est ergo vtramque conditionem ei concedere.

Sed restat quoddam arg. aduersus nostram sententiam prius soluendũ, quam ad soluenda argumenta aliarũ opinionũ procedamus, & est huiusmodi. Practicum, & speculatiuũ sunt differentiæ, per quas scientiæ distinguntur specie, ergo non possunt eidem scientiæ conuenire. Probatur consequentia, quia ex duabus speciebus non potest componi tertia, ergo nec ex practico, & speculatiuo Dialectica. Sequeretur enim in duabus speciebus collocari, & quasi monstrum esse.

Pro solutione huius arg. adnotãdum est, quod sicut in causis efficien- 16
tibus vniuersalibus possunt esse vnitæ virtutes diuersæ speciei, ita vt vna, & simplex virtus causæ superioris vtramque contineat eminenter, & respectu illius quælibet sit quasi inadęquata, & in causis formalibus, sub vna forma superiori contineri possunt rationes essentiales inferiorum formarũ, ita vt vna & simplex cũ sit forma superior tribuere possit vnũ, & aliud esse, quod ab vtra[que] forma inferiori tribuitur, eodem mo[do] vna scientia superior, quæ hab[et] modum formæ, continere potest rationes, aut modos essentiales diuersos inferiorum scientiarum. Exẽpl[a]

horum

horum trium habere possumus satis manifesta. Nam sol per vnam, ac simplicem virtutem efficere potest plures effectus specie diuersos, qui non nisi à causis particularibus specie diuersis procedere possunt, quia in vna illa forma cōtinētur eminenter virtutes inferiores specie diuersæ, in formis quoque, anima rationalis tribuit corpori esse vegetatiuum, & sensitiuum, quos gradus essendi tribuunt formæ inferiores specie diuersæ, vt forma plantæ, & equi, ita vt verum sit animam rationalem simul esse vegetatiuam, & sensitiuam, & in ea reperiri vnitas perfectiones formarum specie diuersarum, quas continere dicitur, non solum eminenter, sed etiā formaliter sub gradu quodam superiori. Et tandē in sciētiis docet d.Th. 1.part. quæst.1.art.4. sacram Theologiam simul esse practicam, & speculatiuam, ita vt vtrāque perfectionem sub gradu superiori complectatur, propter eminentiam sui obiecti, quod est Deus, tanquam veritas speculabilis, & vltimus finis nostrarum operationum. Idem ergo nos concedimus Dialecticæ, non propter eminētiam sui obiecti, sed propter vniuersalitatem, quia modus sciendi est respectu omnium scientiarum, & modum sciendi tribuit practicis, atque speculatiuis, & ideo necesse est vtrū que modū continere, eminenter quidem, quia quantum ad hoc superior est aliis sciētiis, & etiam formaliter, quia formaliter continet vtrumque modum procedendi, resolutorium, & compositorium, & ad vtrumque finem dirigendi operationes intellectus, & speculandi naturā modi sciēdi ordinatur. Sed rationes practicæ, & speculatiuæ inadęquatæ sunt respectu ipsius, sub adęquata & superiori ratione perfectè cognoscendi naturam modi sciendi contentæ.

Ex his respondeo ad formā arg. nā dū dicitur, practicū, & speculatiuum esse rationes specie diuersas, cōcedendum est, & ideo non posse eidem scientiæ particulari conuenire, sed bene vniuersali habenti superiorem quandam rationem eminenter, atque formaliter continentem vtrāque perfectionem. Quemadmodum vegetatiuum, & sensitiuum non possunt conuenire eidem formæ particulari, sed bene vniuersali, qualis est anima rationalis, nec propterea talis sciētia vniuersalis erit in duplici specie, sed habebit vnam quādam eminentiorem speciem vtramque rationem continentem, respectu cuius quælibet est quasi partialis, & inadęquata.

Arg. primæ, & secundę opinionis, probant quidem Dialecticā esse practicam, & esse speculatiuam, non tamen, quod alteram tātum rationem habeat, ita vt vel solum sit practica, vel solum speculatiua.

Vltima autem sententia falsa est, quia esse Dialecticam instrumentū omnium scientiàrum, non tollit ab ea veram rationem scientiæ, & ideò nec veram rationem practicæ, & speculatiuæ, sed probat esse scientiam vniuersalem, ex quo habet quod vtramque simul rationem complectatur eminenter simul, & formaliter, quia sub ratione formali superiori, atque eminentiori.

Testimonium vero Arist. de problemate instrumentario, quod Dialecticæ tribuit, difficultate caret, quia sensus illius est, non esse actiua solum, vel solum contemplatiua, sed sub ratione superiori vtrumque cōtinere. De intellectu vero alia est ratio, ac de scientiis, quia cum sit potētia vniuersalis abstrahit ab vtraque

ratione practici,& speculatiui, quæ respectu scientiarum sunt quasi essentiales modi per quos specie distinguuntur.

QVAESTIO VI.

Quod sit obiectum Dialecticæ, utrū modus sciendi realis, uel ens rationis.

17 OBiectum, subiectum,& materia vocari solet res illa, circa quā versatur scientia, nam hæc tria nomina eandem ferè significationē habent. Obiectum dicitur per ordinem ad habitum, quia quasi scopus est, in quem tendit: subiectum per ordinem ad passiones: quæ de illo probantur in scientia, materia vero per respectum ad rationem formalē, sub qua, à scientia ipsa consideratur. Idē est ergo quærere, quodnam sit obiectum Logicæ,& quæ sit materia circa quam versatur, aut quod sit subiectum, de quo demonstrat passiones, & cuius cognitionē assequi intēdit, & his explicatur titulus quæstionis.

Sed cōditiones, quas habere debet obiectum, proponēdæ sunt, vt intelligatur illud esse obiectum huius sciētiæ, potius quam aliud: cui melius cōueniunt. Est autem prima conditio, vt sit in rerum natura, vel certè possibile sit, non enim requiritur actualis eius existentia, nam de rosa in hyeme, quādo non est, datur sciētia, quia saltem est possibilis; de re enim impossibili, vt de chimera nō potest dari scientia. Secūda conditio est, quod cognitio eius intendatur in scientia. Tertia, vt sub se cōprehēdat omnia, quæ tractātur in sciētia. Postrema, quod sit vnum aliquo modo, vt vnitatem possit tribuere scientiæ.

His expositis, presupponēda sunt tanquam certa illa, in quibus omnes conueniunt, vt ad difficultatē quæstionis perueniamus. Est autē certum primo, Dialecticā habere aliquā materiam determinatam, circa quā proximè versetur, tanquā circa propriū obiectū. Cuius ratio est, quia quelibet determinata scientia, determinatam cognitionem alicuius rei intendere debet, sed Logica est determinata sciētia,& distincta à cæteris, ergo habebit determinatam materiā, seu obiectum, cuius cognitionem intendat, & per quod ab aliis sciētiis distinguatur: quia sicut potentia sumit suam vnitatē specificā ab obiecto, sic etiā scientia, vt Arist. docet 2. lib. de Anima, cap. 4. Et licet hoc videatur contrarium doctrinæ Arist. asserētis Dialecticam non esse vnius generis obiecti, aut circa omnia obiecta scientiarum versari, 1. lib. poste. c. 12. tex. 24. & 4. lib. Metha. tex. 5. Vere tamen contrarium non est, quia de materia remota Dialecticæ loquitur,& hæc non est determinata, cum circa omnes res mūdi enūtiationes,& syllogismos, efficiat: proxima vero materia eius determinata est, de qua inquirit quæst. præsens, an sit, hæc, vel illa.

Secundo, certū est hanc materiam proximam Dialecticæ nō esse voces, aut nomina, vt antiqui Dialectici asserebant, ex quo nominales in schola vocati sunt, quia licet vocibus vtatur ad significandas res; de rebus tamen principaliter disputat, vt docuit expresse Arist. 4. lib. Meth. tex. 5 & probat experientia, quia syllogismos,& cętera instrumētain rebus cōstituit.

Certū est tertio materiam proximam, aut obiectum Dialecticæ esse ens rationis, nam ex hoc rationalis vocatur, sed ens rationis duplex est, vnū directè,& per se factū à ratione aut intellectu, quales sūt operationes eius, vt aprehēsio simpliciū, cōpositio & diuisio, ac syllogismus, aliud est ens rationis, nō directè factū ab intellectu, sed quasi indirectè, & p accidens, & c[illegible]

& est proprietas consequens easdem operationes, vt ordinatas ab eo, hoc est, vt constitutas in propositione, aut syllogismo, & proprietas hæc nõ est realis, quia non conuenit eisdem operationibus ex propria natura, sed tribuitur eis ab intellectu, dum sic ab eo ordinantur, vt dum ordinat tres propositiones, maiorem, minorem, & conclusionem, iuxta regulas syllogisticas talem earũ ordinationem consequitur proprietas, seu denominatio syllogismi, quam eis tribuit intellectus, & proprietas hęc vocatur ens rationis, non directè, sed indirectè factum ab intellectu, & quod non habet aliud esse, quam cognosci ab illo.

18 Iuxta hæc duo entia rationis, duę in primis sunt opiniones de obiecto Dialecticæ. Prima quã moderni plures defendunt, tenet, primum ens rationis esse obiectum eius, nempe operationes ipsas reales intellectus vt dirigibiles ab intellectu: vel vt actu diriguntur, hoc est, vt cõstitui possunt in syllogismum, vel vt actu constituuntur, & vtrumque horum dicunt esse quid reale, hoc est, tam operationes ipsas, quam dirigibilitatẽ (vt sic loquamur) hoc est aptitudinẽ, vt ex eis fieri possit syllogismus, atque etiam ordinationem actualem. Duobus enim modis defenditur hæc sententia à modernis: quidam operationes reales dicunt esse obiectum, non vt actu ordinatur, quia ordinatio actualis nihil intrinsecum potest in eis ponere, sed solam denominationem extrinsecam ab operatione, quasi reflexa intellectus eas ordinãte, sed secundum aptitudinem quam habent, vt ordinari possint, & hanc aptitudinem vocant ordinabilitatẽ, aut dirigibilitatem, & realem quidẽ, cum eis ex propria natura cõueniat, & antequam ordinentur. Alii vero easdem operationes, vt actu ordinãtur dicunt esse obiectum, ita vt aliquis modus realis, in eis sit actualis ordinatio, nam cum ordinentur per verum ac reale iuditium intellectus, aut certe non sint aliud operationes ipsæ, quam iuditia quędam intellectus ordinata, nõ potest non esse aliquid in eis ordinatio. Conueniunt tamen vtrique opinantes in eo, quod operationes istæ secundum aliquem modum, aut proprietatem realẽ sint obiectum, & ideò obiectum formale Dialecticæ dicunt omnes esse modũ sciendi realem.

Probant 1. auctores huius sententię, quod ens rationis secundum non sit obiectum, hoc arg. Obiectum sciẽtiæ duo habere debet, primum passiones, quæ de illo demonstrentur in scientia: secundum, quod per se consideretur ab ipsa scientia, sed neutrũ habet ens rationis, ergo non potest esse obiectum. Non primum, nam ens rationis nihil est in rebus, sed solum habet esse obiectiuè in intellectu, tã quam aliquid ab eo confictum, ergo nec habet naturam, cuius cognitionem intendat, nec passiones quæ de illo probentur, nam si passiones haberet, vel essent reales, & hoc non, vel entia rationis, & tunc de illis prędicaretur formaliter, quod repugnat, sicut repugnat hominem prædicari formaliter de risibilitate, aut derisibili. Secundo probatur, quia cum nõ sit directè factum ab intellectu, nec est directè, aut per se cognitum ab eo, sed indirectè, & per accidens, ergo nec erit directè, aut per se cognitum per scientiam, quæ habitus intellectualis est.

Deinde probant secundo argum. quod ens rationis primum, aut modus sciendi realis sit obiectum Lo-

iectum, vt Amonius, & Simplicius in prol. præd. Alexander, & Philoponus in principio priorum.

Antequam sententiam nostrã proponamus, has tres opiniones, tanquã insufficientes refutamus vnico arg. Obiectum adęquatum debet continere proximè, & adęquatè omnia, quæ tractantur in scientia, sed nec argumentatio, nec syllogismus, aut demõstratio proximè, & adęquate continent simplicia, de quibus Dialectica disputat, sed solum remotè, in quantum sunt partes enũtiationũ, ex quibus proximè componuntur; diuisionem vero, aut definitionẽ nullo modo; ergo nõ possunt esse obiecta adæquata Logicæ, bene tamen alicuius partis, & forte aliquod eorum posset dici obiectum principale, vt demonstratio, quę præcipuum instrumentũ est ad scientiam assequendam. Vnde si de obiecto principali loquerentur, admitti posset saltem vltima, de adęquato vero nulla earum admittẽda est.

31 Restãt prima, & secũda, de quibus iudicandũ est, quæ illarũ sit probabilior: quod, vt melius fiat, illud tanquam certum supponendum est, propriam materiam Dialecticæ esse operationes intellectus, & ideo ad obiectum eius pertinere, non secundum propriã naturã, nã hoc modo ad Philosophiã potius pertinent, sicut anima, & intellectus, à quibus tanquam à principiis efficientibus procedunt, sed in quantum ab eo diriguntur.

Secundo supponendũ est, quid sit operationes has dirigi ab intellectu, nẽ est enim aliud, quã fieri syllogismũ, definitionem, aut aliud instrumẽtum; vt tres operationes ordinari, nõ est aliud, quã vnam pro maiori sumere, pro minori aliã, & tertiã pro conclusione, ita vt in modo, & figura cõstituatur ex eis syllogismus, & quod in eis resultat, est passiua ordinatio, id est, esse ordinatas, ac syllogismum constituẽtes. Tria igitur possumus cõsiderare in his operationibus, in quãtum pertinent ad Dialecticã, ordinabilitatẽ, seu dirigibilitatẽ, directionẽ actiuã intellectus, & passiuam resultantem in eis ex actiua.

Et de dirigibilitate probatur, vel nõ pertinere operationes secundũ eã ad Logicã, vel non esse realẽ, sed ens rationis, hoc arg. aut operationes esse dirigibiles est potentia, seu aptitudo naturalis, conueniens eis ex propria natura, vel solũ obedientialis in eo cõsistens, quod sicut lignũ subditur artifici, & quasi ei obedit, vt ex eo possit cathedrã efficere, sic operationes istæ subdũtur intellectui, vt ex eis possit facere syllogismũ, & si naturalis sit potentia, euidẽs est, non ad Dialecticam, sed ad naturalẽ Philosophiã pertinere, sicut quæcunquę à natura habẽt operationes ipsæ, pertinent ad scientiã, quæ agit de natura earũ, & hæc est Philosophia naturalis; si vero sit obedientialis, nõ potest esse realis. Nam potentia obediẽtialis ligni ideò est realis, quia per eã subditur artifici ad formam realem cathedræ suscipiendam: quare si forma cathedrę, non esset realis, sed ens rationis, nec potẽtia illa esset realis, sed operationes subduntur intellectui ad suscipiendam formam syllogismi, quæ non est realis, sed ens rationis, ergo talis potentia non est realis, probatur minor, ordinatio, per quam efficiunt syllogismum est relatio vnius ad alteram, non realis, quia non ordinantur ex natura rei, sed ab intellectu, ergo est relatio rationis.

23 Secundum, quod in operationibus considerare possumus est ordinatio actiua, quam intellectus facit per actum reflexum, quo supra eas reflectitur, & eas ordinat constituens syllogismum, & hæc ordinatio actiua realis est, cum sit actus realis intellectus ordinãtis, & per illam solum dicuntur operationes ordinatę de nominatione reali extrinseca, non syllogismus, aut demonstratio; sed esse syllogismum, aut demonstrationem habent formaliter, per relationem ordinationis inter eas resultantem ex operatione intellectus ordinantis, & relatio ordinationis inter eas non potest esse realis, quia nõ ordinantur ex sua natura, sed ab intellectu, qui nihil reale in rebus per suã ordinationem ponere potest, ergo directio, per quam formaliter sunt syllogismus, vel aliud instrumentum, & ad Logicam pertinent, non est aliquis modus realis, sed sola relatio rationis.

24 His explicatis est prima conclusio huius quæstionis, Obiectum Logicæ aliquid dicit pro materiali, & aliquid pro formali: pro materiali, quidem reales operationes intellectus: pro formali vero relationẽ rationis, quæ dicitur ordinatio formalis earũ, per quam efficiunt syllogismum, aut aliud instrumẽtũ. Hęc probatur efficaciter ex doctrina tradita, hoc arg. Logica habet pro obiecto operationes intellectus, quas dirigit, vt per directionem constituat ex eis syllogismum, aut aliud instrumentum, ergo materiale obiectum sunt operationes reales, formale vero directio, aut ordinatio earum, per quam constituunt talia instrumenta, sed ordinatio est relatio rationis, ergo obiectum formale est ens rationis.

Secunda conclusio. Obiectum adęquatum Logicę est modus sciendi cõmunis omnibus instrumentis, qui ex ente reali, pro materiali constat, & ex ente rationis pro formali, hæc sequitur ex prima: quare non indiget noua probatione. His duabus conclusionibus continetur, & explicatur secunda opinio D. Tho. & aliorũ, quæ communis fuit semper in schola, & vt probabilior est amplectenda.

Solum restat arg. primæ opinionis soluere, & ad primum cõcessa maiori, neganda est minor, quod ens rationis Logicum, nec naturam, nec proprietates habeat, nec per se consideretur in Dialectica, quamuis enim non habeat naturam realem, nec subiecto inhæreat, sed solum sit obiectiuè in intellectu actu considerãte; est tamen quædam denominatio rebus attributa ab intellectu per modum, ac similitudinem formæ inhęrentis, vt esse genus, aut speciẽ attribuitur naturæ ab intellectu, sicut albedo, aut alia forma inhęrens attribuitur corpori, vnde non est omnino ens fictum, sicut chimera, sed habet fundamentum in eisdem naturis, quibus attribuitur prout ab intellectu hoc, aut illo modo concipiuntur, & hoc esse diminutum cõsiderari potest ab aliqua scientia. 25

Quod vero ad proprietates eius pertinet, hac distinctione explicandũ est: ens rationis dupliciter considerari potest, primo in abstracto, hoc est, vt forma quædã sine ordine ad subiectũ, cui attribuitur, quemadmodũ consideratur albedo sine ordine ad corpus, cui inhęreat. Alio modo potest considerari in concreto, hoc est, vt forma applicata ad naturam, quã denominat: Et considerata primo modo habet passiones vniuersales iuxta similitudinem entis realis, vt verum, bonum, &c. consideratũ vero secun- 26

secundo modo, non habet passiones adeò vniuersales, quia nō applicatur, aut attribuitur naturis in communi consideratum, sed in particulari secundum suas species, nō enim denominatur natura aliqua ab ente rationis vniuersalissimo, sed à particularibus, vt à genere, specie, subiecto, aut prædicato: quare sic sumptum nō habet passiones, nisi in suis speciebus, vt vniuersale in communi habet prædicabilitatem pro passione, & prædicabilia habēt particulares passiones, vt genus, esse prædicabile de speciebus, sicque de cæteris, & quēadmodum ens rationis consideratum in abstracto, non pertinet ad Logicam, sed ad Metha. tanquam deficiens à perfectione entis realis, quod per se ab illa scientia consideratur, ita probare passiones vniuersales de illo, non ad Logicum, sed ad Methaphysicū pertinet, sed passiones quas habet, vt applicatum naturis, aut vt eas denominans, in Logica probantur, & hoc sufficit, vt sit obiectum eius. de his vero passionibus nō prędicantur species entis rationis, quibus attribuuntur prædicatione formali, quia nō est verum formaliter, quod prædicabile sit vniuersale, sicut nec risibili formaliter est homo.

27 Ad secundum respondeo, ens rationis dum fit ab intellectu, non esse directè, aut per se cognitum, sed indirectè, & quasi per accidēs, sed postquam factum est, bene potest intellectus illud pro obiecto, quasi per reflexionem sumere, & cognitionem eius per se primo intendere, & hoc modo accipitur, dum dicitur esse obiectum Logicæ.

Ad primum aliud arg. quo probatur operationes reales esse obiectū Dialecticæ, hac distinctione respondendum est. Demonstratio dupliciter consideratur, materialiter pro operationibus ordinatis, aut formaliter pro ordinatione, à qua habent, vt sint syllogismus, aut demonstratio: & in prima consideratione admittēdum est esse instrumentum reale, nō in secunda, sed relatio rationis est. Et quod dicitur habere effectū realem, nempe sciētiam, quam generat, etiam est admittendum ratione operationum, quas pro materiali includit, non ratione significati formalis in relatione rationis consistentis. Quod denique Logica sit sciētia practica, vt in eodem argumento dicitur, verum est, & habere praxim, aut operationem pro obiecto ab intellectu directam, ex quo nō sequitur directionē esse realem, neque id est necessarium, vt Logica sit scientia practica: sed satis est operationem vt cūque dirigere, siue directio passiua realis sit, vel solum relatio rationis.

Ad secundum concedendum est, operationes, vt dirigibiles considerari posse ab aliqua scientia, & verę cōsiderari à Dialectica, negandum vero, quod dirigibilitas sit realis, non est enim nisi ens rationis, sicut directio per quam constituunt syllogismum, & ad quā ordinatur dirigibilitas, solū est relatio rationis, vt probatum est. De intelligibilitate vero, & numerabilitate diuersa est ratio, quia istæ conueniunt rebus, aut quantitatibus ex propria natura, dirigibilitas vero, non nisi potentia obedientialis est, respectu formæ syllogisticæ, quæ solum est relatio rationis, & ideò non est quid reale, sed ens rationis.

vniuersale complexum est propositio vniuersalis, & per se nota, quæ principium est vniuersale alicuius scientiæ, ex quo multæ inferuntur conclusiones, vt in scientia de homine vniuersale principium est, quod sit rationalis, ex quo colligitur, quod sit admiraturus, & risibilis. Vniuersale incomplexum est vox quædam simplex significans aliquid multis cõmune, vt homo, & animal. Et de vniuersali complexo non procedit quęstio præsens, sed solum de incomplexo, quod quadruplex est, in causãdo, in significando, in essendo, & in prædicando. Vniuersale in causando, dicitur causa, quæ plures effectus producere potest, vt cælum. Vniuersale in significando est vox, vel conceptus communis, rem etiam communem multis significãs, vt vox homo, & conceptus hominis, quem in mente formamus. Vniuersale in essendo esset res separata à singularibus, & in eis existens, si daretur, qualis esset idea illa, quam dicunt aliqui posuisse Platonem, nempe homo separatus à Petro, & Ioanne, à quo procederent. Vniuersale denique in prædicãdo dicitur natura communis, quę de multis prædicari potest, & quam significant voces communes: vt natura hominis signata per hanc vocem homo, quæ de Petro, & Ioanne prędicari potest.

Et vniuersale in causando ad Physicum, aut Methaphysicũ pertinet, qui de natura causarum agit: quare de illo non disputamus modo, nec de vniuersali in significando, quia Dialecticus non agit principaliter de vocibus, sed de rebus per eas significatas, sed nec de vniuersali in essendo, quia iudicatur impossibile, vt videbimus inferius, solum ergo proponitur quæstio de vniuersali in prædicando, an in rebus verè sit, vt an id, quod de Petro, & Ioanne prędicatur in his propositionibus, Petrus est homo, Ioannes est homo, sit aliquid prę ter vocem, quod in eis existat.

Circa quam fuit prima opinio Heracliti Ephesii, & Cratilli antiquorũ Philosophorum, vt asserit Arist. 3. li. de cælo, & mundo, tex. 3. 1. li. Metha. cap. 5. tex. etiam 5. & lib. 4. tex. 22. qui omnino negabant aliquid vniuersale in rebus esse propter hoc argum. Omnia quæ sunt in mũdo sunt singularia, ergo nihil est vniuersale. Antecedens probabãt dupliciter, primo ex sensibus, quia quæcũq; per sensus cognoscimus, vt per visum, auditum, & reliquos, singularia sunt, & nihil commune multis, ergo non datur vniuersale in rebus. Secundo, omnia quæ fiunt in rerum natura singularia sunt, cum fiãt per actiones causarum, quæ non nisi de singularibus sunt, ergo nihil fit vniuersale, sed nihil est in rebus, quod non sit factum, ergo omnia sunt singularia, & nihil est vniuersale, & cum scientiæ non sint de singularibus, quæ passim corrumpuntur, negantes vniuersalia, consequenter negabant scientias, & videtur idem tenere Arist. lib. de Anima, tex. 8. vbi ita ait: *Animal vniuersale, aut nihil est, aut posterius; similiter autem, & si quid commune aliud prædicetur.*

Secunda opinio fuit Platonis, (vt affirmat Aristot. 1. lib. Meth. cap. 5. textu. 12. & cap. 5. textu 5. & 6.) qui ponebat naturas quasdam vniuersales separatas à singularibus, à quibus eadem singularia procedebant, vt pro hominibus, naturam humanam separatam à Petro, Ioanne, & cæteris, à quibus singulares homines fiebant, quãuis D. August. li. 83. quæstionum quæst. 46. & Seneca li. 8. epistolarum,

larũ, epist. 66. affirment hanc nõ fuisse mentem Platonis, sed per ideas intellexisse quasdam similitudines rerum omnium, quas Deus intra se habet, & per quas eas producit. Omitto opinionem Nominalium, qui solũ posuisse videntur vniuersalia in vocibus, de quibus sciẽtiæ esse dicebãt, & non de rebus.

31 Vera sententia Aristot. & communis iam in schola ab omnibus tenenda, tribus conclusionibus explicanda est. Prima conclusio. Non solum dantur voces vniuersales, sed etiam res, de quibus sunt sciẽtiæ: probatur hæc aduersus Nominales autoritate Aristo. lib. de interpretatione cap. 5. vbi quasdam res vniuersales esse ait, alias singulares, ergo sentit non solum in vocibus, sed in rebus dari vniuersale. Deinde ratione, quia nomina vniuersalia, vt homo, aut equus, non sunt imposita ad significandum res singulares, vt Petrum, & Ioannem, nec aliquem eorum distinctè significant, sed propriis nominibus significantur, ergo aliquid datur, prçter singularia, ad quod proxime, atque distinctè significandum imponuntur, quod cum non sit singulare, erit vniuersale. Secundo istæ propositiones sunt veræ, ac necessariæ, Petrus est homo, & homo est animal, & tamen si nihil prçter voces prçdicatur, erũt falsæ, cum nec vna vox sit alia, nec in ea includatur, ergo necesse est prçter voces res vniuersales ponere. Secunda conclusio. Nõ datur vniuersale separatũ realiter à singularibus. hæc est contra Platonem (si sententiam illam tenuit, de ideis, quam ei tribuit Aristoteles,) & probatur ex Aristotele, 1. lib. poster. cap. 15. textu 38. 3. Meth. textu 10. 7. Meth. textu 51. & 57. & 10. Meth. textu 6. quibus locis ostẽdit vniuersalia esse non posse separata à singularibus. Deinde probatur ratione, quia quidquid verè & realiter prædicatur de aliquo, debet esse in eo, sed vniuersalia verè prædicantur de singularibus in his propositionibus, Petrus est homo, & homo est animal, ergo verè, & realiter in eis sunt. Probatur maior, quia ab eo, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, aut falsa, sed in his propositionibus prædicantur vniuersalia de singularibus, ergo aut sunt in eis, aut propositiones sunt falsæ.

Tertia conclusio, licet omnes res mundi sint singulares, in ipsismet singularibus dantur vniuersales naturç, quæ de eisdem prædicantur. hæc est aduersus Heracitum, & probatur simul ac declaratur hac ratione. Singularia naturæ humanæ, vt Petrus, & Ioãnes magis similia sunt inter sese, quam singularibus alterius naturæ, habent enim definitionem, & prædicata essentialia sibi communia, nam vterque est homo, & animal rationale, ergo concipit intellectus naturam humanam in vtroque existentem, & vtrique communẽ, & ideo erit vna, & in multis, quod est esse vniuersalem.

Ad argumentum primæ opinionis 32 concesso antecedẽti, quod omnes res mundi sunt singulares, neganda est consequentia, quod nihil sit vniuersale, nam licet nihil sit vniuersale, ab eisdem singularibus realiter separatum, (vt forte asseruit Plato) nec in ipsismet singularibus realiter ab eis distinctum, natura tamen, in qua omnes conueniunt, vniuersalis est, solum ab eis distincta per intellectum eam concipientem non conceptis singularibus, & de hac est scientia, etiam si non sit de singularibus. Ad testimonium autem Aristot. respõdet D. Tho. in Commentariis eiusdem, per illa verba

excludere voluisse errorem Platonis de idæis separatis, & simul docere quonam modo vniuersale in rebus reperiatur, ideo sensus verborum eius talis est: Animal vniuersale nihil est separatum ab speciebus hominis, & equi, vt fingebat Plato, est tamen in eis quasi quid posterius, quia in eisdẽ fundatur, & ex eorum conuenientia sumitur.

QVAESTIO II.

Quænam sit essentia, & natura vniuersalium.

33 NAtura, & essentia cuiuslibet rei explicatur per definitionẽ eius, ideò solutio huius quæstionis ex definitione vniuersalis dependet, qua adducta, & explicata, soluta etiam erit quæstio. Duplicem definitionem vniuersalis tradit Arist. diuersis suæ doctrinæ locis; primam 7. lib. Meth. textu 45. his verbis *Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus natura aptum est inesse* secundã vero 1. lib. de interpretatione cap. 5. vbi ita ait, *Dico autem vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est, vt homo quidem vniuersalium est.* Vtramque vero simul posuit 1. lib. de posteriori resolutione ca. 10. textu 25. dicens, *Esse quidem igitur vnum de multis verum dicere necesse est, non erit enim vniuersale, nisi hoc sit, oportet igitur aliquid vnum, idemque in pluribus esse, non æquiuoce,* quibus vniuersale duo habere docet, quod sit vnum, hoc est vniuocum, quare excluduntur æquiuoca, & analoga à ratione vniuersalis, quia vel nullam habent vnitatem, vt æquiuoca, vel solum vnitatem secundum quid, hoc est secundum proportionem, vel attributionem, vt analoga. Deinde in multis, & quod de illis prædicetur, quæ licet non distinguantur realiter in vniuersali, quia formaliter sumptum, non est quid reale, sunt tamen duæ rationes, ita se habentes, ac si realiter distinguerentur, ex quibus prior est, quod in multis sit, posterior vero, quod prædicetur de multis. Quod ita probo. Causa veritatis prædicationum est, rem ita se habere extra, sicut per illas significatur, & enũtiatur, vt docet Aristot. 1. lib. de interpretatione dicens, ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa; ergo causalis ista propositio vera est, quia vniuersale est in multis, prædicatur de multis, sed causa prior natura est suo effectu, ergo prius est, quod vniuersale sit in multis, quam quod prędicetur de multis. Licet autem prior sit ratio essendi in illis, quam prædicandi: conuertuntur tamen, quia verum est, quod est in multis, prædicari de multis, & contra, quidquid prædicatur de multis, in eis esse, cum nihil prædicetur de aliquo, nisi sit in eo.

Ex quibus sequitur 1. essentiã vniuersalis esse, quod in multis sit, & 34 quasi propriam passionem eius, quod de multis prædicetur. Probatur hoc argumento. Illud quod primo intelligimus de aliquo, dicimus esse essentiam illius, sed primum quod intelligimus de vniuersali, est, quod sit in multis, ergo hoc erit de essẽtia eius. illud etiam quod posterius intelligimus, si conuertatur cum priori, dicimus esse propriam passionem eius, sed prædicari de multis est quid posterius quam esse in multis, & & cum eo conuertitur, vt probauimus, ergo erit propria passio eius.

Sed dum dicimus esse in multis pertinere ad essentiam vniuersalis, & prædicari de multis esse pasionẽ, neu-

trum

trum intelligendum est secundũ a-ctum: sed vtrumque secundum aptitudinem, vt verba Arist. docent, & probat experientia, cum videamus naturam Solis, & Lunæ esse vniuersalem, & nec esse actu in multis, nec actu de illis prædicari, sed vtrumque habere in potentia. Et hoc est, quod communiter dici solet, verba in definitionibus non dicunt actum, sed aptitudinem, quare sensus primæ definitionis est, vniuersale est, quod aptũ est esse in multis: sensus vero secundæ, vniuersale est vnum prædicabile de multis.

Secundo sequitur primam definitionem esse quidditatiuam, aut essentialem, quia continet essentiam vniuersalis. Secũdam vero descriptiuã, quia datur per passionem.

35 Tertio sequitur falsum esse, quod à quibusdã modernis dicitur esse in multis, & prædicari de multis nõ esse rationes distinctas vniuersalis, sed eandem omnino; quia eo ipso, quod intelligimus naturam in multis esse, intelligimus etiam esse prædicabilem. Hoc enim non est verum, nam si esse in multis est ratio prior, & causa prædicabilitatis de multis, vt probauimus, euidenter sequitur, quod possit intelligi, non intellecta prædicabilitate de multis, cũ sit euidens, id quod prius est posse intelligi sine posteriori.

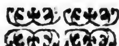
Explicata essentia vniuersalis, respondẽdum est tribus quęstionibus, quas Porphyrius omisit propter earum difficultatem, quia ex earum solutionibus, melius intelligetur eadem essentia vniuersalis. Prima quęstio erat, an vniuersalia sint in rebus. Secunda, an sint substantiæ, vel accidentia. Tertia, an sint æterna, vel temporanea. Pro quarum solutione, notanda est distinctio vniuersalis, quam tradit D. Thom. 7. Metaphys. lect. 13. dupliciter enim sumi potest; nempe pro natura, quæ denominatur vniuersalis, qualis est homo, vel animal: & hoc modo sumitur materialiter, aut fundamentaliter, aut pro vniuersalitate, quæ est forma, à qua denominatur vniuersalis, & hæc forma vocatur secunda intentio, aut relatio rationis, per quam refertur natura ad indiuidua. Et si vniuersalia sumãtur primo modo, in rebus esse dicuntur, & non ab eis separata; quia homo, & animal in rebus ipsis sunt, homo in singularibus hominibus: animal vero in suis speciebus, equo, & leone. Si vero sumatur secundo modo, non est in rebus, sed obiectiuè solum in intellectu, quia secunda intentio, aut relatio rationis non habet aliud esse, quam cognosci ab intellectu; eam attribuente naturæ, quam cum indiuiduis comparat.

Et eodem modo soluitur quæstio secunda, quia vniuersalia materialiter, aut pro fundamento considerata, aut sunt entia realia, vt equus, aut leo, vel entia rationis, vt genus, aut species, vel sũt substãtiæ, vt homo, vel animal, aut accidẽtia, vt albedo, & color. Si vero sumantur secũdo modo, nõ sunt substãtiæ, sed accidentia, non realia, sed rationis, quia solum sunt denominationes quædã, quas intellectus attribuit naturis, eas vniuersales vocans. Ad tertiam tandem quæstionem sic respondendum est, si vniuersalia sumantur formaliter pro vniuersalitate, non sunt ęterna, sed temporanea, quia vniuersalitas non est, nisi dum actu considera- 36

tur

tur ab intellectu, sed non semper est intellectus in actuali consideratione, ergo nec semper est vniuersalitas. Si vero accipiantur pro fundamentis, alia distinctio addenda est. Nam res vniuersales dupliciter sumi possunt, nempe secundum actualem existentiam, quam habent in inferioribus, hoc est in indiuiduis, aut speciebus, & hoc modo non sunt æterna, sed eis corruptis, ipsa quoque corrũpuntur. ver. g. flores diuersarum specierum vniuersales sunt, & si sumantur secundum actualem existentiam in indiuiduis, non sunt in hyeme, ergo nec sunt semper, nec æterna, sed temporanea, sicut indiuidua ipsa. Si vero considerentur secundum essentiam, hoc est secundum prædicata essentialia, æterna sunt, quia licet actu non existant in singularibus, debita sunt eis eadem prædicata essentialia, non minus quam si actu in eis existerent: vt homo, & animal, secundum essentiam æterna sunt, quia etiam si nullus sit homo, aut animal in rerum natura, verum est hominem esse animal Rationale, & animal viuens sensibile: quia hæc prædicata essentialia eis debentur.

37 Et si inquiras vbi essent vniuersalia, si nullum esset singulare, nam si perpetua sunt, alicubi permanere deberent. Respondeo nullibi esse actu, sed solum obiectiue in intellectu diuino actu cognoscente eis esse debita essentialia prædicata, atque etiam virtualiter in diuina omnipotentia, à qua produci possunt in suis singularibus, & ecce quomodo essentialiter sumpta æterna sunt.

QVAESTIO III.

An detur in rebus ante operationem intellectus unitas formalis minor numerali.

AGens Aristoteles de vnitate rerum 5. lib. Metaph. cap. 6. triplicem posuit vnitatem, genericam, specificam, & numericam. Generica est, quam habẽt species in genere, vt equus, & leo in animali. Specifica, quam habent indiuidua in specie, vt Petrus, & Ioannes in homine. Numerica, quam habet quodcumque indiuiduum in seipso, in quantũ non est distinctus à se, sed à quocunque alio, vt Petrus dicitur vnus numero, quia est hoc indiuiduum, hoc est, à seipso non distinctus, sed à Ioanne, & cæteris.

Ex his autem tribus vnitatibus 38 maior est numerica; minor specifica, & minima generica, cuius ratio est manifesta, quia illa est minor vnitas, quæ secum compatitur maiorem diuersitatem; sed vnitas generica maiorem compatitur secum diuersitatem: minorem vero vnitas specifica, & nullam numerica, ergo hæc maxima vnitas vocari potest, specifica minor, & generica minima. Probatur minor, quia quæ sunt vnum genere, differunt per differentias essentiales, & specificas, vt homo, & leo: quæ sunt vnum specie, non per differentias essentiales, sed per indiuiduales multo minores: at quod est vnum numero, neque habet in se diuersitatem specificam, nec indiuidualem, sed vtroque modo est in se vnũ. Et de vnitate numerica non potest esse dubium, quin & realis sit, & ante operationẽ intellectus detur: quare de hac nõ procedit quęstio, sed de specifica, aut generica, quæ formalis dici-

dicitur, quia est vnitas in essentia, & prædicatis essentialibus à forma substātiali rerū procedentibus, & est minor numerali, de qua ideò quærit titulus quæstionis, an detur ante operationem intellectus.

39 Et est prima opinio Scoti. 7. lib. Meta. quæs. 16. & in 2. dist. 3. quæst. 2. asserentis, dari vnitatem formalem, genericam & specificam ante operationem intellectus, esseque essentialem ipsis naturis, aut saltim eis conuenire tanquam propriam passionē. Et probatur 1. ex Aristotele in prædicamento ad aliquid., vbi docet, primū genus relationis fundari in vnitate specifica, aut generica, quę si sit inter substantias, erit relatio identitatis, vt identitas specifica inter Petrum, & Paulum in vnitate naturæ humanæ, si sit inter qualitates, erit relatio similitudinis, vt inter duo alba, si inter quantitates relatio æqualitatis, aut inæqualitatis, vt inter duo corpora eiusdem lōgitudinis. Ex quo tale argumen. colligitur. Relatio huius generis est realis, & datur ante operationem intellectus, nam duo alba, etiam si non cognoscantur ab intellectu, erunt similia, ergo fundamē tū eius, quod est vnitas formalis erit etiam reale, & dabitur ante operationem intellectus. Probatur etiam ratione, quia vnitas est passio entis realis, ergo cuicumque gradui entis realis correspondet suavnitas realis, vt gradui entitatis numericæ vnitas numerica realis, & gradui entitatis specificæ vnitas realis specifica, & hæc est formalis; ergo erit realis, sicut gradus entitatis specificæ realis est, dabiturque ante operationem intellectus.

40 Secunda opinio negat omnino dari aliquam vnitatem formalem minorem numerali antę operationem intellectus, quam sequitur S. Tho opusc. 55. non lōge à principio, & 1. p. quęst. 85. art. 1. & 2. Albertus Magnus in li. prædicabilium q. 6. Themistius paraphrasi super procemium Aristot. de Anima cap. 4. Alexan. Afrodisius super 7. lib. Meta. post medium, fol. 131. pag. 1. & 2. Iauel. tractatu 4. de quinque vniuersalibus in sua Dialectica, D. Ioannes Damascenus lib. de Dialectica cap. 64. Capreol. in 2. d. 8. quæst. 2. Venetus li. 2. suæ Dialecticæ tractatu 4. par. 4. cap. 4. & probatur, quia quidquid conuenit naturæ specificæ essentialiter, aut tanquam propria passio, debet etiam conuenire cuicunque indiuiduo eiusdem, vt si naturę humanæ conueniunt rationalitas, & risibilitas, Petro, & Ioanni conuenire debent; ergo si vnitas formalis specifica conuenit ei essentialiter, aut tanquam propria passio, necesse est cuicunque indiuiduo conuenire, & ita Petrus erit vnus vnitate formali specifica multis communi, quod euidenter falsum est.

Tertia opinio distinguit vnitatem formalem in actualem, & potentialē, actualem vocat eam, per quam natura est actu, & formaliter vna multis communis, potentialem vero, quam habere potest, & vtramque ait esse realem, sed potentialem tantum conuenire naturæ ante operationem intellectus in illa prioritate naturæ, qua prior est suis indiuiduis, quam haberet (in quit) actualem, si ab eis realiter separaretur, licet hoc sit impossibile, hanc vero vnitatem non communicare indiuiduis, quia ei conuenit, vt est prior natura eis. Hanc sententiam tenent Soncin. 7. Meth. quæst. 40. Fonseca. 5. Meta. cap. 18. quæst. 3. sectio. 2. 3. & 4. probantque hoc arg. Natura specifica significatur nomine communi, & vniuoco, vt

natura

natura humana, hoc nomine homo, sed vniuocum nomen significat aliquid vnum, ergo datur aliqua vnitas formalis in natura ante operationẽ intellectus, ratione cuius significetur nomine communi: quod si negaueris, sequitur nomen homo, & quodcumque aliud significãs naturam cõmunem, esse ęquiuocum, cum non significet aliquid vnum, quod est falsum.

41 Postrema sententia est Caietan. in opusculo de ente, & essentia, cap. 4. quæst. 6. Vbi alio modo distinguit vnitatem formalem in positiuam, & negatiuam. Positiua vnitas est, quam habent aliqua in forma, aut prædicato positiuo, vt Petrus, & Ioannes habent vnitatem formalem positiuam in humanitate, abstracta per intellectum ab indiuiduis, aut cum eis comparata. Negatiua vero non est aliud, quam negatio diuisionis, & si sit negatio diuisionis materialis, erit vnitas numerica, quam habet Petrus per hanc materiam in se non diuisam; si vero sit negatio diuisionis formalis, erit vnitas formalis negatiua. Hac distinctione supposita, asserit naturam non habere vnitatem formalem positiuam ante operationem intellectus; quia diuisa est per differentias numericas in singularibus: quare nulla datur forma positiua communis, in qua singulares homines cõueniãt, quousque abstrahatur eadem natura humana per intellectum ab eisdem singularibus, & cognoscatur eis non cognitis, tunc enim tanquam forma positiua eis communis concipietur. Sed habet, inquit, vnitatem formalẽ negatiuã à parte rei, quia licet sit diuisa per differentias materiales, & numericas, non tamen per formales, & specificas; vnde Petrus, & Ioannes conueniunt in humanitate ante operationem intellectus. Negatiuè, ex eo solum quod non distinguuntur in ea formaliter, aut essentialiter, licet distinguantur per hanc, & illam humanitatem singularem indiuidualiter. Hanc sententiam Caietani secuntur plures moderni: Probantque hoc argumento. Vnitas numerica est carentia diuisionis materialis, ergo vnitas formalis, & specifica est carentia diuisionis formalis, & specificæ, sed Petrus, & Ioannes ante operationem intellectus carent diuisione formali, & specifica, cum nõ distinguantur per differẽtias formales, aut essentiales, sed solum per numericas, & quasi materiales, ergo habent vnitatem formalem in humanitate, saltem negatiuam. 42

Et cõfirmari potest: quia quæcunq; non sunt distincta in aliquo, dicuntur in eo conuenire, & esse vnum, saltem negatiuè, sed Petrus & Ioannes ante operationem intellectus non distinguntur formaliter, aut specie in humanitate, ergo in ea conueniunt, & sunt vnum: quare dabitur vnitas negatiua vtrique communis.

Pro solutione huius quæstionis notandum est primo, vnitatem formalem duplicem esse: nam quædam est, per quam aliquid dicitur in se vnum formaliter, quam habet Petrus per suam formam, & essentiam, à qua dicitur vnus formaliter: altera est, per quam aliquid dicitur vnum formaliter multis commune, vt vnitas formalis, quam habet natura humana, dum consideratur ab intellectu abstracta à conditionibus singularium, per quas diuisa est in eis. Et de prima vnitate formali duo sunt certa apud omnes. Primum, quod cuicunque naturæ conueniat ex se, realiter, & essentialiter, & ideo eam habeat ante operationem intellectus in 43

C suis

suis indiuiduis. Ita vt quodlibet dicatur per eandem naturam, quæ in eo est vnus formaliter, & essentialiter, ita sentiũt D. Tho. Scotus, & alii vbi supra.

44 Secũdo certum est hanc vnitatem formalem aliquo modo distingui à numerica, cũ ex diuersa radice oriatur; numerica enim oritur, ex materia, aut etiam ex forma, in quantum ex earum vnione resultat hæc entitas huius indiuidui, formalis vero ex sola forma, non vt est causa huius entitatis, sed vt est radix omnium prædicatorum essentialium, quæ ei possunt conuenire, v. g. Vnitas formalis, à qua Petrus est vnus homo, procedit ab eius anima in quantum est principium ratiocinandi, ex quo habet idẽ Petrus vt sit rationalis, & eodẽ modo in cæteris naturis. Sed an distinguãtur hæc vnitas formalis, & numerica in eodem indiuiduo ex natura rei, & ante operationem intellectus, vel sola ratione, & per intellectum, in hoc non conuenit Scotus cum D. Th. asserit enim distinctas esse ex natura rei, sed D. Tho. quem omnes ferè sequuntur, tenet non distingui ex natura rei, sed sola ratione per intellectũ, præsupposito tamen fundamento in re, in quãtum à diuersa radice procedunt, vt explicatum est. Et hoc videtur nobis nõ solum probabilius, sed omnino verum, & tenendum: quod hac ratione efficaciter probatur. Idẽ est ex natura rei in Petro esse hominem, & esse hunc hominem, quia nõ est homo, nisi in quantum hæc humanitas veram habet humanitatis essentiam; sed per hanc humanitatem est vnus homo formaliter, ergo vtraq; vnitas, formalis, & numerica, est eadem res. Sed distinguntur per intellectum in quantum ex diuersa radice proueniunt.

Certum est tertio, vnitatem formalem cuiuscũque rei determinari per differentiam indiuidualem, & per eam fieri hanc numero, quod probo primo. Petrus est vnus formaliter per vnam formam, & vnam essentiã quam habet, hoc est, per vnam humanitatem, sed humanitas eius est vna numero ratione differentiæ indiuidualis, ergo vnitas formalis, quam habet per eam, est vna numero ratione eiusdem differentiæ indiuidualis. Quod adeo verum est, ac necessarium, vt omnes gradus naturæ eius, omnia prædicata essentialia, quæ ratione eorum possunt ei conuenire, sint hæc, propter differentiam indiuidualem, est enim Petrus hæc substantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hoc rationale, & hic homo; imo repugnat aliquid esse in Petro, quod non sit hoc numero ratione differentiæ indiuidualis, à qua natura eius, & essentia fit hæc distincta à quacunque alia. Vnde sequitur, quod sicut tot sũt in Petro vnitates formales ratione distinctæ, quot sunt gradus naturæ eius, ita omnes sunt indiuiduæ, quia coniunguntur differentiæ indiuiduali determinãte omnes, & faciente eas has numero. 45

Quibus suppositis, nostra sententia tribus conclusionibus cõtinetur. Prima, non datur aliqua vnitas formalis positiua & actualis ante operationem intellectus, quæ conueniat naturæ realiter, & essentialiter, aut tanquam propria passio, per quam dicatur multis communis: Hæc est contra Scotum. 46

Secunda conclusio. Non datur ante operationẽ intellectus vnitas formalis in potentia, quæ conueniat naturæ in illa prioritate, quam habet respectu indiuiduorum, quibus non communicatur. Hæc est contra secundam.

cundam opinionem Soncinatis.

Tertia conclusio. Non datur vnitas formalis negatiua ante operationem intellectus. Hæc est contra Caie.& probantur omnes simul ex doctrina tradita, hoc argumento. Vnũ, & indiuisum idem sunt, ergo diuisio opponitur vnitati, & eam tollit, ac dissoluit, vt si diuidantur partes hominis, nempe brachium à capite, & caput à pedibus, eo ipso tollitur vnitas compositi, & earundem partium, sed omnis natura secundum omnes gradus, quos habet, à parte rei est diuisa per differentias indiuiduales; ergo nullam habet vnitatem formalem multis communem: probatur minor. Natura humana, quæ est in Petro, & Ioanne, est diuisa per differentias eorum indiuiduales: ita vt quidquid habet Petrus, sit hoc, atque distinctum ab his, quæ habet Ioannes, nempe, hæc substantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hic homo, & Paulus, alia hæc substantia, aliud hoc corpus, aliud hoc viuens, aliud hoc animal, alius hic homo, ergo nec naturam, aut essentiam, neque vllum gradum naturæ possunt habere vnũ aut cõmunẽ, sed omnis vnitas formalis debet eis conuenire ratione naturæ, aut alicuius gradus eius, qui in eis sit vnus, ergo nullam habent vnitatem formalem communem.

47 Argumentũ hoc concludit aduersus Scotum, quod nullam habeant vnitatem realem positiuam, & actualem. Sed videntur posse respondere Soncinas, & Caie. nam ille non ponit vnitatem actualem, sed potentialem, & Caie. non ponit vnitatem positiuam, sed negatiuam. Sed verè nõ minus aduersus eosdem concludit, quam aduersus Scotum. Probatur aduersus Soncinatem concludere, quia si natura humana in Petro ante operationem intellectûs est hæc, secundum omnes gradus formales, & essentiales, & diuersa à natura Pauli, & gradibus eius, ergo repugnat quod à parte rei possit aliquã habere vnitatem in eis; quare nec habebunt vnitatem formalem in potentia, nam quibus repugnat actus, non potest cõuenire potentia. Sed eadem secunda opinio probatur falsa, quia duo asserit impossibilia. Primum, quod natura, vt est prior indiuiduis, habet vnitatem formalem realem, hoc autem impossibile est, quia natura non est prior indiuiduis aliqua prioritate reali, sed solum per intellectũ, considerantem illam, non considera tis indiuiduis; ergo si secundum hanc prioritatem est vna formaliter, non conuenit ei talis vnitas à parte rei, sed per intellectum.

Secundum, quod asserit est, naturam non communicare illam vnitatem formalem indiuiduis, quod impossibile probatur hac ratione. Natura communicatur indiuiduis secũdum omnes gradus formales, & essentiales, quos habet, sed non potest habere vnitatem formalem actualem, aut potentialem à parte rei, nisi ratione alicuius gradus formalis, atque essentialis, ergo nec potest habere vnitatem, quæ indiuiduis non communicetur.

Quod vero aduersus Caiet. concludat argumentum nostrum, probatur: quia solum posset respondere, naturam esse diuisam secundum omnes gradus per differẽtias indiuiduales, nõ per essentiales, aut formales, quare cũ tali diuisione bene potest esse nõ distinctio formalis, quæ vocatur vnitas formalis negatiua. Sed hoc nõ tollit difficultatẽ nostri arg. Nã licet natura humana nõ sit diuisa per differentias formales in Petro, & 48

Ioāne. Satis est esse diuisam per indiuiduales, vt verum sit, quod diuersa est vnitas formalis eius in eis, ergo non potest habere aliquam vnitatem formalem etiam negatiuam, aut non distinctionem eis communem. Probatur consequētia: quia cum formæ, & essentiæ sint diuersæ, necesse est vnitates formales, etiam negatiuas, aut nō distinctiones esse diuersas: quare sicut non possunt habere aliquid positiuum commune ante operationē intellectus, sic non possunt habere aliquid commune negatiuum, ideò non dabitur vnitas negatiua à parte rei, quam ponit Caietanus.

49 Argum. aliarum opinionum soluēda sunt, & pro solutione illius testimonii, quod pro opinione Scoti adduximus ex Aristotele in prædicamēto ad aliquid, notandum est: quod licet vnitas formalis, qua aliquid est in se vnum, sit realiter coniuncta, & realiter eadem cum vnitate numerica, distinguitur tamen ab ea quasi virtualiter ante operationem intellectus, quia ex diuersa radice prouenit, vt vidimus, & ratione huius distinctionis virtualis potest intellectus eas distinguere concipiendo vnitatem formalem, non concepta vnitate numerali; & dum sic eam concipit, dicitur eam abstrahere ab indiuiduis, & facere communem multis, & vniuersalem. Ex quo intelligitur totum fundamentū vnitatis formalis, specificæ, aut genericæ, per quam aliquid est multis commune, & vniuersale esse vnitatem formalem: qua aliquid est in se vnum formaliter in quantum virtualiter distinctam ab vnitate numerica, cui à parte rei coniuncta est, ideo talis vnitas formalis vocari potest vnitas vniuersalis, specifica, aut generica, in fundamēto saltē remoto, & fundamentū etiam remotū vniuersalis. Sufficiens tamē pro relationibus primi generis, identitatis, similitudinis, & æqualitatis, & in ea fūdari intelligit Ari. nō in alia.

Ad arg. Scoti respondeo, singulis gradibus entitatis correspōdere suas vnitates, non tamē distinctas nisi per intellectum, sicut nec gradus naturæ distingūtur, nisi ab intellectu, & ideo nec conueniētes naturæ à parte rei, sed solum per intellectum. 50

Ad arg. Caie. neganda est maior, quod vnitas numerica sit carentia diuisionis materialis, aut specifica carētia diuisionis formalis, nā carētia negatio est, vnitas vero non dicit solā negationē, sed entitatē etiā pro fundamento, & cum diuersæ sint entitates specificæ, diuersæque vnitates formales ante operationem intellectus, etiam si diuisione careāt formali, nō possūt habere vnitatē formalē.

Et eodē modo respōdeo ad cōfirmationē, antecedēs esse falsum, quod quæcunq; nō sint distincta in aliquo, dicantur in eo cōuenire, quia nō distinctio solā negationē dicit, vnū vero positiuā entitatē cum negatione adiūcta. Arg. igitur procedit à pura negatione, ad positiuum habēs negationē adiunctā, & ideò nō est bonū.

Ad arg. deniq. tertiæ opinion respōdendū est, nomina significare res, mediis conceptibus, quos de illis formamus, vnde nō significāt eas, vt sūt à parte rei, sed vt à nobis cognoscūtur, & cū vniuoca nomina sint cōmunia, significāt rē, vt à nobis cōceptā cōceptu cōmuni, quare nō sequitur, ex eorū significatione dari vnū multis cōmune à parte rei, sed solū obiectiuè in intellectu, nec proinde vnitatē formalē inter multa, sed hāc fieri ab intellectu naturā cognoscente, nō cognitis inferioribus, siue positiua illa sit, vel negatiua.

QVAES.

QVAESTIO IIII.

An uniuersale sit in rebus ante operationem intellectus.

51 CVM vniuersale sit vnum in multis, eodem ferè modo loquũtur autores de illo, & de vnitate, & ideo Scotus qui docuit quæst. præcedenti vnitatem formalem minorem numerali ex se conuenire naturæ, & ideo ante operationem intellectus eam habere, consequenter docet esse vniuersalem à parte rei. Et hæc est prima opinio circa hanc quæstionem, quam tenuit in 2. d.3. quæst.1.& 7.Meta. q.18. Vbi eam defendit Antonius Andręas, atque etiã Ioannes Monlorius in disputatione quadam de vniuersali cap.5.& 6. Probaturque duplici argumento. 1. quia vniuersalia sunt obiecta sciẽtiarum, & etiam dicuntur in generabilia, & incorruptibilia, sed conditiones istæ sunt reales, ergo conueniunt naturis ante operationem intellectus, quare ante illam erunt realiter vniuersales. Probatur minor, quia scientiæ sunt de naturis realibus, quæ non generãtur, neque corrumpuntur, nisi secundum esse reale, quod habent.

Secundo, natura humana ex se nõ
52 est incommunicabilis pluribus, ergo ex se est cõmunicabilis, & ante operationem intellectus communicatur multis singularibus, sed esse vniuersalem idem est, quod esse communicabilem multis, ergo ex se, & ante operationem intellectus erit vniuersalis. Maiorem ita probo; si natura ex se non est communicabilis multis, ergo de se est incõmunicabilis, sed esse incommunicabilem est esse singularem, ergo ex se erit singularis, quare nullo modo posset fieri vniuersalis, quod est falsum.

Secunda opinio est D. Tho. 7. Met. lectio. 13. opusculo de ente, & essentia cap. 4. 1. p. q. 85. art. 1. & 12. quæst. 29. arti. 6. quibus locis asserit naturam ex se, hoc est ex propria essentia nõ esse vniuersalem, nec singularẽ, sed per conditiones indiuiduantes fieri singularem, & per intellectum vniuersalem, ideo ante operationem intellectus non dari vniuersale. D. Th. secuntur Capreo. in 3. d. 5. quæst. 3. artic. 3. Soncinas 7. Meta. q. 40. Caietan. in opusculo de ente, & essentia cap. 4. Sotus q. 2. vniuersalium, Duran. in 1. d. 3 quæst. 5. Egidius in 1. q. 2. prologi, & d. 12. p. 2. Toletus in quæstionibus vniuersalibus, P. Fran. Suarius tomo 1. disp. 6. sectio. 5. & est communis sententia scholæ à nobis tenenda.

Sed vt eam probemus, notandum est, quod cum vniuersale sit vnum aptum prædicari de multis secundũ definitionem ab Aristotele traditam, duo sunt necessario requisita, vt aliquid sit vniuersale: primũ, quod sit vnum, non solum vnitate formali, qua aliquid est in se vnum, sed vnitate formali, qua aliquid est multis cõmune. Quod enim prima vnitas formalis requiratur, quæstione præcedẽti probatum à nobis est, quia cũ vniuersale communicet suam essentiam singularibus, & per suam essentiam sit aliquid vnum formaliter in se, necesse est, quod vniuersale habeat vnitatem formalem, per quam sit vnum formaliter in se, & hanc vnitatem diximus esse primum fundamentum, atq; remotum vniuersalis. Sed quod hæc vnitas non sufficiat ad rationẽ vniuersalis, probatur, quia vt etiam quæst. pręcedenti diximus, vnitas formalis, qua aliquid est in se vnũ, eadẽ est secundũ rem cũ vnitate numerica, & ideo ei semper cõiuncta à parte 53

rei,ex quo sequitur esse diuisã in singularibus,ita vt tot sint vnitates formales,quot sunt indiuidua, nõ ergo sufficit vt natura dicatur vniuersalis, sed requiritur,quod ab intellectu cõsideretur eadem vnitas formalis non cõsideratis singularitatibus,per quas diuisa est à parte rei,& ita considerata,vocatur vnitas formalis, per quã natura est vna formaliter multis communis, quod est esse vniuersalem.

54 Secũdo requiritur,quod sit apta esse in multis:hæc autem aptitudo secundũ Scotũ,& alios,qui secũtur eius sententiam,realis est in natura,& ante operationẽ intellectus,sed apud D. Tho.neutrũ habet,sed per operationẽ intellectus ei cõuenit.Duas igitur conditiones debet habere natura, vt dicatur apta esse in multis,prima est, quasi remota,nẽpe,quod ex suis principiis realibus multiplicari posit in multis indiuiduis,quod habẽt omnes naturæ materiales, & corruptibiles, si vero in vna tãtum esse posit, ita, vt repugnet omnino habere multa, vt de naturis Angelorũ tenẽt multi, nõ erit vniuersalis, vt videbimus in capite de specie.Alterũ requiritur tã quam proximũ,nempe, quod non sit determinata per singulares cõditiones, sed quasi indifferens, ita vt non magis respiciat vnũ singulare, quam alterum:& cũ à parte rei sit determinata per cõditiones singulares, non habet aptitudinem,vt in multis sit, quia singularecũ sit incõmunicabile, nõ potest cõmunicari multis,necesse est ergo vt indifferens sit, quod per intellectũ consideretur sine cõditionibus singularibus,& ita cõsiderata,

55 non erit determinata ad aliquod singulare,sed ęqualiter poterit determinari ad omnia,& hoc est esse indifferẽtẽ,&aptã cõmunicari multis.Itaq; aptitudo naturæ pręsuponit tria,duo quidem quasi remota, quod ex suis principiis realibus posit multiplicari: secundum, quod sit vna vnitate formali, per quam aliquid est in se vnum. Et præterea tertiũ quasi proximum,quod sit vna vnitate formali, qua aliquid est commune multis. Et præter hæc tria addit,quod sit indifferens ad multa, & licet hanc indifferentiã habeat eo ipso,quodvna est vnitate vniuersali,sed prius hæc vnitas intelligitur in ea,quam indifferẽtia,vel aptitudo, sicut dicebamus q. 2.prius intelligi in natura, quod sit vniuersalis, quam quod sit pręda-cabilis.

Ex tota hac doctrina colligitur efficax argu. ad probandam nostram sententiam,quod non detur vniuersale à parte rei, sed solum per operationem intellectus contra Scotum. Vniuersale est vnum in multis,& aptum prædicari de multis,sed natura ante operationem intellectus nec est vna,neque habet aptitudinem prædicandi de multis, ergo non est vniuersalis. Probatur minor. Natura à parte rei est diuisa per differentias indiuiduales, ita vt alia sit in Petro, & alia in Ioanne, ergo est plures,& non vna. Sed si non sit vna,non potest habere aptitudinem pręidicandi, quia aptitudo præsupponit vnitatẽ, vt probatũ est,ergo nec vna, nec in multis erit, quousque per intellectũ abstrahatur à cõditionibus,per quas diuiditur, & fiat vna.

Ad 1.arg. Scoti concedẽda est maior,& minor neganda,quia sicut sciẽtiæ habentur per operationes intellectus,& ante illas non dantur, eadẽ ratione nõ dantur obiecta scientiarum,nisi per intellectum abstrahentem naturam, & efficientem illam aliquo modo vniuersalem, & vt sic 56

abstra-

abstracta ingenerabilis est, & incorruptibilis,& non vt est in indiuiduis, quæ passim corrumpũtur. Quare falsum est,quod in minori dicitur,naturam habere tales conditiones à parte rei, neutram enim habet, nisi operatione intellectus præsupposita.

Ad 2.concesso antecedenti, neganda est consequentia,dicendumq; naturam nec esse ex se proximè communicabilem multis,sed solum remotè,nec esse ex se incommunicabilem, vt docuit D.Tho. vbi supra,sed primum habere per intellectum,secundum à parte rei per differentias indiuiduales, quibus coniuncta est;ex se autẽ solum ei conuenire prædicata essentialia,vt naturæ humanæ rationalitatem,sicque de cæteris.

QVAESTIO V.

Per quam operationem Intellectus fiat vniuersale.

57 VT quæstio intelligatur,explicãdus est modus, quo intellectus procedit,dum intelligit, vt ex eo cognoscamus, quonam modo efficiat vniuersale.Notandum est ergo, quod cum omnis nostra intellectio incipiat à sensibus,necesse est, vt id quod intelligendum est,prius percipiatur à visu,vel alio sensu,quod fit per quandam similitudinem sui, quã ad oculum mittit,&quæ vocatur species intentionalis eius,à qua repræsentatur,per hanc ergo speciem vnitur obiectum potentiæ visiuæ,& fit visio rei.Virtute huius visionis producitur alia species eiusdem rei visæ in alio sensu interiori,qui dicitur sẽsus communis, ex eo quod ad ipsum perueniunt species omnium,quæ sentiuntur per sensus externos, & ipse discernit inter omnia cognoscens esse diuersa. Deinde ab hoc sensu emittitur alia species eiusdem obiecti in alium,qui vocari solet phantasia, & est veluti memoria quædam, non solum sentiens ea, quę per alios sensus percipiuntur, sed conseruans species omnium sensibilium,quæ species in ea conseruatæ solent vocari phantasmata.

Notandum est 2.quod obiecto iam cognito per sensus vsque ad phantasiam,incipit operatio intellectus,qui duplex est, vnus qui dicitur agens, & alter possibilis;inter quos hæc est differentia, quod intellectus agens non est virtus cognoscitiua, nec aliquid intelligit; possibilis vero est, qui cognoscit. Præterea intellectus agens adiutus phantasmate, hoc est, specie sensibili conseruata in phantasia producit aliam speciem eiusdẽ rei repræsentatæ per idem phantasma in intellectu cognoscente, non iã sensibilem, & corpoream, sed spiritualem,sicut intellectus agens,à quo producitur,& possibilis, in quo recipitur, spirituales potentiæ sunt. Et agens dicitur ille, quia sua actione speciem producit; iste vero possibilis,quasi passibilis,aut passiu',quia recipit eandem speciem, per quam ei vnitur idem obiectum,quod à sensibus cognitum est, & informatus hac specie, seu similitudine obiecti, quæ intelligibilis dicitur, sicut species per quas cognoscunt sensus, dicuntur sensibiles ipsum intelligit. Per hanc autem speciem intelligibilem(vt multi asserunt)repræsentatur natura sinecõditionib' singularitatis, & ideo eam vocant abstractionem. Quia natura sine cõditionibus repræ 58

sentata, quasi abstracta ab eis dicitur.

Sed tertio est notandum, quod intellectus possibilis duplicem habet operationem, vnam per quam cognoscit obiectum, vt repræsentatum in specie, sine conditionibus, & hæc propriissimè dicitur abstractio, quia est cognitio naturæ, non cognitis indiuiduis: alia est operatio intellectus per quam eadem natura cognita, nō cognitis singularibus, iterum cognoscitur eisdem simul cognitis, & ad ea comparatur, & ideò vocatur comparatio, & ecce tres operationes, vna intellectus agentis (à quibusdam vocata abstractio) & duæ aliæ intellectus possibilis, vna quæ vocatur abstractio, & alia comparatio.

34 Iuxta has igitur tres operationes, sunt tres opiniones diuersæ, prima asserit vniuersale fieri per abstractionem intellectus agentis, quam sequitur Caie. in opuscu. de ente, & essentia ca. 4. quæst. 6. ad finem. Sotus q. 3. vniuersalium, Zumel 1. p. quæst. 13. art. 7. concl. 3. Et probatur testimonio Aristotelis 3. lib. de Anima textu 18. vbi comparans officium intellectus agentis cum lumine corporeo docet, quod sicut lumen corporeum sua illustratione materiali facit colores visibiles actu, qui in tenebris solum erant visibiles in potentia, ita intellectus agens per actionem, qua producit speciem intelligibilem in intellectu possibili, facit naturā actu intelligibilem. Ex quo ita colligunt. Obiectum intellectus possibilis est vniuersale, sed per intellectum agentē fit natura actu intelligibilis, dū repræsētatur in specie intelligibili sine cōditionib9, ergo fit actu vniuersalis.

Deinde duplici argumento. Primū sumitur ex definitione vniuersalis, quod est vnum in multis, sed natura per abractionem intellectus agentis est vna in multis, ergo est vniuersalis. Probatur minor, quia in specie intelligibili repræsentatur sine conditionibus ergo vt sic repræsentata est vna, cū solū per conditiones sit à parte rei plures, & est etiā in multis, à quibus abstrahitur, ergo vniuersalis.

Secundo, naturam esse vnam vnitate vniuersali duo dicit, vnū pro fūdamento, nēpe vnitatem formalem, qua est in se vna, & aliud quasi pro formali, nempe carentiam diuisionis, quam habet à parte rei per differentias indiuiduales, sed repræsentata in specie intelligibili, est vna formaliter, & caret diuisione, cum repræsentetur sine cōditionibus, ergo est vna vnitate vniuersali, & habet aptitudinē prędicādi de multis, quia repręsentata sine cōditionibus, non est determinata ad aliquod indiuiduū, sed indifferēs ad omnia: ergo est vniuersalis

Secūda opinio tenet, per abstractionē intellectus agentis nondū esse naturā vniuersalem, sed requiri abstractionem intellectus possibilis, per quā natura cognoscatur sine cōditionibus, & per illam fieri vniuersalem. Hæc est sentētia Duran. in 1. d. 3. q. 5. ad 2. & in 2. d. 3. q. 7. nu. 12. & Cardinalis Toleti q. 2. vniuersalium. Vnicū est arg. huius sententiæ. Natura non est vniuersalis à parte rei, ergo vniuersalitas eius non est realis, sed ab intellectu tribui debet, sed intellect9 nihil potest tribuere naturæ, nisi eam cognoscat, ergo cum intellectus agēs non cognoscat, non potest ei tribuere vniuersalitatē, sed cū primū cognoscitur ab intellectu, denominatur vniuersalis.

Tertia sentētia neq; vnā, neq; aliā abstractionem sufficere docet, vt natura fiat vniuersalis, sed necessarium esse vt comparetur ad indiuidua, quod cum fiat per secūdam opera-

operationem intellectus posibilis, quæ dicitur cõparatio, per hanc fieri vniuersale: hanc secuntur Soncin. 5. Meta. quæst. 27. concl. 2. & 10. Meta. quæst. 15. Nyphus 7. Meta. quæst. 17. concl. 1. Deça Hispalensis in 1. d. 35. quæst. 2. art. 4. ad 1. Canar. 1. part. quæst. 28. art. 1. fol. 41. Probatur primo, quia intellectus nõ potest tribuere naturę denominationem vniuersalis, nisi eã cognoscat vt vniuersalem. Vniuersale dicit respectum ad multa, vt colligitur ex eius definitione, qua dicitur esse vnũ in multis, ergo non cognoscitur natura vt vniuersalis, nisi cognoscatur per respectum ad multa; sed non potest cognosci per respectum ad multa, nisi eis cognitis; quia respectus non est cognoscibilis, nisi cognito termino. At per abstractionẽ intellectus agentis nullo modo cognoscitur, & per abstractionem posibilis cognoscitur non cognitis indiuiduis, ergo nõ cognoscitur vt vniuersalis, nec ei tribui potest talis denominatio, sed per solam comparationem, per quam cognoscitur in ordine ad multa.

Secundo, vniuersalitas est relatio vnius ad multa, non realis, cum non conueniat naturæ à parte rei, ergo rationis, sed relatio rationis non potest fieri, nisi per notiam comparatiuam, ergo solum per hanc fit vniuersale. Probatur minor, quia relatio est comparatio inter duo extrema, ergo non potest fieri, nisi ab intellectu vtrumque cognoscente, & comparante; solum ergo fit vniuersalis per cõparationem.

Præter has tres opiniones diuersas inuenio quartam, per quã moderni quidam videntur ad concordiam reducere secundam, & tertiam, hac distinctione. Vniuersale duobus modis sumi potest. Primo, per modũ absoluti, non dicentis respectum ad alterum, sed potentis fundare talẽ respectum, vt albũ, aut quantũ, quę absoluta sũt, & possũt fundare relationẽ similitudinis, aut æqualitatis: alio modo, tanquã relatiuũ: vtroque enim modo putant intelligi posse vniuersalitatem, nempe vt formam relatiuã, & etiam vt absolutam, quam tamen consequitur quidam respectus, per quem explicatur: nã vnitas, qua aliquid est commune, & aptitudo prædicandi de multis, formæ absolutæ sunt, sicut vnitas numerica, & aptitudo ad ridendum; quas tamen explicamus per respectum ad actum ridẽdi, & ad obiectum. Idque declarant exemplo vniuersalis Platonici, separati à singularibus, quod verè esset substantia, cum per se existeret, & ideò vniuersalitas eius forma absoluta, quia substantia res absoluta est, non dicens respectum essentialẽ ad alterum; & tamen explicaretur à nobis per respectum ad multa, à quibus participaretur; ergo etiam sumi potest vniuersale factum ab intellectu per modum absoluti. Alio modo sumitur tanquam relatiuum, essentialiter respiciens indiuidua. Vniuersale igitur primo modo acceptũ, dicunt fieri per primam cognitionem intellectus posibilis, quia habet vnitatem cum aptitudine respiciendi multa, à quibus abstractum est. Si vero accipiatur secundo modo, non fit, nisi per comparationem, quia relatiuum non potest cognosci, nisi per cõparationem ad suum terminum: & ideò nec vniuersale, vt relatiuũ, nisi per comparationem ad multa. Et secundam opinionem intelligendam esse affirmant de vniuersali, vt absoluto: & ita intellectam esse veram. Tertiam vero de vniuersali, vt relatiuo.

Vt nostram sententiam proponamus, quædam notāda sunt. Primum, vniuersale nomen concretum esse, habens materiale significatum, quod est natura; & formale, quod est vniuersalitas, à qua denominatur. Concretum vero duplex est, absolutum, & relatiuū, sicut forma denominans; est etiam absoluta, aut relatiua. Concretum absolutum est album: relatiuum vero, simile, aut pater. Hæc est autem differentia inter vnum, & alterum, quod concretum absolutum pro materiali significato solū habet nudum subiectum, vt album nudum corpus. Concretum vero relatiuum, non nudum subiectum, sed aliquid aliud, ratione cuius efficitur fundamentum proximum relationis, vt simile præter album habere debet aliquam vnitatem, aut commensurationem cum alio, ratione cuius fit capax relationis; vnitatem quidem in albedine, & commensurationem in eodem gradu eius. Nam vt aliqua dicantur propriè similia, cōuenire debent in albedine, atque etiam in gradu eius, ita vt in vtroque sit, vt tria, vel vt quatuor.

Secundo notandū est, tria esse fundamenta relationis, remotissimū, remotū, & proximum, vt in similitudine, fundamentum remotissimum est corpus; remotum est album: proximū vero album habens vnitatem, & cōmensurationē cum alio. Vocatur autem fundamentum remotissimū, & remotum, quia ea non sequitur relatio; nam corpus nisi habeat albedinē, aut aliam qualitatē, nō dicetur simile, neq; etiam si habeat albedinem, quousque habeat vnitatē, & cōmensurationem cum alio. Tunc autem dicetur fundamētum proximum, quia eo posito statim, ac necessario sequitur relatio. Ita ergo intelligendū est de vniuersali, si sit relatiuū: erit enim fundamentū remotū relationis vniuersalitatis natura à parte rei p vnitatem formalem, qua est vna formaliter in se. Fundamentū vero remotū dum repræsentatur in specie intelligibili sine cōditionibus, aut dum cognoscitur per primā cognitionē intellectus sine illis, si nō sequatur statim relatio vniuersalitas, à qua denominetur. Et tandē erit fundamentū proximū, dum comparatur ad inferiora, quia statim sequitur relatio vniuersalitatis ad illa.

His suppositis, nostra sentētia his concl. continetur. Prima. Vniuersale nō esse nomē absolutū, sed relatiuū, hæc est aduersus vlt. sentētiam: probatur duplici arg. Primo, nomen cōcretū est absolutū, si forma per ipsū significata fuerit absoluta, & relatiuū, si fuerit relatiua; sed forma vniuersalitatis non est absoluta, sed relatiua, ergo nomē vniuersale non erit absolutū, sed relatiuum. Probatur minor ex difinitione vniuersalis, *Vnum in multis, & aptum predicari de multis*, In qua per relationem ad multa explicatur vniuersale, nec solū explicatur, sed vniuersalitas relatio est, non forma absoluta, vt vltima opinio asserit: quod sic probo. Vniuersalitas non est forma cōueniens naturæ ex se, aut essentialiter, neq; à parte rei, sed per intellectū, vt concedit eadē opinio, ergo non est forma substātialis, sed accidētalis, nec est accidēs reale, sed rationis; sed omne accidens rationis, quod intellectus attribuit rebus, est relatio rationis, nō enim attribuit eis accidēs rationis absolutū per modū qualitatis, aut quātitatis, aut alterius prędicamēti habēs fūdamentū in eisdē rebus à se intellectis, vt probabitur, ergo vniuersalitas est relatio rationis, & non forma absoluta.

Secun-

Secũdo, non dicitur natura vniuersalis, ex eo solum, quod in se est vna, aut communis, sed quia est vna multorũ, multisq; communis, aut vna, in qua multa conueniunt, vt Porphyriꝰ docuit, c. de specie dicẽs: *Participatione speciei plures homines sunt vnus homo*, ergo per vniuersalitatẽ essentialiter ordinatur ad inferiora, quorũ est vna & ideo vniuersalitas relatio est, & nõ forma absoluta, & vniuersale nomẽ relatiuũ, non absolutum. Quod intelligens Porph. docuit omnia prędicabilia (quæ sũt quædã vniuersalia) definiẽda esse per sua inferiora, vt genus, quod sit prędicabile de pluribus differentibus specie, sicq; de reliquis.

Secunda cõclusio. Per operationẽ intellectus agentis solum datur vniuersale pro fundamento remoto, seu in potentia remota, nõ pro fundamẽto proximo, neq; actu, & formaliter vniuersale. Hęc sequitur ex præcedẽti, atq; ex doctrina annotata, & probatur hoc arg. Vniuersale est relatiuum, ergo non dicitur natura actu, & formaliter vniuersalis, nisi ab vniuersalitate, quæ est relatio, denominetur; sed per operationem intellectus agentis solum habet repræsentari in specie intelligibili, non repræsentatis singularibus, ergo nec illa respicit, nec denominari potest ab vniuersalitate, quæ est respectus ad illa: & hoc est non esse actu, & formaliter vniuersalem, solum ergo potest esse vniuersalis in potẽtia, aut in fundamẽto, non proximo, quia proximũ fundamentũ statim sequitur relatio, & tamen naturã sic repræsentatã nõ sequitur relatio ad indiuidua, quousque intelligatur in ordine ad illa, sed in potentia, & fundamento remoto, quamuis minus remoto, ac dum est extra causas.

Tertia conclusio. Vniuersale actu, & formaliter, aut in potentia proxima non fit per primam cognitionẽ intellectus possibilis, quę vocatur abstractio. Hęc est aduersus vltimã sententiã. Et probatur primo. Nihil denominatur actu, & formaliter tale, nisi à forma propria, sed propria forma vniuersalis est vniuersalitas, quæ est relatio rationis ad indiuidua, ergo non denominatur natura actu, & formaliter vniuersalis, nisi à relatione rationis ad indiuidua: naturã autẽ cognitã per primam operationẽ intellectus non consequitur talis relatio rationis, ergo non est per illã actu, & formaliter vniuersalis. Probatur minor. Per illam cognitionẽ non cognoscitur in ordine ad indiuidua, imo neque cognoscuntur indiuidua; ergo neque cognoscitur relatio rationis naturæ ad illa, sed relatio rationis non habet aliud esse, quam actu cognosci, ergo si non cognoscitur per illam cognitionem, non est, nec denominat naturam actu, & formaliter vniuersalem. Secundo, natura per primam cognitionem non habet aliud, quam cognosci, vt repræsentam in specie intelligibili sine cõditionibus, ergo solum consequitur per illam nouam denominationem realem extrinsecam cognitæ sine cõditionibus, quam certum est nõ esse denominationem vniuersalis, nam hæc, nec realis est, nec solũ denominatio extrinseca, sed rationis, & habens modum, & similitudinem formæ inhærentis, sicut denominatio prædicati, aut subiecti: solum ergo erit natura per talem cognitionem vniuersalis in potẽtia, non proxima, sed remota, eodem modo ac per operationem intellectus agentis iam explicato.

Vltima conclusio. Natura fit vniuersalis, non solum in potentia pro- 38

xima,

xima, sed actu, & formaliter per cognitionem intellectus, quæ dicitur comparatio: hæc probatur 1. ex tribus præcedētibus, quia si non fit per operationem intellectus agentis, nec per primam cognitionem intellectus posibilis, nō restat alia operatio per quam fieri posit, præter comparationem.

Sed probatur 2. quod per eam fiat, quia vniuersalitas est relatio rationis naturæ ad indiuidua, & relatio est cōparatio duorū extremorū, ergo relatio rationis naturæ ad indiuidua est comparatio naturæ ad illa, quare fiet per comparationem vniuersalitas, & vniuersale formaliter.

Sed, vt cōclusiones istę melius intelligantur, & ex eis cognoscamus aliquo modo fieri vniuersale per tres illas operationes intellectus agētis, & posibilis, notanda est illa distinctio vniuersalis, satis manifesta in schola Dialecticorum: vniuersale duplex est, Logicum, & Metaphysicum: vniuersale Metaphysicum est natura realis in cōmuni sumpta, hoc est sine conditionibus indiuiduantibus, & non vt denominata à secunda intentione, aut relatione vniuersalitatis. Et vocatur vniuersale Metaphysicum, quia solum sumitur secundum essentiam realem, quasi abstractam à materialibus conditionibus, qui est proprius modus, secundū quem res considerantur in Metapysica, & vocari etiam potest vniuersale fundamentaliter, atque etiā vniuersale in potentia saltem remota, vt explicatum est. Aliud est vniuersale Logicum, nempe natura denominata à secunda intentione, aut relatione vniuersalitatis, quæ etiam dicitur vniuersale in potentia proxima, actu, & formaliter: quia dum actu denominatur natura à relatione, proximè dicitur eandem relationem fundare, & vocatur vniuersale Logicum, quia secunda intentio, aut relatio vniuersalitatis propriè pertinet ad considerationē Logicam. Hac distinctione supposita dicimus, vniuersale Metaphysicum fieri per operationem intellectus agentis, cum repræsentetur natura in specie intelligibili per eam producta, sine conditionibus, quod est esse vniuersale Metaphysicum. Per primam vero cognitionem intellectus posibilis fit idem vniuersale Metaphysicū, vel potius iam factum per intellectum agentem cognoscitur: sed vniuersale Logicū fit per solā comparationē.

Ad argumenta aliarum opinionū respondēdum est, & ad testimonium Aristo. pro prima opinione duobus modis. Primo, sensum eius esse, quod lumen facit colores actu visibiles, nō quia ipsi actu visibiles non essent in tenebris, sed quia videri non poterant per medium obscurum: illud vero illuminans facit, vt actu videātur. Vel secundo respondeo, concedendo, quod lumen faciat colores actu visibiles, cum in tenebris non essent, nisi visibiles in potētia: & ita intellectus agens quasi lumen quoddā spirituale faciat naturam actu intelligibilē, ex quo non sequitur eam facere actu vniuersalem, quia vt sit actu intelligibilis, sufficit esse vniuersalem in potentia, quod habet dum per speciē intelligibilem repræsentatur sine cōditionibus, &c.

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ concessa maiori, distinguenda est minor, nam duobus modis natura est vna. Primo, vnitate negatiua, & hanc habet repræsentata in specie intelligibili, quia sine conditionibus indiuiduantibus repræsentatur, sed per hanc vnitatem solū est vniuer-

uersale Metaphysicum, aut in potẽtia. Alio modo est vna positiuè, quod non habet, nisi dum comparatur ad indiuidua: & quia hæc requiritur, vt sit actu, & formaliter vniuersalis, nõ est vniuersalis hoc modo, nisi per cõparationem.

Ad secundũ respondetur eadem distinctione, quia natura repræsẽtata in specie intelligibili habet vnitatẽ negatiuam vniuersalis Metaphysici, & in potentia, non vniuersrlis Logici, nisi per comparationem.

Ad argum. secundæ opinionis cõcedo, quod natura non est vniuersalis à parte rei, sed fit vniuersalis per cognitionem intellectus; nego tamẽ, quod per primam cognitionem intellectus tribuatur ei forma vniuersalitatis, sed solum ei tribuitur per cõparationem.

Ad tertiam opinionem negãdum est, quod vniuersale possit distingui in absolutum, & relatiuum, quia ex propria natura, & essentia relatiuum est, vt probauimus. Falsum igitur est, quod detur vniuersale absolutũ, & non minus falsum, quod hoc vniuersale absolutum fiat per primam cognitionen intellectus.

QVAESTIO VI.

Vtr. Vniuersale Logicum fiat per simplicem comparationem naturæ cum indiuiduis, uel non nisi per compositam, quæ uocatur actualis prædicatio.

70 VT titulus quæstionis explicetur, notandũ est, quod ab omnibus fere ponitur in intellectu duplex cõparatio, vna simplex, alia composita. Simplex comparatio est, per quam intellectus vnum in altero, vel in ordine ad alterũ cognoscit sine compositione, vt dum simplici cognitione cognoscimus patrem in ordine ad filium, non affirmando quod habeat filium; vel albedinẽ in pariete, non affirmando quod in ea sit. Alia est comparatio, per quam cognoscit intellectus duo extrema; & vnum attribuit alteri, affirmando quod in eo sit, & ideo comparatio hęc vocatur actualis prędicatio; quęrimus ergo, an supposito, quod vniuersale fit per comparationem, vt in quæstione præcedenti probauimus; fiat per simplicem, vel per compositam. Et sunt duæ opiniones. Prima, non admittit comparationem simplicem, sed solum compositam, & per eam asserit fieri vniuersale, & cum comparatio hæc sit actualis prædicatio vnius de altero, per actualem prædicationem fieri docet, & ante illam non dari vniuersale actu, & formaliter, sed actualem prædicationẽ esse vniuersalitatẽ, à qua natura denominatur vniuersalis; & ita nõ admittit aptitudinem, nec potentiam prædicandi in natura, sed idem esse, quod vniuersalis sit, & quod sit actuale prædicatum. Hanc opinionem secuntur quidam moderni, & eam probant hoc argumento.

Non potest intellectus comparare naturam ad indiuidua, nisi cognoscat in eis esse; sed non potest cognoscere, quod in eis sit, nisi iudicãdo, quod eis conueniat: iudicare autem, quod in eis sit, & eis conueniat, est prædicare eam de indiuiduis; ergo non datur simplex comparatio naturæ ad indiuidua, sed solum composita, quę est actualis prædicatio: quare si verũ est vniuersale fieri per comparationem; necessario sequitur, quod fiat 71

per

per actualem prædicationem, ita vt ante illam non detur.

Hæc opinio in primis est contra Arist. & D. Tho. quod vnico testimonio vtriusq; probatur. Arist. enim agens de vniuersali, 1. lib. de interpretatione, capit. 5. definit illud his verbis. *Dico autem vniuersale, quod de pluribus aptum est prædicari.* Ex quibus euidenter colligitur, naturã esse vniuersalem per aptitudinem prædicandi de indiuiduis, sed aptitudo prędicandi cũ sit potentia, est prior, quã actualis prædicatio, quæ est actus eiusdem potentiæ, ergo prius est natura vniuersalis, quam actu prędicetur ex mente Arist. Quare nõ fit vniuersalis per comparationem compositã, quæ est actualis prædicatio, sed per aliam comparationem priorem, quæ vocatur simplex.

Et D. Thom. in eodem loco declarans eandem definitionem Arist. ait, benè definisse vniuersale per aptitudinem prædicandi, & non per actualem prædicationem, quia aliquæ sunt naturæ, vt Sol, & Luna, quę non prædicantur actu de multis, cum nõ habeant nisi vnicum indiuiduum, & tamẽ sunt verè vniuersales per aptitudinem, & potentiam prædicandi de multis. Ponit ergo D. Tho. aptitudinem prædicandi in natura vniuersali, & per illam asserit esse vniuersalem cum Arist. ergo opinio, quę aptitudinem tollit, & non nisi per actualem prædicationem affirmat fieri vniuersale, expresse est contra Arist. & D. Thom.

Deinde est contra rationem, quod sic probo: Si natura est vniuersalis, per actualem prædicationem, sequitur non esse vniuersalem, nisi simul prædicetur de multis, ita vt dicamus Petrum, & Ioannem esse homines, hominem, & equum esse animalia, & non, dum de singulis prædicatur, quare neque erit prædicatio vniuersalis, dum species prædicatur de indiuiduo, aut genus de specie, vt in his prædicationibus, Petrus est homo, & homo est animal: consequens autẽ falsum est, ergo etiam antecedẽs. Quod fit vniuersalis natura per actualem prædicationem, probatur consequentia, quia vniuersalitas est actualis prędicatio, sed vniuersalitas est respectus naturæ ad multa, ergo non est natura vniuersalis, nisi dum actu prędicatur de multis, & non de vno tãtum. Quod vero consequens sit falsum probo, quia hæc est prædicatio generis, homo est animal, ergo est prædicatio superioris, quia genus superius est specie, sed prædicatum superius est vniuersale, ergo est prædicatio vniuersalis, & tamẽ de solo vno, ergo vniuersalis erit natura dum de vno inferiori prędicatur, quia prędicabilis est de multis, quare non per actualem prædicationẽ, sed per prædicabilitatem, vt omnes asserunt.

Communis ergo sententia Arist. D. Tho. & omnium vera est, & tenẽda, quod natura prius sit vniuersalis, quam actu prædicetur per potentiã prædicandi de multis, & quod fiat vniuersalis per comparationem simplicem intellectus, per quã cognoscitur in ordine ad indiuidua, & non per compositã, quæ est actualis prędicatio. Quam hoc argumẽto probo. Intellectus potest cognoscere vnum in altero, aut in ordine ad alterũ sine affirmatione, & negatione, & sine actuali prædicatione, ergo potest cognoscere naturam in ordine ad indiuidua per simplicẽ cõparationẽ, sine eo, quod eam actu prædicet de illis, sed cognita in ordine ad indiuidua cognoscitur vt vniuersalis, ergo per comparationẽ simplicem fit vniuersalis, 71

salis, non per compositam. Antecedēs probatur duobus modis, 1. in intellectu, deinde in sensibus: in intellectu quidem, nam per simplicem cognitionem cognoscimus patrem ordinatum ad filium, & duos parietes similes in albedine simul in vtroque cognita, & in tali cognitione nihil cōponimus, nec iudicamus, ergo absque cōpositione, & iuditio possumus comparare vnum cum altero. Deinde in sensibus, de quibus certissimū est, non iudicare, nec componere, aut diuidere, & non est minus certum, quod cognoscant vnum in ordine ad alterum, vel comparando ad alterū, ergo idem poterit intellectus facere per simplicem comparationem naturæ ad indiuidua. Probatur minor: sensus communis cognoscit sensibile vnius sensus externi, vt visus, nō esse Sensibile alterius sensus, nempe auditus, quod non potest vllo modo fieri sine comparatione vnius cum altero, & ouis cognoscit lupum vt inimicum, & ideò fugit ab illo, & agnum vt amicum, à quo non fugit: & inter duos agnos cognoscit hunc esse filium, & alium non; ergo cognoscit vnum in ordine ad alterum, & per comparationem cum eo sine formali iuditio, & sine compositione, aut actuali prædicatione, ergo melius poterit intellectus cognoscere naturam in ordine ad indiuidua, & eam cum illis comparare sine cōpositione, aut actuali prædicatione.

74 Pro solutione arg. alterius opinionis notandū est, duobus modis posse cognosci vnū in ordine ad alterum, vel cōparari ad illud. Primo, cognoscendo vtrumq; extremum per se tanquam conueniens alteri, attribuendo illud alteri, & hoc non potest fieri nisi per formale, & expressū iuditiū, & comparationem cōpositam, quæ cōsistit in actuali prędicatione vnius de altero. Secūdo, non cognoscendo vtrumq; extremū per se, neque attribuendo illud alteri, sed vnū tantum cum ordine ad alterū, vt cōueniens, aut disconueniens, sed non per modū attributionis, aut aliquid affirmādo de conueniētia, vel disconueniētia, & hoc fit per simplicē comparationem ab intellectu, atq; etiā à sensibus, vt probaui: sic autē cōparatur natura ad indiuidua, & fit vniuersalis, & prædicabilis, antequam prædicetur actu de illis. Ad formam igitur arg. distinguēda est minor, quod nō possit intellectus cognoscere naturā esse in indiuiduis, nisi iudicando, nam duplex est iuditium, vnum formale, & expressum, per quod intellectus iudicat vnū conuenire alteri per modum attributionis: Alterū quasi virtuale, per quod notitia simplici cognoscit vnum in altero, vel in ordine ad alterum, tanquam ei conueniens, aut disconueniens; sed non per modum attributionis. Negamus igitur, quod intellectus non possit cognoscere naturam esse in multis, nisi per expressum, & formale iuditiū, & concedimus, quod non possit sine iuditio virtuali incluso in comparatione simplici, quam ideò vocamus iuditium virtuale, quia cognoscere vnum per comparationem ad alterum fundamentum est formalis, & expressi iuditii, per quod ei attribuitur.

QVAESTIO VII.

An uniuersale sit uniuocum respectu prædicabilium, & uerum genus eorum

PRæsupponit titulus quæstionis, quid sit nomen vniuocum, quid etiam analogum, quod ex summulis notum est. Quærit 75

vero, quonam modo se habeat vniuersale respectu prædicabilium, vt analogum, vel potius, vt vniuocũ: ita vt sit genus eorum.

Prima opinio tenet, analogũ esse: quam diuersis modis defendunt diuersi auctores, sed in eo conueniũt, quod per prius de vno, aut multis dicatur, per posterius vero de reliquis. Ita docet Albertus Magnus tract. 2. prædicabilium, cap. 9. affirmans primo conuenire generi, deinde speciei, & ratione huius differentiæ. Per posterius vero, & quasi per accidens proprio, & accidenti, tanquam prædicatis accidentalibus. Et eodem fere modo explicat analogiam Canterus 4. cap. prædicamentorum. Potissimũ argum. huius opinionis est, quia ens reale est analogum ad substantiam, & accidentia, sed tria prædicabilia, vt genus, species, & differentia sunt substantiæ, duo vero alia, vt propriũ & accidens sunt accidẽtia, ergo vniuersale, quod de omnibus dicitur, cum omnia prædicabilia sint vniuersalia, non potest esse vniuocum.

Secundo probari potest hoc modo. Vniuersale, & prędicabile conuertuntur, & se habent tanquam essentia, & propria passio, sed prædicabile est analogum, respectu omnium, ergo erit etiam analogum vniuersale. Probatur minor: prædicatio analogicè dicitur de prædicatione per se, & per accidens, cum illa sit simpliciter talis; hæc vero solum secundum quid, ergo prædicabile erit etiã analogum, cum se habeant sicut actus, & potentia, respectu prædicabilis per se, & per accidens, sed tria prædicabilia, genus, species, & differẽtia prædicantur per se, cum prædicẽtur essentialiter, & duo alia prædicantur per accidens, cum prædicentur accidentaliter, ergo prędicabile analogũ est respectu omnium.

Secunda opinio asserit, vniuersale vniuocum esse respectu prædicabilium, & verum genus eorum, sicut animal respectu hominis, & equi, & est D. Tho. in quæstionibus vniuersalibus, quæst. 2. Scot. quæst. 8. Iauelli tract. 4. de prædicabilibus, cap. 1. 5. & 6. Soti quæst. 4. vniuersalium, & cap. de genere, quæst. vnica; & Cardinalis Toleti, quęst. 2. vniuersalium: & iam fere communis, vera, & tenenda.

Sed vt eam efficaciter probemus, notandum est. Vniuersale cum sit nomen concretum, & accidentale, duobus modis sumi posse, materialiter pro subiecto, seu natura denominata, & formaliter pro vniuersalitate eam denominante, sicut album sumitur pro corpore, & pro albedine. Sed adhuc subiectum denominatum consideratur duobus modis, secundũ propriam essentiam, & naturam, aut in quantum denominatur ab vniuersalitate, quemadmodum corpus sumitur, secundum quod est substãtia corporea, aut inquantum denominatur ab albedine, quo pacto visibile est, & ad prædicamentum qualitatis reducitur. Et naturæ, quæ denominantur vniuersales, si secundum propriam essentiam, aut entitatem sumantur, quædam sunt substantiæ, & quædam accidentia, imo quædam accidentia realia, & quædam accidentia rationis; & cum nihil possit esse commune vniuocum substantiæ, & accidentibus, nec accidentibus realibus, & rationis, nihil etiam potest esse commune vniuocũ diuersis naturis, quæ denominantur vniuersales hoc modo sumptis. Sed si accipiantur secundo modo, vniuocam rationem habere poterunt, si forma eas denominans vniuoca sit. Exemplum afferre possumus 76

mus in genere, quod est primum ex quinque vniuersalibus,& considerare diuersas naturas,quæ à secũda intentione generis denominãtur tamquam à forma,vt substantiã, quantitatem,& qualitatẽ.Primo quidẽ secũ dum proprias essentias,& hoc modo nihil commune vniuocũ habere possunt. Deinde in quantum denominãtur genera, & cũ ratio generis vniuoca sit, per vnam definitionem explicata à Porphyrio,quod sit prædicabilis de pluribus differentibus specie in quid, vniuocè conueniunt sub ratione generis substantia, quãtitas, & qualitas,quia eodem modo denominantur à tali forma,ita vt nõ magis,nec prius substantia sit prædicabilis de pluribus differẽtibus specie, quam quantitas, aut qualitas, sed omnino ęqualiter.

77 Ex hac distinctione colligitur argumentum, ad probandam nostram sententiam, & communem: Vniuocum est, quod multa significat sub eadem ratione, sed vniuersale significat omnia vniuersalia, aut prædicabilia sub eadem ratione; ergo est vniuocum respectu eorum. Probatur minor,illa est vna, & eadem ratio, quæ per vnam definitionem explicatur, sed ratio vniuersalis explicatur ab Aristotele per vnam definitionem, nempe, quod sit vnum in multis aptum prædicari de multis, ergo est vna respectu omnium vniuersalium, sub qua vniuocè conueniunt.

78 Ad primum arg. respondendum est ex doctrina tradita, distinguẽdo maiorem hoc modo; si substantia,& accidentia sumantur secundum propriam entitatem,& essentiã,nihil cõmune vniuocũ habere possũt;si vero sumantur vt sunt vniuersalia, vniuocè conueniunt, quia eodem modo denominantur ab vniuersalitate, & ideo vniuersale respectu eorum vniuocum est.

Pro solutione secundi notandum est, quod sicut animal significat solum naturã sensitiuam, non rationalem, aut irrationalem,quia differentię vt docet Porph. in prędicabilibus, sunt extra significationem generis, eodem modo vniuersale solum dicit vnum in multis, & aptum prædicari de multis;quod vero prædicetur essentialiter,aut accidentaliter,per se, aut per accidens extra significationem eius est, & diuersis vniuersalibus conuenit, non sub ratione vniuersalium, vel vt tali nomine significantur, sed secundum alias rationes particulares non significatas per nomen vniuersale, vnde licet rationes illæ ita se habeant, vt vna sit prior altera, vel vna sit talis simpliciter, alia secundum quid, non ideo commune nomen quo significantur, desinit esse vniuocum.

Nunc ergo ad formam arg. negãda est minor, quod prædicabile, aut prædicatio sit analogum respectu quinque prędicabiliũ,nam licet quędam illorum prædicentur essentialiter,aut per se;alia vero accidentaliter,& per accidens: istæ tamen rationes particulares non pertinent ad significationem prædicabilis, sed solũ potentia prædicandi in cõmuni, quæ cum sit eadem in omnibus, vniuocè significantur omnia prædicabilia per nomen prædicabile omnibus cõmune,nec tollitur vniuocatio per particulares rationes eodem nomine non significatas.

QVAESTIO VIII.

An uniuersale sit adæquatũ obiectũ libri prædicabilium,uel potius prædicabile.

79 Liber prædicabilium pars quædam est totius Logicæ, & ideo aliquod obiectum partiale debet ei correspondere, quod sit quasi pars totalis, & adæquati obiecti eiusdem scientiæ, de quo inquirimus, an sit vniuersale, vel prædicabile, cum sit certum nullum aliud, præter hæc obiectum esse posse, ex quibus illud erit obiectum, cui generales conditiones obiecti, quæs vltima proœmiali à nobis traditæ conueniant, potius quam alteri.

Prima opinio deffendit prædicabile esse obiectũ, potiusquã vniuersale, quæ attribui solet Scoto, & deffenditur à multis modernis. Habetq; duo arg. Primum, illud est obiectum alicuius partis, vel scientiæ, quod continet omnia, de quibus illa agit, sed vniuersale non cõtinet omnia, de quibus agitur in hoc libro; ergo non est eius obiectum: probatur minor, Porphyrius in cap. de specie agit de indiuiduo, atq; etiam de specie subiicibili, quæ non sunt vniuersalia, quia indiuiduum nõ est in multis, nec species subiicibilis in quantum talis respicit indiuidua.

Secundũ, illud est obiectũ formale scientiæ, sub cuius ratione formali considerat omnia, sed omnia, quæ tractantur in hoc libro, cõsiderãtur sub ratione prædicabilis, & non sub ratione vniuersalis; ergo vniuersale nõ est obiectum, sed prædicabile: minorem probo ex definitionibus prædicabiliũ, quas tradit Porphyrius per prædicabile, vt definitionem generis, quod sit prædicabile de pluribus differentibus specie in eo quod, quid, & sic de cæteris, vnde, & librum, prædicabilium vocat opus [illegible].

80 Secunda opinio asserit vniuersale potius esse obiectum, quam tenet D. Thom. quæst. 9. de obiecto huius libri. Sotus quæst. 4 vniuersaliũ. Toletus quæst. 1. & videtur nobis probabilior, & tenenda. Pro eius declaratione notandum est, ex doctrina D. Thom. opus. 48. cap. 1. quod intellectus tribuit naturæ vniuersalitatem, tanquam fundamentum cæterarum denominationum, quia primum quod in ea intelligit est esse in multis, & ideo vocat eam vniuersalem, & quia ex ratione essendi in multis sequitur posse prędicari de multis, statim ei tribuit denominatione prædicabilis: deinde alias denominationes specialis, generis, & speciei. Vnde sequitur, quod sicut primum, quod est in aliqua re tanquam fundamentum aliorum est eius essentia, ita vniuersalitas, quæ est prima denominatio naturæ, sit quasi essentia eius in ordine Logico; prædicabilitas vero, passio omnibus vniuersalibus communis.

Ex hac doctrina D. Thom. vera, & necessaria hoc argumen. colligitur ad probandam eius sententiam, & nostram. Vniuersale, & prædicabile considerantur per se in hoc libro, & illud se habet tanquam essentia; hoc vero tanquam propria passio, ergo vniuersale potius est obiectum, quam prædicabile. Probatur consequentia, quia officium scientiæ est probare passiones de subiecto, sed in hoc libro probatur de vniuersali, quod sit prædicabile, tanquã posterius de priori; ergo tanquam propria passio de subiecto: quod non potest conuenire prædicabili, cum nullam habeat passionem, quæ de illo probari possit, ergo nec potest esse obiectum.

81 Ad primum argumentum alterius opinionis neganda est minor, quia species subiicibilis, & indiui-

d uum.

duum suo modo continentur sub vniuersali, non quod vniuersalia sint formaliter, sed quia termini sunt relationis vniuersalitatis generis, & speciei: genus enim vniuersale est, quia est in multis speciebus, de quibus aptum est prædicari, & ex hac relatione generis ad species resultat in eis relatio alia subiicibilitatis, per quam dicuntur illam terminare, vt in cap. de specie explicabitur. Et eadem ratione indiuiduum est terminus relationis speciei, à qua vniuersalis, & prædicabilis denominatur, quia in multis indiuiduis est, & de illis apta prædicari, & ideò indiuidua, & species subiicibiles ad genus, & speciem, & tractatum eorum reducuntur.

Ad secundum respondeo, distinguendo minorem, quia vniuersale considerari à Porphyrio in hoc libro sub ratione prædicabilis duobus modis intelligi potest. Primo, ita, vt prædicabilitas sit ratio obiectiua, quę consideratur, & in hoc sensu negandum est, quia cum vniuersalitas sit essentialis ratio, & fundamentum prædicabilitatis, atque aliarum denominationum, quas intellectus tribuit naturæ, ratio obiectiua est, sub qua considerãtur omnia. Secundo modo potest intelligi, sub ratione prædicabilitatis considerari omnia, tanquam sub passione communi, quæ de quinque vniuersalibus in hoc opere demonstratur, & in hoc sensu concedenda est minor, sed ex ea non benè infertur, quod prædicabile sit obiectum, sed solum, quod sit passio, quæ de obiecto demonstratur. Demonstratur autem hoc modo, quidquid est vnum in multis, est prædicabile de multis, sed genus est in multis speciebus; ergo prædicabile de illis est, & sic de cæteris prædicabilibus, quæ per prædicabilitatem definiũtur à Porphyrio tanquam per propriam passionẽ magis nobis manifestam, & ideo definitionibus, nõ quiditatiuis, sed descriptiuis, vt in cap. de genere explicabitur. Et eodem modo intelligendũ est librum quinque prædicabiliũ vocari hoc opus, denominatione sumpta à communi passione, quę de illis demõstratur magis nota, potius quam ab vniuersali, quod est eius obiectum.

QVAESTIO IX.

An prædicabilia sint quinque, uel plura, aut pauciora.

Sicut prædicamentorum artem inuenit Arist. vt modos essendi omnium rerũ ad certa quædam capita reduceret, & ita facile possemus agnoscere earum naturam cognito prędicamẽto, in quo collocatur, ita Porphyrius inuenit artẽ prędicabilium, vt ad certa capita reduceret omnes prædicationes, & nos facilè possemus cognoscere, qualis sit prædicatio quæcunque, essentialis, aut accidentalis, & essentialis generica, aut specifica; & eodem modo accidentalis, accidentis proprii, aut communis, ex quarũ cognitione naturas rerum cognoscere possimus. Vt autem hanc artem prædicabilium melius possimus intelligere, necesse est determinatum numerum eorum cognoscere, & ideo quæstio vltima vniuersalis de eorum numero inquirit, an quinque sint, ita vt nec plura, nec pauciora: & licet non sint diuersę opiniones circa numerũ, sed omnes Porphyrium sequantur auctorem huius libri ponentem tantũ quinque. 82

Quædam argumenta in contrarium proponemus, quæ vidẽtur probare, ex vna parte pauciora esse, ex alia vero esse plura, vt ex eorum solutionibus veritas manifesta fiat: probatur ergo, pauciora esse quam quinque, duobus argumentis. Primo, prædicabilia, & prædicata solum distinguuntur tamquam potentiæ, & actus, quia prædicabile est, quod potest prædicari de alio: & prædicatum, quod prædicatur actu, sed prædicata sunt quatuor, & non plura, vt docet Aristoles primo li. topicorũ, c. 2. 3. & 4. nempe, genus, definitio, propriũ, & accidens; ergo quatuor tantũ erũt prædicabilia.

Secundo, Porphyrius distinguit
83 duo prædicabilia generis, & differentiæ, quia genus prædicatur in quid, & differentia in quale quid, sed definitio continet vtrumque, ergo pro duobus prædicabilibus sufficiet. Probatur consequentia, quia de eisdem prædicatur definitio, de quibus prędicantur genus, & differentia: & præterea continet modum prædicandi vtriusque, in quid, & in quale quid, per modum vnius prædicabilis, nam si definitio sit speciei subalternæ, vt viuens sensibile, prædicatur de pluribus differentibus specie, nempè de homine, & leone, sicut genus; si vero sit speciei infimæ, vt animal rationale, prædicabitur de pluribus differentibus numero vt de Petro, & Ioanne, prædicatur differentia, ergo non sunt distinguenda duo prędicabilia generis, & differentiæ, sed sufficiet definitio pro vtroque, & ita erunt quatuor tantũ, & non quinque.

Altera vero pars, quod prædicabilia sint plura, quam quinque, probari potest. Primo, quia Porphyrius in cap. de genere distinguit prædicabilia per ea, de quibus prædicantur, vt genus ab specie, quia prædicatur de pluribus differentibus specie; hæc vero de pluribus differẽtibus numero, & sic de cæteris, sed si ita distinguãtur, sequitur septem saltem esse ponẽda, ita vt duo sint prędicabilia differentiæ, & duo alia proprii. Probatur consequentia, quia differentia subalterna, vt corporeum, prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de corpore viuente, & non viuẽte; si vero sit infima, vt rationale, solũ de pluribus differentibus numero, nẽpe de Petro, & Ioãne; ergo distincta efficient prędicabilia. Propriũ etiam si sit subalternũ, vt sensibile, quod sequitur naturã speciei subalternæ animalis, prædicatur de pluribus differẽtibus specie, nẽpe de equo, & leone: si autẽ sit infimum, vt risibile, prædicatur solum de differentibus numero, vt de Petro, & Ioãne; ergo erunt septem prædicabilia.

Secundo, indiuiduũ vagum, vt qui- 84
dam homo prædicatur de pluribus differentibus numero, vt de Petro, & Ioanne, & tamẽ non est species; quia non prædicatur in eo quod quid. Et etiam actualis existentia idẽ habet; ergo aliud prædicabile distinctũ ab specie ponendũ est pro illis. Probatur minor, quia sicut quidã homo non dicit essentiã, aut quiditatẽ indiuiduorũ, sed cõmunem rationẽ indiuidui, quæ vel accidẽtalis est, vel saltẽ extra essentiã eorũ, ita existentia actualis nõ pertinet ad essentiam alicuius creaturæ, facile eam amittentis per corruptionẽ, aut potentis eã amittere per anihilationẽ. Quare non prędicatur in quid, cum prędicari in quid, idem sit, quod prędicare quiditatem, aut essentiam rei.

Vera tamen est sentẽtia Porphyrii, & cõmunis in schola. Sed tota difficultas eius cõsistit in assignãda ratione, per

per quam sufficienter probetur prædicabilia non esse plura, aut pauciora, quam quinque, & diuersæ assignantur à duersis, nam quidam prædicabilia distingunt per ea, de quibus prædicantur, alii per ea, quę de re aliqua cognosci possunt, quæ videntur esse quinque. Sed rationes istæ insufficientes mihi videntur: sufficiens vero, per quam probatur efficaciter prædicabilia non esse plura, nec pauciora quam quinque, ex modo formali prædicandi, aut se habendi in ordine ad subiectum sumenda est, quod sic probatur. Modus prædicandi, qui ex modo se habendi prædicati ad subiectum sumitur, est formalis ratio prædicationis, ergo erit etiam ratio formalis prædicabilium, sed essentialis distinctio rerum sumitur ex diuersis rationibus formalibus earum, ergo prædicabilia distingui debent per diuersos modos prædicandi.

Hoc igitur discursu probari debet, quod non sint plura, nec pauciora quam quinque. Ea quæ constituunt prædicabilia, in primis debent esse vniuersalia, quia prædicabile tamquam propria passio vniuersalis, cum eo conuertitur, sed vniuersale est vnum in multis, ergo nihil erit prædicabile, si non sit vnum. Vt autem sit vnum, simplex debet esse, hoc est, non complexum, quia complexum non est vnum, sed plura, vt homo albus, aut animal rationale. Præterea, si vnum est, vniuocum erit, non æquiuocum, neque analogum: per primam igitur conditionem excluduntur prædicata complexa à ratione prædicabilis, vt definitio. Per secundam vero, æquiuoca, & analoga, vt canis, ens, accidens, & similia. Deinde, quod vnum est, hoc est incomplexum, & vniuocum, quinque tantum modis se habere potest in ordine ad subiectum, ergo quinque tantum modis potest de illo prædicari, quare quinque tantum erunt prædicabilia. Probatur antecedens, nam vel prædicatur essentialiter, vel accidentaliter, & si essentialiter, aut per modum totius actualis, quia totam essentiam subiecti actu continet, vt prædicatur homo de Petro, & Ioanne, & est prædicabile speciei; aut per modum totius potentialis, quod vere est pars materialis eiusdem speciei, & ideò contrahibile per differentias, tamquam per formas, & est genus, vel per modum partis formalis, actualis, & contrahentis, & est differentia. Si vero prædicetur accidentaliter, aut per modum eius, quod ab essentia procedit, & cum ea conuertitur, & est proprium, & si per modũ accidentis extrinseci, aut communis, dicitur prædicabile accidentis, & cum non sint possibiles alii modi prædicandi, præter istos, & ad eos reduci possint omnes prædicationes; sequitur quinque tantum esse prædicabilia, ita vt nec plura, nec pauciora. Pro solutione primi arg. notanda est differentia inter prædicabile, prædicatum, & predicamentum, quod prædicamentum est quædam ordinatio essentialis prædicabilium, secundum debitam subiectionem, & prædicationem à supremo genere, vsque ad vltimam speciem, & indiuiduum, vt prædicamentum substantiæ est ordinatio hæc, substantia, corpus, viuens, animal, homo, Petrus.

Prædicata vero sumpsit Aristot. primo libro Topicorum, capit. 2. 3. & 4. per ordinem ad propositionem Dialecticam, seu probabilem, 86

ex qua efficiatur syllogismus Dialecticus, aut probabilis, & quia forma syllogistica petit propositiones de subiecto communi (nam ex propositionibus singularibus non fiunt, nisi sylllogismi expositorii, qui non habent modum, nec figuram, nisi per ordinem ad propositiones vniuersales) ideo sumit rationem prædicatorum ex ordine ad subiectum commune.

Ex quibus sequitur quatuor tantum esse prædicata, quod sic probatur. Species non est prædicatum, sed subiectum commune in ordine ad quam sumitur distinctio prædicatorum, quod adeò verum est, vt non sit aliud subiectum commune, præter illam. Quo supposito, vel prædicatum conuertitur cum specie, aut vniuersalius est; si conuertitur cum ea, vel est intra essentiam eius, & erit definitio, vt animal rationale, vel ex ea naturaliter sequitur, & erit proprium, vt risibile respectu hominis; si vero vniuersalius est specie, vel ad quiditatem eius pertinet, & est genus, aut extra illam est, & erit commune accidens, differētiam vero cum genere numerandā esse docet Arist. ca. illo 3. his verbis. *Differentia cum generalis sit, cum genere ordinanda est.* Et loquitur de differentia subalterna, quia hæc tantum generalis est, quia cum genere conuertitur, vt corporeum cum corpore; si vero sit infima, ad definitionem reducitur. In distinguendis vero prædicatis, nihil dicitur de modis prædicandi in quid, aut in quale quid generis & differentiæ, quia in ordine ad propositionem Dialecticam, & syllogismum nullam distinctionem efficiunt: cum idem sit modus disputandi probabiliter in his propositionibus, in quibus prædicatum est vniuersalius subiecto, & intra essentiam eius est, siue sit genus, vel differentia. Nec sunt diuersa prædicata complexa ab incomplexis, si eodem modo se habeant in ordine ad subiectum commune, quia eodem modo disputatur de propositionibus Dialecticis, ex vtroque factis, & ideò definitio inter prædicata numeratur, quæ tamen à prædicabilibus excluditur propter complexionem.

Prædicabilia tandem in ordine ad prædicamenta sumuntur, & ideò definitio excluditur, quia prædicamentum ex solis simplicibus fit, genus vero, species, & differentia in eo collocantur. Numerus vero prædicamentorum ex diuersis modis essendi accipitur, quorum primus est modus essendi per se: modi vero essendi in alio, qui accidentibus conueniunt, nouē sunt, & ideo sequitur decem esse prædicamenta, quatuor prædicata, & quinque prædicabilia. 87

Et ad formam argumenti negandum est antecedens, quod prædicatum, & prædicabile solum distinguantur tanquam actus, & potentia, nam si prædicatum communissimè accipiatur, non est actus prædicabilis, nec etiam si accipiatur speciali modo, pro prædicato topico, sed solum se habet ad prædicabile sicut actus, si accipiatur tali modo, nempe vt petit natura eiusdem prædicabilis. Secundum vero argumentum huius partis ex doctrina tradita solutū est.

Ad primum vero alterius partis respondeo, quod Porphyrius non distinguit genus ab specie per ea, de quibus prædicantur, nisi adiuncto tali modo prædicandi, ex quo essen-

essentialis distinctio prædicabilium sumenda est.

88 Ad secundum argumentum, respondent quidam, indiuiduum vagum non prædicari vniuocè de Petro, & Ioanne, sed equiuocè, quia cum indiuidua talia sint per differentias indiuiduales omnino diuersas, nihil commune habere possunt, præter nomen. Ego vero probabilius esse teneo, quod à differentiis indiuidualibus possit abstrahi conceptus communis modalis, quia omnes conueniunt in eo, quod sint modi particulares, & substantiales, determinantes speciem, vnde ratio modi particularis in communi considerata, quam significat indiuiduum vagum, vniuoca est respectu indiuiduorum. Ideo alio modo respondeo concedendo, quod indiuiduum vagum non prædicetur propriè in quid, sicut species, sed prædicatur modo simili, cum significet modum substantialem, & ratione huius similitudinis reducitur ad prædicabile speciei, quia cum non sit prædicatum naturæ, sed modi eiusdem naturæ, non debet pro eo poni distinctum prædicabile, sed ad prædicabile naturæ reduci. Et eo modo sentiendum est de actuali existentia.

89 Sed duo restant breuissima dubia, quæ aliquo modo pertinent ad numerum prædicabilium. Et ideò in fine huius quæstionis soluenda sunt. Primum est, an supposito, quod quinque prædicabilia sunt species vniuersales, Vniuersale sit genus immediatum eorum, vel remotum, ita vt inter illud, & prædicabilia detur aliud genus immediatum, sicut viuens dicitur remotum genus hominis, & equi, quia inter ipsum, & species has mediat animal. Cui respondeo, non esse immediatum genus, sed remotũ: quod hoc argumento probatur. A quacumque conuenientia essentiali abstrahi potest conceptus communis eis, quæ essentialiter conueniunt, sed prædicabilia cõueniunt essentialiter in aliqua ratione inferiori vniuersali, ergo illius rationis dari poterit conceptus vniuersali inferior, qui prædicabitur de eisdem specie differentibus, & ideo erit genus eorum immediatum, vniuersale vero remotum. Probatur minor, quia tria prædicabilia conueniunt in modo prædicandi intrinseco, aut essentiali, nempe genus, species, & differentia, & duo alia in modo prædicandi accidentali, nempe proprium, & accidens; ergo prædicabile essentialiter erit commune illis, & prædicatum accidentale erit commune his, & magis proximum, quam vniuersale, & quodlibet prædicatur de pluribus speciebus, illud de tribus, hoc de duobus; ergo erunt genera magis proxima, quam vniuersale, & consequenter non erit vniuersale genus proximum eorum, sed remotum.

Secundum dubium est, an quinque prædicabilia sint species subalternæ habentes sub se alias species, sicut animal, aut viuens, vel infimæ, non habentes sub se alias species, sed solum indiuiduá, vt homo, vel equus, & reliquæ species infimæ aliorum generum. Si enim dicatur esse species subalternas, sequitur prædicabilia plura esse quam quinque, quia cum eis debebunt connumerari species, quas sub se habent; si vero sint infimæ, non erit maior numerus prædicabilium. Respondeo esse species infimas, 90

quod ita probo. Prædicabilia distinguuntur specie per diuersos modos prædicandi, sed isti modi non sunt diuisibiles in alios, ergo prædicabilia non habent alias species. Probatur minor, quia modus prædicandi generis est, quod prædicetur, vt pars materialis speciei, & per modum totius potentialis cōtrahibilis per differentias, sed impossibile est dari genus, quod non prædicetur eodē modo, ergo modus iste non est diuisibilis in alios, & hoc est genus esse speciem infimam vniuersalis. Et idem arg. fit de cæteris prædicabilibus, quare nullum eorum species subalterna esse potest.

TRACTATVS DE NATVRA ENTIS RATIONIS, ET secundarum intentionum.

SEPTEM hoc ordine disputanda sunt de ente rationis. Primū, an sit. Secundo quid sit. Tertio, quotuplex sit. Quarto, an à solo intellectu, vel ratione fiat, aut etiam ab aliis potentiis. Quinto, an à solo intellectu nostro, vel etiam ab Angelico, & diuino. Sexto, ad quam scientiam pertineat de eo agere. Postremum, quonam modo ad ordinem prædicamentalem reducatur.

An ens rationis sit.

1 PAuci quidam, & sine fundamento negant ens rationis esse, vt Vallesius controuersia 9. ad Tyron. & alii, ideò non est opinio vocāda, nec tenenda; sed communis sentētia totius scholæ, quod ens rationis sit. Vt autem eam intelligamus notādum est, duplex esse en rationis. Primum, quod directè, & per se fit à ratione, vel intellectu, & in eo inhæret tanquam in subiecto, & hoc est operatio ipsius intellectus, & ideò est ens reale, sicut operatio visus, & solum dicitur ens rationis, quia fit à ratione. Aliud est ens rationis, quod nō fit directè ab intellectu, nec per se, sed quasi per accidens sequitur operationem eius, vt si intellectus componat hanc propositionem, homo est animal, compositionem ipsam, quæ est operatio realis intellectus, sequitur denominatio propositionis, & prædicati, atq; subiecti, quæ denominationes non sunt aliud, quam relationes quædam rationis, totius propositionis compositæ ad prædicatū, & subiectum, tanquam ad partes, & eiusdem prædicati, & subiecti inter se, nam eo ipso quod vnum attribuitur alteri, illud dicitur prædicatum, & hoc subiectum. Et primum ens rationis, nōn propriè dicitur tale, cum sit ens reale, & ideo non agimus de eo, sed solum de secūdo, quod nō est-

in aliquo tanquã in subiecto, sed solũ habet esse, dum cognoscitur ab intellectu, & ideò dicitur solum esse obiectiuè in intellectu. De hoc ergo ente rationis est nostra conclusio, quod sit in rerum natura, quæ colligitur ex Aristotele, 4. Meta. texto 3. lib. 4. texto 13. & 14. & lib. 6. textu 8. quibus locis docet ens vniuersalissimum diuidi in illud, quod est in rebus, & aliud, quod non in rebus, sed solũ in mente dicitur esse. Quod est solũ esse obiectiuè in intellectu, & eandem conclusionem sequitur tota schola.

Probatur ratione, quia intellectus componit propositionem ex duobus extremis, quæ non distinguuntur à parte rei, vt ex homine, & Petro, & ex solo Petro facit propositionem identicam, efficiens ipsum prædicatum, & subiectum, sed distinctio, & attributio vnius ad alterum est ordinatio ad illud, & ordinatio est relatio inter illa, non realis: quia à parte rei, nec distinguitur Petrus à seipso, nec ad seipsum ordinatur, ergo est relatio rationis, aut ens rationis, sequitur ergo, quod ens rationis detur, & sit.

Quid sit ens rationis.

2 Circa essentiam entis rationis est prima opinio asserentium, omnem denominationem extrinsecam esse ens rationis, vt denominatio à qua paries dicitur dexter, quia est à manu dextra hominis, aut lapis dicitur visus, quia videtur à nobis. Quod probant 1. quia denominatio est opus rationis, ergo non datur ante operationem intellectus, sed denominationes extrinsicæ nihil in rebus denominatis ponunt, præter denominationem ipsam, quam intellectus efficit, ergo sunt entia rationis. Probatur minor, quia lapis nihil adquirit per hoc, quod sit ad meam dexteram, nisi denominationem dextri, & sic de reliquis.

Secũdo, denominationes extrinsecæ sunt relatiuæ, & non fiunt à relationibus realibus, ergo à relationibus rationis, quod est esse entia rationis. Maiorem sic probo, quia per denominationes extrinsecas referuntur res denominatæ ad alias, vt paries dexter ad hominem, ad cuius dexteram est. Minorem vero, quia per tales denominationes nullam relationem realem acquirunt res denominatæ, vt paries ex eo, quod videatur, non acquirit relationem realem ad hominem eum videntem.

Sed hæc sententia falsa est, probatur duobus argumen. 1. ens rationis non habet aliud esse quam cognosci ab intellectu, & ideo non datur ante operationem intellectus, sed denominationes extrinsicæ dantur ante operationem intellectus, ergo non sunt entia rationis. Probatur minor. Deus dicitur creator, & paries qui videtur ab aliquo animali dicitur visus, non solum antequam cognoscantur ab intellectu, sed etiam si nullus sit intellectus in rerum natura, ergo denominationes extrinsecæ dantur ante operationem intellectus, & ideo non possunt esse entia rationis.

Secũdo, istę denominationes (quãuis non fiant ab aliqua forma inhęrente in rebus denominatis, & ideo appellentur extrinsicæ) reales sunt, ergo non sunt entia rationis. Consequentia euidens est, quia ens rationis nihil habet reale, sed solum cognosci ab intellectu: Sed antecedens probatur, quia Deus realiter dicitur creator, & paries realiter visus. Ergo denominationes istæ sunt reales.

Ad argumentum huius opinionis

distinguendum est antecedēs, quod denominatio sit opus rationis. Nā denominatio duplex est, quæ fit ab aliqua forma reali, siue inhæreat in re denominata, quales sunt denominationes intrinsecæ, aut in alia ab ea diuersa, vt denominationes extrinsecæ & istæ nō sunt opus rationis, nec ab intellectu depēdent, sicut nec dependet forma realis à qua fiūt, quia si dependerent, sicut nō denominatur paries visus anteoperationē intellectus, nec denominaretur homo albus ab albedine, quod patet esse falsum. Alia est denominatio, quæ nō fit à forma reali, sed solum tribuitur ab intellectu rebus intellectis. Vt denominatio subiecti, aut prædicati, & de hac denominatione verum est, quod sit opus rationis, sicut forma à qua fit. Quæ est relatio rationis, dicitur fieri ab intellectu.

3 Secunda opinio asserit, non omnes denominationes extrinsecas esse entia rationis, sed eas tantum, quas res cognita accipit ab actu intellectus, per quem cognoscitur, & à quo denominatur intellecta, & cognita. Et vt vno verbo sensus huius opinionis declaretur, ens rationis asserit esse illud esse cognitum, quod acquirit res, quādo cognoscitur ab intellectu, quod patet esse extrinsecam denominationem.

Sed hæc opinio eisdem rationibus probatur falsa, quibus falsitas alterius probata est, quia non est minus realis denominatio cogniti (quamuis sit extrinseca) quam denominatio visi in pariete, aut denominatio creatoris in Deo, ergo non potest esse ens rationis, quia ens rationis nihil reale habet.

Communis sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima, ens rationis non est aliquid inhærens in rebus denominatis, nec denominatio extrinseca ab aliqua forma reali existente in alio, sed sola denominatio, quam eis tribuit intellectus. Probatur hoc argumento: esse genus, aut esse speciem, non conuenit homini, aut animali à parte rei, sed has denominationes tribuit eis intellectus per comparationem ad inferiora, ergo, nec sunt aliquid inhærens, nec fiunt ab aliqua forma reali existente in alio. Probatur consequentia, quia id quod inhæret alicui, vel fit à forma inhærente in alio, conuenit illi à parte rei.

Secunda conclusio, licet ens rationis non sit aliquid inhærens, & ideo possit dici extrinseca denominatio, sed habet similitudinem cum forma inhærente, & propter hanc similitudinem potest dici denominatio intrinseca. Prima pars huius conclusionis sequitur euidenter ex conclusione præcedente iam probata: secunda vero pars, quod possit dici denominatio intrinseca, propter similitudinem probatur, quia denominatio generis, speciei, prædicati, & subiecti, similes sunt denominationibus realibus prouenientibus à formis inhærentibus, vt denominationibus albi, & nigri, ergo sicut istæ sunt verè denominationes intrinsecæ, ita illæ possūt dici intrinsecæ per similitudinem. 4

Quotuplex sit ens rationis.

PRima diuisione diuiditur ens rationis, in illud quod habet fundamētum in re, & aliud, quod nō habet fundamentum. Sed verè impossibile est, ens rationis habens fundamentum est denominatio illa, quæ attribuitur ab intellectu rebus tali modo ab eo cognitis, quam denominationem petit natura earum,

vt

vt tali modo cognita. Verbi gratia, dum cognoſcit intellectus naturam humanam abſtractam ab indiuiduis, & eam comparat cum eis, petit vt ita cognita denominationem ſpeciei, & ideò talis denominatio eſt ens rationis, habens fundamentum in re.

Sed fundamentum hoc duobus modis intelligitur à diuerſis modernis. Primo, ita vt ſolum conſiſtat in modo noſtro intelligendi, qui ea quę vere non ſunt diſtincta diſtinguit, & ea quæ vere non ſunt ſeparata ab inferioribus, ſeparat, vel abſtrahit, nō tamen in rebus ipſis. Alii vero non ſolum in noſtro modo intelligendi, ſed in rebus ipſis cognitis fundamentum habere entia rationis affirmant.

5 Sed pro huius intelligentia notandum eſt primo, neceſſariū eſſe ad efficienda entia rationis, & attribuenda rebus cognitis, quod imperfecte cognoſcantur, hoc eſt, per plures cōceptus, cum tamē per vnum cognoſci poſſent ab intellectu perfecte cognoſcente. Exempli gratia, vt intellectus attribuat homini denominationem ſpeciei, & prædicati huius propoſitionis, Petrus eſt homo, debet illum cognoſcere quaſi abſtractum, aut ſeparatum, atque diſtinctum ab eo, cum tamen à parte rei, non diſtinguatur, nec ſeparatus ſit. Hoc tamen ſine mendacio facit, quia ſine affirmatione, aut negatione, ſed per hoc tantum, quod vnum cognoſcit ſine alio, & hoc prouenit ex imperfecto modo cognoſcendi, quia non totum ſimul, ſed quaſi per partes cognoſcit, vel per diuerſos gradus. Vt dum diſtinguit in anima rationali, gradū vegetandi, ſentiendi, atque intelligēdi, cum tamen anima ipſa ſit ſimplex quædam ſubſtantia.

Secundo notandum eſt, in rebus ipſis cognitis dari etiam fundamentum, vt cognoſcantur diſtinctæ, aut vt eis attribuatur talis denominatio, quæ dicitur ens rationis, vt in rebus compoſitis ex materia, & forma reperitur vnitas formalis, quā tribuit eis forma, & etiam vnitas numerica, quæ ex hac materia, & forma ſumitur, aut ſi ex ſola forma diuerſa ratione, ac ſumitur numerica, quia formalis ſumitur à forma, vt eſt principium, & radix prædicatorum eſſentialium, numerica vero ab eadem, vt eſt principalis pars componens, ex hoc ergo reperitur fundamentum in natura humana, vt intelligi poſsit, in ea vnitas formalis, non intellecta vnitate numerica, quod eſt abſtrahi ab indiuiduis, atque etiam, vt cum multis eorum comparetur, & denominetur ſpecies, aut cum vno tātum per modum attributionis, & denominetur prædicatum.

His ſuppoſitis, noſtra ſententia explicatur duabus concluſionibus, prima eſt, ens rationis aliquando habet fundamentum, non ſolum in noſtro modo intelligendi imperfecto, ſed in rebus ipſis, quæ ex propria natura habent fundamentum, vt eis tribuatur talis denominatio. Probatur vnico argumēto ex doctrina tradita, nō ſolum in noſtro modo cognoſcendi imperfecto, ſed in rebus quas concicipimus, datur aliquādo fundamētū, vt poſsit in eis cognoſci vnum ſine alio, ergo datur fundamentū, vt poſſint eis tribui denominationes, quæ ſunt entia rationis. Probatur antecedēs 1. In natura humana, in qua datur fundamentū cognoſcēdi vnitatē formalē, non cognita vnitate numerica, ergo datur fundamentum abſtrahendi eam ab indiuiduis, & comparandi cum multis, comparatione ſimpli- 6

simplici,& attribuendi ei denominationem speciei,aut cum vno tantum comparatione composita, per modũ attributionis,& tribuendi illi denominationem prædicati. Secundo in anima rationali,in qua datur fundamentum distinguendi gradum vegetatiuum, sensitiuum, & rationalem; & hoc fundamentum non est aliud, quam eminentia, seu perfectio eius, ratione cuius sub gradu formæ superioris non dependentis à materia cõtinet alios gradus,qui in diuersis formis inferioribus reperiuntur.

7 Secunda conclusio. Entia rationis aliquando non habẽt fundamentum in rebus quibus attribuuntur,sed in aliis,aut in solo modo nostro intelligendi imperfecto. In hac conclusione conueniunt omnes, & probatur duplici exemplo, primo in Deo, in quo distinguimus iustitiam à misericordia, non propter fundamentum in eis existens, sed in creaturis, in quibus virtutes istæ distinctæ sunt. Secundo in propositionibus,quæ dicuntur identicæ, quia idem prædicatur de seipso,vt in hac, Petrus est Petrus,in qua intellectus distinguit Petrum à seipso,eum faciẽs quasi duos, & tribuit illi denominationem prædicati,& subiecti,cuius distinctionis nullum est fundamentum in eo, sed solum in modo cognoscendi imperfecto,qui distinguit quasi in duo extrema illud,quod in se nec distinctũ est, nec habet fundamentum, vt à seipso distinguatur.

Ex his conclusionibus sequitur, distinctionem rationis duplicem esse, vt communis consensus scholæ asserit. Vna est, quæ habet fundamẽtum in rebus ipsis, & hęc dicitur distinctio rationis ratiocinata, quam ponimus inter vniuersale, & singularia, & inter diuersos gradus,vegetandi, sentiendi, & intelligendi animæ rationalis:alia est distinctio non habẽs fundamentum in re ipsa cognita,sed in aliis, aut solum in nostro modo cognoscendi imperfecto,vt ea,quam ponimus inter Petrum, & seipsum dum prædicatur in propositione idẽtica. Et hæc de entibus rationis habẽtibus fundamentum in rebus.

Alia sunt entia rationis,quæ nullum habent fundamentum in rebus, 8
sed ex quibusdam impossibilibus ab intellectu coniunctis finguntur, vt chimera,& hircoceruus, ex impossibilibus coniunctis fieri dicimus,non quod impossibilia in se sint,hoc enim non est necessarium, sed quia licet possibilia sint,coniunctio tamen impossibilis iudicatur,& hoc modo dicitur chimera impossibilis, quia ex rebus diuersæ speciei, vt ex parte aliqua hominis, & ex alia parte leonis, alteriusve animalis quasi compositа fingitur. Et huiusmodi entia rationis in infinitum possunt multiplicari ab intellectu, sicut infinitis modis potest res diuersæ speciei coniungere.

Secunda diuisio entis rationis,quasi sub diuisio est primi membri,nam ens rationis habens fundamentum in rebus diuiditur in tria mẽbra, nempe,in negationem, priuationem, & relationẽ,quam diuisionẽ insinuauit Aristoteles 4.lib.Meta.textu 2.& li. 5.cap.7.textu.14. asserens priuationem, & negationem esse non entia, vt significet non esse vera entia realia, sed ad similitudinem eorum facta ab intellectu. Et in secundo loco præter vera entia, quædam alia esse docet,non tam vera secundum entitatem, quam secundum veritatem prædicationis, tam affirmatiuæ, quã negatiuæ, quæ non possunt esse,nisi entia rationis, quæ vocantur priuationes, & negationes. De relatione vero rationis egit cap. 15. eiusdem libr

libri explicans relationes tertii generis mensurabilis, & mensuræ, docensque mensuram referri ad mensurabile, non per relationem intrinsecam, sed extrinsecam mensurabilis ad ipsam, cum tamen certum sit, nihil posse ad aliud ordinari, nisi per relationem in se existentem, quam certum est etiam non habere mensuram in se, quæ potius est res absoluta. Intelligit ergo Aristoteles referri, per relationem factam ab intellectu eandem mensuram ordinãte ad mensurabile, ac si ex propria natura ordinaretur. Eandem diuisionem videtur colligere ex his locis D.Tho. quæst. 21. de veritate ar. 1. d. 1. quæst. 1. ar. 3. & d. 19. q. 1. art. 1. & est iam cõmunis in schola.

Sed circa negationem, & priuationem duo sunt adnotanda, vt eorum natura, & distinctio intelligatur: primum est, duobus modis posse vtramque considerari, primo secundum se, aut secundum suas essentias, nempe, vt sunt negationes alicuius formæ realis, & in hac significatione dicuntur ab Aristotele non entia realia, quia cum ens reale habeat esse ab aliqua forma reali, negatio aut priuatio, quæ formam realem negant, consequenter dicuntur negare ens reale, & ideo, non esse entia realia, sed potius non entia vt Aristoteles 1. & 5. li. Physicorum docuit. Quod de ente simpliciter intelligẽdum est, nam negationes formæ realis entia realia secundum quid vocantur, hoc est, nõ positiua, sed negatiua. In hac etiam significatione docuit Aristoteles 1. lib. Physicorum de priuatione, quod sit principium rei naturalis. Et de negationibus docet D.Thom. in opusculo de ente, & essentia, quod sint de essentia naturæ realis. Vt de essentia hominis est esse non equum, aut non inhibilem. In hac tandem significatione sumptæ, verum est, & necessarium, quod dētur ante operationem intellectus, & ab eo non dependeant. Probatur euidenter, quia non potest priuatio esse principiũ generationis naturalis, si depẽdeat ab intellectu, ante cuius operationem certum est eandem generationem dari. Nec potest esse negatio de essentia naturæ realis, si non detur ante operationẽ intellect⁹ hoc modo sumpta.

Alio modo sumi possunt priuatio, & negatio, vt attribuuntur rebus in propositione, & hoc modo non accipiũtur secundum rationẽ negationis, & priuationis, sed ad similitudinem formæ positiuæ, quia quod alteri attribuitur, forma positiua esse debet, aut similitudinem eius habere, & quia sumi per modum formæ positiuæ non habent ex se, sed solum ab intellectu, ideo hoc modo sumptæ, ab eo dependent, ante operationem eius non dantur, neque vllo modo possunt esse entia realia, sed sunt entia rationis. Quod hoc expẽlo explicare possumus, dũ dicimus hominem esse cęcum, non sumimus cęcitatem vt negationem, seu priuationem visus, quia hoc modo sumpta, non proprie dicitur esse in alio, sed potius tollere formam ab eo, ergo nec vt priuatio est, alteri attribuitur in propositione, sed in quantum concipitur ad similitudinem formæ positiuæ, & cum hoc habeat à solo intellectu, ab eo etiam necessario dependere dicitur, & ante operationem eius non dari, quæ sunt conditiones propriæ entis rationis.

Secundo notandum est pro intelligẽda distinctione priuationis à negatione, quod in vno conueniunt, & in alio distinguuntur: conueniunt in eo, quod vtraque est negatio formæ realis

realis in subiecto. Diferunt vero, quia negatio solum negat formam in subiecto, siue sit aptum eam habere, siue non, priuatio vero dicit negationem formæ non inquocunque subiecto, sed apto habere illam, vnde non dicitur lapis cæcus, etiamsi non habeat visum, quia non habet aptitudinem habeandi illum, sed bene homo, vel animal, in quibus si non sit, est tamen aptitudo habendi visum.

Ex quibus intelligitur, quonammodo distinguantur priuatio, & negatio, distinguuntur enim distinctione formali, quæ vocari solet includentis, & inclusi, quia priuatio includit negationem, & addit supra illam ordinem ad determinatum subiectum aptum habere formam, qua caret, cum tamen negatio non dicat ordinem, nisi ab subiectum non habens, siue aptum sit habere, vel non.

Ex his, quæ de diuersitate entium rationis dicta sunt, sequitur non esse absolute asserendum, quod ens rationis, sit ens confictum ab intellectu, sed solum esse veram hanc locutionem, de ente rationis non habente fundamentum in rebus, quibus attribuitur. Vt de chimera, aut hircoceruo, non vero de iis, quæ habent fundamentum. Et huius ratio est manifesta, quia fingere solum dicitur ille, qui sine aliquo fundamento loquitur: locutio vero aliquomodo fundata in veritate, aut natura rerum non proprie dicitur ficta, sed si proprie loquendum est de his entibus rationis. Dicendum est, quod facta sint ab intellectu, præsupposito fundamento in rebus.

Per quam potentiam, & operationem fiat ens rationis.

AD hoc dubium respondent aliqui, non solum intellectum efficere entia rationis, sed etiam sensus interiores, præsertim imaginationem, vel phantasiam, de qua scimus fingere montem aureum, qui cum non detur in rerum naturæ, vocabitur ens fictum ab imaginatione, quod est ens rationis.

Nos vero sub distinctione respondendum esse asserimus, nam entia rationis ficta, hoc est non habentia fundamentum in re, non solum ab intellectu, sed phantasia fieri possunt: ea vero, quæ habent fundamentum, solum ab intellectu. Et de primis patet fieri à phantasia quasi componēte vnum aliquid non existens in rerum natura ex duobus vere existentibus, vt ex speciebus montis, & auri componit montem aureum, quod non potest fieri ab aliquo alio sensu, nec à voluntate, aut appetitu, quia non habent talem virtutem componendi. Entia vero rationis, quæ habent fundamentum in rebus, non possunt fieri ab alia potentia, sed à solo intellectu. Et ratio huius est, quia hæc entia rationis sunt deminationes quædam, vel relationes, quas intellectus tribuit naturis iam cognitis à se per aliam cognitionem, vnde quasi per cognitionem reflexam fieri dicuntur, sed nulla alia potentia præter intellectum habet hanc virtutem reflexiuam, per quam posit sumere pro obiecto rem, vt à se cognitam alia cognitione, ergo nec habebit virtutem efficiendi entia rationis, maior est manifesta ex his, quæ diximus in quæstione 5. vniuersali

uersali de modo, quo vniuersale fit ab intellectu per simplicem comparationem. Diximus enim comparationem esse cognitionem, per quam intellectus quasi reflectitur supra naturam iam cognitam per simplicem abstractionem, & naturam ita cognitam comparat ad inferiora. Minor vero manifesta est, quia reflexio hæc non potest conuenire voluntati, quæ nihil cognoscit, sed tendit in obiectum cognitum ab intellectu: nec minus potest tribui sensibus, quorum cognitio imperfectissima est, & ideo non possunt operari circa rem, vt à se iam cognitam, quamuis possit contingere, quod eandem rem iam cognitam, iterum cognoscant, non tamen cognitione reflexa, sed pluribus cognitionibus quasi directis.

Sed iam, quod à solo intellectu fiant entia rationis, poterit quis dubitare, per quam operationem eius fiant; per primam, quæ est apprehensio simplicium; aut per secundam, quæ est compositio, & diuisio, vel per discursum, qui est tertia. Respondent quidam non posse fieri per primam, & probant hac ratione: Entia rationis fiunt per comparationem naturæ cum inferioribus, aut prædicati cum subiecto, sed omnis comparatio est compositio, aut diuisio, & actualis prædicatio, ergo non possunt fieri per simplicem apprehensionem.

Communis tamen sententia à nobis sequenda tenet, (vt vidimus in quæst. 5. vniuersali) quædam entia rationis fieri per primam operationem intellectus, alia per secundam, & quædam alia per tertiam. Quod hoc argumento probatur. Quædam entia rationis conueniunt simplicibus, priusquam ex eis fiat compositio: alia conueniunt eisdem simplicibus, vt sunt iam in compositione, vel ipsi compositioni: alia denique compositionibus, vt sunt in syllogismo, ergo per singulas has operationes fiunt diuersa entia rationis. Probatur antecedens, quia per simplicem comparationem naturæ cum inferioribus fit ens rationis, quod est vniuersale, fit etiam genus, & species, quæ omnia conueniunt prædicabilibus, priusquam actu prædicentur, ergo priusquam ex eis fiat propositio, quare necesse est fieri per simplicem apprehensionem, per quã cognoscimus vnum in ordine ad alterum. Nam hæc simplex cognitio prior est compositione. De entibus rationis, quæ conueniunt compositioni, & discursui manifestum est fieri per secundam, & tertiam operationem intellectus, & talia sunt denominatio prędicati, & subiecti, atque etiam propositionis: & præterea denominationes argumentationis, & syllogismi.

Ad argumentum vero alterius opinionis negandum est, quod omnis comparatio sit compositio, aut diuisio, cum probatum sit in quæstione 5. vniuersali, dari comparationem, quæ sit simplicium apprehẽsio, per quam cognoscimus vnum in ordine ad aliud, vel ad multa.

An entia rationis fiant ab intellectu diuino, uel angelico.

PRima opinio affirmat diuinum, & angelicum intellectum efficere entia rationis, quã tenẽt moderni quidã. Et probatur primo testimonio D. Tho. 1. p. quæst. 15. art. 2. ad 3. vbi habentur hęc verba. *Huiusmodi* *respec-*

respectus, quibus multiplicantur ideæ, non causantur a rebus, sed ab intellectu diuino comparante essentiam suam ad res, &c. Ex quibus hoc argumentũ colligitur. Distinctio idearum in Deo nõ est realis, cum ideæ conueniãt essentiæ diuinæ, in qua non potest esse distinctio realis, ergo solum est distinctio rationis, sed distinctio rationis est relatio rationis, ergo ens rationis fit ab intellectu diuino secundum mentem D. Thom. Probatur consequentia, quia dicit distinctionẽ idearum, causari ab intellectu diuino.

Probatur etiam duplici ratione. 1. intellectus diuinus cognoscit perfectissime entia rationis, sed entia rationis non habent aliud esse, quam cognosci, ergo habent esse ab intellectu diuino, quod est fieri ab eo.

Secundo, intellectus diuinus distinguit ea, quæ à parte rei non sunt distincta, sed hoc non potest fieri, nisi efficiendo ens rationis, ergo diuinus intellectus efficit entia rationis. Maior est manifesta, quia distinguit suã iustitiam, & misericordiam, atque etiam ideas in se existentes, quæ nõ distinguntur à parte rei. Sed probatur minor, quia distinguere ea, quæ non sunt distincta, fit per relationem rationis, quæ est ens rationis.

Secunda opinio asserit, diuinum intellectum non efficere entia rationis, & hæc est probabilior, & tenenda. Quam explico duabus conclusionibus. Prima, intellectus diuinus perfectissime cognoscit entia rationis, quæ fiunt ab intellectu nostro. Hanc omnes concedunt, & probatur euidẽti ratione. Entia rationis fiunt ab intellectu nostro, ergo cognoscuntur ab eo, sed quidquid ab intellectu cognoscitur cõtinetur sub obiecto eius, ergo entia rationis continentur sub obiecto intellectus nostri, sed obiectum diuini intellectus non est minus vniuersale, quam nostrum, sed diminuta, & imperfectissima comprehendit, ergo non minus continet entia rationis, nec minus ea cognoscit.

Secunda conclusio, diuinus intellectus nullum ens rationis facit, sed nec potest illud facere: quam vt probemus, supponendum est, quod ad efficiendum ens rationis duæ sunt imperfectiones necessario requisitæ in modo intelligendi. Prima, quod res, quæ non sunt à parte rei distinctæ, sed vnum, distinguatur ab intellectu, & per plures conceptus concipiantur.

Secunda, quod obiectum repræsentetur intellectui, & ab eo intelligatur, non sicut se habet in se, aut à parte rei, sed alio modo. Vtraque conditio manifestatur hoc exemplo. Vt intellectus efficiat naturam vniuersalem, genus, aut speciem, necesse est, vt eam distinguat ab inferioribus, à quibus non est distincta, & eam ab eis abstrahat, cum non sit secundum se abstracta, sed à parte rei sit eis cõiuncta, & hoc est alio modo eam intelligere, ac est à parte rei, hoc est pluribus cõceptibus, atque distinctis intelligere ea, quæ à parte rei sunt vnum. Sed vtrumque facit intellectus sine mendacio, quia sine affirmatione, & negatione. Et quod de his entibus rationis dicimus, euidens est in cæteris.

Ex his colligitur hoc argumentũ, ad probandum efficaciter nostram sententiam. Entia rationis non possunt fieri ab intellectu, nisi distinguẽdo ea, quæ à parte rei, aut secundum se non sunt distincta, & concipiẽdo per plures cõceptus ea, quæ in se sunt vnum, atque etiam alio modo ea intelligendo, ac se habent à parte rei, sed modus sic intelligendi est im-

perfe-

perfectissimus, & qui non potest con uenire intellectui diuino, ergo nec poterit efficere entia rationis. Proba tur minor, nam diuinus intellectus vnica cognitione, & vnico conceptu, & simplicissimo intelligit omnia, & secundum eundem modum, quem ha bent à parte rei, vt si sint vnum, cog noscit ea per modum vnius; si vero sint distincta, tanquam distincta; ergo non potest ei conuenire talis mo dus imperfectus intelligẽdi, per quẽ necessario debet fieri ens rationis, & ideo nec poterit illud efficere.

11 Ad argum. alterius opinionis res- pondeo, & 1. ad testimonium D. Tho. sensum eius ex alio loco colligi, nem pe ex quæst. 17. de potentia artic. 6. vbi docet distinctionẽ rationis, quæ reperitur inter diuina attributa, vt inter iustitiam, & misericordiam, aut inter ideas, diuerso modo reperiri in intellectu diuino, & nostro, quia in illo reperitur tanquam in radice, & quasi virtualiter, in nostro vero formaliter. Quod hoc modo explicã dum est, idea non est aliud, quam es- sentia diuina prout participari po- test à creaturis. Et cum plures crea- turæ sint distinctæ secundum essen- tiam, distinguimus in ea plures ideas. Ita vt ea ratione, qua potest partici pari ab homine, sit idea hominis, & non leonis. Et vt participari potest à leone, sit idæa leonis, & non elephã tis, & sic de cæteris. Quamuis autem diuinus intellectus intelligat essen- tiam diuinam, vt imitabilẽ ab omni- bus creaturis vnico, ac simplicissimo conceptu, & ideo non distinguat in ea plures ideas, per illum tamen vni cum cõceptum intelligit, quod à no stro intellectu imperfecto modo eã concipiente, hoc est per plures, ac di stinctos conceptus, distinguatur in plures ideas, hominis, leonis, & alia- rum rerum, nam vnico conceptu in- telligimus nos essentiã diuinam, vt participari potest ab homine, & per alium conceptũ distinctum, vt parti- cipari potest à leone, & hoc est distin guere in essentia diuina plures ideas distinctione rationis, & ideo efficere entia rationis intelligendo diuinas ideas.

Ex quibus intelligitur differentia inter diuinum intellectũ, & nostrũ, quod ille non distinguit ideas in essẽ tia diuina distinctione actuali, aut formali, sed fundamentali, aut virtua li, in quantũ cognoscit distingui pos se à nostro, noster vero intellectus actualem distinctionẽ rationis inter ideas facit, & quia omnis nostra in- tellectio causatur, & regulatur per di uinã, docuit D. Tho. intellectum diui num causare distinctionem idearum non efficiendo eam actualiter, sed so lum virtualiter, in quantũ intelligit essentiam diuinã, vt intelligi potest à nostro intellectu per plures cõcep tus, & ideò distingui possunt à nobis plures ideæ; quã distinctionẽ à nobis factam, causat intellectus ipse diui- nus per suam intellectionem, & istæ est sensus illius testimonii.

Ad 1. arg. concedendum est ante- cedens, quod diuinus intellectus, per fectissima cognitione cognoscat en tia rationis, sed negãda est consequẽ tia quod ea faciat; & ratio est, quia non cognoscit res cum duabus illis imperfectionibus necessario requisi tis ad efficiẽda entia rationis. Et vt vno verbo solutionẽ declaremus, di cendũ est, diuinũ intellectũ nõ cog- noscere entia rationis, cognitionę fa ctiua eorũ, sed cognitione, per quam facta à nobis intelligit.

Ad 2. distinguenda est maior, quia distinguere ea quę nõ sunt distinc- duobus modis potest intelligi. Primo

efficiendo actualem distinctionem inter ea, & in hoc sensu neganda est: alio modo solum efficiẽdo distinctionem, quasi virtualiter, aut fundamẽtaliter, & hoc modo concedi potest: nam cum intellectus diuinus intelligit ea, quę nõ sunt distincta, vt distingui possunt à nobis imperfecte cognoscentibus per plures cõceptus, virtualiter dicitur efficere distinctionẽ, quam noster intellectus facit actualiter, in quãtum intellectio nostra causatur, & regulatur per diuinã. Et quę de diuino intellectu dicimus, de angelico, etiam suo modo intelligi debent, qui cum perfecte intelligat, nõ dicitur facere entia rationis, sed ea cognoscere à nobis facta.

Ad quam scientiam pertineat agere de ente rationis.

DVabus distinctionibus præsuppositis respondendum est huic dubio. Prima est, quam superius adduximus de ente rationis habente fundamentũ in rebus. & non habẽte tale fundamẽtũ, & de hoc secũdo certũ est ad nullam scientiã per se pertinere. Quod duobus argum. prob 1. nam ea de quibus sciẽtia per se agit, determinata esse debẽt, sed entia rationis, quæ nõ habent fundamẽtum, possunt in infinitũ multiplicari ab intellectu, ergo nulla sciẽtia potest per se agere de illis. 2. illud de quo agit scientia debet habere determinata principia, per quæ probentur de illo determinatę passiones, sed hæc entia rationis nõ habent determinata principia, ergo nulla sciẽtia potest agere per se de illis. Minorem probo quia componuntur ex rebus disparatis, aut specie diuersis, ergo ex eis nõ potest sumi determinatum principium, nec tale compositum impossibile potest habere determinatas passiones.

Alia distinctio est entis rationis habentis fundamentum in re, quod si sit relatio rationis, duobus modis cõsiderari potest. 1. secundum se, aut secundum propriã entitatẽ, & hoc modo pertinet ad Metaphysicam, non per se, quia obiectũ per se huius sciẽtiæ est ens reale, sed quasi per accidẽs, in quantum habet quandã similitudinẽ cum relatione reali. de qua per se agit hæc scientia. Secundo potest considerari, vt est denominatio naturæ, cui attribuitur, vt denominatio generis, speciei, prædicati, & subiecti, & secundum hanc consideratione dicitur ens rationis logicum, de quo agit per se Logica, tanquam de proprio obiecto. Si vero sit priuatio, aut negatio, ad illam scientiam reduci debet, quæ per se agit de forma, aut essentia, quam negat, vel qua priuat, vt priuatio formæ naturalis pertinet ad philosophiam, tãquam vnum ex tribus principiis naturalis generationis, vt docet Aristoteles 1. lib. physicorum, & negatio quæ est de essentia huius, aut illius naturæ, reducitur ad scientiã, quæ per se agit de tali natura, vt nõ esse equum ad sciẽtiam de homine, & sic de ceteris.

Quonam modo ens rationis reducatur ad ordinem prædicamentalem.

DE ente rationis non habẽte fundamẽtum in rebus certum est, non posse reduci ad ordinẽ prædicamentalem, quia componitur ex rebus diuersis secundum essentiam, & ideo non habet vnam aliquam determinatam naturam, secundum quã possit in prædicamento ordinari. De ente autem rationis habente fundamentum quantum ad priuationem, & negationem, etiam est certum habere quandã similitudinẽ cum qualitatibus. Quod sic probo. Priuatio, & ne-

& negatio sunt entia rationis, vt cõsiderantur ab intellectu tãquam formæ positiuæ, & attribuuntur alicui subiecto in propositione, vt dum dicimus, Hominem esse cæcum, sed ita consideratæ habent similitudinem cum qualitatibus, ergo ad prædicamentum earum reducuntur. Probatur minor, quia sic prædicatur cæcitas de homine, sicut albedo, aut color; ergo similitudinem habet cum his, & aliis qualitatibus.

Solum restat relatio rationis, quæ possit ordinari in speciali prædicamento. Quod tamẽ nõ erit propriũ, quia prædicamentum proprie ex solis entibus realibus fieri potest, sed maximam habebit similitudinem cũ vero prædicamento ad aliquid ex relationibus realibus ordinato. Prædicamentum igitur relationis rationis sic ordinandum est, vt supremum genus sit relatio rationis (nam ens rationis vniuersalissimum ab hoc prædicamento excludi debet propter transcendentiam, sicut ens reale excluditur ab omnibus prædicamentis realibus) quod diuidi potest in tria genera, siue species subalternas secundum diuersa fundamenta, quæ sunt diuersæ operationes intellectus. Vt apprehensio simplicium, compositio, & diuisio, atque discursus. Quemadmodum Aristot. diuisit supremum genus prædicamẽti ad aliquid, quod est relatiuum, vel relatio realis, per diuersa fundamenta. Ita vt primum genus sit relationũ quæ fundantur in vnitate, vt relationis identitatis, similitudinis, & æqualitatis. Secundum, relationum quæ fundantur in actione, & passione, vt paternitas, & filiatio. Tertium, earum, quę fundatur in mensura, vt sunt relationes scientiæ ad scibile, & potentiæ ad obiectum. Ita ergo diuiẽda est relatio rationis, in eam quæ fundatur in cognitione simplicium, & eisdem simplicibus attribuitur, & hoc est primum genus habens sub se diuersas species, vt relationis vniuersalis, generis, speciei, & aliorum prædicabilium. Deinde in eam, quæ fundatur in cõpositione, & diuisione, ad quod genus pertinent variæ species propositionum: & tandem in eam, quæ fundatur in tertia operatione, quæ est discursus, sub quo genere continentur diuersæ species argumentationum, & syllogismorum Itaq; hæc tria genera habent sub se alia, vsque ad species infimas, ex quibus omnibus sic ordinatis resultat prædicamentum proprium entis rationis.

TRACTATVS DE MODO, QVO prædicationes fiunt in cõcretis & abstractis primarum, & secundarum intentionũ.

AD finem tractus præcedẽtis diximus de ente rationis agere Dialecticam, vt est relatio quædam, aut denominatio attributa naturis ab intellectu. In qua acceptione vocatur ens rationis logicum. Ideo in hoc tractatu secundo agendum est de modo, & ordine, quem habet ad prædicationes concretorum, & abstractorum, in quibus denominationes exercentur, quas naturæ accipiunt ab eo. Et quoniã prædicationes possunt fieri in primis intentionibus, quæ sunt naturæ reales, atque etiam in secundis, quæ sunt entia rationis,

in duas partes diuidemus præsentem tractatũ: ita vt in prima tractetur de prædicationibus concretorũ, & abstractorum primæ intentionis, & in 2. de eisdem abstractis, & concretis secundarum intentionum.

13 Et in primis intẽtionibus quatuor modis exerceri possunt, 1. ita vt concretum prædicetur de concreto, vt homo est animal. 2. abstractum de abstracto, vt humanitas est animalitas. 3. abstractũ de cõcreto, vt homo est humanitas. 4. concretũ de abstracto, vt humanitas est homo. Et vt ea, quę sunt certa supponamus, quantũ ad veritatem, & falsitatem propositionũ, de his tantũ propositionibus loquendũ est, in quibus prędicatũ, & subiectũ aliquo modo sunt ordinata, ita vt se habeant tanquã superius, & inferius, aut tãquã ęqualia, quorũ vnũ pertinet ad alterũ, quia in eo includitur, vel propria passio eius est, vel commune accidens.

Quibus explicatis, certũ est primo, veram esse illã propositionẽ, in qua concretũ prædicatur de cõcreto inferiori, aut superiori, vel etiã æquale, siue sit de essentia eius, aut propria passio, vel cõmune acidẽs; tales sunt istę, homo est animal, homo est rationalis, homo est risibilis, homo est alb⁹, verę etiã sũt aliæ, in quas cõuertũtur istæ, sed indirectè, atque impropriè.

Secũdo certũ est, propositiones in quibus abstractũ prædicatur de concreto, aut cõcretum de abstracto, falsas esse, siue se habeant tanquã superius, & inferius, vel sint æqualia, vt homo est humanitas, homo est rationalitas, aut risibilitas, vel albedo. Et ratio huius est manifesta, primo propter diuersum modũ significãdi terminorum, quia abstractum significatur per modũ partis; concretum vero per modum totius; pars autem nõ prædicatur de toto, vt pes, vel manus de homine. 2. quia subiectũ in eisdẽ propositionibus aliquid includit, quod nullo modo includit prędicatũ, vt aibũ includit corp⁹, quod nõ includit, albedo, vel ècõtra aliquid includit prædicatũ, quod nõ includit subiectũ, vt in propositionib⁹ indirectis ex eisdem terminis factis, quod sufficit, vt nõ sit verũ, quod vnũ sit aliud, vt significatur per propositionem.

Ex quo sequitur 1. falsam esse sentẽtiam Soti. q. 3. vniuersaliũ, asserentis, propositionẽ in qua prædicatur abstractũ de concreto, vt homo est humanitas, solũ esse falsam propter diuersum modum significãdi terminorũ, sed falsæ etiã sunt propter inclusionẽ alicuius in vno, & nõ in alio, quia vt suo loco videbim⁹, nõ potest esse vera propositio aliqua, nisi totũ quod includitur in subiecto, aliquo modo includat prædicatum.

Secũdo sequitur magis falsam esse sententiã Duran. in 1. d. 24. q. vltima. Vbi regulam vniuersalẽ assignauit dicẽs, in creaturis veras esse omnes propositiones in quibus prædicatur abstractũ substãtiale de cõcreto substantiali, vt homo est humanitas, quã uis sint falsæ in concretis, & abstractis accidentalibus, vt homo est albedo, & aliæ similes.

Tertio certũ est, propositiones in quibus abstractũ generis prædicatur de abstracto differẽtiæ, vel ècõtra, abstractũ differẽtiæ de abstracto generis, vt rationalitas est animalitas, vel animalitas est rationalitas, falsas esse. Et ratio huius est, quia gradus genericus, & differẽtialis formaliter sunt diuersi, & in abstracto significati, nõ se includũt, quia neq; animalitas includit rationalitatẽ, neq; rationalitas animalitatem, ergo neq; vna prędicatur formaliter de altera. Probatur cõsequen-

quentia, nam vt propositio vera sit prædicatum debet includi in subiecto.

An abstractum superius prædicetur de abstracto inferiori.

SOlũ potest esse quæst. de propositionibus, in quibus abstractũ superius prædicatur de abstracto inferiori, aut æquali; sed istæ duobus modis sumi possunt, nempe in terminis accidentalibus, aut essentialibus. Et si in accidentalibus fiant, certum est omnes esse falsas. Vt humanitas est risibilitas, aut humanitas est albedo. Et ratio huius est, quia prædicatum, & subiectum harum propositionum sæpe distinguuntur realiter, & nunquam includitur vnum in altero, nam licet homo includat albedinem, tanquam subiectum eius, sed humanitas, cum significetur vt forma, non est subiectum accidentium, neque ea includit, vt significata in abstracto. Solum ergo potest esse quæstio de propositionibus abstractorum, quæ fiunt in terminis substantialibus, quales sunt istæ, humanitas est animalitas, humanitas est rationalitas, an veræ sint, vel falsæ.

Et prima opinio asserit esse veras, quam secuntur Sotus quæst. 3. vniuersalium, Canterus cap. de differentia, & ex modernis multi. Et probatur duobus argumentis. 1. illa propositio in qua concretum superius prædicatur de inferiori, vt homo est animal, est vera, quia prædicatum includitur in subiecto, vt animal in homine, sed etiam abstractum superius includitur in abstracto inferiori, vt animalitas in humanitate, ergo vera erit hæc, humanitas est animalitas. Probatur minor, quia humanitas componitur ex animalitate, & rationalitate, sicut homo ex animali, & rationali, ergo includit vtramque.

Secundo probatur, in formis substantialibus, & accidentalibus. Et primo in substãtialibus, quales sunt anima rationalis, & sensitiua, ex quibus hæc est superior, & illa inferior, & vtraque significatur nomine abstracto, & tamen vera est hæc, anima rationalis est sensitiua, ergo vera etiam erit, humanitas est animalitas. Probatur consequentia, nam ideo forma superior prædicatur de inferiori, quia in ea includitur, sed animalitas est forma superior respectu humanitatis, ergo includitur in ea, & consequenter vere prædicabitur. In formis etiam accidentalibus quales sunt albedo, & color, manifestum est, nam hæc est vera apud omnes, albedo est color, & prædicatur in ea abstractum superius de abstracto inferiori, sicu[illegible] alia, humanitas est animalitas, ergo vera etiam est hæc, & concedenda.

Secunda opinio tenet, tales propositiones esse falsas. Quam sequitur Scotus in 1. di. 5. quæst. 1. arti. 1. Niphus 3. Meta. quæst. 2. conclu. 5. ad 3. Canariensis 1. par. quęst. 28. ar. 2. dispu. 2. Ferra. 1. lib. contra gentes cap. 18. & 23. §. considerandum, & lib. 4. cap. 81. Caie. in opusc. de ente, & essentia, cap. 3. & 4. Sed Scotus falsas esse defendit, quia existimat prædicatum, & subiectum distingui ex natura rei, seu formaliter ante operationem intellectus, alii vero, qui solam distinctionem rationis ponunt inter illa, propter modum significandi abstractorum, à quibus significatur animalitas, vt principium, aut pars animalis, & humanitas vt principium hominis, & principium vnius

nõ prædicatur de principio alterius. Et hęc sententia colligitur euidẽter ex D.Th.duobus locis citatis,& videtur nobis probabilior, & sequenda.

15 Sed vt efficacius eam probemus, duo sunt annotanda. Primum est,cõcretum & abstractum eandem rem significare , diuersa tamen ratione, nam concretum significat eam per modum habentis , abstractum vero, per modum principii,aut formæ eiusdem habentis. Gratia exempli,homo & humanitas significant eandem naturam humanam , sed homo significant eam per modum totius actualis,atque completi, & ideò per modum habentis : humanitas vero non nisi per modum principii & formæ eiusdem totius completi,aut habentis. Quod ex communi modo loquendi,& intelligendi manifestum est: dicimus namque hominem idem esse, ac habentem humanitatem , & humanitatem esse quasi principium, & formam hominis.

Ex quo 1.colligitur,cõcretũ signare naturam,non omnino præcisam à conditionibus singularibus, sed vt eas continens,confusè, saltem, & in potentia,nam licet abstrahatur à singularibus, abstractione,per quam fit aliquo modo vniuersalis,& ideò non significet , neque contineat eadem singularia actu, cõtinet tamen in potentia, quia ex proprio modo significandi determinari potest per conditiones singulares ad hoc,& illud indiuiduum , vt ad Petrum , aut Ioannem. Abstractum vero significat eandem naturam, vt omnino præcisam à singularibus, nec vt determinabilem per conditiones singulares eorũ, quia cũ nõ significet eã per modũ habẽtis,sed principii,aut formæ,principiũ vero,aut forma nõ habeat modũ determinabilis per aliud , sed potius determinãtis aliud, illud nẽpe,cuius est principium,vel forma,non potest natura in abstracto significata per modum habentis intelligi , & ideò nec potest ita significata continere actu,nec potentia conditiones singulares,per quas contrahatur, ad hoc, vel illud singulare. Et quod de natura specifica dicimus respectu singularium,eodem modo intelligendum est de natura generica in concreto, aut in abstracto significata,vt de animali , aut animalitate. Ita vt animal significet naturam sensitiuam vt cõtrahibilem,aut perfectibilem per differentias rationale , & irrationale, quas continet in potentia, animalitas vero nullo modo , sed potius, vt forma,vel principium eiusdem animalis, atq; specierum eius.

Secũdo colligitur, abstracta significare naturam per modum partis, sicut cõcreta per modũ totius. Quod probatur duplici ratione euidenti. Prima,quia abstracta significant naturam per modum principii, & formæ eiusdem,vt significatur nomine concreto. Vt animalitas significat naturam sensitiuam , prout est principium , & quasi forma animalis , sed illud,quod est principium, & forma alterius, habet se vt pars illius,ergo abstractum significat naturam per modum partis. Secundo, animalitas non significat naturam sensitiuam per modum totius,ergo per modum partis. Probatur antecedens, quia si significaret eam per modum totius, aut totius actualis , aut potentialis, sed neutro modo eam significat ,ergo non per modum totius. Minorem probo,quia totum potentiale,vel actuale significat rem per modum habentis,abstractum vero,non nisi per modum formæ eius , quod habet,ergo non per modum totius, sed partis.

tis. Et hinc prouenit, quod nec animalitas prædicatur de animali, nec humanitas de homine, quia pars non potest prædicari de toto.

Sequitur 3. abstracta non esse genera, nec species, sed principia generum, & specierum, quod asseruit Auicena. 5. Meta. cap. 7. vt testatur Caie. in opus. de ente, & essentia cap. 4. & probauit D. Tho. ibidẽ hoc argu. Genus ex propria natura habet modum totius potentialis, & species modum totius actualis, sed abstracta non significãt naturam per modum totius potentialis, nec actualis. Sed per modum partis, ergo nõ sunt genera, nec species, & propterea non denominantur à secundis intentionibus generis, aut speciei, vel aliorum prædicabilium. Tota hæc doctrina annotata habetur apud D. Tho. opus. de ente, & essentia cap. 4.

Ex qua duo argu. colliguntur ad probandam nostram sententiam, quod hæc prædicatio, humanitas est animalitas, & similes sint falsæ. Primum est. Vt vera sit aliqua prædicatio, necessario requiritur, quod quidquid continet subiectum, contineat prædicatum actu, vel potentia, sed animalitas non continet actu, nec potentia, quidquid continet humanitas, ergo non potest verè prædicari de illa. Maior certissima est, quia non potest esse verum, quod hoc sit illud, vt per propositionem affirmatur, nisi totum quod continet hoc, etiam cõtineat illud, & hęc est ratio, propter quã pars non prædicatur de toto, nec genus posset prædicari de specie, nisi differentiam, quam species continet actu, contineret in potentia, vt bene D. Thom. vbi supra. Sed probatur minor, quia humanitas continet animalitatem, & rationalitatem ex quibus componitur, sed euidens est animalitatem non continere rationalitatem actu, nec potentia, cum non habeat modũ totius actualis, nec potentialis, sed partis, vel formæ, ergo non potest vere prædicari de humanitate.

Secũdũ, pars actualis non prædicatur de toto, vt concedũt omnes, sed animalitas est pars actualis humanitatis, ergo non vere prædicatur de illa. Probatur minor, quia sicut homo cõponitur ex animali, & rationali, ita humanitas ex animalitate, & rationalitate. Et si dicas hoc argu. etiã probari, quod hæc propositio nõ sit vera, homo est animal, quia animal est pars actualis hominis. Respondeo animal esse quidẽ partẽ, non tamen significari per modũ partis, sed per modũ totius potẽtialis, & ideò vere prædicatur de homine, animalitas vero non solũ est pars, sed significatur per modũ partis, quæ nõ potest prędicari de toto, & hæc est ratio propter quam, hæc est vera, homo est animal, & hęc falsa, humanitas est animalitas.

Ad 1. Arg. respõdetur, nõ satis esse ꝙ prędicatum includatur in subiecto, vt propositio sit vera, quia si id sufficeret, sequeretur verã esse propositionẽ, in qua pars prædicatur d̃ toto, cũ certũ sit partem includi in toto. Requiritur ergo nõ solũ, quod includatur in eo, sed, quod totũ quod cõtinet subiectũ, cõtineat prędicatũ actu, vel potẽtia, vt explicatũ est, & cũ animalitas nõ cõtineat totũ: quod cõtinet humanitas, quia nõ cõtinet rationalitatem actu, nec potẽtia, sequitur, non verè prædicari de illa.

Secũdum arg. duas habet partes 1. procedit de formis substãtialibus, 2. de accidẽtalibus. Ad primã ergo respõdeo, negãdo antecedẽs; quod prędicatio illa, anima rationalis est sensitiua sit abstracti de abstracto, & de prędicato, nẽpe sẽsitiua euidẽs est, quod nõ sit abstractũ nomẽ sed cõcretũ, ꝙ

etiã est verũ de anima, nã licet sit forma, per modũ tamẽ habẽtis gradum sentiẽdi significatur, nõ quidẽ sicut habet homo, qui ex ea cõponitur, sed sicut forma, quæ cõposito cũ tribuit. significata tamẽ quasi per modũ toti⁹, & ideo per modũ cõcreti. Quod ex eo fit manifestũ, quia nisi per modũ concreti significaretur anima, non posset sensitiua, quæ concretum nomen est, de ea vere prædicari, & eo ipso, quod vere prædicatur, idem significans, quod habens gradum sentiendi, negari non potest, quod per modum concreti etiam significetur anima: vnde nõ bene infertur, quod vera etiam sit hæc, humanitas est animalitas, in qua certum est abstractum prædicari de abstracto, & ideo diuersam habere rationem.

Pro solutione secundę partis annotanda est triplex differentia inter abstracta substantiarum, & accidentium. Prima, quod illa abstrahuntur abstractione metaphysica à generibus, speciebus, aut differentiis. Vt animalitas ab animali, & humanitas ab homine. Abstracta vero accidentium abstrahuntur abstractione physica à subiecto, in quo forma accidentalis significata realiter inhæret. Vnde eo ipso, quod significatur vt abstracta ab eo, non significatur vt inhærens, aut dependens ab eo, sed ad modum naturæ completæ per se subsistentis. Secunda, nam abracta substantiarum semper habent modum formæ, aut principii eius, à quo abstrahitur, abstracta vero accidentium potius habent modum completum naturæ totalis, ac per se subsistentis, quod prouenit ex proprio modo abstractionis physicæ. Postrema differentia est, quod abstracta substantiarum, quia metaphysice abstrahuntur, sunt abstracta vltima, quia abstractio metapysica vltima est, vnde non potest ab eis alia abstractio fieri, nihil enim amplius ab humanitate, aut animalitate abstrahi potest. Abstracta vero accidentium nõ sunt vltima, quia nec abstractio physica vltima est, sed adhuc potest ei succedere abstractio metaphysica, ita vt ab albedine, quæ abstrahitur abstractione physica, possit aliud abstractum metaphysicum sumi, quod erit ratio albedinis, vel albedeneitas (barbaro vocabulo, sed naturam rei explicante significata) ex quo intelligitur abstracta accidentium solum vocari abstracta in ordine physico, in ordine vero metaphysico concreta potius esse.

Ex his differentiis ad formam argumen. respondere possumus concedẽdo maiorem, quod vera sit hęc, albedo est color, sed negando minorem, quod in ea prædicetur abstractum superius de abstracto inferiori, sed potius est prædicatio concretorum in ordine metaphysico; sicut hæc, homo est animal, vnde nec prædicatum significatur per modum partis, sed per modum totius completi, & per se subsistentis, atque continentis, quidquid continet subiectum, quod se habet sicut genus ad speciem, vt in hac homo, est animal. Illa vero, humanitas est animalitas, prædicatio abstractorum est in eodem ordine metaphysico, & ideò est falsa. Et eodem modo erit falsa prædicatio abstractorum in accidentibus, si abstrahantur abstractione metaphysica, vt si ab albedine, & colore, metaphysice abstrahamus albedeneitatem, & coloreitatem, vel rationem albedinis, & rationem coloris, falsa erit albedeneitas est coloreitas, quia abstracta metaphyca per modum principii, & formæ significantur, & ideo non possunt efficere veram prædicationem,

SECVN-

SECVNDA PARS HVIVS TRActatus, de prædicationibus secundarum intentionum.

18 ECVNDAE intētiones sunt relationes quædam rationis, quas intellectus attribuit primis intētionibus, nēpe naturis realibus, quæ ab eis denominantur, vt secunda intentio speciei est relatio rationis naturæ specificæ, quam ei attribuit intellectus, dum eam comparat ad indiuidua, & prædicabilia omnia sūt quędam relationes rationis diuersę, quia diuersis naturis attribuuntur, & in ordine ad inferiora diuersa, vel de quibus diuerso modo prædicantur. Vt prædicabile generis est, secunda intentio, aut relatio rationis in ordine ad plures species, de quibus prædicatur in quid tanquam totum potentiale. Prædicabile differentiæ est secunda intentio, aut relatio rationis in ordine ad plures species, aut indiuidua de quibus prædicatur in quale quid. Prædicabile proprii est secunda intentio, aut relatio rationis propriæ passionis ad species, aut indiuidua, vt sensibilis ad hominem, & equum, aut risibilis ad hominem, ac Petrum, & Ioannem. Et prædicabile accidentis est secunda intentio, aut relatio rationis accidentis ad plura subiecta specie, aut numero distincta, vt relatio rationis albi, ad hominem & equum, vel ad Petrū, & Ioannem. Et tandem vniuersale, quod est commune omnibus prædicabilibus, est secunda intentio, aut relatio rationis ad omnia, & singula prædicabilia, quæ de omnibus prædicatur in quid tanquam genus.

His suppositis, duobus modis comparari possunt secundæ intentiones. Primo inter sese, in quantum vna prædicatur de alia, & si ita comparentur, siue in concreto, siue in abstracto, eodem modo se habent ac primæ intentiones, ita vt si vna aliquo modo pertineat ad aliam, concreta de concretis prædicētur essentialiter, vel accidentaliter, tanquam accidens proprium, vel commune, ideo veræ sunt omnes istę, genus est vniuersale, species est vniuersalis, & etiam hæc, vniuersale est genus, sed illæ sunt essentiales, ista vero accidētalis. Hæc vero, vniuersale est prædicabile, est prædicatio proprii, aut quarti prædicabilis. Concreta vero de abstractis, vel abstracta de cōcretis semper efficiūt propositiones falsas, vt genus est genereitas, aut specietas est species, vel genus est vniuersalitas. Solū est differentia in prędicationibus abstractorū, quia in secundis intentionibus vera est prædicatio abstracti superioris, de abstracto inferiori, vt genereitas est vniuersalitas, quam tamen in primis intentionibus diximus esse falsam, vt humanitas est animalitas. Et ratio huius differentiæ est, quia secundæ intentiones sunt relationes rationis, & ideò accidentia rationis: quare sicut accidentia realia in abstracto significata non habēt modum partium, sed totius per se subsistētis, quia non abstrahuntur abstractione metaphysica à generibus, aut speciebus, sed abstractione Physica à subiectis, eodē modo

modo secundæ intentiones habẽt similitudinẽ cũ formis accidẽtalibus, & ideo non significãtur per nomina abstracta tanquã formę, aut principia generũ, aut specierũ, sed per modum totius, ac per se subsistẽtis. Et hæc est ratio propter quã veram cõstituunt prædicationem, quamuis in primis intentionibus sit falsa.

19 Si vero secundæ intentiones cõparentur ad primas, semper cõparantur accidẽtaliter, cũ sint relationes, & accidentia eis attributa, & eodẽ etiam modo se habent in omnibus, ac diximus se habere primas inter se. Dum comparantur accidẽtaliter, in hoc solo differunt, quod accidentia realia quæ verè prædicantur de inferioribus, vere etiã prædicantur de superioribus, & si verè prędicantur de superioribus, verè etiã prædicantur de aliquo inferiori: vt si albũ prædicatur de Petro, necesse est verè prædicari de homine: & si prædicatur de homine, necesse est vere prędicari de aliquo homine singulari. Quod non reperitur in secundis intentionibus, sed contrarium, quia nec secundę intentiones, quæ prædicantur de inferioribus possunt verè prædicari de superioribus; nec etiam verè prædicantur de inferioribus, quæ prædicãtur de superioribus, vt his exemplis fit manifestum. Species prædicatur de homine, & non de animali, nec de Petro, & genus prędicatur de animali, & non de homine, & secũda intentio indiuidui vere prædicatur de Petro, dum dicimus Petrus est indiuiduum, & tamen non prædicatur de homine, sed falsa est hæc, homo est indiuiduum. Et ratio huius differentię est, quia accidentia realia conueniunt subiectis absolutè, & vt sunt à parte rei, sed secundæ intentiones, quæ sunt relationes & accidentia rationis non conueniunt naturis absolute, nec à parte rei, sed vt tali modo concipiuntur ab intellectu, nẽpe in communi in ordine ad species, vel indiuidua, aut etiam in singulari, & ideo quæ conueniunt inferiori, nẽpe indiuiduo, non possunt cõuenire speciei nec illa: quæ conuenit speciei, potest conuenire generi, quia secunda intentio indiuidui cõuenit Petro, vt concipitur tanquam indiuisibili in alia indiuidua, & hoc modo concipi repugnat speciei: & secunda intentio generis conuenit naturæ, vt concipitur in ordine ad species, & ideò repugnat speciei, quæ non in ordine ad species, sed in ordine ad indiuidua concipitur.

CAPVT II. DE genere.

Videtur autem neq; genus, neq; species simpliciter dici, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Porphyrii in præsenti capite est explicare naturam generis, quod est primum prædicabile. 1
Diuiditur autem in tres partes, in prima ponit duas acceptiones realis generis, & inter se eas cõparat, ex quarum similitudine in secũda parte colligit tertiam acceptionem eius Logicam. In tertia vero tradit definitionẽ generis, & simul eam exponit. Prima acceptio realis generis est, qua accipitur pro collectione aliqua hominum habentium ordinẽ inter sese, & ad vnum primum, à quo omnes deriuantur: in qua significatione Romanã gentem solemus vocare genus Romanorũ, quia inter sese per tales leges ordinatur, & à Romulo tanquã à primo principio descendunt.

Secun-

Secundo accipitur genus pro principio ipso generationis, à quo deriuãtur, siue sit pater, aut patria: in qua significatione loquitur Poeta, dum dicit, Mãtua me genuit, &c. Genus suũ, aut principium generationis patriã vocans. Sed propriè loquendo, non tã pater, vel patria, quã origo per quã ab eis deriuantur homines, genus vocatur: quia non ita propriè dicimus Romulum esse genus Romanorum, quam Romanos ducere genus ab eo. Ex his autem duabus acceptionibus secundam esse magis propriam, quã primã, docet Porphyrius. Primo, quia freqũẽtius ea vtimur. Secundo, quia collectio hominum ideo vocatur genus, quia homines illius ab vno primo ducunt originẽ; ergo origo per quã ab eo deriuantur, magis propriè vocatur genus, quã collectio ipsa. In secũda parte ex vtraq; acceptione reali colligit Porphyrius Logicã, quam ꝑ se intẽdit dicẽs, Logicũ genus accipi pro eo, cui supponũtur species, id est sub quo collocãtur, vt animal est genus, quia sub eo ponũtur homo, & leo, quæ species habent ordinẽ, & similitudinẽ quandam inter se, ratione eiusdẽ naturæ, quã participant ab ipso genere, à quo etiam dicuntur suo modo ducere originem.

In 3. parte cap. definit genus Logicũ secundã vltimã acceptionẽ sumptum, & definitio talis est. *Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid.* Quam ita explicat. Eaquę prędicãtur, aut prędicãtur de vno, vt indiuiduũ, aut de pluribus, vt vniuersalia, ꝑ particulã; ergo de pluribus, separatur genus ab indiuiduo, quod de vno solo prædicatur. Per particulã vero de differẽtib. specie separatur ab specie, quę est secundũ prædicabile, & solũ prædicatur de differẽtibus numero. Per vltimam particulam, in eo quod quid, separatur à tribus aliis prædicabilibus, differentia, proprio, & accidenti, nã illa in quale quid, propriũ, & accidẽs in quale, genus non nisi in quid prædicatur, quia ad quæstionẽ factã per quid, nõ benè per illa, sed per genus respondemus: vt si inquiras, quid est homo, bene respondeo, quod sit animal. Hæc Porphyrius.

QVAESTIO I.

Quod nam sit definitum definitionis generis.

QVod definitio generis assignata à Porphyrio nullũ habeat definitũ, duobus argu. probo. Primo, quia si aliquod haberet, maximè genus, sed genus nõ est definibile; ergo nullũ habet. Probatur minor, bona definitio debet cõstare genere, & differentia, aut aliquo loco generis, & alio loco differentiæ, sed generis nõ datur genus, nã si daretur, illius generis daretur aliud genus, & sic procederemus in infinitum; sequitur ergo genus nõ esse definibile, & ideo nullũ habere definitum prædictam definitionem.

Secunda definitio debet dari per genus, & differẽtiã; ergo nihil potest definiri nisi species, quia hæc sola cõponitur ex genere, & differẽtia, imo nec definiri potest aliquid, nisi in quãtum est species, quia habere genus, & differentiam conuenit speciei, in quantũ est species; ergo genus nõ potest definiri. Probatur consequentia, quia non est species, sed aliud prædicabile distinctũ ab specie, & ideo nullũ habebit definitũ prçsens definitio.

Tenendum tamen est, bonam esse definitionẽ generis, & certum habere definitum, cuius naturã explicat. Et quod bona sit definitio, probatur pri-

primo, ex Arist. 1. lib. top. cap. 4. vbi eam possuit Arist. Et à quo illam desumpsit Porphyrius secunda ratione, nam bona definitio est, quæ ita naturam definiti explicat, vt illum distinguat, à quibuscunque aliis rebus, cũ quibus conuenire posset, sed per hãc definitionem explicatur quid sit genus, nempe prædicabile de pluribus differentibus speciem in quid, & distinguitur ab indiuiduo, & reliquis prędicabilibus, vt vidimus in explicatione textus, est igitur bona.

3 Secundum vero, quod habeat certum, ac determinatum definitum, sic probo. Prædicari de pluribus differẽtibus specie in quid est communis ratio eodem modo, atque ęqualiter cõueniens omnibus generibus; ergo est vna, & per vnam definitionem potest explicari, quare hæc erit determinatum definitum eiusdem definitionis.

Sed vt hæc veritas melius intelligatur, & argumenta soluantur, annotandum est, secundam intentionẽ generis, quæ est primum prædicabile, relationem quandam rationis esse, & vniuersalissimam rationem denominãdi omnes naturas genericas, etiam si sint supræma genera prædicamentorum, vt substantia, quãtitas, & qualitas, & simul esse speciẽ, quandam vniuersalis: vnde cum species quælibet componatur ex genere, & differentia; hæc etiam secunda intentio componitur ex vniuersali, quod est commune genus prædicabilium, & ex differentia, quæ est esse respectũ ad plures species, de quibus prædicari potest in quid. Itaque genus conuenit cum cæteris prædicabilibus in ratione communi vniuersalis, quæ est esse vnum in multis, & distinguitur ab eis, quia est in multis speciebus, de quibus prædicari potest in quid, & ideo licet sit vniuersalissima ratio denominandi, quia naturæ, quas denominat genera, sunt etiã magna ex parte vniuersalissimæ, cũ sint supræma genera prædicamẽtorum, nihilominus secundum essentiã est particularis, & determinata species cuiusdam generis, quod est vniuersale. Ex quo intelligitur, quod per determinatam definitionẽ possit definiri, & quodd efinitio eius tradita à Porphyrio determinatum habeat definitum.

Ad formam primi arg. respondendum est, negando minorem primi syllogismi, & dum dicitur in minori secundi syllogismi, quod generis nõ datur genus, distinguendo, quia secunda intentio generis dupliciter sumi potest, in ratione denominandi, aut in ratione essendi. Et primo modo non habet aliud genus, à quo denominetur, quia non est genus denominatiuè, aut accidentaliter, sed essentialiter; sed in ratione essendi determinata species est, & habet genus superius, quod est vniuersale, ex quo simul ac differentia componitur. 4

Et si dicatur etiam vniuersale denominari genus ab hac secunda intẽtione generis, quæ est primum prædicabile sicut reliqua genera, & ideo esse inferius respectu illius. Respondetur verum esse antecedens, sed distinguendum consequens, nam in ratione denominandi est superius vniuersali, sed in ratione essendi inferius, & quia denominatio est accidẽtalis respectu eius, quod denominatur, vt denominatio albi respectu corporis, & ratio essendi essentialis, ideo secunda intentio generis per hanc definitionem explicata, accidẽtaliter est superior vniuersali, sed essentialiter inferior, tanquã vera species eius.

Ad

5 Ad formam secundi argum. respõdeo, nihil definiri propria definitione, nisi speciem; sed genus, quod est primum prædicabile, esse speciem alterius generis, nẽpe vniuersalis, quod accidentaliter denominat, & ideo propriè definiri posse. Ad illud vero, quod in arg. additur, omne quod definitur definiri in quantum est species, hac distinctione respondendum est. Definiri aliquid in quantũ est species, duplicem sensum habere potest. Primũ, quod ratio speciei explicetur per definitionem, & hoc est falsum, quia licet homo sit species, dum definitur, quod sit animal rationale, non explicatur per talem definitionem, quod sit species. Secundus sensus est, definiri in quantum est species, ita vt esse speciem sit conditio necessaria ad propriam definitionẽ, & hoc est verũ, sed non explicatur per definitionem, nisi propria, & essentialis ratio definiti, quæ tamen accidentaliter denominatur species, à secũdo prædicabili.

QVAESTIO II.

An definitum proprium eiusdem definitionis sit natura realis, quæ denominatur genus, uel secunda intentio generis à qua denominatur.

6 GEnus in communi consideratũ quatuor modis sumi potest. Primo, pro natura, quę denominatur genus secundum suam essentiam considerata, vt si animal accipiamus pro natura sensitiua. Secundo, accipitur pro aggregato ex natura denominata, & secunda intentione denominante, quemadmodum album sumi potest pro aggregato ex corpore, & albedine. Tertio accipitur pro natura generica, non secundum suã essentiã, sed in quantũ denominatur genus à secunda intentione generis. Quarto pro eadẽ secunda intentione denominante eandem naturam genus. Ex his autem quatuor certum est aggregatum non esse definitum, quia est ens per accidens ex duobus entibus in actu compositum, nempe ex natura, & secunda intentione; ens autem per accidens non habet vnam essentiam, sed duplicem, & ideo non potest per vnam definitionem explicari, vt expressè docet Arist. 7. Metã. tex. 21.

Quæstio ergo procedit de tribus aliis. Et sunt circa eam tres opiniones. Prima asserit, definitum huius definitionis esse naturam genericam secundum essentialia, ita vt animal sit genus, & prædicabile de pluribus differentibus specie in quid, vt est viuens sensibile, & sic de cæteris generibus. Hæc attribuitur Scoto, qui cũ affirmet naturam esse vniuersalem secundum se, & ante operationẽ intellectus, videtur consequenter asserere, quod sit genus, vel species essentialiter. Et probatur ratione, quia illud est definitum, cui conuenit definitio, sed prædicari de pluribus differentibus specie conuenit naturis secundum essentiam, & non vt denominantur à secunda intentione; ergo illa est definitum. Minor probatur, quia animal secundum quod est viuens sensibile, prædicatur de homine, & leone, & non vt denominatur à secunda intentione, nam si hoc modo prædicaretur, dum dicimus, hõmo est animal; ergo sensus esset, homo est genus. Probatur consequentia, quia animal, vt denominatur à secunda intentione est genus.

Hæc sententia nec est Scoti, nec est

est vera, sed falsa. Probatur primum, quia licet Scotus asserat dari vnitatem formalem à parte rei, quæ est fundamentum generis, & speciei: genera tamen, & species denominationes tributas naturis ab intellectu esse docet: quare non tenet naturam realem secundum essentiam esse definitum. Quod vero talis opinio sit falsa, hoc argumento probatur. Si natura generica secundum propriam essentiam est definitum, ergo secundum propriam essentiam est genus, vel saltem esse genus erit propria passio eius, sed quæ sunt essentialia naturæ genericę, aut proprię passiones eius, conueniunt necessario speciebus, vt quæcunque sunt essentialia animali, aut tanquã proprię passiones ei conueniunt, sunt essentialia equo, & leoni, aut proprię passiones eorum; ergo esse genus, aut prædicari de pluribus differentibus specie, conueniet speciebus, quod patet esse falsum.

7 Secunda opinio est Caietani in opusculo de ente, & essentia, cap. 4. vbi tenet, nec naturam genericam secundum essentialia, nec vt denominatur à secunda intentione esse definitum, sed secundam intentionẽ. Quam tamen dupliciter posse considerari ait, primo, vt quo; hoc est vt ratio denominandi naturam genericam, sicut albedo est ratio denominandi corpus album, & hoc est cõsiderare illam in abstracto. Secũdo, potest considerari in quãtum refertur ad species, nam cum sit relatio rationis, essentialiter respicit terminum; terminus autẽ relationis generis sunt species, & ideo considerari potest in ordine ad illas, & hoc modo sumitur vt quod, & in cõcreto, & est propriũ definitũ huius definitionis, non vero primo modo sumpta.

Probat Caiet. hoc arg. Definitio debet conuenire definito essentialiter, si sit quidditatiua, aut tãquã propria passio, si sit descriptiua, sed prædicari d̃ pluribus differẽtibus specie: cõuenit naturæ genericæ, vt animali, aut colori accidentaliter, etiam cõsideratæ in communi, & secundę intentioni in concreto essentialiter, quia secunda intentio generis essentialiter respicit species, cum sit relatio ad illas; ergo hæc, & non illa erit definitum.

Hæc opinio etiam est falsa, quod probo. Primo, prædicari de pluribus conuenit generi in concreto, quia quod prædicatur de pluribus concretum est, sicut disgregare visum conuenit albo in concreto, sed hæc opinio non ponit genus in concreto definiri; ergo est falsa. Probatur minor. Nam concretũ accidentale, quale est genus, significat formam, nempe secundam intentionem, & connotat subiectum, nempe naturam genericam, cui conuenit prædicari de pluribus: si ergo natura generica non est definitum, sed secunda intentio, ergo non definitur genus in concreto, sed in abstracto, quod contradicit verbis definitionis.

Secundo, etiam si consideretur secunda intentio generis in quantum relatio ad species, non est concretũ, sed abstractum; ergo falso eam vocat concretum Caiet. Probatur antecedens, quia concretum relationis est relatiuum, sicut concretum albedinis est album, sed secunda intentio generis, etiam in ordine ad species non est relatiuum, quia non est id quod refertur, sed ratio referendi; ergo non est cõcretum, sed abstractum.

Tertia opinio est D. Thomæ in opusc. 9

opusc. de ente, & essentia, cap. 4. vbi asserit, definitũ adęquatũ ex natura, generica, & secũda intẽtione cõstare, hoc modo consideratis, nempe natura generica non secundum se, sed vt denominatur à secunda intentione, & secunda intentione denominãte, ita vt natura hoc modo considerata sit definitum materiale, & vt quod, quia illa est, quæ prædicatur de pluribus differẽtibus numero. Et secunda intentio sit definitum formale, & vt quo, quia non est id quod prædicatur, sed ratio prædicandi: ex vtraque vero resultat vnum definitum adæquatum, & per se, quia non consideratur tamquam aggregatum ex eis, sed tanquam includens vnum in ordine ad alterum, quæ vero per se sunt ordinata, non efficiunt vnum per accidens. Exemplum habemus in hac definitione. *Disgregatiuum visus*. Cuius definitum materiale, & vt, quod, est corpus, vt denominatur ab albedine, quia ei conuenit disgregare visum; formale vero, & vt quo, albedo; quæ potius est ratio disgregandi visum, sed ex vtroque, vt ordinato ad alterum resultat vnũ definitum adæquatum, & per se. Hanc sententiam secuntur Iauellus in sua Logica, titul. 4. cap. 2. Paulus Venetus cap. de genere. Sotus ibidẽ. quæst. vnica, Toletus quæst. 1. & videtur nobis probabilior & sequẽda.

Et probatur hoc arg. Illud est definitum alicuius definitionis, cui per se conuenit definitio, sed prædicari de pluribus differentibus specie in quid, per se conuenit naturæ genericæ, vt denominatur à secunda intentione generis, & cum ea per se conuertitur, nec alteri potest conuenire; ergo hęc sola potest esse definitũ. Probatur minor, quia sicut corporiva denominatum, vel informatum albedine per se conuenit esse disgregatiuum visus, natura generica vt denominatur à secunda intentione per se prædicabilis est de pluribus differentibus specie, & quidquid est prędicabile de pluribus differentibus specie in quid, est natura generica, vt denominata à secunda intentione. Quod vero ei soli conueniat per se, probatur, quia eidem naturæ non conuenit essentialiter, vt contra primam opinionem probatum est, sed solum potest ei conuenire accidentaliter, & secundæ intentioni solum potest conuenire, vt quo, cum nõ prædicetur de pluribus differentibus specie, sed tantum sit ratio prædicandi; solum ergo conuenire potest per se eidẽ naturæ, vt denominatę à secunda intentione.

Pro solutione argum. primæ opinionis notandum est, duo esse consideranda in prædicatione cuiuscũque prædicabilis ex parte prædicati. Primum, ratio formalis, quam prædicat de subiecto. Secundũ, cõditio sub qua de illo prædicatur, vt dũ prædicatur species de indiuiduo in hac prędicatione, Petrus est homo, ratio formalis quã prædicat de illo est essẽtia hominis, sed cõditio sub qua prędicatur, est esse speciẽ, quod est denominari à 2. intẽtione speciei, quæ est relatio speciei ad indiuidua. Ex hac distinctione respõdeo ad formã arg. distinguẽdo minorẽ hoc modo: Si in prædicatione generis de specie, dũ dicimus, homo est animal, consideretur ratio formalis, quã animal prædicat de homine, verũ est, quod prędicetur secũdum essentiã, in quantũ est viuẽs sensibile; si vero cõsideretur cõditio sub qua prædicatur, est 2. intentio generis, à qua denominatur, & ideo ratione talis conditionis conuenit ei prædicari de pluribus differentibus

specie.

specie in quid, & non secundum essentiam, aut prædicata essentiana, quamuis hæc prædicet de eisdem speciebus. Et ex hoc intelligitur sensus huius propositionis; homo est animal, & aliarum, in quibus genus prædicatur de specie, qui nō est hominem esse genus, sed esse viuens sensibile, nā hæc est ratio formalis, quam prædicat de illo, ex qua accipiendus est sensus propositionis, & non ex conditione sub qua prædicatur, quæ est secunda intentio.

10 Pro solutione argu. Caiet. aliud est notandū, nempe duplex esse materiale significatum generis in concreto significati, sicut aliorum concretorum accidentalium. Vnū proximum, adæquatum, & per se, aliud remotum, inadæquatum, & per accidens, vt materiale significatum albi adæquatum, & per se est corpus; inadæquatum, & per accidens paries, aut aliud quodcumque corpus particulare: ita significatū materiale, per se, adæquatum, & proximum generis est natura generica in cōmuni, quæ denominatur genus a secundo prædicabili; remotum vero inadæquatū, & per accidens est animal, vel color. Et ex hoc respondetur ad formam arg. distinguendo minorem, nam licet animali, aut colori conueniat accidentaliter definitio generis, quia sunt significata materialia, remota, & per accidens, sed naturæ genericæ, vt denominatæ à secunda intentione generis per se conuenit, & nō accidentaliter. Sicut corpori vt habenti albedinem per se conuenit esse disgregatiuum visus. Secundæ autem intentioni, etiā in ordine adplures species non conuenit definitio, nisi, vt quo, sicut probatū à nobis est contra Caietanum.

QVAESTIO III.

An definitio generis sit quidditatiua, uel descriptiua.

DVO sunt explicanda, vt soluatur quæstio præsens. Primum, qualis nam sit definitio generis, quiditatiua, vel descriptiua. Secū- 11 dum, quidnam pro genere in ea ponatur, vniuersale, aut prædicabile, vel quid aliud, ideò in duas partes diuidēda est quæst. Circa primam vero, duæ sunt opiniones quasi extremæ, & altera media. Prima opinio extrema asserit, non solum non esse quiditatiuam, aut essentialem definitionem generis, sed nullo modo posse definiri genus definitione quiditatiua. Quam secuntur Albertus Magnus tract. 1. prædicabilium, cap. 3. Villalpandeus in præsenti cap. & pro eadem citat Ammonium, Toletus quæst. 1. huius cap. Probaturq; hoc arg. Genus est concretum accidentale, includens pro materiali naturam genericam, quæ potest esse substantia, aut accidens reale, & pro formali secundam intentionem, quæ est ens rationis: hæc autem diuersas habēt essentias; ergo non possunt vna definitione explicari, quare non poterit genus definiri definitione quiditatiua.

Secunda opinio extrema non solum asserit posse genus definiri definitione quiditatiua, sed hanc definitionem eius à Porphyrio asignatā esse quiditatiuam. Ita Scotus quæst. 14. & 15. vniuersalium; quē sequitur Caiet. quæst. 1. huius cap in solutione ad primum. Probat Scotus hac ratione. Genus consideratur à Porphyrio in hoc opere sub ratione prædicabilis, sicut & cætera prædicabilia, sed

sed definitur per prædicari de pluribus differentibus specie; ergo definitio est quidditatiua. Probatur cōsequentia, quia prædicabile dicit potentiam prædicandi,& prædicari est proprius actus talis potentiæ,sed potētia definitur quidditatiuè per proprium actum, à quo sumit suam essentiam, aut speciem; ergo definitur genus, vt prædicabile quidditatiuè.

12 Tertia opinio est communis, quæ duo affirmat. Primum, quod genus potest definiri quidditatiuè. Secundum, quod definitio Porpyrii, non est quidditatiua, sed descriptiua. Et quantum ad hoc secundum eam tenet D. Thom. opusc. 84. tract. 1. cap. 2. & 3. Albertus Magnus tract. 3. prædicabilium, cap. 34. Ammonius, & Villalpandeus, vbi supra, Sotus quęs. vnica huius capitis, §. vltimo, Toletus quæst. 2. Mercatus cap. de specie fol. 16. col. 2. Et hæc est probilior, & sequenda.

Probatur autem primū, quod affirmat, genus posse definiri quidditatiuè hoc arg. Vniuersale est genus ad quinque prædicabilia, vt quæst. 8. vniuersalium probauimus; ergo primum prædicabile, quod est genus, est species vniuersalis, sed quælibet species componitur ex genere,& differentia, tanquam ex partibus essentialibus; ergo per eas potest definiri, & definitio tradita per genus, & differentiam est quidditatiua, ergo genus potest definiri definitione quidditatiua.

Probatur 2. quod definitio Porphyrii nō sit quidditatiua, primo ex verbis eiusdē cap. præsenti, quæ sic habent. *Quod etiam describentes assignarunt, genus esse dicentes, quod de pluribus, & differentibus specie, in eo, quod quid prædicatur*. Deinde ratione, quia duo habent prædicabilia, vt superius probauimus. Primū, quod sint vniuersalia, hoc est, vnū in multis; deinde, quod prędicari possint de eisdem, & primum se habet tanquā essentia eorum, secundum vt propria passio, sed genus definitur per prædicari de multis; ergo definitur per propriam passionē; definitio autem, quę datur per propriam passionem, est descriptiua, vt si definiatur homo per risibilitatē, ergo definitio generis est descriptiua.

Ad arg. primæ opinionis respondetur diuersa esse, quæ includit genus, sed ordinata inter se, nam includit naturam, vt ordinatam ad secundam intentionem, tanquam ad formam denominantem, & secundam intentionem, vt ordinatam ad naturam, tanquam ad subiectum denominatum,& ex hoc efficiunt vnum ordine, quod vna definitione possit explicari.

Ad argumen. Scoti respondeo, distinguendo antecedens, nam si intelligatur genus, & reliqua prædicabilia considerari à Porphyrio, vt prædicabilia in eo sensu, vt prædicabilitas sit ratio essentialis eorum, falsum est, nam essentialis ratio potius est vniuersalitas. Si vero intelligatur considerari, vt prædicabilia, ita vt prædicabilitas sit passio communis, quæ de illis probatur, verum est, & ideò per illam definiuntur omnia, tanquam per communem passionem, quod est definiri definitionibus descriptiuis,& tales debent omnes reputari.

Secunda pars quæstionis.

Sed supposito, quod sit descriptiua definitio, quæritur in se- 13
cunda

cunda parte quæstionis, quidnam ponatur in ea pro genere. Et prima opinio asserit, genus huius definitionis esse vniuersale, quia licet non ponatur expresso verbo, refertur tamen per illud relatiuum, quod prædicatur de pluribus: idem enim est dicere genus esse, quod prædicatur de pluribus, ac dicere, genus esse vniuersale. Hæc tamē sententia non potest in primis defendi apud Porphyrium, quod sic probo. Porphyrius exponens eandem definitionem inquit, per illam particulam, *prædicari de pluribus*, excludi indiuiduum, quod non potest esse verum si vniuersale sit genus, nam iam esset exclusum per illud, cum indiuiduum non sit vniuersale Deinde non potest defendi, quod definitio sit descriptiua, nā si auferas illas particulas, prædicari de pluribus, & loco earum ponas vniuersale, sensus definitionis erit, genus est vniuersale in multis differentibus specie in quid, & ideo auferetur propria passio, qua ablata, non erit definitio descriptiua, contra cōmunem sententiam ex Porphyrio, & ratione probatam.

Secunda opinio asserit, genus in hac definitione esse prædicabile, quod explicatur per illa verba, *quod prædicatur de pluribus*, nam verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinē, idem ergo est dicere, genus est, quod prædicatur de pluribus, ac si dicatur, quod aptum est prædicari de pluribus: sed esse aptum prædicari de pluribus idem est, ac esse prædicabile de pluribus; ergo prædicabile ponitur loco generis in hac definitione.

Tertia opinio est communis, &
14 tenenda, quod loco generis ponatur natura generica, non quidem eodem modo sumpta, ac dum dicitur esse definitum, sed alio: nam dū definitum est, sumitur simul cum secunda intentione, à qua denominatur, & cum qua vnum definitum per se facit vnitate ordinis, sed pro genere ponitur solum, vt in communi sumitur, non vt ordinata ad secundam intentionem. Quod possumus explicare exemplo albi, quod dum hoc modo definitur, album est disgregatiuum visus, definitum est corpus, vt denominatur ab albedine, ita vt ex vtroque, nempe ex corpore, & albedine ordinatis, fiat vnum definitum completum, & per se: sed loco generis ponitur corpus absolutè sumptum, hoc est, non considerato sub denominatione albedinis, nec simul cum illa. Hanc sententiam sic explicatam secuntur Ammonios, Albertus Magnus, & Canterus locis superius citatis, & videtur nobis probabilior.

Nam in primis colligitur ex doctrina D. Thom. primo lib. de interpretatione, cap. primo, lectione 4. & opusculo, de ente, & essentia, cap. 7. vbi tradit modum definiendi accidentia in concreto, per subiectum loco generis, & in abstracto per verum genus, & subiectum loco differentiæ, vt risibile, quod sit homo aptus ad ridendum; risibilitatem vero, quod sit, aptitudo hominis ad ridendum. Et rationem vtriusque esse, quia posse inhærere subiecto est de essentia accidentis, sed inhærentia in subiecto, propriè explicatur per idem subiectum positum in definitione; ergo propriè definiuntur accidentia per subiectum loco generis, si definiantur in concreto, & loco differentiæ si in abstracto. 15

Deinde ex hac doctrina conficitur hoc argumentum ad illam pro- 16

ban-

bandam. Genus definitur à Porphyrio in concreto, vt significant verba definitionis. *Quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid.* Nam concretum est, quod prædicatur, non abstractum, sed genus est concretum accidentale sicut album; ergo definitur per subiectum loco generis: subiectum vero est natura generica, sicut subiectum albedinis est album, ergo per illam loco generis in definitione positam definitur, & sensus definitionis est. Genus est natura, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quid.

Ad argumentum primæ opinionis respondetur, accidentia melius definiri in concreto per subiectum, quam per genus; quia melius explicatur per illud inhærentia aptitudinalis, quæ est de essentia eorum. Vnde magis propriè refertur subiectum generis, quod est natura, per illud relatiuum, quod prædicatur, quam vniuersale. Et eodem modo respondetur ad argumentum secundæ opinionis.

QVAESTIO IIII.

Vtrum genus includat differentias, & species actu, uel solum potentia.

17 VAlde vtilis est quæstio hæc ad intellegendam naturam generis, sed pro breuiori resolutione eius notandum est. Tribus modis intelligi posse, quod vnum contineat alterum actu, primo, actu distincto, sicut definitio continet vtramque sui partem, nempe genus, & differentiam. Secundo, actu determinato, sed non expresso, sicut species continet genus, & differentiam, vt homo, animal, & rationale. Tertio, confusè, & indeterminatè, vt ens continet modos intrinsecos substantiæ, & accidentis, qui sunt per se, & in alio, non solum confuse, sed nullum determinando potius quam aliud. Ex his tribus modis, primo certum est, genus non continere differentias actu distincto, sicut definitio continet genus, & differentiam. Probatur euidenter, quia si animal contineret actu distincto rationale, per illud solum possemus definire hominem, dicentes hominem esse animal, quia in animali etiam includitur actu, atque distincte rationale, & ideo talis definitio constaret genere, & differentia, & ideo esset sufficiens, quod patet esse falsum.

Secundo, certum est genus non continere differentias actu determinato, licet cõfuso, vt animal non cõtinet rationale, sicut homo. Quod probatur, quia si animal contineret actu rationale, & irratione, falsæ essent omnes prædicationes, in quibus prædicatur de suis speciebus, vt homo est animal, leo est animal, quia sensus esset, homo est rationalis, & irrationalis, & similiter leo, quod est absurdum.

Solum ergo potest esse dubium, an genus contineat differentias actu indeterminato, & confuso, ita vt nullam particularem potius, quam alteram exprimat, sed omnes indeterminatè dicatur continere, diuerso modo, ac species quælibet conti-

net ſuam differentiam, nam homo licet non expreſſe contineat rationale, ſed determinatè, ita vt hanc differentiam, & non aliam contineat; animal vero non ſic poteſt continere rationale, & irrationale, quia non magis vnam, quã alteram dicit, ſed ſub eadem confuſione vtranque, ſed poſſet intelligi actu confuſo, & indeterminato eas continere iuxta tertium modum. Et de hoc modo continendi actu differentias, procedit quæſtio, cuius ſenſus eſt, an genus actu confuſo, atque indeterminato contineat differentias, vel ſolum in potentia, ſicut materia continet formas ſolum in potentia.

18 Et prima opinio aſſerit, genus hoc tertio modo continere actu differentias. Probatur duobus teſtimoniis Ariſtotelis. Primum habetur 1. lib. Phyſicor. textu 4. vbi ita ait. *Vniuerſale autem totum quoddam eſt, multa enim comprehendit, vt partes*. Secundum vero 7. lib. Phyſic. textu 31. vbi de genere ſic loquitur. *Genus non vnum quid eſt, ſed ob hoc latent multa*. Ex quibus ſic arguo: genus cõtinet multa, tanquam partes; ergo continet illa actu: quia omne totum actu continet partes, cum ex eis componatur: ſed ea, quæ ita continet genus, non poſſunt eſſe alia, præter differentias, & ſpecies, vt notum eſt, ergo eas cõtinet actu, & non ſolum in potentia ex mente Ariſt.

Deinde probatur hac ratione. Vt vera ſit prædicatio neceſſe eſt, id totum quod continet ſubiectum, cõtinere prædicatum, non ſolum in potentia, ſed actu; at genus prædicatur de ſpecie; ergo debet actu cõtinere, quidquid ſpecies continet, nempe differentiam, ex qua ſimul cũ genere componitur. Probatur maior, quia cum animal prædicatur de homine, ſenſus prædicationis eſt, hominem eſſe animal actu, quod verum non erit, ſi animal ſolum dicat actu naturam ſenſitiuam, nam cum hæc ſit pars hominis, prædicabitur pars de toto, vt ergo ſit vera, debet etiam animal actu continere rationalitatem, & non ſufficit in potentia: cum actu, & non potentia prædicetur.

Secunda opinio tenet, genus non actu, ſed in potentia tantum continere ſpecies, & differentias, vt animal rationale, & irrationale. Et colligitur euidenter ex Ariſtot. 2. lib. de poſteriori reſolutione, textu 17. vbi ita ait. *Supponatur enim tale eſſe genus, vt ſit ſecundum potentiam in plus*. Eſſe autẽ in plus quam ſpeciem, eſt eſſe vniuerſalius, & plus continere quam ſingulas ſpecies, hoc eſt, alias ſpecies, & earum differentias; ſi ergo eſt in plus ſecundum potentiam, in potentia tantum continebit ſpecies, & differentias. Hæc eſt etiam expreſſa ſententia Porphyrii, cap. de differentia, vbi de genere loquens ſic ait. *Poteſtate quidem habet omnes, quæ ſub ſe ſunt differentias, actu vero nullam*. Et D. Thom. ſuper verba Ariſt. citata, & opuſ. 42. cap. 9. quam ſecuntur Albertus Magnus, tractatu 5. prædicabilium, cap. 4. Iauellus tractatu 4. prædicab. cap. 4. ante medium, Caiet. Sotus, Canterus, Toletus, cap. de differentia in expoſitione textus, Mercatus quæſt. vnica huius capitis, & eſt vera, ac tenenda. Sed vt eã probemus, duo ſunt notãda. 1. genus ſignificare gradum ſuperiorem naturæ; differentiam vero gradum inferiorem, per quem determinatur ad conſtituendã ſpeciẽ, vt animal ſignificat gradum

gradum naturæ sensitiuæ, qui superior est gradu rationalitatis, quem significat differentia rationalis, per quam contrahitur ad constituendam speciem hominis.

Secundo notandum est, duobus modis considerari genus. Primo, vt pars actualis est componens speciem simul cum differentia. Secundo, vt est totum potentiale contrahibile per differentias, vt animal, quod est pars actualis speciei humanæ, quam componit simul cum differentia rationali, & vt totum potentiale est, quod determinatur per eandem differentiam, ad constituendum hominem, & per differentiam equi ad constituendum equum.

19 Ex his duobus notabilibus duo colliguntur argumenta ad probandam nostram sententiam. Primum est, genus significat gradum naturæ diuersum, ac superiorem à gradu, quem significat differentia, & est abstractum ab speciebus, & differentiis, vt animal ab homine, & equo, & consequenter à rationali, & irrationali; sed id quod ab inferioribus abstrahitur, vt sic abstractum non includit illa, cum abstrahi ab illis sit cognosci sine illis; ergo genus non potest includere actu species, & differentias, à quibus abstrahitur, sed solum in potentia.

Secundum argumentum. Genus solum potest considerari vt pars actualis speciei, vel vt totum potentiale contrahibile per differentias, sed neutro modo includit eas actu, ergo solum in potentia. Probatur minor, quia non includit eas actu, vt est pars speciei, nam vna pars actualis non includit alteram, quia eo ipso, quod eam actu includeret, non posset cum ea componere totum. Cum componentia distincta esse debeant, & ideo non se includentia; sed nec vt est totum potentiale includere potest eas, nisi solum in potentia, quia solum sunt partes potestatiuæ eius, ex quibus vt tale totum potestatiuum componitur. Et confirmari potest, quia si genus contineret actu differentias, cum illæ sint omnino diuersæ, vt rationale, & irrationale, contineret actu plura diuersa, & ideo esset equiuocum respectu specierum, de quibus prædicatur, vel saltem analogum, sicut ens respectu substantiæ, & accidentis, quæ actu confuso, atque indeterminato continet, sicut genus continet differentias secundum opinionem oppositam: consequens autem falsum est, cum genus sit vniuocum; ergo etiam erit falsum, quod genus contineat actu differentias.

Ad testimonia Aristotelis pro alia sententia adducta respondeo. 20
Genus continere multa in potentia, hoc est species, & differentias, non tamquam partes actuales, sed potestatiuas: nam sicut totum, aliud est actuale, & aliud potentiale, ita partes, aliæ sunt actuales, & aliæ potentiales. Actuales sunt, quæ essentiam actualem componunt: potentiales vero, aut potestatiuæ, per quas, vel ad quas constituendas contrahitur, aut determinatur totum: idem namque est esse partes, ad quas actu constituendas determinatur totum, & esse partes suę potestatis.

Ad argumentum neganda est maior, quia non requiritur ad veritatem propositionis, quod prædicatum contineat actu, quidquid

continet species, sed sufficit quod aliquid contineat actu, & aliquid in potentia, sic enim prædicabit partem speciei inclusam in specie, non tamen per modus partis, sed totius, & ideo veram efficiet propositionem, in qua dicitur hominem esse animal: cuius sensus est, hominem includere animal, quod determinatur per rationale ad constitutionem eius. Hoc est enim includere rationale, ac cæteras differentias in potentia: Quod sic declarandum est, contrahibile, aut determinabile dicit potentiam, & contrahens actum, sed genus est contrahibile per differentiam, tamquam per actum; ergo est potentia respectu differentiæ, & speciei, quam cum ea potest constituere, quare non potest continere species, & differentias actu, sed potestate tantum.

QVAESTIO V.

Vtrum genus prædicetur de specie tanquam totum, uel etiam ut pars illius.

GEnus tribus modis considerari potest. Primo, vt dicit naturam genericam abstractam ab speciebus, vt animal in quantum dicit naturam sensitiuam abstractam ab homine, & equo, & hoc modo sumptum non est pars, sed totum, quia significatur per modum habentis naturam: non est tamen totum actuale, sed potentiale, quia significatur, vt habens naturam perfectibilem per differentias; quod vero perfectibile est, significatur tamquam in potentia ad vlteriorem perfectionem, quod est significari vt potentiale. Alio modo sumitur genus tamquam altera pars speciei componens eam simul cum differentia, & tunc non accipitur, vt abstractum à speciebus, sed solum vt actu dicit partialem naturam earum. Sed adhuc per modum partis significatum, potest sumi tamquam pars actualis, in quantum actu coniunctum est cum differentia componendo speciem, aut tamquam pars potentialis, si illud consideremus, non vt actu componens, sed vt potest componere.

Et secundum has tres acceptiones, tres sunt opiniones. Prima tenet tanquã partẽ etiam actualẽ prædicari de specie, quam secuntur Caietan. capit. præsenti, Venetus cap. sequenti ad finem, & alii. Et probant primo ex Aristotele, primo lib. de posteriori resolutione, capit. 4. vbi docet integram definitionem, & singulas eius partes per se prædicari de definito, sed partes definitionis sunt actuales, ex quibus altera est genus; ergo tamquam pars actualis prædicatur de specie.

Probant deinde ratione: primo, 21
quia hæc est differentia inter prædicationem generis, & speciei ab omnibus concessa, quod prædicatio speciei est completa; prædicatio vero generis incompleta, prædicatur ergo genus tanquam quid incõpletum de specie: sed incompletum est pars; ergo prædicatur vt pars.

Secundo, partes Physicæ vt materia, & forma magis distinguntur inter se, & à toto, quam partes Metaphysicæ, quæ sunt genus, & differentia, cũ illę sint res distinctę, istæ vero non nisi conceptus distincti eiusdem rei, sed partes Physicæ in concreto signi-

significatæ verè prædicantur de toto, dũ dicimus, homo est corporeus, aut est animatus: ergo melius prædicabuntur partes Metaphysicæ, quæ sunt genus, & differentia in concreto significatæ de specie, quam componunt, & ita vera erit hæc, homo est animal, etiam si tanquam pars accipiatur genus, sicut etiam est vera, homo est rationalis, cum tamen rationale non sit totum potentiale, sed actualis pars.

Secunda opinio affirmat, genus non vt partem actualem prædicari de specie, sed vt partem potentialem, hoc est, non vt actu componens, sed vt potest simul cum differentia componere. Hanc tenet Canterus, cap. præsenti, dub. 3. & probat hoc argum. Vt prædicatio sit vera, prædicatum debet continere totum, quod continet subiectum, sed genus vt pars actualis non continet aliam partem speciei, quæ est differentia, actu, nec potentia, sed benè vt potentialis, quia vt potest componere speciem, non consideratur vt actu coniunctum cum aliqua differentia, sed vt potest coniungi, quare omnes continebit in potentia, quod satis est vt dicatur continere totum, quod continet species, nempe vnam partem actu, & alteram in potentia; prædicabitur ergo vt pars potentialis, non vt pars actualis.

22 Tertia opinio est D. Tho. in 1. dist. 15. & opusc. de ente, & essentia, cap. 3. asserentis, genus non prædicari de specie, vt partẽ, sed vt totum: verba eius sunt. *Si animal non esset totum, quod est homo, non prædicaretur de eo, cum nulla pars prædicetur de suo toto.* Eam secuntur Boetius, libro de diuisionibus, fere in principio, Caiet. etiam, licet citetur pro opposita sententia, asserit expresse in eodem cap. 3. opusc. de ente, & essentia, genus non vt partem, sed vt totum potentiale prædicari de specie. Idẽ Sotus quæst. vnica huius capitis, & pater Franciscus Suarius tom. 1. suæ Metaphysicæ disput. 15. sect. 11. num. 16. & videtur nobis probabilior.

Sed vt fundamentum eius explicemus, notandum est primo, quod tam genus, quam differentia sumuntur à tota natura specifica, aut à tota entitate eius sub diuersis gradibus cõsiderata, & non à sola parte, vt capite de differentia explicabitur; diuersa tamen ratione, nam genus sumitur à tota natura rei sub ratione vniuersaliori, atque imperfecta, perfectibili tamen per eandem naturam sub gradu speciali consideratam; differentia vero à tota etiam natura, vt determinata, atque perfecta. Gratia exempli, animal vt est genus hominis, sumitur à tota natura eius, secundum gradũ superiorem, & imperfectum, hoc est, vt sensitiua, per eandem naturam hominis, vt rationalem determinabili, & rationale, quod est differentia; sumitur etiam à tota natura hominis, vt perfecta, ac determinata: vnde sequitur tam genus quam differentiam significare totam naturam speciei, illud quidem sub ratione cõtrahibilis; hanc vero sub ratione cõtrahentis. 23

Secundo notandũ est, quod genus sumptũ vt totum potentiale, valdè diuersum est à seipso sumpto, vt parte actuali, aut potentiali, nam vt totum potentiale, non solum dicit partem speciei, sed totam naturam eius, sub gradu superiori, & imperfectiori consideratam, & contrahibilem, per gradus inferiores, &

speciales differentiarum, sed vt pars est speciei, non dicit vllo modo integram naturã speciei, sed partẽ dumtaxat: & ratio huius differentiæ est, quia genus vt totum potentiale abstrahitur ab speciebus abstractione vniuersali, qua abstrahitur cõmune à particularibus, vt animal abstrahitur ab homine, & leone, tanquam vniuersale à particularibus, & ideo dicit totam naturam eorum, sed sub gradu superiori sensitiuo idem significans, quod habens naturam sensitiuam determinabilem per rationalẽ. Si vero idẽ genus accipiatur vt pars speciei, non abstrahitur abstractione vniuersalis à particularibus, sed potius abstractione præcisiua, qua pars præscinditur à toto, vt brachium ab homine.

24 Ex hac doctrina colligitur duplex argum. ad probandum quod genus, vt totum potentiale, & non vt pars prædicetur de specie. Primũ, genus prædicatur de speciebus vt vniuersale, ac superius prædicatum abstractum ab eis, sed vniuersale, quod abstrahitur à particularibus, continet totam naturam eorũ sub ratione superiori consideratam, non consideratis rationibus inferioribus, à quibus abstrahitur, vt patet de specie abstracta ab indiuiduis; ergo prędicatur de illis vt totum potentiale contrahibile per differentias, & non vt pars. Probatur consequentia, quia pars non potest abstrahi à toto abstractione vniuersalis à particulari, sed solum præscindi ab eo, vt brachium ab homine, quod patet non prædicari de toto.

Secundo, vt vera sit prædicatio aliqua, non sufficit quod prædicatum includatur in subiecto, nam si hoc sufficeret, quælibet pars prædicaretur de toto; ergo requiritur quod contineat, quidquid continet subiectum. Probatur cõsequentia ex sensu ipsius propositionis, per quam significatur hoc esse illud, quod non potest esse verũ, nisi totũ quod continet subiectum contineat prædicatũ: nam si aliquid subiecti non cõtinet, non erit verum ex parte illius, esse illud. Et hæc est ratio, propter quam, nulla pars prædicari potest de toto, quia ratione alterius partis, quam totum dicit, non potest esse verum totum esse partem, vt hominem esse caput. Et argum. hoc eodem modo probat de partibus Metaphysicis, quales sunt genus, & differentia, ac de partibus Physicis, quales sunt materia, & forma; quia licet illæ non distinguantur realiter à toto, satis est distingui ratione formali, propter diuersum modum essendi, & significandi totius, & partis, vt ab intellectu conceptis, vt falsam efficiant propositionem.

Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione respondeo, partes definitionis prędicari de definito per se, seruato modo prædicandi debito, nempe sumptas per modum totius potentialis, vel actualis, nam sub forma partis impossibile est. Ad intentum vero Aristotelis in eo loco sufficit, quod hoc, vel illo modo prædicentur.

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ respondetur distinguendo antecedens, nam prædicatũ ex duplici parte potest esse incõpletum, ex parte eius quod prædicat de subiecto, & ex modo, quo illud prædicat, & in primo sensu incompletè prædicatur genus de specie, quia tantũ prædicat naturã sensitiuã, quæ est pars speciei, sed ex parte modi comple-

complete potius prædicatur. Quia eandem naturã sensitiuam prædicat nõ per modũ partis,sed per modum totius quia per modum habẽtis illã, non quidem totius actualis, sed potẽtialis,quia per modum perfectibilis, ac determinabilis per gradus differentiales.

25 Ad secundũ respondetur concedẽdo antecedens, quod pars physica in concreto significata prædicetur de toto, quia non significatur vt pars, sed sub ratione totius,quia significatur nomine adiectiuo,quod cum significet per modum adiacentis, rem quoque significat per modum habẽtis,vt dum dicimus hominẽ esse materialem,idem est, ac si dicamus esse habentem materiam, & esse materialẽ adiectiuo nomine significatur per modum adiacentis,ac si esset accidens hominis, cũ vere sit pars substantialis. Genus vero etiam in concreto significatum sumi potest vt pars, quia significatur nomine substantiuo, & ita sumptum non potest prædicari de toto, secundum verum sensum propositionis, per quam dicitur hoc esse illud. Quod non potest esse verum ex ea parte, qua totum aliquid aliud importat diuersum à qualibet parte per se.

Ad argumentum secundæ opinionis respondetur, differentiam inter genus,vt partem actualem,& potentialem non consistere in eo,quod vt pars actualis,vni tantum differentiæ coniunctum sit, vt potentialis vero omnibus coniungi possit, nam vtroque modo vnam tantum determinatam differentiam respicit, sed solum vt pars actualis distinguitur à se, vt parte potentiali, quia vt actu coniunctum consideratur cum tali differentia determinata,sed vt pars potentialis consideratur vt potens coniungi,non omnibus,sed eidem tãtum determinatæ differentiæ. Vnde falsum est, quod vt pars potentialis contineat differentiam aliquam in potentia,& consequenter est falsum, quod vt pars potentialis prædicari possit de specie.

QVAESTIO VI.

An modus prædicandi in quid separet genus a differentia.

Pars negatiua,quod non distin- 26
guatur per modum prædicandi in quid, & in quale quid, probatur ex Aristotele.1.lib. posteriorum textu 21. vbi docet vtramque partẽ definitionis,nempe genus,& differentiã prædicari de specie in quid,& expressius 7.li.Topicorum cap. 2. loco 31.his verbis, *Eorum quæ sunt in assignata oratione,hoc quidem genus, illud autem differentia. & in eo,quod quid est genus, & differentia prædicantur.*

Probatur etiam ratione, quia modus prædicandi sequitur modum essendi, sed differentia habet modum essendi perfectiorem in compositione speciei,quã genus, cum se habeat tãquam forma,& genus vt materia; ergo habebit modum perfectiorem prædicandi. Sed modus perfectior prædicandi est prædicari in quid,ergo hoc modo potius, quam in quale prædicabitur. Minorem probo, quia modus prædicandi in quid, est proprius substantiæ,& modus prædicandi in quale, est mod' accidẽtis;quod non videtur posse negari, cum sit prædicatum essentiale. Communis tamen sententia Porphyrii,& omniũ interpretum eius est, quod genus distinguatur à differẽtia ex eo,quod

illud prædicatur in quid, hæc vero in quale quid, vera est, & tenenda. Quæ probatur expresso testimonio Aristotelis 4. lib. Topicorum cap. 6. loco. 81. vbi sic ait. *Quoniam differentia quidem qualitatem generis semper significat, genus autem differentiæ non, nā qui dicit gressibile quiddam, animal dicit, qui vero animal dicit, non dicit quale quiddam gressibile, differentia igitur a genere sic separanda.* Et hanc modū distinguendi hæc duo prædicabilia generis, & differentiæ, per modum prædicandi in quid, & in quale quid, sequitur D. Thom. opusc. 58. tracta. 1. cap. 4. Probatur deinde ratione, quia genus prędicatur de specie per modum substātiæ, hoc est per se stantis, cuius euidens signum est, quod nomine substantiuo significatur, sed modus prædicandi in quid est proprius substantiæ, quæ est quidditas rei, ergo prædicatur in quid. Differentia vero prędicatur per modum formæ, qui non est rei per se stantis, sed inhærentis materiæ & determinātis, ac modificantis illam ad similitudinem qualitatis, ergo non prędicatur in quid, sed in quale, non tamen sicut vera qualitas, quia ad essentiam rei pertinet, & ideo non prædicatur in quale simpliciter, sed secundum quid, & cū addito, hoc est in quale quid, & in hoc distinguitur à genere. Pro explicatione testimonii Aristotelis adducti ad probandam negatiuam partē, notandum est, duo esse consideranda in prædicato alicuius prædicationis. Primū, res ipsa, quæ prædicatur, secundum, modum, quo concipitur, & significatur, secundum quem attribuitur subiecto, & primum quasi materiale est in prædicatione, ex quo non sumitur modus prædicandi distinguens prædicabilia, sed ex secundo, in quo consistit ratio formalis prædicationis. Aristoteles ergo in diuersis locis, vtrumque considerauit, in eo quidem, cuius verba adduximus pro negatiua parte, cōsiderauit primum, modum vero concipiendi prædicatum & attribuendi subiecto considerauit in secundo loco, quem pro nostra sententia adduximus, & ideo distinxit genus à differētia, per modos prædicandi in quid, & in quale: in alio vero eodem modo prædicari docuit, quod verum est ex parte rei, quæ prædicatur, in se considerata, nam tam differentia, quā genus est pars quidditatis speciei.

Ad arg. vero respondeo distinguēdo maiorem, nā modus essendi dupliciter sumi potest, secundū se, vel vt cōcipitur à nobis, & ab eo hoc modo sumpto accipitur modus prædicādi, quia non prædicantur res, vt sunt à parte rei, sed vt tali modo cognoscūtur, & licet secundum primam considerationem perfectior sit differētia quam genus, ex modo tamen posteriori perfectiorē habet modū prædicandi hoc, quam illa, per quē distinctum prædicabile constituit.

CAPVT III. DE Specie.

INtentum Porphyrii in hoc capite est explicare naturā secundi prędicabilis, quod est species. Diuiditur autē in quatuor partes, in prima proponit duas acceptiones speciei, primam physicam, & realem, ex cuius similitudine colligit secundam Logicam. In 2. definit speciem duplici definitione. In 3. ponit ordinationē prædicamentalem prædicamenti substātiæ, vt per eā intelligatur duplex habitudo speciei, vna quā habet ad genus, sub quo collocatur, altera ad indiuidua de quib' prędicatur. In vltima definit indiuiduū duab' definitionib' 1

Prima

Prima acceptio realis speciei est, qua accipitur pro forma, ac pulchritudine rei. In qua acceptione dici solet P *astantissimam speciem dignam esse imper*. Hoc est pulcherrimum hominem dignum esse imperio, quia pulchritudo corporis signum est virtutis in anima existentis. Et huic acceptioni reali similis est acceptio Logica, qua accipitur species pro ea quæ sub assignato genere collocatur (inquit Porphyrius) idest sub genere iam definito, & explicato cap. præcedenti. Similitudo autẽ vtriusq; acceptionis cõsistit in hoc, quia quẽadmodum forma rei, in qua pulchritudo consistere solet, accidentali modo includit atque ostendit perfectionem essentialem rei, ita species, quæ sub genere collocatur, & ab eo simul cum differentia constituitur; includit modo substantiali totam perfectionem essentialem rei, vt species hominis totã perfectionẽ essentialẽ hominis. Et hæc in prima parte capitis

2 In secunda vero definit Porphyrius speciem secundũ hanc acceptionem Logicam duplici definitione. Prima definitio talis est, *species est, quæ subiicitur generi & de qua genus in quid prædicatur*. Per quam explicatur species secundum habitudinem, quã habet ad genus, à qua dicitur species subiicibilis.

2. definitio speciei est. *Species est quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid*. Per quã explicatur species secundum habitudinem, quam habet ad indiuidua, & vt est secũdũ prædicabile, & hęc Porphy. in 2. par. In tertia proponit ordinem prædicamentalem in prædicamento substantię, quod his quinque prædicatis constat, substantia, corpus, viuens, animal, homo. Sed vt intelligatur, tria ait esse in eo consideranda. Primum est, tria in eo reperiri, nempe supremum genus, quod ita est genus, vt non sit species. Vt substantia, infimã speciem, quæ ita est species, vt non sit genus, vt homo, aut leo, & inter media genera, quæ simul sunt genera respectu inferiorum specierum, & species respectu superioris generis. Indiuidua vero non collocantur in prædicamẽto tãquam partes eius, sed tanquam fundamentum omniũ prædicatorum essentialium, ex quibus tanquam partibus componitur prædicamentum. Gratia exempli, substantia est supremum genus, homo infima species. Et hæc sunt quasi extrema prædicamenti; animal viuens, & corpus dicuntur inter media, quia ita sunt genera, vt simul sint species; animal enim est genus hominis, & species viuentis, & ideo vocãtur hęc genera subalterna, quia ita sũt genera, vt sub alio genere collocentur, respectu cuius species dicũtur, & hoc est simul esse genera, & species respectu diuersorum.

Secundo considerãdũ est, suprema genera esse decẽ, nẽpe, substantiam, quantitatẽ, relationẽ, qualitatẽ, actionẽ, passionẽ vbi, sitũ. quãdo, habere, & cum hæc sint quasi capita prędicamentorũ, decẽ quoq; sunt prędicamẽta, species vero infimæ finitę sunt, & eodẽ modo inter media genera, sed indiuidua in infinitũ procedũt. quia quibuscunq; datis alia, & alia multiplicantur in infinitũ, & ita à scientia prędicamentorum deficiunt.

Tertio considerandũ est, hanc esse differentiã inter ascensum, & descensum prædicamentalem, quod descensus fit per diuisionẽ vnius in plura, nempe, generis in plures species per differentias, ascensus vero per collectionem plurium in vnum, vt dum descendimus à supremo genere substantiæ vsque ad infimam speciẽ hominis, procedimus diuidẽdo illud in 3

ſubſtantiam corpoream,& incorpoream, & hanc in viuentem; & non viuentem vſque ad hominem. Sed dum aſcendimus, plures ſpecies colligimus in vnũ genus, vt hominem, leonem, & cæteras ſpecies animalis in vnum genus animalis,& ita vſque ad ſupremum genus ſubſtantiæ. Et hæc Porphyrius in 3. parte. In vltima vero, quia ſpeciem vt prædicabilem definiuit per indiuidua tanquam per terminũ relationis eius, explicat naturam indiuidui duabus definitionibus, quarum prima eſt. *Indiuiduum eſt, quod de vno ſolo prædicatur.* Vt Petrus de ſeipſo in hac prædicatione identica, Petrus eſt Petrus.

Secunda definitio. *Indiuiduum eſt, cuius collectio proprietatũ, quæ in vno eſt, in alio non poteſt reperiri.* Quæ ſic explicatur. Proprietates ſpecificæ, vt riſibilitas, & admiratio, communes ſunt omnibus indiuiduis humanę ſpeciei,& plures etiam proprietates indiuiduales cuiuſlibet indiuidui poſſunt conuenire aliis, ſed collectio omnium, quæ in vno reperiuntur, non poſſunt in alio reperiri. Exempli gratia: quælibet proprietas indiuidualis Petri poteſt conuenire Ioanni, ſed omnes ſimul ſumptæ non poſſunt ei conuenire. Hæc Porphyrius in toto capite.

QVAESTIO I.

Vtrum ſpecies fuerit definita à Porphyrio duabus, vel tribus definitionibus.

4 CIrca numerum definitionum, quibus ſpecies definita eſt à Porphyrio, certum eſt apud omnes interpretes eius duabus ſaltem definitionibus definitam eſſe ſecundum duas habitudines, vel reſpectus, quos habet; vnum ad genus, à quo ſpecies ſubiicibilis vocatur; alterum ad indiuidua, à quo dicitur ſpecies prædicabilis. Sed an duabus tantum definita fuerit, vel tribus, diuerſę ſũt opiniones.

Prima eſt Soti aſſerentis duabus tã tum eſſe definitam, ita vt prima illa, quæ aſſerit, ſpeciem eſſe, quæ ſub aſsignato genere collocatur, non ſit definitio, ſed acceptio tantum logica ſpeciei, aut nuda explicatio vocis. Altera vero, qua dicitur ſpeciẽ eſſe, quæ ſubiicitur generi,& de qua genus in quid prædicatur, definitionem eſſe, non tamen duplicem, ſed vnam tantum, quia eundem reſpectum explicat, nam idem eſt ſubiici generi, & genus prædicari de illa. Et cum præter hanc, tantum ſit alia, per quã explicatur ſpecies vt prædicabilis, tã tum erunt duæ.

Probat hoc argumento. Species ſolum habet duos reſpectus, vnum ad genus, vt eſt ſubiicibilis; alterum ad indiuidua, vt eſt prædicabilis; ergo ſolum habet duas rationes formales explicabiles per definitionẽ, & ideo duabus ſolum definitionibus explicari poteſt.

Alii vero omnes aſſerunt tribus definitionibus fuiſſe definitam, ſed non eodem modo eas enumerant, nã Toletus primam ſolum eſſe explicationem vocis ait, ſed ſecundam diſtinguit in duas, ita vt vna ſit, *Species eſt quæ ſubiicitur generi*, & altera, *ſpecies eſt de qua genus prædicatur in quid*, & ideo cum alia, per quam explicatur ſpecies, vt prædicabilis eſſe tres. Probat quia eũdem reſpectum ad genus diuerſo modo vtraque explicat: nam aliud eſt ſpeciem reſpicere genus, aliud genus reſpicere ſpeciem, dum prædicatur de illa.

Caie-

Caietanus vero, & Canterus ita aſſerunt tres eſſe definitiones, vt prima non ſit ſola acceptio, aut vocis explicatio, ſed ſimul definitio, ſecundam vero vnam tantum eſſe, quia vnam tãtum habitudinem ad genus, omnia illa verba explicant, & hæc videtur mihi probabilior ſententia, & magis ad mentem Porphyrii. Et probatur primum, quod illa verba, ſpecies eſt, quæ ſub aſsignato genere collocatur, non ſint ſola acceptio, ſed etiam definitio, quia Porphyrius dum aliam definitionem propoſuit, ſic aſſeruit, *Aſsignant ergo, & ſic ſpeciē, ſpecies eſt, quæ ponitur ſub genere, & de qua genus in quid prædicatur.* Quibus verbis docet ſe aliã definitionē poſt primam iam traditam aſsignare. Præterea, priuſquam ſecundam definitionem proponeret, rationem reddit, propter quam, cum genus per ſpeciem definierit, cap. præcedenti, nūc ſpeciem per genus explicauerit, quia cum ſint relatiua, vnum per alterum definiendum erat, ergo fatetur iam definiiſſe ſpeciem, antequam ſecundam definitionem proponeret, quod non eſſet verum, ſi prima ſolum eſſet acceptio, & non definitio.

Probatur ſecundum, quod ſint definitiones diſtinctæ prima, & ſecunda, per quas ſpecies definiatur vt ſubiicibilis, hoc argumento. Species vt ſubiicitur generi, habet duas rationes formales diuerſas, ergo non vna, ſed duabus definitionibus debuit explicari. Conſequentia euidens eſt, quia vna definitio, vnam tantum rationē formalem explicare poteſt. Sed probatur antecedens, quia in genere diuerſæ rationes formales ſunt, eſſe vniuerſale, hoc eſt vnum in multis ſpeciebus, & eſſe prædicabile de illis; & ratio vniuerſalis prior eſt, & eſſentialis illi; ratio vero prædicabilis poſterior, & propria paſsio eius, & ſub vtraque ratione reſpicit ſpeciem, ergo etiam in ſpecie debent correſpondere diuerſæ rationes formales, nempe eſſe ſubiectum, in quo eſt genus, & eſſe ſubiectum, de quo prædicatur, ita vt illa ſit prior, & quaſi eſſentialis ſpeciei, vt ſubiicibili, hæc vero poſterior, & quaſi propria paſsio eius, ſed diuerſæ illæ rationes formales in genere explicantur diuerſis definitionibus, nempe vnum in multis ſpeciebus, & prædicabile de illis, ergo etiam diuerſæ rationes ex parte ſpeciei debēt explicari per diuerſas definitiones. Et ita factum eſt à Porphyrio, qui per illa verba. *Species eſt, quæ ſub aſsignato genere collocatur.* Explicuit ſpeciem ſubiicibilē, vt eſt ſubiectū, in quo eſt genus, per ſecundam vero, vt eſt ſubiectum, de quo prædicatur.

Sed quod ſecunda definitio nō ſit duplex, ſed vna probatur, quia prima verba, *ſpecies eſt, quæ ſubiicitur generi*, eandem prorſus rationem ſpeciei explicant, quæ per primam definitionē fuerat explicata, nempe eſſe ſubiectum in quo eſt genus, quare ſolum videntur repetitio primæ definitionis. Alia vero verba, nempe, *De qua genus in quid prædicatur.* Explicant aliam rationem formalem eiuſdem ſpeciei ſubiicibilis, videlicet eſſe ſubiectum, de quo prædicatur genus. Duas igitur tradit Porphyrius ſpeciei ſubiicibilis, ſecundum duas rationes formales eius, & tertiam eiuſdē ſpeciei, vt prædicabilis.

Ad argum. Soti, & Toleti eadem ſolutione reſpondetur, nam dum dicitur ſpeciem ſolū habere reſpectus ad genus, & indiuidua, concedendū eſt; dicendum tamen reſpectum ad genus duplicem habere rationem formalem diuerſam, quia diuerſo

modo

modo respicit genus, nempe, vt subiectum in quo, & vt subiectum de quo, sicut genus diuersa ratione respicit eandem speciem, nempe vt subiectum in quo est, & de quo prædicatur, ideo diuersis definitionibus debuit explicari.

Sed duo restant breuissima dubia. Primum, qua ratione agat Porphyrius de specie subiicibili, nam cum opus hoc prædicabiliũ sit, non pertinet ad ipsum species, nisi vt prędicabilis, sed nõ est prędicabilis vt respicit genus, sed indiuidua, ergo non debuit definiri nisi respectu eorum. Et ideo vnica definitione, & nõ pluribus, Respõdetur agere Porphyriũ d̃ specie subiicibili. 1. quia est subiectũ generis, & subiectũ ad eandem considerationem pertinet, ad quam prædicatum, quia terminus relationis eius est, sine quo non potest cognosci. 2. quia subiectum opponitur prædicato, oppositorum vero eadem est scientia, & ideo duabus definitionibus debuit species definiri vt subiicibilis, quia duobus modis formaliter diuersis est subiectum generis.

7 Sed circa vtramque eius definitionem est 2. dubium, quia videtur conuenire indiuiduis, cũ sub assignato genere collocẽtur, vt hoc, vel illud animal sub animali, atque etiam Petrus, & Ioannes, & eidem generi subiiciantur, quod de illis prædicatur in quid sicut de speciebus. Respondeo, collocari sub genere, aut esse subiectum eius duobus modis posse intelligi, per se quidem, ratione sui, & immediate; aut ratione alterius, & remote; & primo modo conuenit soli speciei, indiuiduis vero solum secundo modo. Et ratio huius est, quia genus per se, & immediate descendit ad species per differentias, ad indiuidua vero nõ nisi ratione speciei, ergo species sola est, quæ per se primo collocatur sub genere, indiuidua vero, non nisi per speciem. Definitiones igitur speciei subiicibilis secundum primum modum intelliguntur à Porphyrio, ita vt sensus primę sit, species est, quæ sub assignato genere per se primo, atque immediate collocatur. Sensus vero secundæ, species est, quæ per se primo, & immediate subiicitur generi, & de qua genus per se primo, & immediate prædicatur in quid, & ita excluduntur indiuidua, quæ non sic ponuntur sub genere, nec ei subiiciuntur.

QVAESTIO II.

Vtrum species subiicibilis, ut subiicibilis est, sit uniuersalis, uel quonam modo se habeant habitudines istæ speciei inter se, uniuersalitas, prædicabilitas, & subiicibilitas.

VT intelligatur quæstio, præsupponenda sunt duo tanquã certa apud omnes. Primum, hos duos respectus speciei, nempe prædicabilitas, & subiicibilitas, quasi oppositos esse, cum conueniant ei respectu diuersorum, & quasi oppositorũ terminorum, nam respectus subiicibilitatis conuenit speciei in ordine ad superius genus, respectus prædicabilitatis in ordine ad inferiora indiuidua. 8

Secundo certum est, respectum prædicabilitatis conuenire speciei, vt vniuersali. Probatur, quia vt superius probatum est, vniuersalitas se habet tanquam essentia vniuersalis, prædicabilitas vero tãquam propria passio eius; ergo verum est speciem vt vniuersalem esse prædicabilem, sicut verũ est hominem esse risibilẽ, vt est rationalis. Quæstio igitur est, an etiã cõueniat speciei respectus subiicibilitatis, in quãtũ est vniuersalis.

Circa

Circa quam duæ sunt opiniones. Prima Caietani cap. præsenti, vbi ait ita esse connexas has duas rationes speciei, nempe, vniuersalitatem, & prædicabilitatem cum tertia, quæ est subiicibilitas, vt hæc se habeat tanquā essentia, à qua illæ duæ procedunt tanquam proprię passiones. Vnde sequitur, speciem, vt subiicibilem esse vniuersalem, sicut verum est, hominem esse risibilem, in quantum est homo, quia risibilitas procedit à rationalitate, tanquam propria passio ab essentia.

Secunda opinio est Cardinalis Toleti q. 1. huius capitis. Vbi asserit vniuersalitatem esse essentiam speciei, & ab ea procedere duas passiones, vna est prædicabilitas de multis respectu indiuiduorum; alia subiicibilitas respectu generis, ex quo sequitur, speciē vt respicit genus, esse vniuersale subiicibile, & vt respicit indiuidua esse vniuersale prædicabile, & vt vno verbo hanc sentētiam explicemus. ita ait speciem vt subiicibilē esse vniuersalem, sicut vniuersalis est in quantum prædicabilis.

Probatur duplici ratione, prima, vniuersale (inquit) est genus ad quinque prædicabilia, sicut animal ad hominem, & leonē, ergo quodlibet prædicabile respicit illud tanquam proprium genus, cuius rationem participat: sed species respectu generis sunt subiicibiles, ergo prędicabilia, vt species subiicibiles participant rationē genericam vniuersalis, sicut homo, & leo rationem animalis, quare vt subiicibiles sunt vniuersales.

9 Secunda, species subiicibilis vt subiicibilis est, non est singularis, ergo vniuersalis. Consequentia necessaria est, quia inter vniuersale, & singulare non datur medium. Sed probatur antecedens, quia species subiicibilis non est natura contracta per conditiones singulares, vt natura petri, sed abstracta ab illis, natura vero abstracta communis est multis, ergo est vniuersalis, & ideo in quantum subiicibilis erit vniuersalis.

Et confirmatur, quia species subiicibilis in quantum subiicibilis, est communis huic, & illi speciei subiicibili, de quibus prædicatur in his prædicationibus, Hæc species subiicibilis est species subiicibilis: Et illa species subiicibilis est species subiicibilis, ergo est vniuersalis. Probatur consequentia, quia prædicabile sequitur ex vniuersali, tanquam propria passio ex essentia.

Vtraque hæc sententia falsa est. Probatur hoc argumento. Vniuersalitas, & prædicabilitas sunt respectus naturæ ad inferiora, subiicibilitas vero est respectus eiusdem ad superiora, ergo respectus iste oppositus est illis: sed vnum oppositorum non potest procedere ab alio tanquā propria passio ab essentia, ergo vniuersalitas, & prædicabilitas non procedunt à subiicibilitate tanquam ab essentia, vt affirmat Caie. nec subiicibilitas procedit ab vniuersalitate tāquā ab essentia, vt affirmat Toletus.

Vera igitur sententia tria affirmat. Primum, vniuersalitatem, & prædicabilitatem non esse respectus oppositos, sed se habere tanquam essentiam, & propriam passionem, probatur hoc, quia vterque habet pro termino inferiora, quamuis diuerso modo considerata, vt quæstione præcedēti explicatum est. 10

Secundum, hos respectus esse quasi oppositos subiicibilitati, & ideo nec ab ea procedere possunt tanquā propria passio ab essentia, nec subiicibilitas ab illis. Vtrumq; probatū est contra Caietanum, & Toletum.

Ter-

Tertium, ſpeciem ſubiicibilem, vt ſubiicibilis eſt, non eſſe vniuerſalem, ſed ſubiectum commune, atque proximum generis. Hoc ſequitur euidẽter ex duobus primis, & probatur hoc argumen. Reſpectus oppoſiti nõ poſſunt eidem rei ſub eadem ratione formali conuenire, ſed vniuerſalitas, & ſubiicibilitas ſunt reſpectus oppoſiti, vt probatum eſt, ergo nõ poſſunt ſpeicei ſub eadem ratione conuenire, ideo nec vt vniuerſalis eſt ſubiicibilis, neque vt ſubiicibilis eſt vniuerſalis.

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis concedendum eſt antecedens, quod vniuerſale ſit genus ad quinque prædicabilia, & etiam prima conſequẽtia, quod naturam eius participent: ſed negandum eſt, quod eam participent, vt ſunt ſpecies ſubiicibiles, ſed eam quidem participant ſecũdum propriam eſſentiam, ex participatione vero reſultat in eis accidentaliter reſpectus ſubiicibilitatis, ſecundum quem non ſunt vniuerſales, ſed ſubiecta generis. Quod hoc exemplo declaratur: Animal eſt genus hominis, & leonis ſecundum proprias naturas ſenſitiuas, & hoc modo naturam eius participant, & animalia ſunt formaliter. Ex hoc vero reſultat in eis denominatio ſpecierũ ſubiicibilium, accidentalem quidem, cum ſit eis tributa ab intellectu, & ideo vt ſunt ſpecies ſubiicibiles, nõ ſunt animalia, ſed ſubiecta. Eadem ratione prædicabilia ſecundum proprias naturas participant eſſentiam vniuerſalis, quod eſt genus eorum, propria autem natura prædicabiliũ eſt, eſſe ſecũdas intentiones denominantes naturas vniuerſales, vt primi prædicabilis denominare naturã vniuerſalẽ in multis ſpecieb⁹, ſecũdi prędicabilis in multis differẽtibus numero in quid, & ſic de reliquis. Vnde hoc modo participãt naturã vniuerſalis, & eſſentialiter ſũt vniuerſalia, ſed denominatio ſpeciei ſubiicibilis accidẽtaliter ea conſequitur, & ideo ſecundum eam non poſſunt eſſe vniuerſales, ſicut neque homo, & leo, vt ſunt ſpecies ſubiicibiles, ſunt animalia.

Ad ſecundum concedendum eſt antecedens, nempe ſpeciem, vt ſubiicibilem non eſſe ſingularem, ſed neganda eſt conſequentia, quod ſit vniuerſalis, nam inter vniuerſale, & ſingulare datur medium, quod eſt ſubiectum commune, ideſt natura abſtracta communis negatiue, quia nulli ſingulari appropriata eſt, neque illa reſpicit, ſed ſolũ genus, ad quod cõparatur, & ſub quo collocatur, vt autem vniuerſalis ſit formaliter, neceſſe eſt ad indiuidua cõparetur, & referatur. 11

Ad confirmationem reſpondeo, ſpeciem ſubiicibilem comparatam ad hanc, & illam ſpeciem ſubiicibilẽ non eſſe ſecũdum rem ſubiicibilem, ſed ſolo nomine, quia non comparatur ad genus, nec illud reſpicit, verè autem prædicabilem, & vniuerſalẽ, cum ſit vnum in multis, & de multis: quare non probatur, quod, vt ſubiicibilis ſecundum rem ſit vniuerſalis.

Ex dictis in hac quæſtione tria intelligũtur, primũ quod ex duplici reſpectu prædicabilitatis, & ſubiicibilitatis: ſecundus conuenit primo ſpeciei. Cuius ratio eſt, quia primũ, quod habet ſpecies, eſt eſſe compoſitã ex genere & differẽtia, poſtquã vero cõpoſita ex eis eſt, participatur ab indiuiduis; ergo primo conſequitur naturam eius reſpectus ad genus, quã ad indiuidua.

Secundum, quod intelligitur eſt, reſpectum prędicabilitatis nobiliorẽ

in

in ea eſſe reſpectu ſubiicibilitatis, & ideo nobiliorem denominationem ſpeciei ab eo cõſequitur. Quod ſic probo, prædicatum nobilius eſt ſubiecto, cum ſit forma eius; ergo reſpectus prædicabilis nobilior eſt reſpectu ſubiicibilis. Intelligitur tandem ſpeciem reſpectu ſubiicibilis, & prædicabilis æquiuocum nomen eſſe. Probatur, quia reſpectus ſubiicibilitatis, & prædicabilitatis ſunt oppoſiti, & omnino diuerſi, ita vt ſub nomine ſpeciei in nullo conueniant, ergo ſolum habent nomen commune, quod proprium eſt æquiuocorum.

QVAESTIO III.

An ſpecies poſsit conſeruari in unico indiuiduo, & genus in unica ſpecie.

12 VT facilius intelligatur, atque ſoluatur quæſtio, annotandum eſt, genus, & ſpeciem tribus modis conſiderari poſſe 1. ſecundum entitatem phyſicam, & realem, 2 Logice in quantum genus eſt prædicabile de multis differentibus ſpecie in quid, & ſpecies de pluribus differentibus numero 3. Metaphyſice in quantum genus eſt totum potentiale contrahibile per oppoſitas differentias, aut pars ſpeciei eam componens cum differentia, & ſecundum conſiderationem phyſicam certum eſt apud omnes genus poſſe conſeruari in vna ſpecie, imo in vno ſolo indiuiduo, atque etiam ſpecies, & huius ratio manifeſta eſt, quia tota entitas generis, & ſpeciei, vt animalis, & hominis reperitur in quolibet indiuiduo, vt in Petro, aut Ioanne.

Secundum Logicam etiam conſiderationem eſt certum genus non conſeruari in vna ſpecie, nec ſpeciem in vno indiuiduo. Probatur hoc ex definitionibus vtriuſque, nam genus eſt prædicabile de multis ſpeciebus, & ſpecies de multis indiuiduis, ergo vtrumque poſtulat plura ad ſui conſeruationem, in quo æqualia ſunt. Sed an genus poſtulet plures ſpecies actu exiſtentes, & ſpecies plura indiuidua, vel ſufficiat eis vnum actu, dum modo plura ſint in potentia, ad ſui conſeruationem, de ſpecie nemo dubitat, quin poſsit conſeruari in vno indiuiduo, ſi plura ſint poſsibilia. Probatur euidenti experientia; quia ſol, & luna, ſunt ſpecies Logicæ, & non habent niſi vnũ indiuiduum actu exiſtens, plura tamen poſsibilia; ergo hoc ſufficiet ad conſeruationem Logicæ ſpeciei.

De genere vero logico aſſerit Toletus quæſtione vnica huius capitis non poſſe conſeruari in vna ſpecie actu exiſtente, quamuis plures ſint poſsibiles, ſed plures actu exiſtentes poſtulare ad ſui conſeruationem. Probat 1. teſtimonio Ariſtotelis 4. lib. Topicorum cap. 3. vbi ita ait, *Quoniam in ſpeciem, dum autem omniũ generis plures ſpecies, inſpiciem, dum ſi non contingit alteram ſpeciem eſſe dicti generis, nam ſi non eſt, manifeſtum quoniam non erit genus omnino.* Deinde ratione, quia genus contrahitur ad ſpeciem per differentiam, ſed differentia non conſtituit ſpeciem, niſi diſtinguendo illam ab aliis, ergo requirit genus plures ſpecies actu exiſtentes, probatur conſequentia, quia differentia non diſtinguit ſpeciem ab aliis non exiſtentibus, ſed ab his tantum, quæ actu ſunt. 13

Hæc tamen ſententia falſa eſt, quod probatur hoc argumento, genus

nus logicum est prædicabile de pluribus differentibus specie, etiam si actu non prædicetur, vt definitio eius ostendit, sed etiam si in vna tantum sit specie actu existente: sufficit alias esse possibiles, vt sit prædicabile de pluribus, ergo conseruabitur in vna, si plures sint possibiles, & non requirit plures actu existentes, sed quantum ad considerationem Logicam æqualis est ratio de genere, & specie, ita vt vtrumque postulet plura ad sui conseruationem, non actu existentia, sed vnum actu, & plura in potentia. Circa tertiam considerationem Metaphysicam primo certum est apud omnes de genere, vt est totum potentiale, quod non possit conseruari in vnica specie, nisi aliæ sint possibiles. Et ratio est manifesta, quia vt est totum potentiale, essentialiter est contrahibile per oppositas differentias ad constitutionem diuersarum specierum, ergo plures saltem possibiles postulat ad sui conseruationem.

Secundo certum est, de eodem genere, vt est pars actualis speciei, quod possit conseruari in vna specie, etiam si plures non sint possibiles. Probatur hoc, quia vt est pars actualis speciei, solum petit vnam differentiam, cui actu coniungitur, ergo solum petit ad sui conseruationem vnam speciem, quam cum ea componit.

De specie vero Metaphysica non est ita certum, an in vno indiuiduo conseruari possit, vel plura postulet saltem possibilia. Sed duæ sunt opiniones contrariæ, primam tenet Oña quæst. 2. huius capitis arti. 2. affirmans æqualia esse genus & speciē Metaphysicam, ita vt sicut genus postulat plures species, vnam actu, & aliam saltem in potentia, ita species non potest conseruari in vno indiuiduo, si non sint plura possibilia.

Probat hoc argumento. Ideo genus non potest conseruari in vna specie, quia est contrahibile per oppositas differentias specificas. hoc est, tales, quæ non possunt esse in eadem specie, vt animal per rationale, & irrationale, sed etiam species est contrahibilis per differentias indiuiduales oppositas, hoc est, non potentes conuenire eidem indiuiduo, vt homo per differentias Petri, & Ioannis, ergo sicut genus non potest conseruari in vna specie, sic species non poterit conseruari in vno indiuiduo. Sed hæc etiam sententia falsa probatur hoc argumento. Species Metaphysica secundum essentiam solum dicit quid compositum ex genere, & differentia, & per solum genus, & differentia diffinitur; sed in vno solo indiuiduo, etiam si alia non sint possibilia, saluari potest compositio ex genere, & differentia, ergo etiam saluabitur, aut conseruabitur species Metaphysica. Probatur minor, quia differentiæ indiuiduales extra genus, & differentiam sunt, ergo compositio speciei ex genere, & differentia non dependet essentialiter ab illis, & ideo, non minus in vno indiuiduo, quam in multis conseruabitur, & ex consequenti species. Et confirmatur, quia probabile est, species Angelorum nec habere, nec posse habere nisi vnicum indiuiduum, & tamen nullus negat, quod sint vere species compositæ ex genere, & differentia.

Nostra igitur sententia duo asserit, primum, quod genus, & species secundum Logicam considerationē æqualia sunt, ita vt nec genus pos-

sit conseruari in vna specie, nisi alia saltem sit possibilis; nec species in vno indiuiduo, nisi alterum saltem sit possibile, neutrum tamen postulare plura actu existentia ad sui conseruationem.

Secundum quod asserit est, genus, & speciem secundum considerationem Metaphysicam nō esse æqualia, sed genus vt est totum potentiale non posse conseruari in vna specie, nisi altera saltem sit possibilis, quamuis vt est pars speciei, in vna conseruari posit, speciem vero conseruari posse in vno indiuiduo, etiam si aliud non sit possibile. Vtrumque autem probatum est iam ex refutatione aliarum opinionum.

15 Sed vt veritas secundi magis fiat manifesta, & argumētum oppositum facilius soluatur, annotādum est, hāc esse differentiam inter genus & speciem Metaphysicæ considerata, quod genus est totum potentiale, & imperfectum essentialiter, perfectibile tamen per differentias specificas tanquam per alios gradus perfectionis essentialis distinctos. Vt animal dicit naturam sensitiuam essentialiter imperfectam, perfectibilem vero per rationale, & irrationale, tanquam per diuersos gradus essentialis perfectionis. Vnde sequitur. 1. genus essentialiter esse contrahibile per oppositas differentias ad constitutionem diuersarum specierum. Species vero totum actuale, & perfectū est, ita vt non polsit vlteriorem perfectionem essentialem suscipere (loquimur autem de specie infima, quæ ita est species, vt non sit genus) quare non est contrahibilis per differentias essentiales, quę sint gradus essentialis perfectionis, sed solum multiplicatur in indiuiduis per differentias indiuiduales, quæ non sunt essentiales, sed omnino extra essentiam eius, accidentales enim sunt, vel ad summū modi quidam substantiales. Secundo sequitur speciem non esse essentialiter contrahibilem per differentias indiuiduales, sed sine tali contractione esse perfectam, & completam essentialiter, & ideo siue per plures determinetur ad plura indiuidua, vel per vnam tantum ad vnum, & siue aliæ sint possibiles, vel non, perfecta erit, atque completa species essentialiter in vno, non minus quam in multis, & ideo in solo illo conseruabitur, quia determinatio per tales differentias non est ei essentialis, sed vel accidentalis, vel modalis, & omnino extra essentiam.

Ad testimonium Aristotelis, quod adduxit Toletus respondeo, sensum Aristotelis esse, quod genus Logicū non posit conseruari, nisi cognoscatur ab intellectu in ordine ad plures species, quia non nisi per comparationem ad plures fit ab intellectu, nec aliud esse habet, quam ab eo cognosci, non tamen requirit plures existentes à parte rei, sed in vna conseruatur, si aliæ sint possibiles. 16

Ad argumentum eiusdem opinionis respondetur, differentiam constituere speciem, & distinguere eam ab aliis, existētibus quidem, aut possibilibus, nam cum distinctio specifica per differentias sit essentialis, non necessario dependet ab actuali existentia specierum. Quod probatur euidenter, quia diuersæ species florum non minus distinguntur specie in hyeme, quando actu non existunt, quā dum actu sunt, bene ergo potest differētia cōstituere speciē, & distinguere eā ab aliis etiā

actu non existentibus, sed solum possibilibus.

Ad argumen. secundæ opinionis, quod de specie Metaphysica procedebat, ex annotata doctrina responsum est, quæ sic est applicanda ad formam eius, vt dum dicitur genus non posse conseruari in vna specie, quia est cōtrahibile per differētias oppositas, concedendum sit antecedens, sed minor distinguenda, nam species non est essentialiter contrahibilis per differentias indiuiduales, sicut genus per specificas, sed determinatio ad indiuidua extra essentiam eius est, & ideo non minus in vno, quam in multis potest conseruari essentialiter.

QVAESTIO. IIII.

Vtrum definitio postrema speciei, illis speciebus conueniat, quæ unum tantum indiuiduum habere possunt.

17 NVlla reperitur natura specifica, de qua certum sit nō posse habere plura indiuidua, sed de Angelis, & corporibus cælestibus plures opinantur ita se habere, vt quælibet species, nec habeat, nec habere vllo modo posit plura, sed omnes Angelos specie distinctos esse, & nō posse distingui solo numero, sicut Petrum, & Ioannem. Quæstio igitur hæc conditionalis est, & non absoluta, & sensus eius est. An supposito quod aliquæ sint species, quibus repugnet habere plura indiuidua, eis cōueniat vltima definitio Porphyrii, quod sint prædicabiles de pluribus differentibus specie in quid.

Sed priusquam probabiles opiniones circa eam proponamus, refutandum est illud, quod sine fundamento rationis quidam asserunt, nempe his speciebus conuenire definitionem Porphyrii per non repugnantiam. Quod ita declarant, vt quamuis non conueniat eis prædicabiles esse de pluribus, in quantum tales species sunt non multiplicabiles per plura indiuidua, sed si considerentur sub communi ratione speciei, non repugnat eis de multis prædicari, quia species, vt species, prædicabilis est de multis. Quod aperte falsum esse probatur 1. quia definitiones debent conuenire rebus positiuè, cum naturam positiuam earum explicent, sed non repugnantia solum est quædam negatio, ergo non sufficit, vt definitio eis conueniat. 2. quia, si talis non repugnantia sufficeret, vt dicatur his speciebus conuenire, sequitur etiam conuenire cuilibet indiuiduo, vt Petro, aut Ioanni: probatur consequentia, quia licet ei repugnet prædicari de multis, in quātum est res singularis, sed si consideretur sub ratione communi hominis, non repugnabit; cum homo sit prædicabilis de multis; ideo quodlibet indiuiduum erit species prædicabilis, quod absurdum est.

Hoc igitur refutato, prima opinio est Caietani, 1. part. quæstione 3. artic. 9. in opusculo de ente, & essentia cap. 5. & cap. præsenti dubio 3. circa vltimam definitionem speciei, asserentis his speciebus vere conuenire. Quod vt declaret, distinguit duplicem potentiam in natura ad plura indiuidua, Physicam, & Logicam, potentiam physicam vocat realem, quam habet à parte rei, in quantum ex suis principiis potest multiplicari in pluribus indiuiduis, 18

vt

vt natura humana: Logicam vero, quam non habet, nisi vt à nobis intelligitur: & quia nos intelligimus naturas spirituales Angelorum per similitudinem specierum materialium habentium plura indiuidua, & eas abstrahimus ab illo vno indiuiduo, quod habent, sicut naturas materiales à multis, vt hominem à Petro, & Ioanne; hinc est, quod non minus illis attribuamus denominationẽ prædicabilis de pluribus indiuiduis, quam his, quæ plura habent indiuidua.

Probatur hæc sententia sic explicata autoritate Aristotelis, qui in ca. de substantia duo asserit. Primum secundas substantias esse genera, & species, vt homo, & animal; primas vero indiuidua, vt Petrus, & Ioannes. Secundum, easdem secundas substantias esse prædicabiles de primis, sed naturæ angelorum sunt genera, & species: vt spiritus est gen⁹, Michael, & Gabriel sunt species, ergo sunt secundæ substantiæ, & consequenter erunt prædicabiles de pluribus.

Probatur etiam ratione, quia si species Michaelis non potest habere nisi illud vnicum indiuiduum Michaelis, sequitur differentiam specificam eius, & indiuidualem eandem esse secundum rem, ratione tamen distinctam vt specifica est à seipsa, vt est indiuidualis, quia vt specifica componit speciem simul cum genere; vt indiuidualis vero determinat speciem iam compositam ad tale indiuiduum. Quo supposito poterit intellectus cõsiderare naturam Michaelis vt compositam ex genere, & differentia, vt specifica, non considerata eadem differentia, vt indiuiduali, & hoc erit abstrahere naturam ab illo vno indiuiduo. Sic autem abstracta prædicari poterit de illo, nõ prædicatione identica, quia ratione formali distinguitur ab indiuiduo, nec prædicatione æquali, quia indiuiduum inferius est respectu speciei, ergo prædicatione superioris de inferiori: sed prædicatio superioris est prædicatio vniuersalis, ergo prædicabitur prædicatione vniuersali de singulari, eritque vere prædicabilis de multis; cui cõueniat definitio speciei. Probatur consequentia, quia vniuersale, & prædicabile conuertuntur. Hanc sententiam secuntur Canterus in 2. parte huius cap. dub. 2. & Mercatus q. vnica ar. 2.

Secunda opinio est multorum modernorum, quod his speciebus non conueniat vllo modo definitio Porphyrii, & videtur mihi probabilior, & tenenda. 19

Sed vt eam efficaciter probemus, vnum est notandum, nempe, ita nos intelligere Deum, & Angelos per species, aut similitudines rerum materialium, vt ex ea non formemus conceptus eis repugnantes, sed proprios, hoc est, qui eis solis conueniãt, & cum eis conuertantur. Gratia exẽpli, per similitudinem rei corporeæ intelligimus Deum, imperfectionem ab eo auferentes, & ideo concipientes de illo, quod corpore careat, & purus spiritus sit; & per naturam compositam ex genere, & differentia auferentes ab eo imperfectionem compositionis, intelligimus esse simplicissimum. Et eodem modo intelligimus angelicam naturam per species rerum corporearum proprium conceptum de ea formantes, nempe, quod incorporea sit, & spiritualis; & per species naturarum materialium, quæ in pluribus indiuiduis multiplicantur, intelligimus Angelos non posse multiplicari secũdum probabilem sententiam multorum. Et

hæc doctrina vera est, quia si non formaremus proprios, & veros conceptus de rebus spiritualibus, quamuis imperfectos, & per alienas species rerum corporearum, nec vere eas intelligeremus, sed multa eis attribueremus falsa, & naturæ earum repugnantia.

20. Ex eadē igitur doctrina probatur 1. nostra sententia contra Caie. quia licet intelligamus naturas spirituales per species corporum, non tamen attribuimus proprietates corporum eis repugnantes, sed potius eas remouentes ab illis, intelligimus incorporeas esse; ergo supposito quod intelligamus non posse habere plura indiuidua, sicut habent corporeæ naturæ, per quarū species eas intelligimus, impossibile est, quod eis tribuat intellectus denominationes vniuersalium, aut prædicabilium.

Et in hoc decipitur. 1. Caie. quia putat ex eo, quod per species rerum materialium à nobis intelliguntur denominari ab intellectu vniuersales, & prædicabiles de pluribus, quod non est verum, sicut nec verum est, quod intelligamus esse corporeas. Secundo decipitur in sua illa diuisione potentiæ Physicæ, & Logicæ, nam potentia Logica fundamentum saltem remotum habere debet in natura, etiam vt à nobis intelligitur, vt vera sit, & non ficta, sed nullum habet fundamentum in natura angelica etiam vt à nobis intelligitur multiplicatio indiuiduorum, cum potius intelligamus ei repugnare; ergo nec habet potentiam physicam, nec Logicam, secundum quam posit denominari prædicabilis de multis.

Secundo probatur, quia Deum intelligimus per species rerum materialium sicut Angelos, ergo si angelica natura vniuersalis est, vt sic à nobis abstracta, & intellecta, Deus etiam erit vniuersalis, & prædicabilis de multis, quod patet esse falsum. Et si respondeas adhuc esse diuersam rationem de Deo, & Angelis, quia species angelica componitur ex genere, & differentia & ideo potest ei attribui intentio vniuersalitatis, Deo vero non potest attribui, quia caret tali compositione. Solutio hæc nihil valet, quia speciei non attribuitur denominatio vniuersalis, aut prædicabilis ex eo, quod componatur ex genere, & differentia., sed quia comparatur ad plura indiuidua. Probatur hoc in speciebus subalternis, quæ licet componantur ex genere, & differentia, nō sunt species prædicabiles, sed tantum subiicibiles; ergo licet species angelica componatur ex genere, & differentia, non ideo capax est denominationis vniuersalis, aut prædicabilis, sed repugnat ei, sicut multiplicitas indiuiduorum.

Ex quibus sequitur, non omnem speciem subiicibilem esse prædicabilem (etiam si infima sit) sed posse esse subiicibilem, & non prædicabilem. Quod euidens est in speciebus subalternis, quæ non sunt prædicabiles, sed subiicibiles tantum, in infimis quoque verum erit; si repugnet illis pluralitas indiuiduorum, & ratio eius est, quia ad speciem subiicibilem satis est, quod componatur ex genere, & differentia; ad prædicabilem vero de multis requiritur necessario multitudo indiuiduorum actu existentium, aut possibilium.

Ad testimonium Aristotelis pro sententia Caietani adductum, respondent aliqui negando, quod naturæ Angelorum sint secundæ substantiæ,

stantiæ, sed hoc contrarium est verbis eiusdem Aristotelis, quod ita probo, quia Aristoteles asserit expresse genera, & species esse secundas substantias, sed naturæ angelorum sunt species compositæ ex genere, & differentia: ergo sunt secundæ substantiæ. Continent etiam prædicata superiora, & spiritualia accidentia sustentant, & ideo dicuntur eis substare, non minus quam species materiales, nec solum prout singulares sunt, aut primæ substantiæ, sed etiam, vt sunt species, ergo negari non potest in doctrina Aristotelis, quod sint secundæ substantiæ.

Concedendum est ergo, quod tales species sint secundæ substantiæ: negandum vero, quod eis non conueniat vniuersalis proprietas assignata ab Aristotele, nempe quod de primis prædicentur: nam hæc proprietas singulis speciebus applicanda est iuxta earum naturam, ita vt si plures habuerint primas substantias, de omnibus prædicentur; si vnam tantum solum de illa, quod satis est ad veritatem vniuersalis locutionis, videlicet, proprium est secundis substantiis prædicari de primis. Ad argumentum concedendum est, quamlibet harum specierum abstrahi posse à suo indiuiduo, negandum tamen, quod sic abstractæ possit ei attribui relatio rationis, per quam sit prædicabilis de multis, nam idemmet intellectus eam abstrahens præsupponit ei repugnare plura indiuidua. Nec sequitur, intellectus eam abstrahit per species rerum materialium, quibus abstrahit alias naturas plura indiuidua habentes, ergo sicut has denominat vniuersales, sic illas. Nam ex eo, quod per tales species rerum materialium eas intelligit, non format eundem conceptum earum, ac materialium rerum; sed diuersum, iuxta naturam cuiuscunque, ita vt has intelligat esse multiplicabiles in pluribus indiuiduis, illas vero ad vnicū esse determinatas. De quo cōcedimus prædicari posse, non prædicatione identica, nec prædicatione superioris, sed æqualis, ad modum, quo differentia vltima prædicatur de sua specie. Et ratio huius est, quia supposito, quod natura Michaelis non potest habere plura indiuidua, solum dicit ordinem ad vnam differentiam indiuidualem, etiam si ab illa abstrahatur, ideo non magis coarctatur per illam, sed quomodocunque accipiatur, cum ea conuertitur. Talis autem prædicatio eiusdem speciei de suo indiuiduo licet similis sit prædicationi vltimæ differentiæ de sua specie, ratione æqualitatis, sed quia prædicatur in quid tanquam totum actuale, & completum ad secundum prædicabile potius reducenda est. Species igitur, quibus repugnat pluralitas indiuiduorum: subiicibiles tantum sunt, quibus conueniunt duæ definitiones assignatæ à Porphyrio, nam species Michaelis subiicitur suo generi proximo, quod est spiritus, & etiam remoto, quod est substantia incorporea, aut spiritualis, sed non sunt species prædicabiles, ideo non conuenit eis vltima definitio.

QVAESTIO. V.

An species distinguatur a genere per illas particulas suæ definitionis, (prædicari de pluribus differentibus numero.)

23 QVæstio hæc occasionem sumpsit ex Porphyrio, qui cap. de genere docuit, speciem distingui à genere, quia genus de pluribus differentibus specie prædicatur; species vero de pluribus differentibus numero. Sed in præsenti capite, & etiã in vltimo huius libri concedit genus etiam de pluribus differentibus numero prædicari; quia cum sit prædicatum superius respectu speciei, vt animal respectu hominis, necesse est prædicari de quibuscunque prædicatur species: quare non videtur excludi posse à definitione vltima speciei, per illas particulas, *prædicari de pluribus differentibus numero*, nec est alia per quam excludatur. Et ideo non erit bona definitio, quia non distinguit secũdum prædicabile à primo.

Est igitur prima opinio Alberti Magni tractatu de prædicabilibus ca. 1. asserentis, speciem distingui à genere per illas particulas (*prædicari de pluribus differentibus numero*) quia in hoc sensu intelliguntur à Porphyrio, vt species per seipsam, & immediate prędicetur de indiuiduis, genus vero nõ per seipsum, aut immediate, sed mediante specie. Et ratio huius sententiæ est, quia species per se componitur ex genere, & differentia, & ideo per seipsam participat naturam generis; indiuidua vero non componũtur per se ex genere, & differentia, sed solum participant naturam generis, quia participant naturam speciei, in qua continetur; ideo enim Petrus est animal, quia est indiuiduum speciei humanæ compositæ ex natura sensitiua, & rationali.

Hæc expositio probatur falsa duobus argumentis. Primo, genus prædicatur per seipsum, aut immediate de indiuiduis, ergo per hoc non distinguitur ab eo species. Probatur antecedens: In his prædicationibus, hoc animal est animal, hoc viuens est viuens, quæ verè sunt immediatæ, & non solo nomine, nam prædicatum significat naturam sensitiuam in cõmuni, & subiectum eandem naturam singularizatam: sed inter naturam in communi sumptam, & in singulari nullum potest esse medium, ergo immediate prædicatur genus de indiuiduis.

Secundo, quia indiuidua duobus modis considerari possunt, 1. vt sunt à parte rei, & sic nullum est, quod non contineatur sub aliqua specie, & ea mediante participet naturam genericam, & ideo vocantur indiuidua speciei, vt Petrus, & Ioannes sub his nominibus. Alio modo in quantum concipiuntur ab intellectu sub gradu naturæ superioris, non considerato gradu specifico, quem reuera participant: vt si Petrus consideretur sub gradu naturæ sensitiuæ, non considerato gradu rationali, quem participat ab specie humana, in qua acceptione significatur nomine huius animalis, & indiuidua hoc modo considerata vocantur generica, quia formaliter, & immediate significant, & participant naturam genericam. Vnde sequitur, quod licet de indiuiduis specificis prædicetur genus media specie, de genericis vero per seipsum, & immediate prædicatur: quare dũ prædicatur de indiuiduis hoc modo consideratis, non distinguetur ab specie. 24

Ideo

Ideo Secunda opinio Auicenę cōcedens genus per seipsum, & immediate prædicari de indiuiduis asserit illa verba definitionis (quod prædicatur de pluribus differentibus numero) cum duplici limitatione intelligenda esse, vt per ea distinguatur species à genere, nempe de his, quæ solo numero distincta sunt, & de his tantum, & non de aliis, quæ plusquam numero distinguntur. Vnde cum genus non de indiuiduis tantum, sed etiam de speciebus, excluditur per illa verba sic exposita à definitione speciei.

Sed hæc etiam sententia insufficiens est. Probatur primo, quia sicut definitio debet conuenire definito positiuè, & non tantum per negationem, sic etiam debet illud distinguere ab aliis per differentiam positiuam, & nō per solam negationem, quia sola negatio nō potest esse differentia distinguens species, sed prædicari de indiuiduis, & non de aliis magis diuersis est pura negatio; ergo non potest distinguere secundū prædicabile à primo.

25 Secundo, si semel concedatur genus immediatè prædicari de indiuiduis sicut speciem, etiam si de speciebus prædicetur, non sequitur nō esse speciem, sed non esse solum speciem, sed etiam genus, cum definitio vtriusque ei conueniat, ergo non distinguitur ab specie per illas particulas.

Propterea tertia opinio tenet non distingui per illas materialiter consideratas, sed formaliter, hoc est, sub tali modo prædicandi speciei proprio, quia species prædicatur de indiuiduis completè, hoc est, vt totum actuale, & completum, prædicans de illis totam essentiā; genus vero prædicatur incompletè, quia licet per modum totius potentialis prædicetur, tantum prædicat partem, vt animal non prædicat totam naturam Petri, sed solum sensitiuam, quæ pars illius est. Et hoc modo intelligi debet Porphyrius, dum distinguit speciem à genere per prædicari de pluribus differentibus numero.

Hæc etiam opinio falsa probatur argumento ad hominem, ex eo, quod cōcedit desumpto, nempe, genus prædicari per seipsum, & immediatè de indiuiduis generis, vt animal de hoc, & illo animali. Quo supposito, sic arguo: animal prædicatur per se, & immediatè de hoc, & illo animali: ergo natura sensitiua sumitur in his prædicationibus vt immediatè participata ab eis, & non media aliqua specie: sed non sumitur genus vt totum potentiale, & incompletum, atque cōtrahibile per differentias, nisi in quātum per illas descendit ad species; ergo nec prædicatur incompletè, nisi de speciebus, aut de indiuiduis eis mediantibus, ideo impossibile est immediatè prædicari de indiuiduis, & prædicari incompletè. Quare nec potest distingui ab specie per modum prædicandi incompletum de indiuiduis. 26

His sententiis refutatis duabus cōclusionibus explicatur nostra. Prima est, genus non prædicatur de indiuiduis per seipsum, & immediatè tanquam genus, sed per modum speciei, & ideo tales prædicationes non ad primum, sed ad secundum prædicabile pertinent. Hæc cōclusio primo explicanda est, deinde probanda. Explicatur autem hoc modo: Genus non prædicatur per seipsum, aut immediatè, nisi de indiuiduis genericis, vt animal de hoc, & illo animali, & in his prædicationibus significatur natura generica vt immediatè partici- 27

pata ab indiuiduis, & non mediante aliqua specie, quare non consideratur vt contrahibilis per differentias essentiales, & ideo nec vt imperfecta, & incompleta, sed vt completa ex genere, & differentia, & immediatè determinata ad indiuidua per differentias indiuiduales proprias, & non alterius naturæ inferioris, quæ propria sunt infimæ speciei, vnde in eisdem prędicationibus immediatis formaliter sumitur per modum infimæ speciei, & non tanquam genus, nec prædicatione generis prædicatur, sed tanquam species, & prædicatione speciei.

28 Sic autem explicata conclusio probatur duplici argumento. Primo, cum genus prædicatur immediatè de indiuiduis generis, concipitur natura generica vt immediate participata ab eisdem indiuiduis; ergo vt immediatè contracta per differentias indiuiduales sibi proprias, sed immediatè contrahi per differentias indiuiduales conuenit speciei, & non generi, vt genus est; ergo in his prædicationibus non habet modum generis, sed speciei. Probatur minor, quia genus vt genus non contrahitur immediatè per differentias indiuiduales, sed specificas; ergo dum formaliter concipitur in eisdem prędicationibus tanquam contractum immediatè per indiuiduales propriæ naturæ, non concipitur tanquam genus, sed per modum speciei.

Secundo, id quod concipitur tanquam immediatè contractum per differentias indiuiduales, concipitur, vt quid iam completum in sua natura, sed animal in hac prædicatione, hoc animal est animal, consideratur vt immediatè contractum per differentias indiuiduales eiusdem naturæ sensitiuæ; ergo significatur vt quid completum in sua natura composita ex genere, & differentia, nempè ex viuenti, & sensibili, & ideo non vt incompletum, neque vt genus, sed per modum speciei.

Secunda conclusio, genus vt genus non prædicatur de indiuiduis per seipsum, sed per speciem. Hæc satis est manifesta supposita præcedenti, nam si genus non prædicatur immediatè de indiuiduis tanquam genus, sed per modum speciei, sequitur, quod dum prædicatur de illis tanquam genus, non per seipsum, & immediatè prædicatur, sed per speciem, & diuerso etiam modo, atque species: quia per modum totius potentialis, & contrahibilis solum prædicans partem essentiæ, cum tamen species prædicetur, vt totum completum, atque perfectum. Et ex his intelligitur benè fuisse exclusum a Porphyrio genus à definitione speciei, per illas particulas, *quod prædicatur de pluribus differentibus numero*, sic ab eo intellectas, vt per se, & non per aliud prædicetur species de indiuiduis, atque etiam completè, cum tamen neutrum conuenire posit generi, vt genus est.

Ad formam argumenti primæ opinionis respondeo, solam speciem componi per se ex genere, & differentia, & ideo solam speciem per se participare naturam generis, vt genus est, indiuidua vero media specie, sed eadem natura generica, vt consideratur immediatè contracta ad propria indiuidua, immediatè etiam participatur ab eis, non tamen sub ratione generis, sed speciei, cui conuenit immediatè contrahi per differentias indiuiduales. 29

Talis

Talia autem indiuidua ita considerata non existunt à parte rei, sed formaliter accipiũtur ab intellectu sub gradu naturæ superioris, & genericæ.

QVAESTIO VI.

An detur una ratio communis, atque realis indiuiduorum, quæ definiatur per secundam definitionem indiuidui.

De indiuiduo agit Porphyrius cap. præsenti, quia est terminus relationis speciei, per quem definita est species vltima definitione, & ideo ex eius notitia dependet notitia speciei. Sed duplici definitione definiuit indiuiduum. Prima, in quantum est prædicabile de vno, per terminos secundæ intentionis; & propterea secunde intentionaliter intelligitur talis definitio ab expositoribus. Secundã vero tradidit per proprietates reales dicẽs, indiuiduũ esse, cuius collectio proprietatum, quæ in vno sunt, in alio reperiri non possunt, quare hæc est veluti fundamentum primæ, & ideo prius est à nobis examinanda, quam illa. Et quia definitio quæcunque explicare debet aliquam rationẽ communem omnibus, quæ sub definito continẽtur, vt definitio hominis rationem hominis cõmunem omnibus hominibus, quærit titulus quæstionis, an per hãc definitionem indiuidui definiatur aliqua ratio realis communis omnibus indiuiduis.

30 Et est prima opinio Soti, quæst. vnica huius capitis in solutione ad secundũ asserentis, nihil dari reale, quod omnibus indiuiduis sit commune, & per hanc definitionem explicetur, sed definitũ formale, & vt quo esse secundam intentionem indiuidui; materiale vero, & vt, quod, reale indiuiduum, non secundum esse reale commune omnibus, sed vt denominatur à secunda intentione, sicut in definitione generis diximus definiri naturam genericam, prout denominatur à secunda intentione.

Habet autem hæc opinio duo argum. quibus probatur nihil dari reale cõmune omnibus indiuiduis, quod definiri possit. Primum, quia indiuidua duo habent. vnum est participatio naturæ specificæ, sub qua vniuocè conueniunt, vt Petrus, & Ioannes in eo, quod vterque est homo, sed cõmunis hæc ratio specifica est, & non indiuidualis, quare non potest esse definitum huius definitionis, sed per definitionem potius speciei explicatur. Aliud quod habent est differentia indiuidualis propria, atque distincta, per quam contrahitur natura specifica, & fit singularis, & per hãc differentiam constituuntur in ratione singularium, aut indiuiduorũ, & distinguuntur inter se Gratia exempli, Petrus habet naturam humanam, per quam est homo, & conuenit cum Ioãne, & differentiam indiuidualem, per quam est talis homo singularis, & distinguitur à Ioanne, & sub prima ratione certum est non definiri, quia sub ea consideratus non est singularis, sed sub secunda. Sed sub ratione singularium non possunt conuenire indiuidua; ergo nihil reale datur eis commune, quod definiatur. Minorem sic probo, differẽtiæ indiuiduales sũt primo diuersæ, & per quas vltimo distinguuntur indiuidua; ergo ratione illarum non possunt conuenire, quare nihil reale cõmune habere possunt, quod definiatur, sicut in quantũ diuersa sunt, non possunt conuenire.

Secun-

31 Secũdo, singularia vt distincta sunt proprijs, ac diuersis nominibus significantur, vt Petrus, & Ioannes; ergo sub propria, & vltima ratione singularitatis non conueniunt. Probatur consequentia, quia si sub ea conuenirent, per alias differẽtias indiuiduales deberent distingui, quarum ratione conuenire etiam possent, si ratione earum, quas modo habent, conueniunt, & tunc per alias differentias distinguerentur, dareturq; processus in infinitum.

Et confirmari potest arg. hoc modo. Si indiuidua, vt indiuidua sũt realia, habent conuenientiam vniuocam abstractam à Petro, & Ioanne, ac cęteris, sequitur species etiam reales atomas, vt distinctas habere conueniẽtiam realem vniuocam, ita vt ab homine, & equo, non solum vt conueniunt in animali, sed etiam vt sunt species distinctę per rationale, & irrationale; possit abstrahi vnus cõceptus realis eis cõmunis, & vniuocus, quod patet esse falsum.

32 Secunda opinio affirmat, dari aliquid reale commune, & vniuocum indiuiduis, quod per hanc definitionem Porphyrij definiatur. Hæc est D. Thom. 1. part. quæst. 30. art. 4. Caiet. cap. præs. & 1. part. quæst. 29. art. 1. & Canteri in expositione huius definitionis, & cap. de substantia in expositione definitionis primæ substantię; quam secuntur plures moderni, & mihi videtur probabilior.

Sed duo sunt probanda aduersus primam opinionem, vt maior probabilitas secundæ constet. Primum est, quod non definiatur secunda intentio, vel natura indiuidui, vt ab ea denominatur. Secundum, quod definiatur aliquid reale. Probatur primum, quia omnia verba in definitione posita significant proprietates reales indiuidui, per quarũ collectionem distinguitur vnus ab altero, nam licet in multis cõuenire possint, sed quodlibet habet aliquam sibi propriam diuersam à proprijs aliorum: vnde collectio, quæ ex communibus, & propria constat, distincta est in singulis, & per illã distinguntur; ergo collectio per quã definitur indiuiduũ, constat ex proprietatibus realibus, vt reales sunt, & non vt denominantur à secunda intentione. Probatur consequentia, quia indiuiduum constituitur per proprietates reales ante operationem intellectus; ergo sine vllo ordine ad secundam intentionem.

Probatur secũdum, duplici ratione. Prima, definitio hæc communis est omnibus indiuiduis substantiæ, quæ per eam definiuntur; ergo aliquid commune definitur per eam, non sola vox, quia æquiuocum esset: quod definiretur, vt canis, quod constat non posse definiri; ergo definitur aliquid cõmune per vocem significatum, vt reale, vt probatum est, nempe ratio indiuiduationis realis in concreto.

Secundo, à quacunque conuenien- 33
tia reali vniuoca abstrahi potest cõceptus realis vniuocus, sed indiuidua conueniunt vniuocè in modo particulari essendi, ergo talis modus abstrahi potest ab eis, & vt in eo ęqualiter conueniunt, poterunt definiri. Probatur minor, quia ęquè conuenit Petro, & Ioanni modus particularis essendi, per quem determinatur natura humana, vt sit singularis in vtroque. Hoc autem commune definitur, & confirmari potest hoc modo. Syllogismus iste constituitur in dari, Omne indiuiduum est in cõmunicabile, Petrus est indiuiduum; ergo est in communicabilis: sed si nihil cõmune

datur

datur indiuiduis, sequitur esse vitiosum; ergo dicendum est aliquid reale commune eis dari. Probatur minor, quia mediũ erit æquiuocum, nẽpe indiuiduum nihil commune indiuiduis significans præter vocem.

Pro solutione argumentorum notandum est, tribus modis considerari posse indiuidua. Primo, in quantum conueniunt in natura specifica, vt Petrus, & Ioannes in natura humana, ratione cuius conuenientiæ quilibet vocatur homo, & conceptus iste non est indiuiduorum, vt indiuidua sunt, sed conceptus speciei. Secundo modo considerantur, vt sunt particulares, ac determinati homines, per proprias differẽtias indiuiduales, & ille conceptus non est naturæ, sed indiuiduationis. Quem adhuc dupliciter consideramus. Primo, vt talis indiuidui est, nomine particulari, & proprio significati; Petri, aut Ioannis. Secundo, vt est rei singularis, & indiuiduæ, non determinando hanc differentiam indiuidualem Petri, aut Ioãnis, sed differentiam indiuidualem vt sic, abstrahendo à determinatis, Petri, & Ioannis: & secundum primã considerationem, nihil communẽ habere possunt; in secunda vero communis est eis conceptus indiuidui vt sic, per quem significatur differentia indiuidualis, & non aliqua determinata, & in concreto indiuiduum sub ratione indiuidui non determinando hoc, vel illud.

35 Vnde sequitur cõceptum communem, quem indiuidua habere dicimus, non esse conceptum rei, aut naturæ, sed conceptum modi determinantis naturam, & sub tali conceptu definiri indiuiduum in hac definitione.

Ad primum arg. concessa maiori, negatur minor, quod indiuidua, vt indiuidua sunt, nihil commune habere possint, nam licet differentię indiuiduales sint primo diuersæ, & vt tales nihil propriis rationibus communo habere possint, sed in officio cõueniunt, nempe in determinando naturam specificam ad particularem modũ essendi, quod est constituere eam in indiuiduo, licet quælibet secundũ propriam rationem constituat indiuiduum determinatum, ac diuersum.

Ad secundũ respõdetur distinguẽdo consequens, nempè singularia sub vltima ratione singularitatis non cõuenire. Nam propriæ singularitates Petri, & Ioannis duobus modis considerari possunt, vt singularitates sũt, & vt tales singularitates. Et si primo modo cõsiderentur, conueniunt, quia cõmune est eis officiũ singularizãdi naturã; si vero secũdo modo, cõuenire nõ possunt, Nec datur processus in infinitũ, quia sub illa ratione cõmuni considerata indiuidua, non distinguntur per alias differentias indiuiduales, sed per easdem consideratas sub vltima ratione particulari, ac determinata, quibus hoc modo sũptis nihil cõmune datur, & ideo nec est necessarium per alias differentias distingui.

Et quod de indiuidualibus differentiis dicimus, de specificis intelligendũ est, quæ licet secundum proprias rationes non cõueniant in aliquo, sed sint primo diuersæ, vt rationale, & inhibile, sed in officio diuidẽdi genus, & constituendi speciẽ conueniunt: quam conuenientia definiuit Porphyrius, cap. de differentia, dicens. *Differentia est, quæ diuidit genus & constituit speciem.* Et conuenientia hæc specierum, vt per differentias specificas cõstituuntur, etiam est modalis, quia nõ est ratione naturæ differentiarũ, sed solum ratione officii 36

con-

constituendi speciem, & ideo nõ est media inter proximũ genus, & species, sed natura generis proximè descendit ad species per differentias: licet differẽtiæ ipsæ, & species per eas modaliter conueniant, vt expositum est. Si autem inquiras, ad quod prædicabile pertineat indiuiduũ reale sub hac ratione communi, sub qua definitur: Respondet Caiet. speciale prædicabile distinctum à cæteris pro eo esse ponendum, quia habet modum prædicandi distinctum, non enim prædicatur in quid, neque in quale quid, sed in cuiusmodi, nec est prædicatum accidentale, sed substantiale. Dicendum tamen est, non posse speciale prædicabile cõstituere, quia nõ est prædicatum naturæ, aut alicuius gradus essẽtialis eius, sed modi substantialis eiusdem naturæ specificæ, & ideo ad prædicabile speciei reduci debet propter maximam similitudinẽ cum ea, quia prædicatur de pluribus differentibus numero substantialiter.

QVAESTIO VII.

An secunda intentio indiuidui per primam definitionem indiuidui definita sit una.

QVęstio hæc pręsupponit vnum, & quærit alterum: illud quod præsupponit est, quod secũda intentio indiuidui in cõmuni considerata, hoc est abstracta ab hac, & illa secunda intẽtione indiuidui denominantibus Petrum, & Ioannẽ prędicabiles de vno sit definitum primæ definitionis indiuidui, *nempe indiuiduum est, quod de vno prædicatur.* Quærit vero, an sit vna, id est, an habeat vnã rationẽ cõmunem, & vniuocam respectu secundarũ intentionũ denominãtiũ particularia indiuidua.

Sed hoc quod præsupponit, videtur falsum, vt probãt hæc arg. Secunda intentio indiuidui in cõmuni considerata prędicatur de hac, & illa secunda intentione indiuidui denominantibus Petrum, & Ioannem; ergo est prædicabilis de multis: sed definitio asserit indiuiduum esse prædicabile de vno; ergo non potest illi conuenire, sed potius conueniet ei definitio speciei, cum prædicetur de pluribus differẽtibus numero in quid.

Secũdo probatur: quod non sit vna, ex quo etiam colligitur, quod nõ sit definitũ, quia definitũ vnum debet esse, hoc est vniuocum respectu omniũ, quib⁹ definitio cõuenit, sed nõ omne indiuiduũ prædicatur de vno, sed quædam de pluribus; ergo secunda intentio indiuidui, quæ est eis ratio prædicandi, non habebit vnã rationem communẽ vniuocã respectu omnium. Consequentia euidens est, quia ab eo, quod prædicatur de vno, & ab alio, quod prædicatur de pluribus, nõ potest abstrahi ratio cõmunis prædicandi de vno, cui cõuenit definitio hæc. Sed probatur antecedẽs, quia indiuiduum vagum, vt quidam homo, prædicatur de pluribus vniuocè, vt de Petro, & Ioanne; & indiuiduum ex demonstratione, vt hoc albũ, prædicatur de eisdem; ergo quędam secunda intentio indiuidui erit ratio prædicandi de vno, alia vero ratio prædicandi de multis.

Pro solutione huius quęstionis notandum est, quod sicut in definitione generis diximus duplex esse definitũ, quo, & quod; definitũ, quod, esse naturã genericam, vt denominatã à secunda intentione generis, & definitum, quo, eandem secundam intẽtionem vt denominantem naturam: & ex vtroque sic ordinato fieri vnũ 38

tota-

totale, atque cõpletum. Præterea tã definitum quod, quã definitum quo, duplex eſſe, adæquatũ, & proximum, & inãdæquatum, atque remotum, ita vt natura generica in cõmuni ſũpta ſit definitum adæquatũ, & proximũ: remotũ uero, & inadæquatum, quãcumque naturam genericam particularem, vt animal, vel color, & definitum quo, adæquatum, & proximum eſſe ſecundam intentionem generis in communi ſumptam, inadæquatum vero, & remotum, particularem intentionem, denominantem animal, aut colorem. Ita dicendum eſt modo definitum, quod, proximum, & adæquatum, eſſe naturam indiuidui in communi acceptam, vt denominatur à ſecũda intentione prę dicabilis de vno: inadæquatum, & remotum quodlibet indiuiduum in particulari. Et definitum, quo, adæquatum, & proximum eſſe ſecundã intentionem indiuidui in communi ſumptam, vt eſt ratio denominans indiuiduum in communi prædicabile de vno: remotum vero, & inadæquatum, quamcunque intentionem indiuidui denominantem Petrum, aut Ioannem prædicabilem de vno. Et ex vtroque definito, quo, & quod, vt ordinato ad alterum fit vnum completum, & adæquatum, quod per definitionem explicatur; quæ definitio conuenit, vt quod, naturæ indiuidui vt denominatæ à ſecunda intentione prædicabili de vno, & ſecundæ intentioni, vt denominanti eandem naturam.

39 Ex quibus colligitur vnica concluſio, per quam reſpondemus quæſtioni, & eſt talis. Secunda intentio indiuidui in communi accepta, vt eſt ratio denominans naturam indiuidui, etiam in communi acceptam, eſt vna, atque vniuoca, & eſt etiam definitum formale huius definitionis, ſicut natura indiuidui denominata eſt vna, & eſt definitum materiale. Probatur vtrumque hac ratione. Secunda intentio indiuidui ęqualiter denominat quodlibet indiuiduum, prædicabile de vno, & natura indiuidui in communi ęqualiter eſt denominata ab ea; ergo vtraque eſt vniuoca, & ſuo modo definitum huius definitionis.

Pro ſolutione primi arg. notandũ eſt, ſecundã intentionẽ indiuidui in cõmuni dupliciter poſſe conſiderari, vt quo & vt quod, & prima conſideratio formalis eſt, quia conſideratur vt forma denominans naturã indiuidui prædicabilẽ de vno. Secunda vero materialis, quia conſideratur tanquam id, quod prædicatur de multis ſecundis intentionibus indiuiduorũ. Vnde ſecundum primam conſiderationem tantũ, pertinet ad præſentẽ definitionem, vt formale definitum eius, ſecundũ aliam vero ad prædicabile ſpeciei pertinet, quia prædicatur de pluribus differẽtibus numero in quid: pertinet quidẽ, non propriè, ſed reductiuè, & impropriè, quia ſicut indiuiduũ quodcũque non prędicatur prædicatione propria pertinẽte ad artẽ, & ſciẽtiã, ſed improprijſſima, & quæ vocatur identica, & naturalis, ita ſecunda intẽtio indiuidui tanquã incõpletũ quid, & impropriè prædicatur de hac, & illa ſecũda intentione indiuidui, & ideo ſolũ per quandã ſimilitudinem denominatur à ſecũda intentione ſpeciei, ſicut naturæ cõpletæ denominãtur propriè. Arg. vero procedit de ſecunda intẽtione indiuidui materialiter conſiderata, & ideo nihil probat contra noſtram concluſionem.

Ad ſecũdũ reſpõdeo, quod per hãc definitionẽ non definitur quodlibet indi- 40

indiuiduum, sed proprium, ac determinatum, quod de vno prædicatur, hoc est de seipso prædicatione identica, & ideo nec definitũ formale est, nisi secunda intentio propria indiuidui, quæ est ratio prædicandi de vno. De indiuiduo vero vago asserunt quidam, nõ definiri hac definitione, quia est complexum, vt quidã homo. Alii vero dicunt nõ definiri, quia nihil determinatum significat, sed vagum quid, quod ad singularia omnia eiusdem naturæ se extendit nullum determinando. Sed vtrumque est falsum. Primum quidem, quia quidam, vel aliquis signa quædam sunt nõ significantia rem distinctam à nomine, cui ad iunguntur, sed particularẽ modum essendi, qui est indiuidualis differentia, à qua denominatur: res autẽ determinata per modũ, vna, & eadem est; ergo indiuiduum vagum, aut ex demonstratione res simplex, & nomen, quod significatur incomplexum, quamuis voce videatur complexum, vt quidam homo significat naturam humanam singularizatam, non significãdo vltimas rationes singularium, per quas distinguitur in diuersis indiuiduis. Hanc vero rem determinatam esse, aut determinatum conceptum manifestum est, quamuis non determinet aliquod indiuiduũ, de quo verificetur in propositione, sed sufficiat in vno, aut altero verificari. Ex quo patet falsum esse secundũ. Quare dicẽdum est indiuiduũ vagum non esse propriè indiuiduum, cum de multis prædicetur, & ideo non pertinere ad præsentem definitionem.

41 Si autem aliquis obiiciat aduersus hanc definitionem indiuidui, illud quod asserit Arist. in prædicamento substantiæ, nempe, *a prima substantia nulla est prædicatio*, quod est idem, ac si dicatur: ab indiuiduo nulla est prædicatio, cum indiuiduũ, & prima substantia idem sint, vnde ex eo videtur sequi indiuiduum nullo modo prædicari, & conseqũter nec de vno, vt in definitione dicitur. Respondetur duplicem esse prædicationem, vnam propriam, & doctrinalem, cuius prædicatum aliquo modo diuersum est à subiecto: alterã impropriã, & non aptam ad doctrinam, vel sciẽtiam, sed quasi naturalem, in qua idẽ est prædicatum, & subiectum; dũ ergo Arist. asseruit à prima substantia, vel ab indiuiduo nullam dari prædicationem, de doctrinali loquitur, & naturalem, seu identicam non excludit, de qua intelligitur hæc definitio Porphyrii. *Indiuiduum est, quod de vno solo prædicatur.*

CAPVT IIII. DE differentia.

TEX. PORPHYR.

Differẽtia vero, & communiter, & proprie, & propriissime dicitur, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Porphyrii in præsenti capite est explicare naturam tertii prædicabilis, quod est differentia. Diuiditur autem caput in duas partes, in quarum prima diuidit differentiam quinque diuisionibus. In secunda eã definit quinque aliis definitionibus. 1

Prima diuisio est, differentia vna est cõmunis, alia propria, & alia propriissima. Communis differentia est illa, qua aliqua differunt accidẽti cõmuni, vt albedo Petri est differentia cõmunis, qua differt Petrus albus à Ioan-

à Ioanne nigro. Differentia propria est, qua differunt aliqua accidenti inseparabili, vt albedo cigni, per quam differt à coruo. Propriissima tandem differentia vocatur illa, per quam distinguntur aliqua specie, vt rationale, per quod differt homo à leone.

Secunda diuisio differentiæ est secundum officium propriũ eius, quod est diuersũ facere, & sic se habet. Differentia quædã est, quæ facit diuersum per se, vt essentialis, alia quæ facit diuersum per accidens, vt accidẽtalis. Hæc diuisio nõ est minus vniuersalis, quã præcedens, quamuis duo tantum membra habeat, quia sub mẽbro eius continentur duo membra primę, nempe differentia communis, & propria.

Tertia diuisione diuiditur etiam differentia secundũ totam suam latitudinem in separabilẽ, & in inseparabilem, ita vt sub secũdo membro cõprehendãtur differentia communis, & propria. Nam differentia separabilis est, qua differunt aliqua accidenti separabili, vt albedo parietis; inseparabilis vero, qua differũt inseparabiliter, vt rationalitate, aut risibilitate.

Quarta diuisio est differẽtię inseparabilis, in inseparabilẽ per se, vt rationale, & inseparabilẽ per accidẽs, vt albedo cigni, & est minus vniuersalis, quam præcedentes, quia subdiuisio est vnius mẽbri tertiæ diuisionis, nẽpe differentiæ inseparabilis, & duo tãtũ mẽbra cõtinet primę, videlicet propriã differẽtiã, & propriissimã.

Vltima diuisio est, differentia vna est, quæ diuidit genus, alia, quæ cõstituit speciẽ, exemplũ ponit in animali, cuius differẽtia cõstitutiua est sensitiuũ; diuisiua vero rationale. Et diuisio hæc minus cõprehendit, quam præcedens, cũ sit subdiuisio quædã vnius mẽbri eius, nẽpe differẽtię inseparabilis per se, potestque vtrũque membrũ eius cõuenire eidẽ differentię, nõ tamen eadem ratione, nec respectu eiusdem, sed diuersorum, quia vtrumque officium exercere potest, vt rationale est differentia diuisiua animalis, & constitutiua hominis.

2 In secũda parte cap. definit differentiã quinque definitionibus, quarũ prima talis est. Differẽtia est, qua species excedit genus, vt homo excedit animal, quia præter naturã sensitiuã eius cõtinet rationalẽ, non contentã actu in eodẽ animali. Hãc vero differentiã asserit habere speciẽ, non à se, nec ex nihilo, sed ab ipso genere in cuius potestate cõtinetur, & ab intellectu educitur de potẽtia eius, & tribuitur speciei, vt ex ea simul cũ genere componatur.

Secũda definitio talis est. Differentia est, quæ prædicatur de pluribus differẽtibus specie in quale quid. Probat Porphyrius differentiã prædicari in quale quid, quia ad quæstionẽ factam de specie, per quid, propriæ respondemus per genus; ad quæstionẽ vero factã per quale, non minus propriè per differentiã. Vt si inquiratur quid est homo, proprie respondemus esse animal; si vero quale animal, nõ minus propriè dicimus esse rationale; ergo genus prædicatur in quid, sed differẽtia in quale, non quidẽ absolutè, quia nõ est qualitas accidentalis, sed pars essẽtialis speciei, & ideo prędicatur in quale, addito, quid, vt denotetur prædicari in quale essẽtiale.

Tertia definitio est, differẽtia separat ea, quæ sub eodẽ genere conueniunt, vt rationale separat hominẽ à leone, cum quo conuenit in animali.

Quarta definitio, differẽtia est, qua differũt à se singula, vt per rationale differt homo à leone: differẽtia enim cõstituit speciẽ, & ab aliis separat eã.

Vltima definitio magis propria videtur, quã præcedẽtes, quia explicat potißimũ actum eius. Ait enim, differentia cõfert ad substantiã rei, & est pars essentiæ, ac definitionis eius. Vtrũque habet rationale, cõfert enim, hoc est, iuuat per se ad substantiam hominis & cum eũ componat cũ animali, est vera pars essentiæ ipsius, & vltima quidẽ, vt per hoc distinguatur à genere. Per has quinque definitiones solũ definit Porphyr. differẽtiam propriißimã, quia hæc sola est essẽtialis, & sola etiã pertinet ad tertium prædicabile.

QVAESTIO I.

Vtr. prima diuisio differẽtiæ in cõmunẽ propriã, & propriißimã sit suff icies.

3 DVobus modis intelligi potest insufficientẽ esse aliquã diuisionem, vel quia aliquod mẽbrum ei deficit, aut quia aliud continet superfluũ. Vtroque autẽ modo insufficiens probatur hęc diuisio differẽtię. Et primo, quod aliqua mẽbra contineat, quę non cõtinentur sub diuisio hoc arg. diuisum huius diuisionis est tertiũ prædicabile, sed differẽtia cõmunis, & propria nõ pertinẽt ad tertiũ prædicabile, sed ad quintũ; ergo non continentur sub diuiso. Probatur minor, quia differentia cõmunis, & propria sunt accidens separabile, & inseparabile, sed hæc pertinent ad quintũ prædicabile, vt notũ est; ergo nõ possũt pertinere ad hãc diuisionẽ.

4 Quod vero alia membra ei deficiãt, duobus aliis arg. probatur. Primo, quia differentia indiuidualis per quã differt vnũ indiuiduũ ab altero, non est cõmunis, nec propria, cũ non sit accidens, nec est propriißima; ergo nõ continetur sub aliquo mẽbro diuisionis, sed aliud pro illa addendũ est. Probatur non esse propriißimã, quia differentia propriißima est specifica, vt docet expressè Porphyrius in eadem diuisione, sed indiuidualis non est specifica, vt notum est; ergo nec est propriißima differentia.

Secũdo, propriæ paßiones specierũ, vt risibilitas, faciunt differre easdem species accidenti inseparabili, & tamen nõ sunt differẽtiæ proprię, ergo nec pertinent ad hanc diuisionẽ. Consequẽtia euidens est, quia nõ possunt ad aduo alia membra pertinere, cum nec sint accidentia separabilia, nec differentiæ specificæ. Sed probatur minor, quia differentia propria, vt Porphyrius asserit in explicatione quartæ diuisionis, suscipiunt magis, & minus, quod cõstat non cõuenire propriis paßionibus specierũ.

Tenendum tamen est diuisionem hanc sufficientem esse. Quod non solum probatur autoritate Porphyrii, & expositorum omniũ, sed hac ratione: Sufficiens diuisio est illa, cui nullũ membrũ deficit, nec aliquod habet, quod non contineatur sub diuiso, sed talis est hæc; ergo sufficiens. Minor probabitur ex solutione argument. 5 Et ad primum, quo probabatur communem, & propriam differentiã, non pertinere ad hanc diuisionem, distinguenda est minor, nam differentia communis, & propria, dupliciter considerari possunt. Primo, vt sunt accidentia quædam, & hoc modo pertinent ad quartum, vel quintum prędicabile. Secundo, vt faciunt differre vnum ab altero accidenti separabili, aut inseparabili: & hoc modo pertinẽt ad hãc diuisionẽ, cuius diuisum nõ est tertium prædicabile: sed quid vniuersalius, nempe differentia secũdum communem rationem, ad essentialem, & accidentalem, sed tertium predicabile sola propriißima cõstituit.

tuit. Cæteræ vero explicantur, vt ex earũ rationibus magis manifesta fiat differẽtia proprijssima, vnde nõ pertinẽt ad duo prędicabilia, sed ad vnũ tantum, quãuis in hoc tertio adducantur ad faciliorẽ eius intelligentiam.

Circa differentiam indiuidualem de qua procedit primũ arg. alterius partis moderni, quidã asserunt essentialem esse, quia indiuiduum non potest sine illa esse, nec intelligi: quod si verum est, erit proprijssima differentia. Sed probatur falsum hoc arg. Essentialia ea solum appellantur, quę prædicata sunt ex aliquo gradu ipsius essentiæ desumpta, vt rationale, ex gradu rationalitatis, & sensitiuũ ex gradu sentiendi; sed differentia indiuidualis non accipitur ex aliquo gradu essentiæ; ergo non est essentialis. Probatur minor, quia vltimus gradus essentiæ, aut naturæ est differentia vltima, per quã constituitur vltima species, sed differẽtia indiuidualis determinat vltimam speciem iam constitutam per vltimã differentiam; ergo non potest esse essentialis, sed extra essentiam indiuidui.

6 Et ita tenendum est, modum potius substantialem esse extra essentiam, aut naturã, quam determinat, atque constituit singularem, aut indiuiduã, & ideo nõ est differẽtia proprijssima, sed propter similitudinẽ, quam habet, cum differentia specifica reducitur ad proprijssimam differentiam. Quod vero sine illa nõ possit esse, nec intelligi indiuiduum, non probat esse essentialem, sed solum esse modum intrinsecum naturam, vel essentiã determinans, nã in relatiuis notum est, non posse vnum esse, nec intelligi, sine alio, vt patrẽ sine filio, & tamen vnum non est de essentia alterius.

Circa proprietates denique specierum est prima opinio Soti, Mercati, & Canteri in expositione textus, asserentiũ, non pertinere ad hãc diuisionem. Quod etiam videtur tenere Toletus in explicatione huius diuisionis. Et ratio eorum est, quia Porphyrius loquens de differentia propria, semper ponit exẽpla in proprietatibus indiuiduorũ, quibus indiuidua differunt accidenti inseparabili. Et in quarta diuisione vocat differẽtias proprias inseparabiles per accidens, quod non conuenit proprijs passionibus specierum, quæ potius sunt inseparabiles per se.

Alij vero affirmant, proprias passiones specierũ reducẽdas esse ad differentiã proprijssimam, quia Porphyrius in 4. diuis. posuit exemplũ differentiarũ inseparabiliũ p se (quas cõstat esse proprijssimas) in proprijs passionib⁹, vt in capacitate disciplinę; ergo sẽtit esse differẽtias proprijssimas.

Cõmunis tamẽ sentẽtia, & vera duo asserit. Primũ, proprias passiones specierũ propriè pertinere ad hãc diuisionẽ aduersus primã sententiã. 2. nõ esse differẽtias proprijssimas, sed proprias, & ideo in secundo mẽbro diuisionis collocari aduersus secũdã. Probatur primum hoc argum. proprietates indiuiduorũ ideo sunt differẽtię proprię, quia faciunt differre indiuidua accidenti inseparabili, sed proprietates specierũ faciunt differre easdem species accidenti inseparabili; ergo sunt differentiæ propriæ.

Probatur. 2. quod nõ sint proprijssimę, testimonio Porph. & ratione; Porphyrius enim in 2. diuisione ita ait. *Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alicui alteratũ facit: sed hæ quidem, quæ communiter, et propriè sunt, alteratum faciunt, quæ vero proprijssimę aliud.* Sed propria passio speciei facit alteratum, & non aliud; ergo ex mente 7

Porphyrii, nõ est differẽtia propriissima, sed propria. Probatur primum, quia alteratũ est accidẽtaliter diuersum, cũ alteratio sit motus circa qualitatem, sed propria passio speciei est verum accidens, & vera qualitas, vt risibilitas; ergo facit alteratum. Probatur secundum, quia illud est aliud ab altero, quod differt ab eo essentia, aut natura, sed propria passio non facit differre vnã speciẽ ab altera essẽtia, aut natura, sed quoddã accidenti proprio; ergo non est differentia propriissima. Probatur etiam ratione, quia differentia propriissima est omniũ maxima, cũ maximã efficiat differẽtiam, nempe essentialẽ, atque specificam, sed propria passio non facit differentiã essentialẽ inter species; ergo nõ est maxima differẽtia, nec erit differentia propriissima.

Ad vltimum igitur arg. neganda est minor, quod propriæ passiones specierum non sint differentiæ propriæ, & quod Porphyrius asserit, differentias proprias suscipere magis, & minus, non de omnibus intelligit, sed de his, quę cõueniunt indiuiduis, in quibus exempla posuit potius quã in propriis passionibus specierum, quia communiter sunt nobis notiores.

QVAESTIO II.

An diuisio differentiæ in communem, propriam, & propriissimam sit generis in species, aut analogi in analogata.

8 VT intelligatur difficultas quæstionis, supponendum est tanquam certum apud omnes, membra huius diuisionis, non conuenire in sola voce, sicut conueniunt significata nominis æquiuoci, sed etiam aliquo modo in re significata, quæ est esse differentias, per quas vnum differt ab altero, iste enim conceptus faciendi differre communis est eis: vnde certum est apud omnes, diuisionem non esse ęquiuocam. Sed an sit vniuoca, aut analoga, in hoc cõsistit difficultas quæstionis.

Cuius solutio maximè dependet ex alia, nempe, an sumatur diuisio realiter, hoc est, pro realibus differentiis facientibus differre vnum ab altero ante operationem intellectus, aut pro secundis intentionibus, seu differentiis realibus, non vt reales sunt, sed vt denominantur à secundis intentionibus, & ideo hoc in primis determinandum est.

Circa quod duæ sunt opiniones. Prima tenet, diuisionẽ non sumi pro differentiis realibus, vt reales sunt, sed pro eisdem, vt denominantur à secundis intẽtionibus, vel pro eisdẽ secundis intentionibus, vt eas denominant, quemadmodũ genus, & species in suis definitionibus. Hæc est Caiet. cap. præsenti, quem secuntur aliqui ex recentioribus.

Probatur hoc arg. quia si pro realibus differentiis acciperetur, mẽbra eius coinciderent, ita vt eadem differentia esset communis, propria, atque propriissima, & ideo nulla esset diuisio. Probatur antecedẽs, quia differentia albedinis respectu parietis est cõmunis, respectu cigni propria, & respectu sui propriissima.

Probatur secundo, quia diuisum huius diuisionis est differẽtia formaliter, & in communi considerata, & membra sunt differentiæ particulares, etiã formaliter acceptæ, sed differẽtia formaliter est ens rationis, sicut genus, & species; ergo accipienda est diuisio pro secundis intentionibus.

Secun-

9 Secunda opinio est cōmunis, quod non pro secundis intentionibus acci piatur diuisio, nec pro differentiis vt denominātur à secundis intentionibus, sed pro eisdē secūdū actus reales faciēdi differe. Ita sentiūt Auicena, Albertus Magnus, Sotus, & plures moderni in præsenti capite & mihi videtur probabilior sententia.

Probatur testimonio Porphyrii, & ratione, verba Porphyrii sunt. *Differentia, quæ alicui adiuncta facit illud diuersum ab alio, vna est communis, alia propria, propriissima altera.* Sed alicui coniungi, & illud facere diuersum ab altero, non conuenit secundis intētionibus, nec differentiis, vt ab eis denominantur, sed secundum actus reales faciendi differe vnum ab altero realiter, ergo realiter in diuisione accipiuntur à Porphyrio, & non pro secundis intentionibus.

10 Ratio vero talis est. Differentiæ istæ possunt sumi, vt prædicabiles sunt, vel vt faciunt differe vnum ab altero, & in prima consideratione non pertinēt ad tertiū prædicabile, sed ad quartum, & quintum, cū prædicentur in quale accidentale, & nō in quale quid: in secunda vero non possunt sumi, vt denominantur à secundis intentionibus, quia actus faciendi differre vnum ab altero, realis est, & ante operationem intellectus eis conuenit, imo sine vlla dependentia ab intellectu, vt patet in albedine, quæ sine dependentia ab intellectu facit differre hominem album à nigro; ergo non potest sumi diuisio hæc pro secundis intentionibus.

Ad primum arg. respondeo, mēbra bonæ diuisionis coincidere posse in eadē re, dummodo distinguantur ratione formali, quod patet in diuisione, boni, in honestū, vtile, & delectabile, cuius membra in virtute realiter coincidunt, satis est distingui rationes eorum formales, quia alia est ratio honestatis, alia vtilis, & alia delectabilis in eadem virtute. Ita ergo differentia cōmunis, propria, & propriissima coincidūt in eadem re, sed semper habent rationes formales distinctas, quia alia est ratio eiusdem differentiæ albedinis, vt communis est differentia, alia, vt est propria, aut propriissima.

Ad secundū distinguenda est maior, quia ratio formalis differētiæ duplex est, vna est ratio prædicabilis, alia est ratio faciendi differre: dū ergo dicitur differentiam in hac diuisione sumi formaliter, si sensus sit de ratione formali prædicandi falsum est antecedens; si vero de ratione formali faciendi differe verum: sed tūc neganda est minor, quod differentia hoc modo considerata formaliter sit ens rationis, est enim reale potius per realem actum faciendi differe vnum ab altero. 11

Hoc iam supposito, de alio agendū est, quod principaliter quæritur, an diuisio sit vniuoca, vel analoga. Et est prima opinio eorum, qui tenēt diuisionem sumi pro secundis intentionibus, & propterea esse diuisionē vniuocam generis in species, ita vt differentia in communi prout denominatur à secunda intentione, g[illegible] sit ad differētiam communem, propriā, & propriissimam, prout denominantur etiam à secundis intentionibus, consideratas.

Probant ex Porphyrio, qui in textu vocat mēbra huius diuisionis tres species differentiæ; sentit ergo diuisā esse tanquā genus in suas species.

Deinde ratione, quia licet sumpta diuisione realiter nō possint mēbra eius vniuocè cōuenire, cū sola diffe-

rētia propriissima faciat differe simpliciter, cæteræ vero non nisi secundum quid, quia solum faciunt differe accidentaliter, sed vt denominantur à secunda intentione differentiæ, æqualiter conuenit illis ratio differentiæ, sicut ratio generis pro secunda intentione æqualiter conuenit generibus substātiæ, & accidētis.

12 Secunda sententia est aliorum omnium, qui tenuerunt, diuisionem hāc sumi realiter à Porphyrio, & consequenter asserunt, esse analogi in analogata: quod etiam tenet Caiet. quāuis sentiat sumi pro secundis intentionibus. Et hæc est probabilior sententia.

Itaque duo asserimus. Primum est, diuisionem sumptam realiter esse analogi in analogata, quod concedūt auctores vtriusque opinionis. Et probatur euidenter, quia illa, quæ differunt substantialiter, differunt simpliciter: quæ vero differunt accidentaliter; differunt secundum quid, sed sola differentia propriissima facit differre substantialiter; duæ vero aliæ solum accidentaliter; ergo in ratione faciendi differre realiter, non vniuocè, sed solum analogicè cōuenire possunt.

Secundo asserimus, quod etiam si accipiatur diuisio pro secundis intētionibus, aut pro differentiis, vt ab eis denominantur, non est generis in species, sed analogi in analogata, vt asseruit Caiet. Quod probatur hoc arg. Membra huius diuisionis, vel cōsiderantur sub ratione prædicabilis, vel sub ratione faciēdi diferre, & in prima consideratione, communis, & propria non pertinent ad tertium prædicabile, quia non prædicantur in quale quid, sed ad quartū, & quintum, cum prędicentur in quale accidentale, proprio, vel cōmuni. Et certè si in ratione prædicabilis differentia in communi esset genus, & membra essent species, distinguerētur specie in ratione prædicabilis, & ideo duo, aut tria prædicabilia differentiæ essent multiplicanda. In secunda vero non denominantur à secundis intentionibus, quia facere differre accidenti proprio, aut communi, non dependet ab intellectu, sed est actus realis ante operationem intellectus eis conueniens, in quo non possunt vniuocè conuenire cum differentia propriissima, quia istę nō faciūt differre, nisi secundum quid, & per attributionem ad differentiā propriissimam, quæ sola facit diferre substantialiter, & simpliciter, ergo repugnat membra huius diuisionis habere cōuenientiam vniuocam. Sed etiā si in ratione faciendi differre, denominarentur à secundis intentionibus, nō possent cōuenire vniuocè. Probatur, quia facere differe in cōmuni sumptum, analogum est, cum primo, & per se conueniat differētię propriissime facienti differre substātialiter, & solum secundum quid cæteris facientibus differre accidentaliter, ergo nec secundæ intentiones denominantes hæc membra possunt conuenire vniuocè. Probatur consequentia, quia vna est ratio faciēdi differre simpliciter, alia faciendi differer secundū quid; ergo sicut facere differre in communi est analogum, sic etiam ratio faciendi differre in communi erit analoga.

Ad testimonium Porphyrii pro alia sentētia facile respondeo, tres species differētiæ appellasse mēbra huius diuisionis, id est, tres modos differentię, non propriè de specie loquēs, sed per similitudinem. 13

Ad arg. negandum est antecedēs ex ea parte, qua dicit membra huius

ius diuisionis, vt denominãtur à secũdis intentionibus vniuocè conuenire, quia nec denominantur ab illis, cum non pendeant ab intellectu in ratione faciendi differre, & etiam si denominarentur, non possent vniuocè denominari, quia conceptus faciẽdi differre quantumcumque abstrahatur, non potest æqualiter participari ab his, quę non faciunt differre, nisi accidentaliter, & ab eo, quod facit differre substantialiter, sicut cõceptus entis nõ potest abstrahi, quin diuerso modo participabilis sit ab ente simpliciter, quod est substantia, & ab ente secundum quid, quod est accidens.

Et si dicatur verum hoc esse, si
14 membra diuisionis accipiantur realiter, sed vt denominantur à secũdis intentionibus æqualiter eis conuenire rationem communẽ faciendi differe, sicut generibus substantiæ, & accidẽtis, vt animali, & colori vniuocè conuenit ratio generis, quia æqualiter denominantur à secunda intentione, quamuis sumpta realiter, nihil commune vniuocum habere possint. Respondeo diuersam esse rationem de generibus, & differentiis, sub ratione faciendi differre sumptis, quia genera substantiæ, & accidentis eodem modo sunt in multis speciebus, & de illis prædicantur in quid, & ideo vniuoca est eis denominatio vniuersalis, & generis à secunda intẽtione: sed differentiis substantialib⁹ & accidentalibus non potest esse vniuoca ratio faciẽdi differre, sed semper est inæqualis, quia simpliciter à propriissima tanquam à substantiali, & secundum quid participatur ab aliis tanquam ab accidentalibus, sicut ratio entis à substantia, & accidenti. Vnde quantũcumque abstrahatur, aut consideretur in ordine ad secundas intentiones, semper adducit secũ inæqualitatẽ, & analogiam.

QVAESTIO III.

An uerum sit genus sumi a materia, & differentia a forma, & quomodo intelligendum.

HIs locutionibus, genus sumitur
à materia, & differentia sumi- 15
tur à forma, vtitur Arist. 8. Meta. tex. 9. vbi inquit. *Aliquid de aliquo significat ratio definitiua, & oportet, hoc quidem vt materiam, illud vero vt formã esse*. Et eas sũpsit ab eo tota schola, præcipue D. Tho. in opus. de ente & essẽtia, c. 7. & 9. & 1. p. quæst. 85. art. 5. ad 3.

Sed hoc arg. probãtur falsæ. Multa sunt, in quibus dãtur vera genera, & veræ differentiæ, quæ nõ possunt sumi à materia, nec à forma; ergo locutiones istæ nõ sunt vniuersaliter veræ. Probatur antecedẽs in Angelis; in quibus est, aut esse potest distinctio specifica; ergo verum genus, & vera differẽtia: sed nõ habẽt materiã, nec formam, à quibus sumãtur, cum sint substãtiæ spirituales, & simplices, hoc est, non cõpositæ ex materia, & forma, ergo non est verũ, genus sumi à materia, & differentia à forma.

Tota difficultas huius quæst. consistit in explicandis his locutionibus, nã ex earum explicatione constabit, in quo sẽsu verę sint. Tria autẽ sunt in quibus reperiũtur genus, & differẽtia, nẽpe substantiæ corporeę, substantiæ spirituales, & accidẽtia: ideo de singulis eodem ordine explicandum est, quomodo, aut à quo in eis sumatur genus, & differentia.

Et primo de substantiis corpo- 16
reis, in quibus, vt veritas harum locutionum intelligatur, tria sunt notanda. Primum est, compositionem

speciei ex genere,& differentia non esse Physicam,sed Metaphysicam,& ideo non est ex rebus,sed ex conceptibus,non quidem formalibus,quia cōceptus formales sunt qualitates,& accidentia in intellectu inhęrentia, sed obiectiuis, qui repręsentātur per formales,vt cōpositiohominis,nō est ex cōceptibus formalibus animalis, &rationalis in intellectu existētibus sed ex gradibus naturæ sensitiuæ,& rationalis,qui p ipsos repręsentātur. Vnde genus,& differentia nō sunt diuersę res,etiā partiales sicut materia & forma,nec ex eis cōponitur aliqua tertia res distincta à quolibet , sicut cōponitur ex materia,&forma tertia quædā res Physica distincta realiter à qualibet, quamuis non ab eisdē simul sumptis, & vnitis , sed genus & differentia sunt diuersi cōceptus obiectiui eiusdem rei, & species ex eis composita , non est res distincta ab vtroque, nec à quolibet eorum, sed cōceptus quidam obiectiuus totalis, & completus , ex conceptibus generis,& differentiæ compositis.

17 Secundo notandū est , conceptum generis, & differentiæ sic se habere, vt ille sit potentialis,atque imperfectus,determinabilis tamen,& perfectibilis per cōceptum differentiæ,& conceptū differentiæ habere modū actus eum determinantis,atque contrahētis.Vnde sequitur genus ex imperfectiori gradu naturę desumi, differētiam vero ex perfectiori,& quia radix totius potentialitatis in rebus materialibus est materia, quæ in sua essentia nullum habet actum,sed est pura potentia determinabilis per formam,tanquā per propriū actū,& radix totius actualitatis est forma,per quam determinatur materia ad talē speciē,ideo dictū est ab Arist. genus sumi à materia,& differētiā à forma, quod solum intellexit in rebus materialibus,in quib' cōpositio Metaphysica ex genere,& differētia pręsupponit tanquā fundamentū compositionem Physicam ex materia,& forma.

Tertio notanda est differētia,quā ponit D.Tho. vbi supra inter materiā,& formam ex vna parte,& genus, ac differentiā ex alia, quod illæ solū habent modū,& officium partium,& ideo nunquā pręedicantur de toto;nūquam enim verū est,hominē esse animam,aut corpus,sed genus, & differentia vtrūque habent respectu speciei,nempe rationem totius,&partis. Et huius ratio est , quia duo officia exercēt respectu illius,prædicatorū, vniuersalium,& partium, vtrumque enim per se sumptum prędicatur de specie,& ex eisdem tanquā ex partibus simul concurrentibus componitur. Vnde cum componere sit officium partis,& ex alia parte nihil prędicetur de altero formaliter per modum partis , sed per modum totius, sequitur quod genus, & differentia, vt componunt speciem,habeant modum partis,& vt prædicātur de illa, modum totius; genus quidem modū totius potentialis ; differentia vero modum totius actualis, ita vt genus proprium gradum imperfectæ naturæ actu includat: differentiam vero solum in potentia, & differentia vtrumque gradum actu , sed genericū quasi præsuppositū,& pro materiali;propriū vero pro formali,vt animal gradū naturę sensitiuę actu,& rationalis in potentia:rationale vero gradū naturę sensitiuæ pro materiali,& quasi præsuppositū: gradū vero naturæ rationalis formaliter.

Vltimo notādū,quod cōpositio speciei potest dupliciter cōsiderari,in fieri,& in facto esse , vel clarius dū fit, vel dū iā est facta,& si cōsideretur in 18

fieri,

fieri verũ eſt ſpeciem cõponi ex ge-
nere,vt genus eſt formaliter,hoc eſt
vt totum potentiale,& ex differen-
tia vt totum actuale,ſed in facto eſ-
ſe non componitur ex genere,vt ge
nus eſt,nec ex differentia,vt differẽ
tia eſt,ſed ex natura generica,& dif
ferentiali tanquam ex partibus. Et
ratio huius eſt , quia licet genus in
principio compoſitionis ſit totum
potentiale,ſed dum iam eſt actu con
iunctum cum differẽtia, coarctatum
eſt, atque determinatum , ita vt ad
alias ſpecies vt ſic non ſe extendat.
In quo differt à materia, quæ etiam
dum eſt coniuncta vni formæ,habet
potentiam ad alias: ſed genus vt iã
actu coniunctum vni differentiæ ,
non habet potentiam ad alias; & ra
tio huius differentiæ eſt, quia poten
tia materiæ ad omnes formas eſt na
turalis,& ideo non amittitur per cõ
iunctionem cum vna, aut altera for
ma , ſed potentia generis prouenit
illi ex eo,quod tali modo concipitur
ab intellectu, nempe per modum ha
bentis,ſed imperfecti,& perfectibi-
lis per aliud, quod eſt concipi vt to-
tum potentiale , quando vero actu
coniungitur ab intellectu cum diffe
rentia, alio modo concipitur , non
quidem per modum habentis , ſed
per modum actualis componentis
hanc ſpeciem determinatam,& per-
tinentis ad naturam eius cum qua
idem eſt, quia animal in homine ho
mo eſt:vnde vt ſic conceptum limi-
tato modo non habet potentiam, vt
coniungatur differẽtiæ leonis.Itaq;
potentia generis ſolum proueniebat
ei,ex eo quod cõcipiebatur per mo-
dum totius contrahibilis , ſed dum
iam conſideratur actu coniunctum
cum differentia,non permanet idem
modus concipiendi,ſed alio modo di
uerſo concipitur; ergo non perma-
net eadem potentia,quæ tamen per
manet in materia, quia eam habet à
natura, & natura non variatur.

Ex tota hac doctrina ſequũtur duæ
concluſiones , quibus reſpondemus 19
ad primam partem quæſtionis. Pri-
ma concluſio eſt,in rebus materiali-
bus prima radix totius potentialita
tis eſt materia,& prima radix totius
actualitatis forma,& ideo verum eſt
in eis genus ſumi formaliter à tota
ipſa natura,vt concipitur ſub gradu
imperfecto,& perfectibili per diffe-
rentiam,radicaliter vero à materia.
Et differẽtiam ſumi formaliter etiã
à tota natura vt concepta ſub gradu
perfecto , radicaliter vero à forma.
Prima pars per ſe nota eſt in rebus
phyſicis , quare non indiget proba-
tione. Secunda vero probatur , quia
propria & formalis ratio generis Me
taphyſici eſt eſſe totum potentiale
contrahibile per differentias oppoſi
tas , & propria ratio differentiæ eſt
eſſe actum, per quem idem genus cõ
trahitur ad conſtituendam ſpeciem,
& vtrumque eſt prædicatum vniuer
ſale ſpeciei , quod neceſſe eſt totum
continere , quod ſpecies ſecundum
proprium modum;genus quidem ac
tu ſimul,& potentia;differentia ve-
ro actu, licet diuerſa ratione, atque
ſpecies : vnde neceſſe eſt vtrumque
ſumi à tota natura ſpeciei formali-
ter,radicaliter vero à materia genus,
& differentia à forma. Quia verum
eſt primam radicem generis in his
rebus eſſe materiam,& primam radi
cem differentiæ formam, in quo ſen
ſu dictum eſt ab Ariſtotele, & à ce-
teris omnibus intellectum , quod
genus ſumatur à materia , & dif-
ferentia à forma , in rebus quidem
materialibus,in quibus ſolum poteſt
eſſe verum.Et ex hoc ſolutum eſt ar-
gum. in principio propoſitum.

Secundo explicandum eſt breuiter, à quo ſumatur ratio generis, & differentiæ in ſubſtantiis ſpiritualibus. In quibus certum eſt, non ſumi à materia, nec à forma, cum eas non habeant: dicimus ergo etiam in his ſumi genus ab aliquo habente ſimilitudinem materiæ, & differentiam ab aliquo habente ſimilitudinem formæ. Quod hoc modo intelligendum eſt.

20 Actualitas, atque perfectio eſſentiæ creatæ, per quam eſt, & ſit extra cauſas, eſt eſſe actualis exiſtentię, realiter, aut ſola ratione ab eadem eſſentia diſtinctum. Vnde, quo magis gradus eſſentiæ, aut eſſentialia prædicata proxima ſunt eidem actui, perfectiora eſſe intelliguntur, & ideo magis habere de actu, & minus de potentia; & quo magis ab eo diſtant, minus actualia, & magis potẽtialia. Gratia exempli, inter gradus eſſentialis hominis proxime accedit ad actum eſſendi rationalis, quia ei conuenit proxime, aut immediate exiſtẽtia, nã vltimus gradus eſſentialis perfectionis eſt, vltra quem non eſt alius, ſed ſolum ſubſtantialis modus actualis exiſtentiæ. Gradus vero animalis minus proxime, & remotiſſime gradus ſubſtantiæ; quare gradus iſte erit magis potentialis, cum magis diſtet ab actu. Cum ergo genus ſit potentiale quid, atque contrahile per differentias, & differentia actus, per quem genus cõtrahitur, primum genus cuiuſlibet ſpeciei ſubſtantialis à tota ipſa eſſentia ſecundũ gradũ ſubſtantiæ ſumitur, tanquam à prima potentia in genere Metaphyſico materiæ ſimili, & ſic de cæteris generibus intermediis ſecundũ maiorẽ, vel minorem approximationem ad ſpeciem vltimam, quæ proxima eſt actuali exiſtẽtiæ. Vt genus corporis etiam à tota ipſa natura hominis ſub gradu corporeitatis accepta, & genus viuẽtis à tota natura ſub gradu vitæ concepta, & tandem genus animalis à tota natura ſub gradu ſentiendi, & hoc eſt vltimum genus, cum vltra illud nullus ſit alius gradus potentialis naturæ, ſed infimæ tantum ſpecies. Vltimus vero gradus ſecundum quem eadem natura hominis proxime capax eſt actualis exiſtentiæ, rationalis eſt; vnde cum differentia ſit actus contrahens genus, à tota natura hominis ſub gradu rationalis conſiderata ſumitur, tanquam ab actu formæ ſimili, ſicque de cæteris differentiis ſpecierum.

21 Ex his intelligitur quonam modo accipiantur genus, & differentia in Angelis. Cõueniũt enim cum corporibus in gradu ſubſtantiæ remotiſſimo ab actuali exiſtentia, & ideo primum genus eorum à tota ipſa natura ſpirituali ſub gradu ſubſtãtiæ maxime potentiali, materiæ quæ ſimili ſumitur. Secundum vero à tota eadẽ natura ſub gradu ſpirituali, aut incorporeo adhuc omnibus communi, ſed minus remoto ab actuali exiſtentia. Et ſi quæ ſunt alia intermedia genera nobis incognita, eodem modo ſumuntur à tota natura ſub aliquo gradu concepta, magis, aut minus remoto ab exiſtentia. Differentia vero à tota etiam natura ſub gradu proximo eidem actuali exiſtentiæ. Loquor autem de differẽtia vltima; nam ſubalternæ inter media genera contrahentes tanquam imperfectiores ab aliis gradibus naturæ imperfectioribus ſumuntur, quemadmodum differentiæ ſubſtantiæ corporeæ, quod facile poteſt intelligi.

De accidentibus tandem dicimus eſſe in duplici differentia, nam quædam ſunt relatiua, de quibus in præ-

dica-

dicamento ad aliquid dicetur, quonam modo, vel à quo genus, & differentiam sumant. Alia vero absoluta, de quibus illud est certum, quod essentialis sit eis attributio ad substantiam, cum aliquid eius sint, & nõ tam entia appellentur, quam entis entia, hoc est substantię: cui inherere nata sunt ex propria natura. Primũ igitur eorum genus sumitur à gradu essendi: quem participãt ab ente vniuersalissimo, cũ attributione ad substantiam tanquam remotissimo ab actuali existentia, & ideo magis potentiali ad similitudinem materiæ. Vt primum genus quantitatis à gradu, seu modo extendendi substantiã, & alia inter media genera ab aliis gradibus secundum proportionem iam explicatam.

Differentia vero desumitur per ordinem ad proprium principiũ, aut causam, à quo causatur, quod in propriis passionibus manifestum est, nã differentia risibilitatis per ordinem ad rationalitatem, ex qua tanquam ex proprio principio naturaliter procedit, desumenda est, & sic de cæteris. Et eodem fere modo in accidentibus communibus, quia licet plura habeant subiecta, semper tamen habent aliquam propriam causam in eis ad quam ordinantur, & per ordinem ad illam sumitur differentia eorum, & hæc est causa propter quam semper, & necessario definiuntur accidentia per subiectum, siue in concreto, vel in abstracto definiantur, quia tam in genere, quam in differẽtia eorum essentialiter includitur ordo ad subiectum, quem vocare solent inhęrentiam aptitudinalem.

QVAESTIO IIII.

An cõpositio speciei ex genere, & differẽtia sit realis, uel tantũ rationis.

De speciebus naturæ realis procedit quęstio, an compositio Metaphysica earum sit realis, vel rationis, vt compositio hominis ex animali, & rationali: nam de speciebus, quæ reperiũtur in entibus rationis, certum est non esse reales, quia natura entis rationis non est realis, sed facta ab intellectu, ergo nulla cõpositio in ea fieri potest, quæ sit realis. 22

Ad compositionem vero realẽ duę sunt conditiones necessariæ, & quæ sufficiunt, vt talis dicatur. Prima est, quod partes, aut componẽtia sint realia. Probatur, quia ex compositione reali, aliquid etiam reale debet resultare, sed si componentia non sint realia, nihil reale ex eorum compositione resultabit, vt notum est, ergo realia esse debent.

23 Secunda conditio est, quod sint distincta realiter, aut ex natura rei, nã si solum per intellectum non efficient compositionem realem, sed rationis tantum: & huius ratio est, quia compositio est quasi vnio multorum, si vero multa hæc non distinguntur realiter, non erunt multa realiter, ergo non efficient compositionẽ realẽ.

Et de prima conditione certũ est, apud omnes concurrere in compositione Metaphysica speciei ex genere, & differentia, nam conceptus obiectiui ex quibus fit, sunt gradus naturæ genericæ, & differentialis, qui verè sunt reales, vt gradus naturæ sensitiuæ, quem dicit animal, & gradus naturæ rationalis, quem dicit rationale reales sunt, ergo componentia sunt realia.

24 Ad secundã igitur conditionẽ reducitur tota difficultas quęstionis, an gradus isti, vel conceptus obiectiui sint realiter distincti; nã si distincti fuerint realiter, realis erit cõpositio; si vero

si vero distinguātur sola ratione,nō sed ante erit realis, sed rationis, sed distinctio triplex est vna realis, alia ex natura rei, & tertia est distinctio rationis.Realis dicitur illa,quę est inter duas res,vt interPetrū,& Ioānē, distinctio ex natura rei ponitur inter rē,& modū eius, vt inter pūctū, & lineam,vel etiam ponitur ab aliis inter rationes formales eiusdem rei, sed distinctas ante operationem intellectus, vt inter actionem, & passionem, quæ sunt idem motus realiter, ponit Scotus distinctionem ex natura rei,quia asserit distingui rationem formalem actionis, & passionis ante operationem intellectus. Distinctio vero rationis vocatur ab omnibus illa, quæ non est inter aliqua à parte rei, sed fit ab intellectu.

His suppositis,duæ sunt opiniones, prima Scoti in 2.d.3. quæst.1. & 7. Metaphysicæ q.16.vbi affirmat gradum generis,& differentię distingui ex natura rei, in quantum sunt rationes formales distinctæ ante operationem intellectus, & cum ex eis fiat compositio speciei, consequēter debet concedere talem compositionem esse realem, si non ex rebus diuersis,saltem ex rationibus formalibus eiusdem rei, ante operationem intellectus distinctis. Scotum secuntur Antonius Andræas in 2. loco citato, Ferra.1,lib. contra gentes cap.
25 24.& 42.Fonseca 2.lib.Metaphysicæ cap 2. textu 11. & lib.4. cap.2.q. 4. sectio 3.

Probatur 1.quia gradus differentialis realiter perficit gradum genericum,& non tantum per intellectum,ergo differentia ex natura rei contrahit genus: sed contrahere genus,est componere cum eo speciem, ergo realiter componit speciem,quare erit compositio realis. Vtraque cō sequentia potest probari hoc exemplo,nam gradus rationalitatis perficit gradum naturæ sensitiuæ,& perficit perfectione reali, quia natura sensitiua magis perfecta est realiter in homine,quā in animali,ideo realiter dicitur contrahere genus, quia contrahere nihil aliud est,quam determinare, atque perficere.

Secundo probatur,quia si rationale nō esset distinctū realiter ab animali, non esset distinctum realiter ab equo: consequens est falsum,ergo etiam antecedens.Probatur consequentia, nam quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, si ergo rationale est idem cum animali, ergo etiam inhibile, quod est differentia equi,erit idem cum eodē animali. Et ita rationale, & inhibile erunt idem realiter,& consequenter rationale, & equus, quod patet esse falsum.Et confirmari potest,quia ea distinguntur realiter,quorum vnum potest separari ab altero,sed quælibet differentia potest separari à genere,& separabitur, si species quam constituit pereat , ergo distinguitur realiter ab eo.

Secunda opinio tenet,gradum generis, & differentiæ, aut conceptus obiectiuì vtriusque , nec distingui realiter,nec ex natura rei,sed tantum per intellectum,& ideo tantum distinctione rationis. Et consequenter compositionem speciei non esse realē,sed factam ab intellectu. Hæc est D.Thom.in opusc.de ente,& essentiæ cap.4.7.Meta.lectio.4.& 1.part. quæst.50.art.4.ad 1.& q.76.art.3.ad 4. quam secuntur Alexan. Alens. 7. Meta.tit.11.& lib.5.titu.10.Duran.in 2.d.3.quæst.2.nu.14. Herueus,quodlib.1.q.9.Greg. in 1,d. 38. & ibidem Gab. cum cæteris nominalibus, Capreol.in 1.d.8.q.2.ar.3.Caie.de ente, essen-

essentia ca 4. quæst. 6. §. ad 2. dubiũ, Soncinas 7. Meta. quæst. 36. Iauel. ibidem. q. 18. Nimphus in elucidario lib. 7. dispu. 15. cap. 3. & 4. Sotus q. 1. vniuersalium, concl. 3. & quæst. 3. art. 2. Toletus quæst. 3. vniuers. & est communis iam in schola, & vera.

26 Sed explicanda prius est, deinde probanda, & pro eius explicatione notandum 1. compositionem speciei, ex genere, & differentia Metaphysicam esse, & non physicam, & ideo non fieri ex eis tanquam ex diuersis rebus, vt fit compositio physica ex materia, & forma, quæ sunt res diuersæ, sed tanquam ex diuersis gradibus essentialibus eiusdem rei, vt compositio hominis ex gradu naturæ sensitiuæ, & rationalis. Quare de compositione physica non est dubiũ, quin sit realis, sed de compositione Metaphysica maxima dubitãdi ratio esse potest, quia non est certum, an gradus isti, aut conceptus distincti sint ex natura rei, vel solum distinguantur per intellectum.

27 Secundo notandum, genus, & differentiam tribus modis sumi posse, 1. vt sunt in diuersis speciebus, & indiuiduis, vt animal in leone, aut hoc leone, & rationale in homine, & in hoc, aut illo homine. Et hoc modo certum est, non solum ex natura rei, sed realiter distingui, nam animal, quod est in homine, aliud est essentialiter ab animali, quod est in equo, quia per coniunctionem cum differẽtia rationali fit homo, & per coniunctionem cũ differentia equi fit equus licet vt abstractum à differentiis sit vnum, & idem vnitate solum generica, quæ non tollit distinctionem specificã, quam habet in diuersis speciebus per diuersas differentias, vt animal, quod est in hoc homine, & animal, quod est in hoc leone, distinctã habent entitatem realem. Secundo modo sumuntur prout sunt in eadẽ specie, aut in eodem indiuiduo, vt in homine animal, & rationale, & in Petro hoc animal, & hoc rationale. Tertio prout genus consideratur abstractum ab speciebus, & differentiis, & vt contrahibile per eas, & hoc modo dicitur esse extra rationem differentiarum, quia eas non includit actu, sed gradum proprium suæ naturæ, vt animal abstractum solum actu includit gradum naturæ sensitiuæ, non rationalis, aut irrationalis, nisi in potentia tantum. Et de gradu generis, & differentiæ his duobus modis postremis sumptis, affirmat Scotus ante operationem intellectus, & ex natura rei distingui, sed negat D. Thom. & qui eum secuntur, & asserunt solum distingui per intellectũ, & ideo solum ratione.

Tertio notandum, quod licet Scotus, & alii sentiant, gradus omnes genericos, & differentiales eiusdem speciei à diuersis formis substantialibus procedere, sed D. Thom. cuius sentẽtia communis est iam in schola, tenet ab eadem forma substantiali tribui, vt omnes gradus essentiales homini, nẽpe gradum substantiæ, gradum corporis, gradum viuentis, gradum naturæ sensitiuæ, & rationalis ab eadem anima rationali procedere, nec esse aliam formam substantialem in homine. Cũ tamen Scotus pro gradu substãtię, & gradu corporis ponat vnã formã substantialẽ, quã vocat formã corporeitatis, & pro reliquis gradibus inferioribus aliam distinctã realiter, nempe animam rationalem. Et hæc diuersitas formarum videtur arguere distinctionem aliquam ex natura rei inter gradus essentiales ab eis prouenientibus. Sicut identitas formæ substantialis apud D. Thomam arguit

arguit identitatem eorum.

28 His prænotatis, probatur communis sententia duplici argum. 1. quia si genus distinguitur ex natura rei à differentiis, aut distinguitur vt abstractum ab eis, hoc est tanquam gradus vniuersalis à particularibus, vt animal in communi ab equo, & leone; vel vt contractum in speciebus, & indiuiduis, vt in Petro hoc animal, & hoc rationale; sed neutro modo distingui potest, ergo non distinguuntur isti gradus ex natura rei. Maior est necessaria, quia his tantum duobus modis cōsiderari possunt in ordine Metaphysico, vt notauimus, sed probatur minor, nam si distinguū tur tanquam vniuersale à particularibus; ergo datur vniuersale ante operationem intellectus, quod superius probauimus falsum. Quod vero non possint distingui tāquam diuersi gradus singularizati in Petro, probo. Quia in vno indiuiduo tantū datur vna differentia indiuidualis realiter, per quam omnes gradus generici, & differentiales fiunt singulares (licet vnicuique gradui correspondeat sua differentia indiuidualis sola ratione distincta, vt gradui corporis, hoc corpus, & gradui animalis hoc animal, &c.) sed gradus omnes, & singuli sunt idem ex natura rei cum differentia indiuiduali Petri eos contrahente, ergo sunt idem inter se. Probatur minor, nam si ex natura rei distinguerentur, eodem modo sequitur dari vniuersale ex natura rei, & ante operationem intellectus distinctum à singulari.

Secundo, omnes isti gradus generici, & differentiales tribuuntur ab eadem forma substantiali, omnes sumū tur ab eadem natura reali, imo omnes reperiūtur in eadem forma physica, quæ est eadem entitas simplex, ergo non possunt distingui nisi à solo intellectu. Consequentia euidens est, quia in eadem entitate simplici, in eadem essentia, & natura, nihil potest esse distinctum ex natura rei. Sed probatur antecedens, quia ab eadem natura humana reali sumuntur omnes gradus generici, & differentiales, à substantia vsque ad naturā sensitiuam, & rationalem, omnes etiam in eadem natura reali Petri reperiū tur, cum qua eadem res sunt, omnes denique in eadē entitate simplici anima rationalis in qua fūdātur, nā eadē est forma substātialis, corporea, vitalis, sensitiua, & rationalis; ergo sicut gradus isti physice loquendo, non possunt distingui, nisi ab intellectu, minus distingui poterūt Metaphysicè eos accipiendo.

Sed si non distinguntur nisi sola ratione, explicandum est, qua distinctione rationis: quia duplex distingui solet, vna habens fundamentum in reipsa cōcepta, quæ appellatur distinctio rationis ratiocinatæ; alia in solo intellectu imperfecte cōcipiēte, hoc est per plures cōceptus ea, quæ per vnū cōcipi possunt, quā vocāt distinctionē rationis ratiocinantis, vt qua distinguitur Petrus à seipso in hac prædicatione idētica, Petrus est Petrus. Respōdeo distingui genus à differētia distinctione rationis ratiocinatæ. Et ratio est manifesta, quia in eadē essētia specifica reperitur vterq; gradus, & secundū eos habet operationes realiter distinctas. Vt homo secundū gradū genericum animalis habet operationes sensitiuas, vt videre, & audire, & secundū gradū differentiæ habet operationes rationales intellectus, & voluntatis; ergo habet fūdamētū ex parte sua, vt intellectus distinguat in ea gradū genericū à differentiali. Verū quidem est, quod intelle- 29

tellectus noster nō distingueret hos gradus, nisi imperfecto modo cognosceret, sed nec sufficeret imperfectus modus cognoscēdi, nisi in reipsa daretur fundamētum, & cū nō detur in Petro fundamētū distinguendi eū à seipso, nō potest intellect⁹ tali distinctione eū distinguere, sed solū alia, minori, quę vocatur rationis ratiocinātis

30 Ex his omnib⁹ colligitur hæc cōclusio, qua respōdetur quæstioni, licet cōpositio speciei ex genere, & differentia realis sit ex parte cōponentiū realium, sed ex parte distinctionis eorū non est realis, sed rationis, & cū vtraq; cōditio necessaria sit ad realē cōpositionē, nēpe, cōponētia esse realia, & realiter, aut ex natura rei distincta, simpliciter loquēdo nō est cōpositio realis vocanda, sed rationis, facta ab intellectu, eodē modo, quo fieret ex natura rei, si gradus genericus, & differentialis essent distincti ex natura rei.

Ad 1. arg. negandū est antecedens, quod gradus differentialis perficiat genericū ex natura rei, nā cū nō sint distincti ex natura rei, sed idē, nec ex natura rei cōiungi possunt, & ideo nec vnū perficere alterū; nam si non sunt distincti, nō erūt vnus, & alter, solū ergo perficit illū supposita distinctione facta ab intellectu inter eos, & ideo solū per intellectū vnus perficit alterū; sicut solū per intellectū distinguētem eos coniūgitur illi. Itaq; realis est perfectio, quā habet grad⁹ genericus in specie, per gradū differētialē, & nō ens rationis, sed sicut ex natura rei nō sūt distincti, ita ex natura rei eadē est perfectio in eo semper: sed quia intellect⁹ distinguēs ea, quę ex natura rei nō sūt distincta, considerat vnū nō cōsiderato alio, & ideo sub esse quodam imperfecto, & perfectibili per aliū, dicitur vnus perficere aliū, quod nō est verū ex natura rei, cū nec sint distincti, sed solū per intellectū distinguentē, realis ergo est perfectio ipsa, quā vnus accipit ab alio supposita distinctione, quā facit intellect⁹, & ideo propter defectū distinctionis falsū est, quod vnus perficiat alterū ex natura rei, nā vtrūque requiritur, vt verū sit, nēpe, quod sint distincti ex natura rei, & etiā ex natura rei vnū cōtrahat, aut determinet alterū: quare deficiēte altero, deficit etiam veritas antecedentis.

Ad 2. neganda est cōsequentia, &
cū sic probatur, si rationale est idem 31
cū animali, ergo etiā cū equo, iterum neganda est cōsequentia, nā animal, nō est quid tertiū respectu rationalis & inhibilis, nisi solū per intellectū quia à parte rei distinctū animal est in homine, & equo, & ideo nō sequitur, quod si rationale est idem cū animali, & etiam inhibile, sint idē inter se, quia nō sunt idē cū eo, tanquā cū aliquo tertio ex natura rei, sed tāquā aliquo tertio secūdum rationē. Bene autē potest intelligi quod duo aliqua sint idē cū aliquo tertio sola ratione ab eis distincto, & nō sint eadē inter sese, vt Petrus, & Ioannes sunt idē cū homine abstracto ab eis, & inter se distinguūtur realiter. Itaq; vt principiū illud verū sit, quęcunq; sunt eadē vni tertio, sunt eadē inter se, requiritur, quod sit tertiū ex natura rei distinctū ab vtroq; ex defectu igitur distinctionis fit, vt cū gen⁹ nō sit tertiū ante operationē intellectus respectu differētiarū & specierū, nō possint cū eo cōparari ex natura rei, sed solum per intellectū illud abstrahētē, & distinguentē, & ideo vt nō possit inferri idētitas realis differētiarū oppositarū inter se, ex eo quod sint idē cū genere ab eis abstracto per intellectū

Ad confirmationem eodem fere modo respondetur, quod cum genus non sit distinctum à differentiis, nisi

nisi per intellectum illud abstrahētē ab eis, non dicuntur ei aduenire, aut ab eo separari realiter, sed solū per intellectum, & secundum rationem, & hoc tantum modo potest quęlibet ab eo separari, salua eius essentia, ex
32 quo non sequitur distingui realiter, aut ex natura rei, sed sola ratione.

Vnum restat argumen. non facile aduersus nostram sententiam, quia si compositio ex genere, & differentia non est realis, sed rationis, ergo nihil reale ponit in natura, in qua reperitur, & si nihil reale, nihil etiam perfectionis, aut imperfectionis. Probatur vtraque consequentia, quia ex eo, quod intellectus aliquid intelligit vno, aut alio modo, solum prouenit ei denominatio extrinseca intellecti eo modo, extrinseca vero denominatio nihil imperfectionis in ea ponere potest. Quæ si ita se habent, sequitur in Deo posse reperiri compositionem ex genere, & differētia, quod non videtur vllo modo concedēdum; cum summæ simplicitati eius repugnet quælibet cōpositio. Respōdetur talem compositionem nō esse admittendam in Deo secundum communem sententiam scholæ. Cuius duplex est ratio. (ommissis aliis) Prima, quia conceptus generis, tria dicit sibi intrinseca, nempe esse limitatū, & extra rationem differentiarum, esse imperfectum, & per alium perfectibilem essentialiter, & hęc quidem cum fundamento in reipsa, quæ omnia intrinsecam imperfectionem significāt, & ideo aliena sunt à Deo summe perfecto, in quo nihil limitatum, aut finitū concipimus, neque aliquid, quod essentialiter sit extra alia, aut essentialiter imperfectū, & per aliud perfectibile, sed immensitas diuina, & infinita perfectio eius, atque esse purissimum actum ea excludunt, etiam vt à nobis imperfecto modo intellectum. 33

Secunda ratio, quia conceptus genericus duo alia habet intrinseca, primum, quod communis esse possit, atque vniuocus multis speciebus, sed talem conceptum in Deo reperiri repugnat, ergo dari in eo genus, & differentiam. Probatur minor, quia conceptus de Deo formatus à nobis, nō potest esse communis multis diis specie differētibus, quos euidenter cognoscimus esse impossibiles, ergo solum potest esse communis Deo, & creaturis, plusquam specie differentibus: sed Deo, & creaturis minus potest dari aliquid commune vniuocū, quam substantiæ, & accidenti, ergo sicut ens non potest esse genus ad illa, ita neque in Deo dari potest cōceptus vniuocus à nobis formatus, qui sit vniuocus, & consequenter, neque qui sit genus.

QVAESTIO V.

Vtrum differentia superior includatur in inferiori, & de illa prædicetur. 34

DVplex distinctio differentiæ necessaria est ad explicādū titulū quæstionis. Prima est, differentiæ superioris, & inferioris, & differentia superior vocatur illa, quæ constituit speciem magis vniuersalem, inferior vero, quæ constituit speciē inferiorem: vt differētia superior est corporeum, respectu differentiæ viuentis, & hæc respectu sensibilis, & sensibile respectu rationalis. Petit igitur titulus quæstionis, an corporeum includatur in viuente, & sensibile in rationali, & vera sit prædicatio, rationale est sensibile.

Secun

Secunda distinctio est differentiæ cuiuslibet, quæ duobus modis sumi potest, materialiter, & formaliter: sumitur autem materialiter in quantum totum dicit, quod species ipsa, nempe gradũ generis quasi pro materiali, & gradum propriũ quasi pro formali, vt rationale dicit pro materiali naturam sensitiuam, pro formali vero gradũ rationalitatis, sed formaliter sumitur pro solo gradu rationalitatis, quemadmodum album materialiter sumptum dicit corpus affectum albedine, sed dum sumitur formaliter solam albedinem denominantem corpus. Et vtramque acceptionẽ habet significata in concreto, sicut vtramque habet album. Nam rationale, & pro tota natura hominis sumitur, & etiã pro solo vltimo gradu eius, significato tamen in concreto. Vnde falso putant aliqui, differentiam formaliter sumi, dum significatur in abstracto, vt nomine rationalitatis, aut sensibilitatis, hoc enim modo significata nõ est differentia, sed principium differentiæ, vt natura generis nomine abstracto significata solum vt principium generis, & non vt genus significatur. In concreto ergo significatur etiam dum formaliter sumitur, sed tantum pro gradu vltimo, atque proprio.

35 Et quidem si differentiam inferiorẽ materialiter accipiamus, certum est, quod superiorem includat, & hęc đ illa prædicetur; vnde vera est hęc, rationale est sensibile, quamuis non sit formalis. Nam rationale saltem pro materiali dicit naturam animalis, in qua includitur differentia eius, nempe sensibile, ergo includit etiam sensibile, quæ est differentia superior.

Difficultas igitur quæstionis est de differẽtia inferiori formaliter sumpta, an includat superiorem, & hæc de illa prædicetur, vt an rationale sumptum, prout de formali dicit vltimum gradum naturæ rationalis, per quem constituitur homo, includat sensibile, & cęteras differentias superiores.

Et prima opinio affirmat formaliter includi, & prædicari, quam Soncinas 7. Metaphysicæ quæst. 37. asserit se defendere exercitii gratia, licet opposita ei magis placeat. In eã etiã inclinat Sotus cap. de genere quæst. vnica ad 3. sed expressè eam tenet Canterus in expositione huius capitis.

Probatur 1. ex doctrina Aristotelis 7. Meta. textu 43. vbi tria docet de differentiis. Primum, nihil referre, siue sola vltima differentia ponatur in definitione, vel etiam omnes superiores, quia vltima includit omnes. Vnde eodẽ modo definimus hominem, si solum dicamus esse animal rationale, ac si omnes superiores differentias ponamus, dicentes. Homo est substantia, corporea, animata, sensitiua rationalis. Secundo asserit, vltimam differentiam esse totam substãtiam speciei, & ideo si ea ponatur in definitione, non licere superiorem aliam addere, quia cõmitteretur vitium nugationis, idem bis repetendo, vt si dicamus, homo est animal rationale sensibile, nugatoriam definitionem assignamus.

Asserit 3. ad inueniendam differentiam 36 vltimam alicuius speciei diuidẽdam esse superiorem, per duas inferiores oppositas, vt bipedem, quę est differentia animalis (accidentalis quidem, sed qua vtitur Aristoteles loco essentialis) per fissos, & non fissos pedes habentem, hoc est, scisos, vel non scisos: nam fissos habere pedes (inquit) differentia inferior est respectu

bipedis, cum fissio pedis sit quædam pedalitas, idest cum fissio pedis includat pedalitatem idem significantem, quod habere pedes.

Ex quolibet autem horum trium videtur euidenter sequi, quod differentia inferior includat superiorem. Ex primo quidem, quia formaliter sumitur differẽtia, dũ in definitione ponitur, sed vltima differẽtia, quę inferior est posita in definitione: tantum valet, ac si omnes superiores ponãtur; ergo eas includit, nam si non includeret, non tantum valeret. Ex secundo vero, quia non posset esse tota substantia rei, nisi superiores includeret, quas certum est ad substantiam infimę speciei pertinere. Sed ex postremo efficacius sequitur, quia si ad inueniendum vltimam differentiam diuidenda est superior per duas inferiores oppositas, ergo in vtraq; includitur formaliter, & de vtraque formaliter prædicatur. Probatur euidenter consequentia, quia in bona diuisione, diuisum formaliter sumptũ includitur in singulis membris diuidentibus, & de illis prædicatur etiã formaliter, vt animal de animali rationali, & irrationali. Et tandem Aristoteles ipse prædicat differentiam superiorem de inferiori formaliter sumpta, dum ait verum esse, quod fissio pedis sit pedalitas, hæc enim superior differentia est, & illa inferior.

37 Probatur deinde ratione primo, quia rationale formaliter sumptum est substantia, corporea igitur, aut incorporea, & cum corporea sit, includet formaliter differentiam superiorem, vt etiã probat hic syllogismus in Datisi, Omnis homo formaliter est sensibilis, homo formaliter est rationalis, ergo rationale formaliter est sensibile.

Secundo, si differentia inferior non includeret superiorem, maximè quia est conceptus simplex, & ideo non potest componi, nec resolui in plures alios conceptus, quia iam daretur processus in infinitum, sed conceptus genericus est etiam simplex, & nihilominus includit genera superiora, vt animal includit viuens, corpus, & substantiam, ergo etiam si differentia sit simplex conceptus, includere poterit differentias superiores.

Secunda opinio negat differentiã inferiorem formaliter sumptam includere superiorem, & cõsequenter, quod hæc prædicetur de illa formaliter. Quam secuntur Scotus in 4. d. 11. quæst. 3. §. ad rationes, Capreol. in 1. d. 8. quæst. 2. in solutio. ad 5. argum. Sot. Card. Toletus cap. de substantia dub. 2. Mercatus 1. post. cap. 4. q. 2. ad 3. Fonseca. 5. Metaphysicę cap. 28. quæst. 18. sect. 1. & videtur mihi non solum probabilior, sed vera, & quæ euidẽter colligitur ex doctrina Arist. & D. Thom.

Vt autem hæc ita esse probemus, duo sunt præsupponenda tanquam fundamenta certa, ac necessaria. Primum est, differentiam quâcunq; siue inferiorem, siue superiorem includi formaliter in sua specie, quam constituit, vt rationale formaliter in homine, & sensibile formaliter in animali. Quod probatur euidenter, quia differentia formaliter constituit speciem, ergo formalis pars illius est; sed pars includitur formaliter in toto, ergo differentia includitur formaliter in specie.

Secundũ fundamẽtum est, omnes species subalternas esse genera respectu inferiorũ, vt animal respectu equi, & leonis, & viuens respectu animalis, & plantæ. Ex quibus sequitur, quod in quocũque includitur formaliter.

liter differentia subalterna, formaliter etiam includitur genus subalternum, quod est subalterna species per eandẽ differentiam cõstituta. Gratia exempli, animal est species subalterna constituta formaliter per differẽtiam sensibilem, quam necesse est in
38 cludere formaliter, ergo in quocũq; includitur formaliter sensibile, includitur etiam formaliter animal, sicut in quocunq; includitur formaliter rationale, includitur formaliter homo. Eadem igitur est quæstio, an differẽtia inferior formaliter sumpta includat superiorem, & an includat gen⁹, quod est species subalterna per eam constituta, vt eadem quæstio est, an rationale formaliter sumptum includat sensibile, & an includat animal. Vnde si probatũ fuerit, non includere genus superius, probatũ erit, quod nõ includat differẽtiã superiorẽ; & cõclusomverã esse nostrã sentẽtiam.

Probatur autem expressis testimoniis Aristotelis, & D. Tho. deinde ratione. Arist. enim 4. li. Top. ca. 2. loco 18. sic ait. *Manifestum igitur, quoniam non participat genus differentia, quare neque impar species erit, sed differentia, quoniam non participat genus*, & loco. 22. *de pluribus (inquit) genus, quam differentiam oportet dici, & non participare differentiam*. Et D. Tho. 3. lib. Meta. lect. 8. ait. *Genus per se sumptũ non potest prædicari de differentia, quia differentia non participat genus, vt dicitur in 4. Top. &c.*

Probatur etiam ratione, 1. quia genus & differentia formaliter sumpta duo habent, primũ, quod formaliter importãt diuersos gradus perfectionis essentialis, vt animal gradum naturæ sensitiuæ, & rationale gradum naturę rationalis. Secũdo, quod se habent tanquam contrahens, & contrahibile, & ideo tanquam actus, & potẽtia, sed ex vtroq; sequitur, quod nõ se includant formaliter, ergo nec differentia inferior includet superiorem. Minorem sic probo, gradus diuersi essentialis perfectionis habent rationes formales diuersas, actus quoque, & potentia formaliter differũt, ergo nec illi, nec isti, possunt formaliter se includere; & cõsequenter nec genus, & differentia, per quam cõtrahitur. Consequentia vero, quod nec differentia inferior includat superiorem, probatur hoc syllogismo. Illud quod non est formaliter animal, nõ est formaliter sensibile, sed rationale formaliter sumptum non est animal, ergo nec erit formaliter sensibile, quare non includet formaliter differentiam superiorem.

Secũdo, si differentię inferiores includerẽt formaliter superiores, ergo rationale, & irrationale includerent formaliter sensibile, & cõsequẽter cõuenirẽt in eo formaliter sicut homo, & equus, sed quæcũq; cõueniũt essentialiter in aliquo gradu perfectionis essentialis, debent à tali cõuenientia separari per differentias, vt homo, & equus separãtur à cõueniẽtia essẽtiali in eodẽ sensibili, per differentias rationale, & inhibile; ergo differentiæ ipsæ per alias deberẽt separari à tali cõuenientia essentiali in gradu sensibilis, & ita daretur processus in infinitũ, quia illæ etiam differentiæ per quas separarentur, haberẽt similem conuenientiam in differentia superiori, quã includerẽt, à qua deberẽt per alias differẽtias separari, nec possent separari per seipsas, quia per seipsas formaliter cõueniunt, sed per alios grad⁹ perfectionis deberẽt separari, & cõsequẽter per alias differẽtias. 39

40 Ad testimoniũ Arist. respõdetur secũdũ expositionẽ D. Th. in Cõmẽt. ipsius, & Scoti in 4. d. 11. q. 3. §. ad rationes, vbi propriũ ei⁹ sensũ hũc esse asserunt,

runt, vt duobus modis rem definiendam esse docuerit, videlicet per supremum genus, & omnes differentias superiores, & inferiores vsque ad vltimam, vel per solũ genus proximum, & vltimam differentiam, neque vnum modum esse alteri contrarium, sed rationem primi esse, quia differẽtię intermediæ constituũt species subalternas, quæ sunt intermedia genera, ideo eisdem differentiis in definitione positis sufficienter explicantur rationes formales eorum. Quod patet si sic definiamus Hominem, Homo est substantia, corporea, animata, sensitiua, rationalis. Rationem vero secundi, quia genus proximum formaliter continet rationes omnium superiorum, ergo sola vltima differentia ei addita sufficienter explicatur tota ratio definiti; et ideo si post eam addatur aliqua ex superioribus; vitium nugationis, aut inutilis repetitionis committitur, quia sufficienter explicatur talis differentia posito genere proximo, in quo includitur formaliter. Gratia exempli, animal formaliter continet viuens, corpus, & substantiam, & omnes differentias eorum, quare addito ei solo rationali, sufficienter explicat totam rationem essentialem hominis; & si post rationale addideris sensibile, vel corporeum, inutilem repetitionem committis, quia sufficienter, explicatæ sunt tales differentiæ posito animali, in quo formaliter includuntur.

41 Et ex hac explicatione respondetur ad primum, eundem modum definiendi esse, per supremum genus, & omnes differentias intermedias vsque ad vltimam, & per solam vltimã cũ proximo genere, non quia vltima includit superiores, sed quia in proximo genere includuntur formaliter: & ideo eo solo posito sufficienter explicantur.

Dum vero asserit Aristoteles vltimam differentiam esse totam substãtiam speciei, non totaliter, sed completiue intelligendum esse docent, ita vt pręsupposito genere proximo quod contrahit, & supra quod cadit in definitione, totam substantiam rei compleat. Tertium vero quod asserit Aristoteles de diuisione superioris differentiæ in inferiores oppositas, ita exponunt, vt differentia, non ratione sui, sed ratione generis, quod cõstituit, vt speciem subalternam, & quod formaliter includit, diuidatur non quidem in differẽtias, sed in species per differentias: vnde nec genus superius includitur in differentiis inferioribus, sed in speciebus, & multo minus differentiæ superiores in inferioribus. Illa autem verba Arist. fissio pedis est pedalitas, non sic intelligũtur, vt vnã velit prædicare de altera formaliter, sed sensus eius est, quod fissio sit differentia per se diuisiua pedalitatis, & non per accidens.

Ad primũ arg. distinguendũ est antecedens nempe rationale est substãtia, nam si pro substantia completa, quę est supremum genus prædicamẽti accipiatur, falsum est, cũ rationale & quæcunque differentia formaliter sit pars speciei, & ideo substantia incompleta; si vero accipiatur substantia vniuersalius, prout abstrahit, à cõpleta, & incõpleta, verũ est rationale esse substantiam, non prædicamẽtalem, sed analogam ad completas, & in completas substantias. Vnde ad formam argumenti negandum est, quod sit substãtia, quæ diuiditur in corporeã & incorporeã, & cõsequẽter, quod includat differentiã superiorẽ.

Syllogismum vero qui adducitur, concedimus esse in modo, & figura, 42

figura, & ideo euidenter concludere, quod differentia inferior includat superiorem, non tamen in sensu formali, nec id necessarium est ad formam syllogisticam, cuius virtute, infertur quidem conclusionem stare in veritate cum præmissis, sed nõ semper in eodem sensu, vt hoc exemplo omnino simili potest probari, omnis homo est animal, omnis homo est risibilis, ergo risibile est animal, cuius præmissæ verę sunt in sensu formali, conclusio vero non potest esse vera formaliter, sed solum in sensu materiali.

Ad secũdũ concessa maiori distinguenda est minor, quia genus nõ est tam simplex sicut differentia, quod cum sit species subalterna, componitur ex genere, & differentia, sed differentia non potest habere talem compositionem, quia cum ex propria ratione sit vltimus actus speciei, non potest esse vllo modo composita, nec tamen est purus actus, quia cum sit pars, potentiam includit ad componendum totum, & intrinsecam imperfectionem ex ratione partis ei prouenientem.

QVAESTIO VI.

An differentia semper, & necessario sit perfectior genere, quod contrahit.

43 QVodlibet genus contrahitur per plures differentias oppositas diuersę perfectionis: ita vt aliæ sint nobiliores aliis, & ex eis quædam eleuent genus ipsum ad gradum altioris naturæ, aliæ vero intra proprium gradum illud contrahant. Gratia exempli, animal contrahitur per rationale, & irrationale, & rationale eleuat illud ad altiorem gradum naturæ rationalis, irrationale vero non eleuat, sed intra propriũ gradum naturæ sensitiuæ relinquit. Et de differentia eleuante certum est nobiliorem esse genere ipso, vt de rationali, quod sit nobilius animali, sed de differentiis non eleuãtibus procedit quæstio, an sint nobiliores genere, vel minus nobiles, aut nobilitate æquales.

Et prima opinio tenet, non omnes differentias esse nobiliores genere, quod contrahunt, sed solum eas, per quas eleuatur ad gradum perfectioris naturæ, ceteras vero minus nobiles eo esse, vel ad summum eiusdem nobilitatis, vt omnes differentias animalis, excepta rationali, & omnes differentias Angelorum, per quas genus eorum, quod est substantia spiritualis, aut incorporea, non eleuatur ad altiorem gradum essentialis perfectionis. Hanc secũtur moderni quidam.

Eamque probant duplici argumẽto, primum est, quia perfectior gradus naturæ radix est perfectioris operationis; ergo illa differentia, quæ ad perfectiorem operationem, vel perfectiorem saltẽ modum operandi non eleuat naturam generis, non potest esse eo perfectior, sed plures sunt differentię genus neutro modo eleuantes, ergo nulla earum erit nobilior genere. Probatur minor in differentiis animalis, ex quibus nulla constituit speciem perfectiorẽ aliam operationem habentem sensitiua, quæ gradui generis propria est, & etiam in speciebus Angelorum, nec aliam operationem perfectiorem habẽtes pręter intellectionem; nec alium modum perfectiorem operandi præter intelligere sine discursu.

Secundo, inter species animalis 44

rentia eleuat genus, & ideo semper est perfectior illo.

Ad secundũ concesso antecedenti neganda est consequentia, nam licet imperfecte reperiatur gradus sentiẽdi in illis speciebus, adhuc reperitur perfectius, quam in genere, quia determinatus, & specificus est, in genere vero nec determinatus, nec perfectior, sed confusus abstrahens à perfecto, & imperfecto; quod autem determinatum, atq; distinctum est perfectius est indeterminato, atque confuso. Et ideo adhuc differentiæ harum specierum perfectiores genere sunt.

QVAESTIO VII.

An secunda definitio differentiæ possit conuenire ultimis differentiis.

DVO præsupponit titulus quæstionis tanquam certa, 1. duplicẽ esse differentiam, subalternam, & vltimam, subalterna est, quæ constituit speciem subalternam, vt corporeum, & sensibile: vltima quæ constituit speciem vltimam, vt rationale. Præsupponit secundo, secundam definitionem conuenire differentiis subalternis, cum notum sit de pluribus differentibus specie prædicari, vt sensibile de homine, & leone. Sed dubitat, an possit etiam conuenire vltimis. Et ratio dubitandi est manifesta, quia non prædicantur de pluribus speciebus, sed de vna tantum, & indiuiduis eius, vt rationale de solo homine, & singularibus hominibus; ergo non cõuenit eis definitio, quæ asserit, differentiã esse, quæ prædicatur de pluribus differẽtibus specie in quale quid.

Et est prima opinio, quæ tenet etiam cõuenire vltimis differentiis, vt autem modum quo eis conueniat, explicet, sic esse exponendam definitionem docet; vt dum dicitur differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie, sensus sit, de pluribus quę inter sese, aut ab aliis distinguntur specie. In quo sensu manifestum est, differentiis subalternis, atque etiam vltimis conuenire, nam illæ prædicantur de pluribus differentibus specie inter sese, vt sensibile de equo, & leone: differentia vero vltima vt rationale, prædicatur de pluribus differentibus specie; non inter se, sed ab aliis, vt de homine, qui specie differt ab equo, & de Petro, & Ioãne, qui ab indiuiduis aliarum specierum specie distingũtur per idem rationale. Hanc sententiam tenuerunt nonnulli, quos attullit Auicena cap. præsenti.

Sed probatur falsa duplici argu, Primo, hæc definitio differẽtiæ eodem modo, & in eodem sensu assignatur à Porphyrio, in quo assignatæ sunt definitiones aliorum prædicabiliũ, sed aliæ definitiones, vt speciei, & generis sic intelliguntur, vt hæc de pluribus differẽtibus numero inter se, illud de pluribus inter se differentibus specie prædicari debeat, vt probant exempla in eis adducta à Porphyrio: ergo eodem modo intelligenda est hæc definitio differẽtiæ: sed sic intellecta patet non conuenire vltimis differentiis; ergo non fuerunt definitæ à Porphyrio.

Secundo, si sensus ille admittendus esset, vt conueniret vltimis differentiis, sequitur euidenter definitionẽ generis, etiam conuenire speciei. Probatur consequentia, quia prædicatur de pluribus differentibus specie, licet non inter sese, benè tamẽ ab indiuiduis aliarum specierum. 48

Secũda opinio est Caietani in expositione huius definitionis, dubio vnico, vbi duo præsupponit ad explicandum sensum definitionis, in quo vltimis differentiis cõueniat, primũ est. Per hanc definitionem definitam esse differentiam sub ratione communi differentiæ abstrahẽte à subalterna, & vltima. Quia sub ratione communi denominatur à secunda intentione tertii prædicabilis. Secundo, verba alicuius definitionis duobus modis posse applicari his, quæ continentur sub definito, positiuè, hoc est affirmatiuè, aut etiam negatiuè, hoc est per non repugnantiã, & vtroque modo applicatur definitio hæc diuersis differentiis. Positiue quidem subalternis, quæ vere prædicantur de pluribus differentibus specie: vltimis vero per non repugnantiam, quia verum est, eis in quantum differẽtiæ sunt nõ repugnare, quod prædicentur de pluribus differentibus specie. Itaque vltimæ duobus modis considerantur, nempe sub cõmuni ratione differentiæ, & sub particulari ratione vltimarum, & hoc modo omnino eis repugnat definitio, sed nõ primo. Nã si eis, vt differẽtiæ sunt, repugnaret, nullis differentiis etiam subalternis posset conuenire, & cum non definiantur vt vltimæ, sed vt differentiæ, absolute dicendum est, eis conuenire definitionem negatiue, aut per non repugnãtiam. Hanc sententiam Caietani, sequitur Sotus cap. præsenti quæstione vnica ad 6. pro qua etiam referuntur Auicena cap. vltimo prædicabilium, & Iamblicus cap. de differentia. Et Toletus quæstione vnica huius capitis probabilem esse docet, quamuis non ad mentem Porphyrii. Probat Caie. hoc argumento. Definitio quanti est, quod sit diuisibile in partes, & nõ conuenit corpori cælesti positiuè, quia cum sit incorruptibile, nõ potest diuidi, alioquin per diuisionem corrumperetur, sed conuenit ei negatiue, hoc est per non repugnantiam, vt est quantum, non vt est corpus incorruptibile, quia vt quãtum est, non repugnat ei diuidi, quãuis repugnet ei diuisio, vt tali quãto incorruptibili. Et tamen sufficit ita ei conuenire, vt dicatur definitio cõuenire ei absolute: ergo sufficiet quod vltimis differentiis cõueniat per nõ repugnãtiam, vt differentiæ sunt, quãuis repugnet eis vt vltimis.

49 Mihi vero nullã fere probabilitatẽ habere videtur. Vnde neq; vllus fere iam eam defendit. Probatur primo, definitio rei si essentialis sit, cõtinet essentiã omniũ, quæ definiũtur: & si descriptiua aliquã propriã passionẽ eorum, sed essentia, & propria passio nõ possunt rebus cõuenire negatiue, aut per non repugnantiã, sed necesse est eis positiuè conueniant: ergo repugnat definitioni conuenire alicui per non repugnantiam.

Secũdo, quia si ex eo solũ cõuenit definitio vltimis differẽtiis, quia nõ repugnat eis sub cõmuni ratione differẽtiæ consideratis prædicari d̃ pluribus differẽtibus specie; quãuis repugnet, vt sũt differẽtię vltimę, sequitur definitonẽ hominis cõuenire leoni, imo, & definitionẽ cuiusl bet speciei cõuenire ceteris speciebus eiusdem generis. Cõsequens est absurdum, ergo & antecedens erit falsum. Probatur consequentia, quia licet definitio hominis repugnet leoni sub ratione specifica leonis, non repugnat ei sub ratione cõmuni animalis cõsiderato.

Tertia opinio cõmunis, & vera tenet, per hãc definitionẽ solũ definisse Porphyrium differentias subalternas, non vero vltimas. Ita Commen-

mentator, Auicena, & Alfarabius, quos citat, & sequitur Albertus Magnus, tract. 5. de differentia, cap. 6. Iauellus, Lobanienses, Sotus, Canterus, Mercatus, Villalpandeus, Toletus, & Fonseca, cap. præsenti, in explicatione eiusdem definitionis. Et probatur ex impugnatione aliarum opinionum, quia nullo modo potest conuenire vltimis differentiis.

50 Sed quare has non definiuit Porphyrius? Respondent quidam, quia eas nō cognouit. Sed falsum hoc est, quia certum est, species vltimas cognouisse, quarum mentionem fecit cap. de specie in ordinatione prædicamentali; ergo cognouit etiam vltimas differentias, saltem in ratione communi vltimarum, quamuis particulares ignorauerit, & in hoc cap. & vltimo huius libri, differentiam vltimam hominis dixit esse rationale mortale; vnde sequitur etiam in particulari aliquam cognouisse.

51 Ideo alii eas non definisse asserunt, quia existimauit non esse simplices, sed compositas, aut cōplexas, vt rationale mortale esse differentiā hominis; complexa vero non pertinent ad prædicabilia, quæ simplicia esse debēt, aut incomplexa, vt in vltima quæst. vniuersali diximus. Hæc tamen ratio contra mentem Porphyrii est, cap. vlt. huius libri, vbi comparans differentiam cum specie, ita ait. *Differentia quidem sæpe in pluribus speciebus consideratur; species vero in solis his, quæ sub specie sunt indiuiduis est, &c.* Si ergo sępe in pluribus speciebus differentia est, non semper ex mente Porphyrii, apud quem dabitur vltima differentia prædicabilis, quæ cū specie comparetur.

Dicendū igitur est, ideo solas subalternas definisse Porphyrium, quia cum nobis notiores sint, frequentius eis vtimur in definitionibus. Quod à simili probari potest, nam cum duplex sit proprium, subalternū, & infimum, hoc solum definiuit cap. sequenti, quia frequentius eo vtimur in demonstrationibus. Sufficit autem definisse differētias subalternas, quia cum eodem modo prædicentur omnes, nempe in quale quid, ex harum notitia facile est differentias infimas cognoscere, in quantum pertinent ad tertiū prædicabile; facile est etiā definitionem communem subalternis, & infimis assignare, quę talis erit: Differētia est, quę predicatur de pluribus in quale quid.

Ad arg. Caiet. respondetur falsum esse, quod definitio quāti ab Arist. designata non conueniat corpori cælesti positiuè; quia cum verā habeat quantitatem, vere, per se, & positiuè est diuisibile in partes, quāuis actualis diuisio per accidens impediatur propter incorruptibilitatē substantialem eiusdem corporis.

CAPVT V. DE proprio.

TEX. PORPHYRII.

Proprium vero quadrifariam diuidunt, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Porphyrii cap. præsenti est explicare naturā proprii, quod est quartum prædicabile. Diuiditur autem in duas partes, in prima 1 tradit Porphyrius quatuor acceptiones, seu modos proprii. In secunda, solam quartam acceptionem eius docet esse propriam; cæteras vero communes aliis accidentibus.

Proprium primo modo accipitur pro eo quod cōuenit alicui speciei so-

li conuenit, non tamẽ omnibus indi uiduis eius, vt esse medicũ, aut philosophũ propriũ hominis dicitur, quia soli homini conuenit, licet non omni homini cõueniat. Secundo modo accipitur ex opposito, pro eo, quod cõuenit omni indiuiduo alicuius speciei, non tamen soli, sed etiã indiuiduis aliarũ, vt esse bipedem, vel duos habere pedes omnibus hominib' ex propria natura cõuenit, nõ tamen solis, sed quibusdam aliis animalibus aliarum specierũ. Tertio modo accipitur pro eo, quod conuenit alicui speciei, & omnibus indiuiduis eius; non tamen omni tẽpore, sed quoddã determinato, vt canescere conuenit omnibus, & solis hominibus, non semper, sed solũ tẽpore senectutis. Quarto modo accipitur proprium pro eo, quod conuenit alicui speciei, & omnibus indiuiduis eius, non pro determinato tẽpore, sed semper, vt risibile conuenit homini, & omni homini, atque etiã semper, quia licet nõ semper homo rideat, semper tamen habet aptitudinem ad ridẽdum, & ideo semper est risibilis.

Ex his quatuor acceptionibus sola quarta propria est (inquit Porphyrius) quia proprium propriè sumptũ solum est illud, quod conuertitur cũ eo, cuius est propriũ, sed solum propriũ quarto modo acceptum conuertitur; ergo solũ in quarta acceptione propriè accipitur.

QVAESTIO I.

An proprium solũ quarto modo acceptum constituat quartum prædicabile, uel etiam secundũ alios tres modos.

PRæsupponit tanquã certum titulus quæstionis, quod propriũ secundum quartum modum pertineat ad quartum prædicabile: sed dubitat, an hoc solum cõstituat quartũ prædicabile, & tres alii modi potius pertineant ad quintum, vel ex omnibus quatuor modis efficiatur quartũ.

Et prima opinio tenet, proprium non solum secundũ quartũ modum, sed etiam secundum alios constituere quartũ prædicabile, hoc est, vel secundũ omnes, vel saltẽ secundũ modum tertiũ. Sic videtur sentire Albertus Magnus, tract. 6. de proprio, ca. 1. & tract. 7. de accidenti, cap. etiam 1. Lobanienses cap. præs. & ibid. Canter. quos saltem quãtum ad propriũ tertio modo secuntur nonnulli ex modernis.

Probatur primo, quia licet propria aliorũ modorũ sumpta pro actu sint communia accidentia; si vero sumantur pro aptitudine, vel potentia: proprię passiones sunt emanãtes ab essẽtia; ergo nõ pertinet ad 5. prędicabile, sed ad. 4. Probatur antecedens in proprio primi modi, nã esse medicũ, vel philosophũ, hoc est, habere aliquã sciẽtiã ex his, cõmune accidẽs est, aptitudo vero ad eas habendas, sicut & cęteras propria passio hominis, quã appellare solẽt capacitatẽ disciplinę.

Secũdo, quia propriũ tertio modo cõuenit omni, & soli; ergo est propria passio. Probatur cõsequẽtia, quia esse propriam passionẽ in eo solum cõsistit, quod ab essentia emanet; emanatio vero nõ tollitur ex eo, quod nõ semper conueniat, sed tẽpore à natura statuto, quia eo tẽpore, & non alio reperitur dispositio in subiecto ad talem emanationem; ergo nec tollitur ratio proprię passionis in emanatione consistentis.

Secũda opinio cõmunis, & vera, negat vllã acceptionem proprii, pręter quartã constituere quartũ prędicabile, sed tres priores ad quintũ prædicabile

cabile pertinere affirmat,& solũ proprium quarto modo cõstituere quartũ prædicabile. Quam tenet D.Tho. opusc.48.c.7. Iauel. tract.4.præd.c.5. Caiet. Sot. & Tol. ca.præs. & est expressa in doctrina Arist. in qua definitio proprii cõtinetur solũ conueniens proprio quarto modo. Et prę terea, proprium secundum alias acceptiones ad prædicabile accidentis pertinere dicitur. Vtrũque habetur 1.lib.Topicorũ,cap.4. definitio quidem proprii his verbis. *Proprium est, quod non indicat, quid est esse rei, soli autem inest, & conuersim prædicatur*. De aliis etiam acceptionibus propriis sic ait. *Nemo enim proprium dicet quod contingit aliis inesse, neque si forsitan per aliquod tempus inest soli, &c*. Et in fine capitis inquit. *Manifestum est autem ex his, quoniam accidens nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri, simpliciter autem proprium non erit, &c*. Proprium autem ad aliquid vocat primo, & secundo modo acceptum, quia in ordine ad alia tale dicitur, hoc est, quia conuenit soli, & non omni, vel omni, & non soli. Proprium vero, quando, idem est, ac proprium tertio modo, nam quando significat tempus: & cum proprium tertio modo solum conueniat pro determinato tempore, appellatur ab Arist. proprium, quando.

4 Nec minus est expressa sententia Porphyrii, nam vltimo huius libri, vbi in tribus distingui docet quartum, & quintum prædicabile. In primo quidem, quia proprium solum conuenit vni speciei, cuius essentiã sequitur, eiusque indiuiduis; accidens vero pluribus aliis conuenit. In secundo differunt, quia proprium conuertibiliter prędicatur de subiecto, nõ tamen cõmune accidẽs. In vltimo vero, quia propriũ nõ suscipit magis, & minus, sed communia accidentia suscipiunt. Hæc autem triplex differentia respectu accidentis, solum conuenit proprio quarto modo.

Sed ratione probatur ex testimoniis Arist. deducta, nam in communi modo concipiendi, & loquendi inquit Arist. Illud solũ appellatur proprium, quod omnibus ita conuenit, vt non sit aliis commune: & præterea quod semper eis cõuenit, quibus est proprium: sed has duas conditiones solum habet propriũ quarto modo; ergo hoc tantum erit proprium: reliqua vero accidentia cõmunia, & ideo hoc tantum constituet quartũ prædicabile; reliqua vero potius ad quintum pertinebunt. Probatur minor, nam propriũ primo, & secundo modo, vel non cõuenit omnibus, vel aliis, etiam commune est: propriũ vero tertio modo multis indiuiduis nũquam conuenit: aliis vero omnibus multo saltem tempore non cõuenit; ergo nullum vere proprium appellari debet, neque ad quartum prædicabile pertinere intelligendum est.

Et si dixeris, quare ergo propria aliorũ modorum adducuntur à Porphyrio in hoc cap. Respondeo solũ adduci, quia aliquam habent similitudinem, & analogiam cum vero proprio quarto modo, ex qua similitudine melius cognoscitur natura, & essentia veri proprii, atque etiam ex dissimilitudine, & impropríetate eorum. Quare si propriũ in cõmuni accipiatur, non vniuoce, sed analogice dicitur de omnibus, & solũ de proprio quarto modo simpliciter: de aliis vero, non nisi secundum quid, & per attributionem ad ipsum. 5

Ad primum arg. distinguendũ est antecedẽs, nã aptitudo ad sciẽtias duplex est, vniuersalis, & particularis. Vniuer-

Vniuersalis vocatur capacitas, quam habet homo per intellectum: Particularis vero respectu particulariũ sciẽtiarum, nam vnus homo particularẽ inclinationem, & aptitudinem habet ad vnam scientiam, vel artem, quam non habent alii, licet vniuersali aptitudine intellectus non careant. Ad formam igitur arg. respondetur, verum esse, quod proprium primo, & secundo modo pro aptitudine vniuersali acceptum sit propria passio, sed hoc modo non est proprium primo, aut secundo modo, sed quarto, quia est proprium dimanãs ab essentia hominis specifica; si vero accipiatur pro aptitudine particulari, solũ est proprietas indiuiduorum, neque omnibus conueniens, licet conueniat solis, & ideo non est proprium simpliciter, sed commune accidens pertinens ad quintum prædicabile.

6 Pro solutione secundi argum. duplex proprietas distinguenda est, specifica, & indiuidualis; illa dimanat ex principiis essentialibus speciei, quæ sunt genus, & differentia, vt risibilitas ex principiis hominis; indiuidualis vero ex complexione indiuiduali, ad quam concurrunt humores, & aliæ qualitates, & dispositiones materiæ. Vnde sequitur, quod illa semper conueniat, quia essentia specifica eodem modo se habet semper, indiuidualem vero non necesse est semper conuenire, quia non semper sunt humores in eadem dispositione: vnde nec vocatur propria passio simpliciter, sed commune accidẽs. Talis est canities, etiam si pro aptitudine accipiatur; quæ licet soli homini proprie conueniat, aliis vero animalibus per similitudinem tantum ad hominẽ, vt ex causis eius colligitur, quas tradit Arist. lib. 4. de generatione animalium, cap. 5. non tamen dimanat ab essentia specifica eius, sed ex complexione hominum particulari, & ex aliis etiam causis extrinsecis in eisdem, & solis hominibus concurrẽtibus tempore senectutis, ideo non ad quartum prædicabile, sed ad quintum pertinet.

Ad formam igitur arg. neganda est consequentia, quod propriũ tertio modo sit propria passio simpliciter, sed solum habet similitudinem cum propria passione. Et dum dicitur, non esse necessarium semper cõuenire, vt sit propria passio, negandũ est etiam, quia propria passio simpliciter ex nuda essentia sequitur, vnde non variatur, sed eodem modo se habet, sicut ipsa essentia; proprietates vero indiuiduorum ex aliis causis accidentalibus, & extrinsecis dependent, quæ diuerso tempore diuerso modo se habent, ideo tales proprietates non sunt propriæ passiones simpliciter, nec sub nomine proprii cõstituente quartum prędicabile comprehenduntur. 7

QVAESTIO II.

An proprium sit uniuersale, aut quartum prædicabile respectu speciei, uel indiuiduorum.

PRo faciliori intelligentia quæst. annotandum est primo, duplex esse proprium, vnum quod consequitur naturam generis, aut speciei subalternæ, & ideo vocatur proprium subalternum, prædicaturque de genere ipso conuertibiliter, sed cum qualibet speciei non conuertitur, & ideo respectu generis est proprium adæquatũ, & respectu cuiuslibet speciei inadæquatũ, vt sensibile propriũ subalternũ est, quod sequitur naturam animalis, cum quo conuertitur,

titur, sed cum nulla eius specie, ideo proprium adæquatum est respectu animalis, sed respectu specierum inadæquatum, de omnibus tamen prędicatur eodem modo, ac de genere, quamuis non proxime, sed remote, hoc est, in quale proprium secundũ regulam ante prædicamentalem ab Arist. traditam, cap. 3. ante prædicamentorũ. Quod quando aliquid prędicatur de aliquo, quæcunque prędicantur de tali prædicato, predicantur de eodem subiecto, & de omnibus contentis sub illo, & eodem genere prædicationis secundum omnes Interpretes, vt animal prædicatur de homine, & leone, & sensibile de animali prędicatione proprii, & ideo necesse est, quod idem sensibile prædicetur de homine, & leone sub eodem animali contentis prædicatione etiam proprii. Aliud est proprium, quod sequitur speciem infimam, & de illa prędicatur proxime, adęquate, & conuertibiliter; de indiuiduis vero eiusdem inadæquate, quia cum nullo cõuertitur, & remote, quia media specie, sed prædicatione proprii, quia in quale proprium.

8 Secundo notandum est, vtrumque proprium definitum esse ab Arist. 1. lib. Topicorum, cap. 4. illa definitione. *Proprium est, quod non indicat, quid est esse rei, soli autem inest, & conuersim predicatur.* Quia non minus conuertitur proprium subalternum cũ specie subalterna, quam sequitur, vt sensibile cum animali, ac proprium infimum cum infima specie, vt risibile cum homine, quamuis nec illud cõuertatur cum speciebus inferioribus; neque hoc cum indiuiduis, quia respectu inferiorum neutrum est adæquatum proprium. Quod vero dicitur non indicare quid est esse rei, hoc tantum significat, quod est non pertinere ad essentiam, sed esse accidẽs eius, quamuis à posteriori per illud cognoscamus essentiã, & in hoc sensu videatur indicare, quid est esse rei, sed sensus definitionis prior est, vtrumque est etiam definitum à Porphyrio, dum ait, propriũ quarto modo (quod solum est proprium simpliciter) esse quod conuenit omni soli, & semper.

De vtroque etiam proprio, tam subalterno, quam infimo, quæritur an sit vniuersale, & quartum prædicabile respectu speciei subalternæ, vel infimæ, quam sequitur, vel solum respectu inferiorum, specierum, aut indiuiduorũ. Et ratio dubitandi est manifesta, quia nihil est vniuersale, nisi respectu pluriũ, sed species, quã sequitur vtrumque proprium, vna tãtum est, nam cum ea conuertitur; ergo respectu illius non erit vniuersale, aut prædicabile, sed solum respectu specierum inferiorum, aut indiuiduorum, quæ plura sunt.

Prima opinio asserit, proprium nõ esse vniuersale, nec quartum prædicabile respectu generis, aut speciei, quam proxime sequitur, sed respectu inferiorum. Sic Lobaniẽses, cap. præsenti, Fonseca 5. Meta. cap. 28. quęs. 19. sect. 2. Et plures mod[e]r[n]i probant primo, quia vniuersale ad plura se extendit quam subiectũ, de quo prędicatur; ergo si cum eo conuertatur non erit respectu illius vniuersale. Probatur antecedens, nam vniuersale ex vi nominis significat id, quod non est particulare, sed ad multa particularia extenditur; ergo repugnat esse vniuersale respectu vnius particularis subiecti, vnde cum species sit vnum particulare subiectum, non erit proprium vniuersale respectu illius. 9

Secundo, quia ratio vniuersalis, & ratio

ratio proprii oppoſitæ ſunt; ergo nõ poſſunt eidem reſpectu eiuſdem cõuenire, ſed propriũ dicitur aliquid reſpectu ſpeciei, quã ſequitur; ergo repugnat dici vniuerſale reſpectu eiuſdẽ. Probatur antecedens, nã vniuerſale dicitur reſpectu multorũ, vt probat definitio eius, quod ſit vnũ in multis; propriũ vero reſpectu vnius tãtũ, vt ex eius etiam definitione patet, qua dicitur, *ſoli autem ineſt*; ergo ſunt rationes oppoſitæ.

Secũda opinio affirmat propriũ eſſe vniuerſale, & prædicabile reſpectu ſpeciei, quã ſequitur, & non ſolũ reſpectu indiuiduorũ. Hanc ſequitur Alber. Mag. tract. 5 de proprio, ca. 1. Caiet. & Sot. quęſt. 1. huius cap. Tolet. in fine eiuſdẽ, & etiã plures moderni.

10 Probatur ex Ariſt. & Porphyr. ex Ariſt. quidẽ, quia definitio quã tradit de proprio, non cõuenit ei reſpectu inferiorũ, ſed ſolum reſpectu ſpeciei, ait enim, *ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur*, hoc eſt, ſoli ſpeciei, de qua ſolum prædicatur conuertibiliter, & nõ de inferioribus ſpeciebus, aut indiuiduis; ergo ſentit Ariſt. propriũ reſpectu ſolius ſpeciei eſſe proprium, atque adeo vniuerſale, & quartum prædicabile.

Porphyrius etiam, qui proprium quarto modo dicit eſſe illud, quod cõuenit omni, ſoli, & ſemper: quas conditiones non videtur habere, niſi reſpectu ſpeciei; & cap. vlt. huius libri enumerans ea, quæ conueniunt quarto prædicabili, ait eſſe prædicabile de ſpecie, quam ſequitur.

Sed ratione probatur primo, quia modus prædicandi ſequitur modum eſſendi, quem res habet, ex propria natura, aut ex modo, quo concipitur ab intellectu: ſed propriũ ex modo naturali eſſendi, atque etiã vt cõcipitur ab intellectu, reſpicit ſpeciẽ tanquam principium proximum, à quo dimanat; ſpecies vero inferiores, aut indiuidua remote tantum, & per participationem ſpeciei; ergo rationem vniuerſalis, & prædicabilis in quale proprium primo habet reſpectu ſpeciei, quaſi ſecundario reſpectu indiuiduorum.

Secundo, prędicabilia ordinãtur ad demonſtrationem, ſicut prædicamenta; ergo propoſitiones neceſſariæ, & per ſe, ex quibus demonſtratio cõficitur, pertinẽt ad prædicabilia; ſed tales ſunt illæ, in quibus propriũ prædicatur de ſpecie, vt homo eſt riſibilis: pertinebunt igitur ad quartũ prædicabile, cũ non ſit aliud, ad quod pertinere poſſint, & ideo propriũ erit vniuerſale, & prędicabile reſpectu ſpeciei

Noſtra ſentẽtia duabus concluſionibus explicatur. Prima, propriũ non eſt vniuerſale reſpectu ſolius ſpeciei, ſed reſpectu inferiorũ ſpecierũ, vel indiuiduorũ. Probatur hæc ex definitione vniuerſalis, nẽpe, *vnũ in multis, & de multis*, ſed ſpecies non eſt multa ſimpliciter, ſed vnũ, quamuis ſit multa ſecundũ rationem virtualem, qua participatur à multis; ergo reſpectu illius non poteſt propriũ eſſe vniuerſale. Probatur cõſequentia, quia multa ſimpliciter non ſunt, nec dicũtur, niſi illa, quæ actu ſunt multa, ac diſtincta; in ſpecie vero, nec indiuidua multa ſunt, nec diſtincta, ſed vnũ, nec ſpecies ipſa eſt in eis multa, ſed etiã vnum; ergo proprium reſpectu ſolius ſpeciei, non eſt vniuerſale. 11

Secũda cõcluſio, eſſe tale vniuerſale, hoc eſt, propriũ, aut quartũ prædicabile, nec habet propriũ in ordine ad ſolã ſpeciẽ, nec in ordine ad ſola indiuidua, ſed in ordine ad indiuidua vt participãt rationẽ ſpeciei. Vt autẽ cõcluſio hæc, & præcedẽs melius intelligãtur, notandum eſt, in proprio

ſicut

ficut in quocunque alio prædicabili duo esse consideradā, & rationē communem vniuersalis, quā omnes participant, & in qua conueniunt, & rationē specialē ex tali modo prædicandi desumptā, per quā distinguntur. Ratio ergo vniuersalis vt sic, petit plura pro termino, & ideo eā non habet propriū respectu speciei, vt in prima cōclusione probatū est, quia species non est multa simpliciter, sed vnū, rationē vero specialē talis vniuersalis, & prędicabilis nō habet solum respectu indiuiduorū, quia non dimanat ab eis, nec primo, & per se est propriū illorū, sed speciei, à qua primo, & per se emanat, & de qua per se primo prædicatur in quale propriū, vnde in ordine ad illā habet per se primo specialē modū prædicādi, per quē distinguitur à cæteris prędicabilibus. Sed quia ad rationē talis vniuersalis requirūtur talia multa, sicut ad rationē vniuersalis in communi multa simpliciter, adhuc propriū nō est tale vniuersale respectu solius speciei, nisi cum ordine ad indiuidua, à quibus ratio essentialis eius: & consequēter proprium ipsum ab ea dimanans participatur.

12 Ex hac doctrina non solū declaratur vtraque conclusio, sed colligitur hoc arg. quo probatur secūda. Propriū, vt est quartum prædicabile, sic definiendū est. Propriū est, quod prædicatur de pluribus in quale propriū, sed primum non habet respectu solius speciei, nēpe esse prædicabile de multis, nec secundū, nempe in quale propriū habet respectu indiuiduorū, nisi cū ordine ad speciē, ratione cuius prædicatur de illis in quale propriū; ergo completam definitionem quarti prædicabilis, nec habet à sola specie, nisi cum ordine ad indiuidua, nec à solis indiuiduis, nisi cum ordine ad speciem.

Arg. vero primæ opinionis solum probant, quod proprium non habet rationem vniuersalis, vt sic, respectu speciei, sed indiuiduorum, non tamē, quod specialem rationem talis vniuersalis ex modo prędicādi desūptā non habeat ab specie cum ordine ad indiuidua.

Arg. secundæ, solū probat eandē rationē specialem talis vniuersalis, aut quarti prędicabilis habere ab specie, non tamē sine ordine ad indiuidua, & quia vtrumque continet nostra sententia, non est necessariū arg. aliarum in particulari soluere, sed ex annotata doctrina facile à quocunque soluentur.

Solum restat vno verbo explicandū id, quod à quibusdā dubitari solet, an proprium, vt est quartum prædicabile, vna, & eadem relatione secundum speciem referatur ad speciē, & indiuidua, aut ad genus, & inferiores species, vel diuersis, ita vt vna ad speciem, & alia ad indiuidua. 13
Cui respōdeo vna, & eadem referri, quod ita probo. Relatio sumit suam vnitatem specificam à termino formali, sed species, & indiuidua habēt eandē rationem terminandi relationem proprii; ergo vna erit respectu omnium. Probatur minor, proprium refertur ad speciem, & indiuidua, tā quam ad principum, à quo emanat, & tanquam ad subiectum, cum quo conuertitur, sed species, & indiuidua habent eandem rationem principii, atque subiecti, cum indiuidua ratione speciei vtrumque habeant; ergo habent eandem rationem formalem terminandi, & pro vnico termino formali accipienda sunt, à qua vnitatem specificam habet relatio proprii.

CAPVT

CAPVT VI. DE Accidenti.

TEX. PORPHYR.

Accidens autem est, quod adest, & abest, præter subiecti corruptionem, &c.

Breuis explicatio textus.

1 INtentum Porphyrii, cap. præsenti est, explicare naturam accidentis, quod est quintũ prædicabile. Agit autem tria in toto Capite. Primum, tribus diffinitionibus diffinit accidens. Secundũ, quadam diuisione illud diuidit. Tertium, cuidam tacitæ obiectioni respondet.

Prima definitio accidentis est. *Accidens est, quod & adest, & abest, præter subiecti corruptionem.* Vt albedo inhæret in pariete, & potest separari ab illo sine corruptione eius. Secunda definitio eadem fere est. *Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.* Postrema definitio. *Accidens est, quod neque est genus, nec differentia, neque species, neque proprium, inest autem subiecto.* Datur hæc definitio per negationem aliorum prædicabilium à Porphyrio, vt explicetur proprius modus prædicandi accidentis.

Diuisio accidentis est, accidens aliud est separabile, vt dormire; aliud
2 inseparabile, vt albedo cigni. Sed poterat obiicere aliquis aduersus Porphyriũ, quod prima definitio accidẽtis non sit bona, vel quod hæc diuisio sit mala; quia secundum primam definitionem omne accidens potest separari à subiecto; ergo nullum erit inseparabile: sed diuisio asserit, accidens aliud esse separabile, aliud inseparabile; ergo sibi cõtrariantur. Ideo Respondet Porphyrius in 3. part. hac distinctione: Duobus modis contingit separari à subiecto, secundũ rem, aut secundum considerationem intellectus, & primo modo non omne accidens potest separari à subiecto, bene tamen secundo modo, & definitio intelligitur primo, aut secundo modo; diuisio vero solum secundo modo, ideo non sunt contrariæ.

QVAESTIO I.

An accidens sit uniuersale, & respectu quorum id habeat.

PRobatur accidens non esse vniuersale duobus arg. Primo, quia vniuersale non habet à parte rei aptitudinem essendi in multis, aut prædicandi de illis, nec respicit inferiora relatione reali, sed solum habet talem aptitudinem per intellectum abstrahentem illud, vel comparantem ad inferiora, ad quæ solum dicit respectũ rationis: sed accidens à parte rei habet aptitudinem essendi in subiecto, ergo etiam habebit aptitudinem prædicandi de illo, & cum distinguatur ab eo realiter, per relationem realem illud respiciet, vt albedo hominem; ergo accidens non est vniuersale respectu subiecti, imo nec potest prædicari de illo, quia quod ab alio distinguitur realiter, nõ potest de eo prædicari, cum distinctio realis falsam efficiat prędicationem.

Secundo, vniuersale dicitur esse in multis, & posse prædicari de multis, etiam si illa multa non sint actu in rerum natura, sed solum in potentia, vt patet de Sole, & Luna: sed accidens non potest prædicari de subiectis, nisi actu existentibus; ergo nõ est vniuersale, nec prædicabile. Probatur minor, quia nullo homine existen-

existente in rerum natura, falsum erit dicere, homo est albus, aut Petrus est albus.

Pro solutione huius quęstionis notandũ est primo, accidens duobus modis considerari. Primo, in ordine ad sua inferiora quidditatiua, vt color respectu albedinis, & nigredinis, aut albedo respectu huius, & illius albedinis, & hoc modo non cõstituit quintũ prædicabile, sed primũ, secũdum, vel tertium, nam vel genus est, vel species, aut differentia. Secũdo consideratur in ordine ad subiecta, quibus inhæret, vt albũ in ordine ad hominem, vel parietẽ. Et hoc modo constituit quintũ prædicabile, quia prædicatur in quale accidentale.

4 Secundo notandum, accidens dupliciter considerari, in abstracto, & in concreto: & primo modo considera tum non dicit subiectum, sed solã formam, vt albedo, & color, & cum hęc distinguatur realiter à subiecto, non prædicatur de illo, falsum est enim dicere, homo est albedo; considератum vero in concreto dicit subiectum, vt album, & aduersus subiectis abstractum per intellectum, vt ab homine, & pariete, est vniuersale, & prædicabile respectu illorum, à quibus solum distinguitur ratione, nec habet aptitudinem prædicandi de illis à parte rei, sed solum per intellectum, nec denique ad illa refertur relatione reali, sed rationis, sicut cætera prædicabilia ad sua inferiora, sed quia accidens respicit subiectum secundum modum inhærentiæ actualis in eo, & hoc modo prædicatur de illo, requirit actualem existentiam subiectorum, de quibus prædicatur, alioqui non erunt veræ prædicationes, & in hoc distinguitur a cæteris prædicabilibus, quæ cum essentialia sint, vt genus, species, & differentia, vel propriæ passiones consequentes essentiam, vt quartum prædicabile abstrahunt ab existentia, & prædicantur de inferioribus secundum naturalem connexionum extremorum, ideoque non requirunt actualem eorum existentiam.

His suppositis, conclusio responsiua quęstionis est, accidens in concreto sumptum esse quintum prædicabile non respectu quidditatiue inferiorum, sed respectu subiectorum, à quibus abstrahitur, & de quibus prædicatur in quale accidentale, & hoc modo sumptum definitur à Porphyrio duplici definitione inferius explicanda. Probatur hæc conclusio, quia accidens hoc modo sumptum est vnum in multis accidentaliter, & ideo prædicabile de multis in quale accidentale, distinctumque à cæteris quatuor prædicabilibus. 5

Ad primum arg. neganda est minor, quod accidens habeat aptitudinem realem inhærendi, aut essendi in multis à parte rei, nam si sumatur in abstracto verum est, sed sic non est vniuersale, nec prædicabile, sed dicit formam accidentalem realiter distinctam à subiectis, & realiter eis inhærentem, sed quæ non potest realiter prædicari de illis, propter realem distinctionem; si vero sumatur in concreto, respectu subiectorum, à quibus abstrahitur, vniuersale est, & prædicabile, vt expositum est.

Ad secundum distinguenda est minor, nam vt accidens sit vniuersale, & prædicabile, satis est, quod plura subiecta secundum potentiam existentia respiciat, sed ad exercitium prædicationum requirit actualem existentiam subiectorum, & in 6

primo conuenit cum cæteris prædicabilibus, à quibus distinguitur in hoc secundo, propter modum distinctum prædicandi accidentalem, quẽ habet, nam accidens respicit subiectum secundum actualem inhærentiam in eo; actualis vero inhærentia petit actualem existentiam subiecti, quia nihil potest inhærere, nisi actu existenti; de aliis vero prædicabilibus diuersa est ratio, quantum ad exercitium prædicandi, iam explicata.

QVAESTIO II.

An diuisio accidentis in accidens separabile, & inseparabile sit bona.

7 DVobus argumentis videtur probari, quod non sit bona. Primo, quia accidens secundum Porphyrium, duobus modis potest separari à subiecto, secundum rem, & per intellectum; ergo nullum accidens erit inseparabile. Probatur consequentia, quia accidens insepabile secundum rem est separabile per intellectum; vnde non bene diuiditur accidens in duo membra.

Secundo, quia si omne accidens est separabile per intellectum; ergo hæc diuisio comprehendit propriam passionem, quæ licet non possit separari secundum rem, potest per intellectum, vt risibile potest separari ab homine; quia cum non sit de essentia eius, potest homo intelligi sine illo. Et ex hoc sequitur quartum prædicabile, & quintum non distingui. Probatur consequentia, quia propria passio, quæ constituit quartum prædicabile, pertinet ad quintum, cum sit accidens inseparabile.

Pro solutione quæstionis annotãda est distinctio, quam tradit D. Th. quæst. vnica de spiritualibus creaturis, art. vltimo ad 7. vbi ait, duplicem esse operationem intellectus, per quam vnum separat ab alio; vna simplex abstractio, per quam illud sine eo cognoscit sine affirmatione, & negatione; vt dum intelligimus albedinem existentem in pariete, nõ intellecto pariete, non tamen negando, quod in eo sit. Altera est abstractio composita, per quam vnum sine alio intelligimus illud de eo negando: vt si dum intelligimus albedinem sine pariete, negemus eam de pariete, dicentes, paries non est albus.

8 Secundo notandum est, quod hæc est differentia inter accidens separabile, & propriam passionem, quãtum ad secundum modum abstractionis à subiecto, quod subiectum accidentis inseparabilis, non solum potest intelligi sine illo, sed etiam cum opposito, salua eius essentia, vt cignus non solum potest intelligi sine albedine, sed cum nigredine, quæ non repugnat essentiæ eius. Sed subiectum propriæ passionis, quamuis possit intelligi sine illa, non tamen cum opposita: cuius ratio est, quia cum propria passio dimanet ab essentia, à qua impossibile est dimanare oppositam, impossibile est etiam, quod cum opposita intelligatur: sed accidens inseparabile non dimanat ab essentia subiecti; ideo nõ repugnat, quod idem subiectum cum opposito accidenti intelligatur. Exẽpli gratia, sine risibilitate potest intelligi homo, non tamen cum inhibilitate, quia repugnat inhibilitatem dimanare ab esẽtia eius, sed cignus non solum potest intelligi sine albedine, sed etiam cũ nigredine, quia cũ albedo

albedo non dimanet ab essentia eius, non repugnat, quod cum nigredine opposita intelligatur.

Conclusio nostra est, diuisionem esse bonam. Probatur, quia vtrumque membrum vere datur in rebus: verum accidens est, & tantum continet quantũ diuisum; ergo adęquata est, & bona diuisio, sed intelligenda est realiter, & non per intellectum: ita vt sensus sit, accidens vnũ est separabile à subiecto realiter, & aliud realiter inseparabile ab eodem, & ex hoc soluitur primum argumentum.

9 Ad secundum neganda est consequentia, quia accidens commune separari potest per intellectum vtraque abstractione, simplici, & composita: ita vt non solum negari possit de subiecto, sed etiam oppositum ei attribui, quod non habet passio, quia cum dimanet ab essentia: repugnat oppositam passionem cõuenire subiecto. Itaque commune accidẽs omnibus modis potest separari per intellectum à subiecto: proprium vero non omnibus modis, & hoc sufficit vt ad quintum prædicabile non pertineat.

10 Sed vt melius natura huius prædicabilis intelligatur, triplex alia differentia notanda est, quam habet respectu proprii. Prima est, quod proprium dimanat ex principiis essentialibus subiecti; accidens commune non dimanat ab eis, sed ex aliis causis prouenit. Secũda, quod passio primo conuenit speciei; secundario vero indiuiduis: accidens commune ex opposito, primo conuenit indiuiduis, & ratione eorum speciei. Et ratio huius differentiæ est, quia proprium proxime dimanat à natura specifica, sed cõmune accidens ex particularibus causis indiuidualibus sequitur. Tertia differentia est, quod propriũ prædicatur per se de subiecto; accidens vero, quod est quintum prædicabile, per accidens.

QVAESTIO III.

An definitiones accidentis intelligãtur a Porphyrio de inhærentia reali accidentis in subiecto, uel secunde intentionaliter de affirmatione, & negatione.

ET videtur hoc secundo modo intelligi, & nõ primo, quod probatur ex codẽ Porphyrio qui vltimam definitionem assignauit per negationem aliorum prędicabilium; ergo definit accidens, vt prædicabile, & consequẽter, non per realẽ inhærentiam, sed per prædicationem. Et præterea, quia vt explicaret diuisionem non esse cõtrariam primæ definitioni, docuit accidens non solum secundum rem, sed per intellectum posse separari à subiecto; ergo dum illud asserit posse adesse, & abesse subiecto, in prima definitione, non de reali inhærentia, sed de prædicatione loquitur. 11

Et ratione deinde probatur. Primo, quia accidens secundũ realẽ inhærentiã nõ pertinet ad Dialecticũ, sed ad Philosophum: ergo in Dialectica non per illã debet definiri, sed per prædicationẽ Dialecticę propriã. 12

Secundo, accidẽtia rationis, qualia sunt secundę intentiones, dũ prędicãtur de primis, pertinẽt ad hoc prædicabile, & non habent realem inhærentiam in subiecto, sed solum sunt obiectiue in intellectu, & tamen eis conueniunt diffinitiones accidentis; ergo non intelligũtur de reali inhærentia, sed de prædicatione,

Hanc ſententiam tenent Caiet. cap. præſenti, dubio 1. Iauel. tract. 4. de quinque prædicabilibus, cap. 6. Sotus in expoſitione textus, & eandē dicit eſſe probabilē, Tolet. dub. 3.

12 Secunda opinio affirmat, eaſdem definitiones intelligi à Porphyrio de reali inhærentia accidētis, & hæc eſt probabilior. Probatur efficaciter ex Porphyrio, qui vt explicaret primā definitionē non eſſe contrariā diuiſioni, tradit diuerſos modos ſeparationis accidētis à ſubiecto, nēpe realem, & per intellectū; quod non eſſet neceſſarium, ſi definitio intelligeretur de prædicatione, & non de reali inhęſione, nā prædicatio ſeparationē dicit per intellectum ſi ſit negatiua.

Probatur ſecundo, quia eodē modo ſumitur accidēs in definitionibus & diuiſione, ſed diuiſio nō poteſt intelligi de prædicatione, ſed de reali ſeparatione, nā in primo ſēſu nullū accidens eſſet inſeparabile; ergo definitiones de reali inhęrētia intelligūtur.

Ad primum teſtimoniū reſpondetur, non per ſolā negationem aliorū prædicabilium definiſſe Porphyriū accidens, ſed per realem inhærentiā; quam in vltimo verbo definitionis poſuit. Secundum teſtimonium potius probat noſtram ſententiam.

Ad primum argum. reſpondetur, quod realis inhærentia fundamentū eſt ſecundæ intentionis, quam neceſſe fuit explicare per definitiones, vt natura huius prædicabilis melius intelligeretur.

Ad ſecūdum dicimus, entia rationis non habere realem inhærentiam in ſubiecto, ſed intelligi à nobis per ſimilitudinē ad accidētia realia, quæ illam habent, & ideo de illis etiā loquimur, ac ſi realiter inhærerēt: quare per ſimilitudinem applicātur eis definitiones accidentis.

QVAESTIO IIII.

An prima definitio accidentis ſit bona.

Ratio dubitandi eſt, quia multa ſunt accidentia, quæ ſubiectum corrumpunt, vt morbus lethalis, combuſtio, & mors, ergo eis non conuenit definitio, quia non poſſunt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem. 13

Difficultas huius quæſtionis in eo conſiſtit, an ea quæ enumerantur in argumento, ſint accidentia, vel non. Et prima opinio negat eſſe accidentia, ſed potius dicit eſſe deſtructiones ſubſtantiæ, vel prædicata ſubſtātialia priuatiua. Probat, quia corruptio, vel mors eſt diſſolutio principiorū vitæ, ſed principia vitæ ſunt ſubſtantialia; ergo corruptio, & mors erunt potius quid ſubſtantiale, quam accidentale.

Pro ſolutione quæſtionis notandū eſt, mortē dupliciter ſumi poſſe, primo pro corruptione rei, vt in fieri, hoc eſt, dum fit; aut pro corruptione in facto eſſe, vel iā facta: & certū eſt vtroque modo ſumptā modū ſaltem accidētis habere, & conſequēter ſubiectū, & cū ſit quaſi mutatio priuatiua, non ſolum habet ſubiectum, ſed etiam terminum, quaſi per eam factum; & ſubiectum eius eſt materia, quæ à forma, quæ corrumpitur ad formam de nouo aduenientem mutatur, vt ad formam hominis, quæ deſinit eſſe in materia, ad formā cadaueris, quę de nouo aduenit. Terminus autē corruptionis eſt nō eſſe rei, vt nō eſſe hominis: denominat autē corruptio materiā tanquā ſubiectū, in quantū eſt mutatio eius, & etiam terminū, nempe rē corruptam, ad cuius non eſſe terminatur, & ita materia denominatur priuatiue, mutata

per

per corruptionem tãquam subiectũ huius accidentis priuatiui, & id quod desinit esse per eã, dicitur non esse, vel esse mortuum, aut corruptũ, & sicut est accidens materiæ, tanquã subiecti, in quo intelligitur inhęrere, ita respectu illius conuenit ei definitio accidentis, quia adest, & abest materię præter eius corruptionem, terminũ vero non denominat vt subiectũ, sed tanquã terminũ, quẽ destruit, & ideo non est accidens respectu eius, nec conuenit ei definitio accidentis.

14 Nostra igitur sentẽtia est, illa omnia, quæ in arg. enumerãtur esse accidẽtia, vel saltem modũ accidentiũ habere, quibus suo modo cõuenit definitio. Quod probatur euidenter de morbo etiã lethali hac ratione. Morbus adest, & abest sine subiecti corruptione; ergo conuenit ei definitio accidentis. Probatur antecedens, quia quandiu durat morbus, subiectũ manet, & eo absente, etiam manet; ergo adesse, & abesse potest præter corruptionem eius.

Secũdo probatur de cõbustione, & morte, nã istæ habẽt modũ mutationis priuatinę, sed mutatio habet subiectũ, vt docet Arist. 1. & 5. lib. Phys. ergo est accidẽs, quare modũ accidẽtium habere debent, quibus definio conueniat.

Ex ex his respõdetur ad arg. morbũ esse accidẽs, & posse adesse, & abesse subiecto, pręter corruptionẽ eius, quia quandiu durat, nõ est corruptũ, sed manet. De combustione vero, & morte dicimus esse accidẽtia priuatiua materię, cui adsunt, & absunt, prętter corruptionẽ eius, non tamẽ sunt accidẽtia hominis, vel domus, sed illũ, & hanc denominant tanquam terminos. Quod vero ad veritatẽ propositionũ attinet, nẽpe, homo est mortuus, vel domus est cõbusta, vera esse dicimus, vt cõmunis modus cõcipiendi, & loquendi tenet, quia sensus est, homo desinit esse, aut domus; & verus quidẽ, quia non denominãtur vt subiecta, sed vt termini corruptionis, quasi dicatur hominẽ, & domum per mortẽ aut cõbustionẽ periisse, mors namq; appellatur corruptio hominis, quia est priuatio vitæ; nõ vero combustio domus, sed talis corruptio.

Circa rationẽ tandẽ accidẽtis duo sunt notanda. Primũ, duobus modis sumi accidẽs, nẽpe pro accidenti prædicamento, & pro accidenti prędicabili, & hęc acceptio est vniuersalior, quia non solũ comprehendit vera accidentia, sed illa etiam, quę licet sint substantiæ: modo quodã accidẽtali se habent ad alia, & ideo ex parte modi se habendi vidẽtur ea respicere tanquam subiecta, vt differẽtia respectu generis accidẽs prędicabile vocatur, licet sæpe sit substantia, quia adesse, & abesse potest generi, salua eius essentia. Accidens vero prædicamentũ solum cõprehendit vera accidentia, sed ex alia parte idẽ accidẽs, vt prędicabile minus vniuersale est, quia accidens prædicamentũ absolute comprehendit omnia accidẽtia vera: accidens vero prædicabile non cõprehendit ea, nisi sub limitata considera tione, hoc est, quatenus subiecto adesse, & abesse possunt, vel prædicari, & non prædicari de illo. Albedo enim, aut nigredo, sicq; de cæteris accidentibus duobus modus considerãtur. Primo secundum proprias essentias, vt in eis sunt genera, species, & indiuidua, & sic pertinent ad specialia prædicamenta, & non ad quintũ prædicabile, sed ad primũ, secũdum, vel tertium: alio modo in ordine ad subiectum, cui adesse, & abesse possunt, & sic pertinent ad quintum prædicabile. 15

Ex quibus intelligitur distinctio quædã satis necessaria prædicationis accidẽtalis, nã vna est accidẽtalis ab accidẽti prędicamento, quãdo prædicatũ verũ est accidens inhærẽs subiecto, de quo prędicatur. Alia est accidentalis ab accidẽti prędicabili, & non prædicamento, cuius prædicatũ non est verũ accidẽs subiecti, sed modo accidẽtali se habet ad illud, in quãtum adesse, & abesse potest ei, præter eius corruptionẽ, vt hæc prædicatio, homo est albus, accidentalis est ab accidenti prædicamẽto, & etiam prædicabili; hæc vero, animal est rationale, non ab accidenti prædicamẽto, sed solũ ab accidenti prędicabili.

16 Secundo notandum est, quod accidens, vt est quintum prædicabile, nõ est definiendũ per plures species, vel plura indiuidua, tanquam per subiecta, quia licet vera sint subiecta accidentis, tã hæc, quã illa, quodlibet est inadæquatũ, sed per aliquid vniuersalius, quod sit quasi adæquatũ subiectum eius, & in plurali sumptũ adæquatus terminus relationis eiusdem accidentis, vt prædicabilis. Vnde talis erit eius adæquata definitio, Accidens est, quod prædicatur de plurib⁹ in quale accidentale. Per quam definitionem ratione vltimæ particulæ patet distingui à cæteris prædicabilibus. Et hæc de prædicabilibus annotasse sufficiat.

QVAESTIO V.

An inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis.

17 INhærentia duplex est, actualis, & aptitudinalis: actualis est modus quidam, per quem accidens vnitur subiecto, vt ab eo sustentetur, & propotionatur modo per se substantiæ, per quem in se, & per se subsistit independẽter ab alio: vnde sicut modus subsistentiæ est vltimus terminus naturæ substantialis per se existentis, à quo completur, & constituitur in supposito; ita inhærentia actualis est vltimus terminus naturæ accidentalis actu existentis complẽs eam, & constituens actu in subiecto, & tandem sicut subsistentia pręsupponens actualem existentiã non distinctã realiter à natura substantiali, sed per quam est extra causas, distinguitur ex natura rei ab eadem natura substantiali per se existenti: eadẽ ratione inhærentia actualis accidentis præsupponens nostro modo intelligendi naturam accidentalem actu existentem, distinguitur ab ea ex natura rei.

Alia est inhærentia aptitudinalis, quæ non est aliud, quam aptitudo eiusdem naturæ accidentalis ad actu inhærendum subiecto: vt si Deus separet accidens à subiecto, peribit modus ãctualis inhærẽtiæ eius, per quẽ actu inhærebat subiecto, sed adhuc erit aptum ei inhærere, & hæc aptitudo inhærendi vocatur inhærentia aptitudinalis.

Et de inhærentia actuali certum est apud omnes, quod non sit de essentia accidentis, quia sine illa potest esse accidens, si non naturaliter, saltem diuina virtute, & verè manet quantitas Eucharistiæ, sine inhærentia actuali, quam habebat in substantia panis. Ex quo euidens argumentum deducitur, probans nõ pertinere ad eius essentiam: & cum eadem ratio sit de cæteris accidentibus, sequitur actualem inhærentiam nulli accidenti esse essentialem; in quo etiam assimilatur subsistentiæ substantiali, de qua euidens est etiam non pertinere ad essentiam naturæ substantialis: cum sit in fide cer-

certum naturam humanam Christi non habere propriam subsistentiã, sed terminatam esse subsistentia verbi Diuini. Ideo solum quærit titulus quæstionis de inhærentia aptitudinali, an sit de essentia accidentis.

18 Et est prima opinio Scoti in 4. d. 12. quæst. vnica, & Antonii Andrææ 7. Meta. quæst. 1. cum cæteris Scoti discipulis, asserentium, non pertinere ad essentiam eius, sed extra illam esse. Probant, quia inhærentia est relatio accidentis ad subiectum, vel relationem saltem includit; ergo non potest esse de essentia alicuius accidentis absoluti, imo aliquã rationẽ accidẽtalem debet præsupponere in eo, cui conuenit, per quã fundetur talis relatio, & ex consequenti essentiam accidentis eam fundantẽ, quare extra illam omnino erit.

Secundo, si inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidẽtis. Omnibus ęque conuenire debet, quia quæ essẽtialia sunt, omnibus illius ordinis debent ęque conuenire, sed neque cõuenit omnibus, neque ęque potest cõuenire, ergo non est essentialis. Probatur minor, quia modus, quẽ habet quãtitas Eucharistiæ separata à substantia, est accidẽs; cum terminet naturam accidentalem, & repugnat ei aptitudo inhærendi, cum sit modus essendi per se, & independenter à subiecto; ergo non cõuenit omnibus accidentibus, sed neque æqualiter, quia iã conueniret eis vniuocè, quod videbimus esse falsum.

Secũda opinio est cõmunis, & vera, quod inhærẽtia aptitudinalis sit de essentia accidẽtis. Ita D. Th. in 4. d. 18. q. & art. 1. q. etiã 1. Capr. in 4. d. 2. q. 1. ad 1. contra 5. & 6. cõcl. Herue. quodlib. 4. q. 9. Iauel. 7. Meta. q. 1. Caie. 7. c. de ente, & essentia, q. 15. Et colligitur euidẽter ex doctrina Arist. 7. Meta. tex. 2. vbi asserit accidẽtia nõ esse entia, sed entis entia, hoc est, substãtiæ, ad quã in sua entitate dicunt attributionẽ: sed esse entia substãtiæ est posse eã afficere secundũ proprios modos intrinsecos; ergo aptitudo ei inhærendi est eis essentialis ex mente Aristotelis.

Probatur etiã ratione, quia esse per se, & esse in alio, sunt modi intrinseci substantiæ, & accidẽtis, diuidẽtes per se ens: sed esse per se secundũ aptitudinem, hoc est, aptã esse subsistendi per se, est de essentia substãtiæ; ergo aptã esse inhærẽdi eidẽ substantiæ erit de essẽtia accidẽtis. Probatur minor, quia substantiã esse talem entitatẽ, cui debetur subsistẽtia per se, essentiale est ei, & hoc est esse radicẽ, vnde oritur subsistentia, esse ei essentialẽ; ergo etiã est essentiale accidenti esse talem naturam, cui debetur actualis inhærentia in subiecto, quod est, esse radicem actualis inhærẽtię, & radix hæc est inhęrẽtia aptitudinalis, quę etiã erit ei essẽtialis 19

Ad primũ arg. neganda est maior, quod inhærentia actualis sit relatio, sed est modus absolutus includẽs respectum quendã transcendentalẽ: de quo negãda est minor, quod nõ possit esse de essentia absoluti: sicut cętera prædicata transcendentalia, vt videbimus in prædicamento ad aliquid. Vbi probabimus, quod licet relatio prædicamentalis, quæ vocatur secundũ esse, nõ possit pertinere ad essẽtiã absoluti; respectus vero trãscendentales, & secundum dici ad essentiam plurium absolutorum necessario pertinent.

Ad secũdũ negãda est prima cõsequẽtia, quod inhęrẽtia aptitudinalis conueniat æqualiter omnibus accidentibus, aut vniuocè, nam cum conueniat eis per attributionem ad sub-

ſubſtantiam, vel ſit ipſamet attributio ad ſubſtantiam, non poteſt eis cõuenire vniuoce, quia repugnat attributio vniuocationi. Et præterea vnicuique cõuenit ſecundum propriũ modũ attributionis ad ſubſtantiam, quod ſufficit analogiam conſtituere, vt in antepraedicamentis, cap. 2. oſtẽdemus. De modo autem per ſe quantitatis Euchariſtiæ non eſt certum, quod illum habeat, ſed probabile, quod immediate ſuſtentetur à Deo, ſed etiam ſi illũ habere dicatur, non eſt natura accidentalis, cui debetur actualis inhærentia, ſed modus, cui per ſe non debetur, ſicut inhærentiæ actuali non debetur alia inhærentia, alioqui eſſet proceſſus in infinitum, ſed cum ſit ratio, vel modus inhęrendi, non dicitur proprie inhęrere, nec modo illi per ſe eſſendi quantitatis debetur inhærentia, quia non eſt natura accidentalis, ſed entitas quædã modalis ſupernaliter conceſſa accidenti, vt ſit per ſe, hoc eſt, ſine depẽdentia actuali à ſubſtantia, quæ entitas accidentalis eſt, quia modum eſſendi tribuit accidenti. Itaque naturæ accidentali tantum cõuenit aptitudinalis inhærentia per ſe, ſicut ei ſolum debita eſt actualis; modis vero non conuenit per ſe, ſed ratione naturæ cuius ſunt modi, ſicut nec per ſe inhærent, ſed ratione naturę: & cũ modus ille, nec ſit natura accidentalis, nec modus per ſe, ex propria natura conueniens accidenti, non eſt ei vllo modo debita actualis inhærentia, nec erit eſſentialis ei inhærentia aptitudinalis.

COMMENTARII
IN LIBRVM CATEGORIARVM
Ariſtotelis Stagiritæ, quæ Prædicamenta appellari conſueuerũt, vnà cum dubiis, & quæſtionibus hac tempeſtate agitari ſolitis.

BREVE PROOEMIVM
De inſcriptione huius libri.

1 QVAMVIS vocabulum Græcum Categoria, ex prima eius impoſitione à prædicatione, ſeu prædicato dictum ſit: communi tamen Dialecticorũ, & Philoſophorum conſenſu iam accipitur pro integra ordinatione prædicatorum eſſentialium, eademque eſt ſignificatio prædicamenti, quod ſic poſſumus deſcribere. Prædicamentum eſt diſpoſi-

dispositio prædicatorum essentialium superiorum, atque inferiorum sub vno quodam supremo genere, quo nihil est superius, vsque ad indiuiduum, quo nihil est inferius. Vnde liber categoriarum, aut prædicamentorũ inscribitur opus hoc, id est, liber ordinationum, quibus prædicata disponuntur secũdum diuersos gradus essẽdi à supremo genere, quod quasi caput totius ordinationis est, vsq; ad infimas species, & indiuidua.

De *inuentore artis prædicamentalis.*

COmmunis consensus scholæ iã tenet primum inuentorem huius artis fuisse Aristotelem. Ille enim primus fuit, qui omnes gradus essendi sic disponere docuit, vt ad certas quasdam classes reducerentur omnes res mundi, & facile possemus naturam, & essentiam cuiuscunque inuenire ad propriam eius categoriam, aut prædicamentum recurrendo.

De *fine huius operis.*

CVM ex simplicibus, aut in complexis rebus efficiantur prædicamenta, patet ad primam operationem intellectus, quæ est simplicium apprehensio pertinere, & ad perficiendam secundam, quę versatur circa compositionem, & diuisionem proxime ordinari. Sed tanquam ad finem vltimum ad demonstrationem, ad quam omnia, quæ in Dialectica tractantur ordinari constat.

An de uocibus, uel de rebus agatur in prædicamentis.

AB omnibus refutatur sententia nominalium; qui dixerunt de vocibus principaliter agere opus hoc, sicut & tota scientia Dialecticę. Quod ex eo probatur; quia voces tã tum sunt instrumenta, quibus loco rerum vtimur non potentes res: de quibus disputatur ad scholas afferre, vt Arist. docet 1. lib. Elenchorum. Res igitur sunt, ex quibus ordinatio prædicamentalis constituitur mediis vocibus significatis, & ideo de rebus principaliter, minus principaliter de vocibus tanquam de conditionibus necessariis agit ars prædicamentalis.

De *obiecto huius operis.*

OBiectum vero huius partis Dialecticæ est categoria, seu prædicamentum in communi consideratum, pro vt omnes ordinationes prædicamentales sub se comprehendit. Quod probatur, quia sub eo proxime cõtinẽtur omnia, quę in hac arte tractantur, & rationem eius proxime participant: quæ duo propriæ conditiones obiecti sunt.

De *modo procedendi, & ordinatione huius operis cum cæteris partibus Dialectica.*

MOdus procedendi, quem Arist. seruat in hoc opere simplex est. Quia per definitionem, & diuisionem procedit per quas docet, quonam modo simplicia sint ordinãda in prædicamentis. 2

Quod vero ad ordinem huius operis cum cæteris partibus Dialecticæ attinet, sic explicari debet, vt primũ locum teneat inter omnes, quia ordinatio simplicium, & ordinata cognitio eorum quasi ianua est, per quam ad reliquas partes Dialecticæ, & ad totam ipsam scienciam ingredimur.

Ad quam scientiam pertineat de prædicamentis agere.

LIcet nonnulli asserãt, ad nullam scientiam determinatam pertinere artem prædicamentalem, sed intellectum per lumen naturale nulla scientia media notitiam huius artis habere posse, & ideo, nec ad Dialecticam, nec ad Metaphysicam pertinere. Nihilominus cum prædicatorum ordinationes non possint fieri sine arte, vel scientia, necessario dicendum est, ad scientiam pertinere, & in primis ad Metaphysicam, cuius ratio satis est per se manifesta, & nota: quia de ente reali vniuersalissimo agit; ergo ad eam pertinet omnes modos entis realis considerare secũdum rationem propriam abstrahendi à materia; sed prædicamenta non sunt aliud, quam rerum ordinationes; ex quibus proprios modos entis cognoscimus, ergo hæc ars ordinandi res secundum diuersos modos essendi ad Metaphy. proprie pertinebit, & etiam ad Dialecticam, sed diuersa ratione, nam ad illam secundum proprias entitates, ad Dialecticam vero in ordine ad prædicationes, enuntiationes, & syllogismos.

CAPVT PRIMVM

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis.

TEXTVS ARIST.

1 AEquiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum vero nomen substãtia ratio diuersa.

Textus expositio.

INtentũ Arist. in hoc primo ca. est, explicare naturã nominum æquiuocorũ, vniuocorũ, & denominatiuorũ, nam cum ex rebus fiant prædicamenta, vt significantur per voces, ex modo significandi vocum maxime dependet distinctio rerum, quæ in prædicamento collocãdæ sunt, & ita ex applicatione harum trium vocum, tria alia constabunt. Primum, quæ nam sint à prædicamẽtis excludenda. Secũdum, ex quibus prædicamenta constituenda sunt. Tertium, quonam modo res vnius prædicamenti prędicari possint de rebus alterius.

Diuiditur autẽ caput in tres partes, in quarum prima proponit Arist. definitionem æquiuocorũ: in secunda definitionem vniuocorum: & in tertia definitionem denominatiuorum.

Definitio æquiuocorum talis est. *Aequiuoca dicuntur, quorum nomen commune est, ratio vero substantia nomini accõmodata diuersa.* Quæ duas cõtinet partes. In prima dicitur, quod æquiuoca debent habere nomen commune, vt significetur distincta esse ab eodem nomine, & esse res significatas per ipsum, vt canis latrabilis, sydus cæleste, & piscis marinus, quæ sunt res significatæ per hoc nomen canis, distincta sunt ab eo, sed non dicuntur æquiuoca, nisi vt per nomen significantur; quia res non pertinent ad Dialecticam, nisi vt significantur per voces.

Et ex hoc desumpta est communis illa distinctio, qua distinguntur æquiuoca, in æquiuoca æquiuocata, & æquiuoca æquiuocantia, ita vt æquiuoca æquiuocata sint res, quæ vt significantur tali nomine, dicuntur sioni æqui-

ri æquiuoca in eo. Aequiuoca vero æquiuocantia sint voces ipsę, quæ ex tali modo significandi res efficiunt æquiuocas.

4 Secunda pars definitionis est, in qua dicitur, quod ratio substantiæ accommodata nomini æquiuoco, sit diuersa. Per rationem vero intelligitur definitio, vel conceptus quidditatiuus, in his quę non habẽt definitionem. Definitio igitur, vel conceptus æquiuocorum, vt significantur nomine æquiuoco, omnino diuersus esse debet, ita vt in eo nullo modo conueniant, sed solum habeant nomen commune.

Definitio vniuocorũ hæc est. Vniuoca dicuntur, *Quorum & nomen commune est, & secundum nomen eadem substantia ratio.* In qua per rationem substantiæ definitio, vel conceptus vniuocorum intelligitur, qui idem esse debet, & nõ diuersus, sicut diuersum esse diximus in æquiuocis.

Definitio denominatiuorũ sic habet, *Denominatiua dicuntur, quæcunque ab aliquo solo differentia casu secundum nomen habent appellationem*, vt à fortitudine fortis. In qua tria continentur, quia in denominatione tria sunt, forma denominãs, res denominata, & denominatiuum nomen, tali ordine intelligenda, vt res denominata dicatur talis à denominatiuo nomine, & hoc dicatur denominatiuum à forma, & ita forma sit quasi origo totius denominationis. Gratia exempli, fortis, nomen denominatiuum est, in quo res denominata est Petrus ipse, forma vero à qua denominatur, est fortitudo. A qua nomen ipsum denominatiuum casu debet differre, vt significetur deriuatio denominationis eiusdem, quam à forma res denominata accipit.

QVAESTIO VNICA.

Vtrum definitio uniuocorum cõueniat denominatiuis.

PRima opinio tenet denominatiua simul esse vniuoca, sed diuersa ratione; nam in quantum appellationem habent ab alio, dicuntur denominatiua, in ordine tamen ad res denominatas, de quibus prædicantur, vere sunt vniuoca, vt albũ, respectu albedinis, à qua denominatur, denominatiuum dicitur, sed respectu huius, & illius corporis, nempe parietis, & hominis, de quibus prędicatur, vniuocum est; quare omnibus denominatiuis conuenit definitio vniuocorum. Ita Sotus q. vnica huius capit. ad secundum. Quam sententiam probabilem dicit esse Caiet. in expositione definitionis denominatiuorum. Et videtur probari ex definitione vniuocorum, quia nomẽ denominatiuum commune est omnibus subiectis, de quibus dicitur, vt album homini, & parieti, & ratio significata, quæ est forma accidentalis, eadem est etiam in eis, vt albedo in eisdem; ergo conuenit eis integra definitio.

Et potest probari secundo, quia omne vniuersale debet esse vniuocum, vt in quæstione vltima vniuersalium diximus, sed inter vniuersalia quartum, & quintum prædicabile sunt denominatiua, vt risibile, & album probant; ergo denominatiua sunt vniuoca, & eis verè & propriè conuenit definitio vniuocorum. 5

Secunda opinio est Toleti, qui quamuis negare omnino videatur deno-

denominatiua & vniuoca, vnum tamen aſſerit, ex quo videtur contrarium colligi, nempe illam particulam definitionis vniuocorum (ratio ſubſtantiæ) intelligi de definitione quidditatiua, vel deſcriptiua, ita vt ſufficiat ad rationē vniuoci, quod definitio deſcriptiua eadem ſit in omnibus vniuocatis. Ex quo colligitur nomina propriȩ paſsionis, vt ſenſibile, aut riſibile, eſſe vniuoca reſpectu ſubiectorum de quibus prædicātur, vt ſenſibile reſpectu hominis, & equi.

Noſtra tamen ſententia eſt, denominatiuis nullo modo conuenire definitionem vniuocorum: ita tenet Caiet. cap. præſenti, & eſt expreſſa ſententia Ariſtote. cap. de ſubſtantia. Vbi denominotiua aſſerit non prædicari de ſubiectis nomine, & ratione, quia forma ſignificata per nomen non eſt quidditatiuè in eis, ſed accidentaliter.

6 Et ratione probatur, quia in definitione vniuocorum dicitur (quorū nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ eadem) Per rationem autem ſubſtantiæ intelligunt omnes, aut definitionem quidditatiuam, aut quidditatiuum conceptum, quæ proprie ad ſubſtantiam rei pertinent, ſed hoc nō reperitur in denominatiuis; quia res ſignificata per illa, neq; eſt definitio quidditatiua reſpectu inferiorum, nec quidditatiuus conceptus eorum; ſed forma accidentalis; ergo non ſunt vniuoca.

Ad primum argumentum diſtinguenda eſt minor, nam ratio ſignificata per nomen duobus modis poteſt eſſe communis, vel eadem in inferioribus, eſſentialiter, aut accidētaliter, & primo modo communis eſſe debet, vt nomen ſit vniuocum, hoc enim intelligit Ariſtot. per illa verba (ratio ſubſtanſtiæ nomini acommodata) in definitione vniuocorum, quia ratio ſubſtantiæ idem eſt ac ratio eſſentialis. Significatū vero denominatiuorum ſolum eſt commune, & vnum in inferioribus accidentaliter, & ideo non poteſt eis cōuenire definitio vniuocorum.

Secundum argumentum ſoluitur alia diſtinctione. Vniuocum duobus modis accipitur, propriè pro eo cuius non ſolum nomen commune eſt vniuocatis, ſed definitio, vel conceptus quidditatiuus, & hoc tantum definiuit Ariſt. cap. præſenti. Aliud eſt vniuocum improprium, cuius ſignificatum commune eſt inferioribus ſolum accidentaliter, & hoc modo improprio denominatiua poſſunt dici vniuoca, qui licet non ſufficiat, vt eis conueniat definitio vniuocorum, ſufficit tamen, vt ſint vniuerſalia, & prȩdicabilia, nam ad rationem vniuerſalis ſufficit aliquid eſſe vniuocum, ſolum, vt diſtinguitur contra equiuocum, & analogum, quod habent denominatiua per impropriam vniuocationem. 7

TRACTATVS DE NOMINVM Analogia.

TRactatio de natura, & ratione analogiæ maxima ex parte pertinet ad Metaphyſicam, cum prȩcipuè reperiri poſsit in ente vniuerſaliſsimo, quod proprium obiectum eius eſt, atque etiam in paſsionibus eius, & in accidenti, quod nomen prædicamen-

camentis est commune. Sed proprie pertinet ad Logicam, vt ex ea cognoscatur analoga excludenda esse à prædicamentis, atque etiam à syllogismis, & aliis argumentationibus, quæ in solis terminis vniuocis commode fieri possunt. Aristoteles vero non definiuit analoga cap. præsenti, sed solum æquiuoca, & vniuoca, quia cũ sint quasi media inter hęc extrema, cognitis vniuocis, & æquiuocis, facile est analoga cognoscere. De quibus quinq; tantum disputanda sunt. Primum, quid sit analogia, secũdum quotuplex sit, tertium vtrum, analogũ possit abstrahi, aut pręscindi ab analogatis; quartũ, an ens sit analogũ ad Deũ, & creaturas, & ad entia creata substantialia, & accidentalia, & qua analogia hæc omnia significet. Quintum an accidens respectu nouem prædicamentorum accidentium analogum sit, vel vniuocum.

Explicatur, quid sit analogia.

SI analogiam ex ipsiusmet nominis significatione definire velimus, dicendum erit, nõ esse aliud quam proportionem aut conuenientiam, seu comparationem inter multa eodem nomine significata, nã gręcam nomen est, quod in latinum transferens Quintilianus, proportionem vocauit, Tullius vero in vno loco cõuenientiam, in alio vero comparationem, aut proportionem. Et omnes istæ significationes diuersis analogis conuenire possunt, vel eisdem sub diuersa consideratione, vt dum diuersas analogiæ species enumerabimus constare poterit.

Si vero rem potius significatam nomine analogiæ consideremus, quã etymologiam eiusdem nominis, definitionem analogorum ex definitionibus æquiuocorum, & vniuocorum assignatis ab Aristotele cap. præsenti facile possumus colligere. Nã analoga, ex communi sententia scholæ medium quoddam sunt inter æquiuoca, & vniuoca. Aequiuoca vero sic definit Aristoteles. *Quorum nomen est commune, ratio vero substantia nomini accommodata omnino diuersa, vt canis respectu latrabilis, piscis, & sideris cœlestis. Vniuoca quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ nomini accommodata omnino eadem.* Analoga igitur erunt, *Quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ nomini accommodata, neque omnino diuersa, neque omnino eadem.* Secundum quam analoga vtrumque extremum participant, conueniunt enim cum æquiuocis, & vniuocis in nomine, quod commune debet esse in omnibus, in re vero, aut conceptu per nomẽ significato partim conueniũt, & partim differunt: conueniunt quidem cum æquiuocis in eo, quod diuersus debet esse simpliciter, & in hoc differunt ab vniuocis, in quibus idem simpliciter debet esse: sed differũt ab eisdem æquiuocis in eo, quod non omnino diuersus est, sed aliquo modo vnus, vel idem, & in hoc assimilantur vniuocis. Vnde sequitur maiorem similitudinem habere cum æquiuocis. Et hæc est ratio propter quam cum æquiuocis enumerari solent, & etiam æquiuoca appellari, quia parum ab eis distinguuntur.

Itaque conceptus analogi quantũ ad res significatas non est vnus, sed plures, quia analogata diuersa sunt, ratione tamen proportionis, vel attributionis, seu proportionalitatis quandam habẽt similitudinẽ, & eius ratione aliqualem vnitatem, & hoc est rationem substantiæ nomini accommodatam non esse omnino diuersam, nec omnino eandem, sed proportionalem, vel similem.

Quota-

Quotuplex sit analogia.

CAietanus in opus. de analogia nominum cap. 1. 2. & 3. triplicem analogiam distinguit. Primam inæqualitatis, quæ reperitur in generibus respectu suarum specierum à quibus ratione differentiarum secundum inæqualitatem perfectionis participatur, vt in animali, respectu hominis, & leonis, perfectius enim participatur ab homine ratione perfectioris differentiæ, & ideo inæqualiter ab vtroq; , sed hanc analogiam dicit non esse talem simpliciter, nec facere nomen analogum, quia in generibus vere vniuocis reperitur: & solum potest vocari analogia physica, quia procedit ex diuersis formis physicis maioris, & minoris perfectionis.

Secunda species analogiæ est proportionis vnius ad alterum, vel plurium ad vnum, & hæc etiam vocatur attributionis, quia proportio quam habet vnum ad alterum, vel multa ad vnum, habitudo quædam ad illud est, quæ attributio etiam vocatur: vt sanum dicitur analogum proportionis, & attributionis, quia de vrina, & medicina dicitur, secundum proportionem, quam habent cũ sanitate animalis, in quantum vrina est signum sanitatis, medicina vero causa, & hoc est dici per attributionem ad illam, quare sanum respectu animalis, vrinæ, & medicinæ dicitur analogum proportionis, seu attributionis.

12 Tertia species analogiæ est proportionalitatis. Proportionalitas vero non est aliud, quam similitudo, vel proportio duarum proportionum. Gratia exempli, inter tria, & sex reperitur proportio dupla: & eadem reperitur inter quatuor, & octo: deinde inter has duas proportiones duplas reperitur alia proportio, aut similitudo in eo consistens, quod sicut se habent tria ad sex, ita quatuor ad octo. Hæc igitur proportio, & similitudo duarum proportionum vocatur proportionalitas. Et ideo nomen illud, quod significat plura, inter quæ reperitur, vocatur analogũ proportionalitatis. Vt risus significat risum hominis verum, & quasi metaphoricum risum prati, quod dum floret, quandam hilaritatem ostendit similem ei, quam ostendit homo, dum ridet. Dicitur autẽ de vtroque nomen risus, nempe de homine ridente, & de prato florido secundum proportionalitatem, quia sicut se habet risus hominis ad hominem, sic floriditas prati ad pratum. Quare analogum proportionalitatis vocatur.

Ex his tribus speciebus analogiæ, prima à nullo reputatur vera, nec sufficiens ad constituendum nomen analogum, sed omnes dicunt non esse analogiam simpliciter, sed solum secundum quid. Et ratio omnium est, quia in generibus, & pluribus aliis vniuocis reperitur sine præiuditio vniuocationis.

Analogiam vero proportionis, seu attributionis recipiunt omnes tanquam veram, & sufficientem ad constituendum nomen analogum. Et ratio est manifesta, quia sola attributio 13
vnius ad alterum, vel multorum ad vnum efficit, vt non omnia eodem modo, nec æqualiter significẽtur, sed illud vnum simpliciter tale appelletur, cetera vero non, nisi secundum quid, ergo sola attribatio facit nomẽ analogum. Probatur consequentia ex definitione analogorum, Analoga sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ, nec omnino

eadem

eadem, nec omnino diuersa, sed eo ipso, quod significata ita se habent, vt omnia dicātur per attributionem ad vnū, ratio sub qua significata primo, per se, & principaliter ei conuenit, cęteris vero per attributionē ad illud; ergo non est omnino eadem in omnibus, quia si eadem esset, æquè primo, & sine dependētia ab aliis cō ueniret singulis, vt patet in vniuocis: quare necesse est dicere, quod sola attributio efficiat analogiam.

Secundo, sola attributio tollit vniuocationem; ergo sola facit nomen analogum. Euidens est consequentia, quia vbi est attributio significatorū, non est æquiuocatio nominis, cum aliquid sit eis commune, præter nomen, nempe similitudo illa & correspondentia, quam facit attributio; si ergo attributio tollit vniuocationē, necesse est efficere nomen analogū, quia nullum datur medium inter vniuocum, & æquiuocum præter analogum. Sed probatur primum antecedens ex definitione vniuocorum. Vniuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ nomini accommodata omnino eadem, sed attributio efficit, vt ratio non sit omnino eadem, nec æqualiter participetur ab omnibus, sed primo ab vno, à reliquis vero cum dependētia ab eo; ergo tollit vniuocationem.

14 De analogia vero proportionalitatis non est certū, quod sit talis simpliciter, ita vt sola sufficiat efficere nomen analogum, sed prima opinio tenet quod sufficiens sit, non minus quam analogia attributionis. Ita Caietanus vbi supra, ita etiam videtur sentire D. Thom. de veritate q. 2. arti. 11. ita denique plures moderni.

Secūda opinio est aliorum modernorum, qui hac distinctione vtuntur. Proportionalitas duobus modis potest reperiri inter significata nominis, primo, ita vt non significetur ipsa per illud nomen, sed alia ratio cō munis eorum, & hoc modo sumpta non sufficit ad efficiendum nomen analogum. Quod vero non significetur per nomen, videtur manifestum, quia animal solum significat naturam sensitiuam communem speciebus, non proportionalitatem inter eas repertam.

Si vero per nomen significetur, sufficiens erit ad cōstituendum illud analogum: & quia nullum est nomē impositum, quo significetur, nulla datur talis analogia, daretur tamen si imponeretur nomen ad eam significandam. Cuius rationem, vel exemplum non afferunt, sed vtrumque afferre possumus: exemplum quidem in hoc nomine, principium, quod analogice dicitur de fundamento domus, de puncto, quod est principium lineæ, & de premissis demonstrationis per se notis, & inter hęc nulla est attributio, sed omnia æqualiter, & per se significantur, sola proportionalitas reperitur, quia sicut se habet fundamentum domus ad domum ab eo incipientem, sic se habet punctum ad lineam, & principia demonstrationis ad demonstrationem; & quia per nomen significatur (cum ratione proportionalitatis videantur significari tria illa, & non ratione alterius conceptus eis communis) sufficit constituere analogiam. 15

Ratione vero probari potest, quia proportionalitas pręsupponit necessario diuersa esse illa inter quæ reperitur, sed ab ea recipere aliquā similitudinē, & vnitatē; ergo efficit, vt ratio significata per nomē nō sit omnino diuersa, sed nec omnino eadem, quia aliqualis est similitudo, & vnitas in ea, quare sola efficit nomē analogū.

Tertia

16 Tertia opinio tenet proportionalitatẽ quomodocũque repertã inter significata eiusdem nominis non sufficere ad constituendum nomen analogum, sed necesse est, vt sic reperiatur, quod vnum eorum sit absolute tale per suam formam, aut per suum esse; aliud vero non sit absolute tale per suum esse, sed vt substat tali proportioni, vel comparationi ad aliud. Exemplum esse potest in risu, qui ita significat risum hominis, & floriditatem prati, vt ille quidẽ per proprium esse sit absolute talis, hæc vero non nisi in quantum talem habet proportionem, aut proportionalitatem cum eo Manifestum est enim floriditatem prati non esse, nec vocari risum, nisi per ordinem ad risum hominis. Ita sentit pater Franciscus Suarius tomo 2. suæ Meta. disp. 28. sect. 3. nu. 11. Nostra sententia tribus conclusionibus explicatur, prima est, proportionalitas non est vera analogia, nec sufficit analogum nomen facere, nisi per illud significetur. Hæc videtur mihi euidens, vt probat hoc argument. Res non habent analogiã, aut vniuocationem, nisi in quantum per voces significãtur; ergo nec sunt analoga proportionis, vel attributionis, nisi in quantum vt eam habentes significantur. Cuius euidens signum est, quod quia diuerso modo significantur per diuersas voces, fieri potest, vt æquiuoce per vnam, vniuoce per aliam significentur: Vt canis latrabilis, piscis, & sydus æquiuoce significantur per nomen canis, & vniuoce per nomen substantia: ex eo, quod substantia significat conueniẽtiam essentialem eorum, canis vero nullam. Vt igitur nomẽ sit vniuocũ, necesse est, significet conuenientiam multorum: & eodem modo vt sit analogum, necesse est, vt significet diuersitatem simul, & conuenientiam multorum, sed analogata habent conuenientiam, aut similitudinem ratione proportionalitatis, aut attributionis, cum sint diuersa simpliciter: ergo nõ possunt vt analogata significari, nisi proportionalitas ipsa, vel attributio significetur.

Secundo probatur, quia licet significata alicuius nominis vniuocam habeãt conuenientiam, si tamen nõ significentur vt eam habẽt, non erũt vniuocata, nec nomen quo significãtur vniuocum, sed conuenientia se habebit materialiter tantum, aut cõcomitanter, & erit quasi non esset ad effectum efficiendi nomen analogum; ergo licet aliqua habeant inter se conuenientiam analogicam, si hæc non significetur, materialiter, & quasi concomitanter se habebit, & erit quasi non esset ad effectum constituendi nomen analogum. Quare necesse est per nomen significari. 17

Secunda conclusio. Proportionalitas aliquando significatur per nomẽ analogũ, & ideo si significata sufficit constituere speciem distinctam ab analogia attributionis, efficiet eam distinctam, & ita fatendum erit esse actu in rerum natura diuersas species analogiæ. Hæc est contra secundam opinionem, quæ negat diuersas esse species analogię, & analogorum, nempe proportionalitatis, & attributionis, quamuis fateatur esse possibiles, si nomen imponatur ad significandam proportionalitatem multorum.

Sed probatur efficaciter exemplo risus, quo significatur floriditas prati simul cum risu vero hominis, ex eo solum, quia sic se habet pratum dum floret ostendens quandam hilaritatem, sicut se habet homo, dum ridet,

ridet, sed hæc est proportionalitas; ergo significatur floriditas prati, in quãtũ habet proportionalitatem cũ risu hominis: quare falsum erit, quod proportionalitas nunquam significetur per nomen analogum, & consequenter erit necessarium secundum eandem sententiam, quod ita significata efficiat distinctam speciem analogiæ, & analogum specie distinctum ab analogia, & analogis attributionis. Et si dicatur per nomen risus non significari floriditatem prati, nisi vt habet similitudinem cum risu hominis, non proportionalitatẽ. Et ideo nec significari ipsam proportionalitatem, sed attributionem. Cõtra hoc est, quod floriditas prati non significatur, vt habet similitudinem in communi, sed in particulari, hoc est talem, vt sicut risus est actus vitalis, quo ostenditur hilaritas cordis, in hoc sit similis ei floriditas prati, quia ostendit quandam hilaritatẽ, hoc est, ita se habet ac homo ostendens hilaritatem, & hoc est proportionalitas, quæ verè significatur per nomen risus. Et certe non potest aliud nomen imponi, quo melius significetur proportionalitas hæc, quam nomen risus.

18 Tertia conclusio, proportionalitas etiã significata per nomen, & adhuc in his analogatis reperta, quorum vnum est tale per suum esse, aliud vero non nisi ratione proportionalitatis, non facit ex se, aut per se sola veram speciem, & distinctam analogiæ, nec nomen analogum, sed ratione attributionis, cui coniungitur, & ideo eandem cum analogia attributionis; & ita nec secundum actum, nec secundum possibilitatem distinguendæ sunt diversæ species analogiæ, sed sola analogia attributionis ponenda est.

Conclusio hæc est contra secundam, & tertiam opinionem, & prius declaranda est, deinde probanda. Declaratur autem sic. Proportionalitas ex se indifferens est, vt reperiri possit inter significata, quorum vtrique conueniat formaliter, & intrinsece significatum nominis, & inter ea, cui solum vni conueniat formaliter, aliis vero per extrinsecam denominationem, imo & inter ea etiam, quæ sub tali nomine nullam habẽt conuenientiam, vt æquiuocata. Probatur euidenter, quia inter species eiusdẽ generis reperitur, vt inter hominẽ, & leonem, & etiam inter canem latrabilem, piscem, & sydus, & tandem inter risum hominis, & floriditatem prati, quia verum est de his omnibus, quod sicut se habet vnum eorum ad suum esse, sic aliud ad suum; & quamuis per nomen significetur, potest eodem modo reperiri in eisdem. Quod non minus efficaciter probatur, quia sic se habere quodlibet ad suum esse, sicut aliud ad suum, non efficit ea magis, vel minus diuersa in apprehensione intellectus, quam si eam nõ haberent; ergo nec efficiet ea magis aut minus diuersa, nec magis, & minus eadem, etiam si per nomen significetur. Euidens est cõsequẽtia; quia res significantur per voces, vt apprehenduntur ab intellectu. Sed probatur antecedens, quia æqualiter reperitur in apprehensione intellectus inter res omnino diuersas, ac inter res eiusdem rationis, non enim, vt minus diuersæ apprehenduntur significata canis ex eo, quod intelligantur sic se habere quodlibet ad suum esse, sicut aliud ad suum, nec minus dissimilia album, & nigrum, ex eo quod apprehendantur sub eadem proportionalitate, quam ea non apprehensa. Probatur iam cõclusio sic explicata aduer- 19

sus secundam opinionem, hac ratione. Analoga sunt media inter æquiuoca, & vniuoca; ergo nõ possunt reperiri simul cum aliquo extremorũ ita vt idem nomen respectu eorũdẽ significatorum sit analogum simul,
20 & æquiuocum, vel analogum, & vniuocũ, sed proportionalitas sola, etiã per nomẽ significata potest reperiri simul cum vno, & altero extremo; ergo non facit medium, quod est non efficere nomen analogum. Probatur minor, quia etiam si species animalis apprehẽdantur ab intellectu sub proportionalitate, hoc est, vt ita se habet leo ad suum esse animalis, quod participat ab animali, sicut homo ad suum, quod ab eodem participat; eadem intelligitur natura animalis in eis; ergo non desinunt esse vniuoca, & ex consequenti non apprehenduntur vt analoga, nec essent analoga, si sub eadem proportionalitate significarentur per nomen, quia vt probatũ est, eodem modo significãtur per nomen, quo apprehendũtur per intellectum.

21 Probatur deinde aduersus tertiã, quia proportionalitas ratione sui nõ facit floriditatem prati esse, aut vocari risũ, sed ratione attributionis, quã causat in ea ad risum hominis; ergo nec ratione sui facit eam analogatũ risus, aut risum esse analogum, sed ratione attributionis. Probatur minor, quia si ratione sui faceret eam analogatum, omnia alia, in quibus reperitur, faceret analogata, sed probauimus ea non facere, ergo nec facit floriditatem prati analogatũ risus, nisi ratione attributionis, quam causat in ea, quia attributio vera est analogia, & per se efficit nomẽ analogũ.

Ex his cõclusionibus sequitur, proportionalitatem non esse veram analogiã, nisi vt per se cõiuncta attributioni, & ratione huius, non ratione sui, & ideo non facere distinctã speciem analogorum vllo modo, sed omnia analoga esse attributionis, vt docuit expresse D. Th. 1. p. q. 13. ar. 6. vbi ita ait, *in omnibus nominibus, quæ de pluribus analogice dicũtur necesse est, quod omnia dicantur per respectũ ad vnum & ideo illud vnum oportet, quod ponatur in definitione omnium.*

Et probatur hac ratione, inæqualitas sola non sufficit analogum facere, nec sola proportionalitas, etiã per nomen significata, sed præter has sola attributio restat, de qua probatum est per se facere nomẽ analogũ; ergo solum datur analogia attributionis, & solum analoga attributionis. Nomine autẽ attributionis intelligimus quamcunq; habitudinem vnius ad alterum, vel multorũ ad vnũ, per ordinẽ, ad quod dicãtur talia. Et hoc modo intellecta tertia opinio vera esse potest, asserens proportionalitatẽ nõ facere analogiã, nisi vnũ eorũ inter quæ reperitur, dicatur absolute tale per suũ esse, aliud vero, non nisi per habitudinem ad illud; eiusmodi enim habitudo sub nomine attributionis comprehenditur, & proportionalitas à qua causatur, ratione illius, & non ratione sui facit nomen analogum. 22

Ad exẽplum primæ opinionis respondent aliqui, principiũ esse æquiuocum à cõsilio, quia à consilio impositum est ad diuersa significanda. Alii vero dicũt esse analogũ proportionalitatis. Sed vtrũq; videtur falsum: primũ quidẽ, quia Ari. 5. li. Met. c. 1. enumerans principia omnia diuersæ rationis asserit conuenire in ratione principii, his verbis. *Omnibus igitur principiis commune est esse primum, vnde aut est, aut fit, aut cognoscitur.* Ergo principiũ non est æquiuocũ. Probatur cõsequentia, quia æquiuoca nõ possunt con-

conuenire nisi in solo nomine. Quod vero nõ sit analogũ proportionalitatis ex dictis sequitur, quia proportionalitas nõ sufficit ad efficiẽdũ nomẽ analogũ. Dici ergo posset, principiũ esse analogũ attributionis, quia primo,& per se significat principium à quo per verã originẽ procedit aliud secũdum esse,& per attributionẽ ad hoc principiũ dicitur de reliquis. Vel cui nõ placuerit analogũ hoc modo esse, dicat potius esse vniuocũ, quam æquiuocum, quia hoc vltimum expressè est contra Aristotelem.

Ad rationẽ vero negãdũ est antecedẽs, quod proportionalitas præsupponat diuersa esse illa: inter quæ reperitur, nã licet supponat esse distincta, sed indifferenter potest reperiri inter ea, quę vniuoce conueniunt, & inter ea, quæ cõueniũt solo nomine, & ideo nõ facit per se nomẽ analogũ. ¶ Ad testimoniũ D. Th. respõdeo. Eã sentẽtiã absq; dubio retractasse in eodẽ loco primæ partis à nobis citato, vbi tam expressè tenet oppositam.

An necesse sit rem, uel cõceptum significatũ nomine analogi intrinsece solum reperiri in principali analogato, in ceteris uero solũ per extrinsecam denominationem.

23 SVpposito, quod solũ dẽtur analoga proportionis, seu attributionis, dubitatur, an necesse sit, quod significatũ eorũ solũ reperiatur formaliter in principali analogato, in ceteris vero, nõ formaliter, sed solũ per extrinsecã denominationẽ, vt videm⁹ in hoc nomine, sanũ, quod significat sanitatem,& hæc solũ reperitur formaliter in animali, quod est principale analogatũ, in vrina vero,& medicina solũ per extrinsecã denominationem, in illa quidẽ tãquam in signo, & in hac tanquam in causa.

Et prima opinio aliquorũ asserit necessariũ esse, quod in solo principali reperiatur formaliter,& intrinsecè. Quod probari potest, quia in eo solo reperitur per se primo, cetera vero solũ videtur esse quasi attributiones ad illud: ideo Arist. de accidẽtibus dixit nõ esse entia, sed entis entia, hoc est aliquid substantiæ; sed attributio non videtur esse, nisi quædã extrinseca denominatio; ergo solũ in eis reperietur per extrinsecã denominationẽ.

Secũda opinio est cõmunis omniũ modernorũ, negans hoc esse necessariũ, sed indifferẽter esse posse in omnibus formaliter, vel solũ in principali secũdũ diuersam naturã,& cõditionẽ eorũ. Et hæc est expressa sentẽtia D. Th. in 1. d. 19. q. 5. & est vera,& à nobis amplectẽda. Probatur ratione,& exẽplis, ratione quidẽ, quia attributio est, quę facit analogiã, sed hęc potest reperiri inter ea, quę formaliter participãt rationẽ, vel conceptũ analogi, sicut reperitur inter ea, quorũ vnũ tantum formaliter eã participat; ergo vtroq; modo se habere possunt analoga, & nõ vno tantũ, vt asserit prima opinio. Probatur minor, quia bene potest intelligi, quod vnũ vel plura participẽt rationẽ formalẽ significatam, quã non habeant, nisi cum depẽdẽtia,& attributione ad vnum, in quo per se primo reperiatur.

Probatur 2. exẽplis. Nã ens dicitur analogice de substãtia, & accidenti, 24
atq; etiã de Deo,& creaturis: vt inferius probabitur, sed entitas, quã significat, nõ solũ reperitur formaliter in substãtia, sed etiã in accidẽtibus, nec solũ in Deo, sed etiã in creaturis; ergo nõ est necessariũ, quod solũ in principali analogato reperiatur formaliter. Probat. minor, quia creatura entitatẽ habet intrinsecã,& formalẽ,

productam in rerum natura per creationem, aut per aliam actionem: ergo non reperitur in solo Deo, quam uis per se in eo tantum, & per participationem, & attributionem ad ipsum in creatura. Et in accidentibus reperitur etiam entitas propria, formalis, & intrinseca, quamuis nō sine intrinseca dependentia à substantia, vt in quantitate, & qualitate manifestum est.

Sed respondent pro prima opinione, accidens non esse ens, sed entis ens, hoc est esse aliquid substantiæ, vt sępè asserit Aristoteles, & hoc est non habere aliam entitatem, nisi attributionem ad substantiam in quadam denominatione extrinseca consistentem, sibi autem intrinsecam, & essentialem. Sed hoc non potest esse verum, vt ex eadem solutione in primis colligitur. Nam si accidēs est entis ens, ergo est ens substantiæ, habet igitur veram entitatem, per quam afficit substantiam. Quod videtur probari euidenter his experientiis. Quātitas in eucharistia non inhæret substantiæ, sed ab ea est separata, & tamen est vera entitas, quam videmus, & tangimus. Albedinem etiam sentimus per visum, & calorem per tactū, ergo euidenter probatur, quod hæc accidentia, & similia non sint extrinsicæ attributiones, aut denominationes, sed veræ entitates reales, quia sola denominatio extrinseca non sentitur, nec potest esse per se obiectum sensus.

Et confirmari potest, quia accidē
25 tia hæc habent suos effectus formales in subiectis, in quibus sunt: nec solum formales, sed reales, & physicos, vt albedo facit parietem realiter, & formaliter album, & calor facit aquā realiter, & formaliter calidam, sed effectus isti non possunt procedere à causis in sola denominatione extrinseca consistentibus, sed ab his, quæ veram, & intrinsecam habent entitatem realem, per cuius realem virtutum eos producunt; ergo accidentia veram, & intrinsecam habēt entitatem, alioqui, intellectus, & voluntas, quæ sunt accidentia superaddita substantiæ animæ rationalis ad operandum, non erunt nisi denominationes extrinsecæ ei superadditæ. Quod patet esse falsum, cum sint potentiæ reales; per quas tanquam per virtutes reales elicit anima veras, & reales operationes.

Ad argumentum vero negāda est cōsequentia, quia licet solum in principali analogato reperiatur prima, & per se ratio significata per analogū, in ceteris vero solum per attributionem ad illud, intrinsece tamen, & formaliter reperiri potest, quia attributio hoc non tollit, vt probatum est.

An conceptus formalis analogis, sit unus & abstractus ab analogatis, uel multiplex, & ab eis abstrahi non possit.

Conceptus quem format intellectus de aliquo, duplex est, vt cap. de differentia notauimus, formalis, & obiectiuus. Conceptus formalis est qualitas mentis, quam intellectus producit, vt sibi faciat obiectum actu præsens, & illud intelligat mam per hāc qualitatem sibi perfecte repręsentatur. Conceptus vero obiectiuus est obiectum, quod intelligitur, in quantum per formalem reprę̨sentatur. Et de vtroque procedit quæstio, & ideo habebit duplicem partem: in prima disputabimus de vnitate conceptus formalis: in secunda de vnitate conceptus obiectiui. 26

Sed

Sed conceptus formalis etiam est duplex, vnus est conceptus vocis significantis, alter conceptus rei significatæ: & de primo certum est, quod sit vnus, quia nomen analogum est vna vox simplex, ergo per vnum simplicem conceptum à nobis intelligitur. De conceptu vero formali rei significatæ per nomē analogum procedit quæstio, an sit vnus.

Prima opinio tenet dari vnum cōceptum formalem rei significatę per analogum, ita Scotus loco inferius citando, Herueus quodlib. 2. quæst. 7. Sotus cap. præsenti, Fonseca 4. Metaph. cap. 2. q. 12. sect. 5. P. Franciscus Suarius tomo 1. suæ Metaphy. dispu. 2. sectio. 1. sed diuerso modo procedunt, nam Scotus vnum cōceptum formalem ponit, quia tenet ens esse vniuocum, vniuoca vero vnico conceptu formali medio sua vniuocata significant. P. Suarius ideo ponit vnum conceptum formalem, quia vnum etiam ponit obiectiuum abstractum ab analogatis. Herueus, & Sotus licet non ponant eundem conceptum obiectiuum, asserunt formalem esse vnum. Et tandem Fonseca ponit vnum formalem, non distinctum sed confusum, quia non repræsentat distinctè analogata, sed confusè.

27 Probatur duplici argumē. primo, quia analogum non solum est vna vox simplex, & non æquiuoca, sed vnam habens significationem ex sua impositione: sed voces significant mediis conceptibus; ergo significabit medio vnico conceptu formali. Quod experientia videtur probari, nam audito nomine entis, aut alterius analogi non concipit intellectus analogata sub determinato conceptu, vt substantiam, vel accidens, sed vnum quid, nempe entitatem; ergo non format plures conceptus formales eorum, sed vnum eiusdem entitatis.

Secūdo, quia si conceptus formalis analogi non est vnus, sed plures, ergo tot formabit conceptus intellectus audito nomine, quod analogata habet: vnde si hæc fuerint decem, vt contingit in ente significante omnia prædicamenta, vel etiam si fuerint viginti, tot conceptus simul formabit intellectus, quod videtur impossibile. Probatur cōsequētia, quia si plures format, nō est maior ratio, quare duos tantum, & non plures. Nec etiam quare formet conceptum horum, quam aliorum; ergo vel tot, quot sunt analogata, vel tantum vnum.

Secunda opinio negat conceptum formalem analogi esse vnum, quam sequitur Ferrà. 1. contra gent. cap. 34. & cum eo plures moderni, & hęc videtur nobis probabilior. 28

Et probatur primo, quia analogum conuenit cum æquiuoco in eo, quod significat multa simpliciter diuersa, non tamen omnino diuersa, sed secundum quid eadem, & in hoc distinguitur: sed audito nomine ęquiuoco format intellectus diuersos conceptus formales propter diuersitatem significatorum; ergo audito nomine analogo, formabit etiam plures simpliciter, licet non omnino diuersos, sed aliqualem similitudinem habentes.

Secundo, vnitas conceptus formalis sumitur ex vnitate conceptus obiectiui per illum repræsentati, sicut vnitas imaginis ex vnitate rei repręsentatæ: sed conceptus obiectiuus analogi non est vnus, vt in secunda parte quæstionis probabitur; ergo nec erit vnus formalis. Errant enim satis aperte illi, qui non ponentes vnum cōceptum obiectiuum

analogatorum sed plures, admittunt nihilominus vnitatem conceptus formalis, contra quos euidenter concludit ad hominem hoc argumentū, quia nullam potest habere vnitatem conceptus formalis, quam non accipiat ab obiectiuo.

Ad primum argumentum concedendum est antecedens ex ea parte, qua dicit analogum esse vnam vocem simplicem, & ideo vnus datur conceptus eius: sed negandum, quod vnam habeat significationem, sicut non habet vnam rem significatam, sed plures, atque diuersas simpliciter, ad quas significandas vnica impositione fuit imposita quia licet plures sint res, omnes habent attributionem ad vnam, & ideo vnica voce, & vnica impositione ad eas significandas possunt significari.

29 Ad experientiam vero in eodem argumento adductam concedimus, quod audito nomine analogo non concipit intellectus analogata sub expresso, aut distincto conceptu, bene tamen sub confuso actuali; vt in secunda parte dicetur. Nec tamen concipit vnum quid eis commune, sed plura simpliciter diuersa, sub ratione tamen communi solum secundum quid propter attributionem, quam habent ad vnum.

Ad secundum concedendum est totum, quod assumit, & negandum esse impossibile, quod decem conceptus formet intellectus, si decem sint significata analogi: vt contingit in ente; vel etiam plures, si plura habeat significata. Non est enim impossibile intellectum tot simul formare conceptus sub vnitate eiusdem vocis tot res significantis, quod satis est manifestum in æquiuoco: quo audito nullus negat tot formare conceptus intellectum, quot sunt significata eius, plura vel pauciora, & in analogo est alia ratio particularis, quia non solum plures conceptus habēt ordinem ad vnam vocem, sed etiam ad vnam rem, principaliter significatam, ad cuius cōceptum ordinantur omnes alii.

Et ex hoc intelligitur non dari conceptum formalem analogi communem, atque distinctum à conceptibus analogatorum, sed plures tantum eorum. Vnde nullus datur conceptus formalis entis, præter conceptus prædicamentorum.

Secunda pars quæstionis de unitate conceptus obiectiui analogorum.

DVplicia sunt analoga, vt dubio præcedenti insinuauimus: quædam sunt, quorum significatum non reperitur formaliter, & intrinsice, nisi in principali analogato, in cæteris vero per denominationem extrinsecam; vt sanum, quod sanitatē significat, sicut album significat albedinem, & tamen sanitas non reperitur formaliter, nisi in solo animali; in vrina vero, & medicina solum per denominationem extrinsecam, signi, vel causæ. Alia sunt analoga, quorum significatum reperitur formaliter in omnibus analogatis, sed per se primo, & principaliter in vno tantum, in reliquis vero per intrinsecam dependentiam, & attributionē ad illud, & de vtrisque procedit quæstio, an habeant vnum conceptum communem, & abstrahibilem ab analogatis. Sed de primis primo dicendum est, deinde de aliis. 30

Est igitur prima opinio modernorum,

norum, quod hæc analoga significẽt vnum conceptum obiectiuum, quem intellectus abstrahit ab analogatis. Probatur primo, quia hæc analoga non sunt æquiuoca; ergo non habent solam vocem communem, sed aliquid etiam per illam significatũ: sed quæcunque ratio communis potest abstrahi à particularibus, quæ in ea conueniunt; ergo datur conceptus horum analogorum abstrahibilis ab eis.

Secundo, quia audito nomine, sanum, potest aliquis concipere aliquã rationem communẽ sanitatis, non cõsiderando rationes particulares, aut distinguendo diuersas, quas habet in animali, vrina, & medicina, & conceptus iste communis est eis; ergo est vnus, & abstractus ab eisdem secundum particulares rationes consideratis.

Secunda opinio est communis, & vera, quod ab his analogis non possit abstrahi conceptus communis, sed proxime significare rationes particulares analogatorum aliquo modo similes, vel proportionatas in ordine ad vnum principale. Ita Caiet. opusc. de analogia nominum cap. 5. Sotus cap præsenti. q. 1. ar. 2 Corol 3. Fonseca 4 Metap. cap 2. quæst. 1. sect. 6. versi. 3. discrimen.

31 Et probatur ratione, quia hæc analoga significant vnam formam solum existentem in principali analogato, non in aliis, in quibus solum est per extrinsecã denominationem, vt sanum significat formam sanitatis in solo animali inhærentem, non in vrina, & medicina, quæ solum dicuntur sana per extrinsecum respectum causæ, vel signi ad sanitatem animalis, sed à re formaliter significata, & per solam extrinsecam denominationem non est abstrahibilis vna ratio, vel conceptus communis, quia forma, & signum, vel causa se habẽt tanquam causa, & effectus, quorum rationes diuersæ sunt, licet ordinem dependentiæ, vel attributionis habeant, & ideo non datur conceptus eis communis; ergo nec dabitur conceptus communis horum analogatorum.

Secundo, quia conceptus vnus, & communis multis formaliter debet in eis reperiri, sed conceptus horum analogorum solum reperitur formaliter in principali analogato, vt patet de conceptu sanitatis; ergo non est vnus, pro omnibus eis cõmunis.

Sed respondent aliqui pro prima sententia, conceptum horum analogatorum non esse solius formæ, sed abstrahere ab inclusione formæ, aut ratione signi, vel causæ, ita vt vniuersalior sit solum dicens vniuersalem rationem sanitatis, & non particularem sanitatis formalis, & hunc conceptum abstractum formaliter reperiri in omnibus, nam esse causam sanitatis formaliter, & intrinsece reperitur in medicina, & esse signum formaliter conuenit vrinæ; sicut sanitas actualis formaliter conuenit animali.

Hæc tamen solutio falsum supponit, quia nomen, sanum, impositum est ad significandam veram, & actualem sanitatem: vnde in communi modo loquendi, & concipiendi illud solum vocatur sanum, quod formalem habet sanitatem, sicut nomen, risus, impositum est ad significandum verum risum hominis, quem solum intelligimus audito nomine; ergo non significant eiusmodi analoga vniuersaliorem illam rationem, sed ex eo significant minus principalia analogata, quia intrinsecam habent attri- 32

butionem ad formam existentem in principali analogato per nomen primario significatã. Nec vera est illa ratio cõmunis vnuersalior, & abstrahẽs à formali, & extrinseca sanitate, quã obiicit argumentum, sed ficta, quia formæ, signo, & causæ, nihil datur commune, sed solum hæc appellantur sana per attributionem ad illam, propter quam ei aliquo modo assimilantur, sed similitudo non est intelligibilis sine rationibus particularibus eorum, & ideo nec est ab eis abstrahibilis, imo nec intelligibilia sunt particularia significata nisi actu intellectis rationibus particularibus, non quidem distincte, & expresse, vt significantur propriis nominibus, sed confuse tantum, & hoc modo significantur nomine communi, & analogo, cuius ideo non est dabilis conceptus obiectiuus communis abstractus ab analogatis.

33 Ad primum argumentum concedendum est antecedens cum prima consequentia, minor vero distinguenda: nam ratio communis duplex est, communis simpliciter, aut secundum quid; illa reperitur in vniuocis, hæc in analogis, & illa solum abstrahibilis est à particularibus rationibus vniuocatorum; hæc vero nullo modo potest abstrahi à particularibus rationibus analogatorum, sed necessario debet eas actu confuso includere. Ratio huius discriminis est, quia ratio communis simpliciter est ratio naturæ, aut modi in inferioribus existentis, communis vero secundum quid nihil est prẹter proportionem, aut attributionem inter particulares, & ideo non est intelligibilis sine inclusione actuali particularium saltem confusa, & ex consequenti nisi intellectis particularibus actu confuso, hoc est non distincte nec expressè, vt significantur propriis nominibus; & hoc est non esse abstrahibilem conceptum communem ab eis, quia conceptus qui à particularibus abstrahitur, non includit ea actu, sed solum in potentia.

Ad secundum, distinguendum est antecedens, quia dupliciter contingit concipere rationem communem audito nomine analogo, non conceptis particularibus distincte, & expresse, aut solum confuse, sed actu, & primo modo concipi potest ratio communis secundum quid, non conceptis particularibus, sed non secundo modo, quia communis illa ratio, non est aliud præter particulares proportionatas, & ideo necessario conceptas actu eodem conceptu, non actu expresso, aut explicito, sed confuso, & quasi implicito. 34

Maior est difficultas de aliis analogis, quorum ratio, vel forma significata formaliter, & intrinsece reperitur in omnibus analogatis, licet primo, & per se in vno, in aliis vero per intrinsecam dependentiam, & attributionem ad illud: & tale analogum est ens secũdum communem, & veram sententiam, & ideo in illo placet exemplum ponere. Cum enim forma significata, quę est entitas formaliter reperiatur in substantia, & accidentibus, videtur abstrahi posse rationem communem entitatis, à particularibus rationibus prædicamentorum, quam participabunt omnia tanquam formam intrinsecam.

Et est prima opinio, quæ asserit cõceptum analogi vnum simpliciter esse, & abstractum à particularibus rationibus analogorum, & ideo ratione distinctum ab eis. Ita Iauellus 35

4. Me-

4. Meta. quæst. 1. Sotus vbi supra. Probatur testimoniis Arist. & D.Th. deinde rationibus, Aristel. 4. Meta. tex. 7. asserit Metaphysicam conside rare ens in quantum ens, quasi dicat non vt substantiam, vel accidens, sed sub ratione vniuersaliori entitatis realis; datur ergo ratio vniuersalior substantia, & accidente, quam necesse est esse abstractam ab eis, vnam, atque communem. Probatur consequentia, quia vniuersale est quid abstractũ à particulabus, eisq; cõmune.

36 Et D.Tho. 1. part. quæst. 5. art. 3. ad primum, ait, substantiam quantitatem, & qualitatem contrahere ens applicando illud ad aliquã quidditatem, seu naturam, sed contractio nõ potest intelligi, nisi respectu alicuius communis, quod determinatur ad particularia; ergo sẽtit ens, & quodcunque ex his analogis significare cõceptum communem, & abstractum ab analogatis.

Probatur etiã ratione; primo, quia entitas formaliter, & intrinsece est in substantia, & accidente; ergo in eo conueniunt, vel assimilantur, quod vtrumque formaliter est ens, sed cu iuscunque conuenientiæ abstrahi potest conceptus communis eis, quæ eã habent; ergo abstrahibilis est conceptus communis entitatis, in qua assimilantur substantia, & accidens, & iste erit vnus, atque ratione distinctus ab eis.

Secundo, quia concipere possumus de re aliqua, quod sit ens, & dubitare an sit substantia, vel accidens; ergo in conceptu entis neutrum includitur secundum particularem rationẽ, aut modum intrinsecũ. Probatur cõsequentia, quia si includerentur speciales rationes, certo cognosceremus, quænam ei conueniret, eo ipso quod concipimus esse ens, & ideo nõ haberet locum dubitatio. Sed si non includuntur speciales rationes in eo conceptu, erit abstractus, & vnus: cũ nihil includat diuersitatis, sed solam conuenientiam, ergo datur vnus cõceptus analogi abstractus ab analogatis.

Probatur tertio, quia si non datur conceptus abstractus, & communis entis, erit quasi aggregatus ex omnibus rationibus specialibus prædicamentorum. Ita vt qui dicit ens, dicat substantiam, quantitatem, qualitatẽ, & cætera prædicamenta: sed talis cõceptus de nullo analogato potest prędicari; ergo falsæ erunt omnes istæ prædicationes, substãtia est ens, quantitas est ens, qualitas est ens, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia sensus earum erit, substantia est substantia, quantitas, & qualitas, & sic de cæteris, qui est manifeste falsus. 37

Hanc sententiam defendit P. Frãciscus Suarius 1. tom. suæ Meta. disp. 2. sect. 1. additq; tria. Primum, hunc conceptum obiectiuum entis sic esse præcisum ab inferioribus, vt in eo non includantur actu distincto, vel confuso modi intrinseci eorum, videlicet per se, & in alio. Secundum, ens non significare immediate substantiam, & accidens, sed illum conceptũ communem, & abstractũ, quo medio descendit ens ad vtrumque. Tertiũ, hunc conceptum communem non solum esse vnum, vt abstractum ab inferioribus, sed etiam, vt ad illa comparatur, & hoc addidit propter quãdam opinionem aliorum modernorum, qui dicunt, vt abstractum esse vnum, non tamen, vt comparatũ ad inferiora, quia in illis, vt expresse cõceptis diuersificatur, quam sententiam specialiter referre necessarium non puto. In his autem tribus satis

consequẽter loquitur doctissimus pater.

Secunda opinio est aliorũ modernorum, qui concedunt conceptũ entis abstrahi posse à particularibus substantiæ, & accidẽtis, & vt sic abstractũ ab eis esse vnum simpliciter, sed cõparatus cum eisdẽ, vel conside ratus in eis expresse cõceptis, hoc est vt propriis nominibus significãtur, non esse vnũ, sed fieri in eis diuersũ. Quod probari potest, quia cõmunis ratio entitatis, vt est in substãtia, & accidẽti nõ distinguitur ab eis, licet in abstractione distinguatur, sed cõceptus expressi eorũ sunt diuersi; ergo ratio entis, vt in eis existes, nõ potest esse vna, sed debet esse diuersa.

Tertia opinio negat omnino dari vnũ conceptũ obiectiuum simpliciter abstractũ ab analogatis, quã secũtur Capre. in 2 d.2.q.1.& apud ipsumAureol. Ferra.1.cont.gent.cap.30. Deça Hispalens. in 1.d.2.q.1. Caiet. in opus. de ente, & essentia, ca.1.q.2. & tract. de nom. analog. c.5.& 6. Soncin. 4. Meta.q.2. Perei 2. lib Phys. c.2 in fine. Fland.4 Meta.q.5.art.6. Fons.4. Meta.c.2.q.2. P.Gabr. Vazquez 1.p. d.22.c.5.& d.114.c.2.& plures alii, & hæc est probabilior sententia.

Probatur aduersus primã, & secũdã, testimoniis Arist. & D Tho. Arist. enim 4.Meta. c.2. duo asserit, nempe quod ens multipliciter dicitur, & quod dicitur ad vnum, vel ad vnam naturam: ex vtroque autem colligitur, quod non detur vnus conceptus eius abstractus ab analogatis, quod sic probo. Nã si multipliciter dicitur, ergo nõ vno modo, nec per vnũ cõceptum, sed per plures; & si dicitur in ordine ad vnum, ergo in suo conceptu includit multa. Probatur consequẽtia, quia vbi datur vnũ, vel multa ad vnũ ordinata, ibi est multiplicitas, sed si multa includit in suo conceptu, nõ potest talis conceptus esse vnus, quia multa diuersa sunt; ergo nõ datur vnus cõceptus obiectiuus entis. Et 8. Meta. c.6. tex.16. asserit ens statim esse substãtiã, quãtitatẽ, & qualitatẽ, hoc est, immediate ad illa descendere, & non vt vniuocũ, quod nõ nisi medio vnico cõceptu eis cõmuni descendit ad vniuocata, vt animal ad hominẽ, & equum; ergo sentit nõ habere conceptũ communẽ, nam comediante descenderet ad substantiam, & accidens.

Et D. Tho. 1.p.q 13. art 5. ita ait. 40
Neque enim in his, quæ analogice dicuntur est vna ratio sicut in vniuocis, nec totaliter diuersa sicut in æquiuocis, sed nomen, quod sic multipliciter dicitur, significat diuersas proportiones in ordine ad vnum &c.

Ex quibus verbis hoc arg. colligitur Conceptus entis apud D. Thom. significat diuersas proportiones in ordine ad vnum: sed nõ potest significare diuersas proportiones in ordine ad vnum, nisi diuersa illa, quę tales habent proportiones, simul significet. & hæc sunt analogata; ergo non potest abstrahi cõceptus eius ab analogatis, nec esse vnus simpliciter.

Probatur deinde ratione aduersus primã sententiã desumpta ex definitione analogorum, quam admittunt omnes. Analoga sunt, quorum nomẽ est cõmune, ratio vero substantia nomini accõmodata, nec omnino eadẽ, neq; omnino diuersa, sed ratio substantiæ est conceptus obiectiuus; ergo iste non est omnino, idem, nec omnino diuersus, sed diuersus simpliciter, & idem secundum quid ratione attributionis: quare sequitur non esse abstrahibilem ab analogatis, inter quæ attributio, & diuersitas repe-

reperitur, nec potest esse vnus simpliciter.

Secundo, si conceptus entis abstrahitur, aut pręscinditur à substantia, & accidenti; ergo distinguitur ratione ab illis, sed quæ distinguntur aliqua distinctione, vt sic distincta, non se includunt; ergo conceptus entis, vt sic præcisus à modis intrinsecis substantiæ, & accidentis, nec eos potest includere, nec in eis includi. Primum probatum est falsum, sed probatur etiam falsum esse secundum, quia conceptus entis est transcendens; ergo includitur in quacunque entitate, siue sit completa, siue incompleta, siue sit natura, vel modus: alioqui si non includat ens, erit
41 nihil.

Probatur tertio, quia si conceptus entis est abstractus simpliciter à modis intrinsecis, & eos non includit actu, vt fatetur prima sententia, sequitur sic esse vnum, vt nullam includat diuersitatem. Probatur consequentia, quia tota diuersitas substantiæ, & accidentis est per modos intrinsecos per se, & in alio; si ergo hos non includit actu, sicut genus non includit actu differentias, erit vnus simpliciter, & consequenter vniuocus.

Respondet prima sententia, quod licet non includat actu modos, & in hoc conueniat cum vniuoco, differt tamen ab eo, quod conceptus vniuoce eodem modo, aut æqualiter participabilis est ab vniuocatis: conceptus vero analogis vt entis ex propria natura est diuerso modo participabilis ab analogatis secundum attributionem vnius, vel multorum ad vnum, & hoc satis est, vt non sit vniuocus, sed analogus. Sed hæc solutio sic impugnatur, conceptus entis non potest esse diuerso modo participabilis, nec potest vllam habere diuersitatem, nisi per diuersos modos intrinsecos per se, & in alio, per quos determinatur ad esse substantiæ, & accidentium; ergo repugnat vllam habere diuersitatem, aut diuerso modo esse participabilem, nisi per ipsos modos; sed dum ab eis abstrahitur, eos non includit; ergo non potest esse diuerso modo participabilis. 42

Et confirmari efficaciter potest hoc modo. Conceptum communem abstrahi à particularibus non est aliud, quam rationem communem cognosci sine particularibus, aut eis non cognitis; ergo conceptum entis abstrahi à modis per se, & in alio est cognosci rationem entis, non consideratis modis, neque ordine ad illos; nam eo ipso, quod consideraretur ordo ad illos, non esset conceptus abstractus: sed nullam potest habere diuersitatem ratio entis sine modis, aut sine ordine ad illos, ergo si ab eis abstrahatur erit conceptus omnino vnus, & idem, non minus, quam conceptus vniuocus, & ens ipsum non erit analogum, sed vniuocum.

Probatur deinde aduersus secundam opinionem. Primo, quia si semel admittitur conceptus entis abstractus à particularibus substantiæ, & accidentis, & esse vnum, sequitur ens esse vniuocum. Probatur consequentia, quia illum conceptum abstractum, & vnum significat primo ens; ergo ratio significata per nomen est eadem, & nomen commune, vt dicitur in definitione vniuocorum. Secundo, quia repugnat conceptum in abstractione esse vnũ, & non in inferioribus expressis: ergo sẽper est vnus. Probatur antecedẽs, quia si semel abstrahitur ab eis: ergo distin-

distinguitur ratione sic abstractus ab eisdem, vt expressis, sed comparatus ad eos est idē conceptus, qui cōsideratur in abstractione, & nō alius; ergo erit etiam ratione distinctus: & ideo eandem habebit vnitatem, quā ei tribuunt in abstractione.

Quonam modo conceptus analogi contineat analogata.

NOstra igitur sententia tenet, conceptum obiectiuum entis, & cuiuscunque analogi nō esse simpliciter abstrahibilem ab analogatis, sed eos necessario includere. Circa modum vero, quo ea includat non conueniunt omnes, qui eam secuntur. Duo tamen sunt apud eos recepta. Primum, quod ea includat actu, & non solum in potentia, quia hoc vltimum nec tollit vnitatem cōceptus, nec vniuocationem nominis. Secundum, quod non includat eos actu explicito, distincto, vel expresso, quod est dicere non includere eos, vt significantur propriis nominibus, sed in quantum sub nomine communi significantur, vt sub nomine entitatis, vt de ente loquamur. Et ratio huius est, quia ens significat substantiam, & accidens, in quantum habent attributionem, sed sub propriis nominibus eam non habent, sed sub nomini communi entis significata, & confuse contenta; ergo hoc tantum modo significantur nomine analogo, & continentur in conceptu eius, & non sub expressis cōceptibus, aut nominibus.

Differunt igitur quantum ad modum eos includendi, nam Soncinas,
45 & Herueus vbi supra asserunt conceptum, quē immediate significat ens, esse hoc disiunctum, substantiam, vel accidens. Hoc tamen ab omnibus fere reiicitur. Primo, quia cōceptus per determinatam vocem significatus, debet esse determinatus; disiunctum vero illud, nec determinate dicit substantiam, neque accidens. Secundo, quia ens significat multa per attributionem ad vnum; ergo significat omnia simpliciter, hoc est, sine disiunctione. Probatur consequētia, quia attributio non versatur inter multa disiunctiue significata, sed absolute.

Nec etiam significat analogū sua analogata copulatiue, ita vt conceptus entis sit substantia, & accidens, quia ex eo sequeretur omnes propositiones, in quibus prædicatur de quolibet eorum esse falsas, vt substātia est ens, accidens est ens, quia sensus earum esset, substantia est substātia, vel accidens, accidens esse substātiam, vel accidens.

Propterea est secūda opinio aliorum, quod ens primaria significatione significet ens per se, quod est substantia, & ens simpliciter; secundario vero accidentia, tanquam aliquid eiusdem substantiæ, sed hoc etiam videtur falsum, quia analogum per se primo significat multa cū attributione; ergo non significat primo solum analogatum principale, sed omnia, quamuis principale significatum sit dignitate primum.

Tertia opinio est Ferra. & Caiet. vbi supra, quod analogum significet immediate, & per se omnia analoga- 44
ta, in quantum inter sese habent attributionem, & ens significet immediate decem prædicamenta, in quantum nouem accidentium dicuntur per attributionem ad substantiam, & hæc est probabilior, & tenenda.

Sed pro eius explicatione tanquā certum debet præsupponi, quod ana-

analogum aliquo modo sit superius cuilibet analogato, vt bene Caiet. in opusc. de analogia, cap. 5. non solum secundum vocem, quæ communis est analogatis, nam hoc etiā habet æquiuocum, sed aliquo modo secundū rationem, aut cōceptum significatum, qui cum aliquo modo debeat etiam communis esse, consequenter debet esse superior; & si communis est, aliquo modo debet esse abstractus ab eis.

Sed vt hæc intelligantur melius, adnotat bene Caiet. vbi supra, duplicem esse abstractionem, qua vnū abstrahitur ab aliis; vna est per quā vnum cognoscitur sine alio, aut eo non cognito; alia per quam eadē res cognoscitur alio modo, ac est in se, vt cum in se habeat modum expressum, atque distinctum, cognoscitur quasi implicite, & cōfuse. Et primus modus abstractionis cōstituit abstractionem simpliciter, & pertinet ad vniuoca, quæ sic abstrahuntur à suis vniuocatis. Secundus non facit, nisi abstractionem secundum quid, & pertinet ad analoga, quæ non possunt primo modo abstrahi, nec alio, nisi secundo. Itaque substantia duobus modis considerabilis est, aut secundum conceptum expressum per proprium nomen substantiæ significatum, aut secundum conceptum confusum, & quasi implicitum, qui nō videtur esse alius, quam entitatis principalis, cui attribuuntur accidentia, & hoc modo significatur nomine entis, cuius proprius conceptus est entitatis primæ, ac principalis, & minus principalium, quæ sunt accidentia secundum particulares modos inhærendi ei attributa, quæ est substantia, & cōceptus iste aliquo modo est abstractus respectu conceptuum expressorum, inter quos, vt sic expressos nulla attributio, nullus ordo, nulla dependentia, aut similitudo significatur: & ratio abstractionis in eo consistit, quod licet per conceptum entis omnia concipiamus actu, & similiter, dū omnia simul concipimus per propria nomina, sed per conceptum entis cōcipimus ea, cum attributione, & similitudine, per conceptus, at vero proprios repræsentata nullam habēt attributionem, nullum ordinem, nullā similitudinem: vnde sequitur conceptum entis, ita prędicari de quocunque, vt suo etiam modo prædicetur de aliis, & hoc est esse aliquo modo superiorem respectu singulorum, & ex consequenti abstractum eodem modo ab eis, & vt talem prædicari de singulis.

45 Sed vt modus prędicandi entis de singulis prædicamentis intelligatur, adnotamus secundo, quod licet conceptus entis includat substantiam, & accidens actu confuso, vt explicatū est: in prædicatione tamen applicatur singulis, iuxta propriam naturā, vt dum prædicatur de substantia applicatur ei, vt primo enti, cui attribuuntur accidentia, & dum prædicatur de aliquo accidēti, applicatur eidem, vt attributo substantiæ. Sensus igitur huius propositionis, substantia est ens, iste est: substantia est entitas prima, cui attribuuntur accidentia, & quantitas est ens, idest habet entitatem per modum extensionis attributam substantiæ. Et ratio huius est, quia omnia significantur secūdum attributionem ad vnum; ergo de illo vno prędicatur tanquā de eo, cui attribuuntur cætera, & de cæteris, vt illi attribuuntur, & eadem attributio est ratio propter quam licet conceptus entis multa, ac diuersa contineat, vere possit prædicari de singulis, quia dum de quolibet prædi-

prędicatur, ex proprio modo ipsius applicationis, & attributionis, illud tantum dicit in recto; cætera vero in obliquo, vt attributio ipsa significata inter eos petit.

46 Si autem dicas secundum sensum harum prædicationum, non prædicari ens de singulis prædicamentis, tāquam superius, sed tanquam æquale, imo prædicatione identica, aduersus id, quod dictum est, superius esse, saltem secundum quid. Probatur vtrūque. Primum quidem, nam prædicatum huius propositionis, substantia est ens, non est aliud, quam substantia est entitas prima, cui proportionantur accidētia; & hoc patet cōuerti cum subiecto, imo esse idē prorsus cū eo, & ideo nō solū esse propositionē æqualis, sed identicā. Respondeo prædicari prædicatione æquali simpliciter; superioris vero secūdū quid, identica vero nullo modo. Primū manifestum erit, si consideremus conceptum entis secundū diuersos modos, quibus prædicatur de omnibus, nam de substantia, vt de primo, cui cętera attribuuntur, & de singulis accidentibus secundum particulares modos, quibus attribuuntur substātiæ. Consideratus igitur cōceptus entis cū his omnibus modis, qui ei conueniunt, vt analogo adæquate sumpto, cum ei conueniāt ratione analogię attributionis, superior erit formaliter respectu singulorum analogatorum, licet tantum secundum quid, quamuis æquale simpliciter seclusa hac consideratione. Et quod sit superior formaliter secundum quid, probo, quia dum prædicatur de vno secundum modum applicationis ad illud, prædicari potest de cæteris, secundum proprios modos eorum, quod manifestum est non habere subiectum, ergo secundum modum prædicandi non conuertantur, licet quantum ad rem significatam conuertantur.

Et ex hoc sequitur easdem propositiones non esse identicas, sed formales analogi, quia licet eadem res sit prædicatum, & subiectum, diuersum habet modum in prædicato, quā in subiecto in duobus consistentem, 47 in primo quidem, nam in prædicato maiorem habet extensionem, cū sic prædicetur de vno secundū propriū modum illius, vt possit etiam prædicari de cæteris, secundum proprios modos eorum. In secundo vero, quia licet tam prædicatum, quam subiectum huius prædicationis, substantia est ens, significet eandem rem; expressius tamē, atque distinctius significatur per subiectum, tanquam per proprium nomen, quam per prædicatum, tanquam per nomen commune; & modus iste significandi diuersus efficit, vt propositio sit formalis, & ideo non identica, sicut non est idētica prædicatio, in qua definitio prædicatur de definito, licet eadem res sint, ex eo solum, quod expressius significatur per prædicatum, quā per subiectum.

Et ex his non erit difficile argu. contrariæ opinionis soluere, nam testimonium Aristot. verum continet, quod Metaphysica considerat ens, in quantum ens, hoc est, non secundum aliquam rationem particularem alicuius prædicamenti, nec secundum rationes omnium expressas, atque distinctas, sed secundum rationem attributionis ad vnum, nempe ad substantiam, hanc enim non habent sub propriis nominibus significata, sed sub nomine entis omnibus communi, sub quo similitudinem quandam in entitate habent, & vnitatem secundum quid, sub qua abstrahi possunt etiam secundum quid à propriis 48

priis

priis rationibus expresse significatis & sic abstractum ens consideratur in quãtum ens, & potest esse obiectum Metaphysicæ, quia licet sit analogũ, consideratum tamen sub tali modo abstrahendi à materia, vt consideratur in Metaphysica, vnam rationem, sub qua obiectiuam habet, à qua scientia ipsa sumit vnitatem specificam.

49 Testimonium vero D. Thom. petit modum, quo ens contrahatur per modos particulares substantię, & accidentis, & difficultas cõsistit in hoc; quia si nõ datur cõmunis conceptus eius ab eisdẽ modis abstractus, sed includens eos, nõ videtur posse cõtrahi per illos, quia contrahens debet esse extra rationem contrahibilis, nam si in eo includatur, iam erit cõtractum per illud. Respondeo, eodẽ modo contrahi ens per modos per se, & in alio, quo ab eisdem abstractum est; sed abstrahitur ab eis, solum secundum quid, hoc est, sicut idem à se ipso diuerso modo significato, ideo solum potest contrahi per seipsum, vt diuerso modo significatum. Gratia exempli, ens in suo conceptu includit modos intrinsecos per se, & in alio, actu quidem, non tamen sub expresso conceptu, sed sub implicito, & confuso, hoc est, non vt propriis nominibus significantur, sed nomine communi entis, & diuersus iste modus includendi eos sufficit vt dicatur abstractus ab eis secundum quid; conceptus vero non contrahitur, nisi vt abstractus est, nam contractio, & abstractio mutuo se correspondent; ergo eodem modo contrahitur conceptus entis per modos intrinsecos sub expresso conceptu significatos, quos tamen hoc modo non includit, sed sub confusa ratione, vt semper sit verum (adhuc in contractione analogi, quæ solum est secundum quid, sicut abstractio) quod contrahens sit extra rationem contrahibilis. Hunc sensum explicuit D. Tho. in alio loco, & ita vnum testimonium explicamus per alterum. Locus autem est, quæst. 1. de veritate, art. 1. vbi sic ait. *Quod primo intellectus concipit quasi notissimum, & in quo omnes conceptiones resoluit, est ens: vnde oportet, quod omnes aliæ conceptiones intellectus accipiantur ex additione ad ens, sed enti nihil potest addi, quasi extranea natura per modum, quo differentia additur generi, quia qualibet natura essentialiter est ens, sed secundum hoc aliqua dicuntur addere supra ens, in quantum exprimunt ipsius modum, qui nomine ipsius entis non exprimitur.* Et infra. *Substantia non addit supra ens aliquam differentiam, sed nomine substantiæ exprimitur specialis modus essendi.*

Ad primum argum. concesso primo enthymemate distinguenda est minor syllogismi, quia qualis fuerit conuenientia multorũ, talis erit abstrahibilis conceptus ab eis; si conueniant simpliciter, abstrahibilis erit conceptus simpliciter communis, & vnus, vt in vniuocis; si vero solũ conueniant secundum quid, solum erit abstrahibilis conceptus communis, & vnus secundum quid, & ita est in analogis, atque etiam in ente, cum sit analogum. Quid autem sit abstrahi secundũ quid, iam explicatum est. 50

Ad secundũ concesso antecedenti distinguendum est consequens, nam actualis inclusio duplex est, confusa, seu implicita, & distincta, vel expressa, & de hac concedendum est; negandum vero de illa, dicendumque, ex eo posse dubitationem procedere an substãtia sit vel accidẽs illud, de quo certo scimus esse ens, quia

quia conceptus entis confuse tātum includit rationes particulares substātiæ, & accidentis, non distinctè; ratione vero confusionis occurrit dubitatio in eo consistens, quod intellectus non cognoscit distinctè, ad quod significatū determinetur ens.

51 Ad vltimum negandum est illud, quod in antecedenti sumitur, nempe conceptum entis esse aggregatū ex particularibus conceptibus prędicamentorum, quia non includit eos per modum aggregationis, sed per modum attributionis: in qua includitur essentialiter ordo multorum ad vnum; aggregato vero repugnat ordo, cum ex eo sit aggregatū, quia plura includit sine ordine. Includere autem omnia secundum ordinem attributionis, est includere vnum quasi in recto, & alia in obliquo. Vnde sequitur, quod dum prædicatur ens de quolibet analogato, vt in hac propositione, substantia est ens, non sit sensus, substantia est substātia, & accidens, quia in hoc sensu non significatur attributio, sed talis est sensus, substantia habet entitatem primam, vel est entitas prima, cui attribuuntur accidentia, & est verissimus. Nec tollit veritatem eius, quod in conceptu entis præter substantiam ita significatam in recto significetur accidentia in obliquo, sicut nec tollit veritatem propositionis, in qua prędicatur de accidenti, quod substantia significetur in obliquo, ita vt sensus sit, accidens habet entitatem, vel est ens attributum substantiæ, tanquam aliquid eius. Ratio autem obquam tales sensus efficiunt prædicationes istę, est natura ipsa attributionis, sub qua significantur analogata per nomē analogum, ideo enim cuilibet applicatur idem analogum in prædicationibus secundum exigentiam eiusdem attributionis.

Vnum adnotandum est in hoc loco, nempe vnitatem secundum quid conceptus analogi sufficere, vt diuidi possit in sua analogata, atque etiā vt analogata ipsa comparari possint vt ab eo significata, ita vt dicamus substantiam esse perfectius ens, quā accidens; & tādem vt possit esse obiectum intellectus, & scientiæ. Ratio primi est, quia diuisio procedit ab vno ad multa; ergo in tātum aliquid diuisionis capax est, in quantum est vnum, nam si sit multiplex, secum affert diuisionem: vnde sicut diuisio æquiuoci in sua æquiuocata, non est diuisio rei, sed solius vocis, quia sola vox est communis: simili modo diuisio analogi simpliciter est diuisio vocis, & secūdum quid diuisio rei, quia vox est communis simpliciter, sed res significata non est cōmunis, neque vna simpliciter, sed multiplex; vna vero solum secundum quid, & ideo diuisio analogi, si ad rem attendamus, non est diuisio simpliciter, sed solum secundum quid, ad quam sufficit vnitas conceptus eius secundum quid; vniuocum vero, quia tam ex parte vocis, quam rei significatæ vnum est, simpliciter diuidi potest, & sola diuisio eius simpliciter talis vocari debet. 52

Et eodem modo reddenda est ratio comparationis, nam comparatio in vna aliqua ratione fieri debet, ideo simpliciter in vniuoco debet fieri, & si propria sit in specie infima, vt docet Arist. 7. lib. Phys. qualiscunque vero etiā potest fieri in analogo, ad quam sufficit vnitas secundum quid.

Vt autem possit esse obiectū intellectus, & scientiæ analogum, sufficit eadem vnitas, quia scientia, aut potentia non sumit vnitatē specificā ex ob- 53

ex obiecto materiali, sed ex ratione formali obiectiua, sub qua in illud tẽdit potentia, vel consideratur à sciẽtia, à qua maiorem accipit vnitatem analogum, dum est obiectum potentiæ, vel scientiæ.

An ens sit uniuocum respectu substantiæ, & accidentis, aut analogum, & qua analogia.

HOc est quartũ, quod proposuimus tractandum, sed pro eius notitia notari debet, ens duobus modis sumi posse, pro ente creato, quod diuiditur in decem prædicamenta, aut vniuersalius pro ente cõmuni respectu creati, & increati, aut Dei, & creaturarũ, & de ente vtroque modo sumpto potest esse quæstio, quam ideo in duas partes diuidimus. In prima agemus de ente creato, an sit vniuocum respectu prędicamentorum, vel analogum, & qua analogia. In secunda eadem inquiremus de eodem ente respectu Dei, & creaturarum.

Prima pars quæstionis.

CIrca primam partem duæ sunt opiniones extremæ, & altera media. Prima opinio extrema est Aureoli apud Capreolum in 1.d.2.q.1. asserentis, ens esse æquiuocum respectu substantiæ, & accidentis. Probatur testimoniis Arist. & Porphy. nam Arist. 8. Meta. cap. 6. textu 16. ait, quodlibet prædicamentũ statim quippiam esse, hoc est, seipso esse tale, atque diuersum ab alio, quod altis verbis dici solet prædicamenta seipsis esse diuersa, & non per differentias, sed esse seipsis diuersa, est se totis esse diuersa, & se totis esse diuersa idem, ac esse omnino diuersa, quod proprium est æquiuocorum; erit igitur æquiuocum ens.

Porphyrius vero cap. de specie ex mente eiusdem Arist. dixit ens æquiuocum esse.

Hæc tamen sententia (si de propria æquiuocatione loquitur, & non de communi prout cõprehendit analogiam) contraria est doctrinæ eiusdem Arist. & rationi. Probatur primum ex 4. Meta. cap. 2. & tex. 2. vbi ait Arist. *Ens autem multipliciter dicitur, non æquiuoce, sed ad vnam naturam sicut sanum*, hoc est, per attributionem multorum ad vnum.

Probatur secundum, quod sit contra rationem, ex definitione æquiuocorum, Aequiuoca sunt, quorũ nomẽ est commune; ratio vero substantiæ nomini accomodata omnino diuersa, sed substantia, & accidens conueniunt aliquo modo in ratione entis, cum vtrũque sit ens, licet diuersum ab alio, & ei attributum; ergo non sunt omnino diuersa, quare nec ens potest esse æquiuocum.

Secũda opinio extrema tenet ens esse vniuocum, ita Scot. in 1. d. 3. q. 3. & in 3. d. 8. q. 2. & omnes eius discipuli, Antonius Andręas 4. Meta. cap. 2. atque etiam nominales omnes, vt testatur, Gab. in 1. d. 2. q. 4. Et probatur duplici ratione. Prima ex definitione vniuocorum desumpta. Vniuoca sunt, quorum nomen est commune; ratio vero substantiæ nomini accomodata eadem, hoc est, conceptus per nomen significatus: sed nomen ens constat esse commune substantiæ, & accidenti, & conceptus tam formalis, quam obiectiuus est vnus, & idem in inferioribus; ergo nomen erit vniuocum. Probatur minor, quia substantia, & accidens conueniunt in ratione entis, & di-

stinguntur per modos intrinsecos per se,& in alio: sed modi distinguntur ratione ab entitate,cum eam determinent, atque contrahăt ad substantiam,& accidens;ergo potest intellectus concipere entitatem nullo modo cōceptis modis. Probatur hęc vltima consequentia, nam ea quæ distinguntur ratione,bene potest intellectus separare, & vt sic separata nō se includent;quare poterit concipere rationem entis communem substătiæ,& accidenti,in qua non includantur modi, & talis conceptus formalis, & obiectiuus erit vnus simpliciter nullam includens diuersitatem.

Secundo, quia si aliquid obstaret, quo minus conceptus entis non esset vnus simpliciter, & communis substantiæ, & accidenti,maxime diuersitas in modo essendi vtriusque, quia substantia habet modum essendi per se ; accidens vero modum essendi in alio,sed hæc non obstăt,ergo erit vnus simpliciter. Probatur minor, quia hæc ratio diuersitatis non est in entitate, nisi ratione modorum ; ergo non tollit vnam rationem entitatis, atque adeo vniuocam, quemadmodum non tollit vnitatem conceptus animalis diuersitas per rationale, & irrationale, quia non est ratione naturæ sensitiuæ, sed differentiarum.

Tertio,intellectus potest esse cert' de aliquo,quod sit ens, & dubius an sit substantia,vel accidens:vt si quis dubitet,an aliqua Hostia sit consecrata, vel non, certo cognoscit esse ens ; dubitat vero, an ibi sit substătia, vel solum accidens. Hoc autem non posset contingere, nisi intellectus concipiat rationem entis, non conceptis rationibus particularibus substantiæ, & accidentis : qui conceptus communis erit eis, & vnus simpliciter, cum non includat aliquid, ratione cuius possit vllam diuersitatem habere. Et ex consequenti nomen ens significans talem conceptum, erit vniuocum.

Tertia sententia media inter hæc extrema asserit, ens non esse æquiuocum, neque vniuocum, sed analogum. Et est communis in schola, & vera, quam sequuntur Auerroes, Alexander, & D. Thom. in Commentariis locorum Arist. inferius citandis,Porphyrius,Albertus,& Ammonius,cap. de specie in prædicabilibus, & cæteri omnes, præter citatos pro sententia Scoti. 56

Colligitur efficaciter ex doctrina Aristotel: 4. Meta. cap. 2. lib. 7. cap: 1. & 4. & 1. lib. Ethicorum, cap. 6. vbi expresse docet,ens multipliciter dici, & non æquiuoce, sed sicut sanum de vrina, Medicina, & animali ad vnam naturam, hoc est,per attributionem multorum ad vnum. Quibus verbis excludit vtramque extremam sententiam,nam dum dicit ens multipliciter dici sicut sanū, tollit vniuocationē,contra Scotum; dum vero addit non æquiuoce,tollit ęquiuocationem contra Aureolū.

Probatur deinde ratione. Primo, ex definitione analogorum, analoga sunt, quorum nomen est commune;ratio vero substantiæ nomini accomodata,nec omnino eadem,neque omnino diuersa, sed ita se habet ens respectu substantiæ,& accidentis;ergo est analogū,& non vniuocū.Minorem ita probo. Substătia est primum ens,habēs entitatē per se independētē ab alio; accidēs vero est entitas alterius,nēpe substantiæ,& ideo Arist. 4.Met. c.2.dixit, accidēs nō est ens, sed entis ens;ergo nō habet p se entitatē,sed per attributionē ad substătiam:quare in ipsamet ratione entitatis.

tis reperitur imprimis maxima diuersitas,& ideo in cõceptu significato p nomẽ ens. Deinde reperitur aliqualis conueniẽtia ratione eiusdẽ attributionis; ergo ratio entis per nomẽ significata, nec est omnino diuersa, neque omnino eadem,& hoc est ens esse analogum,& ideo non vniuocũ,

57 Si autẽ dixerit Scotus diuersitatẽ inter substantiã,& accidẽs nõ prouenire ex parte entitatis; sed ex parte modorum per se, & in alio,à quibus abstrahi potest ratio entitatis, & sic abstracta erit vna,quia si à diuersitate abstrahitur; ergo vt sic abstracta nõ includit eã, quare erit vna simpliciter, & nomẽ ens eã immediate significãs erit vniuocũ;nõ ergo probatur analogũ esse,aut nõ esse vniuocum. Hoc nõ tollit vim arg. quia modi intrinseci substãtiæ,& accidẽtis nõ sũt gradus perfectionis distincti ab entitate, sed ipsamet entitas expressiꝰ cõcepta,& significata, quã significatur nomine entis,vnde nec ens est extra rationẽ eorũ, nec ipsi extra rationẽ entis:vnde sequitur primo,quod nec possit entitas cõcipi,sine illis actu saltẽ confuso inclusis,nec ipsi sine entitate. Secundo sequitur idẽ esse,quod diuersitas substãtię,& accidẽtis,vt significãtur nomine entis proueniat ex modis intrinsecis per se,& in alio:& quod proueniat ex ipsamet entitate, idẽ etiam esse, quod per eosdẽ modos sint diuersa, & quod seipsis sint diuersa,& tãdẽ,quod sicut entitas nõ potest à seipsa abstrahi,sic nec possit abstrahi ab eisdẽ modis,& ideo,neq; conceptũ entis eos necessario includens possit esse vnus simpliciter,nec vniuocus. An vero ens nõ in tota sua vniuersalitate sumptũ; sed pro ente tantũ cõpleto abstrahi possit à substãtia,& accidenti, & respectu eorũ sit vniuocum,statim dicemus.

Ad testimonium Arist. pro prima sententia respondeo prædicamenta esse primo diuersa,hunc sensum efficere, quod non differãt sicut species per differentias continẽtes diuersum gradũ perfectionis à genere, in quo conueniunt,sed per modos, qui sunt ipsamet prædicamentorũ entitas speciali modo concepta: vnde verũ est per proprias entitates ita conceptas esse diuersa, & hoc est etiam seipsis differre. Et cũ infertur se totis differre distinguendum est:nã si sensus sit per totam entitatem suã vnũ esse diuersum ab alio,verum est;si vero per totam entitatem omnibus modis conceptam falsum,quia entitates eorum concipi possunt tanquam diuersæ simpliciter, atque etiam tanquam similes, & eædem secundum quid ratione attributionis, & ideo non concipiuntur,vt omnibus modis diuersæ, neque in hoc sensu verũ est se totis differre, esse tamen necessarium, vt ens esset æquiuocum, quia æquiuocata vt sub eo nomine concipiuntur,& significantur,nullo modo conueniunt,& ideo non probatur ex illo testimonio, quod ens sit æquiuocũ;Porphyrius vero de æquiuoco loquitur secundum communem acceptionem, sub qua analogum comprehendit,nam ad intentum eius, quod erat ens non esse genus rerum omnium,sufficiebat esse analogum. 58

Ad primũ arg. secundæ opinionis negãda est minor,quod cõceptus entis sit vnus simpliciter, & cum dicitur modos distingui ratione ab entitate,distinguendũ est:nã duobus modis cõtingit aliqua distingui ratione. 1. distinctione totali,ita vt cõceptus vnius sic distinguatur ab alio,vt illum nõ includat,& hoc modo distinguitur ratione differentia à genere; alio modo nõ distinctione totali,sed inclu- 59

includentis, & inclusi; & ita verum est, quod conceptus entis distinguatur à modis, quos includit, & à quibus includitur, in quantũ addunt supra conceptũ eius rationem expressionis. Et si distingueretur cõceptus entis ratione à modis in primo sensu, posset abstrahi ab eis, sed cum nõ distinguatur, nisi in secundo, negandum est, quod posśit abstrahi, aut sine illis concipi.

Ad secundum neganda est minor, quod ratio diuersitatis substantiæ, & accidentis non sit in entitate, sed ratione modorum: imposśibile est enim, quod ratione modorum sit, & non ratione entitatis, cum modi entitates sint, & ideo in conceptu entitatis includantur: est igitur ratione vtriusque, & ideo repugnat concipi ens sine diuersitate, aut ab ea abstrahi, ita vt conceptus eius sit vnus simpliciter.

Ad vltimum, concessa maiori distinguenda est minor, nam concipere rationem entis non conceptis rationibus particularibus substantiæ, & accidentis, duobus modis contingit. Primo, non conceptis distinctè, & expressè. Secundo, non conceptis actu implicitè, & confuso, & in casu argumenti concedendum est, quod concipiatur sine modis in primo sensu, non tamẽ in secundo: ex eo autẽ quod concipitur, non conceptis modis in primo sensu, fit, vt posśit dubitare intellectus, an ens quod concipit sit substantia, vel accidens, quare talis dubitatio non probat, quod detur conceptus entis vnus simpliciter abstractus à substantia, & accidẽti, ratione cuius vniuocũ esse posśit.

An saltem ens completum sit uniuocũ respectu substantiæ, & accidentis completi.

Ratio dubitandi pro affirmatiua parte specialis est de ente completo, quia non videtur includi posse in differentiis, nec in modis intrinsecis, per quos diuersa sunt accidẽs, & substantia, quia de modis, atq; differẽtiis manifestũ est esse entia incompleta; ergo abstrahi poterit ab eis conceptus entis nullam diuersitatẽ includens. Probatur consequẽtia, quia totã diuersitatẽ efficiũt modi.

Communis tamen sententia tenẽda est tãquam vera, quod neque ens completũ posśit esse vniuocum ad substantiã completam, & accidẽs cõpletum; sed non minus esse analogũ, quam si in tota sua vniuersalitate accipiatur. Cuius ratio non eadem asśignatur ab omnib⁹, qui ita sentiũt. Sed mihi videtur eodẽ fere modo probãdum esse, quod ens completum non sit vniuocũ, sed analogum, quo probatum est vniuersaliter sumptũ analogum esse. Probatur ergo duplici ratione. Prima, sicut ens vniuersaliter sumptum includit actu quamlibet entitatẽ, quantũcunque minimã, siue sit entitas rei, siue modi, & etiã includitur in ea formaliter, & essẽtialiter, ita ens cõpletum includit actu quamcũque entitatẽ cõpletã, tã accidentalẽ, quã substantialẽ, quia esse entitatẽ substãtialẽ, aut accidentalẽ nõ sunt gradus perfectionis ab eadẽ entitate distincti, sed sunt eadẽmet entitas expresśiori quodã modo cõcepta & significata; ergo tota diuersitas, tota attributio, quã habẽt inter sese includitur in cõceptu entis cõpleti, & ex consequenti tota analogia: quare repugnat conceptum entis completi esse vnum simpliciter, & vniuocum.

Secũda ratio sumitur ex definitione vniuocorũ. Vniuoca sũt quorũ nomen est commune; ratio vero substantiæ omnino eadẽ; ergo vniuocata de-

debent participare ex æquo, & simpliciter conceptum vniuoci, sed substantia, & accidens completum, non participant ex æquo, nec simpliciter rationem entis completi; ergo non potest esse vniuocum respectu eorũ. Probatur minor, quia illa participãt ex æquo rationem communem, quorum quodlibet participat eam per se, hoc est, sine dependentia essentiali in eadem ab altero; & illa participant eam simpliciter, quorũ quodlibet dicitur simpliciter tale, vt eam participat: sed accidẽs cõpletum nõ participat rationẽ entis completi, nisi cũ essentiali dependentia à substãtia, nec dicitur simpliciter ens cõpletum, sed tantũ secundũ quid, imo nõ dicitur ens completũ, sed entis ens, vt ex Arist. attulimus; ergo non potest participare vniuoce rationẽ entis completi, neque ens completum potest esse vniuocũ respectu vtriusque. Et quod dicimus de ente completo, dicendum est de ente perfecto in ordine ad substantiam perfectam, & accidens perfectum, quia quantũ ad præsentem diuisionem entis attinet, eadem est ratio de vtroque, & ideo eædem rationes eodem modo probant de vtroque.

Ad arg. pro ratione dubitandi positum respondetur, quod siue licet ens completum non includat modos intrinsecos per se, & in alio, vt sepatim conceptos à substantia, & accidenti, & eodem modo nec differentias, nec etiam in eis sic conceptis includatur, sed eos includit, & in eis includitur, vt concipiuntur in constitutione substantiæ, & accidentis, aut specierum. Et ratio huius est manifesta, quia ens completum, vt probauimus, includit substantiam, & accidens completum, & ab eis includitur formaliter, & essentialiter, sed non constat substantia completa, & incõpleta sine modis, vt eam cõstituentibus; ergo vt sic concepta includuntur in ente completo, & illud includunt, quæ inclusio sufficit, vt conceptus entis diuersitatem includat sufficientem ad tollendã vniuocationem, & efficiendam analogiam.

An ens sit vniuocum respectu aliquarum rerum eiusdem prædicamenti, vel diuersorum prædicamentorum.

Explicata iam analogia entis vniuersalissimi respectu substantiæ, & accidentis, & entis completi respectu substantiæ completæ, & accidentis cõpleti, restant duæ aliæ cõparationes entis magis particulares. Prima est, an respectu duarũ specierum eiusdẽ prędicamẽti, vt hominis & equi, Petri, & Ioãnis, aut albedinis, & nigredinis, vel respectu duarũ rerum diuersorũ prædicamentorũ accidentium, vt albedinis, & quantitatis ens sit vniuocũ, vel analogum, & nõ loquimur de ente pro completo, sed secundum se sumpto. 62

Prima opinio tenet ens vniuocum esse respectu duarũ rerum eiusdem prædicamenti, tã substãtiæ, quã accidentis, atq; etiã diuersorum prædicamentorũ accidentiũ. Eam tenet quantũ ad primũ Fons. 4. Met. c. 1. q. 1. sect. 5. non negans secundũ, & quantũ ad vtrũque P. Frans. Suarius in Met. dis. 32. sect. 2. n. 21. Probat vtrumque hoc arg. duæ substãtiæ, & duo accidentia eiusdem prædicamẽti, aut diuersorũ participant rationem entis sine vlla attributione vnius ad alterum, imo sine vllo ordine, sed æque primo; ergo non conuenit illis analogice, sed vniuoce. 63

Secunda opinio est aliorum, qui tenent vtroque modo comparatū ens esse analogū proportionalitatis. Probant, quia ens est analogum attributionis simul, & proportionis, sed in his comparationibus non significat membra illa secundum attributionē vnius ad alterū; ergo nō potest habere aliam analogiā, nisi proportionalitatis. Quod vero hāc habeat manifestum est, quia verū est, ita se habere quālibet speciem eiusdem, vel diuersorum prędicamentorū accidentium ad suam entitatem, quam participat ab ente, sicut alterā ad suam, & hæc est proportionalitas; ergo erit ens respectu illarum analogum attributionis.

64 Pro solutione huius dubii notandum est, quod in his cōparationibus duobus modis potest sumi ens. Primo secundū limitatum conceptū eiusdē prædicamenti & hoc modo cōparatum ad duas substantias, idē est cum supremo genere substantiæ. Secundo modo potest sumi in tota sua vniuersalitate, prout significat substantiā, & accidens. Omitto tertiam considerationem eius, quam ponūt alii quasi mediam inter vtranque, ita vt accipiatur pro conceptu minus vniuersali eo, quem habet in secunda acceptione, sed magis vniuersali, quam supremum genus prædicamenti, & ita sit eo superius, quia conceptus iste coincidit cum secūdo, quantū pertinet ad analogiam, aut vniuocationē: nam repugnat accipi vniuersalius, quam pro rebus vnius prædicamenti, & non accipi, prout communi aliquo modo multis prædicamētis. Idē est autem accipi pro duobus, ac prout est commune omnibus, quantum pertinet ad analogiam, aut vniuocationem, iuxta cōmunem, & probabiliorem sentētiam; ergo de hac acceptione non est curandum.

Hoc supposito, duo asserit nostra sententia. Primum, ens primo modo sumptum vniuocum esse respectu rerum eiusdem prędicamēti. Probatur, quia idem est ens ita sumptum cum supremo genere eiusdem prædicamenti, sed hoc est vniuocum respectu rerum eiusdem prædicamenti; ergo etiam ens.

Secundū est, si ens secundo modo accipiatur in omnibus his cōparationibus, est analogū & non vniuocum, quod sic probo. Analogū in sua propria, & integra significatione prædicatur analogice de singulis analogatis per se sumptis, vt sanū de animali per se, aut de vrina, & medicina per se, sed ens in sua propria, & integra significatione est analogū, ergo vt analogū prædicatur de substātia per se, & de quolibet accidenti per se, & ex cōsequenti de rebus eiusdē prędicamenti, vel diuersorū prædicamētorum accidentium, sed sic sumitur in secūda acceptione, ergo prædicatur analogice de singulis analogatis.

Ad arg. primæ sentētiæ distinguēdum est antecedēs secundū diuersas cōsiderationes entis explicatas, nā si secundum primā accipiatur, verū est sine attributione, aut respectu participari à duabus speciebus eiusdē prędicamenti, sicut participatur supremū genus eiusdem prædicamenti, cū quo conuertitur; si vero accipiatur iuxta secundā, negandum est, quia licet duæ illæ species non participent rationē entis, cū attributione inter sese, cā tamen participant cū attributione accidentiū ad ipsas, quemadmodū verū est, ac necessarium supremū genus earum participare rationē entis cū attributione accidentiū ad illud in hac prędicatione, substātia est ens, alioqui non esset prædicatio analogi 65

logi formaliter. Quod patet esse falsũ

Ad rationẽ alterius opinionis respondetur ex doctrina superius tradita, quod proportionalitas nullomodo efficit per se nomẽ analogum: vnde eo ipso, quod ens non prædicatur secundũ attributionẽ, non potest prędicari vt analogũ, sed de hoc statim dicemus.

Secunda pars quæstionis.

An ens sit analogum comparatum ad ens creatum, & increatum, uel ad Deum, & creaturas.

66 Diuersa est cõparatio entis hæc à præcedentibus, quia non sumitur ens in sua vniuersalitate respectu substantię, & accidentis, sed respectu Dei, & creaturarũ Per creaturas vero non intelligimus accidentia, nam cum Deus sit substantia, manifestum est ex dictis in prima parte quæstionis, non posse conuenire vniuoce sub nomine entis cum accidentibus; solum ergo intelligitur nomine creaturarum substantia creata: vnde sensus quæstionis est, an substãtia creata, & increata vniuoce conueniant sub nomine entis.

Et prima opinio asserit, ens ad Deum, & creaturas non esse vniuocum, sed æquiuocum. Huius sententiæ mentionem fecit D. Tho. 1. p. q. 13. art. 5. & q. 7. de potentia, art. 7. & eam videtur tenere Aureolus in. 1. d. 2. quæst. 1. (nisi forte de æquiuoco loquitur sub communi acceptione, vt comprehendit analogum,) & potest probari, quia entitas creata alterius longe rationis est ab increata, & in infinitũ ab ea diuersa; ergo nihil potest habere cõmune cũ increata, præter solã vocẽ, & hoc est nomẽ vtrãque significans esse æquiuocũ.

Secũda opinio est Scot. in 1. d. 3. q. 1. & 3. asserẽtis ens respectu substãtię creatæ, & increatæ habere vnũ cõceptum communẽ, & distinctũ ex natura rei ab vtraque, sicut superius dixerat de cõceptu entis, & ideo esse vniuocum. Eum secuntur eius discipuli.

Probatur à sufficienti diuisione, 67
Ens ita comparatum non est æquiuocum, non est analogum; ergo erit vniuocum. Probatur prima pars antecedentis, nam substantia creata non est omnino diuersa ab increata, sed ei similis; ergo non conuenit cum ea in sola voce, sed aliquo modo in entitate ipsa: quare non potest ens respectu vtriusque esse æquiuocũ. Probatur secũda pars hoc modo. Ens nõ est analogum proportionalitatis, neque attributionis; ergo nullo modo. Antecedens probo, quia nomen ens respectu Dei, & creaturarum non significat proportionalitatẽ, quod necessarium est, vt sit analogum; ergo non est analogum proportionalitatis, sed nec significat attributionem, nam creatura simpliciter est ens; ergo non per attributionem ad Deũ.

Tertia opinio est D. Tho. 1. p. q. 13. art. 5. quod ens respectu Dei, & creaturarũ nõ sit ęquiuocũ, nec vniuocũ, sed analogum, quã sequũtur iam fere omnes, pręsertim Ferra. 1. cõt. gent. c. 32. Sot. q. 4. ante prædicam. P. Francis. Suarius in Met. disp. 28. sect. 3. P. Vazquez 1. p. d. 22. ca. 5. in fine, & est vera, & tenẽda. Et quod nõ sit æquiuocum cõtra primã opinionẽ efficaciter probatum est arg. secundæ opinionis. Sed probatur, quod non sit vniuocum aduersus secundam, hac ratione. Analogum est, quod non participatur æqualiter, nec simpliciter ab analogatis, sed ab vno per se primo, atque simpliciter, ab alio, vel aliis non per se primo, nec simpliciter, sed cum essentiali attributione, ac de-

ac dependentia ab illo, sed ita se habet ens respectu Dei, & creaturæ; ergo analogum est, & non vniuocum. Probatur minor, quia entitas conuenit Deo per se, & à se, & conuenit ei simpliciter, sed creaturæ, vt creatura est, non per se primo, nec à se, sed per participationem, & ideo non simpliciter, sed secundum quid.

Ad arg. primę opinionis cōcesso antecedenti negãda est consequentia, nã licet infinita sit distãtia inter entitatē creatã, & increatã, aliqua est similitudo per attributionē significata, quia entitas creata est quædã participatio entitatis diuinę, & hoc sufficit, vt nō sint omnino diuersæ, & vt respectu illarum non sit nomē æquiuocum ens.

Ad arg. secūdę opinionis, negandū est antecedēs, & rursus dū probatur, quod ens non significat Deū, & creaturam secundū attributionem, quia creatura est ens simpliciter, distinguendū est, nã duobus modis potest significari creatura: primo nomine entis, secūdo nomine entis creati, vt significatur cōparatione Dei per nomen ens, vt commune ad ens creatū, & increatum: & si primo modo accipiatur, non significatur cum attributione ad Deum, sed absolute, & ideo dicitur simpliciter ens; significata vero secundo modo attributionem dicit, & ratione illius non vocatur ens simpliciter, sed secundum quid, hoc est, ens per participationem: & ex hoc habetur, quod nomen ens, vt significat ens creatum, & increatum, analogum sit, & non vniuocum.

Qua analogia dicatur ens respectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, & creaturarum.

(?)

PRima opinio est aliquorum modernorum, qui vtramque analogiã proportionalitatis, & attributionis tribuūt enti respectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, & creaturarum. Probant hoc arg. Illud est analogum proportionalitatis, & attributionis, inter cuius analogata reperitur proportionalitas, & attributio, sed inter substantiam, & accidens, & inter ens creatū, & increatum reperitur vtraque; ergo dicetur analogum proportionalitatis, & attributionis. Probatur minor, nam verum imprimis est, quod sicut se habet substantia ad suū esse, quod participat ab ente, ita accidens ad suum, quod participat ab eodem; ergo habent inter se proportionalitatem. De attributione vero videtur manifestum, quia accidens dicitur ens per attributionem ad substãtiam, & ens creatū per participationē, & attributionem ad increatum.

Secunda opinio est, non esse analogū attributionis, sed proportionalitatis tantū, quia accidēs vocatur absolute ens in cōmuni modo loquendi, & multo melius substãtia creata; ergo nō sunt entia per attributionē. Probatur cōsequentia, quia quod tale est per solam attributionem ad aliud, non dicitur tale simpliciter, sed secūdum quid, vt de vrina, & Medicina patet. 69

Tertia sententia est, non esse analogū proportionalitatis, sed solius attributionis, hęc est, conformis doctrinæ D. Thom. & probabilior, ideo eam sequitur iam maior modernorum pars. Sed non omnes in eodem sensu, aut propter eandem rationem eam tenet: nam quidam fatentur, non solam attributionem reperiri inter analogata, sed etiam proportionalitatem, sed hanc ideo

ideo non facere ens analogum, quia non significatur per illud; non enim significantur substantia, & accidens nomine entis, in quantum quodlibet sic se habet ad suum esse, sicut alterum, licet hanc proportionalitatem habeant,& secundum eam possint concipi ab intellectu; ergo talis proportionalitas non efficit ens analogum proportionalitatis. Probatur consequentia,quia non dicuntur aliqua analogata alicuius nominis analogi,nec nomen ipsum dicitur analogum respectu illorum,nisi ea significet,vt talem habent analogiam,sed non potest ea ita significare,nisi analogiam significando;ergo si eam nõ significet,vt probatum est non significare ens, non dicetur ab illa analogum, quamuis inter res significatas reperiatur.

70 Nos vero alia via hanc sententiã defendimus, (vt superius diximus) fatemur enim proportionalitatem reperiri inter vtraque analogata entis,sed dicimus proportionalitatem, siue significetur per nomen analogum,siue non, sufficientem non esse ad efficiẽdum illud analogum,quod superius agentes de speciebus analogiæ probauimus. Ideo nõ datur analogum proportionalitatis,nec ens tale vocari debet; sed analogum attributionis, quia sola attributio vera analogia reputanda est, & sola illa analogum facit nomen,& semper significatur per nomen analogum. Necessarium est enim analogiam significari per nomen, vt illud analogum constituat, quod efficaciter probatũ est argumento illo pro nostra sententia ab his, qui eam alia via defendunt.

Sed ad argumentũ alterius opinionis distinguendum est antecedens, dum dicitur accidens vocari simpliciter ens,& etiam ens creatum, nam aliquid esse, aut dici simpliciter ens duplicem sensum habere potest, primus est,vt sit ens intrinsece,formaliter,& non per solam denominationẽ extrinsecam, & in hoc sensu verum est accidens esse ens simpliciter, & etiam ens creatum. Alter sensus est, quod aliquid sit ens sine addito, & hoc modo de nullo analogato minus principali prædicatur simpliciter analogum, sed de omnibus cum illo 71 addito (secundũ quid)& ratio huius est, quia licet formaliter participet rationem analogi,non nisi per essentialem dependentiam,& attributionem ad principale analogatum, & ideo non nisi secundum quid; quod vt significaret Aristoteles asseruit accidens non esse ens, sed entis ens. Et ita loquendum est de quocunque alio analogato minus principali cuiuslibet analogi, cum probatum sit, omne analogum esse attributionis. Et hoc significat etiam illud commune proloquium (analogum per se sumptum stat pro famosiori significato)cuius sensus est,quod licet omnia significet, sed principale tantum simpliciter,& sine addito,quare dum absolute profertur analogũ, pro eo tantum supponit.

Et si dixeris, ex hoc sequi hanc propositionem esse veram,omne ens est substantia, imo esse identicam, quod sic probatur. Ens absolute sumptum solum supponit pro substãtia; ergo subiectum,& prædicatum idem sunt. Respondeo neutrum sequi ,non primum, quod propositio sit vera, quia analogum absolute sumptum semper significat omnia sua analogata, sed pro solo primo stare dicitur, si per se accipiatur;quia reliqua non sunt talia sine addito:in subiecto autem illius propositionis, omne ens est-

est substantia non sumitur absolutè, aut per se ens, sed cum addito distributionis, quæ in nomen analogum fertur, secũdum significationem analogi, & ideo in omnia analogata, quare sicut non pro solo principali distribuitur, sic non pro solo illo supponit, & ideo non est vera propositio, quia prædicatum solum continet vnum analogatum, subiectum vero distributiue omnia: & hæc est ratio propter quam non potest verificari de subiecto. Quod vero non sit identica, ex eodem est manifestum, cum plus significet subiectum, quam prædicatum; atque etiam ex alio, quia licet subiectum solum pro substantia supponeret, non significat eam expresse ac distincte, sed confuse tantum, & in prædicato significatur distincte, & expresse: diuersus autem modus significandi prædicati, & subiecti sufficit, vt propositio non sit identica.

72 Ad argumẽtum primæ opinionis dupliciter respondetur. Primo distinguendo antecedens, nam duobus modis potest reperiri proportionalitas inter analogata: primo, ita vt per nomen analogũ significetur, & si ita reperiretur, sufficeret facere illud analogum: alio modo reperitur non significata, sed quam potest intellectus in eis concipere; & sic non facit nomen analogum. Et hoc modo non solum in analogis, sed in æquiuocis, & vniuocis reperitur: primo vero modo in nullis, sed si imponeretur nomen aliquod, à quo significarentur analogata; vt habent proportionalitatem, ex ea sola esset analogum, sed per nomen ens non significatur, & ideo non probatur, quod sit analogũ attributionis.

Secundo respondetur negando absolute antecedens, quod proportionalitas ex se, siue significata, siue nõ significata efficiat nomen analogũ: vnde licet reperiatur inter significata entis, non sequitur esse analogum proportionalitatis.

Ad argumentum secundæ, distinguendum est antecedens, nam si ens simpliciter idem sit, quod ens intrinsece, & formaliter, verum est; si vero simpliciter sumatur prout distinguitur contra secundũ quid, falsum est, vt probauimus; & cum ex attributione proueniat, quod minus principalia analogata non dicantur talia, nisi secundum quid, non probatur, quod ens non sit analogum attributionis.

Vtrum accidẽs sit vniuocum ad nouem prædicamenta accidentium, uel analogum.

MAior difficultas est de accidenti respectu omnium accidentium, an sit vniuocum, vel analogum. In qua præsupponendum est primo, quæstionem non procedere de accidenti vniuersalissimè sumpto pro vt communi ad accidentia realia, & rationis, nam sic certũ est esse analogum, cum accidentia rationis non sint accidentia, nisi per similitudinem, & attributionem ad accidentia realia, quare non potest abstrahi ab vtrisque cõceptus communis vniuocus. Secundo, certum est, nec etiam procedere de accidenti reali prout significat tam accidentia intrinseca, hoc est vere inhærentia in subiecto, quam extrinsecas denominationes reales, vt dexteritatem, & similes, quæ passim reperiuntur in sex vltimis prædicamentis, (quamuis ego non intelligam ex sola denominatione extrinseca posse fieri prædicamentum reale vt suo loco probabo) nam

nam denominationes istæ non sunt vera accidentia, sed solum per attributionem, & similitudinem ad ea, quæ inhærent subiecto, dicuntur: vnde respectu omnium non potest accidens esse vniuocum. Sed solum loquimur de accidenti reali, prout significat ea solum, quæ inhærent subiectis; de quo inquirimus, an sit vniuocum, vel analogum.

73 Et prima opinio asserit esse vniuocum, ita Sotus quæst. 2. ante prædicamentorum, & plures moderni: sed differunt à Soto in eo, quod ita asserunt esse vniuocum, vt etiam sit genus constituens vnum prædicamentum omnium accidentium, sicut substantia constituit vnum prædicamentum omnium substantiarum, Sotus vero negat esse genus.

Duo possunt probari pro hac sententia. Primum, quod accidens non sit analogum. Secundum, quod sit vniuocum. Et hoc secundum eisdem prorsus argumentis probari solet, quib' probatum est superius ens esse vniuocum: & ideo non sunt hoc loco repetẽda, sed solũ probabitur primum ex definitione analogorum: Analoga sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ, nec omnino eadem, nec omnino diuersa: sed ratio accidentis omnino est eadem; ergo non est analogum, sed vniuocũ. Probatur minor, ratio accidentis est esse in subiecto, sed esse in subiecto formaliter, & intrinsece conuenit omnibus accidentibus, & etiam æqualiter & simpliciter, ergo non est diuersa in eis, sed eadem.

74 Huic argumento solet responderi, quod licet accidentia non dicantur per attributionem ad vnum accidens, sed omnia dicunt attributionem ad substantiam, & intrinsecam dependentiam ab ea, & hæc sufficit vt inter sese dicantur analogice sub nomine accidentis. Sed probatur hoc non sufficere duplici ratione, prima; quia vt attributio constituat analogiam, inter significata analogata versari debet sicut analogia ipsa; sed substantia non est analogatum accidentis, cum non significetur eo nomine; ergo attributio accidentium ad illam, non constituit accidens analogum, sed solum ens, à quo significãtur omnia.

Secundo, attributio ad substantiam æquè primo conuenit omnibus accidentibus, atque etiam intrinsece, & formaliter: ergo vniuoce conueniunt in ea: sed secundum talem attributionem significantur nomine accidentis; ergo vniuoce, & non analogice significantur.

Secunda opinio tenet accidens nõ esse vniuocum, sed analogum, ita Soncinas 4. Metaphysi. quæst. 1. ad 1. Caie. de ente, & essentia cap. 7. quæs. 15. ad 4. pater Franciscus Suarius in Meta. dispu. 59. q. 3. pater Vazquez. 1. p. d. 14. cap. 2. Fonseca 5. Meta. cap. 7. q. 2. sect. 4. & hæc est probabilior, & tenenda.

Sed diuersis modis probatur à diuersis, & ratio aliquorum est proportionalitas, quæ reperitur inter accidentia, quia sicut vnum se habet ad suum esse, quod ab accidenti participat, sic se habet aliud, & hæc sufficit, vt accidens sit analogum respectu omnium. Sed hæc ratio insufficiens est; nam vt superius probauimus, proportionalitas non significatur per nomen, & ideo non sufficit illud facere analogum, & etiam si significaretur non sufficeret. 75

Ideo alii, qui solã attributionẽ verã cõstituere analogatã nobiscũ sentiunt, dicunt reperiri attributionem inter accidentia, quia omnia dicũtur talia

talia in ordine ad quantitatem, ratione cuius inhærent subiecto. Sed hoc probatur falsum, quia nullũ accidẽs spirituale inhæret subiecto media quantitate, neque omnia accidentia corporea: nam generatio substantialis inhæret materiæ primæ antequã titatem, & relatio totius substantialis ad materiam, & formam, & relatio materiæ, & formæ inter sese; ergo falsum est, quod dicantur per attributionem ad quantitatem.

Alii denique probant accidens nõ esse vniuocum, quia saltem respectu accidentis absoluti, & relatiui non potest habere rationem vniuocam: nam vel conceptus abstractus ab vtroque est absolutus, aut relatiuus: non absolutus, quia non conueniret inferiori accidenti relatiuo, nec potest esse relatiuus, quia non conueniret inferiori absoluto; ergo nec potest esse vniuocus, & si dicas, nec esse relatiuum, nec absolutum, sed abstrahere ab vtraque ratione, vt abstrahũt cetera vniuoca à particularibus rationibus vniuocatorum. Probatur hoc esse falsum; quia si talis conceptus abstrahit à relatiuo & absoluto, eo ipso debet esse absolutus; nam si abstrahit à relatiuo, ergo iam non respicit terminum: sed quod non respicit terminum est absolutum; ergo talis conceptus absolutus erit, & non abstrahet ab absoluto, & relatiuo.

76 Hæc tamen ratio insufficiens mihi videtur, quia non probat talem conceptum non posse abstrahere ab absoluto, & relatiuo, & ideo non probat, quod vniuocus esse non possit. Nam dicam ego relationem duplicẽ conceptum habere, primum, quo respicit subiectum, & hic est ei communis cum accidentibus absolutis. Secũdum, quo respicit terminum, & iste est conceptus specialis, quo distinguitur à ceteris prædicamentis; & per primum conceptum non respicit relatio terminum, sed per secũdum. Dum autem sic arguitur, ille conceptus non respicit terminum, ergo est absolutus, neganda est consequentia, quia medium dari potest inter conceptum absolutum, & respicientem terminum, & tale medium est conceptus abstrahens ab absoluto, & relatiuo, qui nec respicit terminum, nec excludit respectum ad terminum, sed solum dicit rationem communẽ contrahibilem per respectum ad terminum, & per rationem absolutam, quæ non solum non dicit respectum ad terminum, sed eum excludit, quẽ non excludit conceptus communis abstrahens à relatiuo, & absoluto. Non ergo probatur illa ratione, quod accidens non posit esse vniuocum.

Vt igitur hoc efficaciter probetur, 77 annotanda est doctrina D. Thom. 1. par. quæst. 13. art. 5. vbi de analogis loquens ait. Nomen analogum duobus modis significare attributionem, vel vnius ad alterum, vel multorum ad vnum, & ponit exemplum vtriusque in sano, quod analogum est attributionis respectu medicinæ, & animalis, per attributionem vnius ad alterum, nam medicina dicitur sana, quia est causa sanitatis animalis: sed idem sanũ dicitur analogice respectu vrinæ, & medicinæ, non quia vnum horum habeat attributionem ad alterum; sed quia vtrumque dicitur tale per attributionem ad tertium, nẽpe ad animal, vrina quidem tãquam signum sanitatis eius, medicina vero tanquam causa.

Ex hac doctrina applicata ad propositũ colligi potest argumentũ efficax, ad probandum accidens esse analogum,

logum, nam vterque modus attributionis, nempe vnius ad alterum, vel multorum ad vnum efficit nomen analogum: sed in accidentibus reperitur secundus modus attributionis; ergo accidens erit analogum attributionis respectu eorum, sicut sanũ respectu vrinæ, & medicinæ. Probatur consequentia, quia omnia accidẽtia significãtur cũ intrinseca attributione ad substantiam. Sed contra hoc sic arguo. Nã imprimis videtur non bene colligi argum. ex doctrina D. Thom. neque habere vllam vim ad probandum analogiam accidẽtis, quia D. Thom. vtrumque illum modum attributionis assignat inter significata eiusdem nominis, sani, nempe animal, vrinam, & medicinam. Et ita significari necessarium est, vt probat hoc argu. Analogia solum reperitur inter significata eiusdem nominis analogi, & non inter significata diuersorum nominum, vt ex definitione constat. *Analoga sunt, quorum nomen est commune &c.* Sed nomine accidentis non significatur substantia, sed sola accidentia; ergo attributio inter hæc versari debet, vt efficiat nomen accidẽtis analogum, ita vt attributio sit vnius ad alterum, vel multorum ad vnum per tale nomen significatum, & non sufficit esse inter illa, & substantiam, non significatam eodem nomine.

78 Quod confirmari potest, & declarari simul; nam attributio accidentium ad substantiam facit quidem analogiam attributionis multorum ad vnum in ente, à quo significantur omnia; sed non potest facere analogiam in accidente, à quo non significantur omnia, sicut non facit analogiam in nomine, substantia, licet sit vnum analogatum entis cum accidẽtibus, & ideo ei attribuantur accidẽtia, ex eo solum, quod nomine substantiæ non significantur, non ergo videtur hac via efficaciter probari quod accidens sit analogum. Probatur minor, quia ex eo quod accidentia attribuantur substantiæ, solum sequitur, quod non sint entia simpliciter, non vero, quod non sint accidentia simpliciter, ergo talis attributio ad substantiam facit analogiam in ente: à quo significantur omnia, non in accidenti. Probatur consequentia, quia necessarium est in omnibus analogis, vnũ esse tale simpliciter, aliud, vel alia secundum quid. His tamen non obstantibus expressa mens D. Thom. est sufficere talem attributionem ad analogiam, quia non possunt distingui duo illi modi attributionis vnius ad alterum, & multorum ad vnum, vt eos distinguit D. Thom. nisi duobus etiam modis accipiatur, sanum, in quo vtrumque contineri affirmat. Primo quidem respectu solius medicinæ, & vrinæ; deinde respectu solius medicinæ, & animalis: nam si respectu omnium sumatur, necesse est plura attribui eidem; ergo non habebit locum attributio secunda, quæ est vnius ad alterum, probatur consequentia, quia impossibile est sumere ens in ordine ad decem prædicamenta, & constituere in eo attributionem vnius ad alterum, sed solum multorum ad vnum, quia attributio vnius ad alterum inter duo tantum potest reperiri, non inter multa, nisi omnia sumantur pro vno; ergo impossibile est constituere in sano, attributionem vnius ad alterũ, hoc est medicinæ ad animal, nisi sumendo illud, pro vt solum significat hæc duo, & ex consequenti constituitur alius modus attributionis distinctus, qui est multorum ad vnum, accipiendo idem nomen prout ea

tantum

tantum significat, quæ attribuuntur tertio.

79 Sed ratione probatur, sufficere talem attributionem multorum ad vnũ, etiam si illud vnum non significetur per idem nomen: quia quando attributio multorum ad vnum intrinseca est eis, vt per tale nomen significantur, vera est attributio, & per nomen significata licet non significetur per nomen illud vnum ad quod est attributio, nõ minus, quam si per nomen significaretur; ergo non minus efficit nomen analogum. Probatur consequentia ex definitione analogorum, quia tale nomen significat plura in quantum habent attributionem, ergo est analogum: deinde quia attributio significata per nomen vera est analogia, & ea quæ cum tali attributione significantur, vera analogata, impertinens igitur est per nomen significari illud, respectu cuius est attributio.

80 Ad obiectionẽ principalem propositam respondetur negando imprimis, quod hæc analogia non sit ex mente D. Thom. deinde negãdo etiã, quod vtrumque modum attributionis vnius ad alterum, & multorum ad vnum ponat D. Thom. inter ea tãtum, quæ significantur eodem nomine; nam expresse asserit, sanum respectu vrinæ, & medicinæ esse analogũ attributionis multorum ad vnũ, sed respectu medicinæ, & animalis attributionis vnius ad alterum: ergo non sumit sanũ vt significat omnia. Nec id reputat necessarium, sed vt significat minus principalia cum attributione ad principale etiam non significatum. Probatur consequentia, quia si illud accipiat secundum integram significationem omnium, non potest vtrumque modum attributionis distinguere, quia attributio vnius ad alterum non est nisi inter duo. Præterea D. Thom. expresse docet, quemlibet modum attributionis per se facere analogiam, sed modus attributionis multorum ad vnum reperitur in analogatis, etiam si illud vnum non significetur per nomen, vt iam probaui, ergo sufficit nomen analogum facere.

Ad argumẽ. vero distinguendum est antecedens, quia modus attributionis efficiens nomen analogum duplex est, vt asserit D. Tho. vel vnius ad alterum, & secundum hunc modum attributionis nõ potest esse analogia, nisi vtrumque significetur eodem nomine, vel multorum ad vnũ, & modus iste reperitur quidem inter significata eiusdem nominis, sed quia est in ordine ad tertium, vtroq; modo contingit, nempe ad tertium significatum eodem nomine, vel diuerso. Et ratio huius est, quia cum ea quæ attribuuntur alteri, sint multa, potest talis attributio adæquate, atq; complete significari per nomen commune omnium, vel quasi inadæquate, & partialiter, quod est, quasi diuidi in totalem, & partialem. Et ita est in sano, atque etiam in ente, & accidente, nam sanum potest accipi in sua integra significatione, & tunc efficit quasi completam analogiam; vel potest coarctari ad sola analogata minus principalia, & efficit quasi incompletam, aut partialem, sed sufficientem: quia cũ attributio ad principale sit eis intrinseca, non possunt sine illa significari: significata autẽ cum attributione non possunt nisi analogice significari. Probatur efficaciter, quia vniuocis repugnat significari cum attributione ad principale analogatum, cum quo apta sunt analogiam facere; ergo analogata sunt, siue codẽ nomine significetur 82

prin-

principale, vel diuerso. Analogia quidem quasi inadæquata, & partiali, cum tamen ex modo, quo significantur apta sint efficere analogiam cõpletã sub nomine vniuersaliori, quo significantur omnia, & hoc modo intelligenda est analogia accidentis. Secundo possemus etiam respõdere, aliquomodo significari substantiam nomine accidentis, non in recto, sed in obliquo, quia accidẽs idem est ac entis ens, vt dixit Aristotel. idest ens substantiæ: sufficit autem ita significari, vt attributio accidẽtium ad substantiã aliquo modo dicatur esse inter significata eiusdem nominis analogi, atque etiam vt aliquo modo nomen accidentis sit commune accidẽtibus, & substantiæ.

Nec contrarium est hoc definitioni analogiæ, qua dicitur nomen analogum commune esse analogatis, nã commune est nomen his, quibus conuenit attributio, licet non sit cõmune ei, ad quod habent attributionẽ, quia hoc non est analogatũ talis nominis, sed illa tantum.

Ad confirmationem negãdum est antecedens, quod attributio accidentium ad substantiam solum efficiat analogiam in ente, & non in accidente, sed dicendum in vtroque eã efficere, quia per vtrumque nomen significatur: sed in ente efficit quasi cõpletam, & totalem; in accidente vero incompletam, & partialem, quia intrinsece præsupponentem illam, & intrinsece ab ea dependentem. In nomine autem substantiæ non fit analogia, quia nec substantia habet attributionem ad accidẽtia, nec etiam si haberet eam, significaretur eo nomine, vt superius probatum est.

Aliud tandem quod in eadem cõfirmatione dicitur, attributionem accidentium ad substantiam solum efficere, quod sint entia secundũ quid, non vero quod sint accidentia secundum quid, concedendum est, neganda tamen consequentia, quod non efficiat analogiam sub nomine accidentis; nam ad analogiam attributionis non requiritur necessario, quod analogata, vel aliquod eorum sit tale secundum quid sub particulari nomine, quo ea tantum significantur, sed sufficit, quod sint talia secundũ quid respectu eius, ad quod attribuũtur, nam ex hoc habetur esse analogata cum eo sub nomine vniuersaliori, completa, & totali analogia; & cõsequenter analogia incompleta ac dependenti sub particulari nomine, quo significantur, sub quo nõ est necessarium dici talia secundum quid, sed illud esse secũdũ quid, quod habẽt ex propria natura, dicitur de eis simpliciter, vt significantur particulari nomine, & ideo sub eo dicuntur talia secundum quid simpliciter (vt sic loquamur) Et hoc patet in accidẽtibus, nã dici accidẽtia simpliciter, 83 non est aliud, quam dici simpliciter entia secundum quid; atque etiam in sano respectu solius medicinæ, & vrinæ. Imo ex hoc satis clare intelligitur vtroque nomine analogice significari, cum vtroque nomine significentur cum attributione, & propter eandem attributionem, cum qua significãtur, vt sub vtroque nomine significata dicantur talia secũdum quid formaliter, vel præsuppositiue præsuppositione eis intrinseca; quæ omnia vniuocis repugnant. Et si tandẽ obiiciatur, omnes potentias ordinari ad obiectum, & hoc non sufficere vt potentia in communi sit analogum ad illas. Respondeo, non dicere ordinẽ attributionis, sicut accidentia ad substantiam, sed specificationis tantum, & ideo non esse analogata.

An-

An necesse sit accidens esse genus, si sit uniuocum.

84 MVlti ex his, qui tenēt accidens esse vniuocum, negant esse genus, vt Iauellus, & Sotus vbi supra; sed non assignant eandem rationem, nam Iauellus ait, ideo non esse genus, quia non est extra rationem differentiarum & modorum, sed cum transcendens sit, in eis necessario includitur, at hoc est contra rationem generis, quod, vt supra probauimus, debet esse extra rationem differentiarum, alioqui non poterit per eas contrahi. Hæc tamen ratio insufficiens est, quia, vt superius probauimus, non potest accidens includi in modis intrinsecis, & vltimis differentiis, quin eas etiam in se includat actu, licet confuso; cum sint entitates quædam accidentales: sed eas includens non potest habere conceptum ab eis abstractum, vt constat, ergo neque vniuocum. Probatur consequentia, quia talis conceptus non abstrahit à diuersitate, sed eam includit; ergo non est vniuocus, si non sit genus.

Secunda opinio est Soti asserentis, ideo accidens non esse genus, licet sit vniuocum, quia genus pertinet ad quidditatem specierum; sed accidens non significat quidditatem accidentium, sed esse eorum in substãtia, ergo non est genus. Hoc autem probatur falsum duplici ratione. Prima, quia non minus pertinet ad rationē vniuoci esse de quidditate inferiorum, quam ad rationem generis; si ergo accidens ideo non est genus, quia non dicit quidditatem accidentium, sequitur eadem ratione nō esse vniuocum. Probatur maior ex definitione vniuocorū: Vniuoca enim sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ eadem. Per rationem autem substantiæ intelligit Aristoteles, & omnes definitionem, vel conceptum quidditatiuum: in his quæ definitione carent, ergo repugnat aliquid esse vniuocum, & nō esse de quidditate inferiorum.

Secunda, quia falsum est, quod accidens non dicat quidditatem accidētiū, quod sic probo. Ens pertinet ad 85 quidditatem entium particularium, & diuiditur, vt tale in substantiam, & accidens, tanquam in membra opposita, & adæquata rationi eius: sed substantia dicit quidditatem substantiarum inferiorum; ergo accidens quidditatem inferiorum accidentium.

Nostra igitur sententia est, non posse accidens esse vniuocum, quin eo ipso sit genus omnium accidētiū; vnde qui asserit vniuocum esse, consequenter dicere debet esse genus. Probatur, quia nulla potest assignari ratio sufficiens excludendi vniuocū à ratione generis, vt probatum est ex refutatione aliarum opinionum.

An saltem respectu aliquorum accidentium, aut prædicamentorum possit esse accidens uniuocum.

PRima opinio tenet, accidens respectu aliquorum accidentium, vt quantitatis, & qualitatis, aut etiã cęterorum intrinsecorum esse vniuocum. Ita pater Franciscus Suarius in Metaph. dispu. 39. sectione 3. nu. 15. & probat hoc argu. Accidens respectu horum non est analogum proportionalitatis, nec attributionis, ergo nullam habet analogiam, sed est vniuocum. Euidens est consequentia, quia

quia nullus ponit plures modos analogiæ. Sed probat antecedens, quia analoga proportionalitatis nullam habent conuenientiam intrinsecam, vt patet de risu hominis, & prati, sed accidentia hæc habent cõuenientiam intrinsecam, cum omnia inhæreant realiter subiecto; ergo non potest esse analogum proportionalitatis accidens respectu eorum. De analogia vero attributionis probat, quia nullum accidens horum dicitur tale per attributionem ad alterũ, vt satis est manifestum: ergo non est accidens respectu eorum analogum attributionis.

87 Nostra tamen sententia opposita est, quod nec respectu horum accidentium possit accidens esse vniuocum, sed analogum. Probatur duplici ratione. Prima, quia sicut accidens respectu omnium accidentium non potest abstrahi à modis intrinsecis eorum, ita nec respectu accidentium intrinsecorum potest abstrahi à modis eorum, ergo sicut non est vniuocum, sed analogum respectu omnium, ita nec respectu horum. Probatur antecedens, quia ideo respectu omnium non potest abstrahi à modis, quia modi non sunt aliud, quam entitates quædam accidentales expressius significatæ, & propterea necesse est, vt sub significatione vniuersali accidentis, actu licet confuse comprehẽdantur. Quo supposito, conceptus accidentis nec abstractus, neque vnus esse potest, sed eodem modo se habet ad intrinseca, si cum illis solis comparetur, vt ex se patet; ergo nec respectu eorum potest esse vniuocum.

88 Quod vero sit analogum, eadem ratione probatur, qua probauimus esse analogum respectu omnium, quia intrinseca accidentia significat cum attributione ad substantiam, sicut sanum, si respectu sanorum extrinsecorum, quæ sunt vrina, & medicina, solum accipiatur; ergo continet modum attributionis multorum ad vnum sufficientem ad efficiendum nomen analogum, vt probatum est.

Ad argumentum alterius sententiæ, negandum est antecedens, quod accidens respectu intrinsecorum nõ sit analogum attributionis, quia licet non significet ea cum modo attributionis vnius ad alterum, bene tamen cum attributione multorum ad vnum, nempe ad substãtiam, cuius aliquid sunt, & vt aliquid eius significantur, vt de accidenti respectu omnium diximus.

Ex quibus sequitur, qua analogia accidens sit analogum, tam respectu omnium accidentium, quam solum respectu intrinsecorum, nempe analogia attributionis multorum ad vnum.

An vero respectu accidentium completorum vniuocum esse possit, vel etiam sit analogum, eodem modo respondendum est, & eisdem rationibus probandum, quod non sit vniuocum, sed analogum, quibus probatum est de ente in ordine ad sola entia incompleta. Et hæc sint satis de analogia nominum.

CAPVT SECVNDVM de diuisione eorum, quæ dicuntur, & sunt.

TEXTVS ARIST.

Eorum quæ sunt, alia de subiecto

cto aliquo dicuntur, in subiecto vero nullo sunt, &c.

Textus expositio.

1 INtentum Aristotelis est tradere duas diuisiones, vnam eorum quæ dicuntur, aliam eorum quæ sunt, & hoc tantum agit in toto capite, quod ideo non eget diuisione.

Prima diuisio non est rerum, sed vocum, vt significant res; quia complexio non conuenit rebus, sed vocibus, vt eas significant. Asserit ergo Aristotel. ea quæ dicuntur, quædam cum complexione, alia sine cõplexione dicuntur, quasi dicat voces, quæ significãt res alias esse complexas, vt homo albus; alias incomplexas, vt color, aut animal. Quod idem est, ac si dicatur, quasdam esse simplices, alias compositas.

Secunda diuisio rerum est, sed vt intelligatur notari debet, quod esse in subiecto, & dici de subiecto particulari quodam modo sumuntur ab Aristotel. in ea, nam esse in subiecto sumit pro vera, & reali inhærentia in eo, & dici de subiecto, tanquam de quidditatiue inferiori, vt animal de homine, & homo de Petro.

Hoc supposito diuisio talis est, Eorum quæ sunt, quædam de subiecto dicuntur, & in subiecto nõ sunt, vt homo, qui dicitur de Petro, non est tamen in eo per realem inhæren tiam, sed substantialiter, ideo non vt in subiecto. Alia in subiecto sunt, sed de nullo subiecto dicuntur, vt ac cidentia singularia, nam hæc albedo in pariete inhæret, sed de nullo subiecto dicitur, quia non habet inferiora quidditatiuè, de quibus prædicari possit; licet accidentaliter di catur de pariete, & aliis corporibus. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, vt accidentia abstracta à suis inferioribus, nempe genus ab speciebus, & species ab indiuiduis; color enim de albedine, & nigredine dicitur, & in pariete, & homine inhæret. Alia denique sunt, quæ nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto, vt singulares substantiæ, Petrus, & Ioannes.

CAPVT TERTIVM de regulis prædicatorum essentialium.

TEX. ARISTOTELIS.

Quando alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quæcunque de eo, quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de subiecto dicuntur.

Textus expositio.

INtentum Aristotelis est tradere duas regulas prædicatorum essentialium, & hoc tantum agit in toto capite. Prima diuisio est, quando aliquid prædicatur de aliquo tan quam de subiecto, hoc est, tanquam de quidditatiuo inferiori, quæcunque dicuntur de prædicato, necesse est prædicari de subiecto. Ita se habent quæcunque prædicata posita in recta linea prædicamentali, vt ani mal prædicatur de homine, & leone; ideo quæcunque prædicãtur de animali, necesse est prædicari de homine. 2

Secunda

Secunda regula obscurior est, & sic habetur in translatione Boetii, diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt specie differentiæ, vt animalis, & scientiæ. Si vero subalternatim ponantur, easdem differentias habere possunt. Vt animal, & viuens eandem habent differentiam, quia differentiæ viuentis includuntur in animali.

QVAESTIO VNICA.

An genera non subalternatim posita possint habere aliquam differentiam communem.

3 DVas habet partes quæstio hæc, prima quærit, quid intelligat Aristoteles per genera subalternatim posita, & non subalternatim posita. Secundum, an possint habere aliquam differentiam communem.

Prima pars quæstionis.

CIrca primam partem duæ sunt opiniones. Prima asserit, genera subalternatim posita ea solum esse, quorum vnum collocatur sub altero, vt animal, & viuẽs: & nõ subalternatim posita, ea, quorũ vnũ non est sub altero, sed ambo sunt sub tertio, vt animal, & planta, vel etiam, quæ nec vnum sub altero, nec ambo sub tertio, vt sunt ea, quæ in diuersis prædicamentis collocantur, qualia sun animal, & scientia. Ita Sotus in expositione huius regulæ.

Probat duobus testimoniis Aristotelis, primum in hoc capite, vbi secundum translationem Argiropili vocantur genera subalternatim posita ea, quorum vnum est sub altero, & non subalternatim posita, quorum vnum non est sub altero. Alterum testimonium habetur primo lib. Topicorum capite 13. vbi genera subalternata vocat Aristoteles subalternatim posita, sed genera subalternata sunt, quorum vnum est sub altero; ergo non subalternatim posita erunt illa, quorum vnum non est sub altero, licet vtrumque sit sub tertio.

Probat deinde ratione, quia si per genera subalternatim posita, non solum intelligantur ea, quorum vnũ non est sub altero, sed etiam illa quæ sunt sub tertio; sequitur genera non subalternatim posita ea solum esse quæ in diuersis prædicamentis sunt; de quibus euidens est, non posse habere differentiam communem, cum sint in diuerso gradu essendi: quare nihil difficultatis haberet regula hæc; quam tamen difficilem efficiunt omnes interpretes.

Nostra sententia est, per genera non subalternatim posita intelligi non solum ea, quorum vnum non est sub altero, sed etiam, quæ sunt sub tertio. Et ideo non subalternatim posita ea solũ esse, quæ in diuersis prædicamentis sunt.

Probatur expresso testimonio Aristotelis 6. lib. Topicorum capit. 2. loco 41. vbi duo asserit. Primum, genera subalterna non solum appellari ea, quorum vnum est sub altero, sed etiam, quæ sunt sub tertio. Secundum, genera illa, quæ sunt sub tertio habere differentiã cõmunem, vt animal gressibile, & animal volatile ha

bent bipedem pro differentia communi. Ex quo sequitur quod vel non dicãtur non subalternatim posita, vel falsa sit regula Aristotelis, quod genera non subalternatim posita non posśint habere differentiam communem.

Deinde probatur ratione. Primo, quia genera non subalternatim posita, ex Aristotele non possunt habere differentiam communem: sed ea quorum vnum non est sub altero, sed ambo sub tertio habent differentiã communem; ergo non dicuntur non subalternatim posita ab Aristotele. Probatur minor, quia quantitas diuiditur in succesśiuam, & permanẽtem tanquam in duo genera, quorum vnum non est sub altero, & habent differentiam communem, nam differentia continui communis est vtrique, atque etiam differentia discreti, siquidem, tam quantitas permanens, quã succesśiua diuiditur in continuam, & discretam.

Secundo, quia eadem sunt genera subalterna, & subalternatim posita, sed ea quorum vtrumque est sub tertio, sunt subalterna respectu illius; cum vtrumque sit sub eo, ergo erunt subalternatim posita.

Ad primum testimonium respondetur, quod cum diuerso modo habeatur in diuersis translationibus, per aliud expressum à nobis citatum explicari, & intelligi debet; in quo non potest esse dubium nostram sententiam contineri.

Ad aliud testimonium dicimus, genera subalterna, aut subalternatim posita vtraque comprehendere, nempe ea, quorum vnum est sub altero, & quorum ambo sunt sub tertio.

Ad argumentum concedendum est antecedens cum consequentia, & dicendum ita esse, quod regula Aristotelis quantum ad hãc partem clarisśima est, si per alia testimonia expressa eiusdem intelligatur, eam vero difficilem fecerunt, qui prædicta testimonia non viderunt.

Secunda pars quæstionis.

Secunda pars quæstionis quærit, an genera non subalternatim posita posśint habere differentiam communem. Quod vt melius intelligatur notandum est, duplicem esse differentiam constitutiuam, & diuisiuam, superiorem, etiam atque inferiorem. Vt sensibile est constitutiua animalis, & diuisiua viuentis; & corporeum est differentia superior respectu viuentis; sensibile vero inferior respectu eiusdem. Intelligitur ergo quæstio de inferiori diuisiua, nam de superioribus non est dubium, quin posśint esse cõmunes. Circa quam est prima opinio Soti asserentis, genera non subalternatim posita, quorum vnum non est sub altero in eodem prædicamento, sed vtrumque sub tertio non posse habere differentiam communem, & multo minus genera diuersorum prędicamentorum. Quem etiam secuntur alii, etiam si nobiscum dicant, hæc esse subalternatim posita. 4

Probant duplici testimonio Aristotelis 1. lib. Topicorum cap. 2. loco 22. vbi affirmat, de pluribus prædicari genus, quam differentiam. Secundum habetur 1. lib. de partibus animalium cap. 3. vbi dicit, tot esse differentias, quot sunt species; sed si eadem differentia duobus generibus, quæ sunt sub tertio, cõmunis sit, vtrũque erit falsum: ergo non est admittendũ. Probatur minor, nam si eadẽ diffe-

differentia diuisiua viuentis commu nis est duabus speciebus subalternis sub eo contentis, cum de illis prædicetur genus; prædicabitur etiam hęc differentia communis, & ideo non prædicabitur differentia de paucioribus quam genus. Et præterea, in minori numero erunt differẽtiæ, quam species, cum vna differentia sit communis duabus speciebus.

Probant deinde ratione, quia sicut repugnat idem indiuiduum esse sub duplici specie, ita repugnat eandem speciem esse sub duplici genere; sed si eadem differentia diuisiua sit communis duobus generibus: sequitur eandem speciem contineri sub duplici genere; ergo impossibile erit. Probatur minor; quia differentia diuisiua generis constituit speciem sub eo, vt rationale diuidens animal constituit hominem sub eo; ergo si animal, & planta habent differentiam communem, talis differentia constituet speciem sub vtroque genere, & eadem erit species animalis, & plantæ, quod absurdum est.

Secunda opinio tenet genera non subalternatim posita non semper, aut necessario habere differentiam communem, sed aliqua posse eam habere. Et hæc est probabilior, & tenẽda, & explicatur duabus conclusionibus. Prima, genera subalternatim posita, quorum vnum est sub altero, habent omnes differentias constitutiuas superiorum generum communes; & diuisiuas aliquas, non tamen omnes. Exempli gratia, animal, & viuens habent differentiam diuisiuam substantię communẽ, vt corporeum, & etiam constitutiuam corporis; sed neutrum habet differentiam constitutiuam alterius, quæ diuisiua est proximi generis. Ita Aristoteles in vltimis verbis huius capitis. Et colligitur euidenter ex prima regula huius capitis, quia si genus superius prædicatur de generibus inferioribus, quæ sunt species subalternæ, sequitur de eisdem prædicari differentiam constitutiuam eiusdem generis superioris, quæ illud constituit, & de illo prædicatur.

Secunda conclusio. Genera non subalternatim posita secundum primam opinionem, quorum vnum non est sub altero, sed vtrunque sub tertio, easdem differentias constitutiuas superiorum generum habent cõmunes, & aliquam diuisiuam superioris generis possunt habere communem, licet nõ necessario nec semper habeant: sed genera diuersorum prædicamentorum, quæ sola dicuntur nõ subalternatim posita, nullam. Prima pars huius conclusionis euidens est in animali, & planta, quæ habent differentiam diuisiuam & constitutiuam corporis communem. 5

Secunda vero expressa est apud Aristotelem 6. Topicorum cap. 2. loco. 41. vbi eam probat hac ratione. Animal diuiditur ingressibile, & volatile, tanquam in diuersas species subalternas, & ideo in diuersa genera, quæ sub se habent alias species, & tamen vtrique generi communis est differentia bipedis; ergo duo genera non subalternatim posita communem habent differentiam diuisiuam superioris generis. Vtitur autem Aristoteles his differentiis loco essentialium, quas ignoramus. Et confirmatur, quia quantitas diuiditur in successiuam, & permanentem, tanquam in diuersas species subalternas, quarum vna non est sub altera, sed vtraque sub tertia, & habent communes differentias continui, & discreti. Si autem dicatur, quæ sit ra-

tio propter quam, non semper, nec necessario habeant talia genera differentiam communem, sed aliqua, & alia non. Respondeo rationem esse, quia aliqua sunt magis similia aliis & ideo possunt habere maiorem cõuenientiam.

Pro solutione argumenti notandum primo, quod differentia communis, quam habent aliquando illa genera, quorum vnum non est sub altero, sed vtrumque sub tertio, eo ipso, quod communis est non est vltimate constitutiua eorum, quia differentia vltimate constitutiua distinguit speciem, quam constituit à quacunque alia: sed differentia communis non distinguit inter sese illas species, quibus est communis; ergo non est vltimate constitutiua earum. Gratia exempli; differentiæ continui, & discreti communes permanenti, & successiuæ quantitati, non distingũt eas inter se, sed solum quantitatem continuam à discreta; & ideo harum sunt vltimate constitutiuæ, non illarum.

Secundo notandum, differentias quasdam esse vniuersales, quæ totam lineam prædicamenti diuidunt, vt corporeum, & incorporeum: Alias vero particulares solum diuidentes vnum, vel alterum genus particulare alicuius partialis lineæ. Vt differentiæ diuidentes animal; & ideo genera etiam sunt duplicia, quædam vniuersalia quorum quodlibet continet integram lineam, vt corpus, & spiritus; alia particularia partialis lineæ vt animal, vel planta. Et differentiæ vniuersales non possunt esse communes, nec vnniuersalia genera possunt habere aliquam differentiam communem. Et huius ratio est manifesta, quia vniuersales differentiæ habent vniuersalem oppositionem. Particulares vero oppositæ nõ sunt formaliter oppositæ, sed diuersæ, ideo repugnat illas esse communes, non istas.

Tertio notandum, quod cum dicimus, genera vniuersalia, quæ continentur sub tertio, non posse habere differentiam communem, & particularia posse habere; non loquimur de differentia constitutiua superioris, quam certum est, & necessarium habere communem; nam corpus, & spiritus sunt vniuersalia genera, & habent communem modum intrinsecum substantiæ, qui licet non sit differentia, quia substantia non est genus, est tamen similis superiori differentiæ, & non minus eum includerẽt, si esset vera differentia. Et ratio huius est euidens, quia, quidquid includitur in prædicato superiori, debet includi in inferiori; sed differentia constitutiua superioris generis includitur in eo; ergo necesse est includi in quolibet genere inferiori. Loquimur ergo de differentia diuisiua superioris generis. De qua dicimus communem esse posse inferioribus, licet hoc non sit necessarium, nec semper contingat, sed aliquando, vt differentiæ continui, & discreti, quæ sunt diuisiuæ quantitatis, communes sunt quantitati permanenti, atque successiuæ.

Notandum quarto, quod hæc differentia diuisiua superioris generis, 6
quam dicimus posse esse communem duobus generibus sub eo contentis, non est adæquata alicui eorum, sed inadæquata, ita vt per alias differentias distinctas ab ea adæquate constituantur. Gratia exempli, bipes communis est differentia, gressibilis, & volatilis animalis, sed inadæquata vtrique, quia per proprias differentias gressibilem, & volatilem.

lem adæquate constituuntur.

Ex his respondetur ad vtrumque testimonium Aristotelis negando minorem, nempe quod ex nostra sententia sequatur genus non prædicari de pluribus, quam differentia, aut non esse tot differentias, quot sunt species. Neutrum enim sequitur. Nam cum differentia, quæ potest esse communis duobus generibus, quæ continentur sub tertio superiori, non sit constitutiua eiusdem superioris generis, sed diuisiua, & ideo inferior, necesse est de paucioribus prædicari, quam genus ipsum, vt bipes de paucioribus, quam animal. Et de hac loquitur Aristoteles in primo testimonio, non de constitutiua, de qua manifestum est, quod de eisdem omnino prædicetur, de quibus prædicatur genus, quod constituit. De tot enim prædicatur sensibile, de quot prædicatur animal. Quod vero dixit Aristoteles in secundo testimonio, tot esse differentias, quot sunt species, verissimum est, nam licet vna possit esse communis duabus speciebus subalternis positis sub tertio genere superiori, non est vltimatè constitutiua earum, sed habent alias, per quas constituuntur, & distinguntur. Illa vero quæ communis est, licet non constituat eas adæquate: suam habet speciem propriam: quam adæquate constituit: Vt bipes non cõstituit adæquate animal volatile, aut gressibile, sed adæquate constituit animal habens duos pedes; vnde intelligitur, quod etiam si vna differentia inadæquata communis sit duabus speciebus, nihilominus tot sunt differentiæ, quot species; cum nulla sit species, quæ non habeat propriam differentiam adæquate constitutiuam; neque vlla differẽtia, quæ non cõstituat adæquate suam speciẽ.

Ad argumentum negandum est antecedens, quod sicut non potest idem indiuiduum esse sub duplici specie, sic non posit vna species esse sub duplici genere; est enim diuersa ratio de indiuiduo, ac de specie, nam differentia indiuidualis adæquate, & vltimate determinat speciem, & ideo repugnat eandem differentiam indiuidualem determinare duplicem speciem diuersam; sed differentia specifica, cum sit prædicatum commune, & posit inadæquate conuenire duobus, & neutrum adæquate, aut vltimate constituere, potest ex consequenti esse communis illis.

CAPVT QVARTVM continens diuisionem incomplexorum in decem prædicamenta.

TEX. ARISTOTELIS.

Eorum, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnũquodque, aut substantiam significat, aut quantum, &c.

Textus expositio.

INtentum Aristotelis in præsenti capite est, explicare simplicia esse debere illa, ex quibus prædicamẽta constituenda sunt. Diuiditur autem in duas partes, in quarum prima ponit Aristoteles vniuersalem diuisionem incomplexorum in decẽ prædicamenta. In secunda asserit, & 1

probat eadem incomplexa, ex quibus prædicamentum fit, non esse affirmationes, aut negationes, sed ex eis posse affirmationes, & negationis fieri.

Diuisio talis est. Ens incõplexum, aut simplex, aliud est substantia, vt homo, vel equus; aliud quantum, vt corpus, aut linea; aliud quale, vt album, aliud ad aliquid, vt duplum, dimidium; aliud, vbi, vt esse in foro, aliud, quando, vt heri, aut hodie; aliud, situs, vt iacere, sedere; aliud habere, vt armatum esse; aliud agere, vt secare; aliud pati, vt secari.

Sed simplicia hæc (inquit Aristoteles in secunda parte) secundum se considerata non sunt affirmationes, nec negationis, quamuis ex eis si aliquo verbo, aut copula vniantur, possint fieri affirmationes, & negationes. Quod ita probat. Omnis affirmatio, & negatio est vera, aut falsa, sed simplicia, vt homo, aut, albedo per se sumpta non dicunt veritatem, aut falsitatem, vt notum est; ergo non sunt affirmationes, aut negationes. Sed si ea coniungas verbo aliquo, affirmationem, aut negationem statim efficies, vt si homini & albo adiungas verbum, est, resultabit hæc affirmatio, homo est albus, in qua iam reperitur veritas, aut falsitas.

QVAESTIO I.

Ex quibusnam rebus per se componatur prædicamentum.

2 QVinque sunt, de quibus dubitari potest, an, & quomodo pertineant ad prædicamentum, vt exclusis his, quæ ad ipsum non possunt pertinere, intelligi posit, ex quibusnam per se componatur. Primum est ens rationis, quæ ex eo videtur primo ad prædicamentũ pertinere, quia prædicamentum, sicut propositio, aut syllogismus quoddã ens rationis est: ergo non quomodocũque, sed formaliter pertinebit ens rationis ad prædicamentum.

Secundo, prædicamentum fit ex generibus, & speciebus; sed genera, & species sunt entia rationis, ergo ex entibus rationis fiet prædicamentum.

Vera tamen sententia est ex solis entibus realibus fieri, & ideo entia rationis non pertinere ad prædicamentum, nisi per quandam similitudinem; ratione cuius, quoddam prædicamentum, vel potius similitudo prædicamenti excogitare possumus, vt in tractatu nostro de natura entis rationis diximus. Ita sentiunt D. Th. 5. lib. Metaphysicę; lectio. 9. & quæst. 7. de potentia artic. 9. Capreol. in 1. d. 8. quæst. 2. & di. 29. q. 1. ad 5. Sotus cap. 4. ante prædicament. quæst. 2. ad 4. Fonseca. 5. Metaphy. cap. 7. q. 6. sectio. 1. & cęteri omnes.

Probatur testimonio Aristotelis, 5. lib. Metaphysicę cap. 7. textu 14. vbi docet entia per se diuidi in decem prædicamenta, ens autem per se apud ipsum (vbicunque de eo loquitur) & ens reale idem sunt.

Probatur deinde ratione; quia entia rationis nec veram habent entitatem, nec veram essentiam, sed ab intellectu excogitatam ad similitudinem entitatis, & essentiæ realis; sed verum prædicamentum ex vero ente; veramque essentiam habente debet fieri; ergo non fit ex entibus rationis, sed solum ex realibus. Quod constabit, si per singula prædicamenta discurramus; videbimus enim prædicamentum substantiæ, quali-

qualitatis,& quantitatis ex veris naturis realibus fieri.

3 Sed pro solutione arg. notandum est, prædicamentum fieri ex prædicatis realibus, non tamen realiter, aut ex natura rei distinctis, quia vt probauimus cap. de differentia, genus,& differentia eiusdem rei conceptus reales obiectiui sunt, diuersos gradus essentiales significantes,& solũ ab intellectu distincti; species vero ex eis componitur, non tanquam tertia res ab eis distincta, sed tanquã tertius conceptus obiectiuus, totalis, atque completus, & ideo non est cõpositio realis, sed rationis, quia licet reales sint conceptus componentes, & compositi, non tamen distincti, nisi ratione, quare non possunt realem compositionem facere. Ita ergo de prædicamento intelligendum est, ab intellectu distinguente prędicata essentialia fieri, ita vt sicut ante operationem eius non sunt distincta prædicata, nec ideo plura, sic non potest prædicamentum dari, sed opus est eiusdem intellectus, qui distinguens prędicata, ea ordinat, ac disponit, prędicamentumque, ex eis efficit.

4 Secundo, notandum prædicamẽtum duobus modis considerari. Primo, quasi pro materiali, nempe pro naturis rerum, ac prædicatis earum, quæ in linea prædicamentali ordinãtur,& sic acceptum reale est, quia tam prædicata essentialia, quam naturæ, in quibus fundãtur realia sunt, licet non realiter distincta. Secundo modo consideratur quasi pro formali, hoc est, pro ordinatione ipsa, ac dispositione prædicatorũ, quæ necessario supponit distinctionem eorũ: & hoc modo sumptum non est quid reale, sed rationis: vnde sequitur prędicamentum formaliter sumptũ ens rationis esse,& pro fundamento esse ens reale,& hoc secundo modo consideratur à Meta. sed primo modo à Dialectica.

His explicatis ad vtrumque arg. simul respõdemus, concedẽdo, quod genera, species, & prædicamentum formaliter sũpta entia rationis sint; negamus tamen, quod aliquo modo pertineant ad prædicamentum, quia illa solum dicuntur pertinere ad prædicamentum, ex quibus prædicamentum fit: sed prædicamentum solum fit ex prædicatis, quæ in eo ordinantur,& non ex ordinatione ipsa, sicut cætera entia artificialia solum dicũtur fieri ex materia, vt statua ex ligno, domus ex lignis,& lapidibus; ergo entia rationis non pertinent ad prædicamentum, nec genera,& species formaliter sumpta, sed solũ pro fundamentis realibus.

De complexis.

SEcundum, de quo dubitari potest, sunt complexa, quæ sic distinguũtur à quibusdam: Quædam sunt complexa, quæ vnam tãtum rem significãt, & æquiualent voci simplici eam significanti,& talia sunt definitiones substantiarum, vt animal rationale, aut viuẽs sensibile. Alia sunt complexa, quæ non vnam rem, sed plures significant,& talia sunt definitiones accidentium, in quibus pręter illa, quæ pertinent ad essentiam accidentis, includitur subiectum, vt per illud explicetur intrinsecus ordo accidentis ad ipsum, & complexa illa pertinent per se ad prædicamentum; hæc vero ab eo excludenda sunt. 5

Probant ex Porphyrio, cap. de specie, vbi prædicamentum substantiæ constituens, pro genere viuentis posuit corpus animatum,& etiam ani-

mal rationale, pro quodã genere, in quo ex istimauit homines, cum dæmonibus conuenire, sed hæc sunt complexa substantialia; ergo ex mente Porphyrii ponenda sunt in prædicamentis.

Deinde ratione, quia loco definiti, licet ponere definitionem eius nihil extrinsecum includentem, vt loco hominis animal rationale, quia talis definitio simplici definito æquiualet; ergo in recta linea prædicamentali licebit ponere loco generis, & speciei, cuiuscunque propriam definitionem, quæ cum sit complexum quid, sequitur ex complexis substantialibus fieri per se prædicamentum.

6 Nostra sentẽtia est opposita, quod nullum complexum pertineat ad prædicamentum, & est expressa apud Arist. c. præsenti, vbi ita ait. *Eorum, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut substantiam significat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, &c.* Quibus verbis complexa omnia, siue substantialia, siue accidentalia sint, excludit à prædicamento, & solum ens incomplexum diuidit in decem prædicamenta.

Sed ratione probatur, quia recta linea prædicamentalis ex solis generibus, & speciebus fit, vt in prædicamento substantiæ, ex substantia, corpore, viuenti, animali, & homine, sed complexa, siue sint definitiones substantiarum, siue accidentiũ, non sunt genera, neque species; ergo ex eis nõ fit prædicamentum. Quod probatur etiam ex definitione eius, nam prædicamentum est prædicabilium ordinatio, sed prædicabilia sunt quædam vniuersalia, de quorum ratione est esse simplicia, vt quæstione vltima vniuersali vidimus; ergo ex solis simplicibus fit prædicamentum, non ex complexis.

Ad Porphyrium respondetur, complexa posuisse loco simplicium, non quia intelligeret ad prædicamentum pertinere, sed vel maioris explicationis gratia, vel quia simplicia genera non cognouit. Propter primam rationem posuit corpus animatum pro viuenti, & propter secundam animal rationale pro genere hominum, ac dæmonum. 7

Ad rationem vero negamus, quod semper loco definiti, liceat ponere definitionem, etiam nihil includentem extrinsecum, sed solum licet quantum ad æquiualentiam veritatis, quia de quibus prædicatur definitum, necesse est prædicari definitionem: sed vbi modus significandi determinatus esse debet, atque distinctus in definitione, & definito, non licet eam loco definiti ponere: & ita est in proposito, quia res non ponitur in prædicamento, quomodocumque significata, aut concepta, sed per modum generis, aut speciei, & ideo per modum incomplexi; cum ergo definitio non habeat modum generis, aut speciei ratione complexionis, sequitur, nec habere modum prædicamentalem, quare non potest loco definiti in prædicamento poni. Ad formam ergo argum. dum dicitur, difinitio licet sit complexa æquiualet simplici definito, distinguendum est antecedens, quia æquiualet definito, quantum ad veritatem rei; non tamen quantum ad modum significandi simplicem, & omnino necessarium ad lineam prædicamentalem, & ideo non potest loco eius in prædicamento poni, quamuis in propositione, vel in aliis casibus ponatur.

De

De partibus Physicis, & Metaphysicis.

8 PArtes rei duplices sunt, Physicæ, & Metaphysicæ; & partes Physicæ adhuc duplices, quædam sunt essentiales, vt materia, & forma; & aliæ integrantes, quæ adhuc sunt in duplici differentia: nã quædam sunt eiusdem rationis, vt partes aquæ, aut ligni, & ideo vocari solent homogeneæ; aliæ diuersæ rationis, vt caput, & manus, & vocantur eterogeneæ, & integrantes non sunt essentiales, sed substantiales, aut entitatiuæ appellari possunt. Partes Metaph. sunt genus, & differentia: sed de genere certum est, quod per se pertineat ad prædicamentum, quia habet modum substãtiæ cõpletæ; de solis ergo differentiis tanquam de partibus Meta. & de materia, & forma, ac partibus integrantibus, tanquã Physicis procedit quæstio, an per se sint in prædicamento; & primo de his dicendũ est, deinde de partibus Metaphysicis.

Sed prius explicandum est, quid sit per se pertinere ad prædicamentum: duo sunt in prędicamẽto. Primũ est series ipsa, seu ordinatio prædicamentalis superiorum, & inferiorum, ex quibus fit, quasi quædam linea recta, per quam ascendere, atque descẽdere possumus, ab indiuiduo, quod totius lineæ fundamentũ est, vsque ad genus supremum, quod est quasi caput, vt linea prædicamẽti substantię, procedit à genere supremo, quod est substãtia, per diuisionẽ eius in species, quæ sunt corpus, & spiritus: & rursus per diuisionẽ corporis in viuens, & non viuens: deinde per diuisionẽ viuentis in animal, & plantã: & tandẽ per diuisionem animalis in hominẽ, equum, & leonẽ, & ex his diuisionib⁹ generum in species per differentias resultat linea hæc, quę appellatur series, aut ordinatio, nempe substantia corpus, viuens, animal, homo, Petrus. Et pro hac linea recta supponit prædicamentum, quotiescũque de eo loquimur. Præter hanc vero habet prędicamentũ quasi duo latera, quibus quasi circundatur: & latera hæc fiũt ex differentiis oppositis, per quas genus diuiditur in species, vt latus eiusdem prædicamenti substantiæ nobis notissimũ fit ex his quatuor differentiis, corporeum, animatum, sensitiuum, rationale.

Ex his intelligitur iã, quid sit esse per se in prædicamento, vel ex quibus fiat per se prædicamentum, idem est enim, ac poni in recta lineã prædicamẽtali, vel ex aliquo fieri eã dẽ rectam lineam, nã latera prædicamẽti extra ipsũ sunt, & quasi ornatus eius; dũ ergo quęrimus de partibus tam Physicis, quã Metaphysicis, an p se sint in prędicamẽto, vel ex eis fiat, sensus est, an per se sint in recta linea prædicamentali. 9

Et de partibus Physicis tenet prima opinio, quod per se collocentur in prædicamẽto, ita Villalpandeus, & Lobanienses, cap. de substantia, quos secũtur alii. Probant primo, quia cõpleta substãtia componitur essentialiter ex materia, & forma, & integratur substantialiter ex partibus integrantibus; ergo repugnat cõpletam substantiã poni per se in prædicamẽto, quin partes etiã ponantur, & per se quidẽ, cum per se eam cõponant.

Secũdo, quia in partibus substãtiæ intelligimus genera, & species; ergo ex his potest ordinari prædicamentum sicut ordinatur ex generibus, & speciebus substantiæ totalis. Probatur antecedens, quia sicut diuidimus completam substantiam in corporeã, & in-

& incorpoream, & sic de cæteris generibus, sic possumus diuidere partialem.

Et confirmari potest de partibus
10 homogeneis, quia eiusdem rationis sunt cum tota substantia, & possunt per diuisionem fieri completæ substantiæ: vt si diuidamus aquam, tot substantias cōpletas efficiemus, quot partes separamus; nam postquam separatæ sunt, nec dependent à tota substantia, nec partes eius sunt, sed quælibet incipit esse completa substantia; ergo per se pertinens ad prędicamentum.

Secunda opinio excludit partes substantiæ Physicas à prædicamento, & est D. Thom. 1. part. quæst. 29. art. 4. ad 5. & de veritate quæst. 27. art. 1. ad 8. Scoti quæst. 15. prædicamentorum, Aegidii Romani in 1. d. 2. quæst. 3. Caiet. & Soti, cap. de substantia, Toleti quæst. 5. eiusdem prædicamēti, Fonse. 5. Meta. cap. 7. quęst. 7. sect. 2. & cap. 8. quæst. 3. & hæc est vera, & tenenda.

Probatur primo, quia prædicamētum solum fit per se ex generibus, & speciebus, vt iam ostendimus; sed genera, & species sunt substantiæ completæ; ergo partes, quæ incompletæ sunt substantiæ, non possunt prædicamentum per se constituere, aut in eo per se collocari.

Secundo, substantiæ completæ, &
11 incompletæ nihil datur commune vniuocum; ergo nec dabitur genus cōmune vtrisque, sub quo collocari possint incompletæ: quare non pertinebunt per se ad prædicamentum.

Ad primum concedendum est antecedens, sed neganda consequentia, quia res non pertinent ad prædicamentum secundum entitatem, quam à parte rei habent, sed secūdum modum, quo talis entitas concipitur ab intellectu, & modus iste ad constitutionem prædicamenti necessarius cōpletæ entitatis esse debet: vnde cū partes solum sint incompleta entia, non possunt, vt talia per se efficere prædicamentum, quamuis componāt per se substantiam completam; ex qua per se fit. Solum autem concedi potest partibus, quod reductiue, aut quasi indirecte collocentur in recta linea prædicamentali, vbi collocatur species, aut genus, cuius partes sunt.

Ad secundū, negandū est, quod in partibus possint intelligi vera genera, & veræ species, sed solū possunt ex eis formari conceptus, quodammodo similes generibus, & speciebus. Et ratio est, quia non possunt concipi partes, nisi tanquam incompletæ, quamuis in communi concipiantur abstractæ à partibus singularibus, in quo consistit aliqua similitudo, & cū genera, & species ex proprio modo, quo concipiuntur, sint cōpleta, repugnat in partibus vera genera, & veras species concipere, aut in eis verā ordinationē prædicamentalem.

Ad cōfirmationem de partibus
integrantibus homogeneis conce- 12
dimus, quod sint eiusdem rationis cū toto, quantum ad entitatem, atque etiam, quod possint fieri substātię cōpletæ: negamus tamen, quod per se pertineant ad prædicamentum. Et ratio est, quia quamdiu sunt in toto, ab eo dependent, & incompletū modum essendi habent. Quod vero separari possint ab eo, solum probat, quod dum separatæ fuerint: pertinebunt per se ad prædicamentum, quia non erunt iam partes, hoc vero solū est, posse pertinere, non vero pertinere actu.

De partibus vero Metaph. quales sunt differentiæ, dixerunt quidam, quos

quos citat Fonseca 5. Meta.ca.8.q.2 pertinere ad prædicamentum qualitatis, cum prædicentur de speciebus in quale quid. Sed hoc aperte falsum est, quia licet aliquam similitudinem habeant cum qualitatitibus in modo prædicandi, vere sunt conceptus essentiales, & vt tales concipiuntur ab intellectu componente speciẽ ex eis simul, ac generibus; ergo nõ sunt vere qualitates, nec vt vere qualitates concipiuntur, sed per quandam similitudinẽ earum: & ideo nõ possunt pertinere ad prædicamentum qualitatis. Solum potest esse dubium, an singulæ differentiæ per se pertineant ad illud prædicamentum, in quo collocantur genera, quæ diuidunt, & species quas constituunt.

13 Et est prima sententia Ammonii, cap. de substantia, asserentis per se pertinere quaslibet differentias ad proprium prædicamentũ, quod probat hoc argum. Nam aut differentię excluduntur à prædicamento, quia simplices cõceptus sunt, vel quia incompleti; sed vtraque ratio concurrit in generibus; ergo vel genera excludi debent, vel collocari differentias, sed genera excludi nõ possunt, vt notum est; ergo nec differentiæ excludi debẽt. Probatur minor, quia conceptus generis, vt talis non est cõpositus, quamuis, si sit species subalterna, in quantum species componatur; ergo est simplex, & est vera pars speciei, non minus, quam differentia; ergo incompletum quid.

Nec soluitur argum. si dicatur genus esse totum potentiale, quia etiã differentia est totum actuale, vt prædicatur de specie, continens totum, quod species; nam vt pars non posset de ea prædicari; ergo pertinebit ad prædicamentum sicut genus.

Communis sententia omniũ expositorum, cap. præsenti, & sequenti differẽtias excludit à recta linea prędicamentali, & solum eis concedit, vt latera prædicamenti constituant, quod est extra prædicamentum simpliciter esse.

Et probatur duplici ratione. Prima, differentia formaliter sumpta solum dicit partem speciei; ergo formaliter est quid incompletum, sed recta linea prædicamenti solum constituitur ex prædicatis completis, quę sunt genera, & species; ergo differentiæ non pertinent per se ad illam. 14

Et si dicas totum includere, quod species, cum includat genus saltem materialiter; ergo habet modum totius completi, sicut genus, ex eo solũ, quod includit differentias in potentia dicitur habere modum totius cõpleti, & pertinere per se ad prædicamentum. Contra hoc est, quod differentia eodem modo includit genus, ac accidens in concreto, nempe per modum subiecti, & ideo significatur nomine adiectiuo, vt rationale, quare non includit per se totum, quod species, sed quasi per accidens: vnde nec habet modum vnius per se, sed genus per se, & formaliter est totum potentiale per se, & formaliter includit totum, quod species, quamuis vnum actu, nempe gradum propriæ naturæ, & aliud in potentia, nempe gradum differentialem, & ideo modum habet totius, atque cõpleti per se, & per se efficitur ex eo prædicamentum.

Secundo probatur, recta linea prędicamenti constituitur ex prædicatis per se, formaliter, & essentialiter ordinatis, sed differentia non ordinatur per se, & formaliter cum genere; ergo non pertinet per se ad rectam lineam prædicamẽti. Probatur minor, 15

minor, quia differentia non includit per ſe, & formaliter genus, vt rationale non includit per ſe, & formaliter animal, ſed extra rationem eius animal eſt; ergo non poteſt cum eo conſtituere lineam prædicamentalem, nec per ſe pertinere ad prædicamentum.

Ad argum. alterius opinionis iam reſponſum eſt, quia differẽtia formaliter, & per ſe non eſt totũ, ſed pars; genus vero formaliter, & eſſentialiter habet rationẽ totius potentialis, & completi, & ideo per ſe, & formaliter collocatur in prædicamento, à quo excluditur differentia propter rationem incompletam.

An, & quo modo indiuidua ponantur in prædicamento.

16 PRima opinio eſt Iauelli in ſua Logica, tit. 5. cap. 1. aſſerentis, indiuiduum per ſe non pertinere ad prædicamentum, ſed reductiue ratione ſpeciei, quam participat. Quod probari poteſt ex Porphyrio cap. de ſpecie, vbi terminos quibus clauditur prædicamẽtum, aſſerit eſſe ſupremum genus, & infimam ſpeciem, vltra quam non licet aſcendere ad indiuidua, quia ſunt infinita; ergo ſentit non pertinere per ſe ad prædicamentum, & præterea ſi infinita ſunt, quæmadmodum de illis non datur ſcientia, ita ad prædicamentum non per ſe pertinebunt, quę pars Dialecticæ ſcientiæ eſt.

Sed oppoſita opinio, quod indiuiduum per ſe ſit in prædicamento tã quam Baſis, & fundamentum eius, vera eſt, & tenenda; eam ſequitur Fonſeca 5. Metaph. cap. 7. quæſt. 7. ſect. 2. & quæſt. 8. ſect. 3.

Et ratione probatur, quia indiuiduum eſt ens per ſe completũ, & in ſe continens omnia prædicata rectæ lineę prædicamentalis, quibus per ſe ſubiicitur, & de quo per ſe, & formaliter prædicantur, vt de Petro, ſubſtantia, corpus, viuens, animal, & homo; ergo nihil ei deficit, vt in prædicamento ſit tanquam fundamentũ eius.

Ad argum. reſpondetur, Porphyrium poſuiſſe pro extremis prædicatis eſſentialibus prædicamenti genus ſupremum, & infimam ſpeciem: præſupponens indiuiduum eſſe extremum, tanquam fundamentum omnium prædicatorum. Quod vero ſint infinita indiuidua, non tollit indiuiduum pertinere per ſe ad prædicamẽtum, etiam ſi actu eſſent infinita, quia non pertinent ad prædicamentum vt diſtincta, vel vt efficiunt numerum, ſed vt participant prædicatis eſſentialibus, & ea ſuſtentant, & hæc ratio eadem eſt in omnibus, ſiue ſint infinita, aut ſolum finita. Ex quo etiam intelligitur, indiuiduum ad ſcientiam prædicamentalem pertinere poſſe, non quidem vt obiectũ eius, ſed tanquam id, ex quo, vt fundamento integratur obiectum, nempe prædicamentum, quod eſt pars totius obiecti Dialecticæ ſcientiæ. 17

Quonam modo res infinitæ ponantur, aut excludantur a prædicamento.

IN communi tantum dicendũ eſt hoc loco de rebus infinitis, nam in particulari ſuis locis de illis agemus, nempe in prædicamento ſubſtantiæ, & quantitatis; nunc vero hac diſtinctione explicandum eſt dubium hoc. Duobus modis poteſt eſſe aliquid infinitum, aut ſecundũ eſſentiam, vt Deus; aut ſecundũ aliquam ratio- 18

rationem accidentalem extensionis, aut intensionis, vt linea si daretur infinita, aut albedo habens infinitos gradus intensionis, & infinitum secũdum essentiam non pertinet ad prædicamentum, vt probabitur cap. sequenti; de reliquis vero probabitur cap. de quantitate, quod ad prædicamenta propria per se pertineret, non minus, quam finitæ quantitates, aut qualitates.

QVAESTIO II.

An res sint ponendæ in prædicamẽtis sub nominibus abstractis, vel concretis.

19 DE his, quæ pertinent ad prædicamentum substantiæ, certũ est sub nominibus concretis collocanda esse in prædicamento, & non sub nominibus abstractis, vt species humana, & genus animalis, sub nominibus hominis, & animalis, & nõ sub nominibus animalitatis, & humanitatis, & sic de reliquis. Et huius ratio est, quia prædicamentum fit ex rebus completis, sed per nomina abstracta non significantur substantiæ, tanquam entia completa, sed solum per concreta; ergo sub concretis, & non abstractis ad prædicamentum pertinebunt. Probatur minor, quia per nomina abstracta significantur non vt species, vel genera, sed vt principia generis, & speciei, vt nomine animalitatis significatur natura sensitiua, vt principium animalis; & nomine humanitatis natura rationalis, vt principium hominis; ergo significantur modo incompleto, & non prædicamentali.

De solis ergo accidentibus procedit quæstio, an abstracta, vt albedo, & color, vel concreta potius, vt album, & coloratum, ponantur in prædicamento qualitatis, & sic de cæteris prædicamentis.

20 Et antequam alias sententias proponamus, reiicienda est ea, quam Caietan. tenet, opusc. de ente, & essentia, cap. 7. vbi distinguit duas considerationes prædicamentorum, Logicam, & Metaphysicam, & in prædicamentis Logicè consideratis abstracta esse collocanda, non concreta, quia ordinantur ad prædicationes, quæ melius in abstractis, quam in concretis exercentur: sed sub consideratione Metaphysica cõcreta, & non abstracta. Hoc tamen ab omnibus refutatur, quia prædicamenta eadem sunt in Logica, & Metaphysica; ergo ex eisdem rebus, & eodem modo conceptis significãtur. Quod vero in ordine ad prędicationes potius abstracta, quam concreta ponenda sint, etiam est falsum, quia cum concreta, quibus significantur formæ accidentales, vt sunt in subiecto, notiora nobis sint, melius in cõcretis exercentur prædicationes. Sed hæc ratio non est sufficiens ad variãdum modum significandi rerũ prædicamentalium, & ideo sub vtraque consideratione Logica, & Metaphysica disponendæ sunt in prædicamẽtis.

Tenet ergo prima opinio abstracta accidẽtium non collocari in prædicamento, sed sola cõcreta. Ita Ninphus 5. Meta. quæst. 3. & 7. Toletus quæst. 2. post prædicamentorum, & alii ex modernis. Et probãt ex Arist. ipso, cap. præsenti, vbi prædicamẽta in concreto enumerauit, iuxta translationem Boetii, quamuis Argiropilus in abstracto ea posuerit, & 1. lib. Topicor. cap. 7. & lib. 4. ca. 1. loco 4. etiam in concreto secundum vtramque translationem.

Pro-

21 Probant deinde ratione. Primo, quod abstracta non ponantur. Secundo, quod ponātur cōcreta. Ratio primi est, quia perfectior est substantia accidentibus, sed substantiæ non ponuntur in abstracto, quia significantur tanquam partes, & ideo modo incompleto; ergo multo minus collocanda erunt accidentia in abstracto.

Ratio secundi est, quia si non ponerentur concreta, maxime quia sunt entia per accidens, cum significent formam, & connotent subiectum, vt album, & ex forma, & subiecto tanquam ex duobus entibus in actu nō fiat vnum per se, sed per accidens, sed hoc est falsum; ergo non sunt à prædicamento excludēda. Probatur minor, quia ex actu, & potentia secundum Arist. 2. lib. de anima, textu 2. fit vnum per se, sed subiectum se habet vt potentia, & forma vt actus; ergo ex tali compositione resultabit vnum per se, quod est concretum.

Secunda opinio opposita est, quia sola abstracta accidentium dicit collocanda esse in prędicamento, ita D. Thom. opusc. de ente, & essentia, cap. 7. ad finem, Scotus quæst. 5. vniuersalium, & quæst. 11. prædicamentorū, Auicena lib. 3. suæ Meta. cap. 3. Iauellus 5. Meta. quæst. 16. Sotus cap. de quantitate, quæst. 1. Venetus, cap. pręsenti, Villalpandeus cap. de genere, quæst. 4.

22 Probatur testimonio Arist. 3. lib. Topicorū, cap. 1. loco 3. & 4. vbi asserit iustitiam esse in genere, hoc est, in prædicamento, non iustum.

Et etiam ratione, quia concretum significat res diuersorum prędicamētorum, nempe subiectum, quod est substantia, & formam, quæ est accidens; ergo non potest pertinere ad vnum prædicamentum determinatum. Imo ad nullum potest pertinere, quia prædicamenta fiunt ex entibus per se, sed ex rebus diuersorum prædicamentorum: cum sint primo diuersæ, & in actu, non potest fieri vnum per se; ergo concretum nō potest collocari in prædicamento. Probatur minor quantum ad hoc vltimum ex Arist. 7. Meta. textu 25. vbi docet expresse album, & musicum non habere vnam essentiam determinatam, & per se, & ideo non posse per vnam definitionem essentialem explicari, sed esse entia per accidens.

Pro solutione huius quæstionis duo notanda sunt circa concreta, & abstracta accidentium. Primum est circa naturam concreti, quæ explicā da est per similitudinē concreti substantialis. Natura autem substantialis habet actualem existentiam, per quā est in rerum natura, sola ratione ab ea distinctā, & vltra hanc habet subsistentiam, quæ est modus quidam substantialis, per quam vltimo terminatur, atque completur, & constituitur in supposito, si non sit rationalis, & si rationalis sit: constituitur in supposito simul, & persona, vt natura humana Petri habet actualem existētiam, per quam est in rerum natura, & subsistentiam, quæ est vltimus actus eius, & per quam constituitur persona: vnde persona Petri est composita ex humanitate actu existente, & subsistentia, aut personalitate: & cum humanitas se habeat per modū potentiæ, hoc est, terminabilis per subsistentiam, & subsistentia tanquā actus substantialis eam terminās, atque complens, sequitur personā esse vnum per se substantiale. Est etiam concretum singulare quælibet persona, & à multis personis abstrahitur natura 23

natura communis sic terminata, & completa. Et sic abstracta significatur nomine concreto communi, vt nomen homo, significat naturam humanam subsistentem, & completã in communi, quæ est idem, ac homo in communi.

24 Simili modo natura accidentalis, vt albedo, habet actualẽ existẽtiam, per quam est in rerum natura sola ratione à se distinctam, & etiam aliũ modum, per quem vltimo terminatur, & completur, qui modus non est subsistẽtia, sed actualis inhærẽtia in subiecto. Ex hac igitur natura accidẽtali actu existẽti in rerũ natura, & ex modo actualis inherẽtiæ in subiecto cõponitur hoc cõcretũ, quod est hoc albũ, vel illud, & ab his cõcretis singularibus abstrahitur concretũ commune, vt albũ significans naturã albedinis actu inhærentẽ in subiecto; & cõpositio hęc est per se, quia fit ex natura accidẽtali se habente, tanquã potentia quasi substãtiali, hoc est, ex natura, vt terminabili, & ex modo actualis inhærentiæ, tanquam ex actu quasi substãtiali eã terminãte: ex potentia autẽ substantiali, & actu substantiali fit vnũ per se, & ideo cõcretum accidentale resultans ex tali cõpositione est vnũ per se, sed quia modus iste, quo terminatur natura accidẽtalis, est actualis inhærẽtia in subiecto, concretũ hoc per se, vt album connotat subiectũ, in quo inhæret natura accidentalis, ita completa, & terminata. Cõnotare autem subiectũ nõ est aliud, quã simul denotare illud, tã quam quid extrinsecũ, cui quasi affixa est natura accidẽtalis. Et ratio huius cõnotationis est, quia modus per quẽ terminatur hęc natura, imꝑfect᷒ est sicut ipsa, & ideo nõ potest per se illã sustentare, sed indiget adminiculo subiecti extrinseci, cui quasi affixa sit, & propterea talis modus non dicitur subsistẽtia, aut existẽtia per se, sed actualis inhærentia, vel actualis inexistentia.

Ex quibus intelligitur concretum accidẽtale duobus modis sumi posse. 25 Primo, vt solũ significat compositum quid ex natura accidẽtali, & proprio modo actualis inhærentiæ, connotat vero ex consequẽti subiectũ, in quo inhæret, & concretum hoc est vnum per se, quia non componitur ex natura accidentali, & subiecto, sed ex sola illa, & termino, seu actu proprio substantiali, qui est actualis inhærentia, eo modo, quo componitur concretum substantiale ex natura substãtiali, & proprio modo subsistentiæ; subiectum vero non pertinet ad hãc compositionem, sed extra illam connotatur, tanquam quid extrinsecum, cui affixa est natura per actualẽ inhærentiam, connotatur tamen per se. Alio modo sumitur concretũ accidentale per modum aggregati ex vtroque, nempe ex natura accidentali, & subiecto, ita vt tanquam compositum ex vtroque significetur, & 26 hoc modo non est vnum per se, sed per accidens, quia licet componatur ex subiecto, vt ex potentia, & ex forma accidentali, vt ex actu: sed potentia illa subiecti, quam habet ad recipiendam formam accidentalem, accidentalis est, quia omnibus modis est extra essentiam eius, iam omnino cõpletam per principia, & partes substantiales: ex potentia autem accidẽtali, & actu etiam accidentali nõ potest fieri vnum per se, sed per accidens, quia fit ex duobus entibus iam completis in proprio esse substantiali, & ad diuersa prædicamenta pertinẽtibus, nẽpe ex subiecto, & natura accidentali iã completa per propriũ modũ actualis inhærentiæ, & hoc est

O fieri

De partibus Physicis, & Metaphysicis.

8 PArtes rei duplices sunt, Physicæ, & Metaphysicæ; & partes Physicæ adhuc duplices, quædam sunt essentiales, vt materia, & forma; & aliæ integrantes, quæ adhuc sunt in duplici differentia: nã quædam sunt eiusdem rationis, vt partes aquæ, aut ligni, & ideo vocari solent homogeneæ; aliæ diuersæ rationis, vt caput, & manus, & vocantur eterogeneæ, & integrantes non sunt essentiales, sed substantiales, aut entitatiuæ appellari possunt. Partes Metaph. sunt genus, & differentia: sed de genere certum est, quod per se pertineat ad prædicamentum, quia habet modum substãtiæ cõpleta; de solis ergo differentiis tanquam de partibus Meta. & de materia, & forma, ac partibus integrantibus, tanquã Physicis procedit quæstio, an per se sint in prædicamento; & primo de his dicendũ est, deinde de partibus Metaphysicis.

Sed prius explicandum est, quid sit per se pertinere ad prædicamentum: duo sunt in prędicamẽto. Primũ est series ipsa, seu ordinatio prædicamentalis superiorum, & inferiorum, ex quibus fit, quasi quædam linea recta, per quam ascendere, atque descẽdere possumus, ab indiuiduo, quod totius lineæ fundamentũ est, vsque ad genus supremum, quod est quasi caput, vt linea prædicamẽti substantię, procedit à genere supremo, quod est substãtia, per diuisionẽ eius in species, quæ sunt corpus, & spiritus: & rursus per diuisionẽ corporis in viuens, & non viuens: deinde per diuisionẽ viuentis in animal, & plantã: & tandẽ per diuisionem animalis in hominẽ, equum, & leonẽ, & ex his diuisionib⁹ generum in species per differentias resultat linea hæc, quę appellatur series, aut ordinatio, nempe substantia corpus, viuens, animal, homo, Petrus. Et pro hac linea recta supponit prædicamentum, quotiescũque de eo loquimur. Præter hanc vero habet prędicamentũ quasi duo latera, quibus quasi circundatur: & latera hæc fiũt ex differentiis oppositis, per quas genus diuiditur in species, vt latus eiusdem prædicamenti substantiæ nobis notissimũ fit ex his quatuor differentiis, corporeum, animatum, sensitiuum, rationale.

Ex his intelligitur iã, quid sit esse per se in prædicamento, vel ex quibus fiat per se prædicamentum, idem est enim, ac poni in recta lineã prædicamẽtali, vel ex aliquo fieri eã dẽ rectam lineam, nã latera prædicamẽti extra ipsũ sunt, & quasi ornatus eius; dũ ergo quęrimus de partibus tam Physicis, quãMetaphysicis, an ꝑ se sint in prędicamẽto, vel ex eis fiat, sensus est, an per se sint in recta linea prædicamentali. 9

Et de partibus Physicis tenet prima opinio, quod per se collocentur in prædicamẽto, ita Villalpandeus, & Lobanienses, cap. de substantia, quos secũtur alii. Probantprimo, quia cõpleta substãtia componitur essentialiter ex materia, & forma, & integratur substantialiter ex partibus integrantibus; ergo repugnat cõpletam substantiã poni per se in prædicamẽto, quin partes etiã ponantur, & per se quidẽ, cum per se eam cõponant.

Secũdo, quia in partibus substãtiæ intelligimus genera, & species; ergo ex his potest ordinari prædicamentum sicut ordinatur ex generibus, & speciebus substantiæ totalis. Probatur antecedens, quia sicut diuidimus completam substantiam in corporeã, & in-

& incorpoream, & sic de cæteris generibus, sic possumus diuidere partialem.

Et confirmari potest de partibus
10 homogeneis, quia eiusdem rationis sunt cum tota substantia, & possunt per diuisionem fieri completæ substantiæ: vt si diuidamus aquam, tot substantias cōpletas efficiemus, quot partes separamus; nam postquam separatæ sunt, nec dependent à tota substantia, nec partes eius sunt, sed quælibet incipit esse completa substantia; ergo per se pertinens ad prędicamentum.

Secunda opinio excludit partes substantiæ Physicas à prædicamento, & est D. Thom. 1. part. quæst. 29. art. 4. ad 5. & de veritate quæst. 27. art. 1. ad 8. Scoti quæst. 15. prædicamentorum, Aegidii Romani in 1. d. 2. quæst. 3. Caiet. & Soti, cap. de substantia, Toleti quæst. 5. eiusdem prædicamēti, Fonse. 5. Meta. cap. 7. quęs. 7. sect. 2. & cap. 8. quæst. 3. & hæc est vera, & tenenda.

Probatur primo, quia prædicamē tum solum fit per se ex generibus, & speciebus, vt iam ostendimus; sed genera, & species sunt substantiæ completæ; ergo partes, quæ incompletæ sunt substantiæ, non possunt prædicamentum per se constituere, aut in eo per se collocari.

Secundo, substantiæ completæ, &
11 incompletæ nihil datur commune vniuocum; ergo nec dabitur genus cō mune vtrisque, sub quo collocari possint incompletæ: quare non pertinebunt per se ad prædicamentum.

Ad primum concedendum est antecedens, sed neganda consequentia, quia res non pertinent ad prædicamentum secundum entitatem, quam à parte rei habent, sed secūdum modum, quo talis entitas concipitur ab intellectu, & modus iste ad constitutionem prædicamenti necessarius cō pletæ entitatis esse debet: vnde cū partes solum sint incompleta entia, non possunt, vt talia per se efficere prædicamentum, quamuis componāt per se substantiam completam; ex qua per se fit. Solum autem concedi potest partibus, quod reductiue, aut quasi indirecte collocentur in recta linea prædicamentali, vbi collocatur species, aut genus, cuius partes sunt.

Ad secundū, negandū est, quod in partibus possint intelligi vera genera, & veræ species, sed solū possunt ex eis formari conceptus, quodammodo similes generibus, & speciebus. Et ratio est, quia non possunt concipi partes, nisi tanquam incompletæ, quamuis in communi concipiantur abstractæ à partibus singularibus, in quo consistit aliqua similitudo, & cū genera, & species ex proprio modo, quo concipiuntur, sint cō pleta, repugnat in partibus vera genera, & veras species concipere, aut in eis verā ordinationē prædicamentalem.

Ad cōfirmationem de partibus 12
integrantibus homogeneis concedimus, quod sint eiusdem rationis cū toto, quantum ad entitatem, atque etiam, quod possint fieri substātię cō pletæ: negamus tamen, quod per se pertineant ad prædicamentum. Et ratio est, quia quamdiu sunt in toto, ab eo dependent, & incompletū modum essendi habent. Quod vero separari possint ab eo, solum probat, quod dum separatæ fuerint: pertinebunt per se ad prædicamentum, quia non erunt iam partes, hoc vero solū est, posse pertinere, non vero pertinere actu.

De partibus vero Metaph. quales sunt differentiæ, dixerunt quidam, quos

quos citat Fonseca 5. Meta.ca.8.q.2 pertinere ad prædicamentum quali tatis, cum prædicentur de speciebus in quale quid. Sed hoc aperte falsum est, quia licet aliquam similitudinem habeant cum qualitatitibus in modo prædicandi, vere sunt conceptus essentiales, & vt tales concipiuntur ab intellectu componente speciē ex eis simul, ac generibus; ergo nō sunt vere qualitates, nec vt vere qualitates concipiuntur, sed per quandam similitudinē earum: & ideo nō possunt pertinere ad prædicamentum qualitatis. Solum potest esse dubium, an singulæ differentiæ per se pertineant ad illud prædicamentum, in quo collocantur genera, quæ diuidunt, & species quas constituunt.

13 Et est prima sententia Ammonii, cap. de substantia, asserentis per se pertinere quaslibet differentias ad proprium prædicamentū, quod probat hoc argum. Nam aut differentię excluduntur à prædicamento, quia simplices cōceptus sunt, vel quia incompleti; sed vtraque ratio concurrit in generibus; ergo vel genera excludi debent, vel collocari differentias, sed genera excludi nō possunt, vt notum est; ergo nec differentiæ excludi debēt. Probatur minor, quia conceptus generis, vt talis non est cō positus, quamuis, si sit species subalterna, in quantum species componatur; ergo est simplex, & est vera pars speciei, non minus, quam differentia; ergo incompletum quid.

Nec soluitur argum. si dicatur genus esse totum potentiale, quia etiā differentia est totum actuale, vt prædicatur de specie, continens totum, quod species; nam vt pars non posset de ea prædicari; ergo pertinebit ad prædicamentum sicut genus.

Communis sententia omniū expositorum, cap. præsenti, & sequenti differētias excludit à recta linea prę dicamentali, & solum eis concedit, vt latera prædicamenti constituant, quod est extra prædicamentum simpliciter esse.

Et probatur duplici ratione. Prima, differentia formaliter sumpta solum dicit partem speciei; ergo formaliter est quid incompletum, sed recta linea prædicamenti solum con stituitur ex prædicatis completis, quę sunt genera, & species; ergo differentiæ non pertinent per se ad illam. 14

Et si dicas totum includere, quod species, cum includat genus saltem materialiter; ergo habet modum totius completi, sicut genus, ex eo solū, quod includit differentias in potentia dicitur habere modum totius cō pleti, & pertinere per se ad prædica mentum. Contra hoc est, quod differentia eodem modo includit genus, ac accidens in concreto, nempe per modum subiecti, & ideo significatur nomine adiectiuo, vt rationale, quare non includit per se totum, quod species, sed quasi per accidens: vnde nec habet modum vnius per se, sed genus per se, & formaliter est totum potentiale: per se, & formaliter inclu dit totum, quod species, quamuis vnum actu, nempe gradum propriæ naturæ, & aliud in potentia, nempe gradum differentialem, & ideo modum habet totius, atque cōpleti per se, & per se efficitur ex eo prædicamentum.

Secundo probatur, recta linea prę dicamenti constituitur ex prædicatis per se, formaliter, & essentialiter ordinatis, sed differentia non ordina tur per se, & formaliter cum genere; ergo non pertinet per se ad rectam lineam prædicamēti. Probatur 15

minor,

minor, quia differentia non includit per se, & formaliter genus, vt rationale non includit per se, & formaliter animal, sed extra rationem eius animal est; ergo non potest cum eo constituere lineam prædicamentalem, nec per se pertinere ad prædicamentum.

Ad argum. alterius opinionis iam responsum est, quia differẽtia formaliter, & per se non est totũ, sed pars; genus vero formaliter, & essentialiter habet rationẽ totius potentialis, & completi, & ideo per se, & formaliter collocatur in prædicamento, à quo excluditur differentia propter rationem incompletam.

An, & quo modo indiuidua ponantur in prædicamento.

16 PRima opinio est Iauelli in sua Logica, tit. 5. cap. 1. asserentis, indiuiduum per se non pertinere ad prædicamentum, sed reductiue ratione speciei, quam participat. Quod probari potest ex Porphyrio cap. de specie, vbi terminos quibus clauditur prædicamẽtum, asserit esse supremum genus, & infimam speciem, vltra quam non licet ascendere ad indiuidua, quia sunt infinita; ergo sentit non pertinere per se ad prædicamentum, & præterea si infinita sunt, quæmadmodum de illis non datur scientia, ita ad prædicamentum non per se pertinebunt, quę pars Dialecticæ scientiæ est.

Sed opposita opinio, quod indiuiduum per se sit in prædicamento tã quam Basis, & fundamentum eius, vera est, & tenenda; eam sequitur Fonseca 5. Metaph. cap. 7. quæst. 7. sect. 2. & quæst. 8. sect. 3.

Et ratione probatur, quia indiuiduum est ens per se completũ, & in se continens omnia prædicata rectæ lineę prædicamentalis, quibus per se subiicitur, & de quo per se, & formaliter prædicantur, vt de Petro, substantia, corpus, viuens, animal, & homo; ergo nihil ei deficit, vt in prædicamento sit tanquam fundamentũ eius.

Ad argum. respondetur, Porphyrium posuisse pro extremis prædicatis essentialibus prædicamenti genus supremum, & infimam speciem: præsupponens indiuiduum esse extremum, tanquam fundamentum omnium prædicatorum. Quod vero sint infinita indiuidua, non tollit indiuiduum pertinere per se ad prædicamẽtum, etiam si actu essent infinita, quia non pertinent ad prædicamentum vt distincta, vel vt efficiunt numerum, sed vt participant prædicatis essentialibus, & ea sustentant, & hæc ratio eadem est in omnibus, siue sint infinita, aut solum finita. Ex quo etiam intelligitur, indiuiduum ad scientiam prædicamentalem pertinere posse, non quidem vt obiectũ eius, sed tanquam id, ex quo, vt fundamento integratur obiectum, nempe prædicamentum, quod est pars totius obiecti Dialecticæ scientiæ. 17

Quonam modo res infinitæ ponantur, aut excludantur a prædicamento.

IN communi tantum dicendũ est hoc loco de rebus infinitis, nam in particulari suis locis de illis agemus, nempe in prædicamento substantiæ, & quantitatis; nunc vero hac distinctione explicandum est dubium hoc. Duobus modis potest esse aliquid infinitum, aut secundũ essentiam, vt Deus; aut secundũ aliquam ratio- 18

rationem accidentalem extensionis, aut intensionis, vt linea si daretur infinita, aut albedo habens infinitos gradus intensionis, & infinitum secū dum essentiam non pertinet ad prædicamentum, vt probabitur cap. sequenti; de reliquis vero probabitur cap. de quantitate, quod ad prædicamenta propria per se pertinerēt, non minus, quam finitæ quantitates, aut qualitates.

QVAESTIO II.

An res sint ponendæ in prædicamētis sub nominibus abstractis, vel concretis.

19 DE his, quæ pertinent ad prædicamentum substantiæ, certū est sub nominibus concretis collocanda esse in prædicamento, & non sub nominibus abstractis, vt species humana, & genus animalis, sub nominibus hominis, & animalis, & nō sub nominibus animalitatis, & humanitatis, & sic de reliquis. Et huius ratio est, quia prædicamentum fit ex rebus completis, sed per nomina abstracta non significantur substantiæ, tanquam entia completa, sed solum per concreta; ergo sub concretis, & non abstractis ad prædicamentum pertinebunt. Probatur minor, quia per nomina abstracta significantur non vt species, vel genera, sed vt principia generis, & speciei, vt nomine animalitatis significatur natura sensitiua, vt principium animalis; & nomine humanitatis natura rationalis, vt principium hominis; ergo significantur modo incompleto, & non prædicamentali.

De solis ergo accidentibus procedit quæstio, an abstracta, vt albedo, & color, vel concreta potius, vt album, & coloratum, ponantur in prædicamento qualitatis, & sic de cæteris prædicamentis.

Et antequam alias sententias proponamus, reiicienda est ea, quam Caietan. tenet, opusc. de ente, & essentia, cap. 7. vbi distinguit duas considerationes prædicamentorum, Logicam, & Metaphysicam, & in prædicamentis Logicè consideratis abstracta esse collocanda, non concreta, quia ordinantur ad prædicationes, quæ melius in abstractis, quam in concretis exercentur: sed sub consideratione Metaphysica cōcreta, & non abstracta. Hoc tamen ab omnibus refutatur, quia prædicamenta eadem sunt in Logica, & Metaphysica; ergo ex eisdem rebus, & eodem modo conceptis significātur. Quod vero in ordine ad prędicationes potius abstracta, quam concreta ponenda sint, etiam est falsum, quia cum concreta, quibus significantur formæ accidentales, vt sunt in subiecto, notiora nobis sint, melius in cōcretis exercentur prædicationes. Sed hæc ratio non est sufficiens ad variādum modum significandi rerū prædicamentalium, & ideo sub vtraque consideratione Logica, & Metaphysica disponendæ sunt in prædicamētis. 20

Tenet ergo prima opinio abstracta accidētium non collocari in prædicamento, sed sola cōcreta. Ita Ninphus 5. Meta. quæst. 3. & 7. Toletus quæst. 2. post prædicamentorum, & alii ex modernis. Et probāt ex Arist. ipso, cap. præsenti, vbi prædicamēta in concreto enumerauit, iuxta translationem Boetii, quamuis Argiropilus in abstracto ea posuerit, & 1. lib. Topicor. cap. 7. & lib. 4. ca. 1. loco 4. etiam in concreto secundum vtranque translationem.

Pro-

natura communis sic terminata, & completa. Et sic abstracta significatur nomine concreto communi, vt nomen homo, significat naturam humanam subsistentem, & completā in communi, quæ est idem, ac homo in communi.

24 Simili modo natura accidentalis, vt albedo, habet actualē existētiam, per quam est in rerum natura sola ratione à se distinctam, & etiam aliū modum, per quem vltimo terminatur, & completur, qui modus non est subsistētia, sed actualis inhærētia in subiecto. Ex hac igitur natura accidētali actu existēti in rerū natura, & ex modo actualis inhęrētiæ in subiecto cōponitur hoc cōcretū, quod est hoc albū, vel illud, & ab his cōcretis singularibus abstrahitur concretū commune, vt albū significans naturā albedinis actu inhærentē in subiecto; & cōpositio hęc est per se, quia fit ex natura accidētali se habente, tanquā potentia quasi substātiali, hoc est, ex natura, vt terminabili, & ex modo actualis inhærentiæ, tanquam ex actu quasi substātiali eā terminānte: ex potentia autē substantiali, & actu substantiali fit vnū per se, & ideo cōcretum accidentale resultans ex tali cōpositione est vnū per se, sed quia modus iste, quo terminatur natura accidētalis, est actualis inhærētia in subiecto, concretū hoc per se, vt album connotat subiectū, in quo inhæret natura accidentalis, ita completa, & terminata. Cōnotare autem subiectū nō est aliud, quā simul denotare illud, tā quam quid extrinsecū, cui quasi affixa est natura accidētalis. Et ratio huius cōnotationis est, quia modus per quē terminatur hęc natura, imp̄fect⁹ est sicut ipsa, & ideo nō potest per se illā sustentare, sed indiget adminiculo subiecti extrinseci, cui quasi affixa sit; & propterea talis modus non dicitur subsistētia, aut existētia per se, sed actualis inhærentia, vel actualis inexistentia.

Ex quibus intelligitur concretum accidētale duobus modis sumi posse. 25 Primo, vt solū significat compositum quid ex natura accidētali, & proprio modo actualis inhærentiæ, connotat vero ex consequēti subiectū, in quo inhæret, & concretum hoc est vnum per se, quia non componitur ex natura accidentali, & subiecto, sed ex sola illa, & termino, seu actu proprio substantiali, qui est actualis inhærentia, eo modo, quo componitur concretum substantiale ex natura substātiali, & proprio modo subsistentiæ; subiectum vero non pertinet ad hāc compositionem, sed extra illam connotatur, tanquam quid extrinsecum, cui affixa est natura per actualē inhærentiam, connotatur tamen per se. Alio modo sumitur concretū accidentale per modum aggregati ex vtroque, nempe ex natura accidentali, & subiecto, ita vt tanquam com- 26 positum ex vtroque significetur, & hoc modo non est vnum per se, sed per accidens, quia licet componatur ex subiecto, vt ex potentia, & ex forma accidentali, vt ex actu: sed potentia illa subiecti, quam habet ad recipiendam formam accidentalem, accidentalis est, quia omnibus modis est extra essentiam eius, iam omnino cōpletam per principia, & partes substantiales: ex potentia autem accidētali, & actu etiam accidentali nō potest fieri vnum per se, sed per accidens, quia fit ex duobus entibus iam completis in proprio esse substantiali, & ad diuersa prædicamenta pertinētibus, nēpe ex subiecto, & natura accidentali iā completa per propriū modū actualis inhærentiæ, & hoc est

O fieri

fieri ex duobus entibus in actu, ex quo infertur esse vnum per accidẽs. Et si dicatur, quod sicut ex potentia substantiali, & actu substantiali fit vnum per se substantiale, ita ex potentia accidẽtali subiecti, & actu accidentalis formæ, potest fieri vnum per se accidentale. Respõdeo impossibile esse, quod sit vnum accidentale, & per se, quia potentia accidentalis subiecti nõ potest esse per se respectu illius, quia est alterius generis à substantia; ergo respectu subiecti est potentia per accidẽs, sed subiectum concurrit per talem potẽtiã ad componendum concretum, simul cũ forma accidentali; ergo concurrit per potentiã, non per se, sed per accidens: quare non potest per illam efficere vnum per se cõponendo simul cum alio, sed eo ipso, quod efficit vnũ accidẽtale, cũ ipsummet sit substãtia, efficit vnum per accidens.

27 Secundo notandum est circa naturam abstractorum accidentiũ, quod vt in communi modo concipiendi, & loquendi accipiũtur, significãt naturam accidẽtalem, vt abstractum à subiecto abstractione Physica, & nõ Metaphysica, qua abstrahuntur vniuersalia à particularibus: vnde significant eam, non per modum inhærentis in subiecto, sed per modum quasi per se subsistentis ad similitudinem substantiarum: vt albedo, quæ vere inhæret subiecto, nomine albi significatur per modum inhærentis, sed nomine abstracto albedinis significatur, vt abstracta Physicè à subiecto, & propterea non per modum inhærentis, sed per modum per se subsistentis completi, & ideo tanquã vnum per se.

Ex tota hac doctrina colligo tres conclusiones, quibus nostra sententia explicatur. Prima est, concretum accidentale ex sola natura accidentali, & proprio modo actualis inhærentiæ compositum per se collocatur in prædicamento. Probatur hac ratione. Prædicamentum fit ex entibus per se, & completis, sed concretum hoc est vnum per se, & completum; ergo per se pertinet ad prædicamentum. Probatur minor, ex potentia substantiali, & actu substãtiali componitur vnum per se, vt docet Arist. 2. lib. de anima, textu 2. sed cõcretum accidentale compositum ex natura accidentali, vt terminabili, & ex proprio modo actualis inhærentiæ terminante componitur ex eadẽ natura, vt in potentia substantiali ad suum terminum, tanquam ad actum substantialem, & ex termino ipso tã quam actus eius substantialis; ergo est vnum per se, atque completum, cum contineat naturam accidentalẽ completam per proprium modum.

Secunda conclusio. Concretum secundo modo sumptum, vt significat compositum Physicum ex subiecto, & forma accidentali, non ponitur in prædicamento. Probatur, quia prędicamentum fit ex entibus per se, sed concretũ accidẽtale hoc modo sumptum est ens per accidens; ergo non pertinet ad prædicamentum. Minorem probo, quia ens per accidens est, quod componitur ex pluribus entibus in actu, hoc est, iam completis in suo esse substantiali, sed concretum sic sumptum componitur ex subiecto iam completo in toto suo esse substantiali, & ex natura accidentali, etiam completa per propriũ modum actualis inhærentiæ; ergo ex multis entibus in actu. 28

Tertia conclusio, abstracta Physica accidentium, vt in communi modo concipiendi, & loquendi significantur, per se pertinent ad prædicamentum.

mentum, vt albedo, calor, &c. Probatur, quia significant naturam accidentalem per modum per se existentis, ac subsistentis; ergo tanquã vnum quid per se, & prædicamentale. Si vero ab his abstractis abstractione Physica (quæ potius habent modum concretorum substantialium) accipiantur alia abstracta Metaphysica, vt ab albedine albedeneitas, & à colore coloreitas, abstracta hæc non pertinẽt per se ad prædicamentum, sicut nec abstracta substantiarum, quia significant naturã modo incõpleto, hoc est, non tãquam genus, aut speciem, sed tanquã principia generis, & speciei.

22 Ad testimonium Arist. pro prima sententia concedendum est, vtroque modo enumerasse prædicamenta, in concreto, & in abstracto, quia tã concretum per se, quam abstractum per se pertinent ad prædicamenta, & solum concretũ per accidẽs excluditur.

Ad primum argum. distinguenda est maior, quia duobus modis possumus loqui de rebus, aut secũdum se, & hoc modo perfectiora sunt abstracta substantiarum, quam accidentiũ, vel, vt tali modo abstrahuntur ab intellectu, & sic accepta perfectiora sunt abstracta accidentium, in communi modo concipiendi, & loquendi, quia significant naturam, licet accidentalem, vt abstractam abstractione Physica, & ideo per modum naturarũ per se subsistentium, atque completarum; abstracta vero substantiarum significant naturam, licet substantialem, abstractam tamen abstractione Metaphysica, & ideo modo quodam incompleto, tanquam principium generis, & speciei: quare illa pertinẽt per se ad prædicamẽtum, hæc nõ, sed abstracta accidentiũ, quæ accipiuntur Metaphysice, etiam excludũtur à prædicamento.

Ad aliud; quod de concretis dicitur in eodem arg. respondeo concretum, vt coõpsitum ex subiecto, & accidenti esse vnum per accidens, licet cõponatur ex potentia, & actu, quia nõ sunt potẽtia, & actus substantiales, ex quibus Arist. affirmat fieri vnum per se, sed potẽtia accidentalis, substantiæ, & actus accidentalis formæ, ex quibus fit vnũ per accidens. 30

Ad testimonium Aris. pro secũda opinione respondetur, quod si loquatur de genere pro prædicamento, istũ sumit pro concreto accidentali, & hoc modo sumptum verum est nõ esse in genere, hoc est, in prædicamẽto, vt expositum est.

Et eodem modo respondetur ad arg. quod concretũ, vt significat cõpositum ex rebus diuersorum prædicamentorum, nõ potest pertinere ad vnum prædicamentũ determinatũ, imo nec ad vllum prædicamentum: bene tamen, vt significat compositũ ex sola natura, & proprio eius modo actualis inhærentiæ, quod est vnum per se.

Si autẽ aduersus nostrã sententiã aliquis ita arguat, accidẽtia in cõcreto definiũtur vnica definitione, vt album, quod sit disgregatiuũ visus, vel etiã genus, aut species, & definiũtur, vt dicũt subiectũ, & formam accidẽtalem, ita, vt subiectũ sit definitũ materiale, tanquã denominatum à forma, & hæc sit definitum formale, vt denominans subiectũ; ergo sunt vnũ per se, etiam vt includunt subiectũ, & ideo pertinebunt ad prædicamentũ contra secundam conclusionẽ nostrã. Respondeo, quod cõcretũ duobus modis includit subiectum, vt ex nostra doctrina est manifestum. Primo, tanquam per se connotatum, & non significatum, & tunc concretum est vnum per se, quia solum

significat naturam per propriũ modum actualis inhærentiæ completã: subiectum vero per se connotat. Secundo modo includit subiectum, vt per se significatum; & hoc modo est vnum per accidẽs. Dum ergo definitur in concreto primo modo sumitur, & est vnũ per se includens naturã, & subiectum, vt per se connotatũ, nõ vt cõponentia vnũ, sed vt ordinata, quia cũ subiectum per se connotetur, per se ordinatur cũ natura cõpleta illud cõnotante, ideo efficit vnum per se, nõ entitate, sed ordine, quod per vnã definitionẽ explicari potest.

QVAESTIO III.

An necesse sit prædicamẽta distingui realiter, aut ex natura rei, uel sufficiat distingui ratione.

31 PRima opinio affirmat necessario esse ponendam distinctionẽ realẽ inter prædicamenta. Ita Venet. 3. lib. suę Meta. cap. 31. Nimph⁹ 4. Meta. quæst. 4. & lib. 5. quæst. 12 quos videtur sequi Caiet. 1. par. quæst. 28. art. 1.

Probant primo, quia diuisio entis in decẽ prædicamẽta est realis; ergo diuiditur ens in diuersas entitates reales, sed diuersæ entitates reales sunt realiter distinctæ; quia quę sola ratione distinguuntur: sunt eadẽ entitas realis; ergo necesse est prædicamẽta distingui realiter. Probatur prima consequentia, quia sicut animal diuiditur in diuersa animalia, & color in diuersos colores, ita ens in diuersas entitates.

Secũdo, prædicamenta sunt primo diuersa; ergo in entitate non cõueniunt vniuoce, sed si non distinguerentur realiter, conuenirent in vna aliqua entitate multis communi; ergo sicut repugnat eis talis conueniẽtia, sic repugnat identitas realis, aut non distinctio; necesse est ergo distingui realiter.

Secunda opinio non ponit distinctionem realem inter omnia prædicamenta, sed realem, vel formalem, saltem ante operationẽ intellectus, ita vt necessarium sit habere rationes formales ex se, & sine dependentia ab intellectu distinctas. Et quia hanc distinctionẽ formalẽ solent vocare ex natura rei, dicunt necessariũ esse, quod prædicamẽta distinguãtur realiter, aut ex natura rei, ita vt nõ sit possibile solũ per intellectum distingui. Ita Ioãnes Gandensis, quẽ citat Fonseca 5. Meta. cap. 7. q. 6. sect. 1. & licet eum refutare videatur, sectio. 2. concl. 2. sect. tamen 3. in fine sententiam eius sequi videtur. Affirmans prædicamentorum distinctionem, non pendere ab intellectu, sed ante operationem eius omnia distingui. 32

Et probatur hoc argum. Prædicamenta continẽt diuersos modos essendi; ergo diuersas rationes formales ante operationem intellectus distinctas, quod est non distingui sola ratione, sed quasi ex natura rei. Probatur consequentia, quia modus essendi rerum non pendet ab intellectu; ergo nec dependebit ab eius operatione, quod diuersi sint, vel non, sed ex propria natura erunt distincti. 33

Tertia opinio ferè communis est iam in schola, quod nec prædicamenta necessario distinguantur realiter, nec ex natura rei, sed satis sit, aliqua distingui ratione, cum fundamento in re. Ita D. Tho. 11. lib. Meta. lect. 9. quæs. 2. ad 18. Sotus cap. de quantitate, quæs. 1. Toletus quæs. 5. ex cõmunibus prædicamẽtis omnibus, & ex modernis multi.

34 Et quod nõ sit necessaria distinctio realis inter prædicamenta, euidenter colligitur ex duobus locis Arist. nam in hoc libro prædicamentorum distinguit duo prædicamenta actionis, & passionis. Et 3. lib. Physicorũ. tex. 19. asserit, & probat actionẽ, & passionem non distingui realiter, sed eundem motum realem esse actionẽ, prout procedit ab agente, & passionẽ prout recipitur in passo, vt eandem calefactionem, per quam ignis calefacit lignum, esse actionem, prout ab eodem igne procedit, & passionem, prout recipitur in ligno; ergo euidẽter sequitur ex vtroque testimonio non esse necessario ponendam distinctionẽ realem inter prædicamẽta.

35 Probatur secundum, quod non sit necessario ponenda distinctio ex natura rei, sed rationis sufficiat. Primo quia inter diuersos gradus essentiales eiusdem rei, nõ est necessario ponẽda distinctio ex natura rei, sed sufficit per intellectũ distingui, vt cap. de differẽtia probauimus: sed prædicamenta possunt in eadẽ entitate cõuenire, in qua reperiatur ratio vtriusque, & nõ distingũtur rationes eorũ per diuersos gradus essẽtiales, sed solũ per diuersos modos essendi, vt substãtia ab accidẽtibus per modum per se, & accidẽtia inter sese per diuersos modos inhærẽdi in substãtia; ergo non est necessariũ distingui ex natura rei, sed sufficit per intellectũ. Probatur consequentia, quia minus differũt modi, quã gradus essẽtiales.

Secundo probatur, quia non est ponenda distinctio ex natura rei, vbi sufficit distinctio per intellectũ, sed sufficit distinctio rationis ab intellectu facta inter prædicamẽta; ergo nõ est ponenda formalis, aut ex natura rei. Minorẽ probo, quia quotiescũque aliqua sunt distincta ex natura rei, non possunt in eodem reperiri, nisi per realem compositionem, cum sint multa, ex quibus resultat vnũ, quod non potest fieri, nisi per compositionem: sed actio, & passio, quæ sic distinguntur, sunt in eodem motu sine cõpositione, & in multis aliis plures reperiũtur rationes formales sine cõpositione reali, vt in attributis diuinis, iustitiæ, & misericordiæ; ergo nõ debent poni distinctę ex natura rei, vel ante intellectum, sed satis est ab intellectu distingui.

Sed talis distinctio facta ab intellectu inter aliqua prædicamẽta, quæ 36 nõ sunt distincta realiter, necessario esse debet cum fundamento in re, & ideo distinctio rationis ratiocinatæ, nam cũ sint rationes formales primo diuersæ, non possunt separari ab intellectu in eadem re, nisi virtualiter in ea contineantur, & hæc virtualis continẽtia fundamentũ est, vt possit intellectus vtrãque separare, ac distinguere, cõcipiendo vnã sine alia. Gratia exẽpli, in Petro nullũ est fundamentũ distinguẽdi illum à seipso, quia repugnat, quod differat à se formaliter, & ideo non potest distingui distinctione rationis ratiocinatæ, sed solũ rationis ratiocinãtis, hoc est, solo officio intellectus. Sed actio, & passio, quæ reperiũtur in eodem motu, quasi virtualiter distinctæ sunt ante intellectũ, quia vere ante operationẽ eius reperitur in motu, quod procedat ab agẽte, & recipiatur in passo, & ideo fundamentũ tribuunt eidẽ intellectui, vt cõcipiat motũ, vt procedentẽ ab agente, nõ concipiendo illũ, vt receptũ in passo eodẽ conceptu, sed alio, & diuerso quidẽ: quia verũ est procedere ab agẽte ita conceptum non esse recipi in passo; & hoc est distincta esse ab intellectu actu, & formaliter illa, quæ à parte rei solũ

erant distincta virtualiter: esse autē distincta virtualiter nō est aliud, quā posse formaliter distingui. Et hāc distinctionē rationis ratiocinatæ dicimus sufficere inter aliqua prædicamēta, licet alia distinguātur realiter, sed nulla esse distincta formaliter ante operationē intellectus, quia talē distinctionē formalē nō admittimus.

37 Ad primum arg. distinguendū est antecedēs, quia duobus modis potest intelligi diuisionem esse realem. Primo, ita vt tam diuisum, quam membra sint realia, & non entia rationis. In quo sensu admittimus diuisionem entis in decem prædicamēta esse realem. Secundo, potest intelligi esse realem, ita vt membra sint realiter distincta, & in hoc sensu negamus, quod sit realis. Et possumus exemplum ponere in diuisione boni in honestum, vtile, & delectabile, quā omnes concedunt esse realem in primo sensu, & negant in secundo: quia sæpe contingit membra non esse distincta realiter, aut ex natura rei, sed sola ratione. Et hac distinctione supposita negāda est etiam consequētia, quod sit diuisio entis in diuersas entitates reales, si per diuersas entitates reales intelligātur realiter distinctæ.

Ad secundū respondeo distinguēdo antecedens, quod prædicamenta sint primo diuersa, hoc enim dupliciter potest intelligi: primo, secūdū rationes formales, & in hoc sensu verū est: sed sic intelligendū, vt non conueniant vniuoce in aliquo gradu superioris naturæ, nec distinguantur per alios gradus inferiores essentialis perfectionis, sicut distinguntur species p gradus essentialis perfectionis diuersos à genere, sed distincta sint prædicamēta per diuersos modos essēdi intrinsecos, atq; inclusos in eadē ratione entitatis, in qua analogicè conueniunt, & ita verū est p easdē suas entitates, & nō per alios gradus perfectionis esse diuersa, & ideo seipsis esse diuersa; quod vere, & proprie est esse primo diuersa, nec speciebus cōuenit, sed per differētias dicūtur differre. Secundo modo potest intelligi esse primo diuersa secundū entitates reales, ita vt nō possint in eadē entitate reali plura cōuenire, & hoc modo aperte falsū est, vt de actione, & passione ostendimus: quarū rationes formales in eodē motu reali reperiūtur, sed nihilominus sic reperta, & ab intellectu distincta primo diuersa sūt modo iam explicato.

QVAESTIO IIII.

Vtr. prædicamento sint decem, ita ut nec plura, nec pauciora.

QVidā, quos citat Plot. lib. 1. Aeneade 6. vsque adeo prędicamēta multiplicarūt, vt infinita posuerint, sed eorū sentētia hac ratione falsa probatur: quia si verū est d omnibus rebus à Deo factis, quod in numero, pōdere, & mēsura sint ab eo factę, vt sacrę literę docēt, quāto magis de generibus, atq; speciebus, quibus essētiæ rerū cōtinētur, sed ex his efficiūtur prędicamēta; ergo finita erūt. 38

Sed inter eos, qui pro certo tenēt finita esse, tres sunt opiniones diuersæ. Prima eorū, qui plura quā decem posuerūt, quos citat. Simplicius in cōmento prædicamētorū. Et potest probari hoc arg. Pro causa efficiēte ponitur prædicamentū actionis, & pro causa materiali receptiua eiusdem actionis ponitur prædicamentū passionis; ergo pro aliis duabus causis, formali, & finali debent poni duo alia prædicamenta, quia non est maior ratio, ob quam pro illis, quam pro his multiplicentur.

Secunda opinio fuit eorū, qui pauciora

ciora, quam decem posuerunt, sed diuisi sunt. Nam Plato in Dialogis de ente, & vno, qui aliis nominibus vocantur, Sophista, y Parmenides, vnum tantum prædicamentum videtur ponere vniuersalissimũ entis, quod supremum genus rerum omniũ vocat, sub quo particularia genera, & species collocantur.

39 Probatur hoc arg. Ens est genus vniuersalissimum entis; ergo sub eo ordinari possunt genera omnia, & species: sed vna ordinatio sub vno primo genere est vnum prædicamentum; ergo vnum tantum prædicamẽtum ponendũ est, & non plura. Probatur maior, quia si ens non esset genus, maxime quia est transcendens, & propter transcendentiam includitur in omnibus differẽtiis, cõtra propriam conditionẽ generis, quod debet esse extra rationem differẽtiarum: sed hæc ratio non est sufficiẽs; nam licet ens vniuersaliter sũptũ, prout cõmune est, tam entibus incõpletis, quam completis, hoc habeat, sed si pro solis completis accipiatur, non includetur in differentiis, quia differentię non sunt entia completa, & eadẽ ratione, neque in modis intrinsecis, & ideo poterit esse vniuersalissimum genus omnium rerum cõpletarũ, ex quibus fit prędicamentũ.

40 Sed iam quod ens non posset esse genus omnium rerum, accidens saltẽ videtur esse genus omnium accidentium, & ideo vnum tantum prædicamentum omnium accidentium esse ponendum, & aliud substantiæ, & ita duo tãtum, &. Hæc fuit sentẽtia Zenocratis, & Andronici, quos citat Simplicius vbi supra.

Alii vero antiquiores Philosophi, quod citat Plotinus lib. 1. Aeneade 6. cap. 29. posuerunt quatuor, nempe substantiam, qualitatem, relationem, & modum rei. Et potest probari ex doctrina Arist. qui 1. lib. Topicorum, cap. 7. quatuor posuit prędicata, sed prædicamentum non est aliud, quam prædicatorum ordinatio; ergo ex quatuor prædicatis non possunt plura, quã quatuor fieri prædicamẽta. Plotin. vero lib. 2. Aeneade 6. ca. 13. quinque posuit, nẽpe, motũ, quietẽ, idẽtitatẽ, diuersitatẽ, & ens.

Scaliger vero exercitatione 65. posuit nouem, quia prædicamentũ vbi, vel prædicamentum, quando, ad quãtitatem reducit.

Tertia opinio est eorum, qui decẽ tantum prædicamẽta ponunt, ita vt nec plura sint, nec pauciora, quã primus videtur insinuasse Architas Tarẽtinus, Pythagoræ discipulus, & postea Arist. eam in scholas introduxit. Et hæc est iam communis, & tenenda, quam secutus est D. August. lib. 10. Categoriarum, cap. 8. & D. Tho. non solum eã sequitur, sed probat 3. li. Phys. lect. 9 & 5. Met. lect. 5.

Ratio autem D. Tho. hæc est. Prima substantia, quę est indiuiduũ substantiæ, vt Petrus, aut Ioãnes est fundamentum omnium prædicatorum essentialium; ergo secundum diuersos modos essendi, & prædicandi de illa numerus prædicamentorũ sumi debet: sed vno ex tribus modis potest se habere prędicatum respectu illi⁹, nam vel pertinet ad quidditatẽ eius, vel extra illã est; & si ad quidditatẽ pertinet, est prædicamentum substãtiæ; si vero est extra illam, vel sumitur ab aliquo ei formaliter inhęrẽte, & ex hoc distingũtur tria prędicamẽta, quia prædicatum ab aliquo inhęrẽte sumptũ, vel conuenit primæ substantiæ modo absoluto, aut cũ respectu ad aliud. Si modo absoluto, vel ratione materiæ, & est prædicamentũ quantitatis, vel ratione formæ, & 41

est prædicamentum qualitatis: si vero conuenit cum respectu ad aliud, est prædicamentum ad aliquid, vel sumitur ab aliquo extrinseco, hoc est, non inhærente primæ substantię, & ex hoc distinguntur sex alia prędicamẽta, quia vel sumitur ab eo, quod est mensura extrinseca quasi per modum continentis, quæ dicitur locus, & erit prædicamentum vbi, nam vbi naturaliter saltem dicitur esse in loco, aut circunscribi loco. Aut ex tali dispositione, quam corpus habet in loco, quia stat, vel sedet, & est prædicamẽtum situs. Vel ab eo, quod est mensura extrinseca successiua, quale est tempus, & est prædicamẽtũ, quando, quod non videtur esse aliud quam tempori accomodari, & ab eo mensurari. Si vero prædicatum accipiatur ab extrinseco, quod non est mensura, sed proprie dicitur habere, vt habere vestem, aut arma, quod est vestitum, aut armatum esse, efficitur prædicamentũ habitus. Et si accipiatur ab extrinseco, à quo procedit efficienter, est prædicamentũ actionis; & si ab extrinseco, cui actio, aut effectus imprimitur est prædicamentum passionis; sequitur ergo decem tantũ esse prædicamẽta, nec plura esse multiplicanda, quia ad hęc decẽ capita facile reduci possũt omnia entia creata.

4: Ad argum. primæ opinionis respõdet D. Tho 3. lib. Phys. lect. 5. post medium, negando consequentiã, quod pro causa formali, & finali ponenda sint duo alia prædicamenta, quia causa formalis simul cũ materiali intrinseca partes substantiæ sunt, ex quibus componitur, & ideo ad prædicamentum eiusdem substantiæ reducuntur, causa autem finalis non habet specialem modum prædicamentalem, sicut efficiens, sed solum mouet volũtatem, attrahendo eã ad sui amorem; & motio hæc extrinseca quædam ratio est, minime prædicamentalis: quare pro ea non est multiplicandũ prędicamentum sicut pro efficiente, à quo egreditur actio secundum specialem modum prædicamentum constituentem.

Ad argum. de ente, & accidente in fauorem Platonis, & aliorum Philosophorũ vnũ, vel duo tantum prędicamenta ponentiũ proposita, respõdetur, ideo ens non esse genus omniũ entium, nec accidens omnium accidentium, quia genus debet esse vniuocum; ens vero, & accidens nõ sunt vniuoca, sed analoga, vt superius probauimus; ergo non sunt genera.

Ad argum. illorum, qui quatuor ponebant prædicamẽta propter quatuor prædicata Dialectica, quæ posuit Arist. Respondeo, prædicata Dialectica, diuerso modo sumi, ac prędicamenta, nempe ex ordine ad commune subiectum, cum quo possunt constituere propositionem Dialecticam; prædicamenta vero ex diuersis modis essendi vniuersalissimis, & ideo maiorem habent extensionem, & maiorem numerum efficiunt, quã prædicota, vt quæst. 5. vniuersalium probauimus.

Ad arg. tandẽ pro sententia Scaligeri de reductione prædicamenti, 43
vbi, ad locum, vel prædicamẽti, quando, ad quantitatẽ respõdemus diuersã rationẽ formalẽ habere, vbi, à loco, & quãdo, etiã à quãtitate (vt suis locis probabitur) & ideo non posse ad prędicamentũ quãtitatis reduci, sed distincta prædicamẽta ab ea cõstituere, quare nec pauciora sunt ponenda prædicamẽta, quam decẽ, nec plura.

CAPVT QVINTVM, continens prędicamentum substantiæ.

TEX. ARISTOTELIS.

Subſtantia autem eſt, quæ propriè & principaliter, & maxime dicitur, quæ neque in ſubiecto aliquo eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur, &c.

Textus expoſitio.

1 INtentum Ariſtotelis eſt explicare naturam ſubſtantiæ, quæ eſt primũ prædicamentum. Diuiditur autem caput in tres partes, in prima præſuppoſita diuiſione ſubſtantiæ in primam, & ſecundam ſubſtantiam, explicat quid ſit prima, & quid ſit ſecunda ſubſtantia. In ſecunda parte comparat primam & ſecundam ſubſtantiam inter ſe, atque etiam inter ſe ſecundas; & docet, quænam ſit perfectior altera, in tertia enumerat ſex proprietates ſubſtantiæ.

Definitio primæ ſubſtãtiæ his verbis continetur. *Subſtantia, quæ proprie, principaliter & maxime dicitur eſt, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, neque in ſubiecto aliquo eſt.* Et tria illa verba, quæ proprie, principaliter, & maxime dicitur ad definitum pertinet, non ad definitionem. Et ſenſus eorũ eſt: Subſtantia non ſub ratione communi, & impropria accepta pro eſſentia rei, ſiue ſubſtantialis, aut accidentalis, ſed proprie pro ente per ſe; & quæ ratione ſui, hoc eſt propria virtute ſubſtat, ſiue ſuſtentat tam accidentia, quam ſecundas ſubſtantias, & ideo maxime vocatur ſubſtantia, eſt illa, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, ideſt, de quidditatiue inferiori. nec in ſubiecto aliquo eſt per realem inhærentiam, vt Petrus proprie eſt ſubſtãtia, cum ſit ens per ſe, & propria virtute ſubſtet, ſiue ſuſtentet, non ſolum albedinem, & cetera accidentia, ſed etiam ſecundas ſubſtantias, quæ ſunt prædicata vniuerſalia ſuperiora: vt hominem, animal, viuens, & ſubſtantiam, non dicitur de ſubiecto, quia nullum habet inferius ſe quidditatiue, de quo dicatur; nec eſt in ſubiecto, quia non inhæret alicui.

Definit deinde ſecundam ſubſtantiam in plurali dicens. *Secundæ ſubſtantiæ ſunt species, & genera, in quibus prima ſubſtantiæ inſunt.* Vt homo, & animal ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, in quibus primæ ſubſtantiæ, vt Petrus & Ioannes inſunt, ideſt ſub quibus, tanquam ſubiecta ſub prædicatis continentur, nam ſecundæ ſubſtantiæ ſunt in primis, tanquam ſuperiora prædicata in ſubiectis quidditatiue inferioribus; & ideo actu & formaliter. Primæ vero in ſecundis tanquam ſubiecta, de quibus prædicantur, & propterea, non actu, & formaliter, ſed quaſi ſub potentia earũ, eo fere modo, quo ſpecies dicuntur eſſe in genere. 2

Comparat in tertia parte primas ſubſtantias cum ſecundis; deinde ſecundas inter ſe. Et inter primam, & ſecundas ſubſtantias aſſerit, primam eſſe perfectiorem: probatque, quia ſubſtantia eſt, quæ ſubſtat aliis, aut quæ ſuſtentat alia: ſed prima ſubſtantia propria virtute ſuſtẽtat, & omnibus ſubſtat, ideſt non ſolum accidentibus, ſed ipſiſmet ſecundis ſubſtantiis, ſecunda vero ſubſtantia non ſubſtat ratione ſui, ſed ratione primæ, in qua, & à qua ſuſtentatur, nec ſubſtat primis ſubſtantiis, ergo prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam ſecunda: vt Petrus eſt magis ſubſtantia, quam homo; quia ratione ſui ſubſtat albedini, & reliquis accidẽtibus, atque etiam eidem homini, homo

vero non ratione sui, sed ratione Petri in quo sustentatur, dicitur sustentare accidentia, nec Petrum ipsum sustentat, sed ab eo sustentatur.

Comparat deinde secundas substãtias, & ait, quod si species comparetur cum genere, magis substãtia est quam genus; si vero cum alia specie, æqualis est ratio substantiæ in vtraque.
4 Probat primum duplici argumento. Primo, quia illud est perfectius in quocunque ordine rerum, quod magis accedit ad perfectissimum eiusdem ordinis. Vt inter species animalis illa erit perfectior, quæ magis accedit ad humanam, quæ est perfectissima species talis generis, sed species magis accedit ad primam substantiã, quæ est perfectissima quã genus, vt homo magis accedit ad Petrum quam animal: ergo erit perfectior substantia genere. Secundo, inter substantias illa est perfectissima, quæ omnibus substat, ergo ex aliis illa erit perfectior altera, quæ pluribus substat: sed species pluribus substat quam genus; ergo erit perfectior illo. Probatur minor, quia substat omnibus, quibus substat genus, hoc est eisdem accidentibus, & eisdẽ prædicatis superioribus, & præterea substat eidem generi; genus vero non substat speciei. Gratia exempli, homo substat omnibus accidentibus, & omnibus prædicatis superioribus; quibus substat animal, & etiam ipsi animali; at vero animal non substat
5 homini, sed in eo sustentatur.

Si vero species comparentur inter se, vt homo cum leone, neutra dicitur magis substantiis quam alia. Probat, quia vna non substat pluribus, sed eisdem prorsus accidentibus, & prædicatis superioribus substãt, & vna nõ substat alteri, quia neutra est in alia.

In vltima parte capitis enumerat sex proprietates substantiæ, quarum prima est, non esse in subiecto, & de prima substantia euidens esse ait, quia Petrus in nullo subiecto est, sed in se, & per se subsistit. Sed quod cõueniat secundis substantiis, probat duplici ratione. Prima, quia si in aliquo essent tanquam in subiecto, maxime in prima substantia, in qua inhærent omnia accidentia, sed in ea non possunt esse tanquam in subiecto; ergo in nullo. Probat minorem, quia secundæ substantiæ prædicantur de primis tanquam de quidditatiue inferioribus; ergo non sunt in illis tanquam in subiectis. Probatur consequentia, quia esse in aliquo tanquam in subiecto, est esse in eo per realem inhærentiam, sicut est accidens: sed secundæ substantiæ sunt de quidditate primarum, vt homo, & animal de quidditate Petri; ergo non sunt in eo tanquam in subiecto. 4

Secunda ratio, est quæ sunt in aliquo tanquam in subiecto, vt accidentia, prædicantur quidem nomine de subiectis, sed ratione non possunt prædicari, quia ratio est definitio, seu conceptus quidditatiuus, sed definitio albi non est definitio hominis, ergo non prædicatur de illo nomine, & ratione, sicut prædicantur vniuoca, sed solo nomine: at vero secundæ substantiæ prædicantur de primis nomine, & ratione; vt homo de Petro, quia definitio hominis est definitio Petri; ergo non possunt esse in eis tãquam in subiecto. Et ideo non solum primis substantiis conuenit hæc proprietas, videlicet non esse in subiecto, sed etiã secundis.

Secũda proprietas substantiæ est

vni-

vniuoce prædicari: quod intelligitur de prima substantia, & ideo certum est hanc proprietatem solum conuenire secundis. Sed non solum conuenire ait generibus, & speciebus, quæ vere, & propriæ sunt secundæ substantiæ, sed etiam differentiis earũ, quia de quibus prædicatur species vniuoce, necesse est etiam prędicetur eius differentia. Quod vero secũdis substantiis, & differentiis conueniat, probat Aristoteles hac ratione. Vniuoca sunt, quorum nomen est cõmune, ratio vero substantiæ eadem: sed nomen secundæ substantiæ commune est primis, de quibus prædicatur, & definitio eadem, vt nomen homo commune est Petro, & Ioanni, & definitio eius etiam est eadem, atque illis communis, vt notum est; ergo prædicatur de eis vniuoce.

Tertia proprietas est, hoc aliquid significare. Quid autẽ intelligat per hoc aliquid, certum est intelligere substãtiam singularem, & per se subsistentem: & ideo asserit, quod licet videatur hæc proprietas conuenire secundis substantiis, quia homo, & animal videntur significare aliquid per se subsistens, sed solum conuenit primis, secundæ vero non significant hoc aliquid, sed potius quale quid, quale quidem significant, quia sunt quasi formæ vniuersales primarum substantiarum, & formæ videntur habere similitudinem qualitatis, cuius vna species est forma, & figura, sed quia sunt prædicata substantialia, dicuntur significare quale quid.

6 Quarta proprietas substantiæ est, nullum habere contrarium, vt Petro aut Ioanni nihil contrarium esse potest: & hæc proprietas tam primis quam secundis substantiis conuenit, sed non quarto modo (inquit Aristoteles) quia aliis etiam, vt quantitati est communis.

Quinta proprietas est, nõ suscipere magis, & minus, quemadmodum suscipiunt qualitates: nam vnum calidũ magis est calidum, quam alterum, quia plures habet gradus intensionis, hos autem gradus nõ habet substantia, & ideo dicitur non suscipere magis, & minus.

Vltima proprietas substantiæ est, vt vna numero permanens contraria suscipere possit, vt Petrus idem numero permanens modo potest esse calidus, & postea frigidus. Hæc autem proprietas non videtur conuenire secundis substantiis, sed solum primis, quia solum prima substantia est vna numero, secunda vero vna specie, vel genere; ergo quod vna numero perseuerans suscipiat in se contraria soli primæ conuenire potest.

7 Sed aduersus hanc proprietatem proponit argumentum Aristoteles. Quia videtur conuenire alteri, nempe propositioni, quæ vna numero permanens de vera fit falsa, & de falsa fit vera. Vt hæc propositio, Petrus sedet vera est eo sedente, stante vero falsa, & permanet eadem; ergo cõuenit illi, quod vna numero permanens suscipiat contraria. Et respondet duobus modis. Primo, quod licet suscipiat contraria, non tamen eodem modo, ac substantia, sed diuerso; nam substantia suscipit contraria per sui mutationem, quia suscipit ea in se formaliter, & ideo mutatur ea suscipiens. Sed propositio sine sui mutatione, sed solum per mutationem alterius extrinseci, nempe rei, de qua aliquid enuntiatur. Dum ergo dicitur proprium esse substantiæ suscipere contraria, intelli-

telligitur per sui mutationem,& hoc modo,nec propositione , neque aliis conuenit.Secunda solutio eadem fere est,negat enim propositionem suscipere contraria,quia suscipere contraria est subiectum moueri ab vno in alterum,amittendo vnum, & acquirendo alterum.Propositio vero , dum ex vera fit falsa , non mouetur à veritate in falsitatem, nec amittit vnam, & adquirit alteram,sed mutatio solum se tenet ex parte rei significatæ,& ideo propositio nõ dicitur suscipere contraria.

QVAESTIO I.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti substantiæ.

8 Videtur nullum habere genus supremum,quod sic probatur. Si haberet aliquod maxime substãtia , sed hæc non potest esse genus;ergo nullũ habebit. Minorẽ probo,quia si substantia in communi,vt ab omnibus substãtiis abstracta esset supremum genus huius prædicamenti,sub quo comprehenderentur omnes substantiæ,& ideo vnum tantum esset prædicamentum pro eis constituendum;sequitur etiam accidens in communi esse supremum genus omnium accidentium, & ita vnum prædicamentum constituere,sub quo ponantur accidentia omnia: quare duo tantum prædicamenta erunt.Probatur consequentia,quia sicut substantia vniuersaliter sumpta, prout communis est completis , & partialibus, transcendens est,& in vltimis differentiis includitur,nec vniuoca respectu omnium,sed analoga, quia prius de completis substantiis , posterius vero de partibus, & cum intrinseca dependentia ab illis dicitur, & ideo non potest esse genus,quia genus debet esse vniuocum,& non transcendens,ne includatur in vltimis differentiis, sed extra rationẽ earum sit. Si tamen pro substantia completa in communi accipiatur, nec erit transcendens,quia non includetur in differentiis, nec analoga, sed vniuoca, quia æqualiter de omnibus dicetur, & ideo poterit esse genus. Eodem modo accidens, quamuis vniuersaliter sumptum sit transcendens,& analogum,& ideo non possit esse genus, si tamen pro completo tantum, non erit transcendens, neque analogum, sed vniuocum, quia æqualiter dicetur de omnibus accidentibus completis, & ideo poterit esse genus.

Pro solutione huius quæstionis notandum est, quinque esse acceptiones substantiæ, vt colligitur ex doctrina Aristotelis,cap.præsenti,& 5. Metaphy.ca.8.textu,15.atque etiam ex D.Thom. in Commentariis eiusdem loci. & de potentia,quæst.9.ar. 1.ad 4.&5.primo accipitur pro essentia rei , & hæc acceptio communis est accidentibus,in quibus etiam reperitur essentia, & ideo non est propria, neque vniuoca , sed analoga, quia nihil reale potest dari cõmune, & vniuocum substantiæ,& accidentibus.

Secundo accipitur substantia pro ente per se, in quo duo includuntur, 9
vnum negatiuum, quod est non esse in alio;aliud positiuum,quod est esse entitatem adeo perfectam,cui debetur existentia, & subsistentia per se, ita vt sine adminiculo alterius sustẽtetur. Vnde acceptio hæc duas includit. Primã, & quæ in ordine erit secunda,qua accipitur substantia pro ente,quod non inhæret alteri,vel vt dici solet, prout distinguitur contra accidens,

accidens,quod conſtat inhærere. Et hæc etiam acceptio communis eſt, & analoga, & ideo impropria,quia ſub ea comprehendit ſubſtantia non ſolum completas ſubſtantias,ſed etiã incompletas, ſeu partiales,de quibus verum eſt,quod non inhæreant;nam licet ſint in toto, non per realem in hærentiam, ſed componendo illud ſubſtantialiter,ſubſtantia vero de cõ pletis, & incompletis non vniuoce, ſed analogice dicitur.

Tertia acceptio in ordine eſt pro iſto poſitiuo,quod includit eadẽ par ticula per ſe,nempe pro entitate cõ pleta,cui debetur exiſtentia,& ſubſiſtentia per ſe. Sed adhuc acceptio hæc cõmunis eſt,& analoga, & ideo non ita propria, quia comprehendit ſubſtantiam finitam, & infinitam, creatam & increatam, quibus nihil poteſt eſſe commune vniuocum,nam ſubſtantia creata intrinſecam depen dentiam & attributionem dicit ad increatam,quæ eſt Deus,quare ſubſtantia completa, cui debetur exiſtẽ tia,& ſubſiſtẽtia per ſe,analoga erit reſpectu vtriuſque.

10 Quarto modo accipitur pro ſubſtantia completa,& finita in commu ni,hoc eſt,abſtracta à particularibus ſubſtantiis completis, & finitis. Et hoc modo ſumpta eſt ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ, quod diuiditur in corporeã,& in incorpoream prima diuiſione, ex qua reſultat ſecundum genus corporis, quod diuiditur in viuens, & non viuens; & rurſus, viuens, in ſenſibile, & in inſenſibile. Et tãdem,ſenſibile, quod eſt animal,in hominem, equum, & leonem,& ex his diuiſionibus reſultat prædicamentum ſubſtantiæ his prædicatis conſtans,ſubſtantia, corpus,viuens,animal, homo, vſque ad Petrum.

Vltima acceptio eſt pro completa ſubſtantia ſecundum quandam proprietatem eius, quæ eſt ſubſtare acci dentibus,aut etiam prædicatis ſuperioribus quidditatiuis .Subſtare vero idem ſignificat, quod ſuſtentare illa,& ſubſtantiam hoc modo ſumptam diuiſit Ariſtoteles in principio huius capitis in primam, & ſecundã, ſed in hac acceptione non poteſt prę dicamentum conſtituere, quia non ſumitur eſſentialiter.

Ex his colligitur concluſio hæc, per quam reſpõdetur quæſtioni,prædicamentum ſubſtantiæ habet ſupremum genus determinatum, & hoc eſt,ſubſtantia completa, & finita in communi conſiderata.Probatur hoc argumen. Supremum genus prædicamenti eſt illud,à quo deriuantur genera, & ſpecies eiuſdem prædicamenti, & ipſum non deriuatur ab alio,ſed has conditiones habet ſubſtantia completa, & finita; ergo eſt ſupremum genus prædicamenti ſub ſtantiæ. Probatur minor, quia hæc non deriuatur ab alio prædicato ſuperiori vniuoco,ſed immediate continetur ſub ente analogo, & ab ea deriuantur genera,& ſpecies:ex qui bus efficitur recta linea prædicamen ti,vt exemplis probatum eſt.

Ad argumentum reſpondetur ne 11
gando conſequentiam, quia diuerſa eſt ratio de ſubſtantia, & accidenti, in duobus:in primo quidem nam ſub ſtantia dicit particularem, & determinatum modum eſſendi; accidens vero plures modos eſſendi dicit nul lum determinans, ſed confuſa ratione. Secundo,accidens quantumcunque abſtrahatur,aut ſumatur pro ſo lo accidenti incompleto, analogum eſt, propter intrinſecam attributionem ad ſubſtantiam cum qua ſignifi cat accidentia omnia, & ideo non poteſt,

potest esse genus, nec determinatū genus vnius prædicamenti. Substantia vero sumpta pro completa, & finita vniuocam rationem, atque communem dicit respectu omnium substantiarum completarum, ex quibus fit prædicamentum, & propterea potest esse supremum genus determinati prædicamenti.

QVAESTIO II.

Vtrum Deus ponatur in prædicamento substantiæ.

12 QVamuis ex his, quæ in quæstione præcedenti diximus, nempe substantiam completam, & finitam esse supremum genus prædicamenti substantiæ, colligi posset Deum, qui substantia infinita est, nō pertinere ad hoc prædicamentum; plures tamen eum in prædicamento esse affirmant, & ideo specialem disputationem postulat.

Tenet igitur prima opinio Deum esse in prædicamento substantiæ. Ita Greg. & Gab. in 1. d. 8. q. 3. Holcoth. quæst. 6. & Ioannes Baconius d. 9. q. 1. & probatur testimonio Aristotelis 4. Topicorū cap. 2. loco 17. vbi ait Deū esse in genere animalis, & separari ab homine per propriam differentiam immortale, his verbis. *Si differentiam, vt genus assignauit; vt si immortale genus Dei, nam differentia est animalis immortale.* Et loco secūdo eiusdē capitis. *si differentiam in specie posuit, vt immortale id ipsum, quod est Deum esse, &c.*

Deinde probatur ratione. Primo, quia si aliquid obstaret, quo minus Deus esset in prædicamento, maxime esse substantiam infinitam, sed hoc non obstat, ergo nihil. Probo minorem, quia esse aliquid infinitū non obstat quo minus sit in aliis prædicamentis, vt si daretur linea infinita esset in prædicamento substantiæ; & si daretur calor infinite perfectus secundum intensionem, esset in prædicamento qualitatis; ergo etiā si Deus sit substantia infinita poterit esse in prædicamento substantiæ.

13 Secundo, per mysterium incarnationis Deus factus est homo vniuoce nobiscum; ergo vere, & proprie est in specie humana tanquam indiuiduum huius naturæ, & etiam sub genere animalis: sed quod est sub genere, & specie, est etiam in prędicamento, quod ex generibus, atque speciebus fit; ergo Deus verè, & proprie est in prædicamento substantiæ per humanam naturam, quam assumpsit.

Secunda opinio negat Deum, vt Deus est, in prędicamento collocari. Et hæc est communis, & vera, quam ex philosophis tenuerunt Mercurius Trismegistus in Epimandro cap. 1. Auerroes disputatione 7. contra Algazelem cap. vltimo, Auicena 8. Metaphy. cap. 4. & cum his omnes interpretes Aristotelis. Ex sanctis patribus August. lib. de Cognitione veræ vitæ cap. 3. Anselmus in Monologio cap. 26. & cum eis Boetius 1. lib. de Trinitate cap. 4. Ex scholasticis vero omnes, præter Nominales illos pro opposita sententia citatos. Ita mag. in 1. d. 8. & ibidem Albertus Magnus, Scotus d. bona, Richard. Duran. Egidius, D. Thom. 1. lib. contra gentes cap. 24. & 25. & ibidem Ferra. & 1. par. quæst. 3. art. 5. & ibidem Caiet. Alexand. Aiensis 1. par. q. 48. memb. 5. art. 2. & 3.

Et probatur duplici ratione. Prima, quia Deus ita est purus actus, vt tam essentiale sit ei suum esse actuale, quam sua essentia, ergo nihil est

est potentiale in Deo, quod per modum contrahibilis concipi possit, quare repugnat in Deo esse genus. Probatur vltima consequentia, quia genus essentialiter est contrahibile, sed quod non est in genere, non est in prædicamẽto, ergo repugnat Deũ esse in prædicamento.

Secundo, quia si Deus esset in prædicamento, aliquod genus daretur commune Deo, & creaturis, sed nullum genus potest dari eis commune, ergo non erit Deus in prædicamento. Minorem probo, quia genus debet esse vniuocum, sed nihil potest dari commune vniuocum Deo, & creaturis propter intrinsecam dependentiam, & attributionem creaturarum ad Deum, sine qua non possunt intelligi; ergo nec potest dari genus commune.

Ad testimonium Aristotelis respõdetur, deorum nomine non veros Deos intelligere, cum certum fuerit apud ipsum, vnum tantum esse, sed substantias quasdam superiores subtilissima corpora habentes, quas plures philosophi rationales esse dixerunt, homine quidem perfectiores, quia immortales, cum eo tamen conuenire sub genere animalis rationalis, distingui vero per differentias, mortale, & immortale; de quibus asserit, quod in prædicamento sint collocandæ, si verum est, quod dentur.

14 Ad primum argumentum cõcessa maiori distinguenda est minor, quia esse aliquid infinitum dupliciter intelligi potest, aut secundum essentiam, aut secundum aliquam rationem accidentalem extensionis, aut intensionis: & infinitum primo modo non potest esse in aliquo prædicamento, ideoque Deus excluditur à prædicamento, quia est ens infinitum secundum essentiam. Infinitum secundo modo ad prædicamentum pertinere potest, quia licet sit infinitum secundum rationem accidentalem, finitum tamen est secundum essentiam, per quam in prædicamento collocari debet, & non ratione accidentis. Et talis esset linea infinita, si daretur, aut calor infinitus secundum intensionem, nam linea finitam haberet essentiam quantitatis continuæ, & calor etiam finitam essentiam qualitatis, licet illa haberet infinitam extensionem longitudinis acidentalem, & calor infinitam intensionem gradualem, quæ accidentia infinita non obstarent, quo minus in suis prædicamentis collocarentur: & huius ratio est, quia prædicamenta constituuntur ex rerum essentiis, non ex earum accidentibus.

Ad secundum argumentum respondeo Christũ verè, & proprie esse in genere, & specie, atque etiam in prædicamento ratione humanæ naturæ, & consequenter verbum Diuinũ, cui natura humana vnita est in persona, per illam ponitur in prædicamento substantiæ. Sed ex hoc non sequitur, quod verbum Diuinum ratione diuinæ naturæ, aut diuinæ personæ ponatur in prædicamento. Sic igitur loquendum est in hac materia, vt absolutè dicamus primo, Christum esse in prædicamẽto substantiæ, quia simpliciter, & absolute est homo, & hic homo. Secundo Deum etiam absolute esse in prædicamento substantiæ, quia absolute verum est Deum esse hominem, sed quia hoc habet ratione humanæ naturæ, & non ratione naturæ diuinæ, aut diuinæ personæ, negandum est, Deum, vt Deus est, vel, vt persona diuina, esse 15

in

in prædicamento. Et hoc modo intelligitur communis,& vera opinio, quam sequimur,quæ non minus vera est modo, quam fuit priusquam Deus fieret homo,quia ea,quæ conueniũt Deo post incarnationem pertinentia ad humanam naturam, non conueniũt ratione sui, sed ratione eiusdem humanæ naturæ,& ideo nihil ponunt in Deo,vt Deus est,quod non habuerit semper.Sed quæret aliquis, an licet Deus non sit per se in prædicamento, reductiue saltem in aliquo possit collocari. Cui respondet Fonseca, posse quidem in illis prædicamentis, quæ extrinsecam denominationem continent,vt in prædicamento,vbi,in prædicamento actionis,& habitus. Ego vero nec reductiue in prædicamento esse admitto,quia ita tenet D.Thom.1.p.quæst. 3.art.5. & cum eo Richardus in 1. d. 8.art.4.quæst.1.Probatque hac ratione.Res illa dicitur pertinere ad aliquod prædicamẽtum reductiue,quæ deficit à ratione perfecta,& completa talis prædicamenti, vt partes, & modi,sic enim punctum pertinet ad prædicamentum quantitatis.& brachium ad prædicamentum substantiæ.Sed Deus excedit potius in infinitum omnes rationes prædicamentales; ergo non est reductiue in aliquo prædicamẽto.Quod D Aug.his verbis docuit 5 lib.de Trinitate c.1. *Sic intelligamus Deum (si possumus) sine qualitate bonum sinequantitate magnum, sine intelligentia creatorem,sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco vbique totum,sine tempore sempiternum sine vlla sui mutatione mirabilia facientem,nihilque patientem.*

Hæc Augustin. ex quibus intelligitur etiam denominationes extrinsecas aliquorum prædicamentorum, non proprie,sed abusiue Deo conuenire, ideo non eadem ratione, aut vniuoce in eisdem conuenire cum creaturis, & consequenter propter illas nec reductiue pertinere ad aliquod prædicamentum.

QVAESTIO III.

Vtrum Angeli, & corpora cælestia sint in prædicamento substantiæ.

Circa corpora cælestia, & Angelos in ordine ad constitutionẽ prædicamẽtalem prima opinio fuit Commentatoris 10. Metaphysi. cap.vltimo,commento 16. excludentis vtrasque substantias à prædicamento.Quam sententiam secuti sunt Ioannes Gandauensis 10. Met.quæst. 22.Nimphus ibidem quæst.9.& quantum ad solos Angelos Plotinus lib.1. Aeneade.6.Egidius Romanus in Cõmentariis huius prædicamenti, & quod lib.1.quæst.8.AlbertusMagnus in prædicamentis tract. de substãtia cap.12. 16

Et de corporibus cælestibus probant hoc argument. corruptibile,& incorruptibile differunt genere,ergo differunt prædicamento, sed corpora cælestia sunt substantiæ incorruptibiles;ergo differunt prædicamẽto à substantiis corruptibilibus. Probatur antecedens ex Aristotele 10. Meta.cap.vltimo,vbi id expresse docet.Deinde substantiæ corruptibiles ponuntur in hoc prædicamento; ergo corpora cælestia non sunt in eodem,nec etiam in alio, cum non sint in aliquo prædicamento accidentiũ, quare non erunt omnino in prædicamento.

De Angelis vero probatur testimonio Aristotelis 10.Meta.texto 30. vbi

vbi præter primum principiū, quod est Deus, ponit quasdam alias substantias, quas vocat intelligentias, ad mouendum corpora cælestia. Et has dicit non habere materiam, sed esse puros actus, ac sempiternos: sed substantia, quæ est purus actus, nihil habet potentiæ, ergo non habet genus. Probatur consequentia, quia genus est totum potentiale. Deinde ea, quæ non habent genus, non possunt habere speciem, nec prædicamentum, quia species componitur ex genere, & differentia, & prædicamentum fit ex generibus, & speciebus; ergo ex sententia Aristotelis intelligentiæ, quas nos vocamus Angelos, non sunt in prædicamento; qui simplices etiam substantias eas appellauit, 9. lib. Metaphysi. textu 22. quasi nullam habentes compositionem: ex quo etiam sequitur nec habere prædicamentum, quia ea quæ sunt in prædicamento, composita esse debent saltem ex genere, & differentia.

17 Vnde sequitur euidenter falsam esse sententiam Duran. & contradictionem implicare in 2.d.3. quæst.1. num.12. & Marsilii in 1.q.2. qui cum Angelos ponant in hoc prædicamento, negant vllam prorsus habere cōpositionem, etiam ex genere, & differentia.

Probatur deinde ratione, quia Angeli sunt substantiæ simplices, in quibus non est compositio ex materia, & forma, ergo nec est compositio realis ex potentia, & actu, sed compositio ex genere, & differentia, quę est ex potentia, & actu Metaphysicis, fundatur in compositione reali ex potentia, & actu, ergo nec est in illis compositio ex genere, & differentia, & consequenter non sunt in prædicamento.

Secunda opinio tenet, non solum corpora cælestia, sed etiam Angelos collocari in hoc prædicamento. Et hæc est communis, & vera. Quam secuntur quantum ad corpora celestia omnes interpres Aristotelis in præsenti capite. Et quantum ad Angelos non solum illi, sed scholastici omnes (pręter citatos pro opposita) cum magistro in 1.d.8. & D.Tho.1.p.q.50.ar.2. ad 1. & 3. & q.88. ar.2. ad 4. Et probatur in primis de corporibus cælestibus testimonio Aristotelis 5. Met. textu 15. 7. Meta. textu 5. & lib. 8. textu 1. quibus locis expresse docet esse composita, non solum ex materia, & forma, sed etiam ex partibus integrantibus, eo modo, quo corpus nostrum componitur ex capite, brachio, & cæteris membris. Ergo etiam ex mente eius erunt composita ex genere, & differentia. Probatur consequentia, quia compositio hæc minor est aliis, & in compositione ex materia, & forma fundatur.

Probatur etiam ratione, quia corpora cælestia, præter compositiones 18 physicas ex materia, & forma, atque ex partibus integrantibus habēt aliā etiam physicam, ex subiecto, & accidenti materialibus, nam & quantitatem habent, & lucem recipiunt à sole; ergo habent omnes compositiones physicas possibiles, quia præter prædictas tres, non possunt aliæ excogitari, ergo necesse est esse composita ex genere, & differentia. Probatur consequentia, quia vbi potentia realis est, & actus realis, poterit intellectus cōceptum potentialem sub ratione contrahibilis formare, qui est conceptus genericus, & etiā conceptum actualem, & contrahentem, qui est conceptus differentialis, & ex vtroque componere speciem. Quod vero genus, & speciem habet, in præ

P dica-

dicamento ponitur, ergo euidens est corpora cælestia in prædicamento substantiæ collocari.

De Angelis vero, tria asserunt doctores omnes citati, præcipue D.Th. Primũ, quod in eis sit vera, & realis compositio ex actu, & potentia, aut ex esse, & essentia. Secundum, quod verè componantur ex genere, & differentia. Tertio, quod per se ponantur in prædicamento substantiæ, & omnia sunt vera, ac necessaria.

19 Sed probanda sunt singula, & vt probet primum D.Thom. vbi supra, nempe, quod in Angelis sit compositio realis ex actu, & potẽtia, præsupponit, quod in rebus materialibus duplex cõpositio realis reperitur, prima ex materia, & forma, ex quibus natura earũ componitur, vt natura humana ex corpore, & anima. Natura vero ita composita adhuc non est completa, sed respicit actum realem per quem completur, & actus iste vocatur esse eius, per quod constituitur suppositum, aut persona; ergo natura est potentia realis respectu proprii esse, per quod completur, & esse est actus realis eius, & ex vtroque fit vnum, nempe suppositum, aut persona, quod non potest fieri, nisi per realem compositionem; quia compositio realis est, per quam ex duobus ex natura rei distinctis fit vnũ; ergo prẹter compositionem ex materia, & forma, reperitur in his rebus compositio realis ex essentia, & esse, siue ex natura, & proprio actu, per quod completur.

2 Hoc supposito probat, quod licet prima compositio non reperiatur in Angelis, quia carent materia, secunda necessario sit in eis ponenda. Quia hæc est differentia inter esse diuinum, & creatum, quod diuinum non est receptum ab alio, sed essentialiter habetur, quia prædicatũ est essentiale Dei, sicut esse bonum, aut sapientem, esse autem creatum extra essentiam rei creatæ est, & ideo nõ habet illud essentia, nisi à Deo communicetur, & hoc est esse receptum à Deo; ergo essẽtia creata, vere, & realiter est in potentia ad recipiendum esse à Deo; & esse receptũ à Deo actus realis eius est. Vnde sequitur intra substantiam Angeli reperiri potentiam realem, & realem actum, ex quibus cum fiat vnum, nempe completa substantia eius, non potest fieri, nisi per realem compositionem, & ita probatum est primum.

Ex quo probari potest secundum, quod sit in eis compositio ex genere, & differentia hoc argumen. Intellectus cognoscit naturam Angeli tã quam potentiam realem determinabilem per actum essendi; ergo potest formare in eadem natura conceptũ perfectibilem, ac determinabilem, & conceptum perficientem, ac determinantem, sed isti sunt conceptus genericus, & differentialis, ex quibus componitur species; ergo in Angelo est compositio speciei, ex genere, & differentia.

Ex quo euidenter probatur tertium, quod Angelus sit in prædicamento, quia prædicamentum fit ex generibus, & speciebus essentialiter ordinatis, sed Angelus habet genus, & speciem; ergo ordinabilis erit in prædicamento.

Ad argumen. primæ opinionis de corporibus cælestibus respondet D. Thom. 1. p. q. 66. art. 2. ad 2. & quæst. 88. art. 2. ad 4. distinguendo maiorem, quia genus duplex est, physicũ, & logicum, seu metaphysicum. Genus physicum est materia, quia primo 21

mo

mo reperitur in ea potentia realis, quæ prima radix est, & fundamentum Metaphysici generis in rebus materialibus. Genus autem logicum, aut Metaphysicum est natura abstracta ab speciebus, & differentiis, vt substantia à corporea, & incorporea. Ad formam igitur argumenti, dum in maiori dicitur, corruptibile, & incorruptibile differre genere, distinguendum est, de genere physico, & logico, & de illo concedendum, quia corpora incorruptibilia constant materia diuersæ speciei, à materia corporum corruptibiliũ, & ideo dicuntur differre genere physico, quod est materia, & ita in-
22 telligendum est testimonium Aristotelis, in quo propositio illa continetur, sed de genere logico non est verum, nec de eo loquitur Aristoteles, quia corpus corruptibile, & incorruptibile commune genus habent, nempe corpus abstractum ab vtroque, & sub illo collocantur in prædicamento substantiæ. Non ergo sequitur differunt genere physico, ergo differunt prædicamento, quia genus physicum, quod est materia, non est genus prædicamentale, sequeretur autem bene, si differrẽt genere logico.

Quamuis etiam posset secũdo responderi, loqui Aristotelem de genere logico, aut metaphysico: sed alio modo esset eadem maior distinguenda, dum dicitur corruptibile, & incorruptibile differunt genere, nam genus prædicamentale duplex est, supremum, & intermedium, & concedendum est differre genere intermedio, non supremo, quia corpus diuiditur in corpus corruptibile, & incorruptibile tanquam in duo genera intermedia, & sub vno continẽtur corpora cælestia, sub alio corruptibilia, & ita differunt genere intermedio, sed non supremo, quia sub eodem genere corporis, & substantiæ continentur, & in eo conueniunt. Vnde nec differunt prædicamento, quia ea solum dicuntur differre prædicamento, quæ sub diuersis generibus supremis continentur, vt animal, & scientia, illud enim sub supremo genere substantiæ, scientia vero sub supremo genere qualitatis continetur.

Ad testimonia Aristotelis, in qui- 23
bus loquitur de intelligentiis, respõdeo sempiternas esse, & materia carere, & ideo non habere potentiam ad non essendum, quia non habent principium corruptionis, sicut substantiæ corporum corruptibilium, quæ ratione materiæ habeant in se principium non essendi, & ideo vocantur ab Aristotele intelligentiæ actus, non tamen puri, quia cum triplicem compositionem habeant necessario, nempe ex esse, & essentia, ex subiecto, & accidenti, habentes intellectum, & voluntatem, quæ sunt vera accidentia superaddita substantiæ eorum. Et præterea ex genere, & differentia, necesse est triplicem quoque potentiam habere; quia quælibet compositio suo modo fit ex actu, & potentia. Quare sicut ab his potentiis eas non excludit, sic nec potuit excludere à prædicamento.

Ad argumentum negandum est 24
antecedens, quod Angeli, ita sint substantiæ simplices, vt in eis non sit compositio realis ex potentia, & actu, atque etiam ex genere, & differentia: non enim sequitur, non habent compositionem ex materia, & forma, ergo nec ex actu, & potentia: quia compositio ex actu, & potentia vniuersalior est compo-

sitione ex materia & forma, & communis substantiis materialibus, & immaterialibus, quia non fundatur necessario in materia, sed in natura ipsa reperitur, ex eo quod creata est, & esse receptum ab alio habet, & cũ talis sit natura Angelorum (licet spiritualis) necessario includit hanc cõpositionem intra propriam substantiam, & consequenter compositionem ex genere, & differentia, quæ proxime in ea fundatur, quamuis radicaliter, & remote fundetur in materia in rebus materialibus.

QVAESTIO IIII.

Qualis nam sit diuisio substantiæ in primam, & secundam, uniuoca, uel analoga.

25 VT melius intelligatur quæstio, notandum est, quatuor modis accipi posse tam diuisum quã membra huius diuisionis. Primo sic accipiuntur, vt diuisum sit reale, & membra sint secundæ intentiones. Sed tunc diuisum secundum esse reale duobus modis accipi potest. Primo pro substãtia reali secundũ essentiam, aut secũdum proprietatem substandi: & si primo modo accipiatur, sensus diuisionis erit, substantia realis, vna est vniuersalis, alia particularis; aut vna est subiectum, alia prædicatum, & erit diuisio subiecti realis in diuersa accidentia rationis. Si vero secũdo modo, diuersus erit sensus, nempe, substantia realis, vt substans, vna est primum subiectum in propositione, alia secundum. Et erit diuisio quasi accidentis realis in diuersa accidentia rationis.

26 Secundo modo potest accipi, ex opposito, ita vt diuisum sit ens rationis, & membra realia. Videlicet prima, & secunda substantia secundum esse reale, eritque sensus, subiectum in propositione vnum est prima substantia realis, aliud secunda substantia realis, & erit diuisio accidentis rationis, in diuersa subiecta realia.

Tertio modo accipitur, ita vt tam diuisum quam membra sint entia rationis, & sensus sit, subiectum propositionis aliud est primum, aliud secundum; vel aliud particulare, aliud commune, & cum hæc diuersa subiecta sint quasi species subiecti abstracti à communi, & particulari, erit diuisio sic sumpta generis in species.

Vltimo accipi possunt tam diuisum, quam membra pro substantia reali secundum proprietatem realem substandi, eritque sensus, substantia realiter substans accidentibus, & prædicatis superioribus, vna est prima; quæ propria virtute substat; alia secunda, quæ substat virtute primæ. Et erit diuisio analogi in analogata, quia secunda substantia non dicitur substare, nisi per attributionem ad primam, cum eius virtute substet.

27 Ex his quatuor modis sumẽdi hãc diuisionẽ, secundus excludi debet, quia nullus est, qui sic accipiat diuisionem, & verè est præter mentem Aristotelis, atque impertinens ad propositum eius, quia cum diuisum ordinetur ad cognitionem membrorum, si pro ente rationis accipiatur, non poterit deseruire ad ea cognoscenda. Hoc ergo modo prætermisso, secundum alios tres sunt quatuor opiniones diuersæ.

Prima asserit esse diuisionẽ subiecti in

in accidentia, quia primo modo eā consideret. Ita Canterus in principio huius capitis. Probat à sufficienti diuisione, quia hæc diuisio nō est æquiuoci in æquiuocata, cum aliquid præter nomen diuidatur. Nec est diuisio totius in partes, quia diuisum prædicatur de membris, imo vnum membrum de alio, nam verum est, quod prima substantia sit substantia, & cum secunda substantia sit vniuersalis, verum est etiam prædicari de prima, quæ est singularis, & tamen neque totum prædicatur de partibus, neque vna pars de alia, ergo non diuiditur per hanc diuisionem substantia tanquam totum in suas partes. Nec est diuisio generis in species, quia vna species non prædicatur de alia, secunda vero substantia prædicatur de prima. Et præterea si diuisio esset generica, daretur genus superius generalissimo huius prædicamenti, quod cum sit secunda substantia, erit alterum membrum huius diuisionis, & ideo inferius diuiso, tanquam species sub genere. Nec tādem est analoga, primo quia si substantia realis in ratione substandi diuiditur, cum substare non sit essentia substātiæ, sed proprietas eius, nō diuideretur substātia, sed quædā propria passio eius. Deinde, diuisum non conueniret secundæ substantiæ, quia diuisum est substantia sub ratione substandi, cum substare sit subiectum, & secunda substantia non sit esse subiectum, sed prædicatum, non posset ei conuenire.

28 Secunda opinio eodem modo accipit diuisum, pro substantia reali, & membra pro secundis intētionibus, non tamen pro substantia reali secundum essentiam, sed secundum proprietatem realem substandi, & affirmat esse diuisionē accidētis realis, in accidentia rationis, quia propria passio substandi accidens reale est, membra vero accidentia rationis, nempe substantia vniuersalis, & particularis. Pro hac sententia referuntur Lobanienses, & Toletus, sed nihil tale apud eos inuenire potui.

Tertia opinio integram diuisionem sumens pro secundis intentionibus, asserit esse generis in species: quam secuntur plures moderni. Et probant hac ratione. Diuisum, quod est subiectum in communi, æqualiter participatur à prima, & secunda substantia, & ab vna sine dependentia ab altera, ergo est diuisio vniuoca, atque generica. Probatur antecedens, quia quādo in propositione copula absoluitur à tempore, non pendet veritas eius à singularibus, vt 29
in hac, homo est risibilis; ergo non substat homo, qui est secunda substātia prædicato risibili cum dependentia à prima substantia. Et in propositionibus contingentibus singularibus non dependet veritas à secundis substantiis, sed solum à primis, quibus conueniunt accidentia sine depēdentia à secundis.

Vltima sententia tenet, diuisionē esse analogi in analogata. Sed qui eā secuntur, non eodem modo eam accipiunt, sed quidam diuisum pro reali substantia, & membra pro secundis intentionibus secūdum primum modum; & ita substantia realis diuiditur in diuersas secundas intentiones vniuersalem, & singularem, aut subiecti, & prædicati. Ita Sotus quæst. 1. ad primum, & Caie. cap. etiam præsenti. Sed plures alii analogam esse affirmant, tam diuisum, quam membra accipientes realiter. Ita Albertus Magnus in prædicamentis tractatu 2. de substantia cap. 3. Iauellus

 5. Meta,

5. Metaphy. q. 7. Toletus q. 1. & expresse D. Thom. q. 9. de potentia ar. 1. ad 6. & hæc videtur mihi probabilior.

30 Sed duo sunt probanda, vt maior probalitas eius fiat manifesta. Primum, quod tam diuisum, quam membra sumantur realiter, & non pro secundis intentionibus. Secũdum, quod sic accepta sit diuisio analogi in analogata. Probatur primum ex Aristotele, qui nõ posuit hanc diuisionem expresse, sed eam posuisse intelligimus ex eo, quod vtrumque membrum definiuit. Ergo sic sunt mẽbra diuisionis, sicut definiuntur. Sed definiuntur secundum esse reale; ergo efficiunt diuisionẽ realem. Probatur minor, quia prima sic definitur. Substantia, quæ proprie, principaliter, & maxime dicitur, &c. Sed excellentiæ istæ non conueniunt ei ratione secũdæ intentionis, sed propter naturam realem perfectissimã; ergo realiter, & non per secundam intentionẽ definitur. Secundæ etiam substantiæ definiuntur, quod sint genera, & species quibus insunt primæ, idest sub quib' ponuntur in prædicamẽto; ergo definiuntur, vt ponũtur in prędicamẽto: sed non ponũtur in prædicamẽto, vt denominãtur à secũdis intẽtionibus, sed vt sũt genera, & species Metaphysicæ, atq; realia; ergo realiter definiuntur.

31 Præterea, comparans Arist. vtrumque membrum diuisionis ait, primam substantiam esse magis substantiam, quã secundam, quia propria virtute substat accidentibus; sed substare est actus realis, cum sit realiter sustẽtare accidentia; ergo comparantur secundum esse reale, & non intentionale, & ideo realẽ diuisionẽ efficiũt.

Probatur tandem, quia eandẽ substantiam diuidit Aristoteles in primam, & secundam, cuius proprietates postea enumerat, sed proprietates sunt reales, vt manifestum est; ergo substãtia realiter diuiditur in primam, & secundam.

Probatur deinde ratione. Primo, quia repugnat diuisum, & membra sumi pro secundis intentionibus, vt ponunt aliæ sententiæ; ergo omnes sunt falsæ. Probatur antecedens de diuiso, nam membra diuisionis sunt secundæ intentiones subiecti, & prędicati vt ex definitionibus vtriusq; colligitur secundæ intentionaliter intellectis, sed nulla datur secunda intentio communis subiecto, & prædicato, p[r]ęter rationem vniuersalẽ entis rationis; ergo hęc erit diuisum. Et sensus diuisionis erit, ens rationis aliud est subiectum, aliud prædicatũ, quod patet esse absurdum: cum ens rationis in communi consideratum nihil denominet, & si denominaret non magis substantiam, quam accidẽtia. Ex quo intelligitur nec diuisum huius diuisionis posse esse subiectum in communi, quia non magis denominat substantiam quam accidens, siquidem vtrumque potest indifferenter esse subiectum propositionis. Probatur etiam de membris, quod nõ accipiantur pro secundis intentionibus, nam membra sunt subiectum, & prædicatur, vt asserit prima opinio, sed prædicatum est nobilius subiecto, cũ sit forma propositionis; ergo secũda substantia vt est membrũ diuisionis, erit nobilior prima, quod expresse est contra Ari. sępe docẽtẽ in textu primã substantiam esse nobiliorem secunda.

Hoc supposito probandum est secũdũ, quod diuisio sit analogi in analogata, sed vt probetur notandũ est, substantiam tribus modis posse considerari, secundum essentiam, secundum 32

dum.

dum vltimum actum substantialem eius, qui est subsistentia, vel secundũ proprietatem sustentandi accidẽtia. Essentia substantiæ est, esse gradum quendam entitatis realis perfectæ, hoc est independentis ab alio, & cui debetur subsistentia per se: & licet non possit esse in rerum natura. nisi actu existens, neq; completa, nisi per subsistentiam, neutra tamen pertinet ad essentam eius, sed extra illam est, nec tamen sunt accidentia, sed actus quidam substantiales eius, ita vt per existentiam sit in rerum natura, & per subsistentiam vltimo compleatur, & in persona, aut supposito constituatur. Proprietas vero substã di sequitur substantiam iam completam, aut iam subsistẽtem. Itaque hęc tria ita se habent, vt esse entitatem perfectam, & ex se independẽtẽ sit essentia substantiæ, ex quo duo alia procedunt hoc ordine, vt subsistentia prius, deinde vero illa media,
33 procedit substare: illa quidem tanquam modus substãtialis, substare vero tanquam proprietas, sed vtrumq; extra essentiam eiusdẽ naturæ. Quæ quidẽ ponitur in prædicamẽto secũ dũ essentiam, sed quia hæc non facile cognoscitur à nobis, voluit eam Aristoteles manifestare per intimam proprietatem sustentandi accidentia, & ideo substantiam diuisit secundum proprietatem substandi, vt definitio primæ substantiæ euidẽter ostẽ dit. Vnde sensus diuisionis est, substã tia, quæ est ens completum, atq; perfectum, cui debetur subsistentia per se, ratione cuius est quasi sustentatiua aliorũ, vna est prima, aliã secũda, hoc est, primo, & per se habet in singulari, & quasi secundario in vniuersali.

Ex hac doctrina colligitur hoc argu. quo probatur diuisionẽ realiter sumptam esse analogi in analogata. Analogũ est nomen, quod ita conuenit suis significatis, vt vni per se primo, atq; simpliciter, aliis vero nõ nisi cum intrinseca dependentia, & attributione ad illud, sicut ens conuenit substantiæ, & accidenti. Sed substantia sumpta realiter in ratione substã di (vt probatũ est sumi in hac diuisione) conuenit primæ, substãtiç primo, & per se, secundæ vero nõ nisi cum intrinseca dependentia, & attributione ad illã; ergo habet se vt analogũ respectu vtriusque, & vt tale diuiditur in ea tanquã in analogata. Probatur minor, quia substare, aut sustẽtare alia propria virtute conuenit primæ substantiæ, & per participationẽ eius conuenit secundis.

Arg. primæ sententiæ cõtendebat probare diuisionẽ non esse analogã propter duo: primũ, quia diuisum est substantia in ratione substandi, ergo non diuiditur substãtia, sed quædam propria passio eius. Et respondemus concedẽdo, quod nõ diuiditur substãtia secũdũ essentiã, sed in quantũ cõ uenit illi propria passio substãdi per quã manifestatur eius essentia, sicut posset diuidi animal, in quantum est sensibile. Secundũ erat, quod si substantia diuiditur in ratione substandi, non poterit conuenire secundæ substantiæ, quia substare est esse subiectum, & secunda substantia est prędicatũ. Respõdetur secũdas substãtias vtrãq; rationẽ habere subiecti, & prędicati, & ad hanc diuisionem potius pertinẽt, tanquã subiecta, quę realiter substãt accidẽtibus, quã vt prędicata. Fuit autẽ cõuenientius diuidere substantiam per illã proprietatẽ realem substãdi, quã per secũdas intẽtiones, vt ratio prędicamẽtalis ei^9 manifesta fieret, & etiã cõstaret, quo modo potest esse fũdamẽtũ secũdę intẽtionis.
34

P 4 QVAES.

QVAESTIO V.

Quod sit formale definitum definitionis primæ substantiæ.

35 PRima opinio est Soti, quam secũtur plures moderni, definitũ formale huius definitionis esse secũdam intentionem primæ substantiæ in communi, quæ abstrahitur à particularibus secundis intentionibus denominantibus Petrum, & Ioannẽ, cęterasque secundas substantias; materiale vero rationem primæ substã tiæ realem, in qua conueniunt omnes primæ substantiæ, non vt realis est, sed vt denominatur à secunda intentione, & ex vtraque fieri vnum definitum totale, atque completum. Sicut in definitione generis diximus formale definitum esse secundam intentionem generis, materiale vero naturam genericam in communi ab ea denominatam.

Probatur ex definitione primæ substãtiæ tradita ab Aristotele, quæ sic habet. Prima substantia est, quæ nec de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est, & continet negationem prædicationis, & negationem fundamenti, nam ex eo non prędicatur de subiecto prima substãtia, quia non est in subiecto, ergo definitum erit prima substantia realis pro fundamento, & quasi pro materiali, & secunda intentio, aut negatio eius pro formali.

Deinde probatur ratione secũdo, quia primæ substantiæ, vt Petrus, & Ioannes duobus modis possunt considerari, aut secundum esse reale substantiæ singularis, vel vt denominãtur à secunda intentione; & si primo modo considerentur nihil reale commune, & vniuocum habere possunt, ergo neque aliquid reale eis cõmune potest esse definitum. Probatur antecedens, quia singularia, vt singularia sunt primo diuersa, sicut sunt vltimo distincta; ergo non possunt habere vniuocã conueniẽtiam; nam si eam haberent: per alias differentias essent ab ea separanda, & sic procederetur in infinitum: ex quo sequitur, solum posse definiri primam substantiam, vt denominatã à secunda intentione.

Tertio, si aliquid reale commune esset definitum, duo absurda sequerentur: primum quod definitio non conueniret definito. Quod sic probo. Definitum est aliquid reale commune omnibus primis substantiis; ergo prædicatur de illis atque in illis est, sed definitio asserit primam substantiã non dici de subiecto, nec esse in subiecto, ergo non potest ei cõuenire. Secundum, quod sequitur est, definitum non esse primam substantiam, sed secundam. Probatur consequentia, quia prima substantia nõ est prædicatum commune, sed subiectũ singulare. Secunda vero substantia est prædicatum commune, quod prędicatur de primis, sed illud reale est prædicatum commune, quod prædicatur de primis substantiis; ergo est secunda substantia, quare non potest esse definitum in definitione primæ. 36

Secunda opinio est Caietani cap. præsenti, vbi asserit, indiuidua, aut primas substantias, vt Petrus, & Ioannes, duobus modis considerari posse; vt participant naturam humanam, vel vt habent modum particularem subsistendi, & vtroque modo habent conuenientiam vniuocam, sed prima est conuenientia naturæ, secũda vero modi, & ideo illa vocatur specifica, hęc modalis, nã subsistẽtia in qua cõueniũt mod' est naturæ. Et prima conuenientia significatur 37

per

per hoc nomen, homo; secunda per hoc nomen, prima substantia, quia prima substantia significat substantiam per se subsistentem abstractam ab hac, & illa prima substantia, vt à Petro, & Ioanne. Definitum ergo huius definitionis quasi materiale, sunt omnes primæ substantiæ; formale vero est communis illa ratio particulariter subsistendi, & adæquatum primæ ipsæ substantiæ, vt conueniunt in eadẽ ratione modali. Hæc est expressa sententia D. Thomæ, 1. part. quæst. 29. art. 1. ad 1. vbi ita ait. Licet hoc singulare, vel illud definiri non possit, tamen id quod pertinet ad communem rationem singularitatis definiri potest, & sic Philosophus definit substantiam primam, & hoc modo definit Boetius personam, & quæst. 30. art. 4. ad 2. licet persona sit incõmunicabilis, tamen ipse modus existendi incommunicabiliter potest esse pluribus communis. Et hæc videtur mihi probabilior, & tenenda.

38 Quæ probatur testimonio Aristo. & ratione. Arist. enim volens definire primam substantiam, his verbis eam explicauit. *Substantia, quæ proprie, principaliter, & maxime dicitur, &c.* Quibus euidens est significari proprias excellentias primæ substantiæ, quæ non possunt ei conuenire in ordine ad secundam intentionem, sed secundum propriam naturam realẽ per se subsistentem; ergo secundum eam definitur, & non vt denominata à secunda intẽtione. Et sic potius definiri debuit, quam per secundam intentionem, quia nisi cognoscatur natura realis eius, non potest intelligi modus, quo fundamentum est secundæ intentionis.

Sed ratione probatur eadem sententia. Primo, quia prima substantia, & persona solum in hoc distinguntur, quod prima substantia ad quamlibet naturam substantialem se extendit; persona vero solum ad naturam rationalem, atque intellectualẽ; sed personam definiuit Boetius, secũdum modum realem subsistendi, lib. de duabus naturis in principio (inquiens.) *Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia.* Ita enim intellexit hanc definitionem schola Theologorum; ergo prima substantia eodem modo potuit definiri ad Arist. Quod vero sic fuerit definita, probat testimonium citatum.

Secundo, quia prima substãtia definitur secundum rationem, per quã ponitur in prædicamento, tanquam fundamentum reale totius prædicamenti, sed euidens est in prædicamẽto non collocari, vt denominatur à secunda intentione, quia sic non est fundamentum reale: sed secundum realem naturam per se subsistentẽ, & sustentantem omnia, ergo secundum eam definitur, & non vt denominatur à secunda intentione subiecti. 39

Ad testimonium Arist. pro prima sententia, respondetur; quod prima substantia per proprium modum realem subsistendi habet etiam reales negationes inhærendi in subiecto, & prædicandi de illo, & ideo definitio secundum has negationes reales intelligenda est, & non secundum negationes intentionales.

Ad primum arg. respondetur negando minorem, quod Petrus, & Ioãnes, vt sunt singulares homines, non conueniant, quia à modo singularitatis vtriusque abstrahibilis est conceptus communis modi singularitatis. Et eodem modo primæ substantiæ conueniunt in modo subsistendi per se, à qua cõnenientia non est necesse

ſeparentur per alias differentias,ſed per eaſdem ſubſiſtentias,vt determinatas,atque diſtinctas ſufficienter ſeparantur,& ideo nō dabitur proceſſus in infinitum.

40 Ad ſecūdū negamus,quod duo illa abſurda ſequantur,ſi definiatur aliquid commune primis ſubſtantiis, nam illud commune non eſt cui conuenit definitio,ſed ratio,ſub qua cōuenit primis ſubſtantiis, quare nec eſt in ſubiecto, aut de ſubiecto dicitur, ſed eſt communis ratio eorum, quæ nec ſunt in ſubiecto, nec dicuntur de ſubiecto.

Nec etiam ſequitur ſecundū,quod conueniat definitio ſecundis ſubſtātiis;quia ſecunda ſubſtantia non eſt, quodcunque prædicatur de prima: ſed quod prædicatur de illa, tanquā natura generica,aut ſpecifica: quod probatur ex definitione ſecundarū ſubſtantiarū,quæ ſic habet. Secundę ſubſtātię ſunt genera,& ſpecies,quibus primæ ſubſtantię inſunt;communis autem illa ratio, ſub qua definiūtur primæ ſubſtantiæ,nō eſt naturæ, & ideo non eſt generica, nec differētialis, ſed ſolum modalis.

PRIMVM DVBIVM circa comparationes primarum, & ſecundarum ſubſtantiarum.

41 DVo reſtant explicanda circa textum Ariſt. Primum pertinet ad comparationes,quas fecit inter primas, & ſecundas ſubſtantias. Secundum ad proprietates eiuſdem ſubſtantiæ. Hæc autem breuitatis gratia, quibuſdam dubiis explicabuntur. Et primum eſt circa cōparationes,an ſint veræ. Sunt autem quatuor, nam primo comparat primas ſubſtantias cum ſecundis,& aſſerit primam eſſe magis ſubſtantiam, quam ſecundam. Secundo,comparat ſecundas ſubſtantias inter ſeſe dupliciter,nempe genus cum ſpecie, & ſpecies inter ſe, & affirmat ſpeciem eſſe magis ſubſtantiam, quam genus: ſed inter ſpecies vnam non eſſe magis ſubſtantiam,quam alterā. Vltimo comparat primas inter ſe, affirmans etiam vnam non eſſe magis ſubſtantiam,quam aliam.

Sed aduerſus has comparationes, tria argumenta proponuntur. Primum, aduerſus omnes, quia videntur contradicere cuidam proprietati eiuſdem ſubſtantiæ, qua dicitur, ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus: quod ſi ita eſt, falſum erit, quod vna ſubſtantia ſit magis ſubſtantia, quam alia, ſiue prima ſit, vel ſecunda.

Secundum argumentum eſt contra primam comparationem, in qua dicitur; quod prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam ſecunda; nam ſecunda ſubſtantia eſt ſpecies, vt homo; & prima ſubſtantia eſt indiuiduum,vt Petrus: ſed ſpecis perfectior eſt indiuiduo; ergo ſecunda ſubſtantia erit perfectior prima, & ideo erit magis ſubſtantia, quam illa. Probatur minor, quia perfectio eſſentialis rei ſumitur ex prædicatis eſſentialibus, ſed prædicata eſſentialia primo conueniunt ſpeciei, & per participationem eius indiuiduo; ergo perfectior erit ſpecies.

Tertium eſt contra comparationem ſecundarum ſubſtantiarum, atque primarum inter ſeſe, in qua dicit Ariſtot. vnam ſpeciem non eſſe magis ſubſtantiam, quam alteram. Quod probo eſſe falſum: nam illa eſt magis ſubſtantia, quam altera, 42

quæ

quæ pluribus substat, sed vna species pluribus substat, quam alia; ergo erit magis substantia. Probatur minor, quia coruus substat pluribus prædicatis, quam homo, quia substat omnibus, quibus substat homo, & duobus aliis, nempe bruto, & aui, quæ sunt genera inferiora animali, & inter primas substantias, vna etiam substat pluribus, quam alia: nam coruus iste singularis substat eisdem generibus, quibus sicut non substat homo, ita nec Petrus: ergo erit magis substantia, quam Petrus.

Pro solutione primi argumenti, notandum est, magis, & minus duobus modis sumi posse, proprie, & improprie. Sumitur autem proprie pro intensione graduali qualitatis, secundum quam calidum, vt quatuor magis calidum dicitur proprie, quam calidum, vt duo, quia plures habet gradus intensionis eiusdem caloris. Improprie vero sumuntur magis, & minus, pro magis, & minus perfecto, sub quacumque consideratione, siue essentiali, siue accidentali, siue intensiua, aut extensiua; in qua acceptione homo dicitur magis substantia, quam equus, hoc est, perfectior essentialiter; dum ergo Aristoteles in principio capitis dicit, primam substantiam esse magis substantiam, quam secundam, & inter secundas speciem magis substantiam, quam genus: in secunda significatione accipit verba illa magis, & minus, sed dum asserit in fine capitis substantiam, non suscipere magis, & minus, accipit ea primo modo, & ideo non est sibi contrarius.

Pro solutione secundi argumenti notandũ est substantiã duobus modis sumi posse. Primo, quantũ ad essentiã abstrahentem ab actuali existentia, & subsistentia, & ideo, quæ solum respicit essentialia prædicata. Secũdo sumitur pro essentia in ordine ad actualem entitatẽ, quam habet extra causas per actualem existentiam, & completam quidem per subsistentiam, & substantiam hoc modo sumptam sequitur proprietas substandi accidentibus, & prædicatis superioribus, nam ex eo, quod substantia per se subsistit, potest sustentare omnia; nunc ergo si substantia primo modo accipiatur, perfectius cõuenit secundæ substantiæ, quam primæ, & hoc probat argumentum: sed non sic accipitur ab Aristotele, sed in secunda acceptione, & in quantum illi conuenit proprietas substandi: & hoc modo verum est, quod prima substãtia sit perfectior, quã secũda, quia propria virtute substat; secunda vero non nisi virtute eius.

Tertium argumentum alia distinctione soluendum est, nam substare duobus modis sumitur, intensiue, & extensiue: intensiue accipitur in ordine ad virtutem substandi, & hoc modo illud dicitur magis substare, quod propria virtute substat; & illud minus, quod virtute alterius; extensiue autem in ordine ad plura, vel pauciora, quibus aliquid substat. Et ex hoc respondetur ad argumentum, quod dum Aristoteles ait, primam substantiam esse magis substantiam, quam secundam: vtroque modo intelligit hanc comparationem, tam intensiue, quam extensiue, & vtroque modo verum est, quia prima substantia pluribus substat, quam secunda, & etiam propria virtute substat,

43

44

substat; secunda vero non nisi virtute primæ; alias vero comparationes intensiuè intelliguntur, nō extensiuè, & ideo verum est inter species nullam esse, quæ substet virtute alterius. Arg. vero solum probat magis substare extensiuè, quod est pluribus substare, & eodem modo verum est inter primas substantias, vnam non magis substare, quam alteram intensiuè, quia vna non substat virtute alterius, sed quælibet virtute propria. Species vero magis substātia dicitur, quam genus vtroque modo; extensiue quidem, nam & pluribus substat, cum substet ipsi generi, & cæteris. Et etiam intensiue, quia licet non substet propria virtute, sicut nec genus, sed propinquius accedit ad id, quod substat propria virtute, nempè ad primam substantiam, & hoc sufficit, vt dicatur magis substare intensiue.

DVBIVM SECVNDUM circa tertiam proprietatem substantiæ.

An uerum sit, & in quo sensu secundas substantias significare quale quid.

45 QVod secundæ substantiæ nō significēt quale quid, vt Aristot. docet, duobus argumentis probo. Primo, quia duo tantum possunt considerari in nomine aliquo, ex quibus intelligatur significare, quid, vel quale quid, nempe res significata, an sit substantia, vel qualitas, & modus eam significandi. Nomina secundarū substantiarum ex parte vtriusque significāt, quid, hoc est, substantiam, & non quale quid; ergo falsum est, quale quid significare. Probatur minor, nam ex parte rei significatæ substātiam significant, & etiam ex parte modi, cum sint nomina substantiua significantia rem per modum subsistentis.

Secundo, ex modo significandi sumitur modus prædicandi; ergo si secundæ substantiæ, quæ sunt genera, & species, significāt quale quid, sequitur, quod prædicentur de primis in quale quid. Consequens est falsum; ergo & antecedens. Probo minorem, auctoritate, & ratione, nam Porphyrius cap. de genere, & speciei docuit expresse genus, & speciem prædicari in quid. Et ratio ipsa conuincit, quia ad interrogationem factam de specie per quid, respondemus per genus: & ad interrogationem factā de indiuiduo per speciē, vt si inquiras, quid est homo, respondemus esse animal, & si inquiras quid sit Petrus, esse hominem; ergo vtraque secunda substantia prædicatur in quid, & non in quale quid.

Circa sensum huius proprietatis diuerso modo locuntur auctores: & primus modus dicendi est Alberti Magni, tract. 7. prædicamentorum, cap. 8. vbi inquit genera, & species, quæ sunt secundæ substantiæ, ratione naturę generice significare, quid, sed propter differentiam, quam species continet actu, & genus potētia, significant, quale; & ideo ratione vtriusque, quale quid, & hunc fuisse sensum Aristotelis. 46

Hic tamen modus dicendi hoc argum. probatur falsus, si genus, & species ratione vtriusque partis essentialis significāt quale quid; ergo prædicantur in quale quid contra sententiam Porphyrii, qui sciens speciem continere genus, & differentiam, & genus differentiam inpotentia docuit expresse, vtrumque prædicari in

in quid, & non in quale quid, & contra rationem, quia si prædicarentur in quale quid, non distinguerentur à prædicabili differentiæ. Ideo hanc sententiam merito refutauit Caiet. cap. præsenti.

Ipse vero Caiet. secundũ modum dicẽdi proponit duo distinguẽs in genere, & specie, nẽpe naturã genericã, aut specificam, quæ denominatur genus, & secundam intentionem, à qua denominantur, & propter naturam genericã, atque specificam, quæ sunt substantiæ, significant aliquid; sed propter secundam intentionem, quæ est accidens, & modum habet qualitatis, sicut albedo, & color significãt quale, & ideo propter vtramque significant quale quid.

Sed hic modus dicendi non est minus falsus, quã primus, quod sic probo. Secũdæ substãtiæ significant quale ratione secundæ intentionis, quæ est accidens; ergo significant quale accidentale, sicut album significat quale ratione albedinis, & ideo quale accidentale. Ex quo sequitur, quod prædicentur de primis substantiis in quale accidentale, & ideo prædicatione quinti prædicabilis, quod est absurdum. Et si aliquis pro Caieta. respondeat significare quale accidentale, sed circa substantiam, quia naturæ generis, & speciei denominatæ substantiales sunt. Non satisfacit solutio, quia etiã album significat qualitatem circa substantiam, cum subiectum, cui inhæret albedo, substantia sit; ergo eodem modo significãt quale, ac album, aut coloratum, sed hæc prædicantur in quale accidentale; ergo etiam secundæ substantiæ de primis.

Pro solutione igitur huius dubii, & argumentorũ notandum est, quale quid duobus modis accipi posse, proprio, & communi. Et cum vtroque modo sumatur per similitudinẽ ad veram qualitatem, quæ est forma accidentalis quarti prædicamenti, ex propria, & communi similitudine ad illam accipiendus est vterque modus; nam qualitas duo habet, & inhærere subiecto, à quo abesse potest, ipsumque circunstare, ac tali modo determinare, vt ad interrogationem de ipso factam, per quale proprie respondeamus per illam. Et hæc est ratio propria eius, cui assimilatur differentia, quæ ad genus comparatur tã quam ad potentiam extra cuius rationem est, & cui adesse, & abesse potest, & ideo tanquam determinãs genus ad constitutionẽ speciei per modum adiacentis adiectiuo nomine significata prędicatur de specie, & hoc est assimilari qualitati secũdum propriam rationẽ eius. Aliud habet qualitas commune cum cæteris accidentibus, quod à subiecto determinetur quantũ ad actualem eius inhærentiã, & aliquo saltem modo quantum ad indiuiduationem, & secundæ substãtiæ assimilantur qualitati secundum hãc rationem communem, & impropriam consideratæ, quia sunt quasi communes conceptus, & communes formæ, quę determinantur quantum ad subsistentiam, & indiuiduationem à primis substantiis, in quibus subsistunt: & propter hanc similitudinem docuit Arist. non significare hoc aliquid, hoc est, substãtiam singularẽ, & subsistentem aduersus Platonem, qui eas ponebat separatas à singularibus, & extra illa subsistentes, sed quale, ita vt sint quasi formæ abstractæ à singularibus solum per intellectum, & ab eisdem determinabiles, quantum ad subsistentiam, & indiuiduationem ad modum accidentaliũ: & quia vere sunt substantiæ significare

ficare quale quid. Deinde cum ratio substantialis cõueniat eis propriesra tio vero qualitatis solũ per similitudinem in ratione cõmuni, & impropria qualitatis: nominibus substantiuis significantur, prædicata quidditatiua appellantur, & in quid, non in quale quid, sicut differentia dicitur prædicari, quia differentia similitudinem propriam habet cum qualitate; secundæ vero substantiæ eidem secundum communem, & impropriam rationem assimilantur, & ideo non prædicantur in quale quid, quia modus specialis prædicandi ex propria ratione, non ex communi sumi debet. Et hæc est ratio, propter quam Arist. docuit secundas substantias significare quale quid, & nõ prædicari in quale quid.

50 Ad primum argumentum in principio positum concedendum est totum, quod assumit, sed distinguendum consequens, dum infertur non significare quale quid, nam si de proprio quale quid intelligatur, verum est, si de improprio falsum. Itaque bene stat simul significare quid simpliciter propter rem significatam, quæ est substantia, & propter modum significandi nominum substantiuorum, & significare etiam quale improprium, propter quandam similitudinẽ cum qualitate, & ideo quodam modo quale quid.

Ad secundũ distinguenda est maior, nam ex modo significandi proprio sumitur modus prædicandi, non ex improprio: & quia secundæ substantiæ proprie significant quid, & quadam ratione communi, & impropria quale quid, potius prædicantur in quid, quam in quale quid.

(?)

DVBIVM TERTIVM circa quartam proprietatem substantiæ.

An uerum sit substantiam non habere contrarium.

IN hac proprietate substantiæ videtur Arist. sibi contrarius, quod 51
ita probo. Nam 1. lib. Physicorum textu 50. asserit principia, ex quibus substantia generatur, & componitur esse contraria, imo esse prima contraria, & in vno quoque genere, seu prædicamento esse vnam cõtrarietatem, & ideo in substantia, quæ vnum genus est vnam contrarietatẽ reperiri; falsũ est ergo, quod capite præsenti docet, proprium esse substantiæ non habere contrarium.

Et ratione probatur, quod substantia habeat contrarium, nam elementa contraria sunt, vt ignis, & aqua, aer, & terra; & tamen sunt substantiæ quædam. Et si respondeas elementa esse contraria, non vt sunt substantiæ, sed ratione primarum qualitatum, quæ sunt accidentia eorum, vt ratione caloris, & frigiditatis, humiditatis, & siccitatis. Contra hoc est, quod qualitates istę procedunt ab ipsa substantia elementorũ; ergo ab ea accipiunt contrarietatem: quare primo erit in substantia, & per participationem ab ea in accidẽtibus.

Pro huius dubii solutione notandum est, quatuor esse genera oppositionis, vt docet Aristoteles in hoc libro, capite de oppositis, & 52
5. Methaphysicæ, capite 10. Alia est oppositio priuatiua inter formam, & priuationem eius, vt inter lucem, & tenebras; alia contradictoria

ctoria inter affirmationem, & negationem, vt inter hominem, & non hominem, seu inter propositionem affirmatiuam, & negatiuam; alia relatiua, vt inter patrem, & filium; alia denique contraria, vt inter calidum, & frigidum, quæ explicanda est; cum de ea sit dubium, an reperiatur in substantia.

Contrarietas duobus modis accipitur. Primo sub ratione communi, & impropria pro quacunque oppositione. In qua acceptione contraria appellamus quocunque modo opposita. Secundo, proprie pro vltimo tantum genere oppositionis ex quatuor enumeratis: Cuius talis definitio colligitur ex Aristot. locis citatis. *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellant*. Vt calidum, & frigidum sub genere qualitatis maxime distant, hoc est, quasi extrema sunt, & à corpore, in quo vnum inhæret, expellitur ab alio: vt ab aqua, in qua est frigiditas, expellitur à calore. Duas igitur conditiones ad propositum necessarias debent habere contraria. Primam, quod sint formæ positiuæ, quia sunt species eiusdem generis. Secundam, quod respiciant idem subiectum, in quo vtraque inhærere potest, & aliam ab eo expellere.

53 Ex quibus intelligitur primo, quod ex quatuor generibus oppositionis tria reperiũtur in substantia, nempe priuatiua, quia substantia, dũ generatur, fit ex priuatione sui, vt homo ex non homine, idest ex materia, in qua est priuatio animæ rationalis. Contradictoria, vt inter hominem, & non hominem; relatiua vt inter Petrum, & Ioannem: quatenus sunt eiusdem speciei. Sola oppositio contraria ei repugnat, propter perfectionem suæ naturæ, quia cum substãtia tam perfectæ naturę sit, vt ei debeatur subsistentia per se, repugnat ei, quod sit forma inhærens subiecto, & ideo, quod cum alia forma se expellat ab illo, vt in definitione cõtrariorum dicitur, nec in tota latitudine sui prędicamenti potest talis imperfectio reperiri. Et hoc est potissimum fundamentum huius proprietatis, quam ei tribuit Arist.

Secundo intelligitur, quonam modo concedendum sit substantiam habere contrarium, & quo etiam modo negandum, nam de impropria cõtrarietate pro quacunque oppositione concedendum est, de propria vero pro vltimo tantum genere oppositionis enumerato negandũ. Et quia quarta proprietas intelligitur ab Arist. solum de propria, verissima est eius sententia, quod substantiæ nihil sit contrarium. 54

Pro solutione argumentorum notandum est, quod inter oppositiones, prima, & quasi fundamentum cæterarum est priuatiua, quæ in quocunque genere, & prædicamento reperitur, nam ex duabus differentiis oppositis: per quas diuiditur genus, vna se habet respectu alterius, tanquã priuatio, quia imperfectior est illa, & ideo quasi priuatur perfectione alterius, vt in differentiis, per quas diuiditur viuẽs in sensibile, & insensibile, & animal in rationale, & irrationale patet, nam insensibile quasi priuatio sensus intelligitur; & irrationale, quasi ratione carens. Quod vero sit fundamentum aliarum probatur, quia substãtia est fundamentũ aliarũ rerũ, inter quas reperiantur alię oppositiones, sed priuatiua oppositio reperitur in prima generatione eiusdem substantiæ, quia quælibet substantia generatur ex priuatione sui

in

in materia, vt homo ex nō homine, & ex consequenti, quæcūque alia generantur, vel fiunt, ex sui priuatione fieri intelliguntur, vt calidum ex nō calido, hoc est, ex priuatione caloris in subiecto, in quo, & ex quo fit. Vnde sequitur, quod sicut priuatiua oppositio est prima, & fundamentum aliarum, ita substantia, in qua primo reperitur, est quasi radix, à qua procedūt omnes oppositiones, quæ ideo primo reperiuntur in ea, formaliter quidem priuatiua, contradictoria, & relatiua; contraria vero non formaliter, sed solum virtualiter, quia formalis repugnat cum perfectione eius.

Ex hac doctrina facile soluuntur argumenta, nam testimonia Arist. loquuntur de contrarietate sub ratione communi, & impropria, pro quocunque genere oppositionis, sed præcipue pro oppositione priuatiua, de qua intelligitur, quod principia generationis substantiæ sint contraria, & quod prima contrarietas reperiatur in substantia, hoc est, prima oppositio, quæ est priuatiua. Sed dum substantiam asserit in hoc prædicamento non habere contrarium, loquitur de contrarietate propria, vt expositum est.

Ad argum. respondetur distinguēdo antecedens, nam elementa ratione substantiæ, non sunt formaliter,
56 nec proprie contraria, sed ratione qualitatum. Et dum dicitur qualitates procedere à substantia, concedēdum est, sed distinguendum consequens: quod in substantia primo reperiatur vera contrarietas, nam virtualiter reperitur tanquam in prima radice, à qua procedit, non formaliter; Arist. vero dum negat in hac proprietate quarta, quod substantia habeat contrarium, de formali intelligit, non de virtuali, quia hęc non dicit imperfectionem repugnātem naturæ substantiali; illa vero cū eius perfectione pugnat.

DVBIVM QVARTVM circa vltimam proprietatem substantiæ.

An solis primis substantiis conueniat esse susceptiuas contrariorum, uel etiam secundis, & accidentibus.

VLtimam proprietatem substantiæ dixit Arist. esse, quod vna numero cum sit, contraria possit in se suscipere. Et cum sola prima substantia sit vna numero; secundæ vero vnitatem tantum specificam, & genericam habeant, ei soli videtur attributa ab Arist. ita vt secundis non conueniat, & multo minus accidentibus, sed primæ substantiæ quarto modo, hoc est, omni, soli, & semper.

Sed videtur, nec omnibus primis substantiis conuenire, nec solis, sed etiam accidentibus; nam propositio accidens est, & tamen eadē permanēs 57
nunc est vera, si res ita se habeat, vt per eam enuntiatur; postea vero falsa, si res mutetur; ergo suscipit contraria. Probatur consequentia, quia veritas, & falsitas contraria sunt. Nec videtur satisfacere solutio, quam tribuit Aris. huic argum. dicens, suscipere contraria idem esse, ac mutari de vno ad alterum, quod vero mutatur mutationem ipsam in se recipit, atque etiam terminum eiusdem mutationis, vt quod mutatur, dū fit calidum ex frigido vtrumque in se recipit, sed propositio non mutatur dum fit vera ex falsa, sed solum mutatur

tatur res, & ex eius mutatione fit propositio vera, aut falsa; & ideo nõ dicitur suscipere cõtraria: hæc inquã solutio non satisfacit argu. quod ita probo. Veritas, & fasitas formalis, aut cõplexa non est formaliter in rebus, sed virtualiter tantum, vt in causa,
58 qui eam causant in intellectu; in hoc vero reperitur formaliter vt enuntiãte, aut iudicãte, nec reperitur, nisi me dia propositione mentali, per quã enuntiat; ergo in propositione mẽtali, aut in intellectu per eã enuntiãte reperitur veritas, & falsitas tanquã in subiecto, quod formaliter mutatur, dũ propositio fit falsa ex vera, quare necesse est concedere, quod suscipiat contraria, cum per veram sui mutationem suscipiat. Sed intellectus, & propositio mentalis sunt accidentia; ergo accidentibus conuenit suscipere contraria, & non solis primis substantiis. Quod etiam de quantitate verum est, nam accidentia corporea vere contraria prius in quantitate recipiuntur, quam in substantia, vt calor, & frigus; ergo quantitas etiam vna numero cum sit, erit susceptiua contrariorum.

Sed quod non conueniat omnibus primis substãtiis, probatur, quia substantia spiritualis vt Angelus, non suscipit in se vlla contraria, imo nec substantia corporea incorruptibilis, qualis est Cælum; ergo non omnis substantia prima est susceptiua contrariorũ. Antecedens probatur, quia contraria disponunt subiectum, in quo sunt ad corruptionem, vt calor, & frigiditas: sed Angeli, & corpora Cęlestia sunt incorruptibiles substantię; ergo non sunt capaces cõtrariorũ. Probatur antecedens, quia cõtrariæ qualitates disponunt subiectũ ad diuersas formas substãtiales: vt calor ad formam ignis, & frigiditas ad formã aquæ, sed diuersæ formæ substãtiales nõ possunt simul esse in eadẽ materia, vel subiecto, nec vna expelli ab eo, nisi per corruptionẽ cõpositi; ergo cõtraria ordinãtur ad corruptionem eius, quare non possunt esse in subiecto incorruptibili.

Vt hoc dubiũ plenè soluatur, tria sunt determinanda. Primum, an hæc 59
proprietas cõueniat solis substãtiis, vel etiã accidentibus. Secundũ, an dato, quod conueniat solis substãtiis, cõueniat, non solũ primis, sed etiã secũdis. Tertiũ, an si solis primis cõueniat quibusdam tantũ conueniat, vel etiã omnibus, & ex determinatione horũ triũ colligi poterit, an sit proprietas substãtiæ quarto modo ei cõueniens.

Pro solutione primi notandum est, primã substantiã duo habere, quorũ ratione cõuenit illi hęc proprietas. Primum est, quod sit hoc aliquid (vt verbis Aristot. vtamur) hoc est, substantia singularis & per se subsistens, & ideo indepẽdens ab aliis. Secundum, quod sit primum subiectum omnium accidentium, & ratione primi conuenit illi esse vnam numero perseuerãs sub diuersis accidẽtibus: ratione secundi, quod sit contrariorũ susceptiua. Nam cõtrarie opposita accidentia sunt, & ideo ratione vtriusque cõuenit illi integra proprietas, nempe, vt vna numero cum sit, contraria in se suscipiat; sed cum neutrũ conueniat accidentibus (vt notum est) nec potest eis conuenire eadem proprietas.

Ad arg. vero de propositione re- 60
spondetur hac distinctione. Propositio duplex est, vna vocalis, aut scripta, & mẽtalis alia; & de vocali, & scripta euidẽs est nõ recipere in se veritatẽ, aut falsitatem formalẽ, sed solũ est in eis veritas, tanquam in signo, quod est esse per solã denominationem

nem extrinseca, vnde licet transeāt de veritate in falsitatem, non per sui mutationem, quia non recipiunt hęc accidentia in se formaliter, sed solū per mutationem rei, vnde nec suscipiunt in se contraria. De mentali vero negari non potest, quod cōtineat in se veritatem, aut falsitatē formalē, cum formaliter repręsentet rem sicuti est, aut sicut nō est: nec etiā negari potest, quod in intellectu iudicāte sit veritas formaliter, sed adhuc non dicitur propositio mentalis, aut intellectus iudicans suscipere cōtraria, quia non est principale subiectū veritatis, aut falsitatis, sed medium, per quod recipiūtur in anima, & adhuc non habent tanquam mediū cōtraria suscipere ratione sui, aut virtute propria; & ex consequenti, nec habent simpliciter, sed virtute substantiæ, cuius accidētia sunt; & ideo substantia sola est, quæ tanquā præcipuum subiectum, propriaque virtute suscipit contraria, non accidentia.

61 Circa secundum, an proprietas hæc conueniat secundis substantiis, Caiet. cap. pręsenti, ait, hanc particulāvnā (nā numero) distinguendā esse, nam vel à parte subiecti ponitur, vel à parte prædicati; & à parte subiecti posita hunc sensum efficere, proprium est substantiæ, quæ est vna numero esse contrariorum susceptiuam, in quo euidēs est soli primæ substantiæ conuenire, quia sola est vna numero; si vero ponatur à parte prædicati, talis erit sensus: proprium est substantiæ, vt seruata vnitate numerica possit cōtraria suscipere, & sic intellecta proprietas, etiā est euidens conuenire secūdis substātiis, quia seruata vnitate numerica, quā habēt in primis: contraria suscipere possunt: vt homo seruata vnitate numerica, quā habet in Petro, potest suscipere calorem, & frigiditatē: Hoc etiā modo intelligitur proprietas hęc ab aliis expositoribus, vt Alberto Magno, Simplicio, & Villalpandeo, dicuntq; sic esse locutū Arist. vt hanc proprietatem communem esse omnibus substantiis efficeret.

Alii vero negāt posse secūdis substātiis accōmodari, vt Ammon. & Cant. in expositionibus huius capitis.

Sed nostra sententia est, hac distinctione respondendū esse. De hac proprietate substantiæ duobus modis loqui possumus. 62 Primo, in eo sensu, in quo locutus est Arist. Secūdo, sine vlla limitatione verborum. Et si primo modo loquendū est, solis primis substantiis cōuenit hæc proprietas; secūdis vero nullo modo. Probatur hoc contra Caie. r. Arist. asserit, maxime propriū esse substātię, vna numero cū sit, cōtraria suscipere posse; ergo proprietas hæc nō potest cōuenire substantiæ, nisi sit vna numero; sed secūda substātia, neque in se, neqs in prima substātia habet vnitatē numericā; ergo nullo modo ei cōuenit: Probatur minor. Secūda substātia in se cōsideratur, vt est abstracta à prima, sed, vt abstracta à prima non est vna numero, cū sit cōmunis omnib' primis substātiis; sed solū vna genere, aut specie; ergo non cōuenit ei hæc proprietas, sed, vt est cōtracta in prima, est quidē vna numero, nō tamen est secūda substantia, sed prima, quia homo vt est cōtractus ad Petrū, realiter, & formaliter est hic homo, sed hic homo formaliter est singularis hom, oergo formaliter prima substātia, & nullo modo secūda. Quare idē est dicere, quod secūdis substātiis cōueniat hæc proprietas, vt habent vnitatē numericam in primis, ac dicere, quod solis primis conueniat.

Secundo probatur ex definitione 63

secun-

secundarum substantiarum, quæ ita habet. *Secunda substantia sunt genera, & species, quibus prima substantia insunt.* Sed nō sunt genera, & species, vt sunt cō tractæ ad primā, vel vt in ea habent subsistentiam, sed in quantum considerantur ab eadē abstractæ: sub hac autem consideratione repugnat eis conuenire, cum non habeant vnitatem numericam; ergo secundis substantiis, vt sunt secundæ substantiæ, non potest accomodari hęc proprietas, vt ab Arist. assignata, sed idem fuit dicere, proprium esse substantię, vt vna numero cū sit, contraria possit suscipere, ac excludere ab hac proprietate secundas substantias.

Si vero accipiatur eadem proprietas secūdo modo sine vlla limitatione verborum, sed ita, vt dicamus maxime proprium esse substantiæ suscipere contraria; conuenit omni substātiæ eodem modo, atque proprietas substandi, sed analogicè, hoc est, per se primo, & ratione sui primæ; secundis vero non nisi cum dependentia, & attributione ad illam.

Circa tertium, an proprietas hæc conueniat omnibus primis substantiis, non conueniunt omnes, sed primus modus dicendi est, solis primis substantiis corporeis, & corruptibilibus conuenire, propter arg. à nobis factum in principio, ita Porphyrius, & Ammonius in explicatione huius proprietatis.

Secundus modus dicendi est com-
64 munis omnium aliorum Interpretū, quod omnibus primis substātiis conueniat, & ita tenēdū. Sed duo sunt breuiter notāda, vt intelligatur. Primum, quod Arist. nō loquitur de solis contrariis strictè acceptis, qualia sunt primę, & secūdæ qualitates, nā veritas, & falsitas nō sūt ita proprie cōtraria, de quib⁹ loquitur in textu, negās quod propositio dicatur eas suscipere, sed loquitur de cōtrariis, vniuersali⁹ Secundo notādū est, quod vt proprietas hęc cōueniat alicui substātiæ, nō est necessariū eā suscipere omnia cōtraria, sed sufficit aliqua posse suscipere secundū conuenientiā suæ naturæ. Vnde satis est, vt corpora Cęlestia sint susceptiua contrariorum, quod possint suscipere motus cōtrarios, vnū ab Oriente in Occidentē; alterū ab Occidente in Orientem. Aut motum augmenti, & decrementi circa lucē, quos cōstat suscipere Lunā à Sole. Sufficit etiam, quod Angeli possint suscipere veritatem, & falsitatem medio intellectu, & bonitatem, & malitiam moralem, media volūtate, & actibus eius, vt dicantur esse primas substantias susceptiuas contrariorum.

Ad arg. vero distinguendum est 65
antecedens, quia contraria duplicia sunt, propria quidē, vt primæ, & secūdæ qualitates, quæ ad corruptionem subiecti solent disponere; alia minus propria non respicientes corruptionem subiecti: & licet Angeli, & corpora cælestia non possint suscipere contraria illa, quia neque corrumpi possunt, susceptiua tamē sunt aliorum contrariorum, & hoc sufficit, vt proprietas hæc illis cōueniat, quia nō de solis primis cōtrariis intelligitur ab Arist. sed de his, vel aliis.

Ex his, quæ dicta sunt, sequitur hāc proprietatē vltimā substantiæ cōuenire primis substantiis quarto modo, quia omni primæ substātię, soli, & sēper cōuenit. Et ideo Arist. dixit, maximè propriū esse substantię, vt vna numero cū sit, contraria suscipere possit, vt significaret talias proprietas nō conuenire ei modo, sed accidentibus esse communes, hanc solis primis substantiis, cum quibus conuertitur.

CAPVT SEXTVM, continens prædicamentũ quantitatis.

TEX. ARISTOTELIS.

Quantum autem aliud quidem eſt diſcretum, aliud autem cõtinuum.

Breuis expoſitio textus.

1 Poſt ſubſtantiam ſtatim diſputat Ariſt. de quãtitate, quia inter accidentia corporea. Primum eſt proxime conſequens naturam eiuſdem ſubſtantiæ, & medium, quo illi inhærent. Et intentum eius eſt explicare naturam quantitatis. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima diuidit quantitatem tribus diuiſionibus, ex quibus colligit numerũ ſpecierum quantitatis. In ſecunda explicat ſingulas ſpecies. Et in tertia enumerat tres proprietates eiuſdem quantitatis.

Prima diuiſio quantitatis non aſsignatur expreſſe ab Ariſt. ſed pręſupponitur, & inſinuatur, nam eo ipſo, quod agit de quãtitate per ſe, pręſupponit diuiſionẽ eius in quantitatem per ſe, & per accidens, quantum per ſe eſt illud, quod à ſe habet partes extenſionis, vt linea, aut ſuperficies; quantum per accidens, quod non habet à ſe extenſionem, ſed ab alio extenditur, vt album dicitur quantum per accidens, quia albedo non habet à ſe partes extenſas, ſed eas accipit à ſuperficie illius corporis, in quo extenditur.

Secunda diuiſio eſt (licet tertio loco ponatur ab Ariſtotele) Quãtum aliud eſt continuum, aliud diſcretum. Continuum eſt, cuius partes copulantur termino communi, vt partes lineæ copulantur punctis. Diſcretum vero, cuius partes non copulantur termino communi, vt numerus diſcreta quantitas eſt, quia vnitates non coniunguntur aliquo termino, ſed ſeparatæ permanent.

Tertia diuiſio, quantum aliud habet poſitionem partium in continuo; aliud non habet talem poſitionem. Poſitio autem in continuo duplex eſt, vna quam habent partes quantitatis in ordine ad locum, ratione cuius dicitur aliquid ſedere, iacere, aut ſtare. Et hæc poſitio partium non pertinet ad hoc prædicamentum, ſed ad prædicamentum ſitus; alia eſt poſitio, quam habent partes, non in ordine ad locum, ſed inter ſe, ſecundum quam vna dicitur anterior, alia poſterior; vna dextra, alia ſiniſtra; vna ſurſum, alia deorſum, & hæc eſt propria huius prædicamenti, ſecundum quam intelligitur diuiſio, quæ ait, quibuſdam quantis conuenire, aliis non. Duæ ſunt enim conditiones neceſſariæ, vt quantum aliquod dicatur habere poſitionem in continuo. Prima, quod continuum ſit. Secunda, quod ſit permanens. Et defectu primæ conditionis nulla ſpecies quantitatis diſcretæ habet talẽ poſitionem. Defectu ſecundæ ex quãtitatibus continuis tempus non habet poſitionem, ſed reliquæ quatuor illam habent, vt linea, ſuperficies, corpus, & locus, quia habent vtramque conditionem. 2

Species quantitatis continuæ ſunt quinque, linea, ſuperficies, & corpus, tempus, & locus; ſpecies vero quantitatis diſcretę duę tantum, nẽpe numerus, & oratio. Sed probat de ſingulis, quod ſint ſpecies quãtitatis, vel ſi hoc 3

hoc notum sit de aliquibus. Probat saltem, quod sint quantitatę continuę, vel discretæ, & incipit à numero, de quo non probat esse quantitatem, quia per se est notum, sed quod sit quantitas discreta hac ratione. Quantitas discreta est, cuius partes nõ copulantur termino cõmuni, sed partes numeri, quæ sunt vnitates, nõ copulantur aliquo termino communi, sed separatæ manent; ergo numerus est quantitas discreta.

De oratione vero vtrumque probat, & esse quantitatem, & esse discretam, quia neutrum est per se manifestum. Probat quod sit quantitas hoc argum. Longum, & breue sunt passiones quantitatis, sed oratio mẽsuratur syllaba longa, & breui, (loquitur enim de sola vocali, quia hæc sola potest esse species quantitatis;) ergo est quantitas. Quod vero sit quantitas discreta, probat, sicut probauerat de numero, quia partes orationis quæ sunt syllabæ, non copulantur termino communi, sed separatę manẽt.

4 De cõtinuis etiam probat eodem modo, & primo de linea, superficie, & corpore, quod sint quantitates cõtinuæ (præsupposito tanquam manifesto, quod sint quantitates) hac ratione. Quantitas continua est, cuius partes copulantur termino communi, sed partes harum trium specierũ copulantur termino communi; ergo sunt quantitates continuæ. Minorem ita probat. Linea est longitudo sine latitudine, cuius partes copulantur punctis; superficies est longitudo, & latitudo sine profunditate, cuius partes copulantur lineis, & corpus est longitudo, latitudo, & profunditas, cuius partes copulantur superficiebus; ergo partes harum trium specierũ copulantur termino communi.

5 De tempore vero, & loco supponit tanquam manifestum, quod sint quanta, & probat, quod sint cõtinua, de tempore quidem hac ratione. Partes temporis, quæ sunt, præsens, pręteritum, & futurum, copulantur instanti, ratione cuius fiunt vnum tempus; ergo tempus est quantum continuum. De loco vero hoc modo. Locus, ita continet corpus locatum, vt aqua arborem, vt partibus eiusdem locati correspondeant partes loci, sed partes locati: cum sit corpus, copulantur termino communi; ergo etiam partes loci: & ita erit locus quantitas continua, sicut corpus locatum.

Prima proprietas quantitatis est non habere contrarium, vt bicubitum, aut tricubitum, quæ sunt quantitates, nullum habẽt contrarium: & hæc proprietas communis est quantitati cum substantia, vt cap. præcedenti docuit Aristoteles.

Secunda proprietas est non suscipere gradus intensionis, aut remissionis, aut quod aliis verbis dicitur, non suscipere magis, & minus, sicut suscipit calor, quem dicimus esse intensum secundum duos, aut tres gradus: non est enim vnũ tẽpus magis tẽpus, quam aliud, quia nec habet plures gradus perfectionis, & sic de cętéris speciebus quãtitatis. Hęc etiã est cõmunis proprietas quãtitatis cũ substãtia, & aliis, & ideo nõ cõuenit quarto modo quantitati sicut nec prima.

Tertia proprietas quantitatis est, quod secundũ eam res dicãtur æquales, & inęquales, vt duo corpora, quę vere sunt substantia, si habeãt eandẽ longitudinẽ, dicuntur ęqualia, sed ratione quãtitatis, quia lõgitudo quantitas est: & hæc proprietas conuenit quarto modo quantitati, quia conuenit omnibus speciebus eius, solis, & semper.

QVAESTIO I.

In quo nam sit ponenda essentialis ratio quantitatis.

6 PRima opinio ponit rationem essentialem quātitatis in mensura, hoc est, in eo, quod quælibet quātitas sit mensurabilis per alteram, vel saltem suis partibus mēsuretur, atque etiam sit aliarum rerum mensura. Et potest probari testimonio Aristot. qui 4. lib. Physicorū agens de tēpore, quod est vna species quātitatis, illud definit dicens, esse numerum, seu mensuram motus secundum prius, & posterius.

Probatur etiam ratione, quia species quantitatis debent distingui per rationes essentiales, sed quædā sunt, quæ non possunt distingui, nisi per rationem mensuræ; ergo hæc erit ratio essentialis quantitatis. Probatur minor. In loco, & superficie, quas nō distingues, nisi ex eo, quod superficies est mensura intrinseca corporis continentis, in quo est, vt aeris, aut aquæ; & extrinseca corporis contēti, hoc enim modo considerata, habet rationem loci. Hæc sententia attribuitur D. Thom. opusc. 53. de natura loci in fine.

Secunda opinio est Scoti in prædicamentis, quęst 17. & 5. Met. quæst. 9. vbi essentiam quantitatis asserit esse diuisibilitatem in proprias partes integrātes: ita etiā Anto. Andr. 5. Me. quæst. 10. Capreo. in 2. d. 3. q. 1. Sonci. 5. Meta. q. 12. Iauel. q. 10. & eandem tenere videtur D. Th. lect. 15. eiusdē lib. & in 1. d. 19. q. 1. art. 1. ad 1. Probat eam Scot. testimonio Arist. & ratione. Aris. enim 5. lib. Meta. cap. 13. definit quantum, quod sit diuisibile in ea, quæ insunt, hoc est, in proprias partes integrantes, ex quibus componitur: sed definitio illa explicat essentiam quantitatis; ergo hæc erit ratio diuisibilitatis.

Ratione vero, quia omnes distingunt species quantitatis per diuisibilitatem dicentes diuisibile secundum vnam dimensionem longitudinis esse lineam; secundum duas dimensiones longitudinis, & latitudinis superficiem; & secūdum tres dimensiones longitudinis, latitudinis, & profunditatis corpus; sicque de cæteris secundum proprias rationes diuisibilitatis, sed distinctio specifica debet esse essentialis; ergo distinguntur essentialiter, per diuisibilitatē, quare hæc erit ratio essentialis quantitatis. 7

Tertia opinio negat essentiā quantitatis esse mensuram, aut diuisibilitatem, sed eam ponit in extensione partium, quæ est vnam partem esse extra aliam. Ita Duran. in 1. d. 34. q. 1. num. 26. Nimphus. 5. Meta. quęs. 9. Sotus, & Toletus, quæst. 1. huius prædicamenti, Canterus in expositione textus, Fonseca 5. Meta. cap. 13. quæst. 1. sect. 3. Et hæc est probabilior sententia.

Sed non eodem modo explicatur ab omnibus. Pro eius tamen intelligentia notanda est prima distinctio quantitatis, quam tradit D. Tho. 1. p. quæst. 42. artic. 1. ad 2. accepta ex D. August. 6. lib. de Trinitate, ca. 8. circa medium. Quantitas alia est molis, alia virtutis; quantitas molis est, quæ in substantia corporea inhærēs partes eius sic facit extensas, vt molem, aut magnitudinem eis tribuat. Quantitas virtutis est perfectio essētialis cuiuscunque rei, secundū quam magna dicitur, vel parua; id est in maiori, vel minori gradu perfectionis constituta; vt Angelus dicitur maior homine, & homo maior leone, quia essentialiter perfectior. Hæc autem quātitas virtutis, seu perfectionis ad 8

omnia

omnia prædicamenta pertinet, ideo non agimus modo de illa, sed solum de quantitate molis, quæ constituit hoc prædicamentum. Et eam definit Arist. 5. lib. Meta. cap. 13. his verbis. *Quantum est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque, aut singulum, vnũ quid, aut quod quid aptum est esse.*

9 Sic autem explicanda est definitio, vt diuisibile appelletur quantum ad differentiam punctorum, & aliorum indiuisibilium, & in ea, quæ insunt diuisibile dicitur, id est in partes integrantes, ex quibus componitur, quæ ideo formaliter ei insunt, & non solum virtualiter, sicut elementa dicuntur esse in mixto, ex eo solũ, quod virtutes eorum, vt calor, frigiditas, humiditas, & siccitas in mixtis sunt. non tamen elementa ipsa secũdum formas substantiales, & ideo non dicuntur esse in eis formaliter. Quorum vtrumque, si duas partes habeat, vel certe duas medietates, in quas diuidi solet quodlibet continuum, vel vnumquodque, si plures, sic autem in eas diuiditur, vt potest diuisionem, quælibet possit separata ab eo existere per se. Gratia exempli, lignum vnius palmi diuisibile est in duas medietates, ita vt quælibet earum facta diuisione existat iam per se, & indepẽdenter à toto, in quo distinguitur continuum à toto Physico, quod componitur ex materia, & forma, tanquam ex partibus, & à toto Metaph. quod cõponitur ex genere, & differentia, ita tamen, vt non possit diuidi in has partes potentes per se separatas existere naturaliter, quia nec forma materialis sine materia, nec materia sine forma naturaliter esse potest. De partibus igitur integrantibus intelligitur definitio, dũ dicitur, continuũ esse diuisibile in ea, quæ insunt.

Secundo notandũ est, partes integrãtes esse in duplici differẽtia, quędam sunt substãtiales, aut entitatiuę, quæ potius dicũtur partes entitatis, quã extensionis, & has dicũt plures habere ex se substantiã, & accidẽtia corporea, & nõ recipere eas à quantitate. Alię sunt partes molis, aut magnitudinis, quæ vocãtur partes extẽsionis, quia ex propria natura sunt occupatiuæ loci, & sicut quęlibet est distincta ab alia, ita cuilibet debetur distincta pars loci, ita vt nõ possint plures occupare eandẽ partẽ loci, nec in ea esse simul cũ alio corpore, aut parte eius. Gratia exẽpli, duæ medietates digiti sunt diuersæ partes extẽsionis, quia quælibet nata est occupare distinctã partẽ loci: ita vt nec possit naturaliter, occupare simul eandẽ partẽ loci cũ alia, nec etiã cũ alio corpore, aut parte eius, & hãc extẽsionẽ partiũ vocamus molẽ, vel magnitudinẽ, quã sola quantitas habet, & eã tribuit substãtiæ, ac cæteris accidẽtib' corporeis, & in hac extensione molis dicimus cõsistere essentiã quãtitatis. Quę aliis verbis explicari solet; nẽpe extensionẽ quãtitatis esse habere partẽ extra partẽ, vel vnam partẽ extra aliã, nõ secundũ entitatẽ, nã hoc modo etiam substãtia, & cætera accidẽtia habent partẽ extra partẽ, sed secundum molem: ita vt cuilibet debeatur distincta pars loci, quam nata est occupare. Partes vero integrantes substantiæ, & aliorum accidentium, (quas entitatiuas vocamus) non sunt loci occupatiuæ, sed omnes possunt in eadem parte loci esse, imo in eodem loco indiuisibili.

Tertio notandũ est, quod ab hac extẽsione partium secundum molẽ, 11 quæ est essentia quãtitatis, procedũt

Q 4 pro-

propriæ passiones eiusdem, quarum prima est diuisibilitas in easdem partes extensionis, quæ aptitudo, vel potentia, vt diuidatur vocari potest. Nã statim ac intelligimus quantitatem habere partem extra partem, in quo consistit extensio ei essentialis, consequenter concipimus esse diuisibilẽ in easdem partes.

Secunda proprietas est mensura, hoc est, quod quantitas ipsa sit mensurabilis per aliam, vel per proprias partes.

Tertia, finitam esse, vel infinitam.

Quarta, quod sit fundamentum æqualitatis, & inæqualitatis.

Quinta est extensio earundẽ partium in ordine ad locum, quæ nõ est aliud, quam eam sic replere locum, vt singulis eius partibus, singulæ etiam, atque distinctæ partes loci correspondeant. Quæ extensio sic est separanda ab extensione essentiali, à qua procedit, vt intelligamus aliud esse, quod partes sint extensæ inter
12 sese; aliud, quod sint extensæ in ordine ad locum: esse extensas inter sese, est habere distinctam magnitudinem, & molem, quam à posteriori explicamus per id, quod est esse occupatiuas distinctæ partis loci; partes vero esse extensas in ordine ad locum, est occupare, aut replere distinctas partes loci, quæ longe diuersa sunt. Nam etiam si quantitas non occupet locum, nec in eo extendantur partes eius, habebunt tamen distinctam molem, & eius ratione erũt distinctæ partes loci occupatiuę, licet eum actu nõ occupent. Distinctio vtriusque extensionis fit manifesta in corpore Christi existentis in Eucharistia: cuius quantitas habet partes extensas inter sese, & occupatiuas distinctarum partium loci, sed non habet extensionem in ordine ad locũ, quia nec totum ipsum corpus, nec partes eius occupant locum, sed modum habent essendi indiuisibilem in ordine ad locum. & ideo totum corpus est sub tota Hostia, & totũ etiam sub qualibet minima parte eiusdem: 13
vnde habet extensionem essentialẽ, in qua dicimus consistere essentiam quãtitatis, sed non habet aliam extẽsionem in ordine ad locum, quam dicimus esse propriã passionem eiusdẽ quantitatis, sed per miraculum est essentia sine propria passione. Vltima proprietas est, quod vna quantitas non possit se penetrare cum alia in eodem loco, se autem penetrare non est aliud, quam occupare eundem locum, vel eandem partem eius: ita vt si Petrus, & Ioannes essent in eodem loco, dicerentur se penetrare, sed penetratio corporum nõ est naturaliter possibilis, itaque vno verbo possumus explicare hanc proprietatem si eam appellemus impenetrabilitatem formalem.

His explicatis, duobus modis intelligitur, & explicatur essentia quãtitatis ab his, qui dicũt in extẽsione partium positam esse, nam moderni quidam dicunt in eo consistere, quod quantitas sit radix impenetrabilitatis modo explicatæ; cæteri vero omnes citati in eo, quod est quantitatẽ habere partem extra partem. 14

Nos vero vtrumque horũ pro eodem reputamus, & solo nomine differre censemus, nam cum extensio partium sit radix impenetrabilitatis, sicut aliarum passionum, idem est dicere essentiam quantitatis consistere in extensione partiũ, atque in eo, quod quantitas sit radix impenetrabilitatis. Sed clarius explicari dicimus extẽsionẽ, per id quod est habere vnam partẽ extra aliam secundũ molem, aut magnitudinẽ occupatiuam

uam

nam diuersæ partis loci iam à nobis declaratam.

Conclusio igitur nostræ sentẽtiæ, & cõmunis est, quod essentia quãtitatis non consistat in diuisibilitate, aut mensura, sed in extensione partiũ. Probatur hoc argumen. ex doctrina tradita desumpto. Essentia rei in eo debet consistere, quod primo de illa concipimus, non in aliis, quæ ex eo consequi intelligimus: sed primum, quod concipimus de quantitate est extensio partium, ex qua intelligimus sequi diuisibilitatem, & mensuram; ergo extensio erit essentia quãtitatis, potius quam diuisibilitas, aut mensura. Minorem probo, quia primum est habere partes, quam esse diuisibile in eas, aut per eas mensurabile; ergo prius est habere partes extensas, quam esse diuisibile in partes extensas, aut per eas mensurabile, & ex illo secuntur hæc, & ideo illud erit essentia quantitates, diuisibilitas vero, & mensura propriæ passiones eius.

Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione respondeo, quod dũ dixit tempus esse numerum motus, per numerum non intellexit mensuram, sed discretionem, aut distinctionem partium motus secundum prius & posterius: hanc enim proprie significat numerus, vt in nostris Commentariis super quartum librũ physicorum expositum reperitur.

Ad argumentum eiusdem opinionis concedenda est maior, sed minor neganda: quia si locus species est distincta à superficie, non potest distingui per solam rationem mẽsuræ, sed prius debet distingui per extensionem, ratione cuius conuenit ei mensura.

Ad testimoniũ Aristotelis pro sententia Scoti concedimus, Aristotelẽ definisse quantitatem per diuisibilitatem, sed neganda est minor, quod definitio sit essentialis, sed descriptiua potius censenda est, quia datur per propriam passionem diuisibilitatis, Aristoteles autem per passionem voluit describere quantitatem, quia notior nobis est diuisibilitas, quam extensio partium: & ita per illam fit nobis extensio manifesta. Vel secundo respondemus diuisibilitatem duobus modis sumi posse. Primo pro formali aptitudine ad diuisionem, alio pro radice eius, quam possumus appellare diuisibilitatem radicalem, & est idem prorsus cum extẽsione partium, à qua diximus procedere diuisibilitatem formalem tanquam ab essentia. Hoc supposito cõcedere possumus eandem minorem argumen. quod definitio sit essentialis, sed per diuisibilitatem in ea positam non intelligitur formalis, sed radicalis, quæ idem est cum extensione. Quare idẽ est etiam per diuisibilitatem sic sumptam definitam esse quantitatem, ac per extensionem in qua potius consistit essentia quantitatis, quam in diuisibilitate formali.

Ad secundũ concedimus, per diuisibilitatẽ distingui à multis species quantitatis tanquam per propriam passionem nobis notiorem, ex qua cognoscimus distinctionem essentialem, quam habent per extensionem. Vel secundo dicimus distinguere eas per diuisibilitatem radicaliter sumptam, quæ idem est cum extensione, & tunc distinctio est essentialis.

QVAESTIO II.

Vtrum linea superficies, & corpus sint tres species distinctæ quantitatis continuæ.

VT ratio harum specierum intelligatur, notandum est ex D. Thom.opusc.48.tracta.3.cap.3. quod licet punctum à linea non separetur realiter, nec linea à superficie,nec superficies à corpore,per intellectum tamen apprehendere possumus punctum,quod omnino est indiuisibile realiter separatum à linea, & fingere quod per planũ ducatur, & tunc ex ductu eius remanebit vestigium longum, sed nec latum, nec profundum; quod vestigium,si versus latera extendatur, relinquetur aliud,non solum longum, sed etiam latum;& tandem si hoc eleuetur,aut deprimatur,relinquetur tertiũ aliud vestigium longum,latum, atque profundum,hoc est habens grositiẽ. Primum ergo vestigium est cõtinuum, & diuisibile secundum longitudinẽ & appellatur linea, & cum sit vestigium relictum ex ductu puncti, cõtinuatur punctis: continuari vero est, quaslibet duas partes eius copulari puncto indiuisibili,&ita effici vnum continuum. Vestigium secũdum est longum,& latum, sed caret profunditate,quia non habet grositiem (vt sic loquamur) & ideo est diuisibile secundum longitudinem,& latitudinẽ;sed caret profunditate,& ideoest indiuisibile secundum profunditatẽ, & cum sit vestigium relictũ ex extensione lineæ, continuatur lineis, & appellatur superficies. Tertium vestigium est longum,latum,& profundum,&cum sit relictum ex eleuatione,autdepressione superficiei,partes eius continuantur superficiebus, & est diuisibile secundum longitudinem,latitudinem,& profunditatẽ, quæ appellantur dimensiones quantitatis, quia quantitatem continuam his tribus modis quasi dimetiri possumus, hoc est secundum longitudinem,latitudinem,& profunditatem: & quia non sunt plures dimensiones, corpus dicitur diuisibile secundum omnem dimensionem.

20 De his ergo tribus,linea, superficie, & corpore,duo possent disputari. Primum, an distinguantur realiter,aut ex natura rei,possintque separari realiter,sed quæstio hæc physiosophica est, & ideo non pertinet ad propositum nostrum. Sed nunc supponendum est tanquam communis opinio,quod distinguntur realiter,aut ex natura rei, sine dependentia ab intellectu,& quod naturaliter saltem nullum eorum potest separari realiter ab aliis. Secundum, quod potest disputari est,an distinguantur specie, & ideo sint species distinctæ quantitatis continuæ, & hoc quærit titulus quæstionis.

Circa quam est prima opinio Duran.in 2.d. 2. quæst. 4. asserentis,lineam, & superficiem non esse veras species quantitatis, sed solum negationes quasdam dimensionum, vt lineam negationem latitudinis,superficiem negationem profunditatis.

Probat hoc argumen.quia differẽtia constituens,atque distinguens speciem,debet esse positiua, cum se habeat tanquam forma;sed linea,& superficies non habent differentiam positiuam; per quam constituantur, & distinguantur; ergo non sunt veræ species quantitatis.Probatur minor, quia solum distinguitur linea à superficie, quia caret latitudine, & superficies à corpore, quia caret profunditate,ergo solum sunt negationes quædam latitudinis,& profunditatis,& non veræ species.

21 Secunda opinio tenet lineam, & superficiem esse entitates positiuas, & non solas negationes, sed non distingui specie.Probat hac ratione.Si linea,

linea, & superficies distinguerentur specie inter sese, & à corpore, maxime per longitudinem, & latitudinem, sed per has non; ergo nullo modo. Probatur minor, quia superficies includit longitudinem, & latitudinē; ergo non distinguitur ab ea linea per longitudinem. Deinde corpus includit longitudinem, latitudinem, & profunditatem, ergo non distinguuntur ab eo linea, & superficies, per longitudinem, & latitudinem.

Tertia sententia est communis, & vera, quod linea, superficies, & corpus sint veræ species quantitatis cōtinuæ, atque distinctæ. Hæc est expressa apud Aristotelem, non solum capite præsenti, sed 5. Meta. cap. 13. vbi singulas has species suis descriptionibus explicat, & omnes eius interpretes in Commentariis vtriusq; loci eam sequuntur.

Sed ratione probatur primo, quod sint veræ species quantitatis; quia extensio partium intrinseca ratio quantitatis est, & diuisibilitas in partes propria passio eius; sed vtraq; ratio conuenit formaliter lineæ, & superficiei; illi quidem, secundum longitudinem, huic vero secundum latitudinem, & corpori secūdum profunditatem, secundum quas dimensiones extendūtur partes eorum; ergo sunt veræ species quantitatis.

22 Probatur deinde, quod sint species distinctæ, primo, quia multa demonstrantur in mathematicis de his speciebus, tanquā de distinctis, Geometra enim agit de sola linea tanquā de proprio obiecto, nihil considerās de latitudine, aut superficie, & perspectiuus de linea visuali, ergo distincta species est à superficie, & corpore

Secundo, quia rationes formales diuersæ distingunt diuersas species, sed longitudo, quam dicit linea est diuersa ratio formalis à latitudine, quā dicit superficies, & à profunditate, quā dicit corpus, vt ex se patet; ergo distinguitur specie ab eis, & idē potest probari de superficie, & corpore.

Sed tota difficultas distinguendi has species in eo consistit, quod vidētur posteriores includere priores, vt corpus superficiem, & lineam, & superficies lineā. Vt ergo fiat manifestum hanc inclusionem non tollere differentiam specificam, notandū est, primo, lineam, & superficiem duobus modis sumi posse: primo, vt sunt indiuisibiles, linea quidem secundum latitudinem, & superficies secundum profunditatem, & hoc modo nō sunt species quantitatis, sicut punctum nō est species quantitatis, sed terminatiuum, & continuatiuum partium lineæ. Probatur vtrunque, quia quantitas essentialiter est diuisibilis; ergo linea, & superficies, vt sunt indiuisibiles, nō possunt esse species quātitatis; sed sunt terminatiuæ, & cōtinuatiuę alterius speciei; linea cōtinuatiua partiū superficiei, & superficies cōtinuatiua partiū corporis. Secūdo modo accipiūtur, vt diuisibiles sunt secundū proprias dimēsiones; linea secūdum longitudinē, & superficies secundū latitudinem, & habēt sua indiuisibilia, quibus partes eorū cōtinuātur, & termināturs; linea terminatur, & cōtinuatur pūctis: superficies vero continuatur lineis, vt indiuisibilibus secundū latitudinem. Et hoc modo sunt species quantitatis distinctæ, & pertinēt per se, & directe ad prędicamentum, sed secundū primā consideratione solum pertinēt reductiue ad speciē illā, cuius partes copulāt, vt linea ad speciē superficiei, & hæc ad speciē corporis. Sed dū dicimus lineā esse indiuisibilem secundū latitudinē, & superficiē secūdū profūditatē,

per

per indiuiſibilitatem non debemus intelligere puram negationem dimẽſionis, ſed modum poſitiuum, qui per negationem indiuiſibilitatis explicatur, ſicut per punctum omnino indiuiſibile non intelligimus puram negationem, ſed modum poſitiuum quo copulantur partes lineæ. Ratio huius eſt, quia officiũ copulandi partes reale eſt, & poſitiuum, ergo non poteſt à pura negatione fieri, ſed ab entitate poſitiua.

Secundo, notandum eſt ex doctrina D. Thom. vbi ſupra, ſic ſe habere has duas ſpecies, ſuperficiem, & corpus, vt qualibet dicat vnam tantum dimenſionem de formali, nempe vltimam; aliam vero, vel alias de materiali, & quaſi pra ſuppoſitiuè, vt ſuperficies de formali ſolum dicit latitudinem, de materiali vero longitudinem, & corpus profunditatem de formali, longitudinem vero, & latitudinem, quaſi de materiali: & ratio huius eſt, quia cum profunditas ſit dimenſio continua copulari debent partes eius indiuiſibilibus ſecundum profunditatem, & tales ſunt ſuperficies, quæ cum habeant dimenſionem latitudinis, neceſſe eſt eam habere corpus: & quia ſuperficies copulari debet indiuiſibilibus ſecundum latitudinem, quæ ſunt lineæ habentes longitudinem, ideo neceſſe eſt ſuperficiem habere longitudinem, ſed ex hoc fit manifeſtum, quod eas non habeat formaliter, ſed ſolum materialiter, & quaſi per accidens, quia propria indiuiſibilia, quæ per ſe includunt, ſimul ſunt diuiſibilia ſecũdum eaſdem dimenſiones. Vnde quia indiuiſibilia lineæ, quæ ſunt puncta, non ſunt diuiſibilia ſecundum aliam dimenſionem, nec linea de materiali, aut per accidens vllam aliam dimen-
8 ſionẽ prçter longitudinem importat.

Vltimo notandum eſt, genus, & differentiam ita eſſe accipienda in his ſpeciebus, vt definitiones earum poſsimus deſignare, quod commune, & proximum genus earũ ſit quãtitas continua, ſub qua collocantur, differentia vero accipienda eſt in ordine ad proprias dimenſiones ſingularũ, & ita definitio lineæ talis erit. Linea eſt quantitas continua extenſa ſecundum dimenſionem formalẽ longitudinis, ſuperficies eſt quantitas continua extenſa ſecundum dimẽſionem formalem latitudinis, corpus vero quantitas continua extenſa ſecundum dimenſionem formalẽ profunditatis. Nec enim ponuntur longitudo in definitione ſuperficiei, nec latitudo in definitione corporis, quia licet has etiam dimenſiones neceſſario includant, non tamen formaliter, ſed ſolum materialiter, imo nec per ſe, ſed per accidens: quod hac ratione probatur. Vna ſpecies nec componitur ex altera formaliter, nec in ea includi poteſt: ſed linea ſuperficies, & corpus ſunt ſpecies diuerſæ quantitatis; ergo neutra poteſt aliã, aut alias includere formaliter.

Ex tota hac doctrina intelligitur, quonam modo diſtinguãtur linea, ſuperficies, & corpus, non quidem, vt nonnulli opinantur per negationem alicuius dimenſionis, vt linea à ſuperficie per negationem latitudinis, & ſuperficies à corpore per negationẽ profunditatis, ſed diſtinguntur per poſitiuam extenſionem ſecundum dimenſionem propriam, ita vt linea diſtinguatur à ſuperficie per poſitiuam extenſionem partium ſecundum lõgitudinem, & ſuperficies à corpore per poſitiuam extenſionem latitudinis, & corpus ab vtraque per poſitiuam extenſionem ſecundum dimenſionem profunditatis.

Si

Si autẽ dicatur Aristotelem 5. Meta. c. 13. alio modo has species definisse, nempe lineam esse magnitudinẽ continuam ad vnum, hoc est secundum vnam dimensionem longitudinis. Superficiem ad duo, idest secundum duas dimensiones longitudinis, & latitudinis. Et corpus ad tria, idest secundum tres dimensiones longitudinis, latitudinis, & profunditatis. Respondeo ita definisse, sed difinitiones istę non sunt distinctæ à nostris, sed eędem cum eis, & differre videntur, quia Aristoteles non solum formales dimensiones posuit, per quas constituuntur, ac distinguntur, sed etiam materiales, in quibus superficies, & corpus conueniunt. Nos vero solum per formales definimus eas, non curantes de materialibus, quas præsupponimus necessario includere.

26 Ad argumen. primæ opinionis neganda est minor, quod solum per negationem alicuius dimẽsionis distinguantur linea, & superficies. Non enim distinguntur, nisi per positiuã extensionis secundum propriam extensionem, quamuis vna dicat negationem dimensionis, quam includit altera, quod commune est omnibus speciebus cuiuscunque generis, nam homo eo ipso, quod est rationalis, dicit negationem cuiusque speciei irrationalis.

Ad argumentum secundæ opinionis concessa maiori neganda est minor, quod non distinguantur linea, & superficies per longitudinem, & latitudinem, quia licet superficies includat longitudinem, non tamen formaliter sicut linea, sed materialiter tantum; & licet corpus includat profunditatem, non formaliter, sed materialiter; & cum distinctio debeat esse per aliquid formale, distinguntur istę species per singulas dimensiones, quas includunt formaliter, & quæ non includuntur formaliter ab aliis, vt expositum est. Et si aliquis dicere vellet, superficiem dicere longitudinem aliam distinctam à longitudine lineæ, & corpus aliam longitudinem distinctam à longitudine lineæ, & superficiei, & aliam latitudinem distinctam à latitudine superficiei, & ita distingui à superficie, & linea, non solum per vnam dimensionem formalem, sed per tres etiã formales, & sibi proprias, & superficiẽ à linea, & corpore per duas formales, & sibi proprias longitudinis, & latitudinis. Quod manifestũ fieret, si istę species saltem per potentiam Dei absolutam separarentur realiter: tunc enim corpus haberet trinã dimensionem, essetque longum, latũ, & profundum, & superficies longa, & lata, linea vero solum longa. Respondetur, hunc modum distinguendi has species, per solam imaginationem ex cogitari posse, sed secundum rationem implicare contradictionẽ. Probatur, quia ex eo sequeretur corpus habere tres longitudines distinctas, & distinctas solo numero, & eas includere formaliter; & eodem modo duas latitudines, imo, & triplicata puncta, quibus continuantur diuersæ longitudines, & vtrumque est impossibile. Primum quidem, quia longitudines omnes sunt eiusdem 27 speciei, cum habeant eundem modũ extensionis partium, eundem modũ continuationis per puncta, & eundẽ effectum formalem in subiecto, repugnat autem, quod aliquid includat formaliter, & essentialiter tria prædicata eiusdem speciei. Probatur secundum esse impossibile, quia repugnat multa accidentia pure absoluta, & eiusdem speciei, qualia sunt dimẽsiones,

ſiones, ſimul eſſe in eodem ſubiecto, à quo aliquo modo accipiunt indiuiduationem. Hoc autem ſequeretur, ſi ſuperficies, & corpus tot haberent longitudines, & latitudines, quas omnes tribuerent ſubiecto, in quo inhærerent.

Quod vero dicitur has ſpecies poſſe realiter ſeparari per potentiã Dei abſolutam, falſum eſt, quia manifeſtam contradictionem implicat. Quod ſic probo. Si corpus eſſet ſeparatum à ſuperficie, eſſet quantitas continua diuiſibilis ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem; ergo longitudo eius continuaretur punctis, & ideo eſſet linea, quia linea nihil aliud eſt, niſi longitudo continuata punctis, latitudo etiam eius continuaretur lineis, & ideo eſſet ſuperficies, quare non eſſet ſeparatum à linea, & ſuperficie, vt ſupponitur: implicat ergo contradictionem ſeparari, quod poteſt eodem modo probari de ſuperficie, vt intelligenti patet.

28 Ratio autem fundamentalis propter quam repugnat ſeparari vllo modo has ſpecies eſt, quia non eſt dabilis, imo nec intelligibilis ſubſtantia, cui quantitas inhærere poſsit, niſi corporea, quæ ex ſua natura, & eſſentia non poteſt ſuſcipere quantitatem, niſi trinæ dimenſionis, nempe longitudinis, latitudinis, & profunditatis; quare nec poteſt dari quantitas, quæ illas omnes non habeat.

QVAESTIO III.

Vtrum tempus ſit uera ſpecies quantitatis continuæ.

Occaſionem dedit Ariſtoteles ipſe huic quæſtioni, nam capite præſenti tempus enumerauit inter ſpecies quantitatis continuæ. Sed 5. Metaphy. cap. 13. idem tempus cum motu docuit eſſe quantum per accidens, ita vt à mobili, & ſpatio, ſeu alia forma, circa quam verſatur motus continuationem, & extenſionem accipiat: ſicut albedo eam accipit à corpore, cui inhęret. Ideo diuerſæ ſunt opiniones.

Prima tenet, tempus non eſſe ſpeciem quantitatis, nec habere extenſionem per ſe, ſed per accidens, ſicut motum, ita pater Franciſcus Suarius tomo 2. ſuæ Meta. diſpu. 40. lectione 9. num. 8. & cum eo multi recentiores. Habetque hæc ſententia, præter teſtimonium Ariſtotelis plura argu. ſed tria hæc ſunt potiſsima, & difficilia. Primum, ſpecies quantitatis debent eſſe entia realia, quia quantitas eſt prædicamentum reale. Sed tempus non eſt ens reale: ergo non eſt ſpecies quantitatis. Probatur minor, nam ens reale, quod eſt totum, debet habere partes reales, ſed tempus cum ſit totum comprehendens ſub ſe præteritum tempus, præſens, & futurum, non habet partes reales; ergo non eſt ens reale. Probo iterum minorem, quia reale eſt illud, quod eſt in rerum natura, ſed nulla pars temporis eſt in rerũ natura, nam tempus præteritum iam non eſt, futurum nõdum eſt, pręſens vero ſolum poteſt eſſe inſtans, ſeu momentum indiuiſibile, quia, cum tempus ſit ſucceſsiuũ, nullam partem poteſt habere pręſentem, præter indiuiſibile, ergo nullã habebit præſentem, & ideo nec realiter exiſtentem.

Secundo probatur, quia tempus, vt definit Ariſtoteles 4. lib. Phyſicorũ cap. 11. textu 100. eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius: ſed nõ eſt numerus diſcretus, qui ſit ſpecies quantitatis diſcretæ, cum verè ſit 29

con-

continuum, nec habet aliam extensionem distinctam ab extensione motus, cum quo identificatur realiter; ergo sicut motus non est quantus per se, sed per accidens, sic etiam tẽpus. Probatur minor, quia tẽpus non est aliud quam duratio motus; ergo non potest habere aliam extensionẽ partiũ distinctam ab extensione partium motus, de quo Aristoteles affirmat, & omnes ferè expositores eius, quod sit quantus per accidens.

Tertio, impossibile est, quod species alicuius generis pertineat ad aliquod prædicamentũ, quin genus eius ac ceteræ species ad idẽ prædicamẽtum substantiæ, necesse est animal in eodẽ prędicamẽto collocari vt si homo pertinet ad prędicamẽtũ substãtiæ; sed duratio est gen' ad durationẽ Angelorũ, quæ vocatur æuũ, ad durationem substantiæ corporeæ, & ad durationem motus, quę vocatur tempus; ergo omnes collocãtur in eodẽ prædicamento; sed durationes substantiarum non collocantur in hoc prædicamento, cũ sint indiuisibiles nullam habentes extẽsionem, ergo nec poterit in ẜeo collocari tempus.

30 Secunda opinio distinguit duplicẽ considerationem temporis, & ait, si tempus consideretur sub ratione extensionis partiũ, & diuisibilitatis in eas, non est quantũ per se, sed per accidens: vnde nec est species quantitatis. Si vero consideretur sub ratione mensuræ, hoc est, in quantum est mẽsura motus, sic est quãtum per se, & species quantitatis continuæ. Aristoteles vero loquitur d̃ eo 5. Meta. sub prima consideratione, & propterea ipsum connumerat inter quanta per accidens, sed cap. præsenti sub secunda, & ideo dicit esse speciem per se quãtitatis continuæ. Hanc sent entiã videntur sub hac distinctione temporis ex cogitasse antiqui interpretes Aristotelis, vt commentator, D. Thom. & alii ad concilianda diuersa loca Aristotelis citata, & eos sequitur Soncinas 5. Meta. q. 8.

Tertia opinio affirmat, tẽpus esse speciem quantitatis per se distinctã à cæteris, non solum in ratione mensuræ, sed extensionis. Sic Fonseca 5. Metã. cap. 13. q. 10. Toletus q. 2. huius capitis, & alii interpretes Aristot. & Aristoteles ipse cap. præsenti, & hæc videtur nobis probabilior, & tenenda. Probatur hac potissimũ ratione insinuata à D. Th. opus. 42. cap. 2. Essentialis ratio quantitatis est extẽsio partiũ, sed tẽpus habet distinctã extensionem partiũ à motu; ergo nõ accipit extensionem ab eo, sed habet per se. Probatur minor, nam fieri potest, vt motus habeat paruam extensionẽ, & tempus magnam; & ex opposito tempus paruam, & motus magnam, ergo sunt distinctæ extẽsiones, & vna non accipitur ab alia. Antecedens probo, quia motus factus per idem met spatium eiusdem longitudinis nõ habet maiorem extensionẽ, siue sit tardus, siue velox, & tamen extensior est duratio eius. Nam si velox sit, durabit per dimidiam horã; si vero tardus per integram: ergo habet maiorem extensionem, atque distinctam à motu.

Respõdẽt huic arg. moderni, quod si duratio tardioris mot' cõparetur ad tẽpus extrinsecũ, quod est duratio motus primi mobilis, vel ad tempus imaginariũ, maior dicetur; si vero ad durationẽ intrinsecã eiusdẽ mot', non erit maior, vel extẽsior, quã motus ipse, sed potius in motu velociori quasi cõprimũtur partes ei', sicut cõprimũtur partes mot' ratione velocitatis: vnde nõ sequitur durationẽ intrinsecã habere distinctã extẽsionẽ a suo 31

motu,

moto, quem ſequitur, licet diſtinctã habeat extenſionem ab eo duratio extrinſeca primi mobilis, quæ etiam non erit diſtincta à ſuo illo motu primi mobilis, quem ſequitur, vt ita verum ſemper ſit nullam durationem habere extẽſionem diſtinctam à ſuo motu, ſed eam, quam habet ab eo accipere.

Contra hanc tamen ſolutionem ſic arguo. Non ſolum duratio extrinſeca cęleſtis motus maiorem habet extenſionem, quam motus ille velox, ſed etiam duratio propria eius; ergo ſolutio eſt falſa. Probatur antecedēs, quia duratio propria æquiualet horæ, & ei coexiſtit coexiſtentia formali, quia vtraque duratio eſt formaliter ſucceſsiua; ſed hora eſt duratio extrinſeca temporis cæleſtis, ergo ſunt formaliter æquales: duratio autem extrinſeca extẽſior eſt motu tardiori; ergo erit etiam extenſior duratio intrinſeca, & propria, quare non erit accepta ab eo.

32 Vnde ſequitur nõ minus falſũ eſſe, quod in eadem ſolutione dicitur, partes intrinſecę durationis comprimi, ſicut partes motus, quia partes motus comprimuntur ratione velocitatis, quæ eſt quidam modus earum, ſicut condenſatio eſt modus, quo partes aquæ, aut alterius corporis comprimuntur, ſed tempus non eſt capax velocitatis, aut tarditatis, vt docet, & probat Ariſtoteles 4. lib. Phyſico. textu 96. his verbis. *Mutatio quidem omnis velocior, aut tardior eſt, tempus autem non eſt, tardum enim & velox tempore definiuntur; velox enim eſt, quod in pauco tempore multum mouetur. Tardum autem, quod in multo parum, tempus autẽ non definitur tempore, &c.* Ergo repugnat partes durationis comprimi, & ideo falſum eſt, quod duratio ipſa nõ ſit maior, vel extẽſior tardiori motu.

Secũdo probatur in tempore, quod eſt duratio motus primi mobilis. Nã ſi vna circulatio cæli, per quam ſol mouetur ab oriente in occidentem, quæ modo fit ſpatio 12. horarum, fieret ſpatio 24. horarum, euidens eſſet durationem in tali motu conſumptã duplo maiorem eſſe ea, quę modo cõſumitur, & ideo habere extenſionem duplo maiorem ea, quam modo habet: ſed circulatio ipſa non haberet maiorem extenſionem, quam habet modo; ergo extenſio durationis diſtincta eſt ab extenſione motus. Probatur minor, quia extenſio motus ſumitur ab extenſione ſpatii, aut localis præſentiæ, quæ per motum acquiritur, ſed ſpatium eſt idem, & ex conſequenti præſentia localis in eo eſt eiuſdem extenſionis; ergo motus per illud factus, ſiue tardus, aut velox eiuſdem erit extenſionis, & non maioris, cum euidens ſit durationem eius duplo maiorem extenſionem habere.

Vt autem noſtra ſententia, & communis melius intelligatur, notandũ 33
eſt, tempus ſic eſſe definitum ab Ariſtotele 4. lib. phyſico. tempus eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius. In qua definitione duo dicuntur de motu. Primum, quod ſit duratio prioris, & poſterioris motus, ex quo ſequitur aliud, nempe quod ſit numerus partium eius, ſed numerus dicit diſcretionem, ſeu ſeparationẽ, quæ duobus modis ſumitur, ſecundũ quantitatem, & ſic eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, vt tria corpora, quæ realiter ſunt diſcreta, aut ſeparata, ſed cum certo ordine numerabilitatis inter ſeſe, ſecundum prius, & poſterius, quia ſecunda vnitas eſt poſterior prima, & prior tertia, alio modo ſumitur diſcretio, ſeu ſeparatio, non ſecundum quantitatem, ſed ſecũdum

dum qualitatem, ita vt licet partes sint continuæ secundum quantitatē, diuersas habeant qualitates, quarum ratione discretæ, aut separatæ dicantur. Dum ergo dicitur tempus esse numerum motus, non de numero quantitatiuo, sed secundum qualitatem intelligitur, quia pars prior distinctam habet qualitatem à posteriori, & qualitas hæc modus ipse prioritatis, & posterioritatis esse intelligitur. Ideo tēpus non est species quātitatis, in quantum numerus dicitur, sed in quantum est duratio continua motus habens partes priores, & posteriores copulatas termino communi, quod est instans.

34 Secundo notandum, non esse certum quo modo distinguatur tempus à motu, sed quidam dicunt distingui ex natura rei, & ante intellectum, quod ego probabilius esse existimo, vt in nostris Commentariis super quartum librum Physicorum ostenditur. Alii vero non nisi ratione distingui tenent, ratiocinata tamē, hoc est habente fundamentum in reipsa. sicut distinguntur actio, & passio in eodem motu. Siue autem hoc, vel illud dicatur, satis est, vt possimus intelligere tempus habere distinctam extensionem realem, vel formalem à motu quæ est extensio durationis.

Tertio notandum est, motum duplicem habere extensionem, vnam, in quantum est via inter duos terminos à quo, & ad quē, aliam, in quantū durat, & dicitur extensio durationis, & neutram habet à se, sed primā à mobili, & spatio, seu termino ad quem, secundam vero à tempore, quæ proprie loquendo est extensio durationis. Ex quo intelligitur vtroque modo, & omni ratione esse quantum per accidens. Tempus vero neutro modo habet extensionem à motu, aut mobili, vel spatio, sed eam habet propriam, & à se, & vocatur extensio prioris, & posterioris secundū durationem distincta ex natura rei à moto, à mobili, & spatio, & ideo dicitur intrinseca. Sed eam habet dependentem à causa efficiente motum, à qua producitur idem tempus secundum suum esse medio motu, non tanquam causa, sed tanquam causatione, quod patet non tollere, quin eam habeat per se, & ab intrinseco, nam ceteræ omnes species quantitatis habent suas extensiones, sicut, & suas entitates à causa efficiente, à qua producuntur.

Quarto notandum, quod cum tempus sit duratio motus, & motus sit duplex, duplex est etiā duratio: vna 35
est duratio primi motus, hoc est cælestis, qui cum sit primum corpus, motus eius dicitur primus, & cum motus ille primus sit regularissimus, hoc est eodem modo se habens semper, quantum ad velocitatem; & ab eo dependeant cæteri motus inferiorum corporum; omnes etiā per eum mensurantur, & ideo dicitur mensura omnium, quia mensura debet esse certissima, & propterea eodem modo semper se habens. Et hæc est ratio propter quam in communi modo loquendi hęc sola duratio vocatur tempus, quia tempus videtur communis mensura omnium motuū: est tamen mensura extrinseca, cū sit distincta à cæteris motib⁹ per eā mēsuratis. Alię sunt durationes particulariū, & inferiorū motuū, quia cuilibet motui correspōdet sua duratio particularis, & intrinseca, sicut quilibet habet suas partes priores, & posteriores; quæ necessario inferunt particulares, & proprias durationes. Sed quia istę non secuntur ex motibus regularibus, sed modo velociorib⁹, modo tardiori-

dioribus, ideo nec vocantur proprie tempora, sed tempus absolute dicitur vnum, pro illa prima duratione primi motus.

36 Ex his credo intelligetur aliquo modo natura temporis, & ex ea, quē sensum tenuerit Aristoteles, dum tēpus enumerauit inter quanta per accidens in 5. Metaphy. videlicet non habere extensionem omnino absolutam, sicut cæteras species quātitatis, sed cum ordine ad aliud, nempe ad motum, & ideo esse quasi quantum per aliud, non tamen per accidens sicut motus, qui non habet propriam extensionem, sed quam accipit à spatio, & subiecto. Tempus vero habet quidem propriam, non omnino absolutam, sed cum ordine ad aliud, ideo non est tam per se quantum, ac ceteræ species. Sed primum argumentū petit distinctionem illam rerum permanentium, & successiuarum, quæ etiam habēt partes diuersę rationis, nam res permanentes habent partes, quæ simul existunt, vt lignum, vel lapis, res vero successiuæ non habent partes simul existentes, sed in successione, & transitu, vt motus, cuius partes non simul existunt, sed quædam sunt futuræ, aliæ pręteritæ, & futurę sunt primo præsentes, deinde præteritæ, sed nec præsentes sunt per modum permanentis, aut simul existentis, sed per modum successiue transeuntis; sed tam partes futuræ quam præsentes, & præteritæ copulantur per instantia indiuisibilia etiam fluētia, & fiunt vnum tempus, & vna quātitas continua, & successiua. Quare licet nulla pars temporis sit pręsens, vel existens permanenter, aut tota simul, habet tamen vtrumque per modum successionis, & fluxus.

Ad formam igitur primi argumenti neganda est minor, quod tempus non sit ens reale, aut non habeat partes reales actu existentes: quia licet non existunt per modum permanentis, existunt tamen per modum successiui, hoc est continuè fluētis, & ita tempus futurum fit præsens, & præteritum. Et licet tempus futurum nondum sit, & præteritum iam non sit, est tamen tempus præsens, non solum ratione instantis, sed vt tempus est, non tamen habet pręsentiam permanentem, sed fluentē, fit autem vnum tempus continuum cum præterito, & futuro ratione instantis, per quod cum eis copulatur.

Vnde sequitur falsam esse, & non necessariam ad entitatem realem tēporis dependentiam ab intellectu, quam aliqui ponunt in tempore, dicentes, tempus complementum suæ essentiæ ab ea accipere, ita vt ante operationem intellectus non sit completa. Quia cū sit numerus motus, & numerus compleatur ab intellectu, ita tēpus. Dico falsum hoc esse, quia ex eo sequitur, tempus formaliter esse ens rationis, & non dari ante operationem intellectus. Probatur consequentia, quia nihil reale potest accipere ab intellectu, si ergo accipit essentiale complementum; ergo complementum hoc est ens rationis, & ita essentia temporis erit ens rationis, cum per ipsum compleatur. Quare non dabitur ante operationem intellectus, quod constat esse falsum, cum ante operationem intellectus detur duratio primi motus, quæ est verum tempus. Quod vero tale complementum non sit necessarium probatur, quia sine illo habet tempus veras, ac reales partes influxu reali consistentes iuxta naturam entis successiui, non minus quam motus, de quo euidens est non dependere ab intelle-

intellectu, sicut videbimus non depẽdere numerum.

Ad secundam concedenda est minor, quod tempus non sit numerus realiter discretus discretione quantitatiua, neque species quantitatis ex eo quod sit numerus, sed ex eo quod est continua duratio motus, à quo negandum est non distingui realiter, & licet solum distinguatur ratione formali, sufficit, vt sit ens completum, & per se extensum, quamuis motus sit incompletus, atque extensus per accidens, nam actio, & passio identificantur realiter cum motu, & sufficit distinctio rationis, vt actio, & passio sint entia completa, & prædicamẽtalia, quamuis motus neutrum habeat.

38 Ad vltimum concessa maiori, neganda est minor, quod duratio in cõmuni sit genus ad durationes substantiarum, & ad tempus; sed est analogum, quod præsertim verum est ac necessarium apud eosdem modernos, qui asserunt durationem sola ratione distingui ab existentia rei durantis. Quo supposito duratio substantiarum erit idem ac existentia earum, & duratio accidentium idem ac actualis inhærentia eorum, sed substantiæ, & accidenti nihil datur commune vniuocum; ergo nec durationibus eorum. Et etiam si ex natura rei distinguatur duratio ab existentia rei durantis, cum eam consequatur naturaliter, non potest duratio in communi esse vniuoca respectu vtriusque: quia sicut accidens habet esse secundum quid, ita duratio consequens naturam eius erit talis secundum quid per attributionem ad durationem substantiæ, nec habere poterunt rationem vniuocam durationis: quare nec sequitur durationem motus non esse speciem quãtitatis, quia durationes substantiarum non sunt in hoc prædicamento.

QVAESTIO IIII.

An locus sit species quantitatis continua distincta a superficie.

OCcasionem dedit Aristoteles huic quæstioni, quia licet capite præsenti enumerauerit locum inter species quantitatis, sed 5. Metaphysi. capite 13. vbi de eodem prædicamento ex professo egit, & alias species quantitatis enumerauit, nullam fecit mentionem loci. Ideo prima opinio asserit locum esse speciem quantitatis distinctam à superficie, non quidem in ratione extensionis essentiali quantitatis, sed solum in ratione mensuræ. Probat vtrumque: quia illa distinguntur specie in ratione extensionis, quæ habent distinctam extensionem, sed locus, & superficies non habent extensionem distinctam, sed eandem; ergo in ratione extensionis non distinguuntur. Minor probatur, quia locus est superficies quædam; ergo est extensa secundum longitudinem, & latitudinem, addit vero continentiam locati, ratione cuius non habet nouam aliquam dimẽsionem, sed solum nouam correspondentiam ad locatum; ergo non habet nouam, aut distinctam extensionem, bene tamen nouam rationem mensuræ: quia ex eo, quod continet locatum, est mensura extrinseca eius, superficies vero non est mensura extrinseca locati, sed intrinseca locantis, in quo inhæret. Ideo Aristoteles capite præsenti vbi rationem 39

mensuræ præcipue considerabat; in quantitate locum numerauit tanquã speciem distinctam à superficie, sed 5. Metaphysi. vbi de quantitate agebat præcipue secundum rationem essentialem extensionis, non fecit mentionem loci, quia sub hac consideratione non distinguitur à superficie. Vnde connumerãs superficiem sufficienter cõnumerauit locum. Ita sentit Sotus in hoc capite, & Masius dispu. de quãtitate sectio. 3. quæst. 4.

40 Secunda opinio tenet, locum esse distinctam speciem à superficie etiã sub ratione essentiali extensionis, non quidem realiter, sed solùm formaliter. Hanc secũtur Albertus Magnus tracta. 8. prędicamentorum ca. 5. Iauellus tractatu 5. Canterus in expositione textus, & Toletus quæst. 2. huius capitis. Probant testimonio Aristotelis in hoc cap. vbi non solum docuit, sed probauit, locum esse speciem quantitatis continuæ distinctã ab aliis.

Deinde ratione. Primo, quia distinctus modus formalis extensionis sufficit distinguere rationem formalẽ, & specificam duarum quantitatum, sed locus habet distinctum modum formalem extẽsionis; ergo distinguitur formaliter, atque specie à superficie. Probatur minor, quia superficies, vt superficies, solum habet extensionem secundum longitudinem, & latitudinẽ, sed vt locus addit nouũ modum extensionis correspondentem locato, quod circunscribit, in quantum partes eius correspondent partibus locati, & puncta punctis; & ex tali correspondentia habet nouum modum diuisibilitatis, quia diuisibilis est ad diuisionem locati: ergo habet distinctam rationem quantitatiuam, quæ sufficit vt sit distincta species à superficie, licet non distinguatur ab ea realiter.

Secũdo, quia proprietas maxima quantitatis est, æquale, & inæquale, sed locus vt locus est ęqualis locato, vt docet Aristoteles 4. lib. Physico. textu 13. ergo vt tale cõuenit ei essentia quantitatis, per quam erit distincta species à superficie, cui sicut non cõuenit ei æqualitas cum locato, nec conueniet formalis ratio, & propria extensionis loci.

Tertia opinio duo asserit. Primum, 41
quod locus sit vera species quantitatis. Secundum, quod non sit species distincta à superficie, nec in ratione extensionis, nec in ratione mensurę, sed solũ distinguatur ab ea per quandam rationem accidentalem, & extrinsecam, quæ est continentia, aut circunscriptio locati. Hæc est expressa D. Tho. 5. Meta. lectione. 15. & in 2. d. 12. quæst. vnica arti. 5. ad 2. & eã secuntur Soncinas 5. Meta. q. 40. Albertus Saxoniæ. 4. lib. physi. q. 1. Venetus cap. præsenti, Vallesius controuersiã 23. ad tyrones, Fonseca 5. Meta. cap. 13. q. 3. Pater Francis. Suarius 2. tomo suæ Meta. disp. 51. sect. 2. nu. 9. & multi ex modernis. Et hæc videtur mihi probabilior.

Vt autem illam probemus, notandum est locum duobus modis considerari. Primo mathematice solũ pro superficie continente aliud corpus. Secũdo, physice, prout addit quãdã immobilitatem, ratione cuius respicit motum localem, aut etiam virtutem conseruatiuam locati. Et vtramque rationem eius explicuit Aristoteles 4. lib Physicorum textu 36. sic eum definiẽs. Locus est vltima superficies corporis continentis immobilis. Cap. autem præsenti solum considerat locum secundum primam rationem, vt est vltima superficies cõtinẽs corpus, immobilitatem vero

ad

ad libros Physicorum remittit, & secundum illam asserit esse speciem quantitatis. Et hoc est primum, quod nostra sententia affirmat.

42 Sed probatur secundum, quod nō sit species distincta à superficie. Primo, quia specie distinguuntur per differentias contentas sub eodem genere; ergo species quantitatis continuę per differētias eiusdem generis, quæ aliquem gradum perfectionis supra illud addant; vt igitur superficies, vt locus distincta species sit à superficie, vt superficie, nouam rationem formalem extensionis, aut mensuræ supra eam addere debet: sed nullam addit; ergo non est distincta species. Probatur minor, quia vel consideramus superficiem, vt actu continentē locatum, vel solum, vt aptam continere, quod habebit, si locus; qui modo repletur corpore: vacuus remaneat, non est enim alia ratio considerandi eam vt locum: sed neutro modo considerata addit nouam rationem extensionis, aut mensuræ; ergo non est vllo modo distincta species, à se ipsa vt superficie. Probo iterum minorem, quia vt actu continentem nihil addit intrinsecum, sed continere, vel circūscribere aliud, sola denominatio extrinseca est in circunscribente, vt patet: aptitudo vero continendi talis debet esse, qualis est actualis continentia, cum potentia ab actu sumat speciem; ergo solum erit potentia denominandi aliud extrinsece contentum, vel circundatum, sicut aptitudo in veste denominandi corpus vestitum, sed sola denominatio extrinseca, vel sola aptitudo ad illam non potest esse nouus gradus perfectionis sub genere extensionis quantitatiuæ, quod ex se dicit aliquid intrinsecum, & formale; cum sit accidens pure absolutum; ergo non potest distingui specie locus à superficie.

Et confirmari potest, quia si continere actiue locatum, quamuis extrinsece addit nouum modum extensionis distinctum à superficie, vt tali, & ideo facit distinctam speciem quantitatis, sequitur corpus passiue contineri à loco addere nouum modum supra dimensiones eiusdem corporis contenti, & ideo pro continentia passiua aliam speciem esse distinguendam, quod nemo concedit. 43

Secundo probatur, quia continere locatum extrinsece, vel aptam esse superficiem ad illud continendum, aut etiam correspondentia illa partium, aut punctorum, cum partibus, & punctis locati, non potest intelligi aliud esse præter relationem: sed sola relatio non potest distinguere species quantitatis, quia differentia quātitatis debet esse absoluta sicut genus: ergo non distinguitur locus specie à superficie sub genere quantitatis per continentiam locati, nec aliud addere intelligitur, per quod sub eodem genere distinguatur.

Ad argumen. primæ opinionis distinguēda est minor, ex ea parte, qua dicit locum addere nouam rationem mensuræ. nam mensura duplex est, vt inferius explicabitur, actiua, & passiua, & illa solum est extrinseca ratio quantitatis: passiua vero, quæ appellatur mensurabilitas, est intrinseca, & propria passio eius, ab illa igitur non possunt distingui species quantitatis, quia extrinseca, sed neq. ab hac, quia communis omnibus, licet omnibus intrinseca tanquam cōmunis passio.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concessa maiori, neganda est minor, quia continentia actiua locati, aut correspondentia

ſecundum partes, & puncta non eſt nouus modus extenſionis, ſed ſola denominatio extrinſeca in ſuperficie, & forte noua relatio ad corpus contentum, quæ non poſſunt locum diſtinguere à ſuperficie ſub genere quantitatis continuæ.

44 Ad ſecundũ negandum eſt antecedens, quod proprium ſit quantitati eſſe æqualem, vel inæqualem alteri, ſed eſt accidens commune, proprietas vero eius eſt, quod ſecundum eam omnia dicantur æqualia, vel inæqualia, & hæc proprietas communis eſt omnibus ſpeciebus, & ideo non poteſt eas diſtinguere; vnde, quod ſuperficies continens ſit æqualis locato accidens eius eſt, ſicut eſt accidens vnum corpus, aut vnam lineam eſſe æqualem alteri; quare non poteſt ex hoc diſtingui à ſuperficie, ſicut nec ſuperficies locati poteſt diſtingui ſpecie à ſuperficie loci, ex eo quod ſit ei æqualis.

Ad Ariſtotelem vero reſpondetur, enumeraſſe locum capite præſenti tanquam ſpeciem diſtinctam à ſuperficie, quia nondum determinauerat, quid nam locus eſſet vſque ad quartum lib. Phyſicorum. Et iuxta varias ſententias poſſet diſtingui, vel non diſtingui à ſuperficie, interim tamen propter extrinſecam continentiam diſtingui docuit, non eſſentialiter, ſed accidentaliter. Vt ex hac diſtinctione intelligeretur modo quodam diuerſo ſe habere ad prædicationes. In Metaphyſica vero, vbi iam conſtabat eſſe vltimam ſuperficiem continentem, non fecit mentionem eius, ſed connumerata ſuperficie, à qua non diſtinguitur ſpecie: ſufficienter connumerari intellexit.

QVAESTIO V.

An motus ſit ſpecies quantitatis continuæ.

PRima opinio affirmat eſſe ſpeciẽ diſtinctam à cæteris, quam tenet Fonſeca 5. lib. Metaphyſi. cap. 13. quæſt. 8. ſecti. 1. 2. & 3. & cum eo Conimbricenſes 3. li. Phyſi. cap. 2. quæſ. 2. art 3. in fine. Vbi aſſerunt motum ſex modis conſiderari poſſe, primo vt procedit ab agente, & ſic pertinet ad prædicamentum actionis. 2. vt recipitur in paſso, & pertinet ad prædicamentum paſsionis, 3. vt eſt quaſi forma imperfecta tendens ad perfectionem. 4. vt eſt acquiſitio perfectę formæs, vt eſt ſucceſsiuus, & his tribus modis ad nullum prædicamentum per ſe pertinet, quia eſt quid incompletum eſſentialiter. Sed poteſt 6. conſiderari, vt eſt continuus, & hoc modo pertinet ad hoc prædicamentum ſicut tempus, ſed eſt diſtincta ſpecies ab eo, quia partes temporis copulãtur inſtantibus indiuiſibilibus, partes vero motus copulantur mutatis eſſe etiam indiuiſibilibus, quæ valde diuerſa ſunt ab eis, & ideo arguunt diſtinctas eſſe ſpecies quantitatis. 45

Probatur teſtimonio Ariſtotelis 3. lib. Phyſi. in principio, vbi ait motũ eſſe de genere continuorum, ſed genus continuorum non reperitur, niſi in hoc prædicamento: ergo ſentit collocari ſub genere continuæ quantitatis, quod eſt eſſe ſpeciem eius. 46

Probatur deinde ratione, quia cõtinuũ eſt genus quantitatis; ergo ſpecies eius erit, quid quid habet continuitatem per ſe, & diſtincta ſpecies, ſi habeat diſtinctam continuitatem, ſed motus habet vtrumque; ergo eſt ſpecies-

species quantitatis continuæ distinctæ à cæteris. Probatur minor, quia continuitas motus est distincta à continuitate spatii, aut termini, qui fit per eum, & etiam à continuitate subiecti, mobilis, cui inhæret, & tandem à continuitate temporis; ergo non accipit eam ab aliquo horum, sed à se illam habet, & ideo erit per se quantum, atque continuum. Minor probatur, quia continuitas mobilis, spatii, aut termini, qui fit per motum, siue sit qualitas, siue quantitas, vel quid aliud, est permanens, sed continuitas motus est successiua, sicut ipse motus; ergo est distincta à continuitate eorum, atque etiam à continuitate temporis successiua, quia cum motus tardus est, continuitas eius est breuis, si breue sit spatium, quod mobile pertransit, continuitas temporis longa; ergo diuersa est vna ab altera. Quod etiam colligitur ex continuatiuis, quæ in tempore sunt instātia, in motu vero mutata esse valde diuersa.

Secunda opinio negat motum esse quantum per se, & ex consequenti speciem quantitatis, & est communis, & vera, quam tenet expresse Aristoteles, non solum capite præsenti, sed etiam 5. lib. Meta. cap. 13. quibus locis expresis verbis docet motum esse quantum per accidens, sicut album. Et cum eo omnes fere expositores, D. Thom 5. Metaphysi. lectione 15. Albertus Magnus tractatu 8. de quantitate, cap. 4. Soncinas 5. Metaphysi. quæst. 24. Lobanienses, Caiet. Iauellus, Sotus, Toletus, Mercatus in Commentariis huius cap. P. Pereira lib. 13. cap. 1. pater Franciscus Suarius 2. tomo suæ Metaphysi. dis. 40. sectione 8. & probatur duplici argumento. Primo, quia motus est continuus, quia est successiuus; si enim in instanti fieret, nullam posset habere successionem, sed non habet per se successionem, sed ratione termini, qui fit per ipsum; ergo nec habet per se continuitatem, sed ab eo. Minorem probo, quia motus calefactionis ideo successiuus est, quia calor per eum factus habet quandam latitudinem gradualem contrariam frigiditati existenti in eodem subiecto: quam frigiditatem, quia non potest agens naturale finitum simul, & in momento, vincere, sed paulatim, vincitur successiue, & ideo successiue producitur calor: vnde si detur agens infinitæ virtutis, quale est Deus potens in momento vincere totam resistentiam frigiditatis, in momento etiam, & sine successione producetur calor, & non habebit calefactio vllam successionem, neque continuationem, signum igitur euidens est, quod vtrāque habet à termino, & non per se, quare nec erit continuum per se, sed per accidens. 47

Secundo, quia motus essentialiter est via, fluxus, & tendentia inter duos terminos, à quo, & ad quem, & fieri termini, ergo secundum propriam entitatem, & essentiam est quid incompletum. A quo non constituitur mobile in esse simpliciter, sed in via ad illud, & ideo excluditur ab Aristotele, & eius interpretibus ab omnibus prædicamentis, & inter post prædicamenta collocatur, qui sunt modi quidam incompleti rerum: siue ergo continuitas pertineat ad essentiam eius, siue sit propria passio, erit etiam quid incōpletum formaliter, quare non pertinebit ad prædicamentum per se, nec motus ipse ratione illius: Falsum est ergo quod ratione continuitatis

motus ſit ſpecies per ſe quantitatis continuæ.

48 Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondetur, verba illius generalia eſſe, quæ hunc ſenſum faciunt, motus inter res continuas numerari debet, ex quo non ſequitur eſſe per ſe continuum, ſed habere continuitatem eſſentialem, vel accidentalem, quemadmodum, ſi quis diceret lignum eſſe de genere grauium corporum, eo ipſo non cogeretur admittere grauitatem eſſe ei eſſentialem, ſed ſatis eſſet ad veritatem generalis locutionis modo accidentali ei conuenire.

Et eodem fere modo reſpondetur ad argumentum, conceſſa minori, quod motus habet continuitatem diſtinctam à ſpatio, & termino; ſed negata conſequentia, quod eam habeat per ſe; nam aliud eſt habere diſtinctam, & habere per ſe, quia habere per ſe dicit ex intrinſeca ſua ratione habere; habere vero diſtinctam commune eſt reſpectu eius, quod eſt habere per ſe, & ab alio, aut per accidens, cum ſit euidens poſſe habere diſtinctam, & communicatam ab alio, vt hoc exemplo fit manifeſtũ. Albedo habet extẽſionem, quam participat à ſuperficie corporis, in quo extenditur, & eo ipſo diſtinctam ab extenſione eiuſdem ſuperficiei, quia repugnat eandem extenſionem conuenire à ſe, & ab alio, & nihilominus extenſio ſuperficiei non eſt per ſe, ſed per accidens: & ita licet motus habeat extenſionem diſtinctam à mobili, ſpatio, & termino, non ſequitur eam habere per ſe, ſed habet communicatam ab eis, & ideo habet per accidens, quamuis eam quoque habeat diſtinctam ab extenſione temporis.

QVAESTIO VI.

An numerus ſit ſpecies quantitatis diſcretæ.

EXaminatis iam ſpeciebus quantitatis continuæ, ad quantitatem 49
diſcretam veniendum eſt, quæ duas habet ſpecies, numerum, & orationem. Et prius de numero quærimus, an ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ. Et difficultas conſiſtit in hoc, an numerus ſit vnum per ſe, nam ſi ita ſit, non erit difficile intelligere, quod ſit ſpecies quantitatis diſcretæ, vel nõ ſit, niſi vnum per accidẽs, quod certum eſt, non pertinere ad prædicamentum.

Prima opinio tenet numerum eſſe vnum per accidens, & ideo non pertinere ad prædicamentũ, nec eſſe ſpeciem quantitatis; ſed eſſe vnum tantum per aggregationem, ſicut cumulũ lapidum, aut aliorum corporum: Ariſtotelem vero eum enumeraſſe inter ſpecies quantitatis, quia habet quandam extenſionem diſcretam ſimilem extenſioni quantitatſuę, & modum quẽdam vnitatis in vulgari modo loquendi fundatum, quo dicimus ternarium eſſe vnum quendam numerum, & quaternarium eſſe alium diſtinctum. Ita Fonſeca 5. lib. Meta. cap. 13. q. 4. ſectione 4. pater Franciſcus Suarius 2. tomo ſuæ Meta. & ex modernis multi.

Probatur teſtimonio Ariſtotelis 3. lib. Phyſi. cap. 7. textu. 68. vbi de numero ait, *Numerus eſt vna plura, quantaue quadam.* Et 10. Meta. cap. 9. tex. 20. *Numerus eſt multa vna*, & lib. 8. cap. 3. textu 10. *Numerum* inquit *oportet aliquid eſſe, quo vnus, ſi vnus eſt, aut enim non eſt, ſed quaſi congeries; aut dicẽdum eſt, quod nũ illud ſit, quod vnũ ex multis facit.* 50

Ex

Ex quibus sequitur, numerum ex mẽte Aristo. non esse vnum per se, sed per accidens, & ideo non esse speciẽ quantitatis.

Quod probatur duplici arg. Primo, ens per accidens dicitur illud, quod constat ex pluribus entibus in actu, sed talis est numerus; ergo est ens per accidens. Probatur minor, nam siue accipiamus tres homines, vel tres quantitates separatas, quales sunt tres Hostiæ consecratæ, quælibet est ens actu; ergo numerus ternarius ex eis cõstans erit vnũ per accidens. Et si respondeas, vnitates secundum entitates consideratas, non efficere vnum per se, sed vt ordinatas secundum ordinem prioris, & posterioris, in quantum secunda præsupponit primam, & tertia primam, & secundã, & sicut per se ordinantur, ita efficere vnum per se ordine, non vnum per se entitate. Contra hoc est primo, quia ordo iste non est realis, sed rationis; ergo non potest facere vnum per se reale, etiam vnitate ordinis. Probatur antecedens, nam vnitates ipsæ non sunt ex se ordinatæ, cum ex se non sit vna prior altera; ergo solum ab intellectu ordinari possunt, sed ordo, quem ab intellectu suscipiunt, non potest esse realis, sed rationis; ergo per talem ordinẽ non efficiunt vnum reale, quod in prædicamento collocari posit, sed vnum rationis. Secundo, quia etiam si ordo esset realis, & numerus esset vnus ordine, licet non entitate, non sufficit, vt ponatur per se in prædicamento; nam prædicamẽta sunt entia realia; ergo debẽt esse vnum per se, non solũ ordine, sed entitate reali, & certe si vnitas ordinis sufficeret, non esset numerus alio modo vnus per se, quam ciuitas, aut exercitus, de quibus constat non esse entia prædicamentalia.

Secundo, vnitates non concurrunt ad compositionem numeri per aliquam vnionem, aut vnitatem realem; ergo non possunt efficere vnũ per se, quod sit in prædicamẽto. Euidens est consequentia, quia repugnat plura efficere vnum per se, nisi per se vniantur. Sed probatur antecedẽs, quia de ratione quantitatis discretæ est, quod partes eius non copulẽtur termino communi; ergo repugnat eis quælibet vnio, & ex consequenti, quod efficiant vnum per se. 51

Et confirmari potest, ac declarari simul, quia ideo fatentur omnes cumulum non esse vnũ per se, sed per accidens, quia solum dicit aggregationem plurium vnitatum, absque aliqua vnione superaddita, per quam fiant vnum, sed numerus nihil dicit, præter vnitates; ergo non erit per se vnum, magis, quam cumulus, nec pertinebit ad prædicamentum. Minorẽ ita probo, quia quælibet vnitas ex qua fit numerus, solum habet esse quantitatem quandam continuam, cum negatione diuisionis; ergo tres vnitates nihil aliud cõtinebunt, pręter tres quantitates cum suis negationibus diuisionis, quãtitates autẽ per se nõ vniũtur, sed separatę sunt; per negationes vero vniri non possunt, cum vnio debeat esse modus positiuus, per quem vnum positiuũ per se fiat ex multis diuersis; ergo neque potest ex eis resultare aliquid per se vnum, & prædicamentale.

52 Probatur tandem, quia non potest fieri vnum per se, nisi ex potentia per se, & actu per se, vt docet Aristo. 1. lib. de Anima, cap. 1. sed vnitates non se habent tanquam potẽtia per se, & actus per se; ergo non efficiunt vnum per se prædicamentale. Minorem probo, quia omnes sunt entia in

actu; ergo nulla se habet tanquã potentia, imo nec potest se habere, quia non est maior ratio, quare vna se habeat, vt potentia, quã aliæ: vnde nullam earum talem rationem habere poterit.

Secunda opinio tenet, numerũ esse vnum per se, & ideo speciem quãtitatis discretæ, hæc est expressa apud Arist. cap. præsenti, & 5. Meta. cap. 13. de prædicamento quantitatis: quibus locis eum enumerat inter species quantitatis discretæ. Nec potest textus vtriusque capitis vllam admittere expositionem, tum quia verba expressa sunt, tum etiam, quia ita sentiunt omnes expositores, Auicena 3. lib. suæ Meta. cap. 4. D. Thom. 7. lib. Meta. lect. vlt. Scotus 5. Meta. q. 9. Henrri. 1. p. summæ art. 29. q. 7, & quodlib. 6. Capreo. in 1. d. 24. quęs. 1. concl. 5. Soncin. 10. Meta. q. 7. Argẽt. in 1. d. 24. quæst. 1. Iauel. 8. Meta. q. 9. Caiet. Sot. Tolet. Canter. cum cæteris, cap. præsenti, atque etiam ex modernis multi. Et quod plus est, sancti Patres ita sentiunt, pręsertim Greg. Nisenus in lib. de historia sex dierũ, & Ioannes Damas. cap. 49. suæ Dialecticę in principio, & videtur nobis, non quidẽ facilior, sed probabilior, & tenenda.

Probatur hac potissimum ratione. Vna scientia versatur circa obiectũ per se vnum, à quo sumit suam vnitatem specificam, sed de numero tanquam de proprio, & vnico obiecto agit Arithmeticus, & de numero sonoro musicus, & sunt veræ scientiæ; ergo habet rationem vnius per se, & poterit collocari in hoc prædicamento, tanquam vera species eius.

53 Et potest confirmari, & declarari simul hoc modo. Officium scientiæ, est demonstrare passiones de subiecto; ergo quod est subiectum sciẽtiæ, debet habere proprias passiones de se demonstrabiles; sed determinatæ passiones procedunt à determinata essentia; ergo debet habere determinatam essentiam, & cum numerus sit subiectum prædictarum scientiarũ, habebit determinatas passiones, & determinatam essentiam, erit igitur vnum per se prędicamentale. Probatur hæc vltima consequentia, quia de ente per accidens non potest dari scientia, vt docet expresse Aris. 6. lib. Meta. textu. 4.

Sed duobus modis intendunt aduersarii hoc arg. soluere. Primo, distinguentes ens per accidens, quod duplex esse inquiunt, primum secundum entitatem, quod ex multis entibus in actu constat, vt album, aut musicum: aliud casuale, aut fortuitum, quale est inuentio thesauri, & de primo ente per accidens scientia esse potest, de quo non loquitur Arist. sed de secundo; quod ideo non potest esse obiectum scientiæ, quia non habet esse certum, vel fixum, sed casuale, & contingens. Sed hæc solutio contraria est verbis Aristo. & rationi. Probatur primum, ex his verbis eiusdem loci. *Signum autem, quod nulli scientiæ cura est illud, neque actiua, neq; factiua, neque speculatiua, neque enim, qui facit domum, facit simul, quæ accidunt, &c.* Probatur etiam secundum, quia ens per accidens secundum entitatem, non habet vnam essentiam determinatam, aut per se, sed multiplicem; ergo vt tale est, nec potest habere determinatas passiones, neque vnã definitionẽ, per quam possint de eo demonstrari in sciẽtia; ergo falsũ est, quod possit esse scientia de illo. 54

Alii vero, vt Fonseca vbi supra, alio modo intendunt soluere argumentum, dicentes numerum dupliciter considerari. Primo, vt est à 55

parte

parte rei, & sic solum dicit vnitates reales, & ideo ens reale, est nõ per se vnũ, sed per accidens, de quo non potest esse sciẽtia. Alio modo cõsideratur, in quantũ vnitates eius ordinãtur ab intellectu secũdũ prius, & posterius, & hoc modo per se vnũ est, non entitate, sed ordinatione, nec vnũ reale, sed rationis, hoc tamẽ sufficit, vt sit obiectũ Arithmeticæ. Nec est incõueniens, quod scientia realis versetur circa ens rationis, nam multæ sunt scientiæ reales, quæ versantur circa entia rationis, vt sciẽtia de republica (quam politicam vocant) Musica. & Dialectica.

Sed hæc etiam solutio insufficiẽs est, & falsum supponit, nã licet scientiæ diuidãtur in reales, & rationales; & rationales sint, quæ versantur in dirigendis operibus rationis, quibus nõ repugnat versari circa ens rationis, vt de Dialectica cõstat, nullus tamen vocauit Mathematicas disciplinas rationales sciẽtias, nẽpe Geometriã agentẽ de linea, aut Arithmeticã de numero, sed vere reales sunt ex cõmuni omniũ consensu, quia nõ versãtur circa operationes dirigẽdas, vt Dialectica, sed circa determinatas res. Sed nec politica potest inter rationales sciẽtias numerari, quia nõ in dirigendis operibus rationis, sed in ordinandis actionibus ciuium, ac reipublicæ versatur, alioqui Ethicam, & omnes scientias morales vocarentur rationales: quod satis falsum est. Ita ergo de politica, sicut de his, verum est apud omnes non esse rationales scientias, sed reales, & quæ circa entia realia versari debent, nõ circa ens rationis. Vnde sequitur, quod si numerus formaliter est ens rationis, vt hæc solutio asserit, non possit esse obiectum Arithmeticæ.

56 Probatur secundo nostra sentẽtia, quia numerus est sensibile per se, vt docet Arist. 2. lib. de Anima, cap. 6. ergo est ens reale, & per se vnũ. Probatur consequẽtia, quia operationes sensuũ non dependent ab intellectu, sed priores sunt actibus eius; ergo nec obiecta sensuũ depẽdere possunt ab intellectu, sed ante operationẽ eius dãtur in rerũ natura, & ideo vera entia realia sunt. Quod vero habeant vnitatẽ per se, probo, quia potentia sensitiua suam vnitatẽ accipit ab obiecto per se, sub quo cõprehenditur numerus; ergo debet esse vnũ per se, non, vt ab intellectu concipitur, sed à parte rei, quia sẽsus nõ versantur circa sensibilia, vt apprehẽdũtur per intellectũ, sed vt in rebus sũt.

Vt autem probabilitas communis sententiæ, quam defendimus, magis pateat, & arg. (quæ vere sunt dificilia) soluantur, explicandum est, quonam modo numerus sit ens reale, & à quo habeat, quod sit vnum per se, in hoc enim consistit tota difficultas eiusdẽ sententiæ. Et de numero quãtum ad vnitates, nemo potest dubitare, quod sit ens reale, quia tres quantitates hominum, vel lapidum reales sunt: sed quæ sit illa ratio realis, à qua constituantur in ratione vnius numeri realis, ita vt separetur acumulo, difficile explicatur, & nõ eodem modo ab omnibus, qui eandem sententiam secuntur.

Sed prima opinio est Soti, q. 2. huius cap. concl. 2. asserentis, numerum esse ens reale ex parte vnitatũ, sed accipere cõplementũ essentiale ab intellectu: hoc autem complementum ait esse ordinẽ prioris, & posterioris, quẽ intellectus tribuit vnitatibus numerans vnam post aliã, tertiã post duas, & quartam post tres, & ita constituens numerum ternarium, & quaternarium. Numerus itaque secundum hanc-

hanc ſententiam conſtat ex ente reali, nempe ex vnitatibus, & ex ente rationis, quod eſt ordo prioris, & poſterioris, & per talem ordinem vniũtur vnitates, & efficiunt vnum per ſe.

57 Hic tamen modus dicendi ſuſtineri non poteſt, quia iuxta eum, nec numerus poteſt eſſe ens reale, nec ſpecies quantitatis. Probo primum, quia vel tres vnitates efficiunt numerum ternarium ante operationem intellectus, vel expectanda eſt operatio intellectus, vt efficiant numerũ; ſi primum dicatur, falſum erit, quod depẽdeat ab intellectu, vel ab eo accipiat complementum eſſentiale: ſi vero dicatur ſecundũ, ſequitur non eſſe ens reale formaliter, ſed ens rationis, nec eſſe vnum per ſe, quia ex ente reali, & rationis non poteſt fieri vnũ per ſe, quod ſit ſpecies realis prædicamẽti; ergo ſi numerus pro materiali eſt realis, & pro formali ens rationis, nõ poterit eſſe ens prædicamentale, nec prædicamentalis ſpecies. Vtrumque ergo debet habere numerus ante operationem intellectus, & quod ens reale ſit, & aliquid per ſe vnum. Vt autem quomodo ea habeat, oſtendamus, notandum eſt, vnitates, ex quibus fit numerus duo habere. Primũ, quod quælibet ſit quantitas continua diſtincta ab altera. Aliud, quod ſint numerabiles ab intellectu ſecundum prius, & poſterius, & hoc eſt etiam in eis reale, & intrinſecum, ſicut realis eſt aptitudo cuiuſcunque rei, vt ab intellectu intelligatur: & ſicut hæc aptitudo vocatur intelligibilitas, ita aptitudo vnitatum, vt ſecundum ordinem prioris, & poſterioris ordinentur, vocatur numerabilitas, ſed ſicut rem actu intelligi ab intellectu, non eſt aliquid reale intrinſecum in ea, nec eſt ens rationis, ſed denominatio realis extrinſeca ab actu reali intellectus, per quem intelligitur, ita numeratio actualis vnitatum non eſt aliquid reale intrinſecũ in eis, nec eſt ens rationis, ſed denominatio realis extrinſeca ab actu intellectus reali, quo numerantur. Vnitates igitur numeri licet ſint plura entia in actu ſecundum quantitatem continuam conſideratæ, ſed aptitudo realis, vt numerentur realiter ſecundum prius, & poſterius, tribuit eis vnitatem, quia ex ea habent, vt conſtituant vnum numerum realem per ſe. Gratia exempli, tres homines, aut tres lapides reales vnitates ſunt ſecundum quantitates reales, quas habent, & ſecundum aptitudinem realem, quam habet quęlibet, vt numeretur realiter ab intellectu, poſt aliam, vel ante aliam, efficiunt numerum ternarium per ſe vnum, ex potẽtia per ſe, & actu per ſe, ſuo modo compoſitum: nam quælibet vnitas eſt in potentia, vt numeretur ante aliam, vel poſt aliam, & quæ ante aliam numeratur, ſe habet vt potentia determinabilis per aliam poſterius numerabilem. Et cum vtrunque habeant vnitates ante operationem intellectus, nempe eſſe reales quantitates, & realiter numerabiles ſecũdum prius, & poſterius per actum realem intellectus, efficiunt vnum per ſe reale, & pręedicamentale, nullum complementum accipiens ab intellectu.

Ex hac doctrina duo colliguntur. 58
Primum, quod ſicut Ariſt. ſępe aſſerit non eſſe quærendam eandem certitudinem in omni materia, vel obiecto, de quo poteſt eſſe ſcientia, neque in omni ſcientia, ſed quaſdam ſcientias eſſe certiores aliis, quia certior eſt materia, circa quã verſantur, ſecũdum maiorem, vel minorem abſtractionem

ctionem à materia. Ita nec est quærenda in quibuscunque rebus prædicamentalibus eadem vnitas, aut idẽ modus vnius per se, sed quasdam habere maiorem vnitatẽ,& magis esse vnum per se; alias vero longè minorem secundum minorem perfectionem suæ naturæ, sed dummodo habeant aliquam sufficiet, vt in prædicamẽto per se collocẽtur, tanquã genera, vel species eius. Gratia exẽpli, in substãtia maior reperitur vnitas, & perfectior modus vnius per se, quã in accidentibus, & inter accidentia maior in vno, quam alio, sed aliqualis sufficit, vt per se sint species prædicamentales, saltem imperfectę. Et huius conditionis est numerus,& omnis quantitas discreta, quæ cum ex propria natura debeat habere partes actu separatas, minorem possint habere vnitatem, sed sufficientem ad constituendas species quasdã prędicamentales imperfectas.

Colligitur secundum, nẽpe, quod ea quę in vno genere sunt entia per
59 accidens, in alio sunt entia per se, vt domus in genere naturæ ens per accidens est, cum contineat plura entia naturalia in actu, vt ligna, & lapides, sed in genere artificiali est vnum per se; ita ergo de numero dicẽdum est, quod vnitates eius in genere quantitatis continuæ sunt multa in actu, quæ in eodem genere non efficiunt vnum per se; etiam si in cumulo congregentur, sed in genere quantitatis discretæ efficiunt per se vnum numerum; propter numerabilitatem realem, per quam suo modo vniuntur per se, vt explicatum est.

Ex hac doctrina respondetur ad argum. & 1. ad testimonium Aristo. dicimus loqui de numero pro materiali significato, nempe pro vnitatibus, & hoc modo quanta quædam dicitur, & vna quædam, sed ratione formalis numerabilitatis fiunt vnũ per se, quam numerabilitatem non excludit ibi Arist. sed potius quærit, ideo nihil contra nostram sententiã continent illa testimonia. 60

Ad primum argum. distinguenda est minor, nã vnitates numeri duobus modis considerãtur. Primo, secũdum rationem materialem, qua sunt plures quantitates actu separatæ; & hoc modo non efficiunt vnum per se. Secundo considerantur, vt sunt numerabiles ab intellectu secundum prius,& posterius, & ex hoc habent vnitatem, per quam constituunt vnum numerum. Et cum dicitur ordinem prioris,& posterioris inter vnitates non esse realem, etiam est distinguendum, nam prius,& posterius potest sumi, vt connotatur per aptitudinem numerabilitatis,& sic est aliquid reale in eisdẽ vnitatibus, quia quælibet ex propria natura potest numerari secundum prius, & posterius; si vero consideretur in actuali numeratione, solũ est extrinseca denominatio in eisdem vnitatibus, sicut intelligibilitas in quacunque re est aliquid reale, sed actu intelligi solum est denominatio extrinseca. Et ad aliud, quod tandem dicitur, nõ satis esse, quod numerus sit vnus ordine, sed requiritur, quod sit vnus entitate. Respondetur, numerabilitatem nõ dicere solum respectum, sed aliquid etiam absolutum, in quo cõueniunt omnes vnitates, nempe aptitudinem numerabilitatis, & ideo licet numerus sit vnus ordine, aliqua etiam ex parte est vnus entitate, & hoc sufficit, vt sit species prædicamẽtalis.

Ad secundũ negandum est antecedens, quod vnitates non concurrant ad componendũ numerũ per aliquã 61

vnio-

vnionem, nam licet separatæ sint, in quantum sunt quantitates continuæ inter se distinctæ, sed per aptitudinē numerabilitatis, quam habent in ordine ad intellectum, vniuntur inter sese adefficiendū vnam quantitatē discretā, de cuius ratione est, vt partes eius non copulētur termino communi materiali, hoc est, puncto indiuisibili, aut quouis alio, non tamen quod non vniantur formaliter ad cōstituendum vnum discretum: vnde licet separatæ sint vnitates, separatione continui, sunt tamen vnitæ vnione discreti, & ideo licet non efficiant vnum continuum, efficiunt tamen vnū discretum, vt expositū est.

Et eodem modo respondetur ad confirmationem negando minorem, quod numerus nihil aliud dicat, prêter vnitates, dicit enim aptitudinem numerabilitatis secundum prius, & posterius earundem vnitatum in ordine ad intellectum, à quo habēt vnitatem sufficientem ad efficiendum vnum per se discretum, quod nō habent eædem vnitates, vt sunt in cumulo, in quo talem ordinē numerabilitatis non dicunt, & ideo cumulus est vnum per accidens, sed numerus vnum per se.

62 Ad tertiū concessa maiori distinguenda est minor, quod vnitates numeri non se habeant tanquam potētia per se, & actus per se: nā duplex est potentia, vna receptiua actus per modum informationis, qualis est materia Physica, ex qua fit ens naturale; alia non receptiua, sed determinabilis per actum, & est similis potētiæ generis, quod non recipit in se actum differentiæ, sed determinatur per eū ad constitutionē speciei, & talis est potentia in qualibet vnitate, vt determinetur per aliā ad cōstituēdum numerū, & ita determinans se habet tanquā actus per se, & determinata tanquā potētia per se; & hoc sufficit, vt ex eis fiat vnum per se imperfecta quadā vnitate, per quam cōstituunt vnam speciem quantititatis discretæ. Hæc doctrina colligitur ex Arist. 8. Meta. cap. 8. tex. 15.

QVAESTIO VII.

An forma numeri sumenda sit ab ultima unitate, uel ab omnibus.

Quæstio hæc procedit supposita communi opinione, quam secuti sumus quæstione præcedēti, quod numerus sit vera species quantitatis discretæ, nam si esset ens per accidens, & non pertineret ad prædicamentum, nullā haberet formā, aut differentiam, & ideo non esset inquirendum, an ab vltima vnitate desumenda sit, vel ab omnibus. 63

Est igitur prima opinio Capreoli in 1. d. 24. q. 1. concl. 5. distinguentis duplicē formam numeri, partialē, & totalem, sicut debet distingui in quibuscunque speciebus substātiæ. Vt in homine forma partialis est illa, quæ cū materia cōponit naturā hominis, & natura ipsa cōposita ex materia, & forma dicitur forma totalis; vt humanitas dicitur forma totalis hominis, quia simul cū suo modo substantiali, qui est subsistētia, cōponit hominē significantē naturā completā in supposito. Formā igitur partialem numeri ait esse vltimā vnitatē, quæ determinat præcedentes, & ita se habet per modū actus, & formæ, & præcedētes per modū materiæ, vt forma binarii est secūda vnitas determinans primā ad cōstitutionem talis speciei, forma ternarii est tertia præsupponēs duas tanquā materiā, & eas determinans per modū formæ. Formā vero totalē (inquit) non esse vltimam vnitatem,

neque

neque omnes, sed naturã ipsam numeri resultantẽ ex cõpositione, ex qua natura simul cum modo actualis inhærentiæ fit cõpletus numerus in concreto. Probat hoc vltimũ, quia in quibuscunque rebus forma totalis, quæ est natura, resultat ex vnione partiũ, sed nec vltima vnitas, nec omnes simul resultãt ex vnione partiũ, sed potius sunt partes, ex quibus resultat natura ipsa numeri; ergo non possunt esse forma totalis eius. Primũ vero non probat, quia per se est manifestũ. Hanc sententiã secutus est prius Alber. Mag. in prædicamentis, tit. 8. de quãtitate, & in Cõmen. sup. 5. c. D. Dionys. de diuinis nominibus. Imo & D. Tho. 8. Meta. lect. 3. & postea Iauellus 8. Meta. quæst. 10.

64 Secundã opinionẽ tenet Sonci. 10. Met. q. 9. vbi alio modo distinguit numerũ in eũ, qui abstrahitur à particularibus vnitatibus, & solũ dicit duo, tria, vel quatuor; & in eũ, qui cõtrahitur ad particulares vnitates, & in eis cõsideratur: vt dum dicimus tria corpora, tres lapides, vel tres homines. Formã igitur numeri abstracti dicit esse vltimã vnitatem, non tamẽ numeri contracti, sed numerũ cõtractũ seipso constitui in specie, hoc est, per suas vnitates simul acceptas, absq; ordine primæ, vel vltimæ, vt ternariũ hominũ, aut quaternarũ lapidũ. Et hęc sentẽtia videtur opposita prędenti, quia quæst. hæc de numero reali pro quãtitatibus ipsis accepto procedit, cuius formã dicit prima opinio sumendam esse ab vltima vnitate, quod negat hæc secunda.

65 Sed probat Sõci. 1. par. suæ opinionis, quod forma numeri abstracti sit vltima vnitas hac ratione. Quia numerus abstract⁹ solũ reperitur obiectiue in intellectu cõstituente ordinẽ prioris, & posterioris inter vnũ, duo, & tria, ita vt sicut ad binariũ nõ perueniat, nisi per vnitatẽ, & ad ternariũ per binariũ, sicq; ad cæteros sẽper; ergo vltima vnitas in apprehẽsione intellect⁹ præsupponit cæteras, & ideo habet se ad illas per modum formæ determinantis.

Secundã vero partẽ, quod forma numeri cõtracti nõ sit vltima vnitas, probat duplici arg. Primo, quia vbi est primũ, & vltimũ realiter, aliquis est ordo realis inter ea: sed inter vnitates numeri nullus est ordo realis; ergo nec datur prima vnitas realiter, neq; vltima, quæ posit esse forma numeri. Probatur minor, quia si ordo realis daretur inter vnitates, aut naturæ, dignitatis, loci, vbi, vel situs, sed nullus talis datur; ergo nec habebũt realẽ ordinẽ. Probo iterũ minorem, quia simul tẽpore possunt fieri duo, vel tria corpora, ex quibus efficitur ternarius, & ita, vt vnũ nõ sit causa alteri⁹, nec sit eo dignus; sed nec necesse est habere ordinẽ loci, vel situs, cũ posint in vacuo cõstitui, quare nullũ habebunt ordinem realem.

Secũdo, vel vltima vnitas est forma numeri realis, in quãtũ est vnitas, vel in quantum est vltima, nõ vt vnitas, quia hæc ratio cõmunis est omnibus sed nec, vt vltima propter duo. Primũ, quia esse vltimã habet ab intellectu numerãte; ergo nõ potest esse forma realis. 2. quia forma rei debet esse fixa, & inuariabilis, sed esse vltimã sępè variatur pro volũtate numerãtis, ita vt vnitas, quæ modo numeratur post alias, posit rursus numerari prima; vnde esse vltimã per omnes variatur, quare nõ potest esse forma num.

Pro solutione huius quęst. notandũ est, ex D. Th. 1. 2. q. 54. ar. 4. in corpore, in accidẽtib⁹ nõ esse cõpositionẽ essentialem Physicam ex materia, & forma, sed esse naturas quasdã adeo imperfectas, vt poti⁹ sin formę subiectorũ per actualẽ inhęrentiã in eo, 66

& hu-

& huius ratio eſt manifeſta, quia materia, & forma ſunt partes eſsẽtiales naturalis, quod eſt ſubſtantia; accidẽtia vero nõ ſunt entia naturalia, ſed aliquid entis naturalis; ergo nõ poſſunt habere compoſitionem ex materia, & forma. Vnde ex tribus compoſitionibus, quæ reperiuntur in ſubſtantia, nempe Phyſica eſſentialis ex materia, & forma, & quaſi entitatiua, aut ſubſtãtialis ex partibus integrantibus, & Metaphyſica eſſentialis ex genere, & differentia, ſolum in accidentibus reperiuntur duæ poſtremæ, in quibus explicandum eſt, an vltima vnitas habeat rationem differentiæ; vel ab ea ſumatur differentia eſſentialis.

Et vt à compoſitione ex genere, & differẽtia tanquã ab eſſentiali incipiamus, idẽ eſt in ea forma, & differentia, quia cũ fiat ex genere, & differentia, genus ſe habet, vt materia, & differentia tanquam forma. Vidẽdum igitur eſt, à quo ſumatur differentia in ſpeciebus numerorum, an ab vltima vnitate, vel ab omnibus. Et de genere certũ eſt, ab omnibus ſimul ſumptis deſumendum eſt, quia genus proximum numeri eſt quantitas diſcreta, diſcretio vero non reperitur in vna ſola vnitate, ſed in omnibus, quare ab omnibus ſumitur genus; differentia vero ab omnibus etiam ſumi debet, quia differentia cõtinet gradum perfectionis determinantem genus: vnde cum genus contineat communem rationem extenſionis, aut diuiſibilitatis diſcretæ, differentia debet continere gradum perfectionis talis extenſionis, aut diuiſibilitatis, quæ etiam non reperitur in vna ſola vnitate, ſed in multis; Ideo non poteſt à ſola vltima, ſed etiã ab omnibus ſub ratione ſpeciali debet ſumi, & ita genus numeri ternarii erit quantitas diſcreta; differẽtia vero extenſio, vel diuiſibilitas in tres vnitates, ſicque definitur numerus ternarius, Eſt quantitas diſcreta extenſa ſecundum tres vnitates, ita ordinatas ſecundum prius, & poſterius.

In compoſitione vero totius ex partibus integrantibus non reperitur materia, neque forma, quia omnes partes integrãtes ſic ſũt in actu, vt nulla recipiat aliã, nec recipiatur ab alia, vt inter brachium, caput, & pedes non eſt materia, neque forma propriè loquendo, nihilominus inter partes integrantes numeri, vna pars ſe habet ad alias, tanquam forma, in quamtum eas determinat, & ita ſe habet vltima vnitas in numero determinans aliam, vel alias ad certũ numerum efficiendum, vt ſecunda vnitas determinat primam ad efficiendum binarium, & tertia determinat duas ad efficiendum ternarium, ſicque de cæteris.

Noſtra igitur ſententia duo aſſerit. Primũ eſt, forma eſſentialis, quã poteſt habere numerus, non ſumitur à ſola vltima vnitate, ſed ab omnibus, in quantum habent ſpecialẽ rationem extenſionis diſcretæ.

Probatur hac ratione deducta ex doctrina tradita. Forma eſſentialis duplex tantum eſt, Phyſica, & Metaphyſica; ſed numerus non habet formam eſſentialem Phyſicam, & Metaphyſicã, quam habet: ſumitur ab omnibus vnitatibus ſic ordinatis ſecundum prius, & poſterius; ergo non à ſola vltima. Probatur minor, quia differẽtia in quibuſcunque rebus ſumitur à tota natura ſub gradu ſpeciali conceptа, vt in homine à tota eius natura ſub gradu rationalitatis; ergo differentia numeri ſumitur à tota eius natura ſub tali gradu extenſionis

diſcre-

discretę considerata, talis autem gradus extensionis discretæ non reperitur in sola vltima vnitate, sed in omnibus sic ordinatis, sicut nec discretio ipsa in vno solo reperitur, sed inter multa; ergo nec differentia numeri à sola vltima vnitate desumi potest, sed ab omnibus sic ordinatis, vt forma ternarii à tribus vnitatibus sic ordinatis, vt duæ sint præsuppositę, & ab vltima determinētur

68 Secundum, quod asserit nostra sententia est, in numero considerato vt toto integrali, licet non inueniatur propria forma Physica, nec Metaphysica, inuenitur quædam similitudo formæ, & hæc sumitur à sola vltima vnitate, imo illa sola se habet vt forma. Probatur hac ratione, Id quod est determinabile per aliud, habet modum materiæ, & id quod determinat aliud, habet modum formæ, sed inter partes integrantes numeri vltima vnitas se habet vt determinans præcedentes, & istæ vt determinabiles per eam; ergo istæ se habent tanquam materia, & illa tanquam forma. Et hoc voluit prima sententia, dum asseruit, vltimam vnitatem esse quasi partialem formam numeri, & præsertim D. Thom. qui hoc idem intellexit, non de vera forma, sed de aliqua similitudine eius. Et ideo argumentis eiusdem sententiæ nō est necessarium respondere.

Solum hoc est notandū, hoc habere speciale partes integrantes numeri, quod cum vna se habeat per modum formæ, & aliæ per modum materię; variata illa, quę se habet vt forma, ex consequenti variatur differentia essentialis numeri, quia variatur modus extēsionis, ex quo accipitur; vt variata tertia vnitate, iā numerus habet extensionē in ordine ad duo, vel ad quatuor, quæ diuersa est.

Secunda autē sententia distinctionem illam de numero abstracto, & contracto, minus bene adduxit, quia nunc loquimur de numero prædicamentali, qui est species quantitatis discretæ, & reperitur in rebus; numerus vero abstractus transcendentalis est, cum in substantiis, ac cæteris accidentibus reperiatur, & ideo non magis ad hoc prædicamentum, quā ad cætera pertinet, imo ad nullum, & ideo non est de illo curandum.

Ad primum igitur argum. eiusdē 69 sententiæ, neganda est minor, quod non sit ordo realis inter vnitates numeri, nam licet non sit ordo temporis, nec naturæ, loci, vel situs; est tamen ordo numerabilitatis, quem dicit vnitas quælibet ad alias, in quantum prius, ac posterius numerabilis est ab intellectu, hoc est, præsupponēdo eas, vel eisdem præsupposita.

Ad secundum distinguenda est maior, quia vnitates numeri dupliciter considerari possunt, vel vt actu numerantur, vel vt sunt numerabiles; & ideo quælibet habet duplicem cōsiderationem vltimæ, nēpè in actuali numeratione, aut in aptitudine. Dū ergo dicitur, vel vltima est forma, vt vnitas est, vel vt est vltima, distinguendum est, nā vt vltima in ratione numerabilitatis habet modū formæ realis, non vt vltima in actuali numeratione, quia hæc est ratio extrinseca, & variabilis, illa intrinseca, & inuariabilis eodem modo conueniens omnibus, cum possit quælibet numerari post alias; & ideo cuilibet inuariabiliter conuenit esse vltimā secundum aptitudinem, & hoc non habent ab intellectu, sed ex propria natura, quamuis non sine respectu ad intellectum; bene tamen ante operationem eius; realis igitur est ratio vltimæ in qualibet

S vni-

vnitate, ficut ratio primæ, aut mediæ, vt explicatum eft.

QVAESTIO VIII.

An numerus prædicamentalis non solum reperiatur in corporibus, sed etiam in rebus spiritualibus.

70 SEnfus quæftionis eft, an ficut tres homines, tres lapides, aut tria quę libet alia corpora efficiunt numerum, qui eft fpecies quantitatis difcretæ, ita tres Angeli, aut tres animę: & procedit quæftio, fuppofito, quod numerus fit per fe in prædicamento.

Prima opinio affirmat, numerum rerum fpiritualium, non minus effe fpeciem quantitatis difcretæ, quam numerum corporum. Ita Richard. in 2. dift. 10. quæft. 1. ad 4. & dift. 24. ar. 1. quæft. 1. & ar. 2. quæft. 1. Marfil. in 1. quæft. 27. ar. 1. & 2. Greg. d. 24. q. 2. ar. 3. Aureol. apud Capreol. eadem dift. & q. vbi etiam Maior, Ocham, & Gabriel, quos fequitur magna modernorum pars.

Probatur teftimoniis D. Auguft. lib. 2. de libero arbitrio, capit. 16. vbi afferit, numerum effe aliquid intelligibile, & in omnibus rebus inueniri; & Damaf. 3. lib. Fidei, cap. 8. docentis, numerum in quibuflibet rebus inter fe diuerfis fic reperiri, vt duæ naturæ Diuina, & humana in Chrifto ad quantitatem difcretam pertineant.

Probatur etiam ratione, quia integra ratio numeri cōftat ex multis vnitatibus realibus, & inter fe feparatis, atque numerabilibus ab intellectu fecundum prius, & pofterius, fed hoc totum conuenit tribus Angelis; ergo veram habent rationem numeri prædicamentalis. Probatur minor, quia tres Angeli funt diftincti realiter, atque etiam realiter feparati, & quilibet eft numerabilis ab intellectu ante alios, & poft alios.

Secunda opinio negat numerum prædicamentalem reperiri in rebus fpiritualibus, fed folum putat ponēdum effe in corporibus. Ita D. Tho. quæft. 9. de Potentia. ar. 7. in 1. d. 24. q. 1. ar. 3. & 1. par. q. 3. ar. 3. Capreol. in 1. d. 24. q. 1. Soncin. 10. Meta. q. 13. Jauel. lib. 8. quæft. 11. & colligitur ex doctrina Arift. 4. lib. Phyfi. cap. 6. & 7. vbi docet numerum fieri ex diuifione continui, & 2. de Anima, cap. 6. numerū afferit effe fenfibile per fe. Sed numerus rerum fpiritualium nec fit ex diuifione continui, nec eft fenfibilis, quia fenfus non poffunt percipere nifi corporea; ergo non eft numerus prædicamentalis ex mente Ariftotelis. 71

Sed ratione probatur primo, quia omnis fpecies debet participare naturam fui generis proximi, atque remoti in eadem linea prædicamentali pofiti, fed genus proximum numeri eft quantitas difcreta, & remotum quantitas communis continuæ, atque difcretę; ergo repugnat aliquem effe numerum prædicamentalem, nifi his duobus generibus participet. Tūc vltra, numerus rerum fpiritualium neutro genere participat; ergo non eft fpecies huius prædicamenti. Probatur antecedens, talis numerus non eft quantitas; ergo non eft quantitas difcreta. Euidens eft confequentia à fuperiori ad inferius negatiuè, & antecedens per fe notum.

Secundo, quia tranfcendentia nō pertinent ad aliquod fpeciale prædica- 72

dica-

dicamentum, vt de ente, & accidente manifestum est: sed numerus eo modo, quo reperitur in rebus spiritualibus, reperitur in quibuscunque rebus cuiuslibet prædicamentis ergo transcendentalis est, & non prædicamentalis. Minorem probo: nam sicut dicimus, tres Angelos, aut tres animas, sic dicimus tres albedines, tres relationes, tres actiones, & passiones, sicque de ceteris prædicamentis.

Pro solutione argumentorum oppositæ opinionis notandum est, quod sicut vnitas sumitur duobus modis; primo, prout vnum est passio entis, & vnitas conuertitur cum entitate, & sic accepta est transcendentalis, quia in omnibus rebus reperitur; alia est vnitas specialis, quæ fundatur in quantitate rei, & hæc est propria huius prædicamenti. Ita numerus est duplex; transcendentalis, qui cōstat ex vnitatibus transcendentalibus; & specialis, qui fit ex quantitatibus, & iste est species quantitatis discretæ; ille vagatur per omnia prædicamenta, & ideo neque ad hoc, neque ad aliquod aliud pertinet.

Hæc distinctio explicat sensum sanctorum Patruum, qui, vt constat ex antecedentibus, & consequētibus, de numero transcendentali loquuntur, non prædicamētali. Et etiam si aliquod verbum eorum videatur significare numerum prædicamentalem, solum per similitudinem intelligi debet.

73 Ad argumentum distinguendum est antecedens, quia si de numero prædicamentali intelligatur, non est verum, quod solum dicat vnitates quascunque discretas, & numerabiles secundum prius, & posterius, sed speciales, & quantitatiuas, quas cum non habeat numerus rerum spiritualium, sed transcendentales, non est numerus prædicamentalis, sed transcendentalis.

QVAESTIO IX.

An oratio sit vera species quantitatis.

Difficilior est quæstio de oratione, an sit vera species quantitatis discretæ. Intelligimus autem quæstionem de sola oratione vocali, nam mentalis, & scripta non pertinent ad hoc prædicamentum: cum vtraque sit qualitas, illa naturalis, hæc vero quasi per artem facta; vocalis vero, quæ aut voce humana profertur, vel aliis instrumentis fit, quandam extensionem syllabarum habere videtur, & ideo quærimus de illa, an sit species quantitates discretæ.

Et est prima opinio Lobaniensium in expositione huius capitis; qui negant orationem esse speciem quantitatis discretæ, putantes esse quantum quoddam per accidens, sicut album, aut motus: & hanc videtur sequi Caietanus capite præsenti, & secuntur moderni omnes, qui numerum excludunt ab hoc prædicamento.

Et probatur illis omnibus argumentis, quibus probatum est de numero esse ens per accidens, & ideo non pertinere ad hoc prædicamentū quæst. 6. quæ non sunt hoc loco repetenda. 74

Sed duobus aliis specialibus probāda est. Primo, quia hæc tantū sunt in

 oratio-

oratione, nempe soni syllabarũ, motus instrumentorũ, aut prolationis, per quẽ fiunt tẽpora consumpta eisdem prolationibus, ordo syllabarũ, & significatio totius orationis, sed ex nullo horũ potest oratio esse quãta per se; ergo non est admittẽda ad hoc prædicamentũ. Probatur minor, quia soni sunt qualitates, motus quãtus per accidẽs, tẽpora quanta quidẽ per se continua, sed quę non possunt efficere aliam speciẽ quantitatis discretæ, ordo syllabarũ secundũ longitudinem, & breuitatem pro libito mutari potest, & ideo non potest efficere quantã per se orationem, & longe minus significatio syllabarum, quam certum est non habere ex propria natura, sed ex libera impositione hominum.

Secundo, quia successiua non possunt habere vnitatem, nisi per continuationẽ, vt patet in motu, cuius partes si semel interrumpantur per morã temporis, sic fiunt diuersæ, vt nullo modo efficiant vnum: sed syllabæ sunt quidã motus prolationis instrumentorum interrupti; ergo sunt omnino diuersi nullã habentes vnionẽ, aut vnitatem, quare non possunt efficere vnam quantitatẽ. Et si respondeas, ordinabiles esse ab intellectu secundũ prius, & posterius, sicut vnitates numeri, & per talẽ ordinabilitatẽ habere vnitatẽ. Contra hoc est, quia si semel interrupti motus prolationis sunt ordinabiles secundũ prius, & posterius; ergo etiam si per longum tẽpus interrumpantur, erunt ordinabiles: vnde si vna syllaba proferatur hodie, & altera post annum, efficient orationem, non minus, quam si post dimidiam horam proferretur: imo etiam si à diuersis hominibus, quæ non solum falsa, sed absurda videntur.

Secunda opinio est Iauelli in Epitome, in 5. lib. Meta. cap. 8. distinguentis duplicem considerationem orationis. Nam si consideretur, ait, in ratione extensionis quantitatiuæ, non est oratio distincta à motu, neque quantum per se, sed per accidens, sicut motus, cum syllabæ non sint aliud, quam motus quidam prolationis. Si vero consideretur in ratione mensuræ, est quantum per se, & vera species quantitatis discretæ distincta à numero, cum sit mensura discreta, & successiua. Et propterea, inquit, considerans Aristoteles in Dialectica rationem mensuræ in quantitatibus, docuit orationem esse speciem quantitatis. Et probauit etiam ex eadem ratione mensuræ, quia mensuratur, inquit, syllaba longa, & breui. At in Metaph. vbi præcipue considerabat rationẽ extensionis eiusdem quantitatis, cum connumerasset alias species, nullam mentionem orationis fecit; quo probatur ex mente eius non esse speciem quantitatis in ratione extensionis, sed solum in ratione mensuræ.

Tertia opinio tenet, orationem esse secundam speciem quantitatis discretæ, quod Aristoteles non solum asseruit, cap. præsenti, sed probauit. Ita D. Thom. opusc. 42. & in 4. d. 3. quæst. vnica, art. 2. ad 5. Albertus Magnus tractatu de quantitate, cap. 2. Scotus cap. præsenti, quęst. 8. Soncinas 5. Metaph. quæst. 4. Sotus quæst. 2. huius capitis, & in eodem Canterus, & Toletus, atque moderni plures. Et hæc sententia, quamuis difficilis videtur nobis probabilior, & tenenda.

76 Et probatur hac ratione. Oratio cõstat syllabis vere extensis secundum prius,

prius,& posterius; sicut numerus cō stat vnitatibus; ergo sicut numerus est species quātitatis discretæ, sic oratio. Probatur antecedens, quia sylla ba vna longior est, maioremq; habet extensionem soni, quā alia, non solū ratione temporis cōsumpti, quod pa tet esse maius, sed ratione sui, nempè vt est sonus extensus, quemadmodū tres lapides habent substantiā extensam per quantitatem, & ideo eius ra tione efficiunt speciē numeri. Quod vero syllabę sint ordinabiles ab intel lectu secundum prius, & posterius ra tione lōgitudinis, aut breuitatis, pro batur, quia distincta oratio est, aut di stinctus pes carminis ille, qui constat vtraque syllaba longa, ab eo, qui cō stat vtraque breui, vel vna breui, & altera lōga, ex eo quod distincto mo do ordinātur syllabæ; ergo ex se sunt ordinabiles.

In quonam sit ponenda quantitas orationis.

TOta difficultas nostræ sentētiæ consistit in explicanda quantita te orationis, assignandaq; ratione illa, in qua dicatur consistere, circa quam, non eodem modo sentiunt ii, qui nostram sententiā secuntur.

Sed prima opinio est multorū modernorum, qui quantitatem orationis, nec in syllabis, nec in alio ex his, quæ possunt considerari in oratione quantitatē eius consistere docēt, sed in motibus prolationis discontinuis, & ordinabilibus ab intellectu: vt in tribus motibus prolationis, quibus profertur hæc oratio, Dominus, dicunt consistere quantitatem discretam, & successiuam eius.

Hæc tamen sententia falsa est, quod probo hoc argum. Motus est quantum per accidens; ergo numerus plurium motuum non est prædicamentalis. Probatur consequentia, à superiori ad inferius negatiuè, numerus trium motuum non est quantitas per se; ergo nec est quātitas discreta. Secundo, quia numerus motuū est sicut numerus alborū, aut Angelorum; ergo est transcendentalis, & non prædicamentalis.

Ideo secunda opinio multorū non in syllabis, nec in motibus prolationis earū, sed solum in tēporibus, quibus motus ipsi prolationis, atque etiā syllabę mensurantur, quantitatē orationis ponēs, in quātum duo, vel tria tempora consumpta in eis ordinabilia sunt ab intellectu secundū prius, & posterius. 77

Quod colligunt ex Arist. cap præsenti, qui orationem esse quantitatem probauit, quia mensuratur sylla ba longa, & breui, sed lōgitudo, aut breuitas syllabarum sumitur ex maiori, aut minori tempore, quo mensu rantur; ergo in his temporibus consistit quantitas orationis ex mente Aristotelis.

Sed nec sententia hæc videtur mihi vera, quod ita probo. Sicut numerus est multitudo vnitatum ordinabiliū ab intellectu secundū prius, & posterius, ita oratio est multitudo syllabarum ordinabiliū, secundū lon gitudinem, & breuitatem, ex quarū diuersitate distingunt omnes diuersas orationes: sed tempora non sunt syllabæ, imo valde ab eis diuersa; ergo multitudo temporum non potest esse oratio.

Secundo, vel tempora distincta cō stituunt orationem secundum se, vel in quantum sunt mensura syllabarū, vterque modus est imposs.bilis; ergo non possunt orationem constitue re. Probatur minor, quia species quā titatis constituuntur per diuersas ra tiones extensionis, sed tempora ex

eo, quod sint mensura syllabarum, nō habent specialem rationem extēsionis distinctam ab ea, quam habent secundum, quod sunt multa tempora, nam temporibus non aduenit noua ratio extensionis, ex eo, quod sint mensura syllabarum, sicut nec ex eo, quod sint mensura aliorum motuū, prolatio namque syllabarum motus quidam localis est instrumentorum; ergo si hoc modo sumpta non efficiunt speciem quantitatis discretæ, nec efficient, vt sunt mensura syllabarum. Quod vero vt sunt discreta tempora, non efficiant orationem probatur, quia si sic efficerent orationē; ergo vbicunque reperirentur, etiam sine syllabis eam efficerent. Euidens est consequentia, quia quod alicui conuenit vt tali, vbicunque reperiatur ei conueniet. Et præterea, quia tria tēpora nihil accipiūt à syllabis, ratione cuius efficiāt quātitatē discretā; cōsequēs autē falsū est, quia nullus vnquā dixit, nec intelligi potest, quod tres durationes trium calefactionum sint oratio.

78 Vt igitur intelligamus, in quo consistat quantitas orationis, notandum est, in voce duo esse consideranda. Primum, quod sit sonus per motum localem linguæ, dentium, ac palati, aliorumque instrumentorum factus. Secundum est extensio, seu corpulentia eiusdem soni, vel vocis, quæ non est aliud, quam dilatatio, vel prolongatio eiusdem. Notum est enim syllabam morosè prolatam maiorem habere dilatationem, aut prolongationem, quam eā, quæ cito profertur. Eiusmodi igitur dilatatio, aut prolongatio vocis est quasi corpulentia, vel magnitudo eius, & ita eius extensio, quemadmodum longitudo, aut latitudo substātię est extensio eius: vnde sicut substantia est extensa per accidens, & longitudo eius, aut latitudo est quantitas, aut extensio per se, ita sonus, aut vox est extensa per accidens, eius tamen dilatio, prolongatio, & corpulentia est quantitas per se, & ita ex multis extensionibus syllabarum sibi succedentium fit oratio, sicut ex multis extensionibus substantiæ fit numerus. Nec mirum est suam habere extensionē sonū ita factū, cum sit qualitas corporea, sicut albedo, & aliæ suam habentes extensionem accidentaliter eis conuenientem. Hæc autem extēsio orationis, quam prolongationem, aut dilatationem soni vocamus, non est aliarealiter distincta ab extēsione, seu quantitate aeris verberati, sicut nec vox est aliud, quam sonus ex verberatione aeris per talia instrumenta causatus, & in eodem aere extensus: sed eadem extensio aeris, à qua sonus ipse, (qui qualitas quedam corporea est) extenditur. Hæc autem extensio syllabarum distincta est à motu prolationis, vt cōstat, & etiam à tempore consumpto in prolatione, sed sub syllaba comprehenditur, & nomine syllabæ significatur, & ideo oratio vocatur multitudo syllabarum sibi succedentium, vt ordinabiles sunt ab intellectu secundum prius, & posterius ratione longitudinis, ac breuitatis.

Et ex hac doctrina facile explicatur testimonium Arist. pro secundo modo dicendi de temporibus adductum, nam argum. eius, quo probauit orationem esse quantitatem, 79 quia mensuratur syllaba longa, & breui, quasi ab exteriori signo est, nam tempora mensura sunt extrinseca syllabarum, sed per talem mensurationem extrinsecam cognoscimus propriam extensionem oratio-

orationis in magnitudine syllabarum, seu dilatione, aut corpulentia earum consistentem, per quam formaliter dicuntur longæ, aut breues formaliter, & quasi intrinsece.

Facile etiam soluuntur argumenta primæ opinionis, nam ad primum respondetur, quod in antecedenti non numerantur sufficienter ea, quæ sunt in oratione, sed præcipuum relinquitur, nempe extēsio, seu dilatatio, & corpulentia soni, in qua consistit propria quantitas syllabarum, sicut in latitudine, aut profunditate consistit extensio substantiæ, aut aliarum qualitatum.

Ad secundū neganda est minor, quod syllabæ sint motus prolationis, sed sunt sonus quidam dearticulati per motus prolationum facti, de quibus negandum est, quod non habeant vnitatem sufficientem ad constituendam orationem, habent enim eandem ac nūme rum, nempe ordinabiles esse ab intellectu secundum prius, & posterius pro ratione longitudinis, & breuitatis. Negandum est etiam, quod syllaba hodie prolata possit ordinari in modum orationis cum ea, quæ profertur post annum, quia cum syllabæ sint ordinabiles ab intellectu proferentis, & in ordine ad concentum, & harmoniam, humanam interruptionem habere debent in ordine ad talem finem, hoc est, tantam, & non maiorem, quæ repugnet eidem fini: repugnaret autem si secunda proferretur post annum, imo si post mensem, aut diem, & forte si post horam, quare non erunt ordinabiles cū tanta interruptione, nec efficiēt orationem.

QVAESTIO X.

An si daretur linea, superficies, aut corpus, ut alia quantitas, actu infinita collocaretur in hoc prædicamēto.

QVæstio hæc non est absoluta, sed conditionalis, quia non disputamus modo, an possibile sit, quod detur aliqua quantitas actu infinita, vel impossibile, sed titulus quæstionis sub conditione quærit, an si daretur per possibile, vel impossibile quantitas aliqua actu infinita, collocaretur in hoc prædicamento. 80

Et pars negatiua, quod non collocaretur in prædicamento, probatur testimonio Arist. & D.Thom. Arist. enim 5.lib. Meta. tex.10. ita ait. *Multitudo igitur quantum quid, si numerabilis est, magnitudo vero, si mensurabilis.* Sed si multitudo daretur actu infinita, nō esset numerabilis, nec corpus actu infinitum mensurabile; ergo non essent quanta ex mente Arist. nec proinde collocarentur in hoc prædicamento.

Et D.Tho. in Cōmen. eiusdē loci, lect.15. docet, quod si longitudo esset actu infinita, non esset linea, quia linea est lōgitudo mēsurabilis, & ideo in definitione lineę ponitur, quod sit longitudo clausa duobus extremis punctis.

Et ratione probatur primo, quia ita se habet quantitas in suo ordine prædicamentali, sicut substantia in suo, sed substantia actu infinita, qualis est Deus, non ponitur in prædicamento, sicut diximus in 2. quęst. præcedentis capitis; ergo nec poneretur infinita quantitas in prædicamenro.

Secundo, eadem est ratio de quantitate cõtinua, & discreta, quantũ pertinet ad præsentẽ quæst. sed si daretur multitudo infinita corporum, nõ poneretur in prædicamẽto sub genere quantitatis discretæ; ergo si daretur quantitas continua actu infinita, non poneretur in prædicamento sub genere quantitatis continuæ. Minor probatur, quia species numeri variantur per additionem vnitatis: vt si binario addideris vnam, transit iam in aliam speciem ternarii; si ergo daretur multitudo actu infinita, non haberet determinatam speciem, & quod non habet determinatam speciem, non potest esse sub determinato genere; ergo nec sub determinato prędicamẽto. Quare infinita multitudo non posset in hoc prædicamento collocari.

Communis tamen sententia scholæ tenet, quod si daretur linea, vel corpus actu infinitum, poneretur in hoc prædicamento, non minus, quam corpus finitum. Ita Soncinas 5. Meta. quæst. 15. Iauellus ibidem, quæst. 17. Durans in 4. d. 3. quæst. 3. Nimphus 8. lib. Topicorum, loco 73. Sotus quæstione prima huius prædicamenti.

Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Topicorum, loco 73. vbi docet lineam finitam, & infinitam esse eiusdem speciei: ex quo sequitur idem habere genus, & differentiam, & ideo in eodem prædicamento collocari; & hoc idem sentit D. Thom. 1. par. quæst. 58. art. 8. ad 2.

82 Sed probatur ratione, quia quidquid componitur ex genere, & differentia, collocatur in prædicamento; sed linea actu infinita componeretur ex genere, & differentia; ergo collocaretur in hoc prædicamento. Probatur minor, quia genus lineæ est quantitas continua; differẽtia vero extensio secundum dimensionem formalẽ longitudinis, sed linea infinita vtromque haberet, nam esset quantitas continua, quia copularetur punctis, & esset extensa secundũ formalem dimensionem longitudinis; ergo esset in hoc prædicamento. Et si respondeas esse quantitatem non finitam, ex qua efficitur prædicamentum, sed infinitam, & ideo excludi à prædicamẽto. Cõtra hoc est, quod esse actu infinitam solũ est habere partes integrãtes actu infinitas, sed partes integrãtes non pertinent ad essentiam rei, vt per se est manifestum; ergo etiam si sint actu infinitæ, non variabunt essentiam lineæ, sed erit linea infinita eiusdem speciei cum linea finita, vt ex Arist. adduximus. Et ideo collocabitur sub eodẽ genere, & erit in eodem prædicamento.

Pro solutione argumentorum notandum est, aliud esse, quod aliquid 83 sit infinitum secundum substantiam, aut secundum aliquam rationem accidentalem, quia substantia dicit essentiam rei; ergo idem est aliquid esse infinitum secundum substantiam, & esse infinitum secundum essentiam, & quod est infinitum secundum essentiam, est infinitum simpliciter, sed quod est infinitum secundum rationem accidentalem, potest esse finitum secundum essentiã, quia accidentia sunt extra essentiam rei. Vnde sequitur, quod cum res omnes collocentur in prædicamento secundum essentias, si sint infinitæ secundum essentiam, non posse collocari in prædicamento. Cuius hæc est ratio: quia prædicamenta sunt gradus essendi finitæ, ac limitatæ perfectionis, &

quæ

quæ in eis collocantur sub genere supremo, debent esse composita ex determinato genere, & determinata differentia continente gradum limitatum perfectionis sub tali genere; ergo quod est infinitum secundum essentiam, nec potest collocari sub determinato genere, nec constitui per determinatam differentiam, & consequenter nec collocari in determinato prædicamento. Sed quæ solum sunt infinita secundum rationem accidentalem, bene possunt cõprehendi sub determinato genere, & componi etiam ex determinata differentia, & ideo collocari in prædicamento, quia cum ratio accidentalis extra essentiam sit, eam non variat, sed sub propria limitatione relinquit. Esse autem lineam, vel corpus actu infinitum, ratio accidentalis est, quia non est aliud, quam habere plures partes integrantes, ex quibus non variatur essentia, nec in
84 perfectione crescit. Vt si corpus plures, aut maiores partes integrantes habeat, nõ est propter eas perfectius alio, quod pauciores, vel minores habet, sed solum accidentaliter; ergo habere partes infinitas etiam est perfectio accidentalis, à qua non variatur essentia, & ideo non minus erit finita, & limitata ad certum genus, atq; prædicamentum.

Ad testimonia Aristotelis, & D. Thom. respondetur, vtrumque loqui de quantitatibus existentibus, quæ sunt actu finitæ. Quid vero sentiant de infinitis, si darentur, quantum ad collocationem in prædicamento, in aliis locis à nobis citatis pro communi sententia explicant; asseruntque non minus in prædicamento, collocari, quam alias quãtitates actu finitas. Illa vero definitio lineæ mathematicorum est, qui de solis lineis finitis agunt, ideo eas solum describunt.

Ad primum argumentum distinguendum est antecedens, quia substãtia, & quantitas duobus modis considerari possunt, aut secundum rationem finiti, & infiniti, & hoc modo non ita se habet quantitas ad prædicamentum, sicut substantia, quia hæc si actu sit infinita, non potest esse sub terminato genere, nec componi ex genere, & differentia, & ideo nec in prædicamento collocari, bene tamen quantitas infinita, & rationem huius discriminis tradidimus iam. Si vero considerentur secundum ordinem prædicamentalem, eodem modo ordinantur per diuisionem generum in suas species.

An numerus infinitus esset in prædicamento.

SED an eadem sit ratio de quantitate continua, & discreta, ita vt 85
sicut continua actu infinita collocaretur in prædicamento, ita etiam discreta, vt numerus infinitus, nõ est certum. Nam Soncinas vbi supra eandem asserit rationem esse de vtraq;. Et probat, quia sicut lineam esse actu infinitã solum est habere plures partes integrantes, quod nõ pertinet ad eius essentiam, ita numerum esse actu infinitum, solum est habere plures vnitates, quæ sunt partes integrãtes eius; ergo sicut linea actu infinita esset in prædicamento, ita numerus actu infinitus. Ego vero contrarium sentio, quod si daretur multitudo corporum actu infinita, non esset per se collocanda in hoc prædicamẽto. Quod colligo ex doctrina Aristotelis 8. lib. Metaphy. texto 15. vbi de numero ita loquitur. *Quemadmodum de numero ablato, aut addito aliquo, ex qui-*

bus numerus est, non est amplius idem numerus sed diuersus, etiam si minimum auferatur, aut addatur, ita nec definitio, nec ipsum quid erat esse erit amplius ablato aliquo, aut addito, &c. Ex quibus verbis sequitur manifesta differentia inter quantitatem continuam, & discretam, in eo quod continua per additionem alicuius partis, vel pluriũ non variatur, sed eadem linea, vel corpus permanet, numerus vero per additionem vnitatis variatur; vnde intelligitur vnitates non omnino se habere in numero tanquam partes integrantes, sed ita esse fundamentũ generis, & differentiæ, vt per additionem, vel detractionem vnitatis varietur differentia, & species numeri. Cuius ratio satis probabilis est, quia addita vnitate variatur dispositio totius numeri, atque adeo discretio eius, seu discreta extensio, quę consistebat in tali dispositione vnitatum; vt extensio specialis ternarii in eo, quod duæ sint dispositæ sub tertia, in qua consistit differentia essentialis eius, & ideo addita vnitate soluitur species numeri, & fit alia. Et quod hæc sit mens Aristotelis, non est dubium, quia si non desineret esse species numeri, & transiret in aliam, non teneret similitudo numerorũ cum speciebus, vt per se est manifestum.

86 Vnde ex hoc colligitur, numerum apud Aristotelem esse speciem subalternam, quæ diuiditur tanquam genus in binarium, ternarium, & reliquos, qui omnes sunt species infimæ solum habentes sub se indiuidua, vt ternarius, hunc, & illum ternarium.

Colligitur tãdem numerum actu infinitum non collocari in prædicamento. Quod sic probo. Addita vnitate mutatur species numeri, & fit alia; ergo additis vnitatibus in infinitum crescet etiam in infinitum perfectio essentialis numeri, & ideo numerus actu infinitus habebit essentialem perfectionem actu infinitam in ratione quantitatis discretæ, quare non poterit habere speciem, quia species constituitur per differentiam determinatæ perfectionis, nec erit sub genere, aut prædicamento.

Secundo, differentia numeri sumitur ex vnitatibus ordinabilibus secũdum prius, & posterius, ita vt sub aliqua ordinentur ceteræ, tanquam ei præsuppositæ, sed vnitates actu infinitæ non sunt ordinabiles ab intellectu; ergo non possunt constituere determinatam speciem numeri: & quod non est determinatum secundum speciem, non potest esse sub genere; ergo nec erit in prædicamento. Probatur minor, quia inter infinita actu nõ est dabilis determinata vnitas, sub qua ordinẽtur ceteræ, ergo nec erũt ordinabiles ab intellectu.

Argumen vero pro opposita sententia de quantitate continua ex doctrina à nobis tradita solutum est.

QVAESTIO VLTIMA.

An quantitas sit res distincta a substantia corporea, & ceteris accidentibus absolutis.

NON solum de distinctione rea-
li quantitatis à substantia cor- 87
porea quęrimus, sed ab aliis accidentibus absolutis, quibus tribuit extensionẽ partiũ, vt à qualitatibus, quia eadẽ est ratio de illis, ac de substantia.

Et prima opinio negat esse distinctam, quam tenuerũt Ocham in sua Dialectica cap. de quantitate in 4. q. 4. quodlib. etiã 4. quæst. 30. & in tractã. de venerabili Sacramento Eucharistiæ

ristiæ per plura capita, quibus locis affirmat, quantitatem esse ipsammet substantiā, prout habet partes situ disiunctas, & locabiles, diuersisq; partibus loci correspondentes. Gabriel in 4.d.10.q.vnica, & d.12.q.1 art.1.& lectio.43.super canonem missæ, Adamus in 4.q.5. & Aureolus apud Capreolum in 2.d.10.q.vnica, art.1. & videtur fuisse sententia antiquorum philosophorum, vt Platonis, qui vt affirmat Aristoteles 1.li. Meta.tex.5. loquens de materiali principio rerū posuit vnam materiā pro rebus naturalibus, cuius diffentias esse dicebat magnum, & parnū, sentiens eandem rē esse materiam, & quantitatē.

88 Et ratione probatur primo, quia Deus potest separare substantiā corporeā ab omni accidēti absoluto, cū ab eo non dependeat essentialiter; ergo si quantitas est accidens absolutū realiter à substantia distinctū, poterit separari ab ea substantia; & tūc si maneret sine quantitate, queritur an haberet partes loco distinctas sicut prius, vel non, si dicas habere, sequitur nō habere extensionem à quātitate, sed à se esse extensam, & occupatiuā loci, quod est esse ipsammet quantitatē, & ab ea non distingui. Si vero dixeris nō habere; sequitur partes eius loco esse cōiunctas, quod est impossibile, quia non potuerunt cōiūgi, cū prius essent separatæ, nisi per motū localem, cuius nō sunt capaces sine quantitate: ergo ab ea nō distinguntur realiter.

Secūdo, si quantitas est res distincta à substantia, ei inhærebit, & tunc vel recipitur tota quantitas in tota substātia, & pars in parte, vel tota in tota substātia, & tota etiā in qualibet eius parte, eo modo quo anima rationalis recipitur tota in toto corpore per informationē, & tota etiā in qualibet parte, sed hoc vltimū repugnat accidēti corporeo, ac diuisibili habēti partes integrātes; ergo necessariū est primū. Ex quo sequitur substātiā habere à se partes integrātes, & non à quātitate; cū partes eius præsupponātur partibus quantitatis tanquā subiecta, in quibus recipiuntur, sed nihil habet à se partes integrātes, nisi sola quātitas, à qua cætera eas recipiunt; ergo substātia eas habēs à se, erit ipsamet quantitas, & non distinguetur ab ea realiter.

Secunda opinio tenet, quantitatē 98 distingui realiter à substantia, & cæteris accidentibus absolutis. Ita D. August.5.lib.de Trinitate cap.10.D. Thom.5.Meta.lectio.15.in fine, Scotus in 2.d.2.quæst.9.& in 4.d.12.q.2.Rich.in 4.d.12.art.1.q.1.Duran.& Argentinas ibidē q.5.Egidius Romā. in 1.d.2.q.2.Albertus Magnus.5.physicorum tractatu 2.art.4.Soncinas 5.Meta q.19.& cęteri interpretes Aris. ca.pręsēti, & hęc est vera, & tenēda.

Colligitur euidenter ex doct. Aristo.1.lib. Physi.texto 13. vbi ita arguit contra Melissum antiquū philosophū ponentē vnū tātum principiū rerū naturalium, & illud infinitum. Si vnum tantum est principium infinitum, cum finitū, vel infinitum sit propria passio quantitatis, sequitur preter substantiam continere etiam quātitatem, & ideo non esse vnā rē, aut vnum principiū; sed multiplex, &c. Quod argumen. patet nihil probare, nisi quantitas distinguatur realiter à substātia; ergo ex mēte Aristotelis realiter distinguitur. Et li.2.de anima tex.65.docet, substantiā esse sensibiē per accidēs, quātitatē vero per se, quod nō potest esse verū sine distinctione realr.

Sed prob. duplici ratione 1. quia naturaliter repugnat plures magnitudines

aut

aut quantitates esse in eodem loco, quia hoc non potest esse sine penetratione earũ naturaliter impossibili, ex eo, quod quęlibet est occupatiua distincti loci, & nata expellere aliã ab eodem; sed vtrunque sequitur, si quantitas non distinguatur realiter à substantia, & accidentibus absolutis; ergo necesse est realiter distingui. Probatur minor, quia si quantitas est idem realiter cum substantia, & albedine in ea existente, ergo quę

90 libet habebit propriam, & distinctã magnitudinem, atque extensionem ab alia, sed constat esse in eodem loco; ergo se penetrabunt.

Secundo, quia certum est in fide catholica in Eucharistia non manere substantiam panis, sed totam conuerti in corpus Christi. Sed experientia visus, & tactus docet remanere eãdem quantitatem panis, ergo separatur realiter quantitas à substantia. Et quæ ita se habent, vt vnum possit esse sine alio, distinguntur realiter: ergo distinguitur realiter quantitas à substantia. Vbi illud obiter aduerto, periculosum esse negare, quod in eucharistia non remaneat eadẽ quantitas panis, & asserere, corpus illud quantum specierum Sacramentaliũ non esse dimensiones, vel quantitatem veram huius prædicamenti, sed propriam extensionem aliorum accidentium, vt albedinis, & aliorum.

Ad primum argumentum concedimus primum enthymema, ad id vero quod postea quęritur, an substantia permanens sine quantitate haberet partes occupantes locum, vel separatas secundum locum, respondeo non occupare locum substantiam sic permanentem, nec eius partes, nec habere extensionem localem, sed modum indiuisibilem, quantum ad occupandum locum pertinet, nec tamen coniungi partes per motum localem, quia nec positiue essent coniunctæ coniunctione locali, sed negatiue tantum, ex eo quod ablata quantitate nullam habent distantiam, aut ordinem localem. Sed de his in libris physicorum ex professo disputamus.

Ad secundũ concedimus substantiam habere proprias partes integrãtes entitatiuas, sed non extensas, nec loci occupatiuas, quæ tamen extenduntur à quantitate in eis recepta. In his ergo partibus recipiuntur partes quantitatis, & ita tota quantitas recipitur in tota substantia, & partes in partibus. Negamus tamen consequentiam, quod substãtia sit ipsamet quantitas, quia aliud est habere per se partes integrãtes entitatiuas, aliud partes extensionis: & primum conçeditur substantiæ, & accidentibus absolutis, secundum vero soli quantitati, à qua omnia recipiunt extensionem, quod sufficit ad distinctionem realem.

CAPVT SEPTIMVM continens prædicamentum ad aliquid.

TEX. ARISTOTELIS.

Ad aliquid vero talia dicuntur, quæcunque hęc ipsa quę sunt, aliorum esse dicuntur, &c. 1

Breuis expositio textus.

Intentum Aristotelis capite pręsenti est explicare naturam relatiuorum. Diuiditur autem in tres partes, in quarum prima definitionem relatiuorum, quæ suo tempore in scholis circunferebatur, proponit cum

cum quatuor proprietatibus, quæ ex ea ſecuntur. In ſecunda dubium quoddam circa eandem definitionẽ, ex cuius ſolutione minus bonam eſſe probat. Et tandem propriam definitionem, ex qua veram proprietatem relatiuorum colligit.

Definitio antiqua relatiuorum talis erat. *Ad aliquid talia dicuntur quæcunque hæc ipſa, quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterũ.* Vt duplum dicitur ad dimidium, & magnum reſpectu parui, ſcientia habitus, atque potentia ad ſua obiecta.

Prima proprietas antiqua relatiuorum erat, quod relatiua habeant contrarium, cuius exemplum facile deſignari poteſt: quia ſi habitus, & virtutes ſunt relatiua, inter eos reperiũtur virtus, & vitium, & alii habitus particulares contrarii, ex quibus probatur relatiua habere contrarium.

2 Secunda proprietas eſt, quod relatiua ſuſcipiunt magis, & minus, nam vnum dicitur magis ſimile alteri, quam aliud, & idẽmet vno tempore magis, quam alio ſimile eidem.

Tertia proprietas eſt, quod relatiua dicantur ad conuertentiam. Dici autem ad conuertentiam non eſt cõuerſim prædicari vnum de altero in recto, quia vnum relatiuum non poteſt prædicari hoc modo de alio, nã falſum eſt, quod pater ſit filius. Sed prædicari vnũ de altero in obliquo, vt petit natura relatiuorum, ita vt ſi aliquis eſt pater, filii pater ſit, & ſi eſt ſimile, alicui ſimile eſſe debet. Vt autem hæc proprietas conueniat omnibus relatiuis, debet fieri debita aſsignatio termini debita autem aſsignatio termini fiet, ſi termi-
3 nus per ſe, & non per accidens aſſignetur. Terminus autem per ſe ille eſt, qui formalem rationem terminandi ſignificat. Et ratio formalis terminandi eſt illa, quæ ſufficienter terminat relationem excluſis quibuſcunque aliis, quæ in termino relationis eſſe poſſunt. Gratia exẽpli, pater eſt relatiuum, cui pro termino non bene aſsignatur homo, aut album, vel muſicum, ſed filius, quia licet filius neceſſario debeat eſſe homo, & aliquando ſit albus, vel muſicus, etiam ſi hæc per impoſsibile ab eo remoueantur, & ſola filiatio remaneat, terminabit ſufficienter relationem patris, & dicetur cum eo ad cõuertentiam, non cum aliis: non enim dicimus patrem eſſe hominis patrẽ, aut albi, vel muſici, quia iſti ſunt materiales, aut accidẽtales termini, ſed eſſe filii patrem, quia filius eſt terminus per ſe, & formalis.

Vltima proprietas eſt, quod relatiua ſint ſimul natura, ad quam duæ 4 requiruntur cõditiones, quarum primam tangit Ariſtoteles cap. præſenti, ſecundam vero in poſt prædicamentis cap. 3. Prima igitur conditio eſt, quod vno exiſtente in rerum natura, neceſſe ſit exiſtere aliud; & vno ſublato, neceſſe etiã ſit auferri aliud; vt poſito patre neceſſe eſt poni filiũ, quocunque autem deficiente neceſſe eſt deficere aliud, ſaltem ſub ratione relatiui: vt mortuo filio, etiam ſi permaneat homo, qui erat pater, iam non permanet in ratione patris. Sed hæc conditio non eſt ſufficiens, quia homo, & riſibile ita ſe habent, & non ſunt ſimul natura, ſed homo eſt natura prior. Alia igitur conditio eſt, quod vnum relatiuum non ſit cauſa alterius ſecundum formalem rationẽ relatiui, licet ſecundum rationem materialem cauſa eſſe poſsit, vt pater in quantum homo eſt cauſa filii, non in quãtum pater. His igitur duabus conditionibus concurrentibus, ex-

explicata manet proprietas hæc, quod relatiua sint simul natura.

5 Sed aduersus hanc definitionem antiquam proponit dubium Aristoteles, an conueniat substantiæ, aut secundum se, vel secundum suas partes. Et respondet, quod substantiæ secundum se non potest conuenire, nā aqua non dicitur esse alicuius tanquam termini (licet posit esse alicuius possessoris) ergo substantia secundum se non est relatiua; sed partibus eius, vt brachio, vel capiti conueniri ait, quia caput alicuius hominis, vel animalis est caput, & etiam brachium. Ex hoc autem, quod substantiæ conueniat talis definitio saltem secundum partes, colligit Aristoteles non esse bonam, quia substantia omnino absoluta est, & prædicamentum constituit primo diuersum à prædicamento ad aliquid, quare vt substantia non potest esse relatiua.

Ideo in vltima parte capitis necessarium esse docet Aristoteles assignare aliam definitionem, quæ solum conueniat veris relatiuis. Assignat autem hanc: ad aliquid ea sunt, quorum totū suum est referri ad aliud: Vt totum esse patris est referri ad filium, & totum esse filii est referri ad patrem. Nihil ergo absolutum debent habere relatiua, vt relatiua, sed totum esse quod habent, est referri ad aliud.

6 Ex hac definitione colligit Aristoteles proprietatem relatiuorum esse, non solum, quod sint simul natura, sed etiam simul cognitione, & definitione, ita vt qui definite cognoscit vnum relatiuum, definite etiam cognoscat alterū, quasi dicat, qui cognoscit vnum relatiuum, necesse est simul cognoscat alterū, & qui propriam definitionem vnius scit designare, necesse est, vt sciat designare definitionem alterius, vt si quis cognoscat patrem, necesse est eo ipso filium cognoscere; & qui scit definire patrem, necesse est, sciat etiam definire filium. Hæc Aristoteles in litera.

QVAESTIO I.

An ad aliquid, uel relatiuum constituat speciale prædicamentum.

DVobus modis considerare possumus prædicamenta accidentium, nempe secundum ordinē dignitatis, & secūdum ordinem, quo inhærent substantiæ, prius, aut posterius, magis, aut minus immediate. Et primam considerationem habuit Aristoteles in Metaphysica, vbi de eis agebat secūdum proprias entitates, sed secundam in Dialectica, vbi modum potius quo prædicantur de substantia, & ei inhærēt attendere debuit, & ideo in 5. Metaphy. prius posuit prædicamentum qualitatis, quā ad aliquid, quia nobilior est qualitas; cum sit accidens absolutum, sed in Logica prius posuit relationem, quia prius inhæret substantiæ quam qualitas, quod sic probatur. Nam quantitas est, quæ proxime inhæret substantiæ corporeæ extendendo partes eius.

Sed post quantitatē statim sequitur relatio, quia antequam intelligatur habere qualitates, intelligitur magna, aut parua, dupla, ac dimidia, & æqualis alteri, ergo prius intelligitur relatiua, quam affecta qualitatibus: vnde prius relatio, quam qualitas afficit substantiam, nonquidem prioritate temporis, sed rationis, quia cum in primo instanti tem- 7

poris

poris in quo genita est, habeat rela-
tiones & qualitates, prius intelligi-
mus habere illas, quam has.

De relatione vero, quam per no-
men ad aliquid intelligimus, primo
inquirendum est, an sit speciale ge-
nus entis; quod non est aliud ac in-
quirire, an sit ratio vniuersalissima
transcendens prædicamenta omnia,
vel specialis, quæ specialem modũ,
aut genus entis contineat, sicut quã
titas, & qualitas.

Et fuit prima opinio antiquorum
philosophorum, qui Zenonem secuti
dixerunt ad aliquid esse permixtũ
vel inclusum in omnibus prędicamẽ
tis, & ideo non esse vnum speciale ge
nus entis. Probatur hac ratione: quia
relatio præsupponit necessario alia
accidentia in subiecto, vt si sit rela
tio æqualitatis præsupponit quanti-
tatem, & si relatio similitudinis qua-
litatẽ, & sic de cęteris accidentibus,
quia inter omnia reperitur relatio:
ergo in omnibus includitur, & omni
bus permixta est, quare nõ potest es
se speciale genus entis.

Secũda opinio fuit Platonis, à quo
8 eam accepit Aristoteles, quod ad ali
quid sit speciale genus entis. Et hæc
est iam communis in schola, & omni
no vera. Probatur hac ratione. Ens
diuiditur in decem prædicamenta tã
quam in diuersos modos essendi, &
accidens diuiditur in nouem tanquã
in diuersos modos afficiendi substan
tiam, sed relatio continet diuersum
modum essendi, & afficiendi substan
tiam: ergo erit speciale genus entis.
Probatur minor, quia esse relationis
est ad aliud se habere, & substantiam
afficit distincto modo, ac cętera acci
dentia, nã quãtitas eam extẽdẽdo af
ficit, qualitas eam qualificando, rela
tio vero ordinando eã ad aliud, quẽ
modum nullum aliud accidentiũ ha-
bet: ergo tam modus essendi quã af-
ficiendi substantiã specialis est, & di
stinctus à cæteris, quare speciale ge
nus entis erit.

Vt autem veritas huius sententiæ 9
intelligatur, & argu. alterius melius
solui possit, vnum est notãdum, nem
pe relationem vniuersaliter sumptã
in tria membra diuidi. Prima est vni
uersalis respectus, & intrinsecus om
nibus accidentibus, quo respiciunt
subiectum vt ei inhærere possunt.
Alia est respectus quidam minus vni
uersalis, qui includitur essentialiter
non in omnibus, sed in quibusdam
tantum specialibus accidentibus ab
solutis, vt respectus, quem habitus, &
scientiæ, atque etiam potentiæ di-
cunt ad obiectum, per quem respe-
ctum simul cũ ratione absoluta per
eum explicata distinguuntur specie.
Postrema relatio est respectus non
pertinens ad essentiam alicuius ac-
cidentis absoluti, nec ordinans rem,
in qua est ad aliud tanquam ad sub-
iectum, aut obiectum, vel quid simi-
le, sed solum tanquam ad terminum.
Et primum genus relationis dicitur
transcendentale, quia in omnibus ac
cidentibus essentialiter includitur,
& ideo non est speciale genus entis.
Secundum vero vocatur relatio se-
cundum dici, & pertinet reductiue 10
ad illa prædicamẽta absoluta, in quo
rum ratione intrinseca clauditur,
vt respectus scientiæ ad obiectum
pertinet ad speciem habitus, &
relatio potentiæ ad obiectum ad spe
ciem naturalis potentiæ, reducti-
ue quidem, quia aliquid sunt qua-
si complens essentiam harum spe-
cierum. Tertium genus relationis tri
plicem conditionem habet. Pri-
ma non conuenit omnibus acciden-
tibus, sed quibusdam tantum, vt
quantitati, qualitati, actioni, &
Passio-

passioni, in quibus fundatur, & non essentialiter, sed accidentaliter. Et in hoc distinguitur à primo, & secũdo genere relationum, quia nec trãscendit omnia prædicamenta accidentium, sicut primum, quamuis de multis eorum accidẽtaliter prædicetur: hoc enim non sufficit, vt ad prædicamenta eorum reducatur, sed requiritur essentialis inclusio, alioqui omnia accidentia pertinerẽt ad prædicamentum substantiæ, cũ de illa prædicentur accidentaliter. Nec pertinet ad aliquod prædicamentum absoluti, vt secundum; quia non est de essentia alicuius absoluti; vnde sequitur specialem esse rationem eius ab omnibus distinctam, & hæc est secunda conditio eius. Tertia vero, quod eius essentiam habeat modum entis completi, & totius potentialis contrahibilis per differentias, vt quęstione sequenti explicabitur.

11 Ad argumentum igitur oppositæ sententiæ concesso antecedẽti, distinguendum est consequens, quod in omnibus includatur, nam si de essentiali inclusione intelligatur falsum est; si vero de accidentali, cõcedi potest, quod includatur in omni prædicamento aliquo modo, non tamen essentiali, sed accidentali: vnde non sequitur, quod sit transcendens, aut quod pertineat ad plura prædicamẽta, nam ad vtrumque requiritur inclusio essentialis, vt per se est manifestum.

QVAESTIO II.

An ad aliquid sit speciale genus entis realis.

CONstituto iam in præcedenti quæstione, quod ad aliquid sit speciale genus entis, sequitur disputandum in præsenti, an sit speciale genus entis realis, quod idem est, ac si quæratur, an detur relatio realis, quæ constituat speciale prædicamentum.

Et est prima opinio, negans omnino relationem realem, & reale prædicamentum ad aliquid, tenensque per solam relationem rationis dici tale quidquid ad aliud refertur, vt pater, & simile. Ita plures ex antiquioribus philosophis, quos citat cõmentator 12. lib. Metaphy. commento 19. quos secuti sunt ex theologis, Enrricus quodlib. 9. quæst. 3. Ocham in 1. d. quæst. 1. Aureolus apud Capreolum in 1. d. 3. q. 1. in argument. contra primam conclusionem, & ita tenent moderni quidam, quia putant nullam esse rationem conuincentẽ, quod aliqua sit relatio realis ponenda in rebus.

Probatur testimonio Aristotelis 5. lib. Phys. texto 10. vbi affirmat, ad relationem non terminari per se motum: & probat, quia adquiritur sine mutatione subiecti: vt si vno albo Cõpluri existente fiat aliud Romæ, incipit primum albũ esse simile sine noua sui mutatione, per solam mutationem alterius, in quo de nouo producitur Romæ albedo. Ex quo tale argumen. colligitur. Aliquid fit relatiuum sine reali mutatione sui; ergo sine aliqua entitate reali noua in se recepta; ergo relatio non est entitas realis. Probatur euidenter vltima cõsequentia, quia si esset entitas realis, cum de nouo acquiratur, non fieret aliquid de nouo relatiuum sine noua entitate in se recepta, nec sine reali mutatione sui, quia repugnat aliquid recipere de nouo in se entitatẽ realem sine sui mutatione. 12

Probatur deinde ratione. Primo, quia ens reale adęquate diuiditur in sub-

substantiam, & accidens:sed relatio non est substantia, neque accidens; ergo non est ens reale. Probatur minor, quod non sit accidens:(nã quod relatio non sit substantia euidẽs est) de intrinseca ratione accidentis realis est inhærere subiecto, si non actu, saltem aptitudine, sed relatio non inhæret subiecto vllo modo; ergo non est accidens. Minorem probo, quia proprius cõceptus relationis est esse rationem referendi aliud ad terminum; ergo relatio vt relatio non respicit subiectum, sed terminũ, nec potest inhærere, quare non erit accidẽs

13 Secundo, si relatio esset speciale prædicamentum, ex propria natura esset accidens reale, cum constet non esse substantiam, quare nec posset esse substantia, neque ens rationis, sed aliquando est substantia, & aliquando ens rationis; ergo non erit speciale prædicamentum. Probatur minor, quia in personis diuinis sunt relationes reales paternitatis, filiationis, & spirationis seu processionis; & non sunt accidentia, quia accidens repugnat Deo; sed sunt relationes substantiales, ergo relatio potest esse substãtia. Deinde relatio generis ad speciem, & speciei ad indiuidua est vera relatio, cum totum esse generis sit ad speciem, & totum esse speciei ad indiuidua; & non est accidens reale, sed rationis. Vt vidimus in prædicabilibus; ergo vera relatio potest esse ens rationis, & ideo non erit ex se speciale genus entis realis.

Tertio, quia relatio non est aliud, quam comparatio duorum extremorum, vt similitudo comparatio duorum alborum eiusdem gradus: sed comparatio est opus rationis, quam facit intellectus, postquam naturam vtriusq; cognouit; ergo non erit ens reale, sed rationis.

Secunda opinio est totius scholæ, quæ cum Aristotele ponit speciale prædicamẽtum relationis realis, sub nomine prædicamẽti ad aliquid. Et hæc est vera, & tenenda, quæ (nisi ego fallor) efficaciter probari potest, his rationibus, non quidem ex doctrina Aristotelis deductis, quam in hac parte non recipiunt aduersarii, sed ex ipsa natura rerum, & ex fide Catholica.

Prima ratio in natura rerum fundatur hoc modo. Ex natura rei, & ante operationem intellectus magis assimilatur vnus homo alteri homini, quam equo vel leoni, & etiam vnum album alteri eiusdem gradus magis, quam ei, quod non habet tam intensam albedinem, sed simile non dicitur tale respectu sui, sed alterius; ergo si naturaliter est alteri simile, naturaliter ordinatur ad alterum; & naturalis ordinatio est realis, ergo vnum ad alterum ordinatur ex natura rei, & ordinatione reali; & ordinatio realis est relatio realis; ergo dantur in rebus relationes reales. Et cõfirmari potest ex creatione, nam anima rationalis ex eo quod creatur à Deo vocatur, & est creatura, sed creatura non dicitur ad se, sed ad aliud; ergo refertur realiter ad creatorẽ, dabiturq; in ea relatio realis. 14

Secunda ratio deducitur ex fide catholica, secundum quam in personis diuinis ponuntur relationes reales paternitatis, filiationis, & spirationis, sed vna persona diuina refertur realiter ad aliam, quia procedit ab ea, aut quia est principium, à quo alia procedit, vt filius ad patrem, quia procedit ab eo per naturalem generationem, & in creaturis vnus homo procedit ab alio per naturalem generationem, vt genitus à generante; ergo iste erit filius, & ille 15

pater per veras relationes reales.

16 Sed, vt natura relationis melius intelligatur, & argumenta facilius solui posſint, notandum est illud, quod D.Thom. aſſerit 1.p.q.28.arti.1. nempe quodlibet prædicamentum duplicem cōceptum habere; communem, in quo omnia conueniunt saltem analogice; & particularem, per quem distinguuntur Communis conceptus est esse in subiecto actu, vel aptitudine, in quo conuenit relatio cum accidẽtibus absolutis: conceptus vero particularis, & proprius non sumitur eodem modo in absolutis, & relatione, sed in illis per modos speciales inhærendi in subiecto, & ideo absoluta vocantur, quia subiectum afficiunt, vt in se est. Vt conceptus particularis quantitatis est inhærere substantiæ extendendo partes eius: qualitatis vero qualificando eam, sicque de cæteris; sed particularis conceptus, & proprius relationis non sumitur per ordinem ad subiectum, sed ad terminum, ad quem refert subiectum, vt conceptus proprius paternitatis per ordinem ad filium tanquam ad terminum: vnde accidentia absoluta his duobus conceptibus complẽtur, nempe inhærendi subiecto, & tali modo inhærendi; relatio vero duobus aliis. Primo quidem inhærendi subiecto, & ideo communi cum absolutis: & secundo, ordinando illud ad terminũ, ideo dici solet habere duplicem conceptum, vnum, qui dicitur esse, in, alium qui dicitur esse, ad,

17 Testimonium Aristotelis hac distinctione explicandum est, mutatio duplex est, vna propria, & per se talis, à naturaque intenta, quæ procedit à principio intrinseco rei, per quam mouetur corpus ad recipiendum in se aliquam perfectionem absolutam, vt materia ad recipiendam formam substãtialem, vel corpus ad recipiendam accidentalem. Alia cōmunis, impropria, & per accidẽs, quæ non procedit à principio intrinseco rei, nec per se primo intenditur à natura, sed quasi per accidẽs sequitur. Et per primũ genus mutationis non potest acquiri, aut fieri relatio, quia natura nō intendit per se relationẽ, cum non sit perfectio absoluta rei, sed sequitur quasi per accidẽs in vtroque extremo ad acquisitionem alicuius formæ absolutæ, atque per se intentæ in eis, vel saltem in aliquo eorum. Vt in exemplo adducto in arg. de albo Romæ facto de nouo, ex cuius mutatione intrinseca mutatur ab extrinseco aliud album, quod Compluti erat. Bene ergo Aristoteles aſſerit, ad relationẽ non terminari per se mutationem, aut motum proprium, & per se, sed acquiri sine illa, non tamen vult, quod sine impropria saltem, & communi acquiratur, cum verum sit ac neceſſariũ, vt subiectũ quomodocunq; acquirat de nouo relationem realẽ aliter se habere nunc, & prius, quę est definitio cōmunis, & impropriæ mutationis, satis est autem per impropriam mutationem acquiri, vt sit ens reale.

Ad primũ argumẽ. negandum est, 18 relationem non esse accidens, & dũ dicitur secundum propriũ conceptũ non inhærere, distinguendũ est; nam si sensus sit, quod proprius cōceptus relationis non sit inhærendi, sed referendi ad terminũ, verum est. Et si rursus dicatur secundum hunc conceptũ propriũ, qui est, ad, non esse accidens, concedendũ est, quia non est accidens, nisi secundũ conceptũ cōmunẽ inhęrendi, sed est tale accidẽs, sicut quodlibet aliud prædicamentũ secundũ propriũ conceptũ nō est accidens, sed secũdum cōmunem inhærendi,

rendi, in quo cõueniunt omnia. Et si tandẽ dicatur, communẽ conceptum inhærẽdi esse transcẽdentalẽ, & ideo inclusũ necessario in cõceptibus particularibus prædicamentorũ, quia si illum non includũt, non erunt cõceptus accidentium, nec proinde reales. Respondeo necessario illũ includere propter transcendentiã, sicut necessario includũt conceptũ entis, cum tamẽ nõ exprimere, aut nõ exprese significare, sed quasi implicite, aut confuse, quemadmodũ rationale includit cõceptũ entis, sed nõ exprimit, quia expresse non significat, nisi gradum naturę rationalis, in quo tamen cum includatur ens, dicitur cõceptũ entis implicite, aut confuse significare, nõ distincte, aut expresse, itaq; cõceptus proprius relationis, per quẽ distinguitur relatio ab accidẽtibus absolutis, non exprimit, nisi modum referẽdi ad terminum, sed quia est cõceptus formæ realis inhærentis, & referẽtis subiectum, quod constituit ad terminum, etiã includit implicite esse, in, sicut includit conceptum entis.

19 Ratio autẽ, ob quã non exprimit, est, quia nomen relationis nõ est impositum ad significandũ conceptũ inhęrẽdi, sed conceptũ referẽdi; in quo tamen implicite includitur idẽ conceptus inhęrendi.

Ad secũdũ, distinguendũ est antecedens, nã relatio duobus modis accipitur, primo cõmunissime, prout solũ dicit rationẽ referẽdi ad terminũ abstrahẽdo à ratione reali, vel rationis, imo à ratione substãtiali, vel accidẽtali, & hoc modo nõ efficit prædicamentũ reale, quia nõ determinat rationem accidẽtis realis. Secũdo sumitur specialiori modo pro ratione referẽdi reali, & accidẽtali, in qua acceptione cõstituit tertiũ prędicamẽtũ, à quo excludũtur in primis relationes rationis, quia non sunt reales, & ad quod non pertinẽt relationes substantiales, aut diuinę, quia diuina propter sui excellẽtiam, & immẽsitatẽ, non limitantur ad ordinẽ prædicamentalem.

20 Ad tertiũ cõcessa maiori distinguẽda est minor, quia duob' modis cõparantur aliqua: primo ex natura rei, quia rationes naturales eorũ nõ sunt tales absolute, sed ad alterũ, vt sunt similia, aut ęqualia, & talis cõparatio non est opus intellectus, sed sine dependentia ab eo reperitur in natura aliquarũ rerũ. Alia est cõparatio, quã nõ habẽt res ex propria natura, quia non sunt distinctæ, aut cũ sint absolutę, concipiũtur in ordine ad aliud; & talis cõparatio est opus rationis. Primã igitur cõparationem includũt relationes reales, aliã vero relationes rationis, & ideo prima cõparatio tanquam realis pertinet ad hoc prædicamentũ, secunda vero tanquã non realis excluditur ab eo.

QVAESTIO III.

Quodnã sit supremum genus prædicamenti ad aliquid.

21 Specialis est ratio inquirendi de supremo genere huius prędicamẽti. Quia hoc arg. videturprobari, nullũ posse habere, & ideo nec ordinationẽ prædicamẽtalẽ ex relatiuis fieri posse, quia intrinseca ratio relatiuorũ est ordinari ad terminũ; ergo siue ponatur pro supremo genere relatiuũ in cõmuni, vel ad aliquid, ordinabitur ad terminum, & tunc vel ad terminũ inferiorem, vel superiorem, vel æqualẽ; non ad superiorem, neq; inferiorẽ propter duo. Primũ, quia relatio realis debet esse inter extrema realia, & realiter distincta, vt inferius probabitur: superius autem, &

inferius sunt prædicata solum ratione distincta, vt est manifestum; ergo non potest inter illa dari relatio realis. Secundum, quia relatiua sunt simul natura, superius vero prius natura est inferiori, vt docet Aristoteles in post prædicamentis; ergo inter illa non potest esse relatio realis. Quare relatiuum in communi ad terminum sibi æqualem ordinabitur, & realiter à se distinctum. Vnde sequitur aut duo esse suprema genera huius prædicamenti, aut nullum. Probatur consequentia, quia neutrum ponitur sub altero, sed duo esse repugnat, sicut in eodem corpore duo capita, alioqui duo essent prædicamenta ad aliquid; ergo nullum habebit supremum genus.

22 Propter hoc argu diuisi sunt autores. Et prima opinio tenet supremum genus huius prædicamẽti proprie loquendo non esse relatiuum in concreto, vel ad aliquid, sed relationem in abstracto, quæ est ratio referendi ad aliud, & hoc modo videntur difficultatem argumenti effugere, quia relatio nõ refertur ad aliud, sed est ratio referendi; ideo non colligitur esse duo genera suprema. Ita Fonseca 5. Meta. cap. 25. quęst. 6. sect. 2. & 3. quod ratione vniuersali probat, quia abstracta accidentium potius, quam concreta in prædicamento collocantur; cum significẽtur tam quam entia per se; concreta vero tã quam entia per accidẽs. Hæc tamen sententia non potest satisfacere argum. quia licet verum esset, abstracta magis proprie in prædicamento collocari, sed quod etiam concreta aliquo modo collocentur, necessario concedẽdum est, & concedit hæc sententia, quo supposito nõ soluit arg.

Secunda opinio, ad aliquid, aut relatiuum dicit esse supremum genus, potius quam relationem, ita Albertus Magnus tracta. de prædicamento ad aliquid cap. 2. & 10. Scotus in 1. d. 21. q. vnica. Et tunc ad argu. respondẽt, supremum genus prædicamenti esse ad aliquid, vel relatiuum in communi, prout dicit conceptum abstractũ, in quo conueniunt omnia relatiua. Et hoc modo sumptum nõ refertur per se ad alterum, sed per inferiora relatiua: in quibus exercetur actus referendi, vt per paternitatem, & filiationem, per simile, & dissimile; ipsum vero solum dicit rationem communem eorum, quę referuntur, & ita vnicum est supremum genus in concreto habens sub se inferiora genera, & species, in quibus habet exercitium referendi.

Sed hæc sententia falsa probatur duplici argumento. Primo, cõceptus communis abstractus ab inferiorib' debet continere rationem essentialem inferiorum, vt conceptus hominis abstractus à Petro, & Ioanne rationem essentialem hominis: sed ratio essentialis quorumcunque relatiuorum particularium est referri ad terminum; ergo hanc debet continere conceptus communis relatiui abstractus à particularibus: vnde sequitur relatiuum in communi referri ad terminum in communi, sicut relatiuum in particulari refertur ad terminum in particulari, vel non esse conceptum relatiui abstractum à particularibus. 23

Secundo, qui vult definire patrem in communi, non potest, nisi per communem etiam terminum eum definire, videlicet per genitum in communi, aut per filium in communi, ergo pater in communi refertur ad filiũ in communi, sicut hic pater ad hũc filiũ; & consequenter relatiuum in cõmuni ad terminum in communi.

Quod

24 Quod vero dicitur exercitium referendi solum habere relationem in singularibus, falsum est, & ex ignorantia procedere videtur, quia exercitium relationis non consistit in aliqua efficientia, neque in actu aliquo ipsius relationis, quem in singularibus habeat, & non in conceptu communi considerata, sed solum est ordinatio naturalis vnius ad alterum eodem modo se habens semper, ergo non solum in singularibus exercetur, sed etiam in vniuersalibus. Hæc solum differentia esse potest, quod in singularibus exercetur secundum actualem existentiam in eis, in vniuersali vero considerata abstrahit ab existentia, & solum in hoc sensu vera esse potest distinctio relationis à quibusdam assignata in relationē, vt conceptam, & vt exercitam, quasi dicatur relationem, vt actu existentem inter singularia exerceri, quod non habet in vniuersali, sed conceptum tantum eiusdem exercitii. Et si aliquid aliud velit eadem sententia, vel eadem distinctio, non est admittenda.

25 Ideo tertia opinio tenet, supremū genus huius prædicamenti in abstracto esse relationem in communi, & in cōcreto relatiuum, vel ad aliquid etiam in communi. Hanc tenet Toletus quæst. 2. huius prædicamenti, & est probabilior, & sequenda. Probaturque ex communi modo concipiēdi, & loquendi de aliis prædicamentis accidentium, quæ, vt in ante prædicamentis probauimus, vtroque modo sumi possunt, in concreto, & in abstracto, & vtroque modo accipiuntur in diuersis locis ab Aristot. nec excludi potest omnino concretum à prædicamento, nec etiā abstractum.

Pro solutione autem argumenti notandum primo, diuersam esse rationem formalem relatiui, & termini: nam ratio formalis relatiui est referri ad terminum; ratio vero formalis termini non est referri ad aliud, sed terminare relationem alterius: terminare vero non est aliud, quam esse id ad quod relatiuū ordinatur, & hoc non videtur ponere aliquid in re quæ terminat, sed est quasi denominatio extrinseca, sicut visum esse in pariete, aut quid simile.

Secundo notandum, quod licet diuersæ sint opiniones circa terminū relationis, an sit absolutus, vel relatiuus, certum tamen est quod in relationibus tertii generis, quæ sunt mēsurabilis, & mensuræ, terminus non est relatiuus, sed absolutus; nam mensura absolutum quid est; non dependens à mensurabili. Gratia exempli, scientia sub ratione mēsurabilis per suum obiectum refertur ad illud relatione tertii generis, quam relationem terminat obiectum sub ratione mensuræ: obiectum vero non dependet à scientia, licet hæc dependeat ab obiecto, & ideo sciētia dicitur mēsurabilis per veram relationem, sed obiectum non dicitur mensura per relationem propriam, aut intrinsecā, sed per solam denominationem extrinsecam mensurabilis existentis in scientia: & ideo dixit Aristoteles obiectum nō dici mensuram, quia referatur ad mensurabile, sed quia mensurabile refertur ad ipsum tanquam ad absolutum quid. Vnde sequitur quod vel omnis terminus relationis absolutus est, vel aliquis saltē, quod sufficit, vt dicamus terminum relationis in communi consideratū, vel esse absolutum, vel abstrahere ab absoluto, & relatiuo, quia in quibusdam relationibus absolutus est, & in aliis relatiuus. 26

27 Et ex hoc non est dificile respondere

dére ad formam argumen.concedendo primam consequentiam, quod relatiuum in communi, aut ad aliquid in communi sit supremum genus huius prædicamenti,& etiam,quod referatur ad terminum in cõmuni, nõ inferiorem,nec superiorem,sed ęqualem sibi. Negando tamen secundam consequentiam, quod duo sint suprema genera,quia terminus in communi sub ratione formali termini non est relatiuum,sed abstrahit ab absoluto,& relatiuo,& solum dicit quandam denominationem extrinsecam terminandi,non prędicamentalẽ,sed quæ reduci potest ad idẽ prædicamẽtum,quod constituit relatiuum in cõmuni tanquam supremum genus, cuius terminus ipse est.Itaq; terminus in communi nõ potest esse supremũ genus prędicamenti,quia non est formaliter relatiuus,imo nec ad prædicamentum per se pertinere , sed solum reduci ad idem prædicamentum ad aliquid, inquantum aliquo modo pertinet ad relatiuum in communi constituens per se hoc prædicamentum.

QVAESTIO IIII.

An definitio relatiuorum tradita ab Aristotele ex propria sententia sit bona.

28 DEfinitio his verbis continetur in textu.*Ad aliquid sunt,quibus hoc ipsum est esse ad aliquid quodam modo se habere.* Cuius sensus est,relatiua sunt,quorum totum suum esse est ad terminum referri. His autem argumentis probari potest non esse bonam. Primo, quia relatio duo respicit,nempe subiectum,cui inhæret,& tale denominat formaliter,& etiam terminum,ad quem refert;ergo duplicem habebit rationem formalem, vnam,secundũ quã respicit subiectũ, & ei inhæret,aliam secundum quam respicit terminum,& ad eum refert. Ex quo infero totum esse relationis non esse ad terminũ referre, aut ordinare,sed aliquid habere absolutũ, quatenus respicit subiectum,& ei inhæret. Et ideo falsum esse, quod in definitione dicitur, relatiuũ esse,cuius totũ suũ esse est referri ad aliud. Probatur consequentia,quia relatiuũ dicitur tale à relatione,sed totũ esse relationis non est referre ad terminum;ergo nec totũ esse relatiui erit referri ad terminum.

Et confirmari potest,quia hæc definitio æque conuenit relatiuis rationis,& realibus,imo relatiuis diuinis, & creatis : de quibus iam diximus non collocari in prædicamẽto; ergo non est bona. Probatur antecedens, quia commune est omnibus,quod totum suũ esse sit referri ad terminũ: non enim minus verum est totũ esse speciei esse ordinari ad genus, & totũ esse Patris ęterni ordinari ad filiũ, quã totũ esse similis ad aliud simile.

Secundo,verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinẽ,sed definitio hæc non potest dicere solam aptitudinem referendi sedetiã actũ; ergo non est bona. Probatur minor, quia relatiuum non est, quod potest referri,sed quod actu refertur, alioqui illud,quod non habet relationẽ, ex eo solum, quod potest eã habere esset relatiuum, quia sicut potest eã habere,potest etiam referri,quod patet esse falsum. 29

Vt definitio intelligatur,notãdum est,Aristotelẽ,prius quã singula prædicamenta proponeret,tradidisse vniuersalẽ diuisionẽ entis realis in decẽ prædicamẽta,& cõsequenter diuisionẽ accidentis in nouẽ. Vnde sequitur

ex.

ex mente illius sub intelligendũ esse ens reale in explicatione substantię: ita vt dicamus, substãtia est ens reale per se, & in explicationibus prædicamentorum accidentiũ accidẽs reale, & ita definitio relatiuorũ sic debet assignari. *Ad aliquid sunt accidẽtia realia, quorũ totum suum esse est ad aliud referri.* Et per primã particulã excludũtur relationes diuinę, quæ nõ sunt accidẽtia; per secundã relationes rationis, quæ nõ sunt accidẽtia realia per cęteras vero excluduntur relationes secundũ dici, & transcendẽtales, quia non sunt rationes referẽdi ad terminum, sed ad subiectũ, aut obiectum, vel quid simile, relatiua vero huius prædicamenti ad aliud ordinãtur tã quã ad purũ terminũ, de quo illã particulam ad aliud intellexit Aristoteles secundum communem expositionem omnium interpretum.

30 Conclusio igitur nostra est, definitionẽ Arist. ita explicatã esse bonã, quod probatur ex cõmuni consensu totius scholæ eã recipientis, & etiã ratione. Nã bona definitio est, quę explicat naturã definiti, & illud distinguit à cęteris, sed hoc efficit pręsens definitio relatiuorũ, vt cõstat ex tradita expositione eius; ergo est bona.

Ad primũ arg. respondent quidam, relationẽ duplicem cõceptũ habere cõmunem cũ cęteris accidẽtibus, qui est inhærentiæ in subiecto, actu, vel aptitudine, & vocatur esse, in, & particularẽ, per quẽ distinguitur ab eis, qui est referre ad terminum, & vocatur esse, ad, & ratione primi cõcept' cõcedũt relationẽ respicere subiectũ sicut cętera accidẽtia, sed ratione particularis nõ respicere subiectum, sed terminũ, & ideo totũ esse relationis, vt relationis esse ad terminũ, non relationis, vt accidẽtis. Et posset probari hic modus dicendi ex D.Th. 1.p. q.28.ar.1. vbi aduersus Gilbertũ quẽdam (qui asserebat, relationem nihil ponere in subiecto, aut relatiuo, & ideo nõ esse inhęrentẽ in eo, sed quasi extrinsecus assistentẽ) docet relationem secundũ communẽ conceptũ inhærendi in subiecto, aliquid ponere in relatiuo, & ratione huius inhærentẽ esse. Sed secundũ cõceptũ proprium relationis nihil ponere in eo, sed solũ esse rationẽ referendi ad aliud.

31 Hæc tamẽ solutio falsa est, & eidẽ doctori sancto contraria. Probo primũ, quia relatio secundũ propriũ cõceptũ, ad, est forma relatiua, & cõstituit subiectũ formaliter relatiuum, vt paternitas sub proprio conceptu paternitatis est forma relatiua, & cõstituit hominẽ in ratione formali, & intrinseca patris: ergo secundũ propriũ conceptũ ponit aliquid reale, & intrinsecũ in subiecto, aut relatiuo. Euidens est consequentia, sed probatur antecedens, quia denominatio patris, aut similis, & quæcunq; alia relatiua nõ est extrinseca, sed formalis, sicut denominatio albi, aut calidi; ergo ponit effectũ formalem in subiecto, effectus autem formalis cuiuslibet realis formę, realis esse debet, ergo necesse est, aliquid reale in subiecto ponere.

Secũdo, quia si relatio secundum esse, ad, nihil ponit in subiecto, aut relatiuo, ergo secundũ hunc conceptũ non est aliquid reale. Probatur cõsequentia, quia omne ens reale, aut est substãtia, aut accidẽs; ergo aut est ens per se, aut in alio: Sed relatio secũdũ esse, ad, nõ est ens per se; cũ nõ sit substãtia, nec in alio, cũ nõ ponat aliquid in subiecto: ergo nõ erit aliquid reale, nec efficiet prædicamentũ reale.

32 Pro vera igitur solutione argum. notandum est, relationem realem, secundum vtrumque conceptum, in, & ad,

ad, aliquid ponere in subiecto, diuersa tamen ratione, nam secundum esse, in, ponit aliquam rationem communem, & abstrahentem à particularibus prædicamentorum, (eo modo, quo superius diximus analogum abstrahi ab analogatis) sed secundũ esse, ad, ponit rationem propriam relatiuam, distinctam à particularibus, quas ponunt cętera prædicamenta. Vt relatio paternitatis ponit rationẽ realem patris in homine, sed hæc ratio licet ponatur in subiecto, pure relatiua est, quia sic ponitur in subiecto, vt per illam non sit tale ad se, sed solum ad aliud, nempe ad terminum, cætera vero prædicamenta ita ponunt aliquid in subiecto secundũ proprios conceptus, vt per illam rationem propriam ad se sit subiectũ, & non referatur ad aliud. Gratia exẽpli, quantitas secundum proprium conceptum ponit extensionem partium in subiecto, per quam in se, & ad se dicitur extensum; sed paternitas ita ponit rationem realem patris in homine, vt per illam non sit tale ad se, sed ad filium, sicque de cæteris relationibus.

Et hoc modo intelligi debet D. Thom. dum in citato loco asserit, relationem secundum esse, in, ponere aliquid in subiecto, sed secundum esse, ad, nihil ponere speciale, per quod sit tale ad se, sicut ponũt cætera prędicamenta, sed pure, & omnino ad aliud. Quem sensum clarissime posuit alio loco, per quem hunc explicamus, nẽpe in 1. lib. senten. d. 8. q. 4. art. 3 ad 4. vbi ita ait. *Debilitas esse relationis consideratur secundum inhærentiam sui ad subiectum, quia non ponit aliquid absolutum in subiecto, sed tantum per respectum ad aliud.*

33 Si autem aliquis dicat, iam ergo relatio non solum secundum conceptum communem accidentis inhærebit subiecto, sed etiam secũdum proprium, & vltimum relationis, qui vocatur esse, ad, aduersus illud, quod ex D. Thom. adduximus quæstione præcedenti, videlicet conceptum proprium relationis non sumi in ordine ad subiectum, sicut sumuntur cõceptus proprii accidentium absolutorũ, sed in ordine ad terminum. Pręterea habebit relatio duos conceptus, qui vocentur, in; vnum communem cum accidentibus absolutis, & alium sibi propriũ. Probatur consequentia, quia tam secundum communem rationẽ, quam secundum particularem ponit aliquid in subiecto; ergo secundum vtramque ei inhæret, & in eo est.

Respondeo ad primum, secundum vtrunque conceptum inhærere subiecto, diuersa tamen ratione, nam secundum communẽ inhæret inhærentia communi cum cæteris, & abstrahente ab inhærentia absoluta, & respectiua, sed secundũ conceptum proprium inhęret inhærentia pure relatiua, quod est inhærere referendo ad aliud. Quod vero D. Tho. dixit proprium conceptũ relationis non sumi in ordine ad subiectum, vt in accidẽtibus absolutis, verissimum est: sic autem intelligendum, vt non sumatur in ordine ad subiectum, vt in se, & ad se est, sed vt refertur ad aliud per eandem rationem relatiuã in eo positã. In quo valde differt ratio propria relationis à rationibus particularibus accidẽtiũ absolutorum, quæ sumuntur in ordine ad subiectũ, vt est in se, & ad se, non vt est ad aliud per tales rationes.

Ad aliud vero respondeo, relationem habere esse, in, commune cũ cæteris accidentibus, & esse, in, particulare per quod subiectũ refert ad terminũ, & per hoc esse, in, particulare 34

de-

determinatur aliud, id, cõmune, & fit vna ratio prædicamẽtalis ex vtroque, quia ex determinante per se, & determinabili per se semper fit vnũ per se, sicut quodlibet accidens absolutum habet esse, in, cõmune, & particulare, & ex vtroque efficitur vnũ.

Ad formam igitur primi arg. cõcedendum est primum enthymema, quo probatur relationem habere duplicem conceptum; vnum, quo respicit subiectum; alium, quo respicit terminum. Negandum tamen est, quod infertur, totum esse relationis, & relatiui non esse ad terminum, quia illud esse, quod habet in subiecto, si consideretur in communi, abstrahit ab absoluto, & relatiuo, & contrahitur per esse ad terminum, & per talem contractionem ordinatur ad illum, & fit relatiuum; si vero consideretur in particulari, est esse propriũ relationis, & ideo est esse relatiuum: vnde sequitur relatiuum esse, quidquid habet relatio, & quidquid habet relatiuum; & hoc est totum esse relationis, & relatiui esse ad aliud, vt dicitur in definitione Arist. Ad cõfirmationem responsum est per explicationem definitionis.

Circa solutionem secundi argum.
35 aliqui distingũt relatum, & relatiuũ, dicẽtes relatiuũ dicere potentiã ad referendũ; relatũ vero actuale exercitium referendi, & in definitione potius explicari ad aliquid, vt relatum, quam vt relatiuum. Hæc tamẽ distinctio non habet fundamentum, quia vt superius probauimus, exercitium referendi, vel actus referendi non est aliud, quam naturalis ipsa ordinatio vnius relatiui ad aliud, quæ semper eodẽ modo se habet, & semper est actualis, & semper exercetur inter relatiua, quod necessario dicendum est, nam eo ipso, quod vnum relatiuum non referatur actu, vel in exercitio ad aliud, non habebit actu in se relationem, nec erit relatiuum formaliter, & eo ipso, quod habet in se relationem, non potest non referri actu, & secundum exercitium. Idẽ ergo prorsus sunt secundum rem, & secundum rationem relatum, & relatiuum, sed illud magis distincte explicat actum referendi, quem etiam minus distincte dicit aliud, ideo in definitione Arist. pro vtroque sumitur nomen, ad aliquid, & actum referendi dicit, non potentiam.

Ad arg. ergo respondetur distinguendo illud axioma, quod verba in 36
definitione non dicant actum, sed aptitudinem; nam res, quæ definiuntur sunt in duplici differentia: quædam quarum ratio, vel essentia in aptitudine, vel potentia consistit, & istę, licet definiantur per verba significantia actum, non pro actu, sed pro potentia accipiuntur in definitione: & ratio huius est, quia actus in his non potest esse essentialis, & ideo nõ bene definiuntur per actũ. Aliæ sunt, quarum ratio, vel essentia non consistit in aptitudine, sed in actu, & in definitione harum non possunt verba accipi pro aptitudine, quia si ita accipiantur, non explicabunt naturã definiti, Sed pro actu debent accipi, vt rationem eius explicent. Vt si definiatur quantum pro eo, quod habet partem extra partem secundum extensionem molis, non possunt verba huius definitionis dicere aptitudinẽ, sed actum, quia ratio extensionis in actu consistit, non in aptitudine, sicque de cæteris. Et ita se habet relatiuũ, cuius ratio in actuali ordinatione, & relatione consistit, ideo verba definitionis eius pro actu, & non pro aptitudine accipiuntur.

QVAESTIO V.

Vtr. Omnes relationes pertineant ad hoc prædicamentum.

37 TAnquam certum pręsupponendum est, nec Diuinas relationes, nec etiã relationes rationis collocari in hoc prædicamento, quia vt in præcedẽti quæst. probauimus, prædicamentum ad aliquid est membrũ quoddam generalis diuisionis accidẽtis realis in nouem prædicamenta, & ideo relatiuum, quod est supremum genus, est accidens reale, atque finitum, quare nec relationes Diuinæ cũ sint substantiales, & infinitæ, possunt pertinere ad hoc prædicamentum, nec relationes rationis, quia nõ sunt accidentia realia.

Solum ergo procedit quæst. de relationibus realibus creaturarum, an omnes ponantur in hoc prædicamento, sed non distinguntur ab omnibus eodẽ modo, nam quidã asserunt esse in triplici differẽtia; quædã sunt trãscendentales, quæ in rebus diuersorũ prædicamentorũ reperiuntur, eisque essentialiter cõueniunt quasi cõplemẽtũ essentiæ, tales sunt respectus inclusi in essentia cuiuslibet accidentis, per quẽ ordinatur ad subiectũ, cui inhærære aptum est. Aliæ sunt relationes, quę non omnibus accidẽtibus vniuersaliter conueniũt, sed quibusdam tantũ,
38 in quorum essentiis etiã includuntur, vt respectus, quem dicunt habitus, potentiæ, & scientię ad propria obiecta, & istæ vocantur relationes secundum dici. Alię denique sunt relationes, quæ nulli conueniũt essentialiter, sed accidentaliter conueniunt multis, & dicuntur relationes secundum esse, vt paternitas, similitudo, & æqualitas; alii vero solũ has vltimas relationes admittunt, & nullam prorsus, quæ ad essentiã alicuius absoluti pertineant. Sic videtur sentire Scotus in 4. d. 12. quęst. vnica. Probantque non esse admittendas. Primo, quia quidquid pertinet ad essentiam substantiæ est substantia, & quidquid pertinet ad essentiam quãtitatis est quantitas; ergo si relationes reales dantur, quæ pertineant ad essentiam omniũ rerum absolutarũ, erunt res absolutæ, vt in substantia erunt substantiæ, in quãtitate quantitas, & in qualitate qualitas. Et si ad essentiam aliquarum rerum tantum pertineãt, vt ad essentiam habitus, aut potentiæ, erunt etiam potentiæ, & habitus. Hæc autẽ falsa sunt, ideo falsum erit tales relationes ponere.

Probatur secũdo, quia si intra essentiã absolutorum admittantur relationes istæ, aliud absurdum erit cõcedendum, nempe, quod tales essentiæ componantur ex entitate absoluta, & relatiua diuersis non solum specie, sed genere.

Alii denique, præter relationes ac
cidentales, vel secundum esse admit 39
tunt intra essentiã absolutorum trãscendentales, non tamẽ relationes secundũ dici, nisi solo nomine: nam habitus, inquiunt, potentia, & scientia pure absoluta sunt, nec dicunt respectum realẽ ad obiecta, sed absolutã proportionem cum eis; quam proportionem non possumus intelligere, nec explicare, nisi per quendam respectum, quem intellectus concipit in eis, & ideo de eis loquitur, quasi de respectiuis: cum tamen non sint vere respectiua, sed absoluta, licet in communi modo loquendi respectiua dicantur, & propterea appellantur relatiua secundum dici.

Vltimus modus dicendi concedit, pręter relationes secundũ esse trãscẽdentales, & secundũ dici, & vtrasque

parti-

pertinere ad eſſentiam abſolutorũ, ſed eas ita confundit, vt omnes eſſe appellandas tranſcendentales aſſerat, & ita relationem realem creatam in duo tantum membra diuidendã eſſe, nempe in tranſcendentalem,& prædicamentalem;ita vt ſub primo mẽbro,tam reſpectus,qui omnibus prędicamentis abſolutis eſſentialiter cõueniunt, quam qui aliquibustantum comprehendantur. Sub ſecundo vero ſolum relationes accidentales,quę vocãtur ſecundum eſſe,& pertinent ad hoc prædicamentum.

40 Noſtra ſententia tribus cõcluſionibus explicatur. Prima eſt, neceſſe eſt ponere reſpectus quoſdam reales pertinentes ad aſſentiam accidentiũ abſolutorum, vt reſpectus quem includit inhærentia aptitudinalis eorũ ad ſubiectum,& habitus,& potentiæ ab obiectum,& reſpectus iſti diminutæ quædam relationes ſunt complentes eſſentiam abſolutorum. Hanc concluſionem tenet D. Tho. 1. par. q. 13. art. 7. ad 1. & quæſt. 28. art. 1. Caiet. in opuſ. de ente,& eſſentia, cap. 7. quæſt. 15. Et probatur teſtimonio Ariſt. 2. lib. de Anima, textu 33. vbi docet eſſentiam ſpecificam potẽtiarum ab actibus, & obiectis ſumendã eſſe, quod non poteſt eſſe verum, niſi reſpectum eſſentialem ad obiectum includant. Nam euidens eſt nõ ſic accipiandam eſſe eſſentiam ſpecificam potentiæ ab obiecto, vt obiectum ſit de eſſentia eius:cum ſit ſemper res diuerſa ab ea; ergo neceſſe eſt ſumi per reſpectum eiuſdem potentiæ ad obiectum, & ideo talẽ reſpectum eſſe ei eſſentialem. Probabatur conſequentia, quia ſi nec obiectum, nec reſpectus ad ipſum eſt de eſſentia potentiarum, nullo modo accipietur ſpecies earum ab obiectis.

Probatur deinde ratione,quia accidẽtia nõ ſunt entia ſimpliciter,ſed 41
entis entia,hoc eſt,aliquid ſubſtãtiæ, ad quam intrinſecam attributionem dicunt: ſed talis attributio nõ poteſt eſſe,neque intelligi,niſi per aliquem reſpectum ad eandem ſubſtantiam incluſum in eſſentia accidentium;ergo neceſſario ponẽdi ſunt reſpectus iſti eſſentiales in omnibus accidẽtibus abſolutis.

Secunda concluſio. Ex his reſpectibus ad eſſentiam abſolutorum pertinentibus plures ſunt tranſcendentales, & plures etiam prædicamẽtales. Probatur primũ,quia tranſcendentale dicitur illud, cuius propria ratio tranſcendit omnia prædicamenta,vel ſaltem plura, ſed reſpectus aptitudinalis inhærentiæ ad ſubiectũ, quem in ſua eſſentia includit accidens:tranſcendit omnia prædicamenta accidentium, ſicut accidens ipſum; ergo erit relatio trãſcendentalis.

Probatur ſecundum ratione oppoſita,nam tranſcendens eſt,quod mul 42
tis prædicamentis eſt commune, ſed dantur plures reſpectus eſſentiales rebus abſolutis, qui non poſſunt ad plura prædicamenta pertinere; ergo non erunt tranſcendentales. Probatur minor, quia reſpectus habituum, & potentiarum ad ſua obiecta non poſſunt ad plura ſe extendere, quam habitus ipſi, atque potentiæ, quibus ſunt eſſentiales: ſed habitus, & potentia ſolum pertinent ad prædicamentum qualitatis, imo ſolum ad determinata genera huius prædicamenti;ergo nec ſunt,nec dici debent tranſcendentales.

Tertia concluſio,ex tribus generibus relationũ, nẽpe trãſcendentaliũ ſecundũ dici,& ſecundũ eſſe,tranſcẽdentales ad nullum prædicamentum

pertinere

liter includant, & ideo sic definita sunt ab Arist. Relatiua sunt, quorum totum suum esse sit ad aliud se habe
45 re. Conueniunt igitur relationes istę cum transcendentalibus in eo, quod nihil absolutum dicunt, sed totum esse earum est esse rationes referēdi ad aliud, sed differunt in duobus. In primo quidem, quia respectus secundum dici non sunt tota ratio, totū esse, aut tota essentia relatiuorū, sed quoddam complementum eorū, & ideo ea, quorum complementum sunt, nō sunt relatiua simpliciter, sed simpliciter absoluta, & ex consequē ti dicuntur quodammodo relatiua, & ex hoc sequitur secunda differentia, quod respectus isti non sunt ad aliud tanquam ad terminum, sed tāquam ad subiectum, vel obiectum, vt petit natura absoluti, quod complent; relationes vero prædicamentales non solum non dicunt aliquid absolutum, sed sunt tota ratio, tota essentia, totum esse relatiuorū, quæ constituunt, & ideo relatiua ab eis cō stituta nihil absolutum dicunt, sed totum suum esse est referri ad aliud, non quidem tanquam ad obiectum, vel subiectum, sed tanquam ad purū terminum, quia relatio à qua sola cō stituuntur, nō petit aliud sub aliqua ratione particulari, ad quem ordinet relatiuum, quod constituit, sed sub ratione præcisa termini.

Ad primum arg. secundę opinio-
46 nis contra relationes secundum dici, distinguendum est antecedens, nā esse substantiam quidquid pertinet ad essentiam substantiæ, & quantitatem quidquid pertinet ad essentiam quantitatis, duobus modis intelligi potest, in recto, & in obliquo. Et primo modo negandū est, quia nō est necessariū rē aliquā prædicari in recto de quocūque eius modo, aut cōplemēto, ita vt dicatur simpliciter substantia, aut quantitas; bene tamen in obliquo, ita vt dicatur aliquid substantiæ, vel quantitatis: & hoc modo verum est hos respectus esse absolutos, vel substantias, id est aliquid rerum absolutarum, vel substantiæ.

Ad secundū negandum est, quod sequatur absoluta illa, in quibus clauduntur isti respectus composita esse ex absoluto, & respectiuo, quia non includuntur in rebus absolutis per modum generis, aut differentiæ, aut per modum cōpositionis, sed tam in genere, quam in differentia, atque in specie ipsa ex eis composita per modum cuiusdam complementi, tam cō positorum, quam componentium: vnde non sequitur compositionem aliquam cum eis facere.

QVAESTIO VI.

An species relationis prædicamentalis a termino sit accipienda.

De sola relatione prædicamētali procedit quæstio, non de relationibus transcēdentalibus, nec secundū dici, quas probauimus quæstione præcedenti non pertinere ad hoc prædicamentum. Vt autem melius intelligantur, quæ de relatione dicenda sunt, quasdam diuisiones relatiuorum adducere oportet. Relatiuum igitur, quod est supremum genus huius prædicamenti, primo diuiditur in tria genera intermedia, secū dum tria fundamenta in quibus fundatur enumerata ab Arist. 5. lib. Metaph. cap. 15. Primum genus relatiuorum est eorum, quæ fundantur in vnitate, vel diuersitate generica, aut specifica, & habet sub se tria alia genera, 47

nera, vel species, secundum diuersa fundamenta, in quibus reperitur vnitas, aut diuersitas Nam si reperiatur in substantia, erit relatio identitatis, vel diuersitatis; si in qualitate relatio similitudinis, aut dissimilitudinis; & si in quantitate relatio ęqualitatis, vel inæqualitatis. Secundum genus relatiuorũ est eorum, quæ fundantur in actione, & passione, vt relationes paternitatis, & filiationis, & habet alia genera, vel species subalternas secundum diuersas actiones de præsenti, præterito, & futuro. Tertium eorũ, quæ fundantur in mensura, vt relationes potentiarum, & scientiarum sub nomine mensurabilis ad sua obiecta sub nomine mensuræ, nam obiectum dicitur mensura scientiæ, & potentiæ; & scientia, atque potẽtia mẽsurabilis per obiectũ, ex eo, quod ad nihil potest vtraque extẽdi, aut circa nihil versari, quod non cõtineatur sub proprio obiecto.

48 Secunda diuisio minus vniuersalis est, qua diuiditur relatiuum in mutuum, & non mutuum. Relatiua mutua sunt, quorum vtrũque dicitur tale per relationem realẽ, vt pater, & filius: non mutua, quorum vnum tantum dicitur tale per relationẽ realẽ; in altero vero talis relatio nõ est, vt mensurabile, & mensura, nã illud dicitur tale per relationẽ realem; hæc vero non habet talem relationem.

Tertia diuisio est. Relatiua alia sunt æquiparãtiæ, alia disquiparãtiæ. Aequiparantiæ, quæ eiusdẽ rationis, & denominationis sunt, vt similia, ęqualia. Disquiparentiæ, quæ diuersæ rationis, & denominationis, vt pater, & filius. Quodlibet autem horum generũ suas habet species, & de omnibus, & singulis quærit titulus quæstionis, à quo sumãt distinctionẽ specificam, à termino, vel ab aliquo alio.

Et prima opinio videtur esse D. Tho. 3. p. q. 35. ar. 5. & quodli. 9. ar. 4. 49
quod relatio, aut relatiuũ, non sumat speciẽ à termino, sed potius à causa, per quã producitur: quod probat hoc arg. Quia si relatio sumeret speciem à termino, sequitur in vtroque parẽte eandẽ esse relationem ad filiũ. Probatur cõsequentia, quia filius vnicus terminus est; ergo relatio patris, & matris ad eũ terminata erit eadem. Sed consequens est falsum; ergo etiã antecedẽs, quod relatio sumat speciẽ à termino. Probatur minor, quia pater est causa efficiẽs filii; mater vero passiua tantũ; ergo habent rationes causarũ specie diuersas, quas necessario consequitur diuersa relatio in vtroque, paternitatis in patre, & maternitatis in matre.

Secũdo probatur, quia species debet sumi ab aliquo intrinseco, quod sit differẽtia essentialis eius, sed terminus relationis est res diuersa à relatione, & ei extrinseca, vt pater respectu filiationis; ergo nõ potest sumi ab eo species. Et si respõdeas, nõ ita sumi speciẽ à termino, vt terminus ipse sit differẽtia specifica relationis, sed ordinatio ad terminũ. Cõtra hoc est, quod relatio ipsa est ordinatio ad terminũ; ergo si ex ordine, aut ordinatione ad terminũ sumitur species eius, sumet speciem à seipsa, quod patet esse falsum.

Pro hac etiã sentẽtia adduci potest testimoniũ Arist. quia tria genera relationum distinguit (vt vidimus) non per diuersos terminos, sed per diuersa fundamẽta; ergo sentit nõ esse sumẽdam speciẽ relationis à termino.

Secũda opinio est cõmunis, & vera, quod relatio, aut relatiuũ sumit 50
suã speciẽ à termino, ita vt illæ relationes sint eiusdẽ speciei, quæ habẽt terminum eiusdem speciei, vt omnes

nes

nes paternitates, omnes similitudines; illę vero sint specie distinctę, quę habẽt terminos specie distinctos, vt similitudo, & dissimilitudo. Probatur ex definitione Arist. quæ ait, relatiua esse, quorũ totum suũ esse est referri ad aliud, hoc est, ad terminũ; ergo talis erit relatio, qualis fuerit terminus, ad quẽ refert, & hoc est ab eo accipere speciẽ. Et D. Tho. absq; dubio tenet eandẽ sententiã 3. p. q. 32. ar. 2. vbi sic ait. *Cum ratio specifica relationis consistat in hoc, quod ad aliud se habet, necesse est dicere, quod duæ relationes non sũt diuersæ secundum speciẽ si ex opposito vna relati, eis correspondeat.*

Probatur etiã ratione, quia ex quatuor generibus causarũ relatio nõ habet materiam, & formam, quæ sunt causæ intrinsecæ, à quibus (saltem à forma) posset sumere speciẽ: quia vt superius probauimus, accidentia non componuntur ex materia, & forma; solum ergo habet causam efficientem, à qua producitur, & finem, seu terminum, in quem ordinatur relatiuum; sed à causa efficiente non sumunt res suam speciem, quia extrinseca prorsus est; ergo solum restat causa finalis, quę est terminus, in quẽ essentialiter ordinatur relatiuum, quare ab eo sumet suam speciem.

51 Sed, vt melius intelligatur hæc specificatio relationis, notandum est. Relationem sicut cætera accidentia non habere compositionem Physicã ex materia, & forma, sed Metaphysicam ex genere, & differentia; vt ergo intelligatur, à quo sumat speciẽ, explicandum est, à quo sumatur genus, & differentia eius, & quonam modo assignari possit definitio quidditatiua cuiuslibet relationis. Genus igitur relationis sumitur à tota eius natura sub cõmuni cõcepto referẽdi ad terminũ considerata; differẽtia vero ab eadem concepta sub conceptu speciali, & vltimo determinante genus, nẽpe ex eo, quod sit ordinatio ad talẽ terminũ, vt genus paternitatis erit cõmunis cõceptus relationis realis, qui dicit esse ordinẽ, vel ordinationẽ ad terminũ; differẽtia vero esse ordinationẽ ad filium, & ideo definitio paternitatis talis erit. Paternitas est ordo, aut ordinatio patris ad filiũ, & sic de cęteris relationibus. Itaq; terminus relationis nõ est differentia specifica relationis, sed esse ordinationẽ ad talẽ terminũ, qui extrinsecus est relationi, sed esse ordinationem ad illum intrinsecũ: & quia talis est ordinatio, quia est ad talem terminum, ideo dicitur relationem sumere speciem à termino, per quem cognoscenda, & definienda est relatio, & relatiuum.

Ex hac doctrina constat solutum esse secũdum arg. quia nec relatio sic specificatur à termino, vt terminus sit differẽtia essẽtialis eius, nec specificatur à seipsa, sed à propria differentia, quæ ab eius natura sumitur, vt consideratur sub cõceptu determinato, & vltimo ordinationis ad talẽ terminum, per quẽ conceptum contrahitur communis, & genericus. 52

Vt testimonium Arist. explicetur notandum est, fundamenta esse causas relationum, vel quia ab eis aliquo modo producuntur, vel si aliquando non producuntur ab eis, naturali saltem sequela positis fundamentis sequuntur; vnde ex fundamẽtis diuersæ rationis semper sequuntur relationes diuersæ speciei. Et ita concedi potest, quod à fundamentis sumatur species relationum, aut relatiuorũ, quasi causaliter, sed à terminis quasi formaliter; inter hos autem duobus modos sumendi speciem relationum patet secundum esse magis proprium, quem posuit Arist. in definitione relatiuorũ, & hęc est causa, propter quã commu-

communis modus loquendi scholæ, eo potius, quam primo vtitur, sed Arist. & D. Thom. per fundamenta distingunt illis locis, quia aliquando notiora nobis sunt: & quia modus ille distinguendi non cõtradicit proprio, & formali, sed eum infert: vnde per illum distinguentes non negant proprium, quo fere semper vtuntur.

An filio correspondeat duplex relatio, una in patre, & alia in matre, uel eadem in utroque parente.

53 Solutionem primi arg. in vltimum locum remisimus, quia circa illam dubium hoc (licet breuissime) disputandum est, an in patre, & matre vnica sit relatio ad filium, vel duplex, atque diuersa, nempe paternitatis in patre, & maternitatis in matre.

Et est prima opinio D. Thom. 3. p. quæst. 35. ar. 5. quam sequitur ibidẽ Caiet. & Ferra. 2. lib. contra gentes. cap. 14. quod duplex sit, ac diuersa relatio in patre, & matre, quæ in eo fundatur, quod Arist. quem sequitur D. Tho. asserit patrẽ, & matrẽ diuerso modo, aut in diuerso genere causæ concurrere ad generationem filii; patrem quidem tãquam causam efficientem; matrem vero tanquam materialem, sed effectus diuerso modo, diuersaq; dependentia dependet à diuersis generibus causarum, & diuerso modo ab eis respicitur; ergo per diuersas relationes, & ita pater refertur ad filiũ relatione causæ efficientis, quæ dicitur paternitas; mater vero per relationẽ principii passiui significatã nomine maternitatis. Et hæc sententia consequenter ponit duplicem relationem, ratione saltem diuersam in filio; vna, per quã refertur ad patrem, & alia per quam refertur ad matrem; nam cum relatio sumat speciem à termino, impossibile est, quod duæ relationes specie diuersæ habeant eundem terminum formalem: vnde cum filius terminet relationes diuersas vtriusque parentis, necesse est per duas alias relationes formaliter diuersas eas terminare, sed ambæ significantur eodẽ nomine filiationis.

Secunda opinio opposita tenet, in patre, & matre esse vnam relationẽ totalem, & completam, sed quasi cõpositam ex duabus relationibus partialibus, & eiusdẽ rationis patris, & matris; & in filio non nisi vnicam ei correspondere, per quam refertur ad vtrumque parentem, tanquã ad terminum adæquatum, & ad quemlibet tanquam ad terminum inadæquatũ. Ita Fonseca 5. Metaph. cap. 15. quęstione 5. sect. 3. & habet oppositum fundamentum, videlicet patrem, & matrem in eodem genere causæ efficientis concurrere ad generationem filii, tanquam vnam causam totalẽ, & adæquatam, quasi ex duplici causa partiali compositam: ita enim sentit Galenus, quem omnes Medici sequũtur, & (quibus magna fides in hac re tribuenda est) cum eis Scotus in 3. d. 4 quæst. 1. Ex hoc autem fundamento euidenter sequitur, quod in patre, & matre non sint relationes eiusdem speciei. Probatur consequẽtia, quia si eodẽ modo, atque in eodẽ genere causæ efficientis, & proxime concurrunt ad generationem filii, eodem modo ab eis dependebit, eodem etiam modo ab eis respicietur; quare per relationem eiusdẽm speciei, sed partialiter distinctam in vtroque, quia diuersæ sunt causæ partiales, & diuersa subiecta, in quibus 54

non

non potest idem numero accidens reperiri, & possumus exemplum adducere de multis hominibus trahentibus nauim, in quibus diuersæ sunt relationes partiales, & inadæquatæ ad eundē effectū, sed ex omnibus integratur vna totalis, & adæquata.

Nostra autem sententia est probabilem esse vtramque opinionem, nō solum propter patronos doctissimos, sed propter probabilia fundamenta, ideo liberum erit cuique vnam, vel alteram pro libito sequi.

QVAESTIO VII.

An terminus relationis sit formaliter absolutus, uel formaliter relatiuus.

Tria sunt in relatiuo, subiectum, fundamentum, & relatio: subiectum est res ipsa, quæ denomi-
55 natur à relatione; fundamentum vero ratio, aut medium, per quod consurgit in ea relatio, & hæc est, per quam formaliter dicitur relatiua, vt in patre est homo, qui denominatur pater à relatione, est generatio, vel potentia generandi, in qua fundatur relatio, & est relatio ipsa paternitatis. Ex his tribus certum est, subiectum non esse terminum relationis, nisi materialem, & quasi remotum, de quo non procedit quæstio, sed de duobus aliis, quorū ratione subiectū potest proxime terminare relationē. Et cum fundamētum absolutum sit, vel modum absoluti habeat, ideo titulus quæstionis quærit, an terminus relationis, per quam vnum refertur ad aliud, sit subiectum ipsum ratione fundamenti, quod absoluta res est, vel ratione relationis; nam si ratione primi sit terminus, terminabitur relatio ad absolutum formaliter; si vero ratione relationis, terminabitur formaliter ad relatiuum.

Sed duo possumus considerare in relatione. Primum, quod sit ratio referendi vnum ad alterum. Secundū,
quod sit ratio terminandi relationē 56
alterius, vt in paternitate, quod sit ratio referendi patrem ad filiū, & quod sit ratio, per quam idem pater terminet relationem filiationis; & cum rationes istæ sint diuersæ in eadē relatione, certum est, per relationem secundum primam considerationē vnum relatiuum non terminare relationem alterius: solum potest esse dubium, an terminet per eam secundo modo consideratam.

Et in hoc sensu quæritur, an terminus relationis sit formaliter relatiuus, id est, an terminet per suā relationem, saltem secundo modo consideratam relationem alterius.

Et circa quæstionem sic explicatam sunt tres opiniones, duæ extremæ, & altera media. Prima opinio extrema asserit, vnum relatiuū semper, & in quocunque genere relationum terminare relationem alterius per propriam relationem, & nunquā per fundamentum, aut rationem absolutam. Ita Caiet. 1. p. q. 13. ar. 7. quē secuntur nonnulli ex modernis.

Probant ex duplici proprietate relatiuorum approbata ab Arist. & omnibus, nempe, quod relatiua sint simul natura, & simul cognitione, &
definitione, ita vt nec vnum possit 57
esse prius natura, quam alterum, nec cognosci sine cognitione alterius, nec definiri, nisi alio definito, quæ omnia manifesta sunt in patre, & filio; sed nihil horum potest eis conuenire, nisi vt relatiuis; ergo vt talia referuntur vnum ad alterum, & vnum terminat relationem alterius. Probatur minor, quia pater rationi fundamenti est prior natura filio; & filius poste-

posterior, cum per potentiam generandi, & generationem actiuam, quę sunt fundamentū relationis, sit causa illius, & causa sit prior natura effectu: & eadem ratione potest cognosci, & definiri sine filio; ergo hoc modo non poterit vnum terminare relationem alterius, & ideo solum per relationem possunt se terminare.

Sed quia relationes alię sūt mutuę, & aliæ non mutuæ, quæ solum reperiuntur in vno extremo, aliud vero absolutum est; & ideo non videtur posse terminare per relationem, sed per rationem absolutam, non videtur quomodo vera esse possit hæc opinio in omnibus relationibus.

58 Propterea duobus modis defenditur quantū ad relationes nō mutuas à diuersis, qui eam secuntur. Primo, à Caieta. qui ait, in his relationibus vnum extremum esse relatiuum formaliter per relationem sibi inhærentem; aliud vero non per relationem sibi inhærentem, sed per relationem existentem in altero. Gratia exempli scientia, quæ mensurabilis dicitur, refertur per relationem sibi inhęrētem ad obiectum, tanquam ad mensuram; obiectum vero quod mensura dicitur, refertur ad scientiam, nō per relationem sibi inhærentem, sed per eandem relationem existentem in scientia, & ita vnum relatiuum est intrinsecum, & aliud extrinsecum. Probatur ex Arist. 5. Metaph. cap. 15. expresse asserente in relatiuis tertii generis, quæ sunt mensura, & mensurabile, vnum referri per relationem, quam in se habet; alterum vero per relationem, qua aliud refertur ad ipsum.

Secunda via defenditur ab aliis modernis asserentibus, extremum illud, in quo non est relatio realis terminare relationem realem alterius, non per eandem illius relationem, sed per relationem propriam, non realem, quam supponimus non habere, sed rationis: quia eo ipso, quod scientia refertur per relationem realem mensurabilis ad obiectum, acquirit obiectum nouam cōmensurationem, & correspondentiam cum illa, ratione cuius commensurationis debita est ei denominatio relatiua mensuræ; & cum non possit eam habere realem, quia res absoluta est, habebit à relatione rationis, quæ licet non sit ante operationem intellectus, satis est debitam ei esse, & quasi in potentia proxima, vt tribuat ei denominationē relatiui, licet non relati, nam relatiuum dicit potentiam, vt aliquid referatur ad aliud; relatum vero actuale exercitium referendi.

Hæc tamen sententia, siue hoc, siue illo modo defendatur, improbabilis mihi videtur, quia vterque modus eam defendendi euidenter ostenditur falsus. Et primo modum Caie. sic impugno. Effectus formale relationis est facere relatiuum, sicut effectus formalis albedinis est facere album; sed repugnat aliquid esse album, nisi ab albedine sibi inhærente; ergo repugnabit esse relatiuum, nisi à relatione sibi inhærente, falsum est ergo, quod asserit Caiet. mensuram referri ad mēsurabile per relationem existentē in eodem mensurabili. 59

Secundo, quia relatio cū sit forma relatiua, nō potest referre ad alterū, nisi illud, quod cōstituit relatiuum, sed constituere aliquid relatiuum est tribuere illi propriū effectum formalem, sicut constituere albedinē subiectum album est tribuere illi propriū effectum formalem, & effectum formalem non tribuit forma, nisi per infor- 60

informationem; ergo repugnat aliquid constitui relatiuum, aut referri ad aliud per relationem existentem in altero, & non in se.

Secunda via hac ratione probatur falsa. Relatiuum, & relatum, vt superius probauimus, non se habent sicut potentia, & actus, quia cũ relatio sit actualis ordinatio vnius ad alterũ, eo ipso, quod est in subiecto, refert illud actu ad terminum, & ideo impossibile est aliquid habere relationẽ in se, per quam dicatur relatiuum, quin per eandem etiã dicatur relatum. Impossibile est etiã dici relatiuum ex eo solum, quod potest habere relationẽ, nisi eam actu habeat, nam homo priusquã relationem habeat paternitatis, non dicitur relatiuum ad filiũ. Et sicut hæc vera sunt, & necessaria in relationibus realib⁹, non sunt minus necessaria in relationibus rationis, quia relatio rationis concipitur ab intellectu ad similitudinem relationis realis: eodem igitur modo erit impossibile, quod mensura referatur ad mensurabile per relationem rationis, priusquã illã actu habeat ab intellectu eam cognoscente, etiam si sit ei debita, sicut est impossibile, quod aliquid dicatur relatiuum à relatione reali, priusquam eam actu habeat.

61 Secunda opinio extrema tenet terminum, non solum in relationibus non mutuis, sed etiam in mutuis esse formaliter absolutum. Ita Scot. in 1. d. 30. q. 1. quem secuntur omnes eius discipuli, & ex modernis multi, & in eandẽ sententiã videtur inclinare Capre. in 1. d. 30. q. 1. ar. 2. ad 3. Sõci. 5. Meta. q. 3. ad 2. Et de relationibus nõ mutuis, tanquã certũ præsupponit hæc sẽtẽtia, quod ad absolutũ terminetur. Sed ita esse etiã in relationibus mutuis, probatur primo, quia aut relatio, inquantum relatio postulat terminum relatiuum, aut in quãtum relatio mutua, sed neutro modo postulare potest talẽ terminũ; ergo nõ terminatur p se ad relatiuũ, sed per accidẽs, & ideo ad absolutũ per se. Probatur minor. 1. quod nõ vt relatio, nã si vt relatio peteret terminum relatiuũ, omnis relatio deberet illum habere, & nulla poterit terminari ad absolutum, sed relationes tertii generis terminantur omnes ad absolutũ, vt manifestum est; ergo relatio, vt relatio non petit terminum relatiuum. Sed quod eum non petat, vt relatio mutua, probatur primo, quia relatio nõ dicitur mutua per rationem terminandi, sed per rationem referendi, quia vtrumque extremum refertur ad aliud; ergo non est necessarium, vt relatio sit mutua, quod sit ratio terminandi, sed satis est esse rationem referendi in vtroque extremo, 62 quod verum esse potest, etiam si ad absolutum terminetur. Secundo, quia neque omnis relatio mutua terminatur semper ad relatiuum, sed aliquando ad absolutum, nam paternitas, aut maternitas, & filiatio sunt relationes mutuæ, & aliquando datur vna sine altrra, vt in beatissima Virgine, secundum sententiam D. Thom. 3. part. quæsti. 35. art. 5. datur relatio realis maternitatis ad Christum hominẽ, in quo non est relatio realis filiationis; ergo relatio maternitatis non terminabitur ad Christum, tãquam ad relatiuum, sed tanquam ad absolutum per passiuam generationem, (quæ accidens absolutum est) terminantem relationem maternitatis.

Secundo, si vnum relatiuũ terminaretur ad alterum, etiam vt relatiuum, sequeretur non posse vnum

cognosci, aut definiri, nisi per alterum. Probatur consequentia, quia nõ potest cognosci, neque definiri relatiuum, nisi per terminum, sed consequens est falsum; ergo falsum erit etiam antecedens. Probatur minor, quia loco nominis in definitione positi, licet ponere suam definitionem, vt loco animalis positi in definitione hominis, licet ponere viuens sensibile, quæ est eius definitio, dicereq; homo est viuens sensibile rationale; ergo si pater definitur per filium, dicemus, pater est qui habet filium, & tunc loco filii licebit ponere definitionem eius, quæ talis erit: filius est, qui habet patrem: & ita definitio patris erit, pater est, qui genuit eũ, qui habet patrem, in quatria vitia cõmittuntur. Primum est nugationis, seu inutilis repetitionis, quia pater ipse, qui definitur, in definitione repetitur. Secundum est, quod ignotum per ignotius definiatur, nam dum pater definimus per filium, non solum æque ignotus est filius, sed minus notus, cum nihil de eo possimus cognoscere, nisi per patrem. Tertiũ, vitiosus quidam circulus, nam vnum relatiuum definitur per alterum, & hoc idem per illud, quod non est aliud, quam definire idem per semetipsum, nam si pater definitur per filium, & rursus filius per patrem, de primo ad vltimum definietur pater per seipsum. Quod reprobauit Arist. 5. lib. Meta. cap. 15 his verbis. *Non est autem intellectus ad illud, cuius intellectus est, idem enim profectò bis esset dictum.* Et 2. lib. de poster. resol. ca. 3. eundẽ circulũ reprobauit in demõstrationib⁹.

64 Tertia opinio media inter hæc extrema affirmat relationes nõ mutuas terminari ad absolutũ formaliter; mutuas vero formaliter ad relatiuũ, & ideo relationẽ in cõmuni, vel relationẽ, vt relatio est ad terminũ abstrahẽtẽ ab absoluto, & relatiuo. Ita Ferra. 2. cõtra gẽtes, c. 11. Nimp. 5. Met. dis. 14. Deça. Hisp. in 1. d. 3. q. 1. notab. 3. & ex modernis plures, & hanc existimo esse certã in doctrina Arist. & D. Th. & probabiliorẽ cęteris. Quam efficaciter probauimus, quantũ ad relationes non mutuas, vt mensurabilis, & mensuræ, creaturæ, & creatoris, aduersus primam opinionem Caiet.

Sed probatur aduersus secundã opinionẽ, quod relationes mutuæ terminẽtur formaliter ad relatiuũ, expressis testimoniis Arist. Porph. & D. Th. Arist. enim c. præs. agens de termino relationis, & docẽs qualis esse debeat, ita ait. *Amplius siquidem conuenienter assignetur, ad quod dicitur omnibus aliis sublatis, quæcunque accidẽtia sunt, relicto autem solo illo, ad quod assignatum est, conuenienter semper ad ipsum dicetur circumscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedem, vel scientia susceptibilem, vel hominem; relicto vero solo, quod dominus est semper seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur assignetur circunscriptis omnibus aliis, relicto autem eo solo, ad quod assignatum est, non dicetur ad ipsum. Assignetur seruus hominis, aut alicuius, & circunscribatur ab homine esse dominum, non amplius seruus ad hominem dicetur, cum enim dominus non sit, nec seruus est.* Quibus verbis expresse docet seruũ terminari formaliter ad dñm, vt dñs est, & dominũ ad seruũ, vt seruus est, quia ablatis relationib⁹ dominii, & seruitutis neuter potest terminare relationẽ alterius; & relationibus positis, etiã si omnia alia auferantur sufficienter per eas vtrumque terminare relationem alterius.

Porph. etiam cap. de specie idem tenet non minus expresse, nam asserit se definisse genus per speciem, & rursus speciem per genus, 65

quia

quia ſunt relatiua, & vnũ relatiuum debet definiri per alterũ tanquam per terminum ſuæ relationis.

Quod D.Tho. non minus expreſſe docet 1.p.q.40.ar.2.ad 4. vbi explicans definitionem relatiuorũ traditã ab Ariſt. & docens quomodo cõueniat relatiuis mutuis, inquit. *Cum dicitur, quod relatiui eſſe eſt ad aliud ſe habere, per ly, aliud intelligitur correlatiuum, quod non eſt prius, ſed ſimul natura.*

Probatur deinde duplici ratione. 1. ex intrinſeca ratione relatiuorũ deducta. Oppoſitio relatiua reperitur inter relatiua, vt relatiua ſũt formaliter; ergo mutua relatio includit eſſentialiter mutuam oppoſitionẽ relatiuam: ſed mutua oppoſitio relatiua eſſentialiter includit vtramque rationem referendi, & terminandi; ergo vtrumque officium exercent relatiua per relationes, & non per fundamenta abſoluta. Omnia conſtant euidenter, præter minorem, quam non minus euidenter probo. Mutua oppoſitio conſiſtit in hoc, quod relatiua mutuo ſe reſpiciant, & relationes ſint rationes mutuo ſe reſpiciendi: ſed mutuo ſe reſpicere eſt, quodlibet reſpicere aliud, & ab eo reſpici; & ab eo reſpici eſt terminare relationem eius; ergo euidẽs eſt, quod in mutua oppoſitione includatur eſſentialiter vtrumque officium referendi, & terminandi, & ex conſequenti, quod vtrumque exerceant relatiua per relationes, & non per fundamenta, quia per relationes, & non per fundamenta habẽt formalem oppoſitionem.

66 Secũda ratio ex diuinis relationibus ſumitur, in quibus euidẽter probari videtur, vnũ relatiuũ non poſſe per abſolutũ, ſed per relationẽ terminare alterũ. Duo autẽ præſupponit hæc ratio tãquã certa. Primũ eſt, relationẽ realem eſſe non poſſe, niſi inter extrema realiter diſtincta, quia nihil poteſt adſeipſũ referri relatione reali. Secũdũ, in diuinis non poſſe vnũ diſtingui realiter ab altero per aliquid abſolutũ, ſed ſolũ per relationes oppoſitas. Quibus ſuppoſitis ita procedit ratio: pater refertur ad filiũ & filius ad patrẽ, vt realiter diſtingũtur; ergo vterque terminat relationẽ alterius, vt realiter ab eo diſtinctus; quia ſicut relatio realis nõ poteſt eſſe eiuſdẽ adſeipſũ realiter, ita nec terminari ad ſeipſum: ſed pater, & filius nõ diſtingũtur realiter, niſi per ſolas relationes oppoſitas; ergo nec refertur vnus ad alterũ, nec terminat relationẽ alterius, niſi per relationẽ; vt relatiuũ igitur, & nõ vt abſolutũ, ſed eadem eſt ratio de relationibus diuinis, & creatis, quantũ pertinet ad rationẽ referendi, & terminandi; ergo etiam relationes creatæ terminãtur ad relatiuum, & non ad abſolutum.

Huic arg. duobus modis conãtur reſpondere moderni. Primo, quod licet 67 in diuinis perſonis nihil diſtinguat realiter, niſi relatio, & ideo relatiuũ ſit, quod terminat ſecundũ ſe, ſed vt à nobis cõcipiuntur diuinæ perſonæ poteſt diſtingui fũdamentũ relationis à relatione ipſa, & cõcipi per modũ abſoluti, & per ipſũ ita conceptũ terminabit vna perſona relationẽ alterius: vt in filio poſſumus cõſiderare generationẽ paſsiuã, à qua dicitur genitus per modũ abſoluti, tanquam fundamentũ filiationis, & per illã terminabit filius relationẽ paternitatis, nõ per filiationem, & ſic etiam pater per generationem actiuam per modum abſoluti conſideratam.

Hæc tamẽ ſolutio nec vera eſt, nec ſoluit arg. Probo. 1. quia in perſonis diuinis nõ ſolũ paternitas, & filiatio ſunt relationes, ſed etiam generatio

actiua,& pafsiua, quæ vocantur origo actiua,& pafsiua, dicunt formaliter relationẽ, alioqui non poffent distingui realiter, ficut certum eft distingui. Deinde à nobis qui fcimus nihil diftingui in diuinis,nifi per relationes, cõcipiuntur tanquã relatiuæ; ergo fi per illas terminat vna perfona relationẽ alterius, terminabit, vt relatiua formaliter. Probo fecundũ, quod folutio non foluat argumentũ, quia licet à nobis imperfecte intelligentibus cõciperentur generatio actiua, & pafsiua per modum abfoluti,cum tamẽ fint relatiuę,fed fecundum fe nihil habent abfolutum;ergo cum relationes terminentur fecundũ fe,& non folum,vt imperfecte concipiuntur à nobis, fequitur euidenter fecundum fe terminari ad relatiuum formaliter,&non ad abfolutũ,& etiã vt intelliguntur à Deo,& beatis,qui eas cognofcunt, vt funt in fe.

68 Propterea idem moderni videtes prædictam folutionem infufficientem effe, aliam tradiderunt concedẽtes relationes diuinas terminari ad relatiuum formaliter,non tamẽ creatas.Et differentiam in eo confiftere, quod relationes diuinæ funt fubfiftẽtes,aut fubftantiales,ideo non habẽt aliud fundamentum, præter feipfas, per quod pofsit vnum relatiuũ terminare relationem alterius: fed relationes creatæ funt accidentales, & ideo præfupponunt aliud accidens abfolutum, tanquam fundamentum, quo medio confurgunt, & per tale fundamentum poteft vnum relatiuũ terminare alterum.

Sed nec differentia hęc aliquid valet,quod ita probo: quia relationem effe fubfiftentem,aut inhærentẽ,feu fubftantialẽ,aut accidentalẽ,nõ pertinẽt ad rationẽ formalẽ relationis, aut relatiui, fed materiale quid eft; relationes vero, aut relatiua mutua ex ratione formali taliũ relationũ, & relatiuorũ habent mutuã oppofitionem formaliter includentẽ vtrãque rationem referendi,& terminãdi,quæ eadem eft in diuinis,& creatis;ergo eadem erit ratio terminandi in vtrifque, ficut eadem eft ratio referẽdi:quare fi ad relatiuũ formaliter terminantur diuinæ, & non ad abfolutũ,etiã terminabuntur creatę. 69

Arg. primę opinionis non funt cõtra noftram,& ideo nõ eft neceffariũ ad ea refpõdere.Sed ad primũ arg.fecũdæ opinionis cõceffa maiori:concedẽdaeft etiã minor fecundũ illam partẽ,qua afferit relationẽ, vt relatio eft nõ terminari ad relatiuũ formaliter,fed negãda quantũ ad aliam, quod vt eft relatio mutua, nõ petat terminũ relatiuum, quia relatio, vt relatio cõfideratur tanquã genus abftractũ à mutua,& nõ mutua;fed vt relatio mutua cõfideratur in fpecie, certũ eft autẽ plura cõuenire alicui rei ratione fuę differẽtię,vel fpeciei, quæ non conueniũt ei ratione generis, & ideo cõuenire poteft relationi,vt mutuæ, terminari ad relatiuũ, licet non cõueniat ei fub cõmuni ratione relationis, fed ficut hoc modo abftrahit à mutua,& non mutua, ita petit terminũ abftrahentẽ ab abfoluto,& relatiuo.Vt autẽ aliud,quod in eodẽ arg. adducitur de relationibus mutuis carẽtibus aliquãdo relatione in vno extremo, vt relatio creaturæ ad creatorẽ, & relatio maternitatis B.Virginis adChriftũ Dñm,apud D. Th.foluatur,notandũ eft Primo,relatiua duobus modis cõfiderari poffe, materialiter,dũ pro fubiectis,aut fundamentis accipiũtur,vt dum dicitur hunc hominẽ albũ referri ad alium hominẽ albũ, aut generans ad genitum, quo etiam modo folũ dicuntur rela-

relatiua accidentaliter, quia acciden talis est hæc, generãs est pater, vel al bum est simile. Alio modo accipiũtur formaliter, prout significãtur nominibus relatiuis, patris, aut similis, & sicut relatiua, sic etiam termini accipiuntur eisdẽ modis, vt dũ dicimus simile referri ad albũ, aut patrẽ ad genitũ, formaliter vero, si dicamus patrẽ referri ad filium.

70 Secũdo notandũ est relationes mutuas perfectas esse, quia oppositionẽ relatiuã includũt; nõ vero mutuas quasi mancas, & imperfectas, in quibus vnum tantũ extremũ relatiuæ oppositionis reperitur: vnde solũ intelliguntur habere materiales terminos, nõ formales: Vt relatio mensurabilis ad mensurã solũ materialiter dicitur terminata, & idem de relationibus mutuis, si in altero extremo suspẽderetur relatio per posibile, vel impossibile, vt si, cõsurgente relatione similitudinis in vno albo, suspenderetur relatio in alio (si hoc sit posibile, de quo nũc non agimus) tũc enim solum materialiter maneret terminata relatio alterius.

Ex his respõdetur, relationes illas, quæ in arg. adducũtur esse non mutuas, quia relationes mutuæ nõ versantur, nisi inter extrema eiusdẽ ordinis: Deus autẽ, & creatura diuersi ordinis sunt, & ideo non habent mutuas relationes, propterea solum materialiter terminatas, & hoc est terminari ad absolutũ; mutuæ vero oppositionẽ relatiuã essentialiter dicũt, ratione cuius quælibet est ratio referẽdi ad aliã, & simul ratio terminãdi, quia nõ potest oppositio intelligi sine vtraque ratione, & ideo relatiua mutua, vt talia ad relatiuum formaliter terminantur.

An unũ relatiuũ posit, & debeat definiri per alterum.

Secundũ arg. petit, an vnum relatiuũ posit, & debeat definiri per alterũ. Et circa hoc dubiũ est duplex opinio. Prima negat, quod sic debeat definiri, quã tenẽt omnes illi, qui defendũt relationẽ nõ terminari ad relatiuũ, sed ad absolutũ, & probant ex inconuenientibus, quæ sequũtur ex tali modo definiendi in eodẽ argumento adductis. 71

Secunda opinio est eorum, qui secuntur nostram sententiã, quod vnũ relatiuum debeat definiri per aliud, & hæc apud Arist. & D. Tho. est certisima, vt probant testimonia eorũ adducta in confirmationẽ nostrę sententiæ: est etiã expressa apud Porph. cap. de specie, vbi asserit, se egisse statim post genus de specie, quia sunt relatiua, & ideo necesse est vnũ cognoscere, & definire per alterũ. Huic autẽ testimonio respõdent moderni nõ posuisse Porphy. speciẽ in definitione generis, vt refertur ad genus, sed ad indiuidua, & ideo non definisse vnũ relatiuũ per alterũ formaliter. Sed miror sane, solutionẽ tã aperte falsã excogitasse, quia luce clarius est, genus definisse ꝑ speciẽ tanquã per subiectũ, de quo prędicatur, sed nõ est subiectũ, de quo prędicatur genus, vt respicit indiuidua, sed genus ipsũ, vt ex se patet; ergo per illã tanquam relatiuum generis definiuit genus ipsum, sed in ratione est probabilior, & (nisi ego fallor) euidẽter probatur ex diuinis relationib', in quib' fatẽtur, quod licet nostro modo intelligendi imperfecto posimus intelligere, quod terminentur ad fundamentum per modum absoluti à nobis conceptum, sed si sumantur, vt sunt in se, vel vt à Deo ipso, aut beatis cognoscuntur, non possunt vllo modo terminari ad absolutum, quia cum sint subsistentes, & substan-

inquit, relatiue ad hominem, idem in quantum idem bis diceretur, hoc est ad duos terminos, & per duas relationes, quod patet esse impossibile, sed vt potētia solū dicitur relatiue ad obiectū, hoc est ad intelligibile, ad subiectū vero nō dicitur vt potētia, sed sub alia ratione communi accidentis. Ita exponunt verba Aristotelis Commētator, D. Thom. & Alexander, in Cōmentariis eorum, & ideo hunc esse germanum sensum eorum credēdum est.

75 Ad aliud vero quod in argumēto dicitur definiri ignotum per ignotius, si vnum relatiuum definiatur per alterum, negandum est; sed definitur per extrinsecum æque ignotum, & sine quo non potest per notiora explicari, & hoc nihil refert, quia non requiritur, quod magis notum sit definito, quidquid ponitur in definitione eius per se sumptum, sed satis est, si sit æque notum, vel ignotum, dūmodo ex eo, & aliis notioribus resultet integra definitio notior simpliciter definito, & hoc habet definitio relatiui, licet terminus in ea positus tanquam extrinsecum additamentum æque ignotum sit, si per se sumatur, ac definitum.

QVAESTIO VIII.

An unum relatiuū ordinetur ad duos terminos eiusdem speciei per eandem, uel diuersas relationes.

76 Explicatum est iam in præcedentibus, id quod pertinet ad vnitatem, & distinctionem specificam relationis, ideo in hac octaua quæstione, quærimus de vnitate numerica, an quādo vnum relatiuum respicit plures terminos eiusdem speciei, vt pater plures filios, aut simile plura similia, respiciat singulos per singulas, atq; distinctas numero paternitates, aut similitudines, vel per vnā, & eandem numero extensam ad omnes. Sed respicere vnum relatiuum plures terminos dupliciter contingit: primo, ita vt quilibet sit quasi partialis, & inadæquatus, & ex multis constituatur vnus totalis, & adæquatus, atque etiam necessarius ad terminādam relationem, & hoc modo species respicit indiuidua, & totum plures partes. Et hoc modo certum est relatiuum per eandem numero relationem, & non per plures respicere plures terminos. Secundo modo contingit vnum relatiuum respicere plures terminos adæquatos, & totales, ita vt quilibet solus, & per se posset terminare sufficienter relationem, & hoc modo procedit quæstio, an multiplicatis his terminis, multiplicētur relationes, ita vt pater referatur ad plures filios per plures relationes, vel non multiplicentur, sed per eandem numero paternitatē referatur ad omnes.

Et prima opinio tenet, relatiuum ad plures terminos non eadem relatione, sed multis numero diuersis, ita vt tot habeat relationes, quot filios, ita Scotus in 3. d. 8. quæstione vnica, quem secuntur eius discipuli, & plures moderni, & probatur ex doctrina Aristotelis, qui docet in hoc cap. relatiua esse simul natura, & cognitione, ita vt quocunque eorum existente in rerum natura ponatur necessario aliud, & ablato etiam vno, necessario auferatur aliud, cognito etiam vno necessario cognoscatur aliud, sed hæc proprietas non potest conuenire relatiuis, si per vnam relationem referantur ad plures ter- 77

nos; ergo hoc non eſt poſsibile. Probatur minor, quia poſito primo termino ponitur relatio, ſed ſemper ponitur prius tempore, quã ſint alij; ergo non erit relatiuum ſimul tempore, nec natura cum eis, ſed ſolum cum primo, nec etiã ſimul cognitione, quia prius cognoſcitur, quam illi cognoſcãtur. Deinde ſublatis omnibus prçter vltimum, qui periit, nõ auſertur relatiuum.

78 Probatur deinde ratione. Primo, quia ſi pater vnum habeat filiũ, per vnam relationem realem ordinabitur ad illum, ergo habito ſecundo, conſurget in eo noua relatio. Probatur conſequentia, relatio eſt ordinatio ad terminum; ergo noua ordinatio erit noua relatio, ſed ordinatur de nouo ad nouum filium, cum prius non ordinaretur; ergo noua eſt in eo ordinatio) & ideo noua relatio, & ſic multiplicabuntur relationes multiplicatis terminis.

Secundo, poſito fundamento proximo relationis, & termino ponitur neceſſario relatio: vt poſita albedine in hoc pariete, quæ eſt fundamentũ ſimilitudinis, & poſito alio albo, quod eſt terminus, conſurgit neceſſario ſimilitudo: ergo poſito nouo fundamẽto, & nouo termino conſurgit noua relatio: ſed genito nouo filio ponitur noua generatio actiua in patre, quç eſt nouũ fundamentũ relationis: ponitur nouus terminus, qui eſt nouꝰ filius, ergo ponitur noua relatio. Et confirmari poteſt hoc modo. Si primus filius moriatur ante generationem ſecundi, deſinit eſſe in patre relatio paternitatis, & per generationem ſecundi conſurgit noua, quia nouum eſt fundamentum, & nouus terminus; ergo etiam ſi non moreretur primus, cõſurgeret noua relatio. Probatur conſequentia, quia eodem modo eſt nouum fundamentum, & nouus terminus.

Et ſi reſpondeas, viuẽte primo nõ conſurgere nouam relationem, quia relatio eſt accidens, & vna paternitas eſt accidens ſolo numero diuerſum ab alia, ſed duo accidentia ſolo numero diſtincta non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, quia accidentia indiuiduantur ab eo; ergo nec poteſt conſurgere noua relatio permanente prima. Itaque ſubiectum habens vnam relationem incapax eſt alterius ſolo numero diſtinctæ, & ideo vna relatio impedit, ne conſurgat alia. Contra hoc eſt, quod licet accidentia pure abſoluta indiuiduentur à ſubiecto, & ideo non poſsint plura eſſe in eodem ſolo numero diſtincta, ſed accidentia reſpectiua nõ indiuiduantur à ſolo ſubiecto, ſed cum ordine ad terminum, vel ad aliquid aliud, quod reſpiciunt. Vnde plures ſpecies viſibiles (quas vocant intentionales) ſimul ſunt in eodem oculo vidente ſimul duo alba, aut duo alia obiecta; ergo cum relatio ſit accidens reſpectiuum non indiuiduatur à ſubiecto ſolo, ſed cum ordine ad talem terminum, qui ſi fuerit nouus, capax erit ſubiectum recipiendi nouam relationem ſolo numero diſtinctam: quia nullũ erit impedimentum, ratione cuius non multiplicentur relationes multiplicatis terminis. 79

Secunda opinio negat multiplicari, ſed primam relationem extendi affirmat ad nouos terminos ſuperuenientes, & ita per vnam numero relationem referri patrem ad omnes filios. Ita D. Thomas in 3. d. 8. quæſt. 1. & 3. par. quæſt. 35. arti. 5. Caie. ibidem, Ferra. 1. lib. cõtra gentes cap. 4. Sõcinas 5. Meta. q. 32. concl. 3. Toletus queſ. 2. huius prædicamenti.

Potiſ-

80 Potissimum fundamentum D. Thom. est, natura accidentium, quæ sicut essentialiter sunt aliquid substantiæ, sic nata sunt ab ea indiuidua ri. Duplicia autem esse possunt accidentia, nam vel sunt distincta specie, vel eiusdē, & si specie distincta sint, iam supponuntur distincta numero, quia distinctio specifica, cum sit maior, continet minorem, quæ est numerica: & ideo nullus vnquam dubitauit, quin duo accidentia specie distincta simul sint in eodem subiecto, quia experientia notum est in colore, & calore simul existentes in homine; si vero sint eiusdem speciei, non supponuntur distincta, sed nata sunt à subiecto suscipere indiuiduationem, ac distinctionem; & propterea non possunt multa simul esse in eodem subiecto, siue pure absoluta sint, vel respectiua, nam cum sint aliquid substantiæ, cui inhærent, & quā denominant, quodlibet natum est esse hoc, in quantum natum est efficere substantiam hanc in specie talis accidentis, nempe hoc album, aut hoc calidum: sed repugnat, quod idē numero subiectum sit simul diuersum numero in eadem specie accidē tali, vt quod sit duo numero alba, aut calida; ergo repugnabit habere duplicem albedinem, aut calorem, & ex hoc infertur subiectum indiuiduare accidentia eiusdem speciei, quia licet admitteretur habere plura simul, vnum tātum numero esset in specie eorum, vt vnum numero album, & non plura: ergo ea traheret ad propriam indiuiduationem, ita vt vnum numero fierent, & hoc est à subiecto accipere indiuiduationē. Et cum relationes ordinētur ex propria natura ad constituendum subiectum relatiuum, & non possit constitui duplex numero pater, aut duplex numero simile, repugnabit habere simul duas relationes eiusdem speciei; sed si termini multiplicentur, per eandem relationem numero ordinabitur ad omnes. Illi vero, quia plura sunt subiecta, per plures relationes terminabunt eandem existentem in patre, ad omnes se extendente, & sic est intelligenda, & explicanda opinio D. Thom. quam sequimur.

Probatur primo, quia hæc paternitas ponitur vt homo per illam sit, & denominetur formaliter hic numero pater; sed per vnam paternitatem fit hic numero pater, & per plures etiam, si multiplicentur, non fit alius pater numero; ergo nec est capax plurium relationum: vel si ponātur plures, eo ipso efficientur vna numero omnes, quia per omnes non fit alius numero pater, sed idem. Si vero respondeas, fieri hunc numero patrem per hanc paternitatem in ordine ad hūc filium, & per aliam quoque eūdem in ordine ad alterum, & hoc sufficere, vt plures possint, & debeant multiplicari. Cōtra hoc sic arguo: in ordine ad vnum, & plures filios est idem numero pater; ergo per vnam numero formam relatiuā, & non per plures. Probatur cōsequētia, quia si quęlibet est distincta numero ab alia, propter distinctum numero terminum; ergo quęlibet nata est efficere distinctum numero patrem: vnde si non facit distinctum, nec potest esse distincta numero ab alia, etiam si ad distinctum numero filium ordinetur. Quare non poterūt multiplicari in eodē patre, sed sicut idem numero pater est respiciēs plures filios, ita eos respicit per eandem numero paternitatem. 81

Secundo probatur, quia non sunt multiplicandæ entitates reales sine 82

vrgen-

vrgenti necessitate, sed si multiplicẽtur relationes eiusdem speciei per multiplicationem terminorum, multiplicantur fere infinitæ entitates reales sine vrgenti necessitate; ergo non debent multiplicari. Probatur minor, quia infinita fere sunt alba eiusdẽ gradus, ad quæ refertur vnũ, & idem, per relationẽ similitudinis, infiniti fere homines, ad quos refertur quilibet relatione identitatis specificæ; ergo fere infinitas habebit entitates reales quilibet numero distinctas, si pro singulis multiplicentur singulę relationes. Quod vero necessitas non vrgeat, probatur, quia secundum communem sententiam scholæ, pro singulis conclusionibus eiusdem rationis, non multiplicãtur in eodẽ homine singuli habitus sciẽtiæ, sed idem habitus numero se extendit ad omnes, & posset se extendere, etiã si essent infinitæ; sed ęque facilius est, quod eadem numero relatio se extendat ad omnes terminos eiusdem rationis: ergo nulla est necessitas multiplicãdi singulas pro singulis.

83 Ad testimonium Aristotelis respõdetur, patrem esse simul natura, & cognitione cum filio duobus modis intelligi posse, aut secundum substantiam relationis, aut secundum extensionem eius accidentalem ad plures: & primo modo solum est simul natura cum primo filio: secundo modo cum omnibus, & singulis superueniẽtibus: & eodem modo loquẽdum est de cõseruatione eiusdem relationis, nã cũ singulos respiciat tãquam adæquatos terminos, ab vno tantum dependet, vt conseruetur quantum ad substantiam; ab omnibus vero, & singulis vt conseruetur quantum ad extensionem, quare quolibet desinente non conseruabitur in eadem extensione, sed in minori.

Ad primum neganda est consequentia primi enthymematis, & cum dicitur nouam ordinationem esse nouam relationem concedi potest. Sed negandum est, quod adueniente nouo filio, consurgat noua ordinatio in patre, sed solum consurgit noua extẽsio eiusdem ordinationis, siue eiusdem relationis, sicut adueniente noua conclusione non multiplicatur nouus habitus, sed solum habetur de nouo extensio noua eiusdem.

Ad secundũ concesso antecedenti negãda est cõsequentia, quia nouum fundamentum inducit nouam relationem, si subiectum sit capax: habita autem prima relatione non est capax subiectum nouæ aliæ relationis numero distinctæ (vt probatum est) ideo nouum fundamentum, quod ex se posset nouam inducere relationem, per accidens non inducit eam, quia per accidens fuit subiectum impeditum per relationem iam acquisitam. Et datur euidens instantia in cõclusionibus, quarum quęlibet est productiua habitus, sed per accidens nõ producitur ab aliis præter primam, quia inueniunt iam productũ, & impeditum subiectum. 84

Secundo respondetur concedendo eandem consequentiam, sed negãdo minorem subsequẽtem, quod per generationem secundi filii, nouum ponatur fundamẽtum. Nam licet ponatur noua generatio, hæc non est fundamentum relationis, sed solum ratio fundandi, fundamentum vero est potentia generandi, vt reducta ad actum per generationem, potentia vero non multiplicatur, ideo nec ponitur nouum fundamentum, nec proinde noua relatio. Ad aliud tandem, quod dicitur de indiuiduatione accidentium, negari posset, quod plu-

res

res species intentionales fiat in eodem subiecto, hoc est in sensu, aut intellectu, qui non potest simul plura intelligere, nisi per modum vnius, hoc est, nisi vt aliquo modo ordinẽtur, vel per vnam speciem repræsententur, si sint obiecta eiusdem speciei. Sed melius forte dicetur diuersam esse rationem de accidentibus intentionalibus, quæ nec denominãt subiectum, nec producũtur propter illud, nec ab eo præcipue dependent, sed ab obiecto, propter quod producuntur, vt potentiæ vniatur, atque de accidentibus realibus habentibus esse physicum, & secundum illud denominantibus, & propter subiectum productis. Quæ proinde ab eodem subiecto indiuiduantur: intentionalia vero potius ex propria entitate cum ordine ad talem actionem, per quam producuntur ab obiectis, sed de hoc suo loco.

QVAESTIO IX.

An entis realis ad non ens, aut ad ens rationis detur relatio realis.

85 SEnsus quæstionis est, an necesse sit terminum relationis realis esse realem, hoc est, actu existentem, vel etiam si sit ens rationis, aut ens in potentia, referatur ad illud ens actu existens relatione reali.

86 Triplex est relatio, prima pertinẽs ad essentiam absoluti, vt transcendẽtes, & secundum dici, quales sunt respectus, quos dicunt accidentia ad subiecta, & scientiæ, atque potentiæ, ad obiecta, & de his certum est apud omnes, quod reales esse possint, & terminari ad ens in potentia, vel ens rationis, quia realis est respectus aptitudinalis inhærentiæ, quem dicit quantitas Eucharistiæ ad substantiam panis, in qua erat, iam non existentem. Realis est etiam respectus, quem dicit Dialectica ad ens rationis tanquam ad proprium obiectum. Alia est relatio non pertinens ad essentiã absoluti, sed quæ omnibus accidit, & hæc est prædicamentalis, sed est duplex, quædam mutua, quæ ex parte vtriusque extremi realis est, vt similitudo, & æqualitas. Et de hac etiam est certum, quod non possit versari inter ens actu, & ens in potentia, aut inter ens reale, & rationis. Quod probat euidenter hoc argumentũ. Relatio realis mutua debet esse ex parte vtriusque extremi realis, sed ens in potentia, aut ens rationis, non est capax relationis realis; ergo nõ potest referri ad ens actu relatione reali. & ex cõsequenti repugnat relationem realem mutuam dari entis in actu ad ens in potentia, vel ad ens rationis.

Difficultas igitur quæstionis ad solas relationes prædicamentales nõ mutuas, ex quibus constat tertiũ genus, reducitur, an possint terminari ad ens in potentia, vel ad ens rationis, vel necesse sit habere terminum realem, & actu existentem, quãuis absolutum. 87

Et prima opinio affirmat entis in actu ad ens in potẽtia, vel ad nõ ens dari posse relationem realem non mutuam, ita Greg. in 1. d. 28. q. 3. Soncinas 5. Met. quæst. 7. & ex modernis non nulli. Et probatur testimonio Aristotelis c. præsenti, vbi ait, calefactiuũ referri ad calefactibile, & agẽs in actu ad passum in potentia in secundo genere relationum; ergo sentit entis in actu ad ens in potẽtia dari relationem realem.

Probatur deinde ratione. Primo, quia relatio nõ sumit entitatem realem

lem à termino, sed à fundamento: ergo vt realis sit, non habet à termino, sed à fundamento, quare realis esse poterit, etiam si terminus sit ens rationis, vel ens in potẽtia. Quod probat Dialectica, quæ cum scientia realis sit, & realis habitus, habet pro obiecto ens rationis.

88 Secundo, potentiæ, habitus, & scientiæ sunt mensurabiles per sua obiecta; ergo referuntur ad ea relatione reali mensurabilis ad mensuram in tertio genere posita, non tamen referuntur ad illa, vt actu existentia; sed sufficit, quod sint in potentia; ergo hæc relatio non mutua potest dari inter ens actu, & ens in potentia. Probatur minor, quia visibile non dicit actualem existentiam, sed potentiam tantum, & rosa non existente in hyeme datur vera, & realis scientia de illa. Et confirmari potest hoc modo. Hæc est differentia inter officium referendi, & terminãdi, quod illud dicit intrinsecam ordinationẽ relatiui ad terminum, & ideo requirit veram relationem inhærentem relatiuo, & ex consequenti actualem existentiam eiusdem relatiui: sed terminare solum dicit extrinsecam denominationem, & extrinseca denominatio potest conuenire rei non existenti, quia cum nihil intrinsecũ ponat in ea, non necessario præsupponit actualem existentiam eius; ergo ens in potentia sufficienter potest terminare relationem non mutuam

89 Secunda opinio negat, relationem prædicamentalem non mutuam posse dari ad ens rationis, vel ad ens in potentia, sed asserit relationem necessario requirere terminum realem actu existentem. Hæc est D. Thomæ secundo contra gentes cap. 12. & 1. par. quæstione 13. quem secuntur in eisdem locis Caiet. & Ferra. Scotus in 1. d. 3. quæstione vnica, Capreo. d. 31. quæst. 1. Sotus quæst. 1. huius capitis, Fonseca 5. Metaphysicæ cap. 15. quæst. 1. sectio. 2. Pater Franciscus Suarius 2. tomo suæ Metaphysicæ, & moderni fere omnes, & videtur nobis probabilior, & sequenda.

Sed explicanda est prius, deinde probanda. Pro explicatione vero notanda est distinctio inter relationes transcendentales, & secundum dici ex vna parte, & relationes prædicamentales; quod illæ sunt de essentia absolutorum, quorum essẽtiam complent, ideo non dicuntur habere fundamentum, nec ex fundamento aliquo consurgere, sed naturam absoluti, cuius essentiam complent, sequuntur; quod si ens prædicamentale fuerit, ad prædicamentum, & speciem eius reductiue pertinebunt. Relationes vero prædicamenrales extra essentiam omnium absolutorum sunt, nec per se intenduntur, aut producuntur à natura, vel agente aliquo, sed consecuntur rem absolutam per se intentam, atque productam, nec secuntur illam, vt in se est, sed vt cõmensuratur, aut proportionatur alteri. Gratia exempli, relatio similitudinis extra essentiam albi, aut nigri est, nec per se intenditur, aut producitur à natura, sed consequitur albedinem, aut nigredinem per se intentam, & productam, nec sequitur illã vt est in se, sed vt commensuratur alteri albedini, quia si sola vna albedo produceretur in rerum natura, non consequeretur eam relatio similitudinis, & quod de similitudine dicimus, de cęteris relationibus intelligendum est.

Secundo notandum est, in potentiis, habitibus, & scientiis duplicem 90

esse

esse relationem, primam, per quam completur essentia eius, & hæc non significatur nomine scientiæ, sed imbibitur in ratione absoluta eius, ad quam significandam per se est impositum. Alia est relatio, quæ non pertinet ad essentiam scientiæ, nec sequitur eam, vt est in se, sed vt commensuratur, & adæquatur obiecto, ita vt non posit circa aliquid versari, quod non contineatur sub eo, nec posit non versari circa quodcũque sub eo contentum. Et hæc est relatio mensurabilis, per quam refertur sciẽta ad obiectũ, non sub ratione scibilis, sed sub ratione mensuræ. Itaque naturam scientiæ iam cõpletæ per respectum ad obiectum in ratione scibilis, consequitur relatio adæquationis, aut mensurabilitatis; vnde respectus scientiæ, vt significatur nomine scientiæ ad scibile, est relatio secundum dici; respectus vero eiusdem scientiæ, vt mensurabilis, est relatio secundum esse, & prædicamentalis pertinens ad tertium genus huius prædicamenti.

91 Ex hac doctrina colligitur efficax argument. ad probandam nostram sententiam. Quia relatio prædicamentalis: cum sit extra essentiam absoluti, fundatur in cõmensuratione eius cum alio, & cum sit realis, fũdatur in commensuratione reali, sed nihil potest habere commensurationem, vel adequationem realem cum altero, nisi etiam sit reale; ergo nec potest consurgere relatio realis in ente reali, ad ens rationis, vel ad ens in potentia. Probatur minor, quia commensuratio realis est realis, & naturalis proportio vnius rei cum altera, in qua proportione fundatur relatio realis, ergo non potest esse talis commensuratio, aut proportio cum ente rationis, non habente esse, nisi per operationem intellectus, sed nec cum ente in potentia, quia ens in potentia non habet esse reale in rerum natura, ergo nec ad illud comparari potest realiter, & naturaliter ens reale actu existens, sed solum per operationem intellectus considerantis ipsum, ac si actu esset, quare nec potest esse fundamentum reale in ente reali, ex quo consurgat relatio prædicamentalis respectu entis rationis, vel entis in potentia.

Ad testimonium Aristotelis pro prima sententia respondeo ita, relationem motiui ad mobile, & productiui ad productibile realem esse, si extrema sint actu existentia in rerum natura, ita vt de illis verum sit, vnum habere realem potentiam actiuam producendi, vel mouẽdi aliud, & hoc habere potentiam pasiuam, per quam procedit, aut mouetur ab alio; si vero vtrumque, vel alterũ solum sit in potentia, non erit relatio realis, sed rationis tantum.

Ad primum distinguendum est antecedens, quia duplicem sensum habere potest. Primum materialem, nẽpe relationem sumere entitatem realem à re materiali, quæ est fundamentum, vt in se consideratur: & in hoc sensu negandum est, quia relatio non sequitur rem, in qua fundatur, vt est in se, sed vt commensuratur, vel comparatur naturaliter ad alteram. Secundus sensus est, relationem sumere entitatem realem à fundamento vt alteri commensurato, & est verus. Sed neganda est consequentia, quod realis posit esse relatio, etiam si terminus, sit ens rationis, vel ens in potentia, quia res quæ est fundamentum, non potest cum his habere realem, & naturalem commensurationem, & ideo non potest tribuere entitatem relationi reali. 92

reali, nec proinde esse fundamentum eius.

Ad secundum concedendum est primum enthymema, sed minor distinguenda: nam scientia duobus modis accipitur, atque etiam potentia, & habitus; aut secundum essentialia, & hoc modo respiciunt obiecta, vt scibilia, & ideo non, vt actu existētia: aut secundum realem commensurationem, vel adæquationem, quā habent cum obiectis, qua ratione cōsequitur eas relatio mensurabilitatis realis ad obiecta, non sub ratione vniuersali scibilium accepta, sed sub speciali mensuræ, & hoc modo respiciunt obiecta actu existentia, non ita vt actualis existentia sit ratio obiectiua, sed potius natura eorum, secūdum quam attinguntur ab eadem scientia: existentia vero necessaria conditio est, ad relationem realem mensurabilitatis, quia nisi actu existant, non potest scientia realiter cōmensurari, aut comparari ad illa, sed solum dicentur scientiæ mensurabiles per relationem rationis mensurabilitatis consurgentem ex comparatione, qua eas comparat intellectus cum obiecto tanquam cum mensura earum.

93 Ratio autem huius differentiæ inter vtramque relationem sciētiæ, vt scientiæ, ad obiectum vt scibile, & relationem eiusdem scientiæ ad obiectum vt mensuram est, quod cum relatio illa sit complementum sciētiæ (quæ absoluta qualitas est, & ideo non dependens in sua entitate absoluta ab entitate obiecti, sed ab actibus circa illud per quos producitur) realis esse potest, etiam si obiectum sit ens rationis, vel solum ens in potentia. Cuius ea est ratio, quia non minus versatur intellectus per actus reales circa obiectum reale, aut actu existens, quam circa ens rationis, vel ens in potentia; nec minus per tales actus reales producit verum, & realem habitum. Relatio vero realis mēsurabilis accidit scientiæ ex commēsuratione, & comparatione reali, & naturali cum obiecto, non vt scibili, sed vt mensuræ eius; commensurationem vero, & comparationem realem habere non potest cum eo, nisi actu existenti, & ideo nec relationē realem mensurabilis, sed rationis tantum per comparationem intellectus cum eo existenti in potentia. Non ergo sequitur, quod si relatio secundum dici scientiæ ad scibile realis sit respectu obiecti in potentia, aut respectu entis rationis; realis quoq; esse possit relatio prædicamentalis non mutua eiusdem scientiæ, vt mensurabilis ad idem obiectum vt mensuram.

Ad confirmationem concedenda est maior, sed minor distinguenda, 94
nam licet aliqua denominatio extrinseca cōuenire forte possit enti in potentia, non tamen denominatio extrinseca terminandi relationem realem, quia relatio realis fundatur in commensuratione reali relatiui cum termino, commensuratio autem realis nō potest esse, nisi inter entia realia actu existentia.

QVAESTIO. X

An aliqua relatio prædicamentalis fundetur proxime in substantia.

Explicato termino relationis, iam agimus de fundamēto eius. Tria fundamenta relationum prædicamentalium assignauit Aristoteles 5. lib. Metaphy. ca. 15. Primum est vnitas, 95

vnitas, quam etiam vocauit numerũ, quia principiũ numeri est. Vnitas vero triplex est, numerica, specifica, & generica. Et de numerica nõ intelligit esse fundamentum relationis, quia repugnat naturæ eius: nam relatio realis, & prædicamentalis dicit oppositionem realem inter extrema, & ex cõsequenti distinctionẽ realem, quia nihil opponitur realiter sibi; sed indiuiduum, vt est vnum numero, non est vnum cum altero indiuiduo vnitate numerica, sed sibi tantum, & sibi non opponitur realiter, quia non distinguitur à se realiter; ergo non potest fundare relationem vnitatis. Specifica vero, & generica possunt, quia in diuersis indiuiduis, aut speciebus fundantur, & ideo habent extrema realiter distincta, vt natura humana distincta indiuidua, nempe Petrum, & Ioannem; & natura sensitiua distinctas species, vt hominem, & leonem.

Secundum fundamentum relationis dicit esse actionem, & passionem. Vt generatio, per quam vnus homo generat alterum est actio, & generatio passiua, per quam vnus homo dicitur genitus ab alio, dicitur passio, & illa fundat relationem paternitatis, hæc relationem filiationis.

96 Tertium fundamentum est mensura; hoc est adæquatio vnius rei cũ alia, quæ reperitur in potentiis, habitibus, scientiis, & virtutibus cum suis obiectis, in quantum ad omnia se extendunt, quæ sub obiectis propriis continentur, & ad nihil aliud, quod sub eis non continetur; ex qua adæquatione dicuntur obiecta mensura earum, & illæ dicuntur mensurabiles ab eisdem obiectis, & secundum hæc tria fundamenta distinguit Aristoteles tria genera relationum. Primum vocans, quod fundatur in vnitate; sub vnitate etiam intelligens diuersitatem, quia eadem est ratio oppositorum. Secundum genus vocat illud, quod fundatur in actione, & passione. Et tertium, quod fundatur in mensura. Et quantum pertinet ad hanc quæstionem, supponimus relationes secundi generis non fundari proxime in substantia, sed mediis his accidentibus, nempe actione, passione, & mensura. Quare solum procedit quæstio de relationibus primi generis, quæ fundantur in vnitate, an fundentur proxime in substantia. Et de vnitate numerica probauimus nõ fundare relationem realem, ideo difficultas quæstionis reducitur ad vnitatem genericam, & specificam. In qua tres alias species relationum fundari docet Aristoteles, nam si vnitas specifica sit in substantia, dicit fundare relationem identitatis specificæ, vt vnitas specifica Petri, & Ioannis est fundamentum relationis indentitatis specificæ inter eos repertæ: Si sit in qualitate, dicit fundare relationem similitudinis, vt inter duo alba. Si sit in quantitate, fundat relationem æqualitatis, qualis est ea, quæ reperitur inter duo corpora eiusdem longitudinis.

Sed in fundamentis harum trium specierum relationis duo considerantur, nempe fundamentum, & ratio fundandi, fundamentum est res ipsa fundans relationem, vt substantia, qualitas, & quantitas; ratio vero fundandi est vnitas, aut diuersitas specifica, aut generica, quia ratione illius substantia, qualitas, & quantitas fundant relationem; ita vt vnitas sit ratio fundandi relationem identitatis, similitudinis, aut æqualitatis; diuersitas vero sit ratio fundandi relationem diuersitatis, dissimilitudi- 97

nis, & inæqualitatis. Et hanc rationem fundandi vocant alii fundamentum proximum, ipsam vero rem, quæ fundat remotum. Vt albedinem vocant fundamentum remotum, vnitatem vero proximum.

Ex his tribus speciebus relationum, nempe identitatis, similitudinis, & æqualitatis, certum est duas postremas non fundari proxime in substantia, sed in qualitate, & quantitate, per quas dicuntur res similes, vel æquales. Solum ergo potest esse quæstio de relationibus identitatis, & diuersitatis genericæ, aut specificæ, an proximum fundamentum earum sit substantia.

8 Et prima opinio asserit, non esse relationes reales, sed rationis, vt relationem identitatis specificæ inter Petrum, & Ioannem, & consequenter tenet nullam relationem realem fundari proxime in substantia. Ita Fonseca 4. lib. Metaphysi. cap. 2. quæstione 7. sectio. 8. & lib. 5. cap. 1. q. 1. sectio. 7.

Probat primo, quia vnitas specifica aut generica est ratio fundandi has relationes, sed istæ vnitates non dantur à parte rei, sed per operationem intellectus abstrahentis naturam ab inferioribus, aut comparantis ad illa, vt quæstione 3. vniuersalium dictum est; ergo relationes, quę consecuntur has vnitates, non dabuntur à parte rei, sed per intellectum, & ideo non erunt reales, sed rationis.

Secundo, relationes, quæ eodem modo conueniũt rebus, dum actu existunt, & dum solum sunt in potentia, non possunt esse reales, vt ex quæstione præcedenti patet: sed relationes identitatis, & diuersitatis specificæ, atque genericæ ita se habent; ergo non sunt reales, sed rationis. Probatur minor, quia non minus sunt eiusdem specie Petrus, & Ioannes mortui, quam viui, nec minus distinguntur specie equus, & leo, siue actu existant, vel solum in potẽtia; quod etiam de rosa certum est, non minus specie distincta ab alii florib⁹ in hyeme, quam verno tempore; ergo vtroque modo se habentes fundant relationes identitatis, & diuersitatis, quę ideo nõ poterunt esse reales, sed rationis.

Secunda opinio concedit tales relationes esse reales & proxime conuenire substantiis, sed negat esse prędicamentales, & transcendentales esse vult, & ideo nullam relationem prædicamentalem proxime fundari in substantia. Hanc sententiam citat Soncinas 5. Metaphy. quæst. 31. & sequitur Mercatus cap. præsenti quæstione vnica, probatque testimonio diui Thomæ 4. contra gentes cap. 14. vbi inquit. *Relatio non solum praexigit esse substantiæ, sed esse aliorum accidentium, ex quibus causatur, sicut vnum in quantitate causat equalitatem, & vnum in qualitate similitudinem.* Deinde hoc argumen. Vnum, & distinctum, seu diuersum sunt passiones entis; ergo cõuertũtur cum eo, sed ens est trãscendens, ergo & illa: quare relationes consequentes vnitatem, & diuersitatem transcendentales erunt, non prędicamentales. Quod probatur etiã, quia vnitas specifica, atque generica in omnibus prædicamentis reperitur; ergo transcendentalis est, & consequenter relatio in ea fundata.

Tertia opinio duo asserit, primum relationes identitatis, & diuersitatis esse reales, & prædicamentales. Secundum, proxime fundari in substantia. Ita Auicena 3. Metaphysicæ cap. 10. Albertus Magnus tracta. de prædica- 99

dicamento ad aliquid cap. 3. Caieta. 1. part. quæst. 28. art. 1. ad 2. Ferra. 4. contra gentes cap. 1. Soncinas 5. Metaphy. quæst. 31. Sotus cap. præsenti quæstione 1. & est expressa sententia Aristotelis, & D. Thomæ, & non solum probabilis, sed vera. Aristotelis quidem 5. Metaphysicæ cap. 15. vbi assignat fundamentum relationum primi generis his verbis. *Secundum vnum etenim omnia dicuntur, eadem enim sunt, quorum substantia vna. Similia vero, quorum qualitas vna, æqualia autem, quorum quantitas vna.* Et D. Tho. opusculo 48. tractatu 5. de prædicamento ad aliquid cap. 4. ait. *Nihil tamen obstat, quin relatio possit fundari immediate in substantia, nam in vno in substantia fundantur identitas, in vno in quantitate fundatur æqualitas, in vno in qualitate similitudo.* Et 1. parte quæstione 28. artic. 1. ad 2. docet identitatem numericam esse relationem rationis, genericam vero, & specificam realem, & prædicamentalem.

Sed probatur ratione, quia vnitas specifica albedinis fundat relationem realem, & prædicamentalem similitudinis, & vnitas specifica quantitatis relationem æqualitatis; ergo vnitas specifica substantiæ fundat relationem realem, & prædicamentalem identitatis. Antecedens euidens est, & conceditur ab aduersariis, sed non est minus euidens consequentia, quia omnes conditiones necessariæ ad fundandam relationem realem, & prædicamentalem, quæ reperiuntur inter æqualia, & similia, reperiuntur inter ea, quæ sunt eiusdem, aut diuersæ speciei in substantia; ergo non minus fundant relationem realem, & prædicamentalem identitatis.

Quod vero substantia sit proximum fundamentum harum relationum probatur, quia prius quam intelligatur substantia cum aliquo accidenti, intelligitur, & est eadem, vel diuersa specie per proprium genus, & differentiam; ergo proximum fundamentum est relationis identitatis, aut diuersitatis.

Ad primam argumentum primæ opinionis respondetur ex doctrina tradita quæstione tertia vniuersalium distinguendo minorem, nam vnitas specifica, & generica formalis non datur ante operationem intellectus, datur tamen virtualis, quæ est fundamentum remotum vniuersalitatis, & sufficiens ratio fundandi has relationes reales identitatis.

Ad secundum neganda est minor, quod istæ relationes identitatis eodem modo reperiantur in extremis actu existentibus, & non existentibus; quia dum non existunt Petrus, & Paulus, non sunt eiusdem speciei secundum entitatem realem specificam, sed solum in quantum possunt apprehendi ab intellectu sub eisdem prædicatis essentialibus, & ideo nõ possunt fundare relationem realem, sed rationis, quia fundamentum relationis realis debet esse entitas realis, quæ non est nisi actu existens.

Ad testimonium D. Thom. pro secunda opinione adductum respõdet Ferra. ibidem, quod substantia fundat relationẽ identitatis media vnitate tanquam ratione fundandi, quæ vnitas licet vere sit substantialis, sed habet modum accidentalis in quantum intelligitur, vt quid superadditum extremis, vt Petro, & Ioanni quasi superaddita intelligitur vnitas specifica eo fere modo, quo intelligitur

superaddita vnitas albedinis : itaque vniuersaliter verum est, substantiam fundare relationem medio accidenti superaddito, vero quidem, aut per similitudinem accidentis apprehenso. Vel secundo possumus respondere, non de relationibus loqui D. Thomam maiori ex parte, quia maior pars earum conuenit substantiæ medio accidenti, non tamen de omnibus: cum in primo loco expresse doceat, quasdam fundari proxime in substantia.

101 Ad argumentum eiusdem sententiæ distinguendum est primum antecedens, quia vnitas duplex est, generalis, quæ consequitur entitatem; & specialis, quæ vocatur specifica, aut generica, & illa est transcendēs, & ideo non potest fundare relationem prædicamentalem; hæc vero quia specialis potest. Quod vero reperiatur in omnibus prædicamentis nihil obstat; quia cum ratio eius specialis sit, specialis semper censetur, & secundum specialem, & propriam rationem fundat relationem identitatis.

QVAESTIO XI.

An una relatio realis possit esse fundamentum alterius.

QVælibet relatio per se primo habet esse rationem referendi relatiuum, quod constituit ad terminum sibi oppositum, vt paternitas esse rationem referendi patrem ad filium, habet etiam esse eiusdem generis, aut speciei, vel diuersæ ab altera relatione, vt paternitas est eiusdem speciei, cum alia paternitate, & etiam ei similis vocari potest. Quærimus ergo, an per se referatur ad quamlibet aliam, cui est similis, vel cum qua est eadem, aut non per se, sed per aliam relationem identitatis: nam si per se refertur non indigens alia relatione, nec erit fundamentum eius, si vero per aliam referatur, sicut quodlibet indiuiduum eiusdem speciei refertur ad alterum per relationem identitatis sibi superadditam, fundamentum talis relationis absque dubio erit.

Primam sententiam omnibus modis negantem, quod vna relatio sit fundamentum alterius tenent Ferra. 4. lib. contra gentes cap. 4. Soncinas 5. Metaphysi. quæst. 29. ad 1. Et probatur ex doctrina Aristotelis 5. lib. Metaphy. cap. 15. vbi tria tantum fundamenta relationum posuit, nempe vnitatem substantiæ, qualitatis, & quantitatis pro primo genere, actionem, & passionem pro secundo, & pro tertio mensuram: sed relatio nullū horum est, vt constat; ergo ex mente Aristotelis non potest esse fundamentum relationis. 102

Probatur etiam testimonio D. Thom. 1. par. quæst. 42. arti. 1. ad 4. vbi vniuersaliter videtur negare, quod vna relatio sit fundamentum alterius, his verbis. *Vna relatio non refertur ad aliam per aliquam aliam relationem: cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem, & filiationem.*

Sed ratione probatur primo, quia relatio essentialiter est ratio referendi vnum ad alterum; ergo per seipsam, & non per aliud refertur ad quodcunque ordinari potest. Sicut albedo, quia ex se est ratio albi, non potest per aliam albedinem fieri alba, sed si vna relatio funda-

fundaret aliam, ordinaretur per illã ad alteram; quemadmodum ordinãtur cætera, quæ fundãt relationem; ergo impossibile est, quod vna relatio sit fundmaentum alterius.

Secundo, si vna relatio fundaret alteram, daretur processus in infinitum in relationibus, iste non est admittendus, quia ex eo sequitur dari infinitas relationes actu; ergo nec admittendum est, quod vna relatio sit fundamentum alterius. Probatur antecedens, quia si paternitas fundat aliam relationem, cum illa secunda sit vera relatio, erit etiam fundamentum alterius relationis, & sic de tertia vsq; ad infinitas.

103 Secunda opinio concedit vnam relationem esse fundamẽtum alterius, quam tenet Scotus in 2.d.1.quæst.4. & 5. & in 4.d.6.quæst.10. & cum eo Lyquetus, & Mayronius eisdem locis, & Antonius Andræas 5. Metap. quæst. 15. & lib. de sex principiis quæst.10.

Probat primo ex Euclide 5. Geometriæ, in principio. Vbi definit proportionalitatem, dicens esse similitudinem duarum proportionum, quod non potest esse verum, nisi in proportione fundetur similitudo, sed proportio est etiã relatio apud omnes; ergo vna relatio ex mente Euclidis est fundamentum alterius.

Deinde ratione, quia sicut duæ albedines sunt similes, quia sunt eiusdem speciei, & ideo sunt fundamenta relationis similitudinis, per quam vna ordinatur ad aliam; ita duæ paternitates, aut duæ relationes similitudinis sunt similes; ergo fundãt alias relationes similitudinis, per quas ordinatur quælibet ad aliam.

Pro solutione huius quæstionis notandum est relationem duobus modis posse considerari. Primo per se, formaliter, & essentialiter, & hoc modo est ratio referendi vnum extremum ad alterum sibi oppositum, vt relatio paternitatis est ratio referendi patrem ad filium.

Secundo consideratur materialiter, & accidentaliter, in quantum cõuenit cum alia relatione in essentia, aut est diuersa ab ea, vt vna paternitas, aut vna similitudo in quantum conuenit cum alia paternitate, vel alia similitudine, aut differt à filiatione, & dissimilitudine, & hoc modo non consideratur, vt ratio referendi, sed vt id quod refertur ad aliud, & propterea dicitur considera- 104
tio materialis relationis, quia communis est ei cũ rebus absolutis, quæ ad alias referuntur, à quibus separatur per primam considerationem formalem, & essentialem. Dicitur etiam consideratio accidentalis, quia sicut accidentale est Petro, quod sit idem in specie cum Ioanne, & huic albedini, quod sit similis alteri, eadem ratione accidentale est paternitati, quod sit eiusdem speciei cum altera, aut ei similis. Probatur paritas rationis euidenter, quia sicut hæc prædicatio, Petrus est idem cum Ioanne, aut ei similis, est in 5. prædicabili, sic etiam ista, hęc paternitas est idẽ cum illa, aut ei similis.

Hoc supposito, nostra sententia duabus conclusionibus explicatur secundum sensum huius distinctionis. Prima est, relatio formaliter, & essentialiter considerata, hoc est vt ratio referendi relatiuum ad terminum sibi oppositum, non potest esse fundamentum alterius relationis. Vt paternitas, in quantum est ratio referendi patrem ad filium, non fundat aliam relationem, sed per seipsam, & non per aliam est ratio referendi. Hæc conclusio videtur

mihi euidens, ideo nõ indigerit probatione.

Sed probatur primo id, quod fundat relationem, refertur per illam ad aliud, vt albedo fundat relationẽ similitudinis, & per eam refertur ad aliam albedinem. Sed relatio formaliter, & essentialiter sumpta non refertur ad aliam, sed est ratio referẽdi vnum ad aliud; ergo non est fundamentum alterius relationis.

105 Secundo, vna relatio formaliter sumpta dicit formalem oppositionẽ cum alia relatione termini, ad quem per se ordinat relatiuum; ergo per se, atque essentialiter est ei opposita, & non per aliam: quare per se, & nõ per aliam erit ratio referendi, sicut per se, & non per aliam opponitur eidem relationi, & ideo hoc modo sumpta non indiget alia relatione, cuius fundamentum sit. Probatur prima consequẽtia, quia si per aliam relationem esset illi opposita, non essentialiter, sed accidentaliter ei opponeretur. Et hoc modo sumpsit D. Thom. in illo testimonio relationẽ, dum negauit posse esse fundamentũ alterius, vt verba citata ostẽdunt.

Secunda conclusio. Relatio materialiter, & accidentaliter considerata tanquã, id quod refertur ad aliud, quo pacto comparatur ad relationẽ non sibi oppositam, sed ad aliam, cui est similis, vel cum qua est eiusdem speciei, fundamentum est alterius relationis, per quam ad eandem relationem refertur. Vt relatio paternitatis non comparata ad filiationem, sed ad aliam paternitatem tanquam id, quod ad eam refertur, vt est eiusdem speciei cum ea, fundat non aliã relationem paternitatis, sed aliam relationem identitatis in primo genere, sicut Petrus vt est eiusdem speciei cum Ioanne. Vtranque conclusionem nostram tenet pater Franciscus Suarius tomo I. suæ Metaphysicæ disp. 47. sectio II. num. 5. sed probatur hæc primo.

Vna relatio solum ordinatur per se ad oppositam, & ad quancunque aliam accidentaliter, vt probatum est: ergo licet non ordinetur ad oppositam per aliam relationem, sed per seipsam, ad aliam tamen non potest ordinari, nisi per relationem superaddictam accidentaliter. Probatur consequentia, quia si ordinatur accidentaliter ad aliam, sequitur talem ordinationem esse ei accidentalem, sed ordinatio est relatio; ergo per relationem sibi accidentalem ordinatur, quæ non potest fundari in alio præter eandem relationem. 106

Secundo, duæ paternitates sunt eiusdem speciei, & quælibet est id, quod refertur ad alteram in ratione identitatis specificæ, sicut Petrus refertur ad Ioannem, ergo sic sumtæ pertinent ad primum genus relationis, & non vt paternitates, quia vt sic pertinent ad secundum, ergo sub ratione eiusdem; hoc est vt extrema identitatis specificæ, sed identitas specifica per se fundat relationem primi generis, ergo duæ paternitates sub tali ratione erunt fundamentum relationis identitatis, et ideo necessarium erit concedẽdum, quod vna relatio sit fundamentum alterius, non eiusdem generis, sed diuersi.

Quod hoc modo potest confirmari: Hæc prædicatio est vera de vtraque paternitate, hæc paternitas est eadem in specie cum illa, & identitas est relatio primi generis; ergo est eadem per relationem primi generis: sed ipsa secundum se, aut essentialiter non pertinet ad primum genus, sed ad secundum; ergo pertinet 107

ad.

ad primum accidentaliter, & ideo accidentaliter de ea prædicabitur relatio primi generis, sed impossibile est relationem prædicari accidentaliter nisi de eo, quod est fundamentum eius, vt patet in qualibet relatione; ergo prædicabitur relatio identitatis de duabus paternitatibus tanquam de his, à quibus fundatur. Probatur tandem in relationibus rationis, in quibus euidens est, quod vna relatio materialiter sumpta sit fundamentum alterius. Nam relatio generis constituens primum prædicabile, per se, & essentialiter est ratio prædicandi de speciebus, sed materialiter sumpta, vt est, quod prædicatur de hac, & illa secunda intentione generis tanquã de indiuiduis, pertinet ad prædicabile speciei, & fundat relationem eius, à qua denominatur accidentaliter; ergo etiam in relationibus realibus vna fundabit aliam sumpta materialiter.

Ad testimonium Aristotelis respondeo, ex hoc non multiplicari fundamenta: cum relatio vna fundet aliam in primo genere. Testimonium D.Tho. iam est expositum per nostrã primam conclusionem, cuius sensum continet, loquitur enim de relatione sumpta formaliter, & essentialiter, & hoc modo verum est, non posse fundare aliam relationem, sed materialiter tantum, & accidentaliter consideratam.

Ad primum argumentum distinguendum est consequens primi enthymematis. Nam duobus modis potest ordinari vna relatio ad aliam. Primo formaliter, & vt ratio referendi relatiuum ad terminum sibi oppositum, & hoc modo seipsa, & non alia relatione ordinatur, & hoc solum probat similitudo albedinis. Secundo, per accidens, & materialiter, hoc est tanquam id quod accidentaliter refertur, non ad relationem sibi oppositam, sed ad aliam, cum qua est idem in specie, ad quam non refertur vt paternitas, vel filiatio, sed vt eadem; imo nec per modum relationis, sed absoluti, quod est idem in specie cum alio: quare non potest seipsa referri, sed per aliam sibi superadditam, cuius fundamentum esse necessarium est.

Ad secundum respondent quidam concedendo processum infinitum in relationibus, & nullum esse inconueniens asserunt, quia tenent relationem sola ratione distingui à fundamento, quo supposito solum sequitur, quod dentur relationes per intellectum distinctæ actu infinitæ, non vero à parte rei, sicut concedendæ sunt in partibus continui actu infinitæ. Hæc tamen solutio non placet, quia probabilius est, relationes distingui ex natura rei à fundamentis, vt inferius probabitur, & ideo concedenda erunt infinita entia distincta à parte rei. Et completa quidem, hoc est prædicamentalia, & composita ex genere, & differentia, quod est inconueniens. Relationes vero partium continui incompletæ sunt, & partiales, ex quibus quasi vna totalis efficitur, & ideo non est inconueniens admittere, quod sint actu infinitæ. 108

Respondeo igitur negando, quod detur processus in infinitum in relationibus, nam aliud est dari processum in infinitum inaliquibus, aliud vero, quod in infinitum multiplicari possint: nam illud est dari actu

ri actu infinitum, hoc vero solum in potentia: dari autem infinitum in potentia nullum est in conueniens, sed necessarium in diuisionibus continui, & in indiuiduis cuiuslibet speciei, & hoc tantũ datur in relationibus, ex eo, quod vna fundet alteram, non actu infinitas relationes. Quod sic ostendo, nam etiam si duæ paternitates fundent alias relationes identitatis, non sequitur, quod tales relationes identitatis fundatæ fundent alias, sed per illas referuntur inter se, & ad quascunque alias eiusdem speciei, sicut per easdem paternitates referuntur patres, in quibus sunt ad hos filios, & ad omnes alios, quos habebunt. Quod vero possint multiplicari alias relationes diuersitatis, ad quas istæ referãtur per alias relationes etiam diuersitatis nihil refert, quia eodem modo per singulas relationes diuersitatis ordinabuntur ad omnes alias diuersæ speciei, & non erit vltra procedendum in relationibus actualibus, nec multiplicantur plures, ex eo, quod vna relatio sit fundamentum alterius. Quod vero semper possint multiplicari aliæ, si de nouo fiant relationes in aliis rebus, solum est posse multiplicari in infinitum, & dari infinitum in potentia, vt in diuisionibus continui, & quibuscunque indiuiduis aliarum specierum, & ideo nullum est in conueniens.

QVAESTIO XII.

Vtrum relationes secundi generis fundentur in potentia, uel in actione.

109 TRES modos relationum diuersos enumerauit Aristoteles in hoc secundo genere 5. lib. Meta. cap. 15. & primum dixit fundari in actione præsenti, vt calefacientis ad calefactum, & vniuersaliter agentis in actu, ad passum in actu. Secundum in actione futura, vt calefactiui ad calefactibile. Tertium in actione præterita, vt pater, & filius, ille enim fundat relationem paternitatis, quia genuit, iste vero relationem filiationis, quia genitus est. Ex his autẽ quædam sunt relationes secundum dici tantum, aut etiã relationes rationis, sed omnes quasi per mixtas enumerãt Aristoteles, quia ex omnibus simul cognitis melius cognoscitur natura relationum prædicamentalium. Ex his autem omnibus relationibus, illas saltem recipiunt omnes pro prędicamentalibus, quæ fundantur in actione præterita, & de his, atq; etiã de cæteris prædicamentalibus huius secundi generis inquirimus, an fundentur in actione præterita, præsenti, aut futura, vel in potentia, à qua procedit actio, vt an paternitas, & filiatio fundentur in actione, & passione præterita, quas significare solent his nominibus, genuisse, & genitum esse; vel solum in potentia generãdi actiua patris, & in potentia passiua filii, per quam dicitur genitus.

Potentia vero duobus modis accipi potest, primo pro formali aptitudine, aut virtute agendi, quę accidẽs quoddã est superadditum substantię corporeæ ad operandũ, secundo pro ipsamet substantia, ex qua procedit talis potentia: & illa dicitur potẽtia formalis, hæc radicalis, quia radix ei' est, vt potentia formalis ad ratiocinandum est intellectus, radicalis anima, aut natura rationalis. 110

His expositis, prima opinio tenet relationes huius generis nõ in actione, sed in potẽtia formali fundari, vt paternitatẽ in potẽtia generatiua, ita

Scotus

Scotus 5.Metap.cap.15. & in 4.d.6. quæst. 10. & d.13.quæst.1. Probatur testimonio Arist. 5.Meta.cap.15. vbi ita ait. *Eorum vero, quæ secundum potentiam, etiam secundum tempora iam dicuntur ad aliquid.* Quibus verbis potentiam dicit esse fundamentũ harum relationum.

Deinde ratione. Primo, quia quod non est, non potest esse fundamentũ relationis realis, sed actio præterita iam non est; ergo in ea non potest fundari relatio realis huius generis.

Secundo, quia non repugnat Deũ separare relationem à subiecto, si autem fundetur in actione præterita, repugnabit prorsus; ergo non fundatur in ea. Probatur minor, quia impossibile est actionem præteritam non fuisse; ergo impossibile etiam erit non genuisse eum, qui iam genuit, atque adeo non habere relationem ad genitum actu existentem.

Secunda opinio est huic opposita, relationes huius generis non fundari in potentia, sed in actione, & passione. Ita Sotus 5.Phys.quæst.2.art.2 concl.1. Quod etiam probatur testimonio Arist.5.Meta.cap.15.sic loquentis de fundamento harum relationum. *Sic enim pater, quoque filii pater dicitur, hoc enim fecit, at illud passum quid est.*

111 Et etiam ratione. Primo, quia illud est fundamentum relationis, quo posito, etiam si cætera non ponãtur, relatio ponitur; & quo sublato; etiã si permaneãt cætera, non consurgit, aut non permanet relatio; sed talis est actio præterita; ergo est fundamẽtum relationis. Minorem probat, quia eo ipso, quod verum est hominem genuisse, verum est, ac necessarium habere relationem paternitatis ad filium, & quo vsque ponatur generatio, etiam si sit potentia, & quæcunque alia, non consurgit relatio: vt ex se est manifestum.

Secundo, relatio agentis in actu ad passum in actu non fundatur in potentia, sed in actione præsenti; ergo nec relatio paternitatis fundabitur in potentia, sed in actione præterita. Euidens est consequentia, quia Arist. eodem modo de vtraque relatione loquitur, & ratio prorsus est eadem. Sed probatur antecedens, quia agens non dicitur tale à potentia, cum videamus eam multo tempore habere, & non vocari agens actu, quousque ab eo procedat actio; ab hac ergo denominatur, & in hac fundatur relatio, quã habet ad passum, & non in potentia.

Tertia opinio, nec actionem, nec potentiam formalem actiuam, aut passiuam dicit esse fundamentũ harum relationum, sed radicalem pro forma substantiali, aut essentia ipsa rei accepta, ex qua procedit formalis. Hanc secuntur moderni quidam propter hoc arg. Relatio non potest dari in subiecto sine suo fundamento, à quo sicut accipit entitatem, ita conseruatur in ea, vt sine albedine non potest dari similitudo, aut sine quantitate æqualitas: sed si relatio paternitatis fundetur in potentia generatiua, dari poterit in subiecto sine illa; ergo dabitur sine fundamento proprio. Probatur minor, quia postquam homo genuit, amittere potest potentiam generandi, vel Deus saltem eam poterit ab eo auferre viuente fillio, & tunc dabitur relatio in subiecto sine proprio fundamento: ne igitur hoc inconueniens admittatur, afferunt fundari in potentia generandi radicali, quæ est anima, aut natura sensitiua.

112 Vltima sentẽtia tenet fundamentum

tum harum relationũ esse potentiã, non nudam, sed vt reductam ad actũ per actionem, ita vt actio solum sit conditio; fundamentũ vero potentia reducta ad actum. Hanc tenet Sonci. 5. Metaph. q. 15., & videtur nobis probabilior, & tenenda.

Quatuor ergo dicimus in hac re. Primum, quod fundamentum proximũ harum relationũ non sit potentia radicalis pro forma substantiali, vel essẽtia rei. Quod probatur primo ex doctrina Arist. euidẽter, nã 5. Met. c. 15. has relationes in potentia generatiua, actiua, & passiua fundari expresse docuit, sed per potentiã generatiuam, nec Arist. neq; vllus vnquam intellexit formã substantialem, aut essentiã rei, quas constat habere hominem, in quo nõ est potentia generatiua; ergo tertia illa sententia nõ potest defendi in doctrina Arist.

113 Sed probatur esse falsam hoc arg. Relationes huius secũdi generis sunt eius, quod procedit ab alio, tanquam à principio efficienti, & eius, à quo procedit aliud, sed potentia proxima, per quam vnum procedit ab alio, vt filius à patre, est formalis, & non radicalis, nisi remota; ergo si relationes istæ fundantur in potentia (vt admittit eadem sententia) repugnat, quod earum fundamentum proximum sit forma, vel essentia: sed necessario dicendum est, proxime fundari in potentia formali. Probatur minor, quia proximum principium efficiendi est potentia formalis, à qua procedit actio generandi: sicut proximum principium, à quo procedit actio intelligendi est intellectus, & nõ anima, nisi remotum.

Secundo dicimus, nudam potentiam, priusquam reducatur ad actum, non esse fundamẽtum sufficiẽs relationis. Probatur hac ratione. Filius procedit à patre, tanquam ab actuali principio sui esse, sed non est actuale principium per solam potentiam, nisi media generatione, vt notum est; ergo nec potentia est sufficiens fundamentum, nisi media generatione reducatur ad actum.

Tertio dicimus, actionem non esse fundamentum harum relationum. 114
Quod probatur primo, quia non est certum, sed in opinione positũ, quod relatio distinguatur ex natura rei à fundamento, sed euidens erit distingui has relationes, si fundamentum earum sit actio, & non potentia; ergo non est asserendum, probatur minor, quia generatio actiua non permanet in patre, sed transit ad filium, aut saltem in materia prima, ex qua generatur, est tãquã in subiecto, sed relatio paternitatis est in patre; ergo euidens erit distingui realiter ab actione, quia euidens est accidentia inhærentia in subiectis adæquatis, & realiter distinctis ex natura rei esse distincta.

Secundo, quia relatio filiationis consequitur hominem genitum; ergo idem est principiũ vtriusque, sed generatio non est principium, neque causa, sed causatio, aut mediũ, quo procedit genitum à principio, & consequenter relatio filiationis; ergo nec potest esse fundamentum relationis. Probatur hæc vltima cõsequentia, quia in his relationibus processionis vnius ab alio idem est esse principium, à quo procedit aliud, & fundamentum relationis eiusdem principii ad ipsum.

Vltimo dicimus, fundamentũ proximum harum relationum esse potentiam, vt reductam ad actũ per actionem, ita vt actio solum sit conditio; 115

tio; potentia vero, vt ab ea procedit actio, fundamentum. Hęc est expressa sententia Arist. 5. Metaph. cap. 15. vbi fundamentum earum assignans, ait. *Actiua vero, & passiua secundum actiuam, & passiuam potentiam, & potentiarum actiones.* Quibus verbis vtranque pertinere ad fundamentum docet, nempe potentiã, & actionem; illam quidem tanquam principium, & ideo tanquam fundamentum; hanc vero, vt conditionem necessariam, sine qua non potest illa esse fundamentum.

Et probatur rationibus primæ, & secundæ opinionis, quibus hæc addenda est. Filius procedit à patre tãquam à principio efficienti actuali suæ generationis, & ad ipsum, vt tale refertur, sed non constituitur in ratione actualis principii, nisi per potentiam simul cum actione generandi, per quam reducitur potentia ad actum, & denominat hominem generantem, vel actuale principium generationis; ergo potentia, vt ab ea procedit actio, est fundamentum relationis. Argumenta primæ, & secundæ opinionis ex parte probant nostram sententiam, ideo non est eis respondendum.

116 Pro solutione arg. tertiæ opinionis de separabilitate fundamenti à relatione, explicandum est, quomodo se habeat fundamentũ ad relationẽ, & quo etiam modo hęc depẽdeat ab illo. Et fundamentũ quidẽ relationis nõ est adeo materialiter accipiẽdũ, sicut fundamentũ domus, aut parietis, super quod materialiter cõsurgũt, sed in hoc sensu dicitur res aliqua fundamentũ relationis, quia illa media fit, aut producitur relatio in subiecto; depẽdentia vero relationis à fundamẽto non est eadẽ in omnibus relationibus, sed maior, vel minor secundũ naturam cuiuslibet relationis. Est autẽ differentia inter relationes secundi generis ex vna parte, & alias omnes ex altera, quod in relationibus primi, & tertii generis fundamentũ habet modum formæ, per quam constituuntur extrema in ratione extremorum, vt albedo, quæ est fundamentũ similitudinis, extremorũ forma est, qua media relatio inhęret extremis: vnde si ab eis tolleretur, nõ haberent capacitatẽ recipiendi relationẽ, vt si albedinẽ tollas ab extremis similitudinis, implicat contradictionẽ talem relationẽ eis inesse: vnde sequitur relationes has non solũ in esse, & fieri, sed etiã in conseruari dependere à fundamentis, ita vt nõ possint vllo modo sine illo consistere; fundamẽta vero relationũ secũdi generis alio modo se habẽt, nõ enim sunt formę extremorũ, sed virtutes, aut media tantũ, quibus effectiue procedit relatio à principio efficiente, nõ quidẽ per se, sed quasi per accidens, quia nullũ est agens, quod per se intendat relationẽ. Gratia exempli, potentia generandi est virtus efficiẽtis, per quã producit effectũ, & ex consequẽti relationẽ cum consequentẽ: vnde relatio proxime inhæret substãtię, quamuis media potẽtia, & actione fiat: vnde sequitur has relationes solũ dependere à suis fundamentis in esse, & fieri, quia eis mediis fiunt ab efficiẽti, nõ tamẽ depẽdere in cõseruari, quia nõ dependẽt ab eis tanquam à formis extremorũ, sicut de cæteris relationibus dictum est. 117

Et ex his respondetur ad formã argum. negandum est antecedẽs, quod relationes huius secundi generis nõ possint permanere in subiectis sine fundamentis: vnde nec repugnat, quod separata potẽtia generatiua ab homine, qui genuit, & permanente filio.

filio genito permaneat relatio paternitatis, & filiationis, imo extremis permanentibus necesse est eam permanere. Et ratio huius est, quia non dependent à fundamentis in conseruari, sed tantum in esse, & fieri, vt explicatum est.

QVAESTIO. XIII.

An relationes tertii generis sint reales, & prædicamentales.

118 Tertium genus relationum est mensurabilis, & mẽsuræ, de quibus non est apud omnes certũ, an sint veræ relationes, neque an sint prædicamentales. Sed prima opinio tenet non esse veras relationes, sed solo nomine ita vocari, & hanc esse causam ob quam dicuntur ab Arist. relationes secundum dici, quasi titulum solum eis concedat; in re vero nihil sint, quare nec pertinent ad hoc prædicamẽtum, neque ad aliud. Ita Enrricus quodlib. 2. quæst. 4. quẽ secuntur moderni quidam: & probãt testimonio Arist. 5. lib. Meta. cap. 15. vbi mensurabile, scibile, & intelligibile, ait, non esse ad aliquid, quia ipsa referantur, sed quia alia referũtur ad ipsa; ergo ex parte mensurabilis nulla datur relatio, sed lõge minus ex parte mensuræ, nam mensura absolutum quid est, quare solo nomine dicuntur relatiua, & reipsa nullã relationem habent, & hoc est esse relatiua secundum dici, & ad nullum prædicamentum pertinere.

Alii vero eiusmodi relatiua vera, & realia esse concedunt, sed transcẽdentalia vocant, non prædicamentalia, quia ad multa prædicamenta pertinere possunt, vt ad qualitatem, & quantitatem, & ideo non collocantur in hoc prædicamẽto. Quare secũdum has duas sententias duo tantũ sunt genera relationis prædicamentalis. Primum, quod fundatur in vnitate. Secundum, in potentia, & actione. Tertium vero res est de solo titulo, vel titulus sine re.

Tertia opinio est Caiet. quam superius citauimus, asserentis has relationes non solum esse reales, & prædicamentales tertium genus huius prædicamenti constituentes, sed mutuas, hoc est, reales ex parte vtriusque extremi, quorum vnum refertur ad aliud per veram relationem in se existentem, nempe mensurabile ad mensuram; hæc vero refertur ad mensurabile, non per relationem in se existentem, sed per relationem eiusdem mensurabilis ad ipsam. Idq; probat eodem testimonio Arist. citato pro prima sententia. 119

Cõmunis tamẽ sententia totius fere scholæ est relationes mensurabilis, & mensuræ veras, & reales esse, & tertium genus huius prædicamenti constituere, sed non mutuas, quia reales tantum ex parte mensurabilis, non ex parte mensuræ. Ita D. Thom. expresse 5. Metaph. lect. 17. & 1. part. quæst. 13 art. 7. & omnes Interpretes Arist. non solum capite præsenti, sed 5. Meta. cap. 15. Imo ipsemet Arist. etiam expresse ibidẽ, postquam primum, & secundum genus relationum posuit, tertium addit, in quo posuit mensurabile, scibile, & intelligibile.

Sed notandum est primo, quod hoc tertium genus relationum explicat, & distinguit à primo, & secundo. D. Thom eisdem locis, hanc differentiam inter ipsum, & alia assignans, quod relationes primi, & secũdi generis sunt mutuę, hoc est, reales ex par- 120

ex parte vtriusque extremi, ita vt in duobus extremis duę sint relationes reales, quarum quælibet suum extremum denominat formaliter; vt in patre, & filio, simili, & æquali est manifestum; in relatiuis vero tertii generis, solum vna relatio realis reperitur, à qua vtrunque extremum denominatur; vnum quidem denominatione formali, & intrinseca; alterũ vero solum denominatione extrinseca, vt in scientia, & scibili solum reperitur vna relatio realis, per quam scientia dicitur formaliter mensurabilis, & per eandẽ denominatur obiectum mensura eiusdem sciẽtiæ, sed denominatione solum extrinseca, & ideo relationes huius generis dicuntur non mutuæ.

121 Secundo notat D. Thom. rationẽ, propter quam in his relatiuis tantũ sit vna relatio realis, à qua vtrũque extremum denominetur, cum tamen in aliis duobus generibus singulæ relationes denominent singula extrema, & ideo dicantur relatiua huius tertii generis non mutua. Rationem autem huius esse ait, quia extrema harum relationum non sunt eiusdem ordinis, sed diuersi, & ideo licet vnũ ad aliud ordinetur realiter per intrinsecam relationem, non ordinatur aliud ad illud, sed solum dicitur tale à relatione reali alterius. Gratia exempli; scientia, & potentia ordinantur ad propria obiecta, quæ secundũ se absoluta sunt, nec pertinent ad ordinem scientiarum, & potentiarum, quare nec ordinantur ex se ad easdem scientias, & potentias; & ideo non habent relationem realẽ intrinsecam, à qua denominentur mensuræ, sed solum denominantur à relationibus earum, ita vt eo ipso, quod scientia, & potentia denominantur formaliter mensurabiles per obiecta à propriis relationibus realibus, obiecta ipsa ex se absoluta consecuntur denominationem extrinsecam relatiuam mensurę ab eisdem relationibus. Et hunc esse sensum Arist. (ait D. Thom.) dum asseruit 5. Metaph. cap. 15. relatiua primi, & secundi generis esse talia, quia referuntur ad aliud, sed relatiua tertii generis, non quia referuntur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa: quod asseruiesse docet non propter vtrumque extremum, nam scientia, & potentia etiã dicitur talis, quia refertur ad obiectum; sed propter alterum tantum, nempe propter ipsum obiectũ, quod non dicitur scibile, nisi quia scientia versatur circa ipsum: vnde hoc non fuit aliud, quam dicere, has relationes non esse mutuas, sed vnam pro vtroque extremo deseruire, & vtrũque denominare, formaliter quidem vnum, & extrinsece aliud.

Tertio notat D. Thom. quod illud extremum harum relationum, in quo non est relatio realis, duobus modis dicitur tale. Primo quidem denominatione reali extrinseca à relatione reali existenti in alio extremo. Secundo, denominatione quasi formali, & intrinseca, non reali, sed rationis. Nam ex eo, quod intellectus videt denominari à relatione scientiæ, & eandem relationem terminare, concipit illud, ac si vere ordinaretur ad scientiam, & tribuit illi relationem rationis, per quam ordinat ad eandem scientiam. Inter vtramque vero denominationem hęc est differentia; quod prima, & realis est denominatio relatiua, quia à relatione suscepta, per eam tamen non refertur scibile ad scientiam, sed ad aliquid dicitur; hoc est, relatiue denominatur; quia aliud refertur ad ipsũ; denominatio vero, quam ei tribuit intelle-

intellectus, cum sit relatio ex parte ipsius, aut in ipso concepta, eique attributa, non solum illud denominat relatiue; sed etiam refert ad aliud.

123 Vltimo notandum est, potentiam, habitum, & scientiã, duos habere respectus, vnũ, qui includitur in ratione absoluta earum; & eandem complet essentialiter: alterum, qui extra essentiam absolutam est, & ideo ei conuenit solum accidentaliter: & primum respectũ includunt sub nominibus potentiarũ, habituum, & sciẽtiarũ, & ideo secũdũ illum nõ sunt relatiua secundũ esse, sed secundũ dici: quare nec ipsæ, nec talis earum respectus pertinent ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentum qualitatis. Per secundum autem respectum denominantur mensurabiles ab obiectis, neque aliquid absolutum includunt sub his nominibus, sed solam relationem, & ideo sunt relatiua secundum esse, & constituunt hoc tertium genus relationum, quæ omnia tradit D. Thom. eisdem locis, & nos ex mente eius copiosius explicuimus quæst. 4. huius prædicamenti.

124 Testimonium Arist. quod pro se adducit prima opinio Enrrici, & modernorum, explicatum est iam à D. Thom. secundum germanum sensum in fauorem communis sententiæ, quam sequimur; quia eam (absque dubio) continent, sed à modernis in oppositum sensum interpretatur. Intelligunt enim Aristo. de his relatiuis dixisse, quod nullũ extremum eorum sit vere relatiuum, sed solo nomine talia dicantur; hoc vero falsum est, & verbis Aristotel. cõtrariũ, qui de solo vno extremo eorũ dixit nõ denominari tale per relationẽ, quia ipsum refertur aliud, sed per eam, qua aliud refertur ad ipsũ, quod non potest esse verum, nisi ex parte alterius extremi daretur vera relatio realis, nam si non datur, nec erit, à quo denominetur. Sensus igitur Arist. est, vnum extremum esse ad aliquid, quia per propriam relationem refertur ad aliud; alterum vero dici ad aliquid, non quia referatur, sed quia denominationem relatiuam à relatione alterius suscipit. Ex quo etiam patet, non bene intellexisse Caiet. idem testimonium Arist. ex eo colligentem vtrumque extremum harum relationum referri ad aliud, vnum quidem per relationem propriam; aliud vero per relationem alterius: cum tamen repugnet aliquid referri ad aliud, nisi per relationem in se existentem; Aristo. ergo relatiuum denominari docuit à relatione alterius, quia relatio non potest tribuere, nisi denominationẽ relatiui; quod vero referatur per alienam relationem, nec vnquam somniauit.

QVAESTIO XIIII.

An relatio distinguatur realiter a fundamento, uel solum ratione.

FVndamentum relationis primi generis diximus iam esse substantiam, qualitatem, & quantitatem sub ratione vnitatis, aut diuersitatis genericæ, vel specificæ. 125 Fundamẽtum relationis secundi generis potentiam actiuam, & passiuam reductam ad actum per actionem, & passionem; adæquationem vero, aut commensurationem vnius rei cum alia, vt scientię cum suo obiecto, fundamentum relationis tertii generis. Quærimus igitur modo, an in-

relationes mediis in his fundamentis in extremis insurgentes distinguantur ab eisdem fundamentis realiter; & ante operationem intellectus, vel solũ ratione per intellectũ, vt paternitas à potentia generatiua, similitudo ab albedine,& æqualitas à quantitate.

126 Et prima opinio asserit, nullam relationem distingui realiter à suo fundamento, sed ratione tantum ratiocinata habente fundamentum in re. Ita sentiunt Nominales, Ochã, & Maior in 1. d.3.quæst.1.Grego. d. 28. quæsti. 2. art. 1. Marsilius in 1. quæst. 32. ar. 1. Herueus d. 3.quæst. 1. Iauellus 5. Metaphysi. quæst. 22. Soncinas ibidem; quæst. 28. Duran. in 1. d. 3. quæst. 2. num. 17. Probatur testimonio Aristot. 5. lib. Physi. textu 11. & lib 11. Metaph. cap. penultimo. Quibus locis asserit, relationem non terminare motum per se, quia sępè acquiritur sine mutatione subiecti, vt si Compluti sit vnum corpus album,& fiat aliud albũ Romæ,illud acquirit nouam relationem similitudinis,sine aliqua sui mutatione, imo sine mutatione albedinis in eo existentis;ergo non acquirit nouam entitatem realem distinctam ab albedine. Probatur consequentia, quia si relatio esset noua entitas realis distincta ab albedine, acquireret nouam formam realem, quæ sine mutatione subiecti non potest acquiri, imo nec produceretur ab aliquo talis entitas relationis, quia non est, à quo produci posit, nisi ab eodem agente, à quo Romæ producitur nouum album,sed ab eo produci repugnat: cum non posit agere ad tantam distantiam.

127 Probatur etiam ratione. Primo, quia illa, quæ distinguntur realiter, separari possunt inter sese, saltẽ per potentiam Dei absolutam, vel impediri potest consecutio vnius ex altero, sed posito fundamento in vtroque extremo repugnat nõ sequi relationẽ:& permanente etiã vtroque repugnat non permanere relationẽ, sicut in duobus albis eiusdem gradus est manifestum, à quibus repugnat separari similitudinẽ; ergo relatio non est entitas realis distincta à fundamento.

Secundo probatur, quia non sunt multiplicãdæ entitates sine vrgenti necessitate, sed posita distinctione reali relationis à fundamẽto multiplicãtur pene infinitę entitates in singulis relatiuis, præsertim si ad distinctos terminos referũtur per distinctas relationes;(vt probabile est)ergo nõ est ponẽda talis distinctio realis. Probatur consequentia, quia nulla vrget ratio efficax,per quã probetur esse ponendam, sed cum relatio non sit aliud, quã modus se habendi ad aliud,absque noua entitate possumus intelligere alio modo se habere,quod est referri ad aliud.

Secũda opinio distinctione vtitur, 128 nam relationes,quę possunt separari ab extremis, ita vt extrema permanentia cum fundamẽtis posint esse sine relatione,asserit distingui realiter à fundamẽtis;illę vero,quę ab eisdẽ fundamẽtis in extremis positis nõ possunt separari,nõ distinguntur ab eis,nisi ratione:quæ autẽ sint,quę separari possunt ab extremis,& quæ nõ posint,non explicat, imo neque rationẽ vllam affert ad id confirmãdũ,quare cõfuse satis loquitur, id solum declarãs,quod relationes secũdi generis, quas putat in potentia nuda fũdari, & nõ in potẽtia reducta ad actũ,nõ distinguũtur à fũdamẽto. Addit autẽ, quod relationes, quæ identificãtur cũ substãtia,quęcũque illę sint,

non

non pertinent ad hoc prædicamentum, quia repugnat accidens identificari cum substantia. Alii vero moderni relationes omnes fūdatas in substantia realiter distingunt à fundamento propter eandem rationem.

Tertia opinio distinguit omnes relationes reales à suis fundamētis realiter: quam secūtur fere omnes Thomistæ, Caiet. 1. par. quæst. 28. ar. 2. & ibidem Bañes, Capreol. in 1. dist. 3. quæst. 1. Ferra. 4. lib. contra gentes, cap. 14. Sotus quæsti. 2. huius prædicamenti, Fonseca 5. lib. Meta. cap. 15. quæst. 2. sect. 1. Et eandem videtur sequi Scotus in 2. d. 1. quęs. 5. & in 3. d. 8. quæsti. 1. & videtur mihi probabilior, & tenenda. Hoc solum addendum est, quod talis distinctio non est realis, qualis reperitur inter duas res, sed qualis reperitur inter rem, & modum eius: nam cum relatio non possit esse in rerum natura sine relatiuo (vt postea probabitur) non se habet tanquam alia res distincta ab eo, sed tanquam modus eius, ideo non distinguitur tanquam vna res ab alia, sed per distinctam quidem entitatem realem, & sine dependentia ab intellectu, solū tamen modalem, & distinctione non rei, sed modi, & eam sic explicatam secuntur iam omnes ferre moderni.

129 Probatur autem ex doctrina D. Thom. qui tria docet de relationib⁹ creaturarum. Primum, quod aliud esse habeant distinctum ab esse substantiæ, & secundum hoc esse ei inhęreant. Secundum, quod in relatiuis creatis, præter id, quod significatur nomine relatiuo, inueniatur aliquid aliud, quod est res alia diuersa ab ea, quæ significatur per nomen relatiuum. Tertium, quod relatio creata sic inhæret subiecto, vt faciat cum eo compositionem realem; relatio vero diuina non facit compositionem. Primum, & tertium asserit 4 lib cōtra gentes, cap. 14. Secundum vero 1. par. quæst. 28. ar. 2. ad 2. Ex quibus euidenter sequitur, relationem distingui ex natura rei, saltē à substantia, cui inhæret, & quam ordinat ad aliud, quia realis compositio, & realis inhærentia supponit distinctionem realem componentium, atque etiam subiecti, & formæ inhærētis: sed superius probatum est ex cōmuni sententia, relationes primi generis fundari proxime in substantia; ergo de his saltem relationibus euidens est in doctrina D. Thom. distingui à substantia ex natura rei: & cum sit eadem ratio de cæteris, sequitur eum sentire, quod omnes distinguantur ex natura rei à suis fundamentis.

Sed ratione probatur. Primo, ex noua, atque reali acquisitione relationis, & ex reali eius deperditione. 130
Nam dum corpus erat album, & non erat simile; fit de nouo simile per productionem noui albi, & dum hoc album corrūpitur desinit esse simile, ex quo sic arguo. Primum album nō erat realiter simile, antequam produceretur secundum; ergo cum producitur fit realiter, & formaliter simile per realem relationem similitudinis, quam prius non habebat, licet haberet albedinem, quę est eius fundamētum, sed relatio realis est realis forma relatiua; ergo adquirit formam realem relatiuam, quam nō habebat, & realis forma est realis entitas; ergo acquirit realem entitatem, quam non habebat, licet haberet fundamētum: relatio igitur res est à fundamēta distincta. Et idem sequitur ex reali separatione eiusdem relationis à subiecto, nā corrupto alio albo, corrumpitur in hoc realis similitudo;

ergo

ergo realis forma relatiua, & ideo realis entitas permanente entitate reali fundamenti, quod non poteſt eſſe verum, niſi ſint entitates reales diſtinctæ.

131 Hoc argumentum duobus modis conantur ſoluere moderni: primo, aſſerentes, quod dum nouum album producitur, nihil nouum acquirit antiquum album, ſed ſolum id habere nouum ex eo, quod de nouo factum eſt ſimile, vt nouum extremum connotet, quod prius non cõnotabat: vnde relatio ſimilitudinis non eſt aliud (inquiunt) quam albedo, vt connotans terminum, ad quem refertur. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit argumento, quia album illud denominatur de nouo ſimile realiter, & formaliter, atque etiam accidentaliter, cum prius nullo modo denominaretur: ſed denominatio realis, & accidentalis non poteſt fieri, niſi à forma reali inhærente; ergo noua denominatio non poteſt fieri, niſi à noua forma reali, & inhærente: falſum igitur eſt, quod eſſe de nouo ſimile, ſolum ſit noua connotatio termini. Probatur conſequentia, quia talis connotatio, quæ ſupponit nouam denominationem realem, formalem, & accidẽtalem, nec poteſt eſſe, nec intelligi ſine noua acquiſitione realis formæ.

Quare alii reſpondent ſecundo, negari non poſſe, quod antiquum album non acquirat aliquid nouum, non tamen diſtinctum à fundamento realiter, ſed ſola ratione: & vt vno verbo dicatur, non comparare nouam entitatem realem, ſed nouam rationem formalem relatiuam, à qua nouam denominationem realem ſuſcipit. Hæc tamen ſolutio verba ſolum continet, & nihil aliud, quare nec poteſt argumento ſatisfacere, quod ſic probo. Ante operationem intellectus antiquũ album ſit realiter, formaliter, & accidentaliter ſimile, cum prius non eſſet ſimile, licet haberet albedinem, ſed talis denominatio nõ poteſt prouenire, niſi à forma inhærente de nouo acquiſita, cum denominatio ſit noua, & acquirat talem denominationem nouam ſine dependentia ab intellectu, imo licet nunquam ab eo cognoſcatur; ergo acquirit nouam formam, abſque dependentia, vel diſtinctione intellectus, & ideo ex natura rei diſtinctam à fundamento, quod habebat prius.

Secundo, de relationibus fundatis in ſubſtantia ſpecialiter probatur, quia ſubſtantia eſt ens per ſe nulli inhærens, & accidens reale ex propria natura inhæret ſubſtantiæ, ſed relatio eſt accidens reale; ergo inhæret realiter ſubſtantiæ. Sed repugnat, quod eadem entitas realis ſit per ſe, & inhæreat alteri, quia eſſet ſimul per ſe, & non per ſe; ergo repugnat, quod relatio ſit eadem entitas realis, cum ſubſtantia: quare neceſſe eſt relationem fundatam in ſubſtantia, diſtingui realiter à ſuo fundamento. Neque aliquid valet, quod ſolet reſponderi, relationem non inhærere ſubſtantiæ, niſi vt diſtinctam ratione ab ea. Hoc enim aperte falſum eſt, quia ante operationem intellectus vna ſubſtantia refertur ad alteram per relationem realem, & accidentalem; ergo ante operationem intellectus relatio eſt in ſubſtantia. Tunc ergo, vel eſt ens per ſe ante operationem intellectus, vel ens in alio; non per ſe, quia erit ſubſtantia, & non relatio accidentalis; ergo eſt ens in alio, quod non po- 132

test intelligi, nisi per realem inhærentiam: & cum idem non possit sibi realiter inhærere, sequitur relationem realiter inhærentem distinctam entitatem esse à substantia, cui inhæret, & in qua fundatur.

133 Ad testimonium Aristotelis respondetur hac distinctione, mutari aliquid, duobus modis contingit, per se, & per accidens: per se mutatur illud, cuius mutatio intenta est à natura, vel ab aliquo agente naturali, vt dum lapis mutatur à loco superiori ad inferiorem. Per accidens vero mutatur, si mutatio eius casu contingat, vel ex mutatione alterius extrinseci. Dum ergo Aristoteles ait ad relationem non terminari motum per se, quia relatio solet acquiri sine mutatione subiecti, in quo consurgit, de mutatione per se loquitur, sed non excludit quin mutetur saltem per accidens illud, quod solam relationem de nouo recipit, nec ad intẽtum eius hoc requirebatur, sed satis est, quod per se non mutetur, vt verũ sit, quod ad relationem non sit per se motus.

Ad secundum argumentum prius
134 est respondendum, quam ad primum. Respondemus igitur concessa maiori, & minori, sed negando consequentiam, quod sine vrgenti necessitate distinguamus entitatem relationis ab entitate fundamenti. Nam rationes adductæ satis vrgentes sunt.

Dubium de separatione relationis a fundamento.

CIRCA solutionem secundi argumenti dubitatur, an posito fundamento relationis in vtroque extremo, sic necessario consurgat relatio, vt nec per potentiam Dei absolutam impediri possit talis consecutio, & an postquam iam est in vtroque extremo posita, possit ab eis separari, ita vt permaneant duo alba eiusdem gradus intensionis sine relatione similitudinis. 135

Et prima opinio tenet, nec posse impediri, quin sequatur, nec postquam iam est in extremis, separari ab eis: ita non nulli ex modernis. Et quod impediri non possit consecutio eius posito fundamento in vtroque extremo, probant: quia intelligi non potest, quod vnus homo genuerit alterum, quin ille sit pater, & iste filius:(si vterque permaneat) nec possunt intelligi duo alba in eodem gradu, quin intelligantur similia; ergo fieri non potest, quod relatio non sequatur posito fundamento in vtroque extremo. Quod vero postquam relatio iam est in vtroque extremo, non possit ab eis separari vllo modo, probant hoc argumento. Relatio non est aliud, quam ita se habere vnum extremum ad alterum præsupposito fundamento; ergo est modus relatiuorum, sed modus non potest esse separatus à re, cuius est; alioqui iam non esset modus, sed res; ergo nec relatio poterit separari à fundamẽtis in vtroque extremo existentibus.

Nostra tamen sententia est, quod 136 supposita distinctione ex natura rei inter relationem, & fundamentum, quam defendimus, separari potest relatio ab eo, etiam posito in vtroque extremo, ita vt impediri possit à Deo, ne sequatur in extremis, atque etiam postquam in eis reperitur, in eisdem esse desinat, non quidem sine eis existens in rerum natura, sed extrema sine illa.

Probantur duo priora hoc argumento.

mento. Relatio est entitas ex natura rei distincta à fundamento, & non pertinet ad essentiã eius, aut extremorum, in quibus est; ergo etiam si naturaliter sequatur ex eo iam posito in vtroque extremo, non implicat contradictionem, quod talis consecutio impediatur. Antecedens ex nostra sententia est manifestum, quia realtio non solum est entitas distincta à fundamento, sed rationem formalem, & prædicamentalem habet ab eo diuersam; ergo nulla est repugnantia quin impediatur à Deo consecutio eius ex fundamento in vtroque extremo posito, sicut non repugnat propriam passionem distinctam realiter ab essentia, à qua procedit, ab ea non procedere, vt risibilitas ab essentia hominis. Et eadem ratione probatur, quod postquam in eis reperitur, possint sine illa permanere.

137 Sed quia duobus modis intelligi potest, quod ab eis separetur: primo, ita vt sine illis permaneat in rerum natura, atque etiam extrema sine illa, vel non sic; sed ita vt illa destruatur, aut desinat esse, & extrema sine illa permaneant. Dicimus secundo modo posse ab eis separari, non primo. Probatur primum, quia non est de essentia illorum, & habet distinctam entitatem ab eis; ergo non repugnat, quod à Deo destruatur permanentibus sine illa extremis. Probatur secundum, quia relatio est modus extremorum, per quem taliter se habet vnum in ordine ad alterum; ergo intrinsecum est illi actu referre vnũ ad alterum, & ideo repugnat permanere in rerum natura, quin actu referat, quia si separata ab eis daretur, nihil referret ad aliud.

Ad primum argumentum oppositæ opinionis distinguendum est antecedens, quia duo alba esse similia, duobus modis intelligi potest; formaliter, aut fundamentaliter; & si separaretur ab eis relatio, intelligerentur similia fundamentaliter, non formaliter, in quo nulla est repugnantia, & eodem modo generans, & genitus, quasi in fundamento proximo intelligerẽtur pater, & filius non formaliter.

Ad secundũ concedendum est antecedens, quod relatio sit modus extremorũ: ex quo solum sequitur, quod ipsa non possit esse in rerum natura sine extremis, nõ tamẽ, quod extrema non possint esse sine illa.

Prmium dubium.

An relationi conueniat habere contrarium.

DVo restãt dubia circa duas proprietrtes relatiuorum, quarum prima est, quod in eis reperiatur contrarietas. Videtur enim Aristoteles sibi contrarius in hac proprietate. Nam capite de quantitate negat expresse, quod relatiua habeant contrarium, sed capite præsenti tanquam proprietatem tribuit illis, quod contrarium habeant. Et videntur eam habere, quia simile, & dissimile contraria sunt, & etiam æquale, & inæquale, & sunt relatiua primi generis.

Prima opinio est Toleti in expositione textus, qui hac distinctione vtitur. Relatiua dupliciter considerari 138
possunt. Primo, formaliter prout relatiua sunt. Secũdo, materialiter pro fundamentis relationum, vt duo alba considerantur in quantũ similia, & in quantũ alba, & sub prima consideratione, inquit, non habẽt contrarium, bene tamẽ ratione fundamẽti:

& dum Aristoteles negauit habere contrarium, formaliter locutus est, sed dum eis tribuit contrarietatem, loquitur fundamentaliter, nam hoc modo contraria sunt dissimilia, vt album, & nigrum.

Nostra tamen sententia est, propriam contrarietatem non conuenire relatiuis, nec formaliter, nec ratione fundamenti, sed impropria pro quocunque genere oppositionis, etiam formaliter eis conuenit. Probatur, quod non conueniat eis formaliter propria contrarietas, hac ratione. *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt*: Ergo contraria, vt talia sunt, formaliter, & expresse respiciunt subiectum, circa quod se expellunt, sed relatiua, vt relatiua non respiciunt for-
139 maliter, & expresse subiectum, sed terminum; ergo, vt relatiua non sunt proprie contraria. Quod vero, nec ratione fundamenti probatur, quia licet fundamenta aliquorum relatiuorum contraria sint, vt albedo, & nigredo, quæ sunt fundamenta dissimilitudinis, per accidens se habet contrarietas ad rationem dissimilitudinis. Probatur euidenter, quia sola diuersitas specifica sine vlla contrarietate fundat relationem dissimilitudinis, vt albedo, & nigredo, vel alia quæcunque contraria, quæ sunt fundamenta dissimilitudinis, eodem modo eam fundarent, quamuis contraria non essent per solam differentiam specificam; ergo contrarietas per accidens etiam se habet ad fundandam relationem, & ideo, nec ratione fundamenti per se considerati, vel vt fundamentum est, conuenit relationi.

Ad Aristotelem vero respondeo, non esse sibi contrarium, quia capite de quãtitate secundum propriam sententiam loquitur negans, quod relatiuis aliquid sit contrarium; in præsenti vero tribuit eis contrarietatem, non quod sentiat veram esse proprietatem eorum, sed vt ostendat definitionem antiquorum minus bonam esse, cum ex ea sequatur accidentia absoluta, in quibus reperitur contrarietas, esse relatiua, & relatiuis aliquid esse contrarium; quæ cum sint falsa, sequitur non esse bonam definitionem illam, nec verum, quod veris relatiuis aliquid sit contrarium, nec ex propria sententia id aliquando docuisse Aristotelem. Quod denique impropria contrarietas pro quocumque genere oppositionis eis conueniat, vt relatiuis, euidens est, cum relatio formaliter sumpta includat oppositionem relatiuam, quæ est vnum genus ex quatuor oppositionibus.

Dubium secundum.

An relatiua suscipiant magis, & minus.

DVbium hoc de solis relatiuis secundum esse, & prædicamentalibus procedit. Et ratio dubi- 140
tandi sumitur ex Aristotele, qui asserit, proprium esse relatiuorum suscipere magis, & minus. Et ne videretur alicui, eũ non loqui de veris relatiuis, atque ex propria sententia, sed ex sententia antiquorum, & secundum definitionem eorum, ponit exemplum huius proprietatis in simili, & dissimili, quæ sunt vera relatiua, & prædicamentalia.

Prima opinio distinguit relatiua, nã alia sunt secũdũ esse, quæ proprie pertinẽt ad hoc prędicamẽtũ; alia secũdum dici, quæ vere sunt absoluta, sed

sed includunt quosdam respectus secundum dici, tanquā complemētum essentiale, & illa non suscipiunt magis, & minus; hæc vero suscipere possunt. Ita Albertus Magnus tractatu de prædicamento ad aliquid, cap. 5. Et huius sententiæ videtur esse D. Tho. cap. 12. quæst. 82. art. 4. Quam etiam secūtur alii, qui secundū veritatem dicunt non suscipere magis, & minus vllum relatiuum, sed secundum opinionem vulgi aliqua suscipere, vt æqualia, vel similia appellari solent, quæ licet vere æqualia, aut similia non sint, parum à vera æqualitate, aut similitudine distant, & quo minus distant, dicuntur magis æqualia, aut similia. Ita Canterus in expositione huius proprietatis.

Probatur primum; quia suscipere magis, & minus, prouenit ex maiori, vel minori admixtione contrarii; vt illud dicitur magis calidum, quod minus habet de frigiditate admixtum; illud vero minus calidum, quod plus habet frigiditatis admixtæ, sed vera relatiua prædicamentalia non habēt contrarium, vt probatum est dubio præcedenti; ergo non suscipiunt magis, & minus.

Secunda opinio distinguit relationem ex parte sui, aut ex parte fundamenti: & ex parte sui negat veram relationem huius prædicamenti suscipere magis, & minus, sed ratione fundamenti suscipere cōcedit. Ita Caietanus, Sotus, & Toletus, cap. præsenti.

141 **Quod probatur experientia, nam dum albedo intenditur in extremo, in quo erat remissa, consequenter fit magis simile alteri, in quo est intensa; ergo albedo, quæ est fundamentum similitudinis per se suscipit magis, & minus, & eius ratione similitudo, & eodem modo, dum aliquid est alteri inæquale, quo magis aufertur de quantitate eius, magis inæquale efficitur; & hoc est relationem inæqualitatis minorem fieri ratione fundamenti.** Sed addit hæc sententia non esse necessariū, vt relatio suscipiat magis, & minus ratione fundamenti, quod fundamentum suscipiat magis, & minus, nam quantitas, ratione cuius inæqualitas maior est, vel minor, non suscipit magis, & minus, sed ratione fundamēti dicitur relatio suscipere in hoc sensu: quod non potest suscipere, nisi aliqua variatio fiat in fundamento, quæcunque illa sit: vnde magis, & minus distinguēda putat Caietanus, quia vel sumuntur Physice, & hoc modo non fiunt, nisi per admixtionem cōtrarii, aut Logice, & sic sumpta in eo tantum consistunt, quod est aliquid prædicari de alio cum his aduerbiis magis, & minus, vndecumque id proueniat. Et Physicè quidem sumpta non conueniunt vere relationi; Logice vero cōuenire illi possunt.

Hæc tamen distinctio confundit potius rem, quam eam explicat, quia prædicationes Logicæ in reipsa debent fundari; ergo nunquam poterunt magis, & minus Logice sumpta conuenire relationi, nisi ratione fundamenti realis, & Physici, quare si Physice sumpta nullo modo ei conueniunt, nec Logice poterunt ei conuenire. 142

Nostra igitur sententia hac distinctione præsupposita explicanda est. Magis, & minus duobus modis accipiuntur, communiter, & propriè: communiter quidem, pro magis, aut minus perfectum, magis, aut minus proximum, vel distans: vnde cum perfectio maior, vel minor proueniat,

niat, ex fundamento, ab eo prouenient magis, & minus in relatione im proprie sumptum. Proprie vero accipitur magis, & minus prout ex maiori, vel minori intensione procedit.

Nunc vero duabus conclusionibus explicatur. Prima est, relationibus prædicamentalibus (de quibus solum loquimur) non conuenit ratione sui magis, aut minus suscipere proprie, nec improprie. Probatur hæc, quia experientia constat relationem ratione sui non mutari ab eo statu, in quo consurgit, nisi aliquo modo varietur fundamentum, & si hoc inuariabile permaneat, nunquam ipsa variatur, nec magis, & minus suscipit; ergo non conuenit illi ratione sui.

Secunda conclusio, magis, & mi-
143 nus proprie, & improprie sumpta conueniunt quibusdam relationibus ratione fundamenti, non tamen omnibus. Probatur vtrumque in relationibus primi generis: nam quædam dicuntur magis, & minus inæqualia, magis, & minus similia, sed hoc non conuenit illis ratione sui; ergo ratione fundamenti; & similitudini, ac dissimilitudini proprie, quia qualitates, in quibus fundantur, proprie suscipiunt magis, & minus, vt calor, albedo, & nigredo. Quando autem dicimus, his relationibus conuenire magis, & minus ratione fundamenti, sensus est, quod aliqua mutatione facta in fundamento semper eis conueniat, & hæc mutatio potest esse in fundamento remissio, & in relatione intensio, quia fundamentum absolute intenditur, cum sit qualitas; relatio vero non nisi comparatione alterius. Quod vero non conueniat hoc, nisi quibusdam relationibus primi generis, manifestum est, eis quidem, quarum fundamenta mutari possunt. Ad Aristotelem vero respondetur, quod dum re-
lationibus tribuit proprietatem sus- 144
cipiendi magis, & minus, etiam de prædicamentalibus loquitur, non tamen intelligit eis conuenire ratione sui, sed ratione fundamenti, vt explicatum est, nec etiam intelligit eis adhuc in hoc sensu conuenire quarto modo, cum constet, non omnibus conuenire, neque etiam solis, quia præcipue cõuenit qualitatibus. Proprietas vero conueniens relatiuis prædicamentalibus quarto modo est esse simul natura, & cognitione, ita vt qui definitiue cognoscit vnum, necessario debeat cognoscere alterum.

Sed dicet aliquis, suscipere magis, & minus procedit ex maiori, vel minori admixtione contrarii, sed dictum est relatiua, nec ratione sui, nec ratione fundamenti habere contrarium; ergo nec ratione sui, nec ratione fundamenti conueniet illis suscipere magis, & minus. Respondetur, quod ratione sui neutrum illis conuenit: sed ratione fundamenti non repugnat eis conuenire secundum, licet non conueniat primum, etiam ratione fundamẽti, quia contrarietas fundamenti per accidẽs se habet ad illas relationes, in quibus posset esse contrarietas, vt ad similitudinem, & dissimilitudinem (vt probatum est in primo dubio,) magis autem, & minus ex parte fundamenti non se habet omnino per accidens ad magis, & minus relationum, sed quasi naturaliter ex eo sequitur. Ex eo vero, quod relatiua carent contrarietate omnibus modis, solum sequitur, quod nõ possint ratione sui suscipere magis, & minus.

CAPVT VIII.

Continens prædicamentum qualitatis.

TEXTVS ARISTOT.

Qualitatem vero dico secundum quam, quales quidam esse dicuntur, &c.

Breuis expositio textus.

1 INtentum Aristotelis capit. præsenti est, explicare naturam, & essentiam qualitatis, quam enumerat quarto loco ante sex alia prædicamenta, quia accidens intrinsecum est formaliter inhærens substãtiæ, & ideo perfectius reliquis, quæ magna ex parte, in quibusdam extrinsecis denominationibus consistunt. Diuiditur caput in tres partes. In prima definit qualitatem in abstracto, & connumerat quatuor eius species subalternas, quas ideo genera vocat. In secunda parte definit qualitatem in concreto, hoc est, per ordinem ad subiectum, quod denominat, vt per illud magis fiat manifesta. Et tertia, tres proprietates eius assignat.

Definitio qualitatis est hæc: Qualitas est, qua quales esse dicimur, vt albedo, à qua albus denominatur homo, & ideo qualis: quia si interroges, qualis sit homo, bene respõdebitur, si dicatur esse album.

Prima species qualitatis est habitus, & dispositio: habitus sic definitur, est qualitas difficile mobilis à subiecto, vt habitus virtutum, & scientiarum; dispositio vero qualitas facile mobilis à subiecto, vt calor, quem ignis producit in aqua, facile ab ea remouetur.

Secundum genus qualitatis est, naturalis potentia, & impotentia, secundum quam naturalem habẽt inclinationem, vel aptitudinem aliqui ad aliquem actum, aliquodve exercitium, vt ad pugnam, vel ad luctam, & dicuntur pugillatores. Alii vero inepti sunt, aut impotentes ad eundem actũ. Dicitur autem naturalis, quia ab ipsa natura habetur, & non est acquisita per actus, nam si talis esset, potius erit habitus, aut dispositio. 2

Tertium genus est passio, aut passibilis qualitas, & hæc est qualitas nata causare passionem in sensu, vel quæ est effectus passionis permanentis, vt qualitates tangibiles, quę causant sensationem in tactu, vt calor, & frigiditas, & sic de aliis: & albedo, quæ causatur in cera ex nimio calore solis dicitur etiam passibilis qualitas, quia est effectus illius impressionis, quam Sol causat in cera, & permanẽs quidem, quia albedo producta in cera non statim transit, sed permanet in ea. Passio vero dicitur qualitas, si sit effectus passionis cito transeuntis, vt rubor causatus in facie ex verecundia, & quia passio non est qualitas permanens non denominat subiectum tale simpliciter, sed passum secundum eam: vnde à rubore causato ex verecundia non dicitur homo rubeus, sed ruborem passus, & sic de cæteris passionibus.

Quartum genus qualitatis est forma, & figura, vt rectitudo, curuitas, statua, aut cathedra formæ, ac figuræ dicuntur, & species huius generis. 3

In secunda parte cap. definit Arist. qualitatem in concreto hoc modo, quale

intellectus, cum sit relatio ex parte ipsius, aut in ipso concepta, eique attributa, non solum illud denominat relatiue, sed etiam refert ad aliud.

123 Vltimo notandum est, potentiam, habitum, & scientiã, duos habere respectus, vnũ, qui includitur in ratione absoluta earum; & eandem complet essentialiter: alterum, qui extra essentiam absolutam est, & ideo ei conuenit solum accidentaliter: & primum respectũ includunt sub nominibus potentiarũ, habituum, & sciẽtiarũ, & ideo secũdũ illum nõ sunt relatiua secundũ esse, sed secundũ dici: quare nec ipsæ, nec talis earum respectus pertinent ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentum qualitatis. Per secundum autem respectum denominantur mensurabiles ab obiectis, neque aliquid absolutum includunt sub his nominibus, sed solam relationem, & ideo sunt relatiua secundum esse, & constituunt hoc tertium genus relationum, quæ omnia tradit D. Thom. eisdem locis, & nos ex mente eius copiosius explicuimus quæst. 6. huius prædicamenti.

124 Testimonium Arist. quod pro se adducit prima opinio Enrrici, & modernorum, explicatum est iam à D. Thom. secundum germanum sensum in fauorem communis sententiæ, quam sequimur; quia eam (absque dubio) continent, sed à modernis in oppositum sensum interpretatur. Intelligunt enim Aristo. de his relatiuis dixisse, quod nullũ extremum eorum sit vere relatiuum, sed solo nomine talia dicantur; hoc vero falsum est, & verbis Aristotel. cõtrariũ, qui de solo vno extremo eorũ dixit nõ denominari tale per relationẽ, quia ipsum refertur aliud, sed per eam, qua aliud refertur ad ipsũ, quod non potest esse verum, nisi ex parte alterius extremi daretur vera relatio realis, nam si non datur, nec erit, à quo denominetur. Sensus igitur Arist. est, vnum extremum esse ad aliquid, quia per propriam relationem refertur ad aliud; alterum vero dici ad aliquid, non quia referatur, sed quia denominationem relatiuam à relatione alterius suscipit. Ex quo etiam patet, non bene intellexisse Caiet. idem testimonium Arist. ex eo colligentem vtrumque extremum harum relationum referri ad aliud, vnum quidem per relationem propriam; aliud vero per relationem alterius: cum tamen repugnet aliquid referri ad aliud, nisi per relationem in se existentem; Aristo. ergo relatiuum denominari docuit à relatione alterius, quia relatio non potest tribuere, nisi denominationẽ relatiui; quod vero referatur per alienam relationem, nec vnquam somniauit.

QVAESTIO XIIII.

An relatio distinguatur realiter à fundamento, uel solum ratione.

FVndamentum relationis primi generis diximus iam esse substantiam, qualitatem, & quantitatem sub ratione vnitatis, aut diuersitatis genericæ, vel specificæ. 125 Fundamẽtum relationis secundi generis potentiam actiuam, & passiuam reductam ad actum per actionem, & passionem; adæquationem vero, aut commensurationem vnius rei cum alia, vt scientiæ cum suo obiecto, fundamentum relationis tertii generis. Quærimus igitur modo, an

in-

relationes mediis in his fundamentis in extremis insurgentes distinguantur ab eisdem fundamentis realiter; & ante operationem intellectus, vel solū ratione per intellectū, vt paternitas à potentia generatiua, similitudo ab albedine, & æqualitas à quantitate.

126 Et prima opinio asserit, nullam relationem distingui realiter à suo fundamento, sed ratione tantum ratiocinata habente fundamentum in re. Ita sentiunt Nominales, Ochā, & Maior in 1. d. 3. quæst. 1. Grego. d. 28. quæsti. 2. art. 1. Marsilius in 1. quæst. 32. ar. 1. Herueus d. 3. quæst. 1. Iauellus 5. Metaphysi. quæst. 22. Soncinas ibidem, quæst. 28. Duran. in 1. d. 3. quæst. 2. num. 17. Probatur testimonio Aristot. 5. lib. Physi. textu 11. & lib 11. Metaph. cap. penultimo. Quibus locis asserit, relationem non terminare motum per se, quia sępè acquiritur sine mutatione subiecti, vt si Compluti sit vnum corpus album, & fiat aliud albū Romæ, illud acquirit nouam relationem similitudinis, sine aliqua sui mutatione, imo sine mutatione albedinis in eo existentis; ergo non acquirit nouam entitatem realem distinctam ab albedine. Probatur consequentia, quia si relatio esset noua entitas realis distincta ab albedine, acquireret nouam formam realem, quæ sine mutatione subiecti non potest acquiri, imo nec produceretur ab aliquo talis entitas relationis, quia non est, à quo produci posit, nisi ab eodem agente, à quo Romæ producitur nouum album, sed ab eo produci repugnat: cum non posit agere ad tantam distantiam.

127 Probatur etiam ratione. Primo, quia illa, quæ distinguntur realiter, separari possunt inter sese, saltē per potentiam Dei absolutam, vel impediri potest consecutio vnius ex altero, sed posito fundamento in vtroque extremo repugnat nō sequi relationē: & permanente etiā vtroque repugnat non permanere relationē, sicut in duobus albis eiusdem gradus est manifestum, à quibus repugnat separari similitudinē; ergo relatio non est entitas realis distincta à fundamento.

Secundo probatur, quia non sunt multiplicādæ entitates sine vrgenti necessitate, sed posita distinctione reali relationis à fundamēto multiplicātur pene infinitę entitates in singulis relatiuis, præsertim si ad distinctos terminos referūtur per distinctas relationes; (vt probabile est) ergo nō est ponēda talis distinctio realis. Probatur consequentia, quia nulla vrget ratio efficax, per quā probetur esse ponendam, sed cum relatio non sit aliud, quā modus se habendi ad aliud, absque noua entitate possumus intelligere alio modo se habere, quod est referri ad aliud.

Secūda opinio distinctione vtitur, 128 nam relationes, quę possunt separari ab extremis, ita vt extrema permanentia cum fundamētis posint esse sine relatione, asserit distingui realiter à fundamētis; illę vero, quę ab eisdē fundamētis in extremis positis nō possunt separari, nō distinguntur ab eis, nisi ratione: quæ autē sint, quę separari possunt ab extremis, & quæ nō posint, non explicat, imo neque rationē vllam affert ad id confirmādū, quare cōfuse satis loquitur, id solum declarās, quod relationes secūdi generis, quas putat in potentia nuda fūdari, & nō in potētia reducta ad actū, nō distinguūtur à fūdamēto. Addit autē, quod relationes, quæ identificātur cū substātia, quęcūque illę sint,

non

non pertinent ad hoc prædicamentum, quia repugnat accidens identificari cum substantia. Alii vero moderni relationes omnes fūdatas in substantia realiter distingunt à fundamento propter eandem rationem.

Tertia opinio distinguit omnes relationes reales à suis fundamētis realiter: quam secūtur fere omnes Thomistæ, Caiet. 1. par. quæst. 28. ar. 2. & ibidem Bañes, Capreol. in 1. dist. 3. quæst. 1. Ferra. 4. lib. contra gentes, cap. 14. Sotus quæsti. 2. huius prædicamenti, Fonseca 5. lib. Meta. cap. 15. quæst. 2. sect. 1. Et eandem videtur sequi Scotus in 2. d. 1. quęs. 5. & in 3. d. 8. quæsti. 1. & videtur mihi probabilior, & tenenda. Hoc solum addendum est, quod talis distinctio non est realis, qualis reperitur inter duas res, sed qualis reperitur inter rem, & modum eius: nam cum relatio non possit esse in rerum natura sine relatiuo (vt postea probabitur) non se habet tanquam alia res distincta ab eo, sed tanquam modus eius, ideo non distinguitur tanquam vna res ab alia, sed per distinctam quidem entitatem realem, & sine dependentia ab intellectu, solū tamen modalem, & distinctione non rei, sed modi, & eam sic explicatam secuntur iam omnes ferre moderni.

129 Probatur autem ex doctrina D. Thom. qui tria docet de relationib' creaturarum. Primum, quod aliud esse habeant distinctum ab esse substantiæ, & secundum hoc esse ei inhęreant. Secundum, quod in relatiuis creatis, præter id, quod significatur nomine relatiuo, inueniatur aliquid aliud, quod est res alia diuersa ab ea, quæ significatur per nomen relatiuum. Tertium, quod relatio creata sic inhæret subiecto, vt faciat cum eo compositionem realem; relatio vero diuina non facit compositionem. Primum, & tertium asserit 4 lib cōtra gentes, cap. 14. Secundum vero 1. par. quæst. 28. ar. 2. ad 2. Ex quibus euidenter sequitur, relationem distingui ex natura rei, saltē à substantia, cui inhæret, & quam ordinat ad aliud, quia realis compositio, & realis inhærentia supponit distinctionem realem componentium, atque etiam subiecti, & formæ inhærētis: sed superius probatum est ex cōmuni sententia, relationes primi generis fundari proxime in substantia; ergo de his saltem relationibus euidens est in doctrina D. Thom. distingui à substantia ex natura rei: & cum sit eadem ratio de cæteris, sequitur eum sentire, quod omnes distinguantur ex natura rei à su s fundamentis.

Sed ratione probatur. Primo, ex noua, atque reali acquisitione relationis, & ex reali eius deperditione. 130
Nam dum corpus erat album, & non erat simile; fit de nouo simile per productionem noui albi, & dum hoc album corrūpitur desinit esse simile, ex quo sic arguo. Primum album nō erat realiter simile, antequam produceretur secundum; ergo cum producitur fit realiter, & formaliter simile per realem relationem similitudinis, quam prius non habebat, licet haberet albedinem, quę est eius fundamētum, sed relatio realis est realis forma relatiua; ergo adquirit formam realem relatiuam, quam nō habebat, & realis forma est realis entitas; ergo acquirit realem entitatem, quam non habebat, licet haberet fundamētum: relatio igitur res est à fundamēto distincta. Et idem sequitur ex reali separatione eiusdem relationis à subiecto, nā corrupto alio albo, corrumpitur in hoc realis similitudo; ergo

ergò realis forma relatiua, & ideo realis entitas permanente entitate reali fundamenti, quod non potest esse verum, nisi sint entitates reales distinctæ.

131 Hoc argumentum duobus modis conantur soluere moderni: primo, asserentes, quod dum nouum album producitur, nihil nouum acquirit antiquum album, sed solum id habere nouum ex eo, quod de nouo factum est simile, vt nouum extremum connotet, quod prius non cõnotabat: vnde relatio similitudinis non est aliud (inquiunt) quam albedo, vt connotans terminum, ad quem refertur. Hæc tamen solutio non satisfacit argumento, quia album illud denominatur de nouo simile realiter, & formaliter, atque etiam accidentaliter, cum prius nullo modo denominaretur: sed denominatio realis, & accidentalis non potest fieri, nisi à forma reali inhærente; ergo noua denominatio non potest fieri, nisi à noua forma reali, & inhærente: falsum igitur est, quod esse de nouo simile, solum sit noua connotatio termini. Probatur consequentia, quia talis connotatio, quæ supponit nouam denominationem realem, formalem, & accidẽtalem, nec potest esse, nec intelligi sine noua acquisitione realis formæ.

Quare alii respondent secundo, negari non posse, quod antiquum album non acquirat aliquid nouum, non tamen distinctum à fundamento realiter, sed sola ratione: & vt vno verbo dicatur, non comparare nouam entitatem realem, sed nouam rationem formalem relatiuam, à qua nouam denominationem realem suscipit. Hæc tamen solutio verba solum continet, & nihil aliud, quare nec potest argumento satisfacere, quod sic probo. Ante operationem intellectus antiquũ album fit realiter, formaliter, & accidentaliter simile, cum prius non esset simile, licet haberet albedinem, sed talis denominatio nõ potest prouenire, nisi à forma inhærente de nouo acquisita, cum denominatio sit noua, & acquirat talem denominationem nouam sine dependentia ab intellectu, imo licet nunquam ab eo cognoscatur; ergo acquirit nouam formam, absque dependentia, vel distinctione intellectus, & ideo ex natura rei distinctam à fundamento, quod habebat prius.

Secundo, de relationibus fundatis in substantia specialiter probatur, quia substantia est ens per se nulli inhærens, & accidens reale ex propria natura inhæret substantiæ, sed relatio est accidens reale; ergo inhæret realiter substantiæ. Sed repugnat, quod eadem entitas realis sit per se, & inhæreat alteri, quia esset simul per se, & non per se; ergo repugnat, quod relatio sit eadem entitas realis, cum substantia: quare necesse est relationem fundatam in substantia, distingui realiter à suo fundamento. Neque aliquid valet, quod solet respondere, relationem non inhærere substantiæ, nisi vt distinctam ratione ab ea. Hoc enim aperte falsum est, quia ante operationem intellectus vna substantia refertur ad alteram per relationem realem, & accidentalem; ergo ante operationem intellectus relatio est in substantia. Tunc ergo, vel est ens per se ante operationem intellectus, vel ens in alio; non per se, quia erit substantia, & non relatio accidentalis; ergo est ens in alio, quod non po- 132

rest intelligi, nisi per realem inhærentiam: & cum idem non possit sibi realiter inhærere, sequitur relationem realiter inhærentem distinctam entitatem esse à substantia, cui
133 inhæret, & in qua fundatur.

Ad testimonium Aristotelis respondetur hac distinctione, mutari aliquid, duobus modis contingit, per se, & per accidens: per se mutatur illud, cuius mutatio intenta est à natura, vel ab aliquo agente naturali, vt dum lapis mutatur à loco superiori ad inferiorem. Per accidens vero mutatur, si mutatio eius casu contingat, vel ex mutatione alterius extrinseci. Dum ergo Aristoteles ait ad relationem non terminari motum per se, quia relatio solet acquiri sine mutatione subiecti, in quo consurgit, de mutatione per se loquitur, sed non excludit quin mutetur saltem per accidens illud, quod solam relationem de nouo recipit, nec ad intētum eius hoc requirebatur, sed satis est, quod per se non mutetur, vt verū sit, quod ad relationem non sit per se motus.

Ad secundum argumentum prius
134 est respondendum, quam ad primum. Respondemus igitur concessa maiori, & minori, sed negando consequentiam, quod sine vrgenti necessitate distinguamus entitatem relationis ab entitate fundamenti. Nam rationes adductæ satis vrgentes sunt.

Dubium de separatione relationis à fundamento.

CIRCA solutionem secundi argumenti dubitatur, an posito fundamento relationis in vtroque extremo, sic necessario consurgat relatio, vt nec per potentiam Dei absolutam impediri possit talis consecutio, & an postquam iam est in vtroque extremo posita, possit ab eis separari, ita vt permaneant duo alba eiusdem gradus intensionis sine relatione similitudinis.

Et prima opinio tenet, nec posse impediri, quin sequatur, nec postquam iam est in extremis, separari ab eis: ita non nulli ex modernis. Et quod impediri non possit consecutio eius posito fundamento in vtroque extremo, probant: quia intelligi non potest, quod vnus homo genuerit alterum, quin ille sit pater, & iste filius: (si vterque permaneat) nec possunt intelligi duo alba in eodem gradu, quin intelligantur similia; ergo fieri non potest, quod relatio non sequatur posito fundamento in vtroque extremo. Quod vero postquam relatio iam est in vtroque extremo, non possit ab eis separari vllo modo, probant hoc argumento. Relatio non est aliud, quam ita se habere vnum extremum ad alterum præsupposito fundamento; ergo est modus relatiorum, sed modus non potest esse separatus à re, cuius est; alioqui iam non esset modus, sed res; ergo nec relatio poterit separari à fundamētis in vtroque extremo existentibus.

Nostra tamen sententia est, quod 136
suppositā distinctione ex natura rei inter relationem, & fundamentum, quam defendimus, separari potest relatio ab eo, etiam posito in vtroque extremo, ita vt impediri possit à Deo, ne sequatur in extremis, atque etiam postquam in eis reperitur, in eisdem esse desinat, non quidem sine eis existens in rerum natura, sed extrema sine illa.

Probantur duo priora hoc argumento.

mento. Relatio est entitas ex natura rei distincta à fundamento, & non pertinet ad essentiã eius, aut extremorum, in quibus est; ergo etiam si naturaliter sequatur ex eo iam posito in vtroque extremo, non implicat contradictionem, quod talis consecutio impediatur. Antecedens ex nostra sententia est manifestum, quia realtio non solum est entitas distincta à fundamento, sed rationem formalem, & prædicamentalem habet ab eo diuersam; ergo nulla est repugnantia quin impediatur à Deo consecutio eius ex fundamento in vtroque extremo posito, sicut non repugnat propriam passionem distinctam realiter ab essentia, à qua procedit, ab ea non procedere, vt risibilitas ab essentia hominis. Et eadem ratione probatur, quod postquam in eis reperitur, possint sine illa permanere.

137 Sed quia duobus modis intelligi potest, quod ab eis separetur: primo, ita vt sine illis permaneat in rerum natura, atque etiam extrema sine illa, vel non sic; sed ita vt illa destruatur, aut desinat esse, & extrema sine illa permaneant. Dicimus secundo modo posse ab eis separari, non primo. Probatur primum, quia non est de essentia illorum, & habet distinctam entitatem ab eis; ergo non repugnat, quod à Deo destruatur permanentibus sine illa extremis. Probatur secundum, quia relatio est modus extremorum, per quem taliter se habet vnum in ordine ad alterum; ergo intrinsecum est illi actu referre vnũ ad alterum, & ideo repugnat permanere in rerum natura, quin actu referat, quia si separata ab eis daretur, nihil referret ad aliud.

Ad primum argumentum oppositæ opinionis distinguendum est antecedens, quia duo alba esse similia, duobus modis intelligi potest; formaliter, aut fundamentaliter; & si separaretur ab eis relatio, intelligerentur similia fundamentaliter, non formaliter, in quo nulla est repugnantia, & eodem modo generans, & genitus, quasi in fundamento proximo intelligerẽtur pater, & filius non formaliter.

Ad secundũ concedendum est antecedens, quod relatio sit modus extremorũ: ex quo solum sequitur, quod ipsa non possit esse in rerum natura sine extremis, nõ tamẽ, quod extrema non possint esse sine illa.

Prmium dubium.

An relationi conueniat habere contrarium.

Dvo restãt dubia circa duas proprietates relatiuorum, quarum prima est, quod in eis reperiatur contrarietas. Videtur enim Aristoteles sibi contrarius in hac proprietate. Nam capite de quantitate negat expresse, quod relatiua habeant contrarium, sed capite præsenti tanquam proprietatem tribuit illis, quod contrarium habeant. Et videntur eam habere, quia simile, & dissimile contraria sunt, & etiam æquale, & inæquale, & sunt relatiua primi generis.

Prima opinio est Toleti in expositione textus, qui hac distinctione vti- 138
tur. Relatiua dupliciter considerari possunt. Primo, formaliter prout relatiua sunt. Secũdo, materialiter pro fundamentis relationum, vt duo alba considerantur in quantũ similia, & in quantũ alba, & sub prima consideratione, inquit, non habẽt contrarium, bene tamẽ ratione fundamẽti:

 & dum

& dum Aristoteles negauit habere contrarium, formaliter locutus est, sed dum eis tribuit contrarietatem, loquitur fundamentaliter, nam hoc modo contraria sunt dissimilia, vt album, & nigrum.

Nostra tamen sententia est, propriam contrarietatem non conuenire relatiuis, nec formaliter, nec ratione fundamenti, sed impropria pro quocunque genere oppositionis, etiam formaliter eis conuenit. Probatur, quod non conueniat eis formaliter propria contrarietas, hac ratione. *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt*: Ergo contraria, vt talia sunt, formaliter, & expresse respiciunt subiectum, circa quod se expellunt, sed relatiua, vt relatiua non respiciunt for-
139 maliter, & expresse subiectum, sed terminum; ergo, vt relatiua non sunt proprie contraria. Quod vero, nec ratione fundamenti probatur, quia licet fundamenta aliquorum relatiuorum contraria sint, vt albedo, & nigredo, quæ sunt fundamenta dissimilitudinis, per accidens se habet contrarietas ad rationem dissimilitudinis. Probatur euidenter, quia sola diuersitas specifica sine vlla contrarietate fundat relationem dissimilitudinis, vt albedo, & nigredo, vel alia quæcunque contraria, quæ sunt fundamenta dissimilitudinis, eodem modo eam fundarent, quamuis contraria non essent per solam differentiam specificam; ergo contrarietas per accidens etiam se habet ad fundandam relationem, & ideo, nec ratione fundamenti per se considerati, vel vt fundamentum est, conuenit relationi.

Ad Aristotelem vero respondeo, non esse sibi contrarium, quia capite de quātitate secundum propriam sententiam loquitur negans, quod relatiuis aliquid sit contrarium; in præsenti vero tribuit eis contrarietatem, non quod sentiat veram esse proprietatem eorum, sed vt ostendat definitionem antiquorum minus bonam esse, cum ex ea sequatur accidentia absoluta, in quibus reperitur contrarietas, esse relatiua, & relatiuis aliquid esse contrarium; quæ cum sint falsa, sequitur non esse bonam definitionem illam, nec verum, quod veris relatiuis aliquid sit contrarium, nec ex propria sententia id aliquando docuisse Aristotelem. Quod denique impropria contrarietas pro quocumque genere oppositionis eis conueniat, vt relatiuis, euidens est, cum relatio formaliter sumpta includat oppositionem relatiuam, quæ est vnum genus ex quatuor oppositionibus.

Dubium secundum.

An relatiua suscipiant magis, & minus.

DVbium hoc de solis relatiuis se-
cundum esse, & prædicamenta- 140
libus procedit. Et ratio dubitandi sumitur ex Aristotele, qui asserit, proprium esse relatiuorum suscipere magis, & minus. Et ne videretur alicui, eū non loqui de veris relatiuis, atque ex propria sententia, sed ex sententia antiquorum, & secundum definitionem eorum, ponit exemplum huius proprietatis in simili, & dissimili, quæ sunt vera relatiua, & prædicamentalia.

Prima opinio distinguit relatiua, nā alia sunt secūdū esse, quæ proprie pertinēt ad hoc prędicamētū; alia secūdum dici, quæ vere sunt absoluta, sed

sed includunt quosdam respectus secundum dici, tanquã complemẽtum essentiale, & illa non suscipiunt magis, & minus; hæc vero suscipere possunt. Ita Albertus Magnus tractatu de prædicamento ad aliquid, cap. 5. Et huius sententiæ videtur esse D. Tho. cap. 12. quæst. 82. art. 4. Quam etiam secũtur alii, qui secundũ veritatem dicunt non suscipere magis, & minus vllum relatiuum, sed secundum opinionem vulgi aliqua suscipere, vt æqualia, vel similia appellari solent, quæ licet vere æqualia, aut similia non sint, parum à vera æqualitate, aut similitudine distant, & quo minus distant, dicuntur magis æqualia, aut similia. Ita Canterus in expositione huius proprietatis.

Probatur primum; quia suscipere magis, & minus, prouenit ex maiori, vel minori admixtione contrarii; vt illud dicitur magis calidum, quod minus habet de frigiditate ad mixtum; illud vero minus calidum, quod plus habet frigiditatis admixtæ, sed vera relatiua prædicamentalia non habẽt contrarium, vt probatum est dubio præcedenti; ergo non suscipiunt magis, & minus.

Secunda opinio distinguit relationem ex parte sui, aut ex parte fundamenti: & ex parte sui negat veram relationem huius prædicamenti suscipere magis, & minus, sed ratione fundamenti suscipere cõcedit. Ita Caietanus, Sotus, & Toletus, cap. præsenti.

141 Quod probatur experientia, nam dum albedo intenditur in extremo, in quo erat remissa, consequenter fit magis simile alteri, in quo est intensa; ergo albedo, quæ est fundamentum similitudinis per se suscipit magis, & minus, & eius ratione similitudo, & eodem modo, dum aliquid est alteri inæquale, quo magis aufertur de quantitate eius, magis inæquale efficitur; & hoc est relationem inæqualitatis minorem fieri ratione fundamenti. Sed addit hæc sententia non esse necessariũ, vt relatio suscipiat magis, & minus ratione fundamenti, quod fundamentum suscipiat magis, & minus, nam quantitas, ratione cuius inæqualitas maior est, vel minor, non suscipit magis, & minus, sed ratione fundamẽti dicitur relatio suscipere in hoc sensu: quod non potest suscipere, nisi aliqua variatio fiat in fundamento, quæcunque illa sit: vnde magis, & minus distinguẽda putat Caietanus, quia vel sumuntur Physice, & hoc modo non fiunt, nisi per admixtionem cõtrarii, aut Logice, & sic sumpta in eo tantum consistunt, quod est aliquid prædicari de alio cum his aduerbiis magis, & minus, vndecumque id proueniat. Et Physicè quidem sumpta non conueniunt vere relationi; Logice vero cõuenire illi possunt.

Hæc tamen distinctio confundit potius rem, quam eam explicat, quia prædicationes Logicæ in reipsa debent fundari; ergo nunquam poterunt magis, & minus Logice sumpta conuenire relationi, nisi ratione fundamenti realis, & Physici, quare si Physice sumpta nullo modo ei conueniunt, nec Logice poterunt ei conuenire. 142

Nostra igitur sententia hac distinctione præsupposita explicanda est. Magis, & minus duobus modis accipiuntur, communiter, & proprie: communiter quidem, pro magis, aut minus perfectum, magis, aut minus proximum, vel distans: vnde cum perfectio maior, vel minor proue-

 niat,

CAPVT VIII.

Continens prædicamentum qualitatis.

TEXTVS ARISTOT.

Qualitatem vero dico secundum quam, quales quidam esse dicuntur, &c.

Breuis expositio textus.

1 INtentum Aristotelis capit. præsenti est, explicare naturam, & essentiam qualitatis, quam enumerat quarto loco ante sex alia prædicamenta, quia accidens intrinsecum est formaliter inhærens substãtiæ, & ideo perfectius reliquis, quæ magna ex parte, in quibusdam extrinsecis denominationibus consistunt. Diuiditur caput in tres partes. In prima definit qualitatem in abstracto, & connumerat quatuor eius species subalternas, quas ideo genera vocat. In secunda parte definit qualitatem in concreto, hoc est, per ordinem ad subiectum, quod denominat, vt per illud magis fiat manifesta. Et tertia, tres proprietates eius assignat.

Definitio qualitatis est hæc: Qualitas est, qua quales esse dicimur, vt albedo, à qua albus denominatur homo, & ideo qualis: quia si interroges, qualis sit homo, bene respõdebitur, si dicatur esse album.

Prima species qualitatis est habitus, & dispositio: habitus sic definitur, est qualitas difficile mobilis à subiecto, vt habitus virtutum, & scientiarum; dispositio vero qualitas facile mobilis à subiecto, vt calor, quem ignis producit in aqua, facile ab ea remouetur.

Secundum genus qualitatis est, naturalis potentia, & impotentia, secundum quam naturalem habẽt inclinationem, vel aptitudinem aliqui ad aliquem actum, aliquodve exercitium, vt ad pugnam, vel ad luctam, & dicuntur pugillatores. Alii vero inepti sunt, aut impotentes ad eundem actũ. Dicitur autem naturalis, quia ab ipsa natura habetur, & non est acquisita per actus, nam si talis esset, potius erit habitus, aut dispositio. 2

Tertium genus est passio, aut passibilis qualitas, & hæc est qualitas nata causare passionem in sensu, vel quæ est effectus passionis permanentis, vt qualitates tangibiles, quę causant sensationem in tactu, vt calor, & frigiditas, & sic de aliis: & albedo, quæ causatur in cera ex nimio calore solis dicitur etiam passibilis qualitas, quia est effectus illius impressionis, quam Sol causat in cera, & permanẽs quidem, quia albedo producta in cera non statim transit, sed permanet in ea. Passio vero dicitur qualitas, si sit effectus passionis cito transeuntis, vt rubor causatus in facie ex verecundia, & quia passio non est qualitas permanens non denominat subiectum tale simpliciter, sed passum secundum eam: vnde à rubore causato ex verecundia non dicitur homo rubeus, sed ruborem passus, & sic de cæteris passionibus.

Quartum genus qualitatis est forma, & figura, vt rectitudo, curuitas, statua, aut cathedra formæ, ac figuræ dicuntur, & species huius generis. 3

In secunda parte cap. definit Arist. qualitatem in concreto hoc modo,

quale eſt, quod ſecundum qualitatem denominatur, vt album, & dulce.

In tertia parte enumerat tres proprietates qualitatis, quarum prima eſt, qualitatem habere contrarium, vt calori contrariatur frigiditas;nec tamen conuenit omnibus qualitatibus proprietas hæc, quia plures ſunt non habentes contrarium, vt rubrum, pallidum, & alii colores medii.

Secunda proprietas eſt, ſuſcipere magis, & minus, quod cum procedat ex maiori,aut minori admixtione contrarii, neceſſe eſt habentibus proprie contrarium conuenire, ſed nec omnibus qualitatibus conuenit hoc, quia plures ſunt non ſuſcipientes magis, & minus,vt figuræ, & ſimiles.

Tertia proprietas qualitatis eſt, quod ſecundum eam res dicãtur ſimiles, aut diſsimiles, vt ſecundum albedinem dicuntur corpora ſimilia;hæc autem proprietas quarto modo conuenit qualitati, quia omnibus qualitatibus ſolis, & ſemper conuenit.

QVAESTIO I.

An qualitas ſit ſupremum genus huius prædicamenti, & diuerſæ qualitates enumeratæ ab Ariſtotele diuerſæ ſpecies eius.

4 VT melius intelligatur quæſtio, explicandæ ſunt diuerſæ acceptiones qualitatis, quæ (omiſſis aliis) tres ſunt, vt colligitur ex Ariſtotele, capit. præſenti, & 5. Metaphyſi. cap. 14. Qualitas in generali ſignificat determinationem, ſeu modificationem ſubſtantiæ, & ideo prima acceptio eius eſt pro quocunque determinante, aut modificante aliud, quod non ſolum conuenit omnibus accidentibus, ſed etiã ſubſtantiis, aut differentiis earum. Secundo modo accipitur pro forma quacunque accidentali, quæ ſecundum proprium modum eſſendi modificat, aut determinat ſubſtantiam, vt quantitas, relatio, ac cætera accidentia, & hæc etiam acceptio communis eſt. Tertia vero propria pro forma, non ſolum ſecundum communem rationem accidentalem determinante ſubiectum, ſed proprie, ita vt per eam tanquam per formam ſibi inhærentem tali modo ſe habeat ſubſtantia,vt formaliter denominetur, non extenſa, non relata ad aliud, ſed qualis; quia ad quæſtionem de ea factam per quale, proprie reſpondeamus per talem formam: vt ſi quæratur qualis ſit ſubſtãtia, proprie reſpondemus eſſe albam, aut calidam,& ideo formæ iſtæ accidentales proprie dicuntur qualitates. Et ſecundum hanc ſolam acceptionem, non ſecundum duas alias ſumitur qualitas ab Ariſtotele, capite præſenti, & diſtinguitur à cæteris prædicamentis, de qua quærit titulus quæſtionis, an ſit ſupremum genus huius prædicamenti, & qualitates particulares enumeratæ ab Ariſ. veræ ſpecies eius.

Prima opinio tenet qualitatem ſic acceptã non eſſe verum genus,quod 5 diuidatur in illas qualitates enumeratas ab Ariſt. tanquam in veras ſpecies, ſed tanquam analogum in ſua analogata,vel tanquam res in diuerſos modos.Primum affirmat Simplicius cap. præſenti, & probat ex eodem Ariſt. qui priuſquam illas qualitates enumeraret, ſic loquitur. *Eſt autem*

autem qualitas eorum, quæ multiplicetur dicuntur. Secundum vero tenet Scotus cap. præsenti, quæst. 36. & in 4. d. 6. quæst. 10. §. *Sed tunc est dubium*, & etiam probat testimonio Aristotelis, qui postquam enumerauit omnes has qualitates, dixit. *Fortasse quidem alius quispiam modus apparuerit qualitatis, sed fere qui maxime dicuntur, hi sunt.*

Probat etiam ratione, quia esse naturalem potentiam, vel aptitudinem acquisitam, esse causam, vel effectũ passionis diuersas habitudines qualitatis ad subiectum significant, accidentales tamen, & quasi extrinsece denominationes, quia extrinsecum est qualitati, parum, aut multum durare in subiecto, causam esse, aut effectum passionis. Vnde eiusdem speciei sunt rubor causatus ex verecundia, aut ex alia causa permanenti, & quod amplius est, eidem qualitati omnino inuariatæ conueniunt isti modi, ergo non sunt differentiæ essen-
6 tiales, sed accidentales. Probatur hoc vltimum antecedẽs; quia idem calor si cito trãseat, erit dispositio; si multum duret in subiecto, erit habitus; & vt virtus naturalis ignis ad calefaciendum erit naturalis potentia, & tandem inquantum causat passionẽ in sensum tactus, aut productus est per motum calefactionis, erit passibilis qualitas, ex quibus considerationibus constat non variari.

Huic opinioni addunt Boetius, & Simplicius cap. præsenti diuisionem qualitatis in hos modos, aut in hæc analogata non esse sufficiẽtem, quia alia dantur membra huius diuisionis ab Aristotele prætermissa; quod sic probatur. Pulchritudo, & sanitas sũt qualitates, & nõ pertinẽt ad aliquod membrum ex his quatuor, cum nec sint habitus, aut dispositiones, quia non sunt acquisitæ, sed naturales; nec potentiæ, aut impotentiæ, quia nõ ordinantur ad actus aliquos excercendos; nec passiones, aut passibiles qualitates, quia nec per se sunt effectus passionis, nec eam in sensu causant, nec tandem sunt forma, & figura, quod de sanitate patet, & de pulchritudine probatur, quæ magis, & minus suscipit, cum dentur quidã pulchriores aliis, figura autem, & forma id non habeant.

Communis sententia à nobis tenẽda duo asserit. Primum qualitatem verum genus esse, & supremum huius prædicamenti diuisum in particulares qualitates enumeratas ab Aristotele, tanquam in veras species contra Simplicium, & Scotum. Secundum, diuisionem eius in quatuor illa membra sufficientem esse, ita vt nulla detur vera qualitas, quæ sub eis non comprehendatur contra eundẽ Simplicium, & Boetium. 7

Hæc est expressa sententia Aristotelis, non solum in hoc capite, sed 5. Metaphysi. cap. 14. & recepta ab vniuersa schola, quæ prædicamentum qualitatis distinctum ab aliis cum eo ponit, sed impossibile est constituere prędicamentum qualitatis ex alio genere, & aliis speciebus; ergo qualitas in communi pro genere supremo recipienda est, & inferiores illæ qualitates pro veris speciebus. Minorem probo; quia nec ab his autoribus contrarium opinantibus, nec ab alio excogitatum est aliud genus, nec aliæ species.

Sed probatur ratione, quia communis conceptus qualitatis abstractus ab illis prædicatur de singulis quidditatiue, & vniuoce; ergo est genus, vel species respectu illarum; non species, quia non habet genus aliud supra se, ergo erit genus. Probatur

batur antecedens, quia negari non poteſt quidditatiuas eſſe has prædicationes, habitus eſt qualitas, naturalis potentia eſt qualitas, cum eis conueniat definitio qualitatis tradita ab Ariſtotele, & æqualiter eis conuenit ſine attributione vnius ad aliã, ergo eſt prædicatum vniuocum, & quidditatiuum. Quod autem qualitates illæ diſtinguantur ſpecie, non eſt minus manifeſtum, quia ratio formalis habitus valde diuerſa eſt à naturali potentia, & hæc à forma, & figura; ſed diuerſæ rationes formales cõſtituunt, & diſtinguunt diuerſas ſpecies; ergo ſpecie diſtingũtur illæ quatuor qualitates ſub communi genere qualitatis.

8 Probatur tandem, quod ſufficiens ſit diuiſio qualitatis in has quatuor ſpecies, ita vt nec plures ſint, nec pauciores, ratione D. Thom. quam adduxit 12. quæſtione 49. artic. 2. Ratio intrinſeca, & propria qualitatis, eſt eſſe determinatiuam ſubſtantiæ ſecundum modum accidentalem qualificatiuum eius, ſed modus iſte qualificatiuus ſubſtantiæ quatuor modis tantum poteſt ſe habere in ordine ad ſubſtantiam; ergo quatuor tantum ſpecies poſſunt ſub eo diſtingui: probatur minor, quia vel qualitas inhæret ſubſtãtiæ eam diſponẽs, vt bene, vel male ſe habeat, vt eſt in ſe, & cum hæc ſit prima conſideratio ſubſtãtiæ, hæc erit prima ſpecies qualitatis, quæ eſt habitus, & diſpoſitio ita diſponens ſubſtantiam. Secũda conſideratio ſubſtãtiæ eſt, in quãtum eſt principium operationis; cum vnumquodque ſit propter ſuam operationem. Et ideo ſecundus modus qualitatis eſt afficere ſubſtantiam tanquam principium operationis, & hæc eſt ſecunda ſpecies naturalis potentiæ. A ſubſtantia autem habente iam potentiã operandi ſtatim procedit motus continens actionem, & paſsionem, quia motus, vt procedit ab agẽte, eſt actio, & vt recipitur in paſſo, eſt paſsio; ideo qualitas vt acquiſita per motũ eſt tertia ſpecies, quæ vocatur paſsio, & paſsibilis qualitas. Nam ſi habeat modum permanentis, eſt paſsibilis qualitas; ſi vero cito tranſeat, eſt paſsio. Vltima conſideratio ſubſtantiæ eſt, vt iam extenſæ per quantitatem, & ita qualitas inhærens ei ratione quantitatis conſtituit quartam ſpeciem, quæ eſt forma, & figura; nam figura vel eſt terminatio quantitatis, vel ex terminis eius reſultat. Et ad hos quatuor modos conſtituentes quatuor ſpecies facile reduci poſſunt omnes qualitates, vt conſtabit ex ſolutione argumentorum. Hoc ſolum eſt notandum, quod argumentum hoc ſumit ſufficientiam harum ſpecierum, aut ex prçcipuo, cui conuenit ſpecialis illa ratio qualificandi ſubſtantiam, aut ex primo; vnde non eſt neceſſarium, quod in omnibus, quæ ſub tali ratione cõprehenduntur, reperiatur illa ratio. Exempli gratia, prima ſpecies ſumitur ex modo afficiendi ſubſtantiam, vt bene, vel male ſe habeat ſecundum propriam naturam, quod ſolum habent habitus, aut diſpoſitiones naturales, quæ primo conueniũt ſubſtantiæ corporeæ, vt ſanitas, ægritudo, & ſimiles, non tamen habitus, aut diſpoſitiones libere acquiſitæ: ſed cum omnes conueniant in ratione habitus, & diſpoſitionis, in quantum ſunt facile, aut difficile mobiles à ſubiecto, omnes conſtituunt idem genus qualitatis diſtinctum à cæteris, ſed quaſi radicaliter ſumptum à naturalibus tanquam à primis.

Ad primum teſtimonium Ariſtotelis pro prima opinione adductum 10

reſpon-

respondetur, multis modis dici qualitatem, non sicut analogum, vel æquiuocum, sed propter differentias inæqualis perfectionis, per quas contrahitur ad diuersas species, quarum diuersitas non tollit vniuocationem generis, quod ab eis abstrahi potest. Vel secundo respondeo Aristotelem asseruisse, quod qualitas dicitur multis modis, vt ostẽderet qualitatem esse modum substantiæ, & species eius sumi ex diuersis modis afficiendi substantiam, vt explicatum est.

Ad secundũ testimonium pro opinione Scoti respondetur, Aristotelem ita locutum fuisse, vt significaret facile ad has quatuor species reduci posse cæteras omnes qualitates, quamuis aliquæ diuersæ appareant ab eis.

11 Ad argumentum Scoti negandum est antecedens, quod rationes formales diuersæ harum qualitatũ sint accidentales, aut extrinsecę: nam specialis ratio, quam habet quælibet qualificandi substantiã intrinseca sibi est, & per quam distinguitur à cæteris tanquam per differentiam essentialem, vt esse ex propria natura facile, aut difficile mobilem à subiecto, essentialis ratio habitus, & dispositionis est valde diuersa à naturali potentia. Quod vero eidem qualitati conuenire posʃint omnes rationes formales specierum, concedimus; negamus tamen, quod ex hoc infertur non esse veras species, quia distinctio specifica non necessario est realis, sed eadem res potest pertinere ad diuersas species sub diuersis rationibus formalibus, quas habet, imo ad diuersa prædicamenta, vt de actione, & passione constat, quæ cum sint eadem entitas realis motus, efficiunt diuersa prædicamenta propter rationes formales diuersas.

Ad argumentum Boetii negandũ est antecedens, quod dentur alia mẽbra prætermissa ab Aristotele præter illa quatuor, nam sanitatem posuit ipse in prima specie, & ad eandem pertinet pulchritudo, & vtraque est habitus naturalis, quia habitus vt est primum genus qualitatis, vniuersaliter sumitur pro quacunque qualitate difficile mobili à subiecto, siue sit naturalis, siue acquisita, quamuis specialis, & proprisʃima ratio habitus solum reperiatur in potentiis aliquo modo liberis, & ideo solum sint acquisiti, vel infusi habitus. Species vero intentionales sensibiles, aut intelligibiles si sint impressæ pertinent ad speciem habitus, quia ex propria natura sunt permanentes; si vero sint expressę pertinẽt ad dispositionem, & eodem modo intelligendum est de cæteris qualitatibus ad has quatuor species reducendis.

QVAESTIO II.

An habitus, & dispositio distinguantur specie.

12 PRima opinio tenet, habitum, & dispositionem non esse distinctas species, sed eandem, & solum differre accidentaliter, ita Sotus quæstio. 9. huius capitis §. ad secundam quæstionem, Boetius, Ammonius, Titelmanus, Villalpandeus, Lobanienses cap. etiam præsenti, & probatur testimonio Aristotelis, qui tria dicit in textu de his qualitatibus. Primũ, quod sũt vna species. Secundũ, quod omnes habitꝰ sunt dispositiones, licet nõ omnes dispositiones sint habitus. Tertium,

Tertium, dispositionem fieri habitũ procedente tempore, si nimis radicetur in subiecto. Ex quibus sequitur ex mente eius non esse species distinctas, sed solum distingui accidentaliter, probatur consequentia, quia si distinctæ species essent, neque essent vna, nec prædicaretur vna de alia, nec vna posset conuerti in aliam.

13 Et ratione probatur. Primo quia habitus, & dispositio distinguũtur ex eo, quod ille difficile separatur à subiecto, hæc vero facile remouetur ab eo; sed istæ sunt differentiæ accidentales; ergo solum differunt accidentaliter, probatur minor, nam qualitas fit difficile mobilis à subiecto, quia magis radicatur in eo, sed maior radiatio procedit ex multiplicatione actuum, aut ex diuturnitate temporis, aut ex vtroque, vt patet in febri, quæ ex eo solum, quod multum durat in subiecto, radicatur in eo, & fit difficile mobilis; sed magis, aut min⁹ perseuerare in subiecto, vel actus multiplicari sunt accidentia eiusdem qualitatis; ergo hæc differentia habitus, & dispositionis accidentalis est.

Secundo, scientia, & virtus quælibet eiusdem speciei est per primum, aut secundum actum acquisita, & successu temporis magis radicata in subiecto per frequentationem actuum: sed in principio habet rationem dispositionis, quia facile potest remoueri à subiecto, & postea fit habitus; quia iã est difficile mobilis; ergo accidentales sunt istæ differentiæ facile, & difficile mobilis à subiecto: probatur maior, quia distinctio specifica scientiæ, & virtutis sumitur ex obiecto, sed idem obiectum habet scientia, aut virtus in principio suæ acquisitionis, & dum iam est radicata in subiecto per plures actus; ergo est eiusdem speciei.

Secunda opinio distinguit habitũ, & dispositionem tanquam duas species subalternas, ita vt sub habitu distinguantur plures aliæ diuersorum habituum, atque etiam sub dispositione. Hæc est sententia D. Thom. 12. quæst. 49. ar. 2. ad 3. Iauelli, Caie. Soti, Toleti, atque Canteri cap. præsenti, quam secuntur etiam Fonseca 5. Metaphy. cap. 14. quæst. 2. sectio 1. & 2. Pater Franciscus Suarius tomo 2. suæ Metaphy. disp. 42. sectio. 6. nu. 6. & videtur nobis probabilior, & tenenda. 14

Sed, vt eam explicemus, & probemus, duo sunt notanda. Primum est, qualitatẽ esse facile, aut difficile mobilem à subiecto dupliciter contingere, nẽpe ex natura suæ causæ, per quã producitur in subiecto, & in ordine ad quam sumit suam speciẽ, aut ex aliis causis, aut rationibus extrinsecis. Et si primo modo consideretur, essentialis est differentia vnius qualitatis ab alia; ita, vt quæ sic est difficile mobilis à subiecto, sit distincta specie ab alia, quæ eodem modo considerata facile mobilis est. Si vero considerentur secundo modo, solum sunt differentiæ accidentales. Exemplũ primæ considerationis habemus in scientia, & opinione, nam illa habet pro causa demonstrationem, à qua producitur, & in ordine ad quam specificatur, demonstratio vero causa efficax est, cum sit argumentum euidens, & necessarium, & ideo sciẽtia per eam acquisita etiam per primum actum dificile mobilis est à subiecto. Sed opinio habet pro causa argumentum probabile, quod non est efficax, sed facile destrui potest per demõstrationem oppositam, aut per oppositum argumẽtum probabilius, ideo opinio facile mobilis est

est ex natura suæ causæ. Vnde se-
15 quitur, quod licet versentur circa idem obiectum, specie distinguũtur sub hoc genere qualitatis per differentias essentiales facile, & difficile mobilis ex natura suarum causarum. Exemplum vero considerationis secundæ in calore febrili, qui propter debilitatem subiecti, aut particularem complexionem eius, aliasvè accidentales extrinsecas ita solet radicari in subiecto, vt non solum sit difficile mobilis ab eo, sed naturaliter sit impossibile ab eo separari, & tamen eiusdẽ speciei est in principio, & fine, & solum distinguitur à seipso accidentaliter.

Secundo notandum est, quod licet facile, & difficile mobilis ex causis accidentalibus, nempe ex frequentatione actuum, vel ex diuturnitate tẽporis sint differentiæ accidentales habitus, & dispositionis, sed sunt quasi accidentia congruentia naturæ harum qualitatum, ita vt cum habitus sit difficile mobilis à subiecto essentialiter propter naturam suæ causæ, accidens sit consonum naturæ eius, esse etiam difficile mobilem per radicationem in subiecto. Et cum dispositio sit facile mobilis propter na-
16 turam suæ causæ, accidens etiam consonum sit naturæ eius non esse radicatam in subiecto, sed facile etiam posse ab eo separari ex parte causarum accidentalium. Et istæ differentiæ accidentales tribuunt eis statum habitus, & dispositionis; ita vt tunc habeat habitus statum suæ naturæ congruentem, quando sit radicatus in subiecto, dispositio vero quando non sit radicata. Vnde fieri potest, vt qualitas aliqua habeat essentiam habitus, & statum dispositionis, & è contra essentiam dispositionis, & statum habitus, & tunc distinguentur essentialiter, quamuis vni conueniat accidens alterius, & ideo verũ sit habitum esse accidentaliter dispositionem, & dispositionem accidentaliter habitum. Vtrunque habet scientia, aut virtus per primum actum acquisita, quia essentialiter est habitus, & accidentaliter dispositio: essentiam quoque habitus habet, & statum dispositionis, opinio vero radicata in subiecto per frequentationem actuum ex opposito essentialiter est dispositio, & accidentaliter habitus, habet etiam essentiam dispositionis, & statum habitus.

Ex hac doctrina intelligitur diffe- 17
rentia inter primam, & secundam opinionem, nam prima facile, & difficile mobilis solum ex parte subiecti, aut causarum accidentalium prouenire posse credit, & ideo solum esse differentias accidentales. Sed D. Tohm. alium modum magis intrinsecum earundem differentiarum inuenit, & ideo docuit essentiales esse; quem modum ex mente Aristotelis esse probant hæc verba huius capitis. *Differre autem habitum a dispositione, quod permanentior, ac diuturnior est, tales vero sunt scientia, & virtutes; scientia enim videtur esse permanentium, & diuturnorum, vt si quis vel mediocriter sumat scientiam nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo eiusmodi.* Quibus scientiam antequam radicetur in subiecto per frequentationem actuum, sed solum sit mediocriter acquisita, dicit esse difficile mobilem à subiecto, & hoc habere ex natura sua, hoc est, ex efficacitate suæ causæ naturalis, quæ est demonstratio, & ideo differre à dispositione. Quasi dicat differre essentialiter per facile, & difficile mobilis desumpta ex parte causæ. Vnde sequitur opinionem D. Thom. quam sequimur,

mur, esse ex mente Aristotelis.

18 Sed probatur hac ratione, quę colligitur ex eadem doctrina. Ea distinguntur specie, quæ differunt per differentiam essentialem, sed habitus, & dispositio distinguntur per differentias essentiales facile, & difficile mobilis; ergo distingũtur specie sub genere qualitatis. Probatur minor, quia esse difficile mobilem conuenit habitibus ex natura suę causæ, à qua sumũt speciem, nempe ex ordine ad demonstrationem, si sit habitus sciẽtiæ; aut ex ordine ad bonum honestum, si sit habitus virtutis, quia bonum honestum efficax causa virtutis est ex se, cum sit consonum rationi; ergo est differẽtia essentialis ei', per quam distinguitur specie à dispositione facile mobili ex eadem causa.

Pro explicatione verborum Aristotelis notandum est, dispositionem duobus modis sumi posse, in genere, aut in specie; in genere sumpta dicit qualitatem disponentem subiectum, vt bene se habeat in ordine ad propriam naturam, vel operationẽ, quæ, si sit difficile mobilis ex natura suæ causæ, à qua sumit speciem, erit habitus; si vero solum ex parte subiecti, aut aliorum accidentium, erit dispositio. Itaque dispositio primo modo sumpta genus est ad habitum, & seipsam sumptam secundo modo.

19 Et ex hoc patet, quem sensum habeat primum dictum Aristotelis, nẽpe habitum, & dispositionem esse vnam speciem qualitatis, idest conuenire in vna ratione superiori dispositionis, quæ vna species subalterna est vtrique communis. Dictum vero secundum, quod omnis habitus sit dispositio, non tamen omnis dispositio sit habitus, verum est etiam sumpta dispositione in genere. Tertium vero, quod dispositio per nimiã radicationem fiat habitus, non de habitu essentialiter considerato intelligit, sed accidentaliter, aut secundum statum, vt expositum est.

Ad primum argumentum distinguenda est minor, nam si facile, & difficile mobilis sumantur ex parte subiecti, temporis, aut ex frequentatione actuum, accidentales sunt differẽtiæ; si vero ex natura causæ intrinsecę, per quam producuntur, & specificantur, essentiales sunt. Argumen. vero solum procedit ex eis primo modo consideratis: quo pacto concedimus, solum esse differentias accidentales, & per eas ita acceptas solũ differre accidentaliter habitum, & dispositionem, sed differunt essentialiter per easdem consideratas secundo modo.

Ad secundum concedenda est maior, quod eiusdem speciei sit scientia acquisita per primum actum, & iam radicata in subiecto per frequentationem demonstrationum: minor tamen distinguenda, nam si intelligatur, quod in principio habeat rationem dispositionis essentialẽ, falsa est, & neganda; si vero de dispositione quantum ad statum, & rationem accidentalem vera, & concedenda. Vnde nec fit habitus essentialiter per frequentationem actuum, quia per primum actũ acquisita habebit essentialem rationem habitus, sed solũ acquirit statum habitus in quadam ratione accidentali consistente: quare nunquam mutat speciem, sed solum statum, & rationem accidentalem. 20

QVAESTIO III.

Vtrum naturalis potentia, & impotentia sint species qualitatis distinctæ.

Duo

DVO sunt explicanda circa hāc speciē qualitatis. Primum, quo modo differant naturalis potētia, & impotentia ab habitu, & dispositione. Secundum, quo modo differant inter sese, nempe essentialiter tanquam duæ species eiusdem generis, vel solum accidentaliter, & ideo in duas partes diuidimus quæstionē hanc claritatis gratia.

Prima pars quæstionis.

21 CIrca primum notandum est, quod naturalis potentia, & impotentia, in vno conueniunt cū habitu, & dispositione, & in duobus differunt. Conueniunt enim in eo, quod aliquo modo ordinātur ad operationem: quia substātia creata sicut est limitata quantum ad esse, sic etiā quantum ad modum operandi; non enim potest per seipsam operari, sed indiget quibusdam accidentibus superadditis, quibus mediis exerceat operationes sibi conuenientes & per hæc accidentia formaliter fit potēs ad eliciendas tales operationes; cum ex se solum sit quasi radicaliter, aut virtualiter potens; & ideo hæc accidentia superaddita vocantur potentiæ eius ad operandum, quæ partim sunt naturales, partim acquisitæ; inter quas numerantur habitus, & dispositiones. Ex quibus licet quædam disponant eam, vt bene se habeat in suo esse, aut in sua natura, vt sanitas; aliæ vero, vt bene se habeat in ordine ad operationes, vt scientiæ, & virtutes, omnes tamen ordinantur ad operationes, vt docet D.Tho.1.2.q.49.art.2.ad 3. sed non omnes eodem modo, nam istę immediate, illæ vero remote, quia proxime disponunt substantiam, vt bene se habeat secū dum propriam naturam. Et cum natura sit principium operationum, consequenter, & quasi remote ordinantur ad operationes, vt docet Aristoteles 10. lib. de historia Animalium cap.1. dicens, sanum vocari hominem, aut membrum aliquod sui corporis, quando potest facere operationem sani. Itaque tam habitus, & dispositio, quam naturalis potentia, & impotentia ordinantur aliquo modo ad operationes.

Sed differunt in duobus, quia naturalis potentia, & impotentia tribuuntur ipsi substantiæ à natura, & ex vi suæ generationis, & fere semper sunt quasi propriæ passiones eius, vt intellectus, & voluntas respectu animæ, aut potentia motiua respectu hominis; & præterea semper ordinantur ad simpliciter operandum tanquam proxima principia operationum, quia sine illis nō potest operari substantia. Habitus vero, & dispositio fere semper sunt acquisitæ per nostros actus, vt de scientiis, & virtutibus est manifestum. Præterea vel non ordinantur proxime ad operandum, vel si proxime, non ad operādum simpliciter, sed ad facile operādum. Exempli gratia, sanitas licet sit à natura tributa, non ordinatur proxime ad operandum; virtutes autem, & scientiæ, licet ordinentur proxime ad operandum, non tamen ad operandum simpliciter, quia per naturalem potentiam potest substātia operari, sed ad facile operandū: vnde per eas cōsequitur substātia facilitatē in suis operationibus. Et istę duæ differētiæ manifeste ostēdūt naturalem potentiā, & impotentiā distingui essentialiter ab habitu, & dispositione, & ideo merito Aristotelem eas posuisse pro distinctis generibus, aut speciebus subalternis qualitatis. 22

Secunda

Secunda pars quæstionis.

SED circa distinctionem naturalis potentiæ,& impotentiæ versatur secunda pars eiusdem quæstionis, quæritque an sint species distinctæ, vel eadem,& ideo non essentialiter, sed solum accidentaliter distinguantur.

23 Prima opinio est Soti quæstione vnica huius capitis in solutione ad confirmationem tertii argumenti, vbi ait, esse duas species subalternas, sicut habitum,& dispositionem. Probatur hoc argumento, Naturalis potentia,& impotentia dicunt oppositas rationes, nempe posse,& non posse; ergo non sunt eiusdem speciei, sed diuersæ, probatur consequentia, quia distinctio per rationes formales est essentialis,& specifica.

Secundam opinionem tenet Fonseca 5. Meta. cap. 14. quæst. 2. sectione 3. quod non distinguantur essentialiter, sed solum accidentaliter,& ideo non sint diuersæ species, sed vna,& hæc est magis ad mentē Aristotelis, & tanquam probabilior tenenda.

Sed vt fiat vtrumque manifestum, tria sunt præsupponenda tanquam certa,& ab omnibus recepta. Primū, impotentiam non accipi ab Aristotele pro pura negatione, aut priuatione potentiæ. Probatur euidenter, quia dicit esse qualitatem; qualitas vero positiua entitas est, negatio autē, & priuatio non sunt entitates positiuæ, vt per se patet, ergo non sunt qualitates, nec intelliguntur ab Aristotele per impotentiam naturalem, sed per impotentiam intelligit qualitatem positiuam tributam substantiæ à natura ad aliquid agendum, vel ad resistendum contrariis, sed cum difficultate vtrumque; itaque substantia per hanc qualitatem naturalem potest aliquid facere, aut potest resistere contrariis, ægre tamen, & difficulter; vnde principium est alicuius operationis, aut resistentiæ, debile tamen,& quasi infirmum, & ideo non tam potentia vocatur, quam impotentia, vt defectus,& imperfectio eius manifestetur.

24 Secundo, certum est per impotentiam naturalem non solum sumi ab Aristotele in ordine ad resistendum cum difficultate, sed etiam ad agendum cum difficultate: vtrūque enim expressis verbis explicuit in textu.

Tertio, certum est, naturalem potentiam, & impotentiam dum ordinantur ad operationes specie diuersas, vel vna ad agendum, & alia ad resistendum specie distingui. Vt hebetudo ingenii quæ ordinatur ad intelligendum cum difficultate, specie distinguitur à potentia visiua ordinata ad videndum. Probatur efficaciter, quia potentiæ distinguntur specie per actus, ad quos ordinātur, sed videre,& intelligere sunt actus specie distincti; ergo potentiæ ad eos ordinatæ distinguntur specie. Nec minus euidenter probatur de potentia ad agendum,& impotentia ad resistendum, quia agere,& resistere cōtrariis diuersa sunt, vt potentia nutritiua distincta est à mollitudine ceræ, quæ est impotentia ad ægre resistendum diuisioni.

25 Difficultas igitur quæstionis in hoc posita est, an naturalis potentia ad aliquid agendum,& naturalis impotentia ad illud idem ægre, aut difficulter agendum distinguantur specie,& eodem modo naturalis potentia ad resistendum fortiter diuisioni, & naturalis impotentia ad ægre resistendum distinguantur specie, vt durities ferri, per quam fortiter resistit

stit diuisioni distinguatur à mollitudine ceræ, per quam modo quodam debili resistit eidem diuisioni, hæc enim quasi duricies quædam imperfecta videtur, & prima opinio distingui specie docet; nostra vero talem distinctionem negat.

Probatur autem testimonio Aristotelis cap præsenti, vbi potentiam naturalem vocat qualitatem, per quã substantia simpliciter potest aliquid agere, vel contrario resistere; impotentiam vero qualitatem quandam debilem, & quasi infirmam ad eadẽ prestanda, sed debili quodam modo, & cum difficultate, quod est imperfecte illa præstare: sed perfecte, & imperfecte idem agere, aut eidem contrario resistere non distinguntur essentialiter; ergo nec naturalis potentia, & impotentia ad idem agendum, vel eidem resistendum distinguntur essentialiter ex mente Aristotelis. Probatur consequentia, quia perfecte, aut imperfecte efficere eandem operationem, solum potest esse differentia accidentalis.

26 Probatur deinde ratione, quia potentiæ distingũtur specie per actus, & obiecta, sed potentia, & impotentia sunt facultates quædam naturales, aut potentiæ; ergo si ordinentur ad eundem actum, erunt eiusdem speciei. Probatur consequentia, quia solum differunt tanquam principium eiusdem actus, aut eiusdem resistentiæ perfectum, & imperfectum, quod patet solum esse differentiam accidentalem.

Ad argumen. primæ opinionis negandũ est antecedẽs: quod naturalis potẽtia, & impotẽtia dicãt rationes formales vere oppositas, nam licet nomina ipsa potentiæ, & impotentiæ videantur opposita ratione negationis, quam videtur significare impotentia, sed vere nec rationes significatæ opponuntur, nec nomina, quia impotentia non dicit puram negationem, sed qualitatem positiuam, debilem tamen atque imperfectam, & imperfectio hæc quasi negatio est perfectionis, quam dicit potentia, & propterea negationem videtur significare nomẽ impotentia: sed quia perfecta, & imperfecta facultas, aut potentia respectu eiusdẽ actus non possunt distingui specie, nec esse vere oppositæ, ideo nec rationes formales earũ oppositæ sunt, nec nomina significant rationes vere oppositas, sed se habent, sicut hæc duo nomina perfectum, & imperfectum; quæ etiam videntur significare oppositas rationes, & specie diuersas; cum tamen semper sint eiusdem speciei, si solum secundum rationem perfectæ, & imperfectæ distinguantur. Et eodem modo intelligendum est de mollitudine, & duricie, vt ordinatis ad fortiter, & debiliter resistendum; quæ licet videantur specie differre, non tamen differunt, quia mollitudo hoc modo considerata, quasi durities quædam imperfecta est.

QVAESTIO IIII.

De his, quæ pertinent ad passionem, & passibilem qualitatem.

QVatuor sunt disputanda circa passionem, & passibilem qualitatem. Primum, an sint veræ species qualitatis. Secundum, an sint species distinctæ, vel vna tãtum, & ita solum distinguantur accidentaliter. Tertium, an passiones animę, vt ira, gaudium, & similes, pertineãt ad hanc speciem. Quartum, an etiam 27

Z in ca-

29 Ex hac doctrina sumitur hoc arg. pro ratione dubitandi ad probandū passionem, & passibilem qualitatem non esse veras species qualitatis, sed quædam analogata eius, quia passio non est qualitas simpliciter, sed secū dum quid; at vero passibilis qualitas simpliciter est qualitas; ergo qualitas in communi, quæ est supremum genus huius prædicamenti, non vniuoce, sed analogice de vtraque prædicatur, & ideo non tanquam genus de speciebus, sed tanquam analogum de analogatis. Probatur antecedens, quia qualitas, vt definit Aristoteles, est à qua denominamur quales, sed à passione non denominamur quales simpliciter, bene tamē à passibili qualitate, vt ex eodē Aristotele, & cōmuni modo loquendi probatum est; ergo sola passibilis qualitas erit simpliciter qualitas, passio vero non nisi secundum quid.

Respondetur nihilominus ad dubiū propositum; quod passio, & passibilis qualitas vniuoce conueniunt in ratione qualitatis in communi, & hęc prædicatur de illis tanquā genus de sua specie, vel de suis speciebus.

30 Vt autem hoc explicetur, & simul probetur, notandum est, duobus modis posse considerari passionem, nempe secundū entitatem, vel essentiam, aut secundum modum inhærendi in subiecto. Entitas, aut essētia eius est esse qualitatem productā per passionē, quod est esse effectum passionis (vt vidimus) modus vero inhærendi est per modū cito transeuntis, quem habet ex eadem passione, à qua causatur cito etiam transeunte; sed modus iste accidentalis est, quia accidit rubori, quod per causam permanentem, vel cito transeuntem producatur. Vnde sequitur, passionem secundum essentiam consideratam esse qualitatem simpliciter, sed secundum modum inhærendi accidentalem esse qualitatem secundum quid. Et quia ex modo inhærendi sumitur denominatio, nō dicitur denominare subiectū simpliciter; passibilis vero qualitas simpliciter denominat subiectū tale, quia modū permanentis habet: si vero sumeretur ex sola essentia, simpliciter denominaret, sicut qualitas passibilis.

Ex hac igitur doctrina colligitur argumentum ad probandum, quod vniuoce dicatur qualitas de passione, & passibili qualitate, & ideo tanquam genus; quia illud est vniuocū, cuius essentia simpliciter, & æqualiter participatur ab inferioribus, sed essentia qualitatis participatur æqualiter, & simpliciter à passione, & passibili qualitate; ergo vniuoce, & tanquam genus prædicatur de illis. Probatur minor, quia ad essentiam qualitatis pertinet determinare, & qualificare subiectum; quod vero per modum permanentis, vel cito transeuntis accidentale est, ex breui, aut longo tempore desumptum; sed passio determinat, & qualificat subiectum simpliciter, quamuis parum in eo duret; ergo est qualitas simpliciter, & ideo vniuoce, & tanquam genus de ea, & passibili qualitate prædicatur qualitas in communi.

Ad argumentum vero in contrarium negandum est antecedens, & 31
dum dicitur qualitatem esse, à qua denominamur quales, respondetur per denominationem, non tam impositionem nominis significare Aristotelem, quam effectum formalem qualitatis. Vnde sensus definitionis est, qualitas est, à qua sumus formaliter quales: denominatio vero aliquando sumitur ab essentia, aliquando ex modo inhærendi

accidentali, vnde quod à passione non denominemur quales simpliciter, non tollit, quin sit simpliciter qualitas, quia formaliter efficit nos quales, vt probatum est. Exemplum adducere possumus in albedine, de qua constat esse qualitatem simpliciter, & eiusdem speciei cum albedine parietis, quia habet essentiam albedinis, & effectum formalē in subiecto, sicut illa, sed non denominat æthyopem album simpliciter: quia modus inhærendi in toto corpore, aut solum in vna parte, à quo sumitur denominatio, & de quo constat esse accidentalem propter maiorem, aut minorem extensionem, diuersus est: nemo tamen dixit albedinem non prædicari vniuoce tanquā speciem de suis indiuiduis de albedine æthyopis, & parietis, ita ergo iudicandum est de passione, & passibili qualitate.

Dubium secundum.

An passio, & passibilis qualitas sint diuersæ species; uel una tantum,

32 Prima opinio tenet, passionem, & passibilem qualitatem esse distinctas species, non minus, quam habitum, & dispositionem, quam probabilem iudicat Sotus, quæstione vnica huius prædicamenti in solutione ad confirmationem quarti argumenti, & secuntur nonnulli ex modernis.

Probaturque hoc argumen. Habitus, & dispositio distinguntur specie, quia ille est difficile mobilis à subiecto ex natura suæ causæ, dispositio vero facile remouetur: sed ita se habent passio, & passibilis qualitas; ergo distinguentur etiam specie. Probatur minor, quia passio ex sententia Aristotelis cito transit, passibilis qualitas permanet in subiecto, & id habet vtraque ex natura suæ causæ: nam qualitas quæ est passio, ideo cito transit, quia est effectus passionis cito transeuntis, vt robor causatus ex verecundia: sed rubor, qui habetur à natiuitate, habet causas permanentes, & ideo permanens est ex propria natura, & vocatur passibilis qualitas, & hanc differentiam manifestat denominatio, nam passio, quia ex sua natura non permanet, nec subiectum denominat simpliciter, quod tamen præstat passibilis qualitas propter permanentiam; ergo non minus distinguntur specie, quam habitus, & dispositio.

Secunda opinio opposita est, quod passio, & passibilis qualitas non sint species distinctæ, sed vna, & eadem; & solum distinguantur accidentaliter. Hanc secuntur Sotus vbi supra, Fonseca 5. Metaphysi. cap. 14. quæstione 2. sectione 3. & plures moderni, & nobis videtur probabilior. 33

Et probatur ratione, quia intrinseca conditio vtriusque qualitatis est, quod sit causa, vel effectus passionis; quod vero cito transeuntis, aut diu permanentis accidētalis est ratio: sed in prima illa ratione essentiali conueniunt, ergo solum distinguntur accidentaliter. Probatur minor, quia robor causatus ex verecondia est passio; si vero habeatur à natiuitate est passibilis qualitas; sed rubores isti sunt eiusdem speciei, & solum distinguntur accidentaliter; ergo passio, & passibilis qualitas sic se habebunt. Minorē probo, quia essentia qualitatis euidenter colligitur ex effectu formali,

quem habet in subiecto, sed rubores isti habent eundem effectum formalem, qui est constituere hominem rubeum, & solum diuersum ex eo, quod parum, vel multum duret ratione causæ permanentis, aut transeuntis: quod patet esse accidentalem differentiam respectu rubei formaliter; cum non sit minus rubeus formaliter homo pro illo breui tempore, quam alter, qui habet eandem qualitatem à natiuitate; ergo non possunt distingui essentialiter, nec esse diuersas species. Et confirmari potest, ac declarari simul, quia ad rationem roboris essentialem per accidens se habet, quod ab hac, vel illa causa efficienti producatur, hoc est permanenti, vel transeunti, sicut ad rationem caloris; ergo ex hac parte non distinguntur specie robores diuersi, sed non habent aliam differentiam essentialem sub genere qualitatis; ergo nō distinguntur essentialiter.

34 Ad argumentum vero contrariæ opinionis neganda est minor, quod sic se habeāt passio, & passibilis qualitas, sicut habitus, & dispositio. Et ratio differentiæ colligitur ex eodem Aristotele 5. Metaphy. cap. 20. texto 25 vbi docet ad rationem habitus pertinere permanentiam, quia habitus ex se dicit habere, aut possidere quasi ex consuetudine, & cum diuturnitate; ergo vt qualitas sit habitus, diuturna esse debet, & si hoc habeat ex propria natura, habebit essentialiter, si vero ex aliqua causa extrinseca, vel accidentali, solum habebit accidentaliter; & si ab intrinseco habeat oppositam conditionem, facile mobilis à subiecto, necesse erit distingui essentialiter ab habitu. Et ita se habent dispositio, & habitus, vt in scientia, & opinione ostendimus superius. Itaque, duæ istæ qualitates non propter solam denominationem, aut significationem nominis distinguuntur, sed quia dicunt ex propria natura rationes diuersas facile, ac difficile mobilis à subiecto. Passio vero, & passibilis qualitas solum ex parte denominationis differunt, quæ tamen non desumitur ex ratione essentiali earum, sed ex modo inhærendi in subiecto, quem constat esse accidētalem: ex eo enim passio dicitur rubor, & ex eo non denominat subiectum simpliciter rubeum, quia per modum transeuntis inheret. Quod vero hoc sit ei accidētale, probatum est, cum non variet effectum formalem eius; ergo passio, & passibilis qualitas solum accidentaliter differunt, quia ad essentiam earum solum pertinet esse causam, vel effectum passionis, in quo distinguntur à cæteris speciebus qualitatis: cito vero transire, vel diu permanere, à quo sumitur denominatio, accidentalis ratio est: cum tamen ad rationem formalem habitus pertineat naturalis permanentia in subiecto. Et ex hoc cognoscitur satis probabiliter differentia vtriusque speciei, & solutio argumenti intelligitur. 35

Dubium tertium.

An passiones animæ pertineant ad hanc speciem qualitatis.

PAssiones animæ sunt ira, gaudium, tristitia, delectatio, & similes, de quibus superius diximus duo habere, vnū pro formali, quod est esse operationes appetitus sensitiui; aliud pro materiali, nempe alteratio-

rationem corpoream, cum qua fiunt, vt calefactionem, aut infrigidationē corporis, aut alicuius partis eius, quærit ergo dubium, an collocentur in hac specie.

Et prima opinio afferit, has passiones non pertinere ad hoc prædicamentum, vt sunt operationes appetitus sensitiui, sed solum vt de materiali dicunt qualitates reales receptas in corpore per veram alterationem: ita plures moderni.

36 Probatur testimonio Aristotelis, qui tristitiam, & delectationem collocauit in prædicamento actionis, non alia ratione, nisi quia sunt actiones appetitus sensitiui; ergo hoc modo sumptæ non possunt pertinere ad hoc predicamentum. Probatur cōsequentia, quia impossibile est eandem rem secundum eandem rationem formalem pertinere ad duo prędicamenta.

Probatur etiam ratione, quia tristitia, & delectatio procedunt ab appetitu sensitiuo, per quem tristari, aut delectari dicitur homo, sicut per visum videre, & per auditū audire; ergo sunt actiones immanētes, quæ ab eodem, vt agēte procedunt, & in eodem, vt in subiecto recipiuntur, & vt in eo receptæ dicūtur passiones: quia actio vt recepta in passo dicitur passio, sed actio, & passio, vt tales sunt, nihil de qualitate habent, sed in propriis prædicamentis actionis, & passionis collocantur; ergo passiones istæ, vt procedunt ab appetitu sensitiuo, & in eo recipiuntur, non pertinent ad hoc prædicamentum; bene tamen ratione qualitatis materialis, nempe caloris, aut frigiditatis, quę simul dum fiunt, imprimitur subiecto, vel alicui parti eius per alterationem realem.

Secunda opinio est opposita, quod passiones istæ non solum ratione materialis, sed ratione formalis pertineant ad hanc speciem: quam plures moderni tenent, & mihi videtur necessario tenenda in doctrina Aristotelis. Quod sic probo. Aristoteles cap. præsenti afferit, iram, & amentiam, & alias passiones, si permanentes sint, vt dum habentur à natiuitate, denominare hominem simpliciter amentem, vel iracundum, & esse passibiles qualitates; si vero cito transeant, non denominare hominem iracundum, aut amentem, sed solum dici earum ratione iram, aut amentiā passum, & tunc esse passiones; ergo sentit in hoc prædicamento aliquo modo collocari, vt procedunt ab appetitu sēsitiuo. Quod enim autores primæ opinionis asserunt Aristotelem solum de eis loqui sub ratione materiali alterationis, cum qua fiūt, & non sub ratione formali, qua procedunt ab appetitu sensitiuo, friuolum est, & euidenter falsum, quod sic probo. Nam passiones istæ non denominant iracundos, vel amentes homines ratione caloris, vel calefactionis, cum qua fiunt, sed vt procedunt ab appetitu sensitiuo turbante, aut tollente vsum rationis: sed Aristoteles docet pertinere ad hoc prædicamentum, vt denominant hominem iracundum, vel amentem; ergo non solum secūdum materialem calorem, aut frigiditatem, quæ imprimitur in corpore, dum fiunt, sed vt procedunt ab appetitu sensitiuo, intelligit esse qualitates huius speciei. 37

Sed tota difficultas huius rei consistit in inuenienda ratione qualitatis, quam passiones istæ habeant, vt sunt actiones appetitus sensitiui; atque etiam in distinguenda in eis eadem 38

dem ratione qualitatis inuenta à rationibus actionis,& passionis. Vtrumque autem colligi debet ex doctrina D.Thom. 1.2. quæstio.21. artic.1. & 3. vbi distinguit appetitum sensitiuum à rationali, qui est voluntas, quod rationalis non est potentia corporea, nec existens in organo corporeo; sed cum sit spiritualis, immediate inhæret animæ, & per animam cõmunicatur corpori, appetitus vero sensitiuus potentia corporea est, sicut visus, & auditus, & ideo est in organo corporeo tanquam in proximo, & adæquato subiecto. Vnde sequitur alia differentia, quod operatio voluntatis procedit immediate à voluntate, & non medio organo corporeo; operatio vero appetitus sensitiui procedit immediate à composito, hoc est ab illa parte corporis, in qua est hæc potentia tanquam in subiecto, sicut visus ab oculo, & ideo fit medio organo corporeo, sicut visus medio oculo. Et hęc est causa, ob quā fit cum alteratione corporali eiusdē organi, aut partis in qua
39 residet, & quo vehementiores sunt actus appetitus, maiorem commotionem, & alterationem corporis excitant. Hęc autem alteratio aut contraria est complexioni corporis, vel si contraria non sit, excessum tamen habet semper, ratione cuius disconueniens est ei; vnde fit, vt semper disponat aliquo modo corpus, in quo recipitur ad corruptionem, & propterea vocatur proprie passio, à qua actus appetitus, qui cum ea fiunt, vocantur passiones animæ, quia sempen habent coniunctam hanc passionem.

Duæ igitur sunt actiones realiter distinctæ in quacunque passione animæ, vt in ira, & gaudio; vna appetitus in eodem recepta; alia vero alteratio corporalis recepta in corpore, & quælibet habet terminum per ipsam productum: & terminus alterationis per sensum cognoscitur, vt rubor in verecundia cognoscitur per visum. Terminus vero productus per actionem appetitus nõ cognoscitur sensu, quia interius producitur, & manet: nam irā non cognoscimus, nisi per ruborem, vel alio signo, aut verbo manifestetur. Est tamē qualitas quædam corporea, sicut actus ipse appetitus corporea actio est, non tamen habet nomen proprium, quo significetur, sed nomine eiusdem actionis solet significari: quemadmodum actus amoris à voluntate procedens suum habet terminum productum, cum sit vera actio, sed non habet proprium nomē, & ideo vocamus eum amorem actualem, & est qualitas quædam producta per modum actualis impressionis. Ita ergo terminum actionis appetitus vocamus nomine actionis,& 40
dicimus esse iram actualē, vel actualem tristitiam, estque qualitas, quam idemmet appetitus sibi imprimit per suam actionem; sicut intellectus imprimit sibi per actionem vitalem propriam speciem impressam, quæ est qualitas quędam per modum actus, per quam rem ab ea repręsentatam intelligit. Hos igitur terminos actionum appetitus vocamus etiam passiones, tribuentes eis nomina earundem actionum; & si per actiones cito transeuntes producantur, dicuntur passiones, vt qualitas interior producta per actionem appetitus, quæ dicitur verecundia; si vero per actionem quasi permanentem producatur, vt est iracundia, aut dementia ab ipsa natiuitate habita, vocatur passibilis qualitas.

41 Ex quibus iam patet primo veritas Ariſtotelicæ ſententiæ, quam ſequimur: nam quatuor ſunt in his paſſionibus, primum eſt materiale, nempe alteratio corporea; ſecundum terminus eius, qui eſt corporea qualitas, vt calor, cum qua fiunt, vt calefactio, aut infrigidatio; tertium formale, & eſt actio appetitus habens proprium terminum, qui eſt qualitas quædam, quam ſibi imprimit appetitus per eandem actionem, & hæc eſt quartum, & vocatur paſsio, ſicut actio appetitus paſsio vocatur, quia fit cum paſsione corporali. Ex his autẽ quatuor duæ ſunt actiones, nempe alteratio corporea, & actus appetitus, & duo ſunt termini earũ, qui vere ſunt qualitates, nempe calor, aut frigiditatis producta per alterationem, & ira, aut amentia actualis producta per actionem appetitus, quæ vocatur ira. De actionibus autem certum eſt, non pertinere ad hoc prædicamẽtum ratione ſui, quia non ſunt qualitates, ſed ad prædicamentum actionis, & vt recipiuntur in ſubiecto ad prædicamentum paſſionis: termini vero proprie pertinent ad hoc prædicamentum, & ratione eorum actiones ipſę, quamuis nomen paſsionis, & paſsibilis qualitatis ab eiſdem actionibus ſumant termini; nam ſi per actiones cito trãſeuntes producantur paſsiones dicũtur; ſi vero per diuturnas, paſsibiles qualitates.

42 Secundo patet falſitas primæ opinionis aſſerentis paſsiones appetitus ſolum pertinere ad prædicamẽtum, & ad hanc ſpeciem ratione materialis alterationis cum qua fiunt, & non ratione actus ipſius appetitus. Patet autem ex doctrina tradita, etiam actiones appetitus ratione ſui termini, proprie, & formaliter pertinere. Quod probatur hac ratione. Paſsio, & paſsibilis qualitas dicuntur tales, quia ſunt effectus paſsionis cito trãſeuntis, aut diu permanentis; ſed qualitates interiores productæ in appetitu per actoines eius, quæ dicuntur ira, vel amentia, vel aliis nominibus nominantur, ſunt effectus earundem actionum, quæ vocantur paſsiones; ergo vere, & proprie dicentur etiam paſsiones huius ſpeciei, ſi cito tranſeant, vel paſsibiles qualitates, ſi diu permaneant.

Ad teſtimonium Ariſtotelis pro prima opinione reſpondetur, paſsiones appetitus collocaſſe Ariſtotelem in prædicamento actionis: ſumendo eas pro actionibus eiuſdem appetitus, in hoc autem prædicamento, & in hac ſpecie pro terminis earundem actionum, qui vere, & proprie ſunt qualitates, vt explicatum eſt. Et hæc eadem diſtinctio ſoluit argumẽtum eiuſdem ſententiæ.

Dubium quartum.

An obiecta omnium ſenſuum externorum, ut obiecta eorum ſunt, pertineat ad hanc ſpeciem qualitatis.

OBiectum viſus eſt color, atque etiam lux, obiectum auditus, ſonus, olfactus, odores, obiectum guſtus ſunt ſapores, & obiectum tactus ſunt quatuor primæ qualitates, quæ ideo vocantur communiter qualitates tãgibiles, vt calor, frigiditas, humiditas, & ſiccitas. Et de his omnibus obiectis ſenſuum certum eſt, primo, eſſe veras qualitates, & pertinere ad hoc prædicamentum. Certũ eſt ſecundo, pertinere ad hanc ſpeciem, in quãtum ſunt effectus paſsionis, quia vel per aliquam alteratione 43

realem producũtur, & ideo impressio earum proprie appellatur passio, aut passibilis qualitas huius speciei, vel ex communi permixtione, aut actione primarum qualitatum inter sese generantur, & hoc etiam modo appellantur qualitates passibiles, si sint permanẽtes, vel passiones si cito transeeant; dubium vero solum esse potest, an sub ratione formali obiectiua, per quam causant sensationẽ, vt visionem, & auditionem in sensibus, sint qualitates passibiles huius speciei.

Et ratio dubitandi ex vna parte est, quia sensatio, quam causant in sensu, procedit ab eis simul concurrentibus cum potentia sensitiua, & recipitur in eadem; & quatenus recipitur, appellatur passio; ergo sunt causa passionis in sensu, sed passibilem qualitatem vocat Arist. eã, quæ causat passionem in sensu; ergo obiecta omnium sensuum, vt talia sunt, erũt passibiles qualitates huius speciei.

44 Ex alia vero parte habemus expressum testimonium Arist. cap. præsenti, vbi de solis obiectis gustus, & tactus concedit esse passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu; de coloribus vero, quæ sunt obiecta visus, negat hac ratione esse passibiles qualitates, sed solum id habere eis concedit, in quantum sunt effectus alicuius passionis, per quam producuntur.

Prima opinio est quorundam modernorum asserentium omnia obiecta sensuum, vt talia esse passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu; sed Aristot. quia manifestum hoc erat in sensu gustus, & tactus, ideo solum id concessit expresse obiectis eorum, non tamen negauit obiectis aliorum sensuũ; sed quia in eis non erat res ita clara, de illis docuit alia ratione esse passibiles qualitates, nempe, quia sunt effectus passionis.

Hæc sententia non potest defendi in doctrina Aristo. quia expressis verbis negat obiecta visus esse passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu. Sed nec tenẽda est, cõsiderata natura huius speciei, quod ita probo. Solũ dicitur qualitas passibilis huius speciei, in quantum effectus passionis illa, quæ est effectus veræ passionis, aut eius actionis, quæ cum vera passione fit; vnde species expressa, quæ producitur per intellectionẽ, vel quæ producitur in sẽsibus internis ex sensationibus sensuum externorum, non dicuntur passibiles qualitates, quia operatio intellectus nec est vera passio, sed impropriissima; nec fit cum vera passione; ergo nec dicetur aliqua qualitas passibilis, in quantum causa passionis, nisi sit causa veræ, ac propriæ passionis, sed colores non causant veram passionem in visu, quia visio, nec est vera passio, vt recepta in visu, sed communissima; nec fit cum vera passione; ergo non sunt passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu. Vera igitur mens Aristot. est, & vera sententia, ac tenenda, quod solum obiectum gustus, olfactus, & tactus sunt passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu; obiecta vero visus, & auditus nõ hac ratione, sed solũ, quia sunt effectus alicuius passionis. 45

Quod vt explicemus simul, & probemus, notanda est differentia inter obiecta gustus, olfactus, & tactus ex vna parte, & obiecta visus, & auditus ex altera, quod illa natura mouent sensus, vt percipiantur ab eis cũ reali alteratione organi, nẽpe 46

cum humectatione, aut calefactione, vel alia simili, quæ vt recipiuntur in organis, proprie appellantur passiones: cum aliquo modo disponat subiectum, in quo recipiuntur ad corruptionem; vnde sensationes horum sensuum proprie dicuntur passiones, quia licet ipsæ secundum se passiones propriæ non essent tales, nihilominus appellantur, quia fiunt cum vera passione, sicut de passionibus appetitus dictum est. Obiecta vero visus, & auditus, nec secundum se proprie appellantur passiones, nec per se fiunt cum vera passione, licet aliquando forte contingat per accidens cum vera passione fieri.

47 Ex hac differentia sequitur verũ esse, quod asserit Aristot. solum obiecta trium sensuum esse passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu; obiecta vero visus, & auditus non hac ratione, sed solum quia sunt effectus passionis. Et probatur hac ratione. Passibilis qualitas dicitur illa, quæ causat passionem in sensu; ergo qualis fuerit passio causata, talis erit denominatio qualitatis passibilis, sed sola obiecta trium sensuũ causant passionem proprie dictam in sensibus, cum moueant sensus cũ vera, ac reali alteratione, quæ passio proprie appellatur; cætera vero solum causant passionẽ impropriissimam; ergo illę solũ erunt passibiles qualitates proprie loquẽdo, quia causant passionem in sensu; hæc vero non, sed alia ratione.

Ad argum. pro ratione dubitandi propositum distinguenda est minor, nam Aristot. non definit passibilem qualitatem per id, quod causet passionem quamlibet in sensu, sed proprie dictam; obiectum vero visus, & auditus solum sunt causa passionis communis, & impropriæ, & ideo nõ sunt passibiles qualitates, in quantũ passibilis qualitas causat passionem in sensu, sed alio titulo, vel ratione, quia sunt effectus passionis: testimonium autem Arist. nostram sententiam confirmat, vt vidimus.

Dubium quartum.

Quid per formam, & figuram intelligat Arist. & an sint diuersæ species qualitatis, uel eadem.

Circa primum variæ sunt acceptiones formæ, nam primo accipitur pro pulchritudine rei, quę 48 resultat ex debita ordinatione partium. Secundo pro forma substantiali, à qua res accipit esse, vt ab anima homo. Tertio pro exteriori figura rerum, non solum naturalium, sed artificialium, vt quod artificiolum est in cathedra, vocamus formã eius.

Et secundum has diuersas acceptiones diuerso modo sumuntur ab expositoribus forma, & figura; nam quidam per figuram intelligunt eã, quæ in rebus non viuentibus reperitur; per formam vero eam, quę in viuentibus. Ita Ammonius cap. pręsenti. Hæc tamen expositio non est tenenda, quia nulla videtur differentia in figuris harum rerum, propter quam vna sit, aut dicatur forma, & altera figura.

Ideo Boetius, & Simplicius ibidem, formam asserunt appellari ab Aristo. pulchritudinem resultantem ex debita membrorum coaptatione, ac distinctione; figurã vero eã, quæ resultat ex sola quantitate, vt triangularem, & quadrangularem. Sed nec expositio hęc potest esse ad mentem Aristoto. qui in hoc cap. pulchritudinẽ collocauit in specie habitus.

Albertus Magnus tractatu de præ dica-

dicamento qualitatis cap. 8. figuram ait respectu solius quantitatis dici, quia non videtur esse aliud quā terminatio quātitatis, nam anguli, quibus constant figura triangularis, & quadrangularis, non videtur esse aliud, præter lineas, qui sunt termini quantitatis; formam vero per ordinem ad substantiam, nam sicut forma substantialis continet totam perfectionem speciei, ita qualitas huius speciei totam perfectionem eius manifestat, vnde res diuersarum specierum propter diuersas formas substantiales diuersas habent figuras.

49 Sententia D. Thom. probabilior est, quā iam fere omnes moderni Interpretes secūtur; eam vero his verbis explicat 7. lib. Physic. lectio. 7. *Considerandum est, quod forma & figura in hoc ab inuicem differunt, quod figura importat terminationem quantitatis, est enim figura quæ termino vel terminis comprehenditur; forma vero dicitur quæ dat speciem artificiato, nam formæ artificiatorum sunt accidentia.* Quibus clare docet, figuram esse nudam terminationem quantitatis; formā vero dicere ordinem ad compositum artificiale. Et huius veritatis signum est, quod figura reperitur in quantitatibus Mathematicis abstrahentibus à materia sensibili, vt docet Aristo. 5. Meta. cap. 14. vbi res Mathematicas immobiles, hoc est, abstrahentes à motu, figuras vocat. Et hæc nō solū reperitur in quātitatibus cōtinuis, sed etiam in numeris, nō quidem simplicibus, sed cōpositis, nā ternarius non dicit aliquā figurā; senarius vero, qui ex duobus ternariis cōponitur, præter vnitates ipsas, quæ sunt quantitates, certam habet figurā ex ipsamet compositione resultantem, vt docet expresse Arist. 5. Metap. cap. 14.

Sed hoc debet notari circa hanc 50
expositionem, quod dum figura appellatur terminus, vel terminatio quātitatis, duobus modis intelligi potest. Primo, de termino proprio, & intrinseco quantitatis, vt de punctis lineæ, & lineis superficierum, & superficiebus corporis: in quo sensu nō est verum, quia isti termini essentiales sunt quantitati; figura vero accidens eius est ad prædicamentū qualitatis pertinens. Alius est terminus accidentalis, & quasi extrinsecus, qui intrinsecos terminos, & intrinsecam terminationem consequitur, & eiusmodi termini, vel terminatio, proprie loquendo, habet rationem figuræ. Et huius ratio est, quia tres anguli, ex quibus constituitur figura triangularis, præsupponunt tres lineas suis pūctis iam terminatas, & ex eis iā terminatis, atque cōpletis in sua specie fit. Ex quibus intelligitur potius dicēdū esse, claritatis, ac proprietatis gratia, figurā resultare ex terminis, vel ex terminatione quātitatis, quā esse terminū, aut terminationē quātitatis; nā terminus quantitatis, aut terminatio eius incōpletū quid est, cū sit indiuisibile, vel ab indiuisibilibus facta, ideo nō habet aliā speciē, vel prędicamentū ab ipsis quantitatibus; figura vero completū quid est, ex genere, & differentia cōpositum, & per se habet speciē, atq; prædicamentū.

Circa secundū vero, an forma, & fi- 51
gura distinguātur specie, quidam Interpretes diuersas species eas faciūt, ex eo distinctas, quod figura abstrahit à materia sensibili; forma vero dicit ordinem ad materiam sensibilem tribuens speciem artificialibus, & manifestam faciens speciem rerū naturalium, vt constat in forma statuæ, & exteriori hominis.

Tenendum tamen est, formam, & figu-

figurã non esse diuersas species qualitatis, sed vnam, & eandem, & solum distingui accidentaliter. Probatur hac ratione. Eadem res, prout magis, vel minus abstracta à materia cõsideratur, non distinguitur specie, sed solum accidentaliter, inquantum diuersum ordinem dicit ad materiã, vt homo Physice cõsideratus, prout componitur ex materia, & forma, & habet in se principium motus, nõ distinguitur specie à se ipso, prout cõposito ex genere, & differentia, quo pacto non dicit ordinem ad materiã sensibilem, sed forma, & figura solũ ex eo distinguntur, quod figura abstrahit à materia sensibili; forma vero eandem respicit; ergo non distinguntur specie, sed solum accidenta-
52 liter. Probatur consequẽtia, quia accidentalis est ei ordo ad materiã sensibilem, vel abstractio ab ea; licet enim ad diuersas scientias pertineat res, vt diuerso modo abstrahitur à materia; sed pertinere ad eandem, vel diuersam scientiam, sic, vel aliter esse abstrahibilem à materia accidit ei, quamuis scientiæ essentialis sit talis modus abstrahendi à materia.

CAPVT IX. DE prædicamento actionis, & passionis.

1 QVatuor explicanda sunt circa hæc duo prædicamenta actionis, & passionis. Primum est, quid nomine actionis, & passionis significetur. Secundum, quid vtraque sit. Tertium, quæ sint genera suprema vtriusque prædicamenti, & in quæ species diuidantur, (ex his enim ordinatio prædicamentalis fit) Quartum, quot, & quæ sint proprietates actionis, & passionis.

Circa primum diuersæ sunt acceptiones, actionis, & passionis; nã primo accipitur actio Grammaticali modo pro significato cuiuslibet verbi actiui, siue proprie sit actio, siue per modum actionis significetur. Sed hac acceptione ommissa, quia nõ est realis, sed nominalis, tribus modis accipitur actio realiter. Primo, pro solo actu libero voluntatis, & hoc modo sumitur ab Arist. 2. lib. Magnorum moralium, cap. 2. Secundo modo sumitur vniuersalius pro qualibet actione immanente, sub qua comprehenduntur, non solum actiones intellectus, & voluntatis, sed etiam appetitus sensitiui, & sensuum externorum, & internorum: qua acceptione vtitur Arist. 6. lib. Ethic, c. 4. postrema acceptio adhuc est vniuersalior, sed propria, pro quacunque actione cuiuslibet agentis libera, vel necessaria, immanens, vel transiens; & hoc modo accepit actionem Arist. capit. pręsenti, quod euidenter probãt exempla eius, tam in actionibus immanentibus, vt in dolore, & tristitia, quam in transeuntibus, vt in calefactione, & in frigidatione ab eo assignata. In hac etiam vniuersali acceptione actio est supremũ genus prædicamenti actionis; & passio supremum genus prædicamenti passionis, nam quæ de actione dicta sunt, eodem modo intelliguntur de passione: cum passio non sit aliud, quam actio ipsa, prout recepta in subiecto.

Quid actio, & passio sint.

GIlbertus Porretanus, (qui ideo auctor sex principiorum vocatur, quia libellum quendam de sex vltimis prædicamentis scripsit.) *Sic definit actionem, actio est, secundum quam in id, quod subiicitur, agere dicimur.*

Hæc

Hæc tamẽ definitio limitata est, quia solum comprehendit actiones trãseuntes, quia per has solum dicimur agere circa aliud nobis subiectum; immanẽtes vero non circa aliud versantur, sed in eodem agente manẽt; nec etiam comprehendit actiones, quæ non habent præsuppositũ subiectum, nec ideo mutationes sunt (si tamen aliquę ex his reperiãtur, quod adhuc est in opinione positum;) alia igitur definitio vniuersalior assignãda omnino est, quæ omnes comprehẽdat, & talis esse poterit; actio est, *qua media, vt via, effectus recipit esse, vel conseruationem eius ab agente*. Passio vero erit, *a qua aliquid dicitur pati per impressionem effectus ab agente*. Et licet modum, quo distingũtur actio, & passio non pertineat ad præsentẽ considerationem, sed ad Physicam, de quo agit Arist. 3. lib. Physic. ex mente eius, atque communi sententia scholæ, non distinguntur realiter, sed ratione ratiocinata, hoc est, per intellectum supposito fundamẽto in re, nam in eadẽ entitate ab agẽte procedente cõsiderat intellectus rationem egressionis ab eo, & receptionis in passo, & hoc est distinguere rationes formales earum, quæ constituunt diuersa prædicamenta: nã vt superius probauimus, non requiritur distinctio realis, aut ex natura rei inter prædicamenta, sed rationis ratiocinatæ sufficit.

Quot, & Quæ genera, & species habeant actio, & passio.

4 PRima diuisione diuiditur actio in eam, quæ versatur circa subiectum præsuppositũ, & hæc dicitur eductio formæ de potentia materiæ, aut vnitio eius cũ materia. dicitur etiã generatio, & in aliã, quæ nõ versatur circa præsuppositum subiectum, sed per eam producitur res ex nihilo, & talis est creatio (si tamẽ vera actio est, & nõ sola relatio dependentiæ creaturæ à Deo, quod adhuc est in opinione positum.)

Secunda diuisione diuiditur in actionem substantialem; & accidentalem; illa est, per quã producitur, aut conseruatur substantia; hæc vero per quam producitur accidens, & sub vtraque comprehenduntur plures species.

Tertia diuisio actionis est in immanentem, & transeuntem; actio immanens est, quæ non versatur circa aliquod subiectum extra agentẽ, nec effectum aliquem extra illud producit, sed ipsa cum suo termino producto manent in eodem agente, vt visio, auditio, & actio vitalis intellectus, per quam producitur verbum mẽtis ad intelligendũ; actio vero transiens non manet in agente, sed circa subiectum extra illud versatur, aut effectum omnino extra illud producit, vt generatio hominis, & calefactio aquæ.

Quarto diuiditur in actionẽ successiuam, & instantaneam: successiua est calefactio, & nutritio: instãtanea est generatio hominis. Et quodlibet horum membrorum habet suas species, vsque ad infimas, atque ex his omnibus generibus, & speciebus sub genere supremo constituitur ordinatio prædicamentalis actionis. Et eodem modo constituendum est prædicamentum passionis, quia eisdẽ diuisionibus diuiditur passio.

Quot, & Quæ sint proprietates actionis, & passionis.

QVatuor solent enumerari proprietates actionis, & passionis, ex quib⁹ duas assignauit Arist. 5

in la-

in litera. Prima est habere contrariũ. Secunda suscipere magis, & minus: sed neutra conuenit omni actioni, & passioni, sed his tantum, quæ versantur circa terminos habentes contrarium, quales sunt actio calefactionis, & infrigidationis, ac similes, nec etiã conueniunt proprietates istæ adhuc his actionibus ratione sui, sed solum ratione terminorum, inter quos reperitur contrarietas.

Duas alias posuit Gilbertus. Primã & in ordine tertiam, quod proprium sit actioni, & passioni semper esse cũ motu, aut mutatione; sed etiam de hac non est certũ, quod omni actioni conueniat, quia multi ponunt actiones sine subiectis præsuppositis, de quibus ideo certum est, non esse motus, vel mutationes.

6 Secunda proprietas, & vltima in ordine est, quod actio inferat passionem, simulq; cum ea sit. de qua certum est, quod conueniat actioni quarto modo, quia cũ actio, & passio sint eadem entitas, & præterea necesse sit actionem, cum sit accidens in aliquo recipi, & vt recepta sit passio, necesse est inferre passionem, & semper esse cum ea.

CAPVT X. DE cæteris prædicamentis.

Prædicamentum quando.

1 TRia explicari debent, vt intelligatur natura huius prædicamenti. Primum, quid sit, quando, vel in quo consistat ratio formalis eius. Secundum, quot, & quæ habeat species, ex quibus fiat ordinatio prædicamentalis eius. Tertiũ, quot, & quæ sint eius proprietates.

Explicatur in quo consistat ratio formalis prædicamenti quando.

ARistoteles non definiuit, quando, nec docuit, in quonam formalis ratio eius cõsistat, sed definiuit Gilber. quãuis obscura admodum definitione, dicens. Quando est *id, quod ex adiacentia temporis relinquitur*; per ad iacentiã vero videtur significare esse aliquam denominationem prouenientem rebus ex tẽpore, aut ex eo, quod in tẽpore sint.

Hæc autem definitio Gilberti diuersis modis explicatur, & D. Thom. duas posuit explicationes eius, opus. 48. tract. de sex vltimis prædicamentis, cap. 1. & 2. ex diuersis auctoribus collectas. Prima asserit, tempus duobus modis considerari. Primo, vt est mensura successiua, & cõtinua. Secundo, vt applicatur ad mẽsurandã substantiam, & motum, vel operationem eius: ex qua applicatione procedit, vt denominetur mensurata à tempore denominatione quadã extrinseca, & dicantur esse, fuisse, aut futura esse, & actio dicatur externa, vel hodierna. Hæc igitur denominatio extrinseca est illud, quod ex adiacẽtia temporis relinquitur, hoc est, ex eo, quod tẽpus circunstat substantiam, & eius operationes: circũstare vero non est aliud, quã extrinseca ratione ad eas pertinere, & non per inhæsionem.

Secunda, non est multum diuersa: asserit enim, id quod ex tẽpore relinquitur esse, quod substantia, & operationes eius tempori subditæ dicantur, in quantũ, nec totum suũ esse habent simul, sed quasi augmentum, vel extensionem, aut intensionem à tempore accipiunt, & in eo dicuntur crescere, consenescere, ac tandẽ ab eo consumi, & hoc est prædicamẽtum, quando, nempe tempori subdi. 2

Duæ

Duæ istæ explicationes in eo conueniunt, quod vtraque ponit prædicamentum quando in sola denominatione extrinseca à tēpore, & ideo falsa est, quod sic probo. Prædicamētalis ordinatio (si vera est) ex veris generibus, & speciebus, licet imperfectis, ac diminutis fieri debet, sed ex sola denominatione extrinseca, nec genus, nec species sumi possunt; ergo ex ea sola nō potest constare prædicamētū. Probatur minor, quia genus & species dicūt aliquā naturā, & entitatē realē, sed denominatio extrinseca, nec est aliqua natura, nec aliqua entitas realis in rebus, quibus prædicamentū hoc conuenire potest, vt patet; ergo non potest ex ea sola prędicamentum constitui.

3 Secundo, si aliquid intrinsecū ponunt, nō potest esse absolutum, quia nulla entitas absoluta resultat in rebus, aut in tempore ipso ex adiacentia eius, sed ad summū relatio aliqua, quæ si realis sit, pertinebit ad prædicamentum ad aliquid, si rationis ad nullum; ergo non potest ex tali adiacentia temporis constitui reale prædicamentum, aut certe, non distinctū à prædicamento ad aliquid.

Propterea moderni quidam asserunt, tria esse consideranda in hoc prædicamento, sicut in cæteris, nempe formam denominantem subiectū, & hanc dicūt esse durationē, & subiectum denominatum ab ea, & hoc esse motum, aut rem aliam durantē; effectum vero formalem non esse alium, quam durare in esse, ideo concretum esse, durans, vt sic. Sed qui hanc opinionem tenent, diuisi sunt; nam quidam ab hoc prædicamento excludunt, non solum æternitatem, quę duratio infinita est, sed etiam tēpus, quia cū pertineat ad prædicamētū quātitatis, nō potest in isto collocari: vnde abstractū huius prędicamēti asserūt esse durationē creatā indiuisibilē, sub qua collocātur æuū Angelorū, & duratio substātię corporeę tāquā genera subalterna, quarū quęlibet diuiditur in diuersas durationes eiusdē generis, sed diuersæ speciei secundū diuersitatem specificā Angelorum, & substantiarum corporearū.

Hęc tamen sententia primo est cōtra Arist. in hoc lib. prædicamētorum, cap. 4. vbi cum enumerasset prædicamēta, & peruenisset ad hoc, ita ait. *Quando autem, vt heri, superiori anno, &c.* Quæ verba tempus expresse significant, vt patet. 4

Deinde est cōtra rationē, quia vel æuū, & duratio alia substātiæ corporeæ pertinēt ad hoc prædicamentū, quia durationes creatæ sūt, vel quia indiuisibiles, nō propter secūdū, quia ratio diuisibilis, vel indiuisibilis impertinēs est ad hoc prædicamētū, cū non sit, quantitatis, sed quando; ergo pertinēt, quia sūt durationes creatę, sed tēpus est vera duratio creata; ergo nō potest excludi ab hoc prędic.

Nostra igitur sententia est, quod, quando, in abstracto significat durationē creatā in cōmuni, vt comprehendit æuum, durationē indiuisibilē substantiæ corporeæ, & durationem successiuā motus, quæ est tempus; in cōcreto vero rem durantē duratione creata: ita tenēt plures moderni.

Et probatur à sufficienti diuisione, quia, quando, dicit aliquo modo durationem, vt manifestum est, nō durationem comprehendentem infinitam Dei, quia hæc non pertinet ad prædicamentum; ergo dicit durationem creatam comprehendentem successiuam, & momentaneam, siue sit Angelica, vel alia quæcunque creata. Probatur consequentia, quia successiua non potest excludi, 5

vt

ivt probatum est, nec etiam momentanea, vel indiuisibilis, quia talis duratio cum sit accidẽs creatum, & cõpletum, per se debet pertinere ad aliquod prędicamettum, sed ad nullũ, præter hoc pertinere potest; ergo in eo erit per se collocanda, & ita supremũ genus erit duratio creata, prout vtranque comprehendit, vel res durans, vt comprehendit ea, quæ durãt vtraque duratione. Probatur minor, quia certum est, durationem indiuisibilem non pertinere ad prædicamentum quantitatis; cuius propria ratio est extensio, & diuisibilitas propria passio; quod vero non pertineat ad alia prædicamenta, ostendunt rationes eorũ diuersissimæ à duratione.

6 Arg. vero alterius opinionis, quo probabat tẽpus esse excludendũ ab hoc prædicamẽto, quia pertinet per se ad prædicamentũ quantitatis, nihil probat aduersus eos, qui asserũt tempus esse quantum per accidens, & ideo non pertinere ad prædicamẽtum quatititatis, apud quos pertinere poterit ad hoc prædicamentũ. Sed habet apud nos difficultatem maximam, qui tenemus esse quantum per se, & speciem quantitatis. Hac tamẽ distinctione soluitur. Duo possunt cõsiderari in tempore, nẽpe, quod successiua duratio sit, & continua: quo pacto abstrahit ab extensione, seu diuisibilitate per se, & per accidens. Probatur, nam euidens est apud omnes, tempus esse durationem successiuam, & tamen non est euidens, quod sit per se extensa, sed satis probabile, quod sit extensa per accidens; ergo ratio successiuæ durationis abstrahit ab extensione per se, & per accidens. Nos igitur, qui tenemus tẽpus esse extensum per se, possumus ipsum hac ratione collocare in prædicamento quantitatis, sed in ratione successiuæ durationis in prædicamẽto, quando; & hac distinctione solutũ est argum.

Qgot, & Quæ habeat genera, & species hoc prædicamentum.

SVpremum genus huius prædicamenti, quod est duratio creata, vel durans creatum, diuiditur in durationem permanẽtem, & successiuam, tanquam in duas species subalternas, & rursus duratio permanẽs in æuum, quod est duratio Angelorum, & in durationem substãtiæ corporeæ; duratio vero successiua in durationem primam motus Cælestis, quæ per anthonomasiam vocatur tẽpus, & in durationem motus inferioris, & adhuc quælibet species subalterna durationis permanentis habet alias species infimas secundũ distinctionẽ specificam Angelorũ, & substantiarum corporearum; & ex his generibus, & speciebus fit ordinatio prædicamenti quando. 7

Qgot, & quas proprietates habeat hoc prædicamentum.

TRes proprietates tribuit Gilbertus huic prædicamento, sed omnes videntur alijs etiam esse cõmunes. Prima est, non habere cõtrarium. Secunda, non suscipere magis, & minus, de quibus manifestum est alijs cõuenire. Tertia dicit esse, quod duratio creata solum conuenit his, quæ incipiunt esse, vel nata sunt incipere esse, de qua etiã probatur, quod conueniat alijs, quia alia etiam sunt accidentia, quæ solũ conueniunt his, quæ incipere nata sunt, vt mutatio, & motus, aliaq; huiusmodi. Nullam igitur habet proprietatem prædicamẽtum hoc nobis notam, sed aliquã absque 8

absque dubio habebit, quam ignoramus, nam cum debilissimæ sit naturę, mirum non est, si intimas eius proprietates non cognoscamus.

Prædicamentum ubi.

1 Circa prędicamētū vbi, quatuor etiā explicāda sunt. Primū, quid per nomen, vbi, significetur. Secundū, in quo cōsistat ratio formalis eius. Tertiū, quot, & quæ genera, & species habeat, ex quibus ordinatio prædicamentalis fiat. Quartū, quot, & quæ sint proprietates eius.

Circa primū nomen, vbi, vno tātum modo accipitur pro reali pręsentia, per quā aliquid dicitur præsens loco, aut spatio loci, nā & si corpus sit in vacuo, habebit pręsentiā realē, cum sit certū, & ab omnibus concessum, posse moueri in vacuo, in quo sicut verū, & realē motū haberet, ita verū terminum motus acquireret, est autē terminus proprius motus localis, quare verū haberet vbi, veramq; ac realem præsentiam.

Quid sit ubi, aut in quo consistat ratio formalis eius.

Vbi, sic definitur à Gilberto; vbi, est circunscriptio corporis à circunscriptione loci proueniens; quibus verbis duplicem circunscriptionē insinuat. Prima est, circunscriptio locati à loco, & hęc potest vocari actu. Secunda vero passiua est, qua locatum dicitur à loco circunscribi, & hanc dicit esse de ratione, vbi, nā alia ad locum potius pertinet, & ad prædicamentum quantitatis reduci potest, in quo ponitur locus: sed in circunscriptione passiua pręsentiā localē virtualiter includit Gilbertus: quia non potest corpus circunscribi loco, nisi sit ei præsens. Nihilominus definitio hæc limitata ēst, & nō omnino completa, quia solum cōprehendit, vbi, pro locali præsentia, cum tamen corpus habere possit verū, vbi, sine illa.

Sic ergo definiendū est, vbi, definitione adæquata, & cōprehendēte quodcūque: Vbi, est realis pręsentia, quā habet corpus in loco, aut in spatio loci. 2

Ex qua definitione intelligimus quatuor habere conditiones vbi. Prima est, esse aliquid reale, quia nō potest esse aliquid præsens alteri, nisi per aliquid reale, & cū vbi sit terminus realis motus, necesse est aliquid etiā reale esse, alioqui per realē motū, nihil reale acquireretur, à quo tāquā à termino haberet speciē realē.

Habet secundo, quod sit aliquid inhærens subiecto realiter, quia cum per motum tendat mobile ad acquirendū sibi aliquem terminum, & motus sit realis, non solū realem terminum debet acquirere, sed in se manentę. Probatur consequentia, quia motus, & terminus in eodē subiecto recipi debēt, vt manifesta inductione probari potest in omnibus motibus. Habet tertio, vbi, quod sit entitas realis distincta ex natura rei à subiecto, in quo est.

Probatur hoc ex noua acquisitione, & separatione à subiecto, nam illud, quod separatur ab alio realiter, necesse est distingui ab eo absque operatione intellectus, cū ante illam separetur; sed hoc, vbi, desinit esse in corpore, & acquiritur aliud nouū; ergo vtrūque separatur à corpore ante operationē intellectus, & ideo ante illā distinguitur, & ex natura rei.

Quartū, quod habet, vbi, est, nō esse purā relationē, sed aliquid absolutū includens, & etiā respectū secūdū dici ad locū, quo circunscribitur corpus, vel ad spatiū loci. Probatur hic 3

ratione, quia ſola relatio non poteſt per ſe terminare motũ, vt docet expreſſe Ariſt. 5. li. Phyſ. ſed, vbi, terminat per ſe motũ localẽ, vt ibidẽ aſſerit; ergo non dicit ſolã relationẽ, ſed modum quendã realẽ abſolutũ, quem per reſpectũ ad extrinſecũ explicamus. Hic autem modus abſolutus nõ eſt aliud, quã accõmodatio rei præſentis ad locum, vel ad ſpatium loci: ita vt ſi corpus ſit, ſic ſe accommodet illi, vt totum correſpondeat toti loco, aut ſpatio, & ſingulę partes ſingulis etiã partibus loci; ſi vero ſit res indiuiſibilis tota correſpondeat toti loco, aut ſpatio, & tota etiã ſingulis partibus; quod vero ſimul cum hoc modo abſoluto includat reſpectũ realẽ ad extrinſecum locum, vel ſpatiũ, certũ eſſe debet, quia talis accõmodatio intrinſecã dicit correſpõdentiã; ergo intrinſecũ etiã reſpectũ.

Quot, & quas habeat genera, & ſpecies, ubi.

4 VBi poteſt diuidi in circunſcriptiuũ, & definitiuũ; circunſcriptiuum eſt, quod habet corpus quãtum, quod ita eſt præſens ſpatio, vt toti ſpatio correſpõdeat totũ corpus, & partibus correſpõdeant partes, & ſuo modo poteſt habere res ſpiritualis ſic ſe accõmodans loco, vt ſingulis partibus loci correſpõdeat tota, & tota etiã toti loco. Vbi, definitiuum poteſt vocari ſimplex præſentia, per quam res poteſt dici præſens alicui, ſine cõmenſuratione, vel accõmodatione ad illud, & hoc modo erũt fortaſſe præſentes Angeli in Cœlo empireo, in quo nõ ſunt tanquã in loco, ſecundũ ſententiã D.Th. magis cõmunem in ſchola, licet adhuc ſit poſitũ in opinione, an Angeli moueãtur per motũ realẽ eis inhærentẽ, & ex conſequẽti, an verũ vbi acquirãt, aut ſolũ per extrinſecã ſolum denominationẽ à corpore, quod mouent.

Secũda diuiſione diuiditur vbi ab Ariſt. 7. & 8. lib. Phyſ. in vbi ſurſũ, & deorſum, tanquã in diuerſas ſpecies, per quas tanquã per proprios terminos diſtinguũtur ſpecie motus localis ſurſum, & deorſum, quãuis moderni plures hanc diſtinctionẽ ſpecificã vbi, & motuũ localiũ non admittant: ſed nos Ariſto. ſequentes, probamus admittendã eſſe, 5. lib. Phyſ. in noſtris Commentariis.

Quot, & quas proprietates habeat ubi.

DVas proprietates ei cõcedit Gil- 5
bertus, videlicet non habere cõtrariũ, & non ſuſcipere magis, & minus: quas patet non ei ſoli cõuenire, ſed multis aliis. Et prima proprietas (ſi vera eſt) de propriiſsima contrarietate, quæ in ſolis qualitatibus ſe expellentibus ab eodem ſubiecto intelligi debet, nã aliam ei cõcedit Ariſt. non ita propriã locis citatis. Alii etiam tribuunt, vbi, duas alias proprietates, nẽpe eſſe immobile, cũ conſtet moueri non poſſe cum corpore, in quo eſt, ſed moto corpore ſtatim deſinere eſſe in eo, & ideo aliã eius proprietatem dicunt eſſe, quod corrumpi poſsit: vtraq; tamen proprietas cõmunis eſt ei cum aliis, nam immobilitatẽ loco etiam cõcedit Ariſt. 4. lib. Phyſ. & multæ ſunt alię res corruptibiles. Ego vero quintam proprietatẽ ei concederem, quæ nulli poteſt cõuenire, ſed quarto modo ei cõuenit, quia cũ eo cõuertitur, & hæc eſt acquiſibile, aut producibile eſſe per ſe, per motum localem.

Prædicamentum ſitus.

QVatuor alia de ſitu declaranda 1
ſunt. Primum, quid per ſitum conſtituentem hoc prędicamẽtum intelligatur. Secundũ, in quo cõſiſtat ratio formalis eius. Tertium, in quot, & quæ genera, & ſpecies diuidatur. Quartum, quot, & quæ pro-

prie-

prietates ei attribuantur.

Circa primum variis modis accipitur, situs. Primo pro loco, aut vbi, in quo res sita est, sed hæc nimis est impropria, ideo accipitur secũdo, pro quadã relatione ordinis, quã res habet in loco, per quã dicitur esse sursum, aut deorsum, priorem, aut posteriorem habere locum, sed hoc nõ ad situm, sed ad vbi pertinet, & ideo nimis est impropria respectu situs. Quare secundũ has duas acceptiones nõ potest constituere speciale, aut distinctum prædicamentum ab aliis.

Tertia igitur, & propria colligitur ex Arist. 5. lib. Meta. c. 19. vbi ait. *Dispositio dicitur ordo partes habentis secundum locum.* Quæ verba intelligunt omnes Interpretes de prædicamento situs, quod sub nomine dispositionis explicare voluit.

In quo consistat formalis ratio huius prædicamenti.

2 DEfinitio situs secundũ hanc vltimam acceptionem ex Aristo. colligenda est, erit autem talis. Situs est dispositio partiũ in loco, secundum quam aliquis sedere, stare, aut iacere dicitur.

Sed distinguere situm à prædicamento vbi, difficile est, quia esse aliquid extensum, & esse tali modo extensum ad idem prædicamentum pertinet; ergo esse aliquid in loco, & esse tali modo in loco, pertinebit ad idem prædicamentũ, sed situs nõ est aliud, quã tali modo esse in loco, hoc est cũ tali dispositione partiũ, ergo nõ efficiet distinctũ prædicamentũ à prędicamento, vbi, quod est esse in loco. Probatur minor, nã stare, aut sedere nõ est aliud, quã tali modo esse in loco, ideo tenuit Fõse. 5. Met. c. 7. q. 2. sect. 4. quod licet vulgo dicatur sitũ, & vbi diuersa efficere prædicamẽta, sed secũdũ veritatẽ Philosophicam non distinguitur situs, à prædicamentum vbi.

Hæc tamẽ sentẽtia expresse in primis cõtraria est Arist. & toti Peripateticæ scholæ, decẽ prædicamẽta recipienti, & inter ea, situm: si vero nõ distinguatur à prædicamẽto vbi, non erũt nisi nouẽ, est etiã cõtra rationẽ, quia situs, distinctã saltem rationem formalẽ habet à prædicamento vbi, vt statim ostendemus. 3

Sed in quo cõsistat hæc ratio, nõ est certũ apud omnes: sed secũda opinio tenet in sola denominatione extrieseca à loco cõsistere, quæ etiã falsa probatur. Primo, quia sola denominatio extrinseca nõ sufficit prædicamentũ constituere (vt probauimus.) Secundo, quia qui sedet, vel stat in loco, eodẽ modo stabit, & sedebit si locus, in quo est, corrũpatur, & in vacuo remaneat; ergo eodẽ modo habebit sitũ, sicut est certũ habere vbi, sed tũc non denominaretur extrinsece à loco, cum non sit in loco; ergo nihil erit prædicamentum situs.

Propterea tertia opinio asserit, nõ esse solã denominationẽ extrinsecã, sed relationẽ corporis, & partiũ eius ad locũ, vel spatiũ loci. Sed nec potest hæc opinio defendi, quia si solã relationẽ dicit, vel est relatio secũdũ esse, & ita nõ distingueretur situs à prædicamẽto ad aliquid: vel est relatio secundũ dici, & hoc nõ, quia relatio secundũ dici est de essentia absoluti, vt probauimus in prædicamẽto ad aliquid; ergo nõ potest per solã relationẽ secundũ dici cõstitui prędicamentũ situs, sed aliquid absolutum habere debet, in quo respectus secũdum dici includatur.

Ideò vltima opinio, quã secũtur omnes fere Interpretes Arist. cap. præsenti, & 5. Meta. cap. 19. asserit, situm 4

 dicere

cum humectatione, aut calefactione, vel alia simili, quæ vt recipiuntur in organis, proprie appellantur passiones: cum aliquo modo disponat subiectum, in quo recipiuntur ad corruptionem; vnde sensationes horum sensuum proprie dicuntur passiones, quia licet ipsæ secundum se passiones propriæ non essent tales, nihilominus appellantur, quia fiunt cum vera passione, sicut de passionibus appetitus dictum est. Obiecta vero visus, & auditus, nec secundum se proprie appellantur passiones, nec per se fiunt cum vera passione, licet aliquando forte contingat per accidens cum vera passione fieri.

47 Ex hac differentia sequitur verũ esse, quod asserit Aristot. solum obiecta trium sensuum esse passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu, obiecta vero visus, & auditus non hac ratione, sed solum quia sunt effectus passionis. Et probatur hac ratione. Passibilis qualitas dicitur illa, quæ causat passionem in sensu; ergo qualis fuerit passio causata, talis erit denominatio qualitatis passibilis, sed sola obiecta trium sensuũ causant passionem proprie dictam in sensibus, cum moueant sensus cũ vera, ac reali alteratione, quæ passio proprie appellatur; cætera vero solum causant passionẽ impropriissimam; ergo illę solũ erunt passibiles qualitates proprie loquẽdo, quia causant passionem in sensu; hæc vero non, sed alia ratione.

Ad argum. pro ratione dubitandi propositum distinguenda est minor, nam Aristot. non definit passibilem qualitatem per id, quod causet passionem quamlibet in sensu, sed proprie dictam; obiectum vero visus, & auditus solum sunt causa passionis communis, & impropriæ, & ideo nõ sunt passibiles qualitates, in quantũ passibilis qualitas causat passionem in sensu, sed alio titulo, vel ratione, quia sunt effectus passionis: testimonium autem Arist. nostram sententiam confirmat, vt vidimus.

Dubium quartum.

Quid per formam, & figuram intelligat Arist. & an sint diuersæ species qualitatis, vel eadem.

Circa primum variæ sunt acceptiones formæ, nam primo accipitur pro pulchritudine rei, quę 48 resultat ex debita ordinatione partium. Secundo pro forma substantiali, à qua res accipit esse, vt ab anima homo. Tertio pro exteriori figura rerum, non solum naturalium, sed artificialium, vt quod artificiolum est in cathedra, vocamus formã eius.

Et secundum has diuersas acceptiones diuerso modo sumuntur ab expositoribus forma, & figura; nam quidam per figuram intelligunt eã, quæ in rebus non viuentibus reperitur; per formam vero eam, quę in viuentibus. Ita Ammonius cap. pręsenti. Hæc tamen expositio non est tenenda, quia nulla videtur differentia in figuris harum rerum, propter quam vna sit, aut dicatur forma, & altera figura.

Ideo Boetius, & Simplicius ibidem, formam asserunt appellari ab Aristo. pulchritudinem resultantem ex debita membrorum coaptatione, ac distinctione; figurã vero eã, quæ resultat ex sola quantitate, vt triangularem, & quadrangularem. Sed nec expositio hęc potest esse ad mentem Aristoto. quia in hoc cap. pulchritudinẽ collocauit in specie habitus.

Albertus Magnus tractatu de prædica-

dicamento qualitatis cap. 8. figuram ait respectu solius quantitatis dici, quia non videtur esse aliud quã terminatio quãtitatis, nam anguli, quibus constant figura triangularis, & quadrangularis, non videtur esse aliud, præter lineas, qui sunt termini quantitatis; formam vero per ordinem ad substantiam, nam sicut forma substantialis continet totam perfectionem speciei, ita qualitas huius speciei totam perfectionem eius manifestat, vnde res diuersarum specierum propter diuersas formas substantiales diuersas habent figuras.

49 Sententia D. Thom. probabilior est, quã iam fere omnes moderni Interpretes secũtur; eam vero his verbis explicat 7. lib. Physic. lectio. 7. *Considerandum est, quod forma & figura in hoc ab inuicem differunt, quod figura importat terminationem quantitatis, est enim figura quæ termino vel terminis comprehenditur. forma vero dicitur quæ dat esse specificum artificiato, nam formæ artificiatorum sunt accidentia.* Quibus clare docet, figuram esse nudam terminationem quantitatis; formã vero dicere ordinem ad compositum artificiale. Et huius veritatis signum est, quod figura reperitur in quantitatibus Mathematicis abstrahentibus à materia sensibili, vt docet Aristo. 5. Meta. cap. 14. vbi res Mathematicas immobiles, hoc est, abstrahentes à motu, figuras vocat. Et hæc nõ solũ reperitur in quãtitatibus cõtinuis, sed etiam in numeris, nõ quidem simplicibus, sed cõpositis, nã ternarius non dicit aliquã figurã; senarius vero, qui ex duobus ternariis cõponitur, præter vnitates ipsas, quæ sunt quantitates, certam habet figurã ex ipsamet compositione resultantem, vt docet expresse Arist. 5. Metap. cap. 14.

Sed hoc debet notari circa hanc expositionem, quod dum figura appellatur terminus, vel terminatio quãtitatis, duobus modis intelligi potest. Primo, de termino proprio, & intrinseco quantitatis, vt de punctis lineæ, & lineis superficierum; & superficiebus corporis: in quo sensu nõ est verum, quia isti termini essentiales sunt quantitati; figura vero accidens eius est ad prædicamentũ qualitatis pertinens. Alius est terminus accidentalis, & quasi extrinsecus, qui intrinsecos terminos, & intrinsecam terminationem consequitur, & eiusmodi termini, vel terminatio, proprie loquendo, habet rationem figuræ. Et huius ratio est, quia tres anguli, ex quibus constituitur figura triangularis, præsupponunt tres lineas suis pũctis iam terminatas, & ex eis iã terminatis, atque cõpletis in sua specie fit. Ex quibus intelligitur potius dicẽdũ esse, claritatis, ac proprietatis gratia, figurã resultare ex terminis, vel ex terminatione quãtitatis, quã esse terminũ, aut terminationẽ quãtitatis; nã terminus quantitatis, aut terminatio eius incõpletũ quid est, cũ sit indiuisibile, vel ab indiuisibilibus facta, ideo nõ habet aliã speciẽ, vel prędicamentũ ab ipsis quantitatibus; figura vero completũ quid est, ex genere, & differentia cõpositum, & per se habet speciẽ, atq; prædicamentũ. 50

51 Circa secundũ vero, an forma, & figura distinguãtur specie, quidam Interpretes diuersas species eas faciũt, ex eo distinctas, quod figura abstrahit à materia sensibili; forma vero dicit ordinem ad materiam sensibilem tribuens speciem artificialibus, & manifestam faciens speciem rerũ naturalium, vt constat in forma statuæ, & exteriori hominis.

Tenendum tamen est, formam, & figu-

figurã non esse diuersas species qualitatis, sed vnam, & eandem, & solum distingui accidentaliter. Probatur hac ratione. Eadem res, prout magis, vel minus abstracta à materia cõsideratur, non distinguitur specie, sed solum accidentaliter, inquantum diuersum ordinem dicit ad materiã, vt homo Physice cõsideratus, prout componitur ex materia, & forma, & habet in se principium motus, nõ distinguitur specie à se ipso, prout cõposito ex genere, & differentia, quo pacto non dicit ordinem ad materiã sensibilem, sed forma, & figura solũ ex eo distinguntur, quod figura abstrahit à materia sensibili; forma vero eandem respicit; ergo non distinguntur specie, sed solum accidenta-
52 liter. Probatur consequẽtia, quia accidentalis est ei ordo ad materiã sensibilem, vel abstractio ab ea; licet enim ad diuersas scientias pertineat res, vt diuerso modo abstrahitur à materia; sed pertinere ad eandem, vel diuersam scientiam, sic, vel aliter esse abstrahibilem à materia accidit ei, quamuis scientiæ essentialis sit talis modus abstrahendi à materia.

CAPVT IX. DE prædicamento actionis, & passionis.

1 QVatuor explicanda sunt circa hæc duo prædicamenta actionis, & passionis. Primum est, quid nomine actionis, & passionis significetur. Secundum, quid vtraque sit. Tertium, quæ sint genera suprema vtriusque prædicamenti, & in quæ species diuidantur, (ex his enim ordinatio prædicamentalis fit) Quartum, quot, & quæ sint proprietates actionis, & passionis.

Circa primum diuersæ sunt acceptiones, actionis, & passionis; nã primo accipitur actio Grammaticali modo pro significato cuiuslibet verbi actiui, siue proprie sit actio, siue per modum actionis significetur. Sed hac acceptione ommissa, quia nõ est realis, sed nominalis, tribus modis accipitur actio realiter. Primo, pro solo actu libero voluntatis, & hoc modo sumitur ab Arist. 2. lib. Magnorum moralium, cap. 2. Secundo modo sumitur vniuersalius pro qualibet actione immanente, sub qua comprehenduntur, non solum actiones intellectus, & voluntatis, sed etiam appetitus sensitiui, & sensuum externorum, & internorum: qua acceptione vtitur Arist. 6. lib. Ethic, c. 4. postrema acceptio adhuc est vniuersalior, sed propria, pro quacunque actione cuiuslibet agentis libera, vel necessaria, immanens, vel transiens; & hoc modo accepit actionem Arist. capit. præsenti, quod euidenter probãt exempla eius, tam in actionibus immanentibus, vt in dolore, & tristitia, quam in transeuntibus, vt in calefactione, & in frigidatione ab eo assignata. In hac etiam vniuersali acceptione actio est supremũ genus prædicamenti actionis; & passio supremum genus prædicamenti passionis, nam quæ de actione dicta sunt, eodem modo intelliguntur de passione: cum passio non sit aliud, quam actio ipsa, prout recepta in subiecto. 2

Quid actio, & passio sint.

GIlbertus Porretanus, (qui ideo auctor sex principiorum vocatur, quia libellum quendam de sex vltimis prædicamentis scripsit.) *Sic definit actionem, actio est, secundum quam in id, quod subiicitur, agere dicimur.*

Hæc

Hæc tamē definitio limitata est, quia solum comprehendit actiones trāseuntes, quia per has solum dicimur agere circa aliud nobis subiectum; immanētes vero non circa aliud versantur, sed in eodem agente manēt; nec etiam comprehendit actiones, quæ non habent præsuppositū subiectum, nec ideo mutationes sunt (si tamen aliquę ex his reperiātur, quod adhuc est in opinione positum;) alia igitur definitio vniuersalior assignāda omnino est, quæ omnes comprehēdat, & talis esse poterit; actio est, *qua media, vt via, effectus recipit esse, vel conseruationem eius ab agente*. Passio vero erit, *a qua aliquid dicitur pati per impressionem effectus ab agente*. Et licet modum, quo distingūtur actio, & passio non pertineat ad præsentē considerationem, sed ad Physicam, de quo agit Arist. 3. lib. Physic. ex mente eius, atque communi sententia scholæ, non distinguntur realiter, sed ratione ratiocinata, hoc est, per intellectum supposito fundamēto in re, nam in eadē entitate ab agēte procedente cōsiderat intellectus rationem egressionis ab eo, & receptionis in passo, & hoc est distinguere rationes formales earum, quæ constituunt diuersa prædicamenta: nā vt superius probauimus, non requiritur distinctio realis, aut ex natura rei inter prædicamenta, sed rationis ratiocinatæ sufficit.

Quot, & Quæ genera, & species habeant actio, & passio.

4 PRima diuisione diuiditur actio in eam, quæ versatur circa subiectum præsuppositū, & hæc dicitur eductio formæ de potentia materiæ, aut vnitio eius cū materia dicitur etiā generatio, & in aliā, quæ nō versatur circa præsuppositum subiectum, sed per eam producitur res ex nihilo, & talis est creatio (si tamē vera actio est, & nō sola relatio dependentiæ creaturæ à Deo, quod adhuc est in opinione positum.)

Secunda diuisione diuiditur in actionem substantialem, & accidentalem; illa est, per quā producitur, aut conseruatur substantia; hæc vero per quam producitur accidens, & sub vtraque comprehenduntur plures species.

Tertia diuisio actionis est in immanentem, & transeuntem; actio immanens est, quæ non versatur circa aliquod subiectum extra agentē, nec effectum aliquem extra illud producit, sed ipsa cum suo termino producto manent in eodem agente, vt visio, auditio, & actio vitalis intellectus, per quam producitur verbum mētis ad intelligendū; actio vero transiens non manet in agente, sed circa subiectum extra illud versatur, aut effectum omnino extra illud producit, vt generatio hominis, & calefactio aquæ.

Quarto diuiditur in actionē successiuam, & instantaneam: successiua est calefactio, & nutritio: instātanea est generatio hominis. Et quodlibet horum membrorum habet suas species; vsque ad infimas, atque ex his omnibus generibus, & speciebus sub genere supremo constituitur ordinatio prædicamentalis actionis. Et eodem modo constituendum est prædicamentum passionis, quia eisdē diuisionibus diuiditur passio.

Quot, & Quæ sint proprietates actionis, & passionis.

QVatuor solent enumerari proprietates actionis, & passionis, ex quib⁹ duas assignauit Arist. in la- 5

in litera. Prima est habere contrariū. Secunda suscipere magis, & minus: sed neutra conuenit omni actioni, & passioni, sed his tantum, quæ versantur circa terminos habentes contrarium, quales sunt actio calefactionis, & infrigidationis, ac similes, nec etiā conueniunt proprietates istæ adhuc his actionibus ratione sui, sed solum ratione terminorum, inter quos reperitur contrarietas.

Duas alias posuit Gilbertus. Primā & in ordine tertiam, quod proprium sit actioni, & passioni semper esse cū motu, aut mutatione; sed etiam de hac non est certū, quod omni actioni conueniat, quia multi ponunt actiones sine subiectis præsuppositis, de quibus ideo certum est, non esse motus, vel mutationes.

6 Secunda proprietas, & vltima in ordine est, quod actio inferat passionem, simulq; cum ea sit de qua certum est, quod conueniat actioni quarto modo, quia cū actio, & passio sint eadem entitas, & præterea necesse sit actionem, cum sit accidens in aliquo recipi, & vt recepta sit passio, necesse est inferre passionem, & semper esse cum ea.

CAPVT X. DE cæteris prædicamentis.

Prædicamentum quando.

1 TRia explicari debent, vt intelligatur natura huius prædicamenti. Primum, quid sit, quando, vel in quo consistat ratio formalis eius. Secundum, quot, & quæ habeat species, ex quibus fiat ordinatio prædicamentalis eius. Tertiū, quot, & quæ sint eius proprietates.

Explicatur in quo consistat ratio formalis prædicamenti quando.

ARistoteles non definiuit, quando, nec docuit, in quonam formalis ratio eius cōsistat, sed definiuit Gilber. quāuis obscura admodum definitione, dicens. Quando est *id, quod ex adiacentia temporis relinquitur*; per ad iacentiā vero videtur significare esse aliquam denominationem prouenientem rebus ex tēpore, aut ex eo, quod in tēpore sint.

Hæc autem definitio Gilberti diuersis modis explicatur, & D. Thom. duas posuit explicationes eius, opusc. 48. tract. de sex vltimis prædicamentis, cap. 1. & 2. ex diuersis auctoribus collectas. Prima asserit, tempus duobus modis considerari. Primo, vt est mensura successiua, & cōtinua. Secundo, vt applicatur ad mēsurandā substantiam, & motum, vel operationem eius: ex qua applicatione procedit, vt denominetur mensurata à tempore denominatione quadā extrinseca, & dicantur esse, fuisse, aut futura esse, & actio dicatur externa, vel hodierna. Hæc igitur denominatio extrinseca est illud, quod ex adiacētia temporis relinquitur, hoc est, ex eo, quod tēpus circunstat substantiam, & eius operationes: circūstare vero non est aliud, quā extrinseca ratione ad eas pertinere, & non per inhæsionem.

Secunda, non est multum diuersa: asserit enim, id quod ex tēpore relinquitur esse, quod substantia, & operationes eius tempori subditæ dicantur, in quantū, nec totum suū esse habent simul, sed quasi augmentum, vel extensionem, aut intensionem à tempore accipiunt, & in eo dicuntur crescere, consenescere, ac tandē ab eo consumi, & hoc est prædicamētum, quando, nempe tempori subdi. 2

Duæ

Duæ istæ explicationes in eo conueniunt, quod vtraque ponit prædicamentum quando in sola denominatione extrinseca à tẽpore, & ideo falsa est, quod sic probo. Prædicamẽtalis ordinatio (si vera est) ex veris generibus, & speciebus, licet imperfectis, ac diminutis fieri debet, sed ex sola denominatione extrinseca, nec genus, nec species sumi possunt; ergo ex ea sola nõ potest constare prædicamẽtũ. Probatur minor, quia genus & species dicũt aliquã naturã, & entitatẽ realẽ, sed denominatio extrinseca, nec est aliqua natura, nec aliqua entitas realis in rebus, quibus prædicamentũ hoc conuenire potest, vt patet; ergo non potest ex ea sola prędicamentum constitui.

3 Secundo, si aliquid intrinsecũ ponunt, nõ potest esse absolutum, quia nulla entitas absoluta resultat in rebus, aut in tempore ipso ex adiacentia eius, sed ad summũ relatio aliqua, quæ si realis sit, pertinebit ad prædicamentum ad aliquid, si rationis ad nullum; ergo non potest ex tali adiacentia temporis constitui reale prædicamentum, aut certe, non distinctũ à prædicamento ad aliquid.

Propterea moderni quidam asserunt, tria esse consideranda in hoc prædicamento, sicut in cæteris, nempe formam denominantem subiectũ, & hanc dicũt esse durationẽ, & subiectum denominatum ab ea, & hoc esse motum, aut rem aliam durantẽ; effectum vero formalem non esse alium, quam durare in esse, ideo concretum esse, durans, vt sic. Sed qui hanc opinionem tenent, diuisi sunt; nam quidam ab hoc prædicamento excludunt, non solum æternitatem, quę duratio infinita est, sed etiam tẽpus, quia cũ pertineat ad prædicamẽtũ quãtitatis, nõ potest in isto collocari: vnde abstractũ huius prędicamẽti asserũt esse durationẽ creatã indiuisibilẽ, sub qua collocãtur æuũ Angelorũ, & duratio substãtię corporeę tãquã genera subalterna, quarũ quęlibet diuiditur in diuersas durationes eiusdẽ generis, sed diuersæ speciei secundũ diuersitatem specificã Angelorum, & substantiarum corporearũ.

Hęc tamen sententia primo est cõtra Arist. in hoc lib. prædicamẽtorum, cap. 4. vbi cum enumerasset prædicamẽta, & peruenisset ad hoc, ita ait. *Quando autem, vt heri, superiori anno, &c.* Quæ verba tempus expresse significant, vt patet. 4

Deinde est cõtra rationẽ, quia vel æuũ, & duratio alia substãtiæ corporeæ pertinẽt ad hoc prædicamentũ, quia durationes creatæ sũt, vel quia indiuisibiles, nõ propter secũdũ, quia ratio diuisibilis, vel indiuisibilis impertinẽs est ad hoc prædicamẽtũ, cũ non sit quantitatis, sed quando; ergo pertinẽt, quia sũt durationes creatę, sed tẽpus est vera duratio creata; ergo nõ potest excludi ab hoc prędic.

Nostra igitur sententia est, quod, quando, in abstracto significat durationẽ creatã in cõmuni, vt comprehendit æuum, durationẽ indiuisibilẽ substantiæ corporeæ, & durationem successiuã motus, quæ est tempus; in cõcreto vero rem durantẽ duratione creata: ita tenẽt plures moderni.

Et probatur à sufficienti diuisione, quia, quando, dicit aliquo modo durationem, vt manifestum est, nõ durationem comprehendentem infinitam Dei, quia hæc non pertinet ad prædicamentum; ergo dicit durationem creatam comprehendentem successiuam, & momentaneam, siue sit Angelica, vel alia quæcunque creata. Probatur consequentia, quia successiua non potest excludi, 5

vt

vt probatum est, nec etiam momentanea, vel indiuisibilis, quia talis duratio cum sit accidẽs creatum, & cõpletum, per se debet pertinere ad aliquod prędicamentum, sed ad nullũ, præter hoc pertinere potest; ergo in eo erit per se collocanda, & ita supremũ genus erit duratio creata, prout vtranque comprehendit, vel res durans, vt comprehendit ea, quæ durãt vtraque duratione. Probatur minor, quia certum est, durationem indiuisibilem non pertinere ad prædicamentum quantitatis; cuius propria ratio est extensio, & diuisibilitas propria passio; quod vero non pertineat ad alia prædicamenta, ostendunt rationes eorũ diuersissimæ à duratione.

6 Arg. vero alterius opinionis, quo probabat tẽpus esse excludendũ ab hoc prædicamẽto, quia pertinet per se ad prædicamentũ quantitatis, nihil probat aduersus eos, qui asserũt tempus esse quantum per accidens, & ideo non pertinere ad prædicamẽtum quantitatis, apud quos pertinere poterit ad hoc prædicamentũ. Sed habet apud nos difficultatem maximam, qui tenemus esse quantum per se, & speciem quantitatis. Hac tamẽ distinctione soluitur. Duo possunt cõsiderari in tempore, nẽpe, quod successiua duratio sit, & continua: quo pacto abstrahit ab extensione, seu diuisibilitate per se, & per accidens. Probatur, nam euidens est apud omnes, tempus esse durationem successiuam, & tamen non est euidens, quod sit per se extensa, sed satis probabile, quod sit extensa per accidens; ergo ratio successiuæ durationis abstrahit ab extensione per se, & per accidens. Nos igitur, qui tenemus tẽpus esse extensum per se, possumus ipsum hac ratione collocare in prædicamento quantitatis, sed in ratione successiuæ durationis in prædicamẽto, quando; & hac distinctione solutũ est argum.

Quot, & Quæ habeat genera, & species hoc prædicamentum.

Supremum genus huius prædicamenti, quod est duratio creata, vel durans creatum, diuiditur in durationem permanẽtem, & successiuam, tanquam in duas species subalternas, & rursus duratio permanẽs in æuum, quod est duratio Angelorum, & in durationem substãtiæ corporeæ; duratio vero successiua in durationem primam motus Cælestis, quæ per anthonomasiam vocatur tẽpus, & in durationem motus inferioris, & adhuc quælibet species subalterna durationis permanentis habet alias species infimas secundũ distinctionẽ specificam Angelorũ, & substantiarum corporearum; & ex his generibus, & speciebus fit ordinatio prædicamenti quando. 7

Quot, & quæ proprietates habeat hoc prædicamentum.

Tres proprietates tribuit Gilbertus huic prædicamento, sed omnes videntur aliis etiam esse cõmunes. Prima est, non habere cõtrarium. Secunda, non suscipere magis, & minus, de quibus manifestum est aliis cõuenire. Tertia dicit esse, quod duratio creata solum conuenit his, quæ incipiunt esse, vel nata sunt incipere esse, de qua etiã probatur, quod conueniat aliis, quia alia etiam sunt accidentia, quæ solũ conueniunt his, quæ incipere nata sunt, vt mutatio, & motus, aliaq; huiusmodi. Nullam igitur habet proprietatem prædicamẽtum hoc nobis notam, sed aliquã absque 8

absque dubio habebit, quam ignoramus, nam cum debilissimæ sit naturę, mirum non est, si intimas eius proprietates non cognoscamus.

Prædicamentum ubi.

1 Circa prędicamētū vbi, quatuor etiā explicāda sunt. Primū, quid per nomen, vbi, significetur. Secundū, in quo cōsistat ratio formalis eius. Tertiū, quot, & quæ genera, & species habeat, ex quibus ordinatio prædicamentalis fiat. Quartū, quot, & quæ sint proprietates eius.

Circa primū nomen, vbi, vno tātum modo accipitur pro reali pręsentia, per quā aliquid dicitur præsens loco, aut spatio loci, nā & si corpus sit in vacuo, habebit pręsentiā realē, cum sit certū, & ab omnibus concessum, posse moueri in vacuo, in quo sicut verū, & realē motū haberet, ita verū terminum motus acquireret, est autē terminus proprius motus localis, quare verū haberet vbi, veramq; ac realem præsentiam.

Quid sit ubi, aut in quo consistat ratio formalis eius.

Vbi, sic definitur à Gilberto; vbi, est circunscriptio corporis à circunscriptione loci proueniens; quibus verbis duplicem circunscriptionē insinuat. Prima est, circunscriptio locati à loco, & hęc potest vocari actu. Secunda vero passiua est, qua locatum dicitur à loco circunscribi, & hanc dicit esse de ratione, vbi, nā alia ad locum potius pertinet, & ad prædicamentum quantitatis reduci potest, in quo ponitur locus: sed in circunscriptione passiua pręsentiā localē virtualiter includit Gilbertus: quia non potest corpus circunscribi loco, nisi sit ei præsens. Nihilominus definitio hæc limitata ēst, & nō omnino completa, quia solum cōprehendit, vbi, pro locali præsentia, cum tamen corpus habere possit verū, vbi, sine illa.

Sic ergo definiendū est, vbi, definitione adæquata, & cōprehendēte quodcūque: Vbi, est realis pręsentia, quā habet corpus in loco, aut in spatio loci. 2

Ex qua definitione intelligimus quatuor habere conditiones vbi. Prima est, esse aliquid reale, quia nō potest esse aliquid præsens alteri, nisi per aliquid reale, & cū vbi sit terminus realis motus, necesse est aliquid etiā reale esse, alioqui per realē motū, nihil reale acquireretur, à quo tāquā à termino haberet speciē realē.

Habet secundo, quod sit aliquid inhærens subiecto realiter, quia cum per motum tendat mobile ad acquirendū sibi aliquem terminum, & motus sit realis, non solū realem terminum debet acquirere, sed in se manentę. Probatur consequentia, quia motus, & terminus in eodē subiecto recipi debēt, vt manifesta inductione probari potest in omnibus motibus. Habet tertio, vbi, quod sit entitas realis distincta ex natura rei à subiecto, in quo est.

Probatur hoc ex noua acquisitione, & separatione à subiecto, nam illud, quod separatur ab alio realiter, necesse est distingui ab eo absque operatione intellectus, cū ante illam separetur; sed hoc, vbi, definit esse in corpore, & acquiritur aliud nouū; ergo vtrūque separatur à corpore ante operationē intellectus, & ideo ante illā distinguitur, & ex natura rei.

Quartū, quod habet, vbi, est, nō esse purā relationē. sed aliquid absolutū includens, & etiā respectū secūdū dici ad locū, quo circunscribitur corpus, vel ad spatiū loci. Probatur hic 3

prietates ei attribuantur.

Circa primum variis modis accipitur, situs. Primo pro loco, aut vbi, in quo res sita est, sed hæc nimis est impropria, ideo accipitur secūdo, pro quadā relatione ordinis, quā res habet in loco, per quā dicitur esse sursum, aut deorsum, priorem, aut posteriorem habere locum, sed hoc nō ad situm, sed ad vbi pertinet, & ideo nimis est impropria respectu situs. Quare secundū has duas acceptiones nō potest constituere speciale, aut distinctum prædicamentum ab aliis.

Tertia igitur, & propria colligitur ex Arist. 5. lib. Meta. c. 19. vbi ait. *Dispositio dicitur ordo partes habentis secundum locum.* Quæ verba intelligunt omnes Interpretes de prædicamento situs, quod sub nomine dispositionis explicare voluit.

In quo consistat formalis ratio huius prædicamenti.

2 DEfinitio situs secundū hanc vltimam acceptionem ex Aristo. colligenda est, erit autem talis. Situs est dispositio partiū in loco, secundum quam aliquis sedere, stare, aut iacere dicitur.

Sed distinguere situm à prædicamento vbi, difficile est, quia esse aliquid extensum, & esse tali modo extensum ad idem prædicamentum pertinet; ergo esse aliquid in loco, & esse tali modo in loco, pertinebit ad idem prædicamentū, sed situs nō est aliud, quā tali modo esse in loco, hoc est cū tali dispositione partiū, ergo nō efficiet distinctū prædicamentū à prędicamento, vbi, quod est esse in loco. Probatur minor, nā stare, aut sedere nō est aliud, quā tali modo esse in loco, ideo tenuit Fōse. 5. Met. c. 7. q. 2. sect. 4. quod licet vulgo dicatur sitū, & vbi diuersa efficere prædicamēta, sed secūdū veritatē Philosophicam non distinguitur situs, à prædicamentum vbi.

Hæc tamē sentētia expresse in primis cōtraria est Arist. & toti Peripateticæ scholæ, decē prædicamēta recipienti, & inter ea, situm: si vero nō distinguatur à prædicamēto vbi, non erūt nisi nouē, est etiā cōtra rationē, quia situs, distinctā saltem rationem formalē habet à prædicamento vbi, vt statim ostendemus. 3

Sed in quo cōsistat hæc ratio, nō est certū apud omnes: sed secūda opinio tenet in sola denominatione extrinseca à loco cōsistere, quæ etiā falsa probatur. Primo, quia sola denominatio extrinseca nō sufficit prædicamentū constituere (vt probauimus.) Secundo, quia qui sedet, vel stat in loco, eodē modo stabit, & sedebit, si locus, in quo est, corrūpatur, & in vacuo remaneat; ergo eodē modo habebit sitū, sicut est certū habere vbi, sed tūc non denominaretur extrinsece à loco, cum non sit in loco; ergo nihil erit prædicamentum situs.

Propterea tertia opinio asserit, nō esse solā denominationē extrinsecā, sed relationē corporis, & partiū eius ad locū, vel spatiū loci. Sed nec potest hæc opinio defendi, quia si solā relationē dicit, vel est relatio secūdū esse, & ita nō distingueretur situs à prædicamēto ad aliquid: vel est relatio secundū dici, & hoc nō, quia relatio secundū dici est de essentia absoluti, vt probauimus in prædicamēto ad aliquid; ergo nō potest per solā relationē secundū dici cōstitui prędicamentū situs, sed aliquid absolutum habere debet, in quo respectus secundum dici includatur.

Ideo vltima opinio, quā secūtur omnes fere Interpretes Arist. cap. præsenti, & 5. Meta. cap. 19. asserit, situm 4

dicere quid absolutum, nempe specialem modum se habendi totius corporis, & partiū eius in loco, aut spatio loci, in quo modo absoluto includitur respectus secundum dici ad locū, & partes eius: vnde ex absoluto, & respectiuo constat ratio adæquata huius prædicamenti, sicut, & prædicamentum, vbi. Quam rationē explicuit Arist. vbi supra nomine dispositionis partium in loco, sed situs à prædicamento, vbi, non distinguitur realiter, sed solū ratione ratiocinata sicut actio à passione. Præsupponit enim vbi, tanquam aliquid prius secundum rationem, & addit supra illud specialem illum modum dispositionis partiū in loco, nam prius intelligimus corpus esse præsens loco, aut spatio loci, quā intelligamus talē habere dispositionē partiū in eo, sed hæc dispositio partiū nō est alia entitas realis ab entitate, vbi, sed alia ratio formalis, quā certū est nō dicere, vbi, sed solū pręsentiam in loco, aut spatio loci, & nihil aliud, præsentia autē in loco sine tali dispositione, & ideo sine ratione situs intelligitur, & hoc est in eadē entitate reali distinguere intellectū duplicem rationem prædicamentalem, sicut distinguit in eadem entitate realis motus prędicamentum actionis, & passionis.

5 Ad arg. primæ opinionis distinguēda est maior, quia esse, & esse tali modo, dupliciter cōtingit. Primo, ita, vt talis modus essendi cōprehendatur sub eodē esse, & tūc verū est ad idē prędicamentū pertinere. Alio modo, ita vt extra rationē eius sit, & tunc nō ad idem, sed ad aliud pertinebit: quod patet in eodē exēplo quantitatis, nā esse extensū cōstituit prædicamentū quātitatis, sed corpus tali modo esse extensū, vt sit alteri æqualiter extēsum, non cōprehenditur sub extēsione, & ideo non iā ad prædicamentū quātitatis, sed ad prædicamētū ad aliquid pertinet; & ita se habet situs in ordine ad, vbi, quod simpliciter dicit esse in loco, nō cōprehēdens per se, nec per suas species speciales modos, aut dispositiones se habēdi in loco: & ideo situs specialem modū se habēdi in loco dicit nō cōprehēsum in ratione formali vbi, quare aliud prædicamentum constituere potest.

Quot, & quæ sint genera, & species situs.

Genera, & species huius prædicamenti, ita colligūt Alber. Mag. lib. de sex principiis, tract. de positione, c. 1. & D. Tho. opusc. 48. c. 2. vt supremū genus, quod est dispositio partiū in loco, aut in spatio loci diuidatur in id, quod est recte esse positū, aut reflexe, tanquā in duo genera subalterna opposita, sub quib⁹ cōtinentur sedere, stare, iacere, cubare, & huiusmodi alia tanquā species, in quas diuidūtur eadem genera, & ex omnib⁹ fit ordinatio prędicamētalis. 6

Quot, & quæ sint proprietates huius prædicamenti.

Duas proprietates ei attribuūt Alber. Mag. & D. Th. vbi supra, videlicet cōtrario carere, & suscipere magis, & minus, quæ etiā conueniunt pluribus aliis: quibus tertiā addit Gilber. nēpe assistere proxime substātiæ, quæ etiā conuenit prędicamēto, vbi, & immediatius, cū sit prius secundū rationē, vt probauimus, sed cū sint idē realiter, vtrique conuenit immediate realiter loquēdo, sed non est sic intelligēdū, quod situs assistat substātię, vt extrinsece prorsus se habeat ad illā, nam vere ei inhęret tanquam modus eius, sed assistere dicitur, quia ab extrinseco dependet. 7

Prædica-

Prædicamentum habere.

1 EAdem, quæ de cæteris prædicamentis explicata sunt, de habere, vel habitu, qui est vltimũ prædicamẽtum, sunt declaranda. Primũ, quid per habere sit intelligendum, quid sit habere, aut in quo consistat ratio formalis eius, quot genera, & species habeat, quot etiam, & quæ sint proprietates eius.

Circa primum multis modis accipitur habere, vt docet Arist. 5. lib. Meta. c. 10. tex. 25. sed tres sunt pręcipue acceptiones ei⁹. Prima vniuersalis, ita vt inter habentẽ, & rẽ habitã solũ sit distinctio rationis: vt homo dicitur habere substãtiã, & cætera prædicata essẽtialia. Secũda acceptio est minus vniuersalis, ita vt respectus realis, & ex cõsequenti realis distinctio sit inter habentẽ, & rem habitã. In qua significatione idẽ est habere aliquid, quod illud respicere, vt pater dicitur habere filiũ. Sed vtraque hęc acceptio impropria est, & secũdũ quã, habere non cõstituit speciale prędicamẽtũ: quare tertio accipitur pro eo, quod est habere aliquid, nõ quomodocũque, sed ita, vt habẽs sit speciali ratione accõmodatũ, vel cõmensuratũ rei habitę cũ respectu reali ad illã, non tanquã ad terminũ, sed tanquã ad aliquid, cui habẽs speciali modo adaptatur. Et secũdũ diuersũ modũ huius adaptationis, vel accõmodationis ad illã diuerso modo dicetur eã habere, & diuersum prædicamentũ cõstituere. Habere locũ, vel spatiũ est prædicamentũ, vbi; habere durationẽ prędicamentũ, quando; habere positionẽ partiũ in loco prædicamẽtũ, situs; habere vestes, aut arma, prędicamẽtum, habere, quia specialis est accommodatio corporis ad vestes, & arma: vnde generale nomen habere specialiter ei attribuitur.

Et secundum hanc acceptionem definitur à Gilberto hac definitione. *Habitus est corporum, & eorum, quæ circa corpus versantur, adiacentia.* Quasi dicatur vestes circundare, aut operire corpus per specialẽ accõmodationem eiusdẽ corporis ad eas, tãquam ad aliquid extrinsecũ ei non inhęrẽs, itaque ratio formalis huius prædicamenti consistit in modo speciali, quo corpus sese accõmodat vestibus, aut armis: qui modus diuersus est ab aliis, quibus se accõmodat loco, aut durationi, & ideo speciale constituit prędicamentum, quod in concreto dicitur habere, aut habitus; abstractum vero nomen non habet, sed abstractum eius vocatur ratio habitus, vel ratio habendi. 2

Quot, & quæ sint genera, & species habere.

HAbere diuiditur tanquã supremus genus in diuersos modos habendi distinctos per diuersas res habitas, quibus diuersis modis se accõmodat corpus: vt habere vestes, aliud genus est, ac habere arma, & quodlibet horũ diuiditur in alias species, quales sunt tunicatũ esse, loricatũ esse, & aliæ similes, & ex his generibus, & speciebus vsque ad indiuidua, quæ sunt Petrũ, aut Ioannẽ esse calceatum, tunicatũ, aut loricatum, constituitur ordinatio prædicamentalis. 3

Quot, & quæ sint proprietates huius prædicamenti.

PRima proprietas habere est, quod magis, & minus suscipiat, nam eques armatior est pedite, & magis calceatus dicitur, qui caligis simul, & calceamentis ornatus est, quam qui solis calceamentis. Secunda proprietas est, non habere cõtrarium, nam esse calceatum, & loricatũ non

non sunt opposita. Sed vtraque hæc proprietas cõmunis est aliis rebus, circa quam notat bene D. Th. opusc. 48. tract. de sex vltimis prædicamentis, cap. 3. non esse inter se repugnantes: quia licet suscipere magis, & minus proprie sumptum procedat ex maiori, vel minori admixtione contrarii, & ideo nihil possit ea suscipere, nisi cõtrarium habeat, sed magis, & minus non attribuũtur huic prędicamẽto proprie sumpta, sed improprie, hoc est, secundũ quandã extẽsionem, quia pluribus vestibus, aut armis, pulchrioribus vè ornatur corpus, ideo bene hoc modo sumpta magis, & minus cõuenire possunt huic prędicamẽto, licet non habeat contrarium.

4 Vltima proprietas eius est, quod adiacentiã inter plura necessario dicat, ita vt vnũ sit actu in alio: nisi enim vestes, aut arma sint in homine, nõ dicetur vestitus, vel armatus, nec habere illa secundũ specialẽ significationẽ huius prædicamẽti (quãuis alio titulo possessionis possit ea habere,) quod in aliis nõ est necessariũ, nã corpus potest habere vbi, & sitũ, etiã si actu nõ circũscribatur loco, ideo hęc proprietas videtur conuenire quarto modo huic prædicamento.

QVAESTIO VNICA.

An habere sit aliquid intrinsecum, & inhærens, uel in sola denominatione extrinseca consistat.

CIrca hanc quæsti. reiicienda in primis est opinio quorundã modernorum, qui nihil intrinsecũ inueniẽtes in eo, quod est habere, dixerũt non esse speciale prædicamentũ, sed hoc est contra cõmunem consensum totius scholæ, quę cum Arist. tenet decem esse prædicamenta, & habere esse vnum ex eis, quod si excludatur, nouem erunt tantum. Et etiam contra rationem, qua probabitur specialem rationem, & prædicamentalem habere, licet imperfectã, ac diminutam.

Hac ergo refutata sententia, est alia modernorum, qui in sola denominatione extrinseca à vestibus, aut armis consistere aiunt hoc prædicamẽtum, pręter quam nihil intrinsecum, vel inhærens dicit. Probant primo, quia habere nõ est aliud, quã esse vestitũ, vel armatũ; ergo forma, à qua denominatur corpus, sunt vestes, vel arma; sed hęc non inhærẽt ei, sed extrinsece adiacent illud circundãtes; ergo non dicit aliquid intrinsecum, vel inhærens, sed extrinsecam solum denominationem ab eis. 5

Secũdo, ex eo, quod homo habeat vestes, vel arma, nullus modus realis, & intrinsecus potest ei aduenire, pręter relationẽ propinquitatis, vel cõtactus ad illa; sed cõstat hũc respectũ generalẽ esse, & ideo nõ pertinere ad hoc prædicamentũ; ergo nihil speciale intrinsecũ dicit, sed solã denominationẽ extrinsecã à vestibus, vel armis; cuius signũ est, quod etiã si vestitus, vel armatus homo, vestibus, aut armis spolietur, nihil reale intrinsecũ, aut sibi inhęrẽs amittit; ergo neq; aliquid sibi inhęrẽs acquirit, dum induitur vestibus, aut armis, sed solum acquirit, & amittit extrinsecã denominationẽ ab eis, quare in hac sola cõsistit ratio formalis huius prædicamẽti. Hęc tamẽ opinio falsa probabitur q. sequẽti, vbi ostendã solã denominationẽ extrinsecã, non posse efficere prædicamentum speciale.

Nostra igitur sentẽtia opposita est, nẽpe habere, præter denominationẽ extrinsecã à vestibus, aut armis, modũ aliquẽ formaliter inhærentẽ corpori cõtinere; & hũc modũ esse enti- 6

tatem realem absolutam, includere tamen respectum secundum dici ad vestes, vel arma, ita vt ratio formalis huius prædicamenti absoluto simul cum respectu constet.

Sed quinam sit modus iste inhærens corpori, ex doctrina Aristotelis colligi debet, qui lib. 5. Metaphysi. cap. 10. sic loquitur de hoc prædicamento. *Habitus autem dicitur tanquam quidem habentis, & habiti actus, sicut actio quædam, aut motus: nam cum hoc quidem efficit; illud vero fit, media est effectio, ita, & habentis vestem, & vestis habitae est media habitus, hunc itaque habitum, quod non contingit habere manifestum est, ad infinita enim progrederetur, si habiti esset habitum habere.* Quibus verbis duo expresse docet. Primum, quod inter vestem, & hominem vestitum aliquid est mediū, sicut inter agens, & effectum media est actio, & hoc medium inter vestem, & hominem vocat actum habendi, seu habitionem, (vt sic loqui liceat ad hæc explicanda.) Docet secundo, quod hic actus medius non habetur medio alio habitu, ne in infinitū procedatur, quia non est quod habetur, sed ratio habendi: vnde seipsa, & non per aliud medium conuenit homini vestito, aut armato.

Et ex vtroque colligo hoc arg. ad probandam nostram sentētiam, nam si inter corpus, & vestem est aliquid medium, quo haberi dicūtur vestes, medium hoc ex parte corporis se tenet; ergo aliquid reale in eo est, & accidentale quidē, cū adesse, & abesse possit, dum homo induitur, & spoliatur vestibus; quare necesse est formaliter inhærere eidē homini. Præterea, si medium hoc nō habetur per aliud mediū, sed seipso, quia est ratio habendi: sequitur nō esse extrinsecū homini, sicut vestes, nā si extrinsecū esset, per aliud medium haberetur, sicut habētur vestes, ergo est aliquid intrinsecum ei inhærens.

Sed quid sit hoc mediū intrinsecū, in quo consistit formalis ratio huius prædicamēti, ex doctrina eiusdē Aristo. 3. lib. de partibus animaliū. cap. 1. colligendū est, vbi asserit, naturā dedisse animalibus vestes, quibus operiātur, vt autē, pilos, lanam, aut quid simile; & arma, quibus possint se defendere ab aliis, & etiā in ea offendere, si opus fuerit; hominē vero nudū edidisse, intellectū tamen ei tribuēs, quo propria industria posset sibi vestes, & arma quærere, & ex rebus aliis ea conficere. 7

Ex quibus duo colliguntur valde notāda, in quibus differt homo à ceteris animalibus. Primū est, quod vestes, & arma eorū sunt partes integrantes suorū corporum: vnde non dicuntur ea habere proprie, sed cōmunissima, atque impropriissima ratione, non pertinente ad hoc prædicamentum, sicut dicuntur habere pedes, aut caput; vestes vero, & arma solius hominis sunt, quædā alia corpora sibi extrinseca, quæ proprie dicuntur ei adiacere, & ideo proprie dicitur ea habere, & speciali, ac propriissima ratione dicitur vestitus, & armatus, quare ei soli proprie conuenit prædicamentum, habere, vestimus quidē simias, & armamus equos, nec dicuntur vestiti, vel armati proprie, sed per quandam analogiam, & similitudinem ad hominem, quare nec dicuntur proprie habere vestes, & arma secundum rationem formalem huius prædicamenti.

Secundū, quod colligitur est, naturā loco vestium, & armorum dedisse homini naturalē aptitudinē, & accōmodatianē ad illa induēda, per quā 8

aptitudinem speciali modo eisdẽ sese aptaret, & accõmodaret, dum eis indueretur; & ratione huius accommodationis specialem ornatum, & quasi naturalem ei tribuunt vestes, & arma; cęteris vero animalibus suas vestes, & arma tanquam partes integrantes corporũ habentibus, nec dedit natura, nec necesse fuit, daret, nec talem aptitudinem, & accomodationem ad extrinsecas vestes, & arma: vnde nec eis tribuunt quasi naturalem ornatum, sicut homini, sed quasi artificiatum, & nimis improprium.

Ex quibus infero, quod dum homo nudus est solum habet aptitudinem naturalem, & quasi aptitudinalem accomodationem & coaptationẽ ad vestes, & arma, sed dum eis induitur, exit in actum talis aptitudo, non quidẽ in actum qui sit actio, sed qui sit modus formalis actualis accõmodationis, & coaptationis in eo productus aliquo modo similis actioni, & passioni, in quantũ vestes, & arma dicuntur vestire, & armare hominẽ, & homo ipse dicitur vestiri, & armari, 9 vestitusq. & armatus esse. Et modus iste actualis accõmodationis, & coaptationis vocatur habitus, seu habitio, quem Arist. docuit esse medium inter vestes, & hominẽ, & non haberi per alium modũ, sed seipso inesse homini, tanquã medio habẽdi vestes, & arma. In hoc igitur modo absoluto, includente tamen respectum secundum dici ad vestes, & arma, & extrinsecas etiam denominationes ab eis consistit ratio formalis huius prædicamenti: quam extrinsecam vocant aliquãdo D. Thom. & alii antiquiores Interpretes, propter easdem denominationes extrinsecas, quas includit, non certe modum intrinsecum, & inhærentem excludere volentes.

Ad primum argum. alterius opinionis neganda est prima consequẽtia, quod à solis vestibus, & armis denominetur homo vestitus, & armatus, sed primo, atq; formaliter denominatur ab actuali modo accommodationis, & coaptationis ei inhærente; deinde à vestibus, & armis denominatione extrinseca, in qua non cõsistit principaliter ratio huius prædicamenti, sed in alia denominatione formali.

Ad secundum negandum est primum antecedẽs, quod nullus modus realis oriatur in homine, ex eo, quod vestibus induatur: oritur enim modus actualis accommodationis inhærens, vt explicatum est, quẽ modum amittit, dum vestibus, & armis spoliatur, & alium de nouo acquirit, si iterum induatur. Ratione igitur huius modi formalis, & intrinseci, intrinsecum quoque, atque formale cõcretum habet hoc prædicamentum.

QVAESTIO GENERALIS PRO OMNIBUS SEX VLTIMIS PRĘDICAMENTIS.

An ratio formalis eorum consistat in aliquo intrinseco, & formaliter inhærente, uel in sola denominatione extrinseca.

PRiusquam probabiles sententias adducamus, excludenda est illa 10 tanquam improbabilis eorũ, qui tenuerunt ex decem prædicamentis, sola quatuor prima, nempe substantiam, quantitatem, relationẽ, & qualitatem esse proprie prædicamenta; reliqua vero sex solum esse quasdã complicationes, seu aggregationes quorundam prædicatorũ minus imperfectorum, ex quibus, nec genera, neque

neque species, sed nec prædicamentales ordinationes constitui possunt, nisi per quandam similitudinem, & analogiam ad illa quatuor, & ideo inquiũt Aristotelem paucissimis verbis, & perfunctorie admodum genera, & species eorum distinxisse. Hoc vero probabilitate prorsus caret, cũ Aristoteles cap. de incomplexis absque distinctione enumerauerit decẽ prædicamenta, & postea quatuor illis propositis enumerauerit actionem, & passionem cum reliquis, & suis locis de singulis probatũ sit proprias rationes prędicamentales habere, genera etiam atque species, quamuis imperfectissima, & quorum non est adeo frequens vsus in scientiis, & ideo paucis verbis explicata sunt ab Aristotele.

11 Hac igitur exclusa sententia falsa prima opinio est Scoti in 3. d.1. quæstio.1. in 4. d.13. quæst.1. & quodlib. 11. q.4. quibus locis hanc distinctionem relationum ex cogitauit. Quædam sunt relationes intrinsecus aduenientes, quæ posito fundamento, & extremis necessario insurgunt in eis, vt paternitas, & filiatio. Aliȩ sunt extrinsecus aduenientes, quæ adhuc posito fundamento, & extremis non necessario insurgunt, & ideo non ex natura extremorum proueniunt, sed ab extrinseco; tales sũt relatio vnionis inter materiam, & formam, & relatio inter locatum, & locum, de quibus constat, quod existentibus extremis, nempe materia, & forma, vt dũ separatur anima à corpore, atque etiã locatum à loco eum deferens, non sequitur relatio vnionis, aut locationis inter illa, nisi rursus ab aliqua causa efficienti, & proinde extrinseca vniantur. Et in his relationibus extrinsecus aduenientibus ait consistere rationes horum sex prædicamentorum. Erit itaque prædicamentum actionis relatio ad principium, seu causam efficientem, à qua procedit effectus, & passio relatio ad eandem vt imprimentem effectum in passo. Vbi, relatio corporis ad locum, aut spatium loci. Quando, relatio rei ad propriam durationem. Situs, relatio corporis secundum suas partes ad locum. Et, habere, relatio eiusdẽ corporis ad vestes, vel arma; distingui autem sufficienter hæc sex prædicamenta ait.

Probat Scotus hoc argumen. Petrum esse in loco, vel habere vbi, nõ est Petrus ipse, nec locus eum circundans, ergo cum sit aliquid, erit relatio eius ad locum dumtaxat. Probatur consequentia, quia cum superficies continens Petrum ei non inhæreat, nihil aliud acquirit, dum incipit esse in loco præter relationem ad locum, nec aliquid aliud amittit, dum recedit à loco præter eandem relationẽ; ergo, vbi, nihil aliud præter relationem erit. Sicque de cæteris quinque prædicamentis, quibus idem argumen. applicari potest. Eandem fere sententiam Scoti sequuntur Capreol. in 2. d.2. quæst. 1. & Soncinas 5. Metaphy. q.6. ad 4. nam licet illam distinctionem relationum non admittant asserunt tamen sex vltima prædicamenta non consistere in aliquo absoluto, nec in absoluto simul cum respectu, sed puros quosdam, & solos respectus includere. 12

Hæc tamen opinio duo continet falsa, nam primo falsum est, quod dẽtur tales relationes, quas vocat Scotus extrinsecus aduenientes. Secundo falsum est etiam, quod si darẽtur, in eis solis posita esset ratio formalis horum prædicamentorum.

Probatur autem primo, quod non dentur. Relationem extrinsecus ad- 13

uenientem vocat Scotus eam, quæ posito fundamēto, & extremis nō sequitur, aut nō cōsurgit: sed impossibile est, quod positis extremis cum fundamento non consurgat in eis relatio; ergo impossibiles sunt tales relationes. Probatur minor, quia extrema omnia relationis sunt talia per fundamentum, siue ab extrinseco eis proueniat relatio, siue ab intrinseco, ergo repugnat poni fundamentum in eis, quin sequatur relatio. Gratia exempli, duo alba sunt extrema similitudinis, per albedinem in vtroque positam, duo homines extrema paternitatis, & filiationis per generationem actiuam, & passiuam, & ideo repugnat naturaliter, quod posito fundamento, & extremis, non sequatur in eis relatio. Quod in exemplis etiam Scoti non est minus euidens, nam relatio vnionis inter materiam, & formam fundatur in actione, per quam ab agente vniuntur, (quam vocant vnitionem,) & relatio loci ad locatum, & locati ad locum (si ex parte vtriusque realis est.) fundatur in approximatione, seu commensuratione locati ad locum, aut circūscriptione loci ad locatum: sed naturaliter est impossibile, quod locatum sit approximatum, aut commensuratum loco, aut quod locus circunscribat locatum, & non sequatur talis relatio; ergo impossibiles sunt tales relationes.

14 Deceptio vero Scoti fit manifesta, quia in suis exemplis solum ponit extrema, & non fundamentum in eis, nempe materiam, & formam, nulla facta mētione vnitionis, quæ fūdamentum est, locatum quoque, & locū sine circūscriptione, aut approximatione, quod est ponere extrema nuda, aut materialiter accepta, non formaliter, vt sunt extrema relationis, quod habent per fundamentum: quare non est mirum, si eis sic positis non sequatur relatio, positis vero cū fundamento impossibile est. Quod etiam reperitur in cæteris relationibus, nam licet ponas duos homines, nisi ponas vnum procedere ab alio per generationem, quæ est fundamentum relationis, non sequitur in eis relatio paternitatis, & filiationis: hac vero posita necessario sequitur. Et ecce quo pacto friuola est, & sine fundamento distinctio Scotica relationum.

Sed probatur secundum, quod etiam si darentur tales relationes, nō posset in eis solis consistere ratio formalis horum prædicamentorum. Et sumo ad id probandum prædicamenta actionis, & passionis, argumentorque hoc modo, Actio, & passio sunt idem motus, ita vt actio nō sit aliud quam motus, vt procedit ab agente, & passio motus vt receptus in passo, sed motus, vt procedit ab agente, dicit entitatem absolutam viæ, præter respectum ad agens, & passio eandem entitatem receptam, præter respectum ad passum; ergo de his duobus prædicamentis euidenter probatur, non posse consistere in solo respectu. Et eodem modo potest probari de aliis, quamuis in his duobus magis sit manifestum. 15

Probatur secundo, quia si prædicamenta hæc in solis, & puris relationibus consistunt, impossibile est distingui à prædicamento ad aliquid: ergo cum certum sit, & a Scoto concedatur ab eo distingui, nō possunt consistere in sola relatione. Probatur antecedens ex definitione prędicamenti ad aliquid. Relatiua prædicamenti ad aliquid sunt, quorum totum suum esse est ad aliud referri, sed totum esse horum prædicamento- 16

mentorum eſt referri ad aliud; ergo ſunt relatiua illius prædicamenti. Probatur minor, quia ſi in ſola, & pura relatione conſiſtunt, cum relatio nihil abſolutum dicat, ſed ſolum eſſe rationem referendi ad aliud, totum eſſe horum erit relatio, & ex conſequenti totum erit referri ad aliud.

Secunda opinio oppoſita eſt aſſerens hæc vltima prædicamenta in ratione pure abſoluta conſiſtere, non quidem intrinſeca, aut inhærente, ſed pure extrinſeca, quam conſequitur reſpectus ad extrinſecum, non tamē pertinēs ad rationem formalem, aut eſſentialem eorum, ſed quaſi accidētalis, vt prædicamentum, vbi, non eſt aliud, quam locus, vt denominans extrinſece locatum, ſicque de reliquis. Ita Heruens quodlib. 1. quæſt. 9. Iauellus 5. Meta. quæſtio. vltima, Sotus quæſt. vnica de ſex vltimis prædicamentis, Bonſeca 5. Metaphy. cap. 15. quæſt. 7. ſect. 3.

17 Probatur à ſufficiēti partium enumeratione, nam hæc prædicamenta non dicunt nudam relationem, vt probatum eſt contra Scotum, nec abſolutam ſimul cū reſpectu, quia hoc eſt aggregatum per accidens ex rebus diuerſorum prædicamentorum. Nec etiam dicunt rationem pure abſolutā intrinſecam; ſeu inhærentem, quia Ariſtoteles, & cum eo tota ſchola vocat ea prædicamenta adiacentia, atque extrinſeca, & merito, cum vbi, non ſit aliud quam extrinſece circunſcribi loco, & veſtitum eſſe, extrinſece circunſcribi veſtibus, ſicque de cæteris; ergo neceſſe eſt rationem formalem eorum abſolutam, & omnino extrinſecam ponere.

Hæc etiam ſententia falſa probatur duplici argumento. Primo, quia prædicamentum dicit ordinationem ex generibus, & ſpeciebus conſtitutam; ſed genera, & ſpecies non poſſunt conſtare, aut fieri ex ſola denominatione extrinſeca, cum dicant naturam realem, & intrinſecam; ergo nec prædicamentum ex ſola denominatione extrinſeca conſtare poteſt. Præterea, denominatio extrinſeca nihil ponit in re denominata, & ideo nouam denominationem extrinſecam admittunt omnes in Deo, vt quod ſit creator in tempore: quam denominationem non habuit ab æterno, ergo ſi ſola denominatio extrinſeca ſufficit conſtituere hæc ſex prædicamenta, Deus poterit in eis collocari abſque vlla ſui imperfectione, aut limitatione, quod ſuperius probauimus falſum.

Secundo, quia de duobus ſaltem prædicamentis euidenter probatur non conſiſtere in ſola denominatione extrinſeca, nempe de prædicamento paſsionis, &, vbi: propria enim, & formalis ratio paſsionis conſiſtit in receptione motus, vel actionis in paſſo; ergo formaliter dicit rationem inhærentem, & non ſolum extrinſecam. Vbi etiam eſt proprius terminus motus localis, ergo in eodem mobili debet recipi, in quo recipitur motus; ſed motus formaliter inhæret mobili, cum ſit actus mobilis, prout mobile eſt, vt definit Ariſtoteles 3. lib. Phyſicorum in principio, ergo vbi etiam inhærebit mobili, & non erit ſola denominatio extrinſeca.

Vltima opinio, quam tenent cæteri omnes interpretes Ariſtotelis non ſolum cap. præſenti, ſed etiam 5. Meta. capite. 15. aſſerit rationem formalem horum prædicamentorum 18

in modo aliquo absoluto, & inhærente in subiecto consistere simul includente respectum secundum dici ad aliquid extrinsecum, atque etiã extrinsecam denominationem ab eo, vt prædicamentum vbi, includere realem præsentiam in loco, aut spatio loci: & hanc præsentiam modum esse absolutum in corpore inhærentem cum respectu secundum dici ad locum, aut spatium, & præter hanc includere etiam denominationem à loco ipso, si localis sit præsentia. Hęc est probabilior sententia, & tenenda.

Probaturque ex refutatione aliarum opinionum hoc modo. Hæc prædicamenta non dicunt solum respectum, vt probauimus contra Scotũ, nec solam denominationem extrinsecam; ergo dicunt aliquam rationẽ absolutam, & intrinsecam, quia respectus in aliquo absoluto debet includi, vt non pertineat ad prædicamentum ad aliquid. Quod vero abso
19 lutum cum respectu non sit vnum per accidens probatum est in prædicamento ad aliquid, nam cum includatur respectus essentialiter in ratione absoluta, non concurrunt ad constituendum vnum per modũ compositionis, & ideo non efficiunt vnum per accidens, sed absolutum includẽs essentialiter respectum, vnum per se est, ad cuius prædicamentum pertinet respectus ipse, & non ad prædicamentum ad aliquid, quod in potẽtiis, habitibus, & scientiis necessario concedendum esse probauimus, nec respectus isti sunt transcendentales, quia nec omnibus prædicamentis, nec pluribus sunt communes, sed ad solum prædicamentum absoluti, in quo includuntur, & cuius essentiã complent, reducuntur.

Ad argumen. Scoti neganda est consequentia, quod, vbi, sit sola relatio ad locum, sed est realis præsentia in modo absoluto, & inhærente locato consistens, atque includens respectum ad locũ, vel denominationẽ extrinsecam ab eo.

Ad argumentum secundæ opinio 20
nis neganda est secunda pars antecedentis, quod prædicamenta hæc non dicant absolutum cum respectu: negandum est etiam, quod tale absolutum cum respectu sit ens per accidens, quia cum respectus ipse nõ pertineat ad prædicamẽtum ad aliquid, nec concurrat simul cum absoluto ad constituẽdum vnum tertium per modum compositionis, sed tanquam complementum essentiale eiusdem absoluti in eo includatur, & ad idem met prædicamentum reducatur, vnũ per se est absolutum cum respectu, & vnam rationem prædicamentalem, licet imperfectam constituere potest.

VLTIMA PARS LIBRI PRAEDIcamentorum, quam post prædicamenta vocant.

CAPVT XI. DE OPPOSITIS.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De oppositis autem, quot modis solent opponi, dicendum est.

Breuis

Breuis expositio textus.

1 POST explicationem prædicamẽtorum, quædam proponit Aristoteles declaranda, quæ sunt quasi modi quidam, aut rationes incompletæ multis prædicamẽtis communes, quas à prædicamentis propter vtranque rationem excludit, nempe propter transcendentem, & incompletam. Sunt autem quinque, oppositio, prius, & posterius, simul, motus, & diuersi modi habere, ideo per quinq; capita sequentia vsque ad decimum quintum explicationem eorum, & totum librum absoluit.

Intentum Aristotelis in hoc vndecimo capite est, explicare naturam oppositionis, & species ei9, & in duas partes diuiditur. In prima diuidit oppositionem in quatuor genera, & explicat singula membra. In secunda speciales conditiones contrariæ oppositionis enumerat. Oppositio inquit Aristoteles quadruplex est, relatiua, contraria, contradictoria, & priuatiua.

Relatiue opposita dicuntur illa, quorum totum suum esse est ordinari ad aliud, vt pater, & filius, simile, & aliud sibi simile opponuntur relatiue. Contrarie opposita ait esse illa, quæ cum ad inuicem non ordinẽtur, sunt tamen sibi repugnantia, vt calor, & frigus. Sibi autem repugnare, idem est, ac esse formas sibi repugnãtes circa idem subiectum; & per hoc distinguntur ab oppositis contradictorie, & priuatiue, per primam vero particulam à relatiue oppositis.

2 Oppositio priuatiua est eorum, quæ nata sunt fieri circa idem subiectum, vt cæcitas, & visus, aut cæcum, & videns, hoc est circa subiectum aptum habere vtrunque: vt cæcitas, & visus circa oculum, non circa lapidem, in quo nulla est aptitudo ad visũ, ideo homo dicitur proprie cæcus, lapis vero solũ dicitur non videns.

Vltima oppositio, & maior, aut perfectior omnibus est contradictoria, quæ nullum habet medium, cum tamen reliquæ medium habeant. Nec conuenit rebus, nisi vt à nobis concipiuntur, & vocibus significantur, & ideo eam definit Aristoteles per affirmationem, & negationem dicens: ea opponuntur contradictorie, quæ tanquam affirmatio, & negatio repugnant, idest, quæ per affirmationem, & negationem repugnare censentur, vt Petrus sedet, & non sedet.

In secunda parte capitis explicat conditiones contrariorum, quarum 3 prima est, quod bono necessario contrariatur malum, malo vero non solum bonum, sed etiam aliud malum. Secũda conditio est, posse vnum existere in rerum natura sine altero, vt album sine nigro, in quo distinguntur à relatiuis, quorum vnum esse sine altero repugnat. Tertia conditio, contraria nõ possunt simul esse in eodem subiecto, vt idem corpus non potest simul esse album, & nigrum. Quarta cõditio, contraria possunt fieri circa idem subiectum genere, vel specie, vt album, & nigrũ circa Petrum, & Ioannem, qui sunt eiusdem speciei, atque etiam circa hominem, & equum qui sunt eiusdẽ generis. Vltima conditio est, quod cõtraria sint sub eodem genere proximo, aut sub diuersis, vt album, & nigrũ sub eodẽ genere proximo coloris, virtus, & vitiũ sub diuersis: quod tamẽ sic intelligi debet, vt semper, & necessario sint sub eodẽ genere proximo, aut remoto, intermedio vel supremo, vt virtus, & vitiũ sunt sub eodem genere remoto habitus, & sub eodem genere supremo qualitatis.

CAPVT

CAPVT XII. DE modis prioris.

TEX. ARISTOTELIS.

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter, primo quidem, & maxime proprie.

Breuis expositio textus.

1 INtentum huius capitis est explicare modos prioritatis, nec diuisione indiget, quia solum in eo explicat Aristoteles quatuor modos prioritatis, qui suo tempore circunferebantur in schola, quibus ipse addit quintum à se inuentum. Primus modus prioritatis est, secundum quem vnũ dicitur prius tempore altero: vt qui hodie nascitur, dicitur prius tempore eo, qui nascitur cras. Secundo modo illud dicitur prius altero, à quo non valet subsistendi consequentia, qua ratione vnum dicitur prius duobus, & quodlibet prædicatum superius prius inferiori, quia valet cõsequentia, sunt duo, ergo est vnum; non tamen est vnum: ergo sunt duo, est homo, ergo est animal; non tamẽ est animal; ergo est homo. Tertius prioritatis non est in ratione essendi, sed ordinis, & reperitur inter illa, quæ sic sunt ordinata, vel ordinabilia, vt in tali ordinatione vnum sit prius, aliud posterius: vt in oratione priores sunt elementa, seu litteræ syllabis, & syllabæ priores dictionibus, & in numero ternario prima, & secunda vnitas priores tertia. Quarto modo digniora, aut honorabiliora dicuntur priora minus dignis. In qua significatione priores apud se vocare solent aliqui eos, quos plus diligunt, vel alia de causa pluris faciunt. Sed hunc modum prioritatis improprium dicit esse Aristoteles, quia non fundatur in esse rerum, vel in naturali ordinabilitate earũ, sed solum in apprehensione hominum. His quatuor modis 5. addit Aristoteles, quo prius dicitur illud respectu alterius, quia causa illius est, quã uis sit simul tempore cum eo: vt homo dicitur prius quam risibile, quia est causa eius, & vniuersaliter omnis causa prior est suo effectu hoc genere prioritatis. Ex his autem quinque modis secundus, tertius, & quintus, dicuntur prioritates naturæ: omnes vero sunt prioretates reales, quibus addere possumus prioritatem secundum rationem, qua illud dicitur altero, quod licet non sit reipsa eo prius, bene tamen nostro modo intelligendi, vt in secundis intẽtionibus, & relationibus rationis est manifestum. Omnia, quę dicta sunt de modo prioris, intelliguntur de modo posterioris secundum eandem proportionem.

CAPVT XIII. DE modis simul.

TEX. ARISTOTELIS.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem, & propriissime, quorum generatio in eodem est tempore.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristotelis est explicare modos, quibus vnum dicitur simul cum altero, nec diuisione indiget cap. quia solum in eo tradit Aristoteles tres modos simultatus, quorum 1

primus

Primus est, quo aliqua dicuntur simul tempore, quæ simul generantur, vel fiunt in rerum natura.

Secundus modus est, quo aliqua dicuntur simul natura, & sunt ea, quæ dicuntur ad conuertentiam, & neutrum est causa alterius: vt pater, & filius, simile, & aliud sibi simile, & in vniuersũ omnia relatiua prædicamẽti ad aliquid, quorum proprietatem esse diximus ex mente Aristotelis, quod sint simul natura, & cognitione. Licet enim materialiter sũpti pater, & filius, hoc est vt generans, & genitus ille sit prior natura, quia est causa, & iste posterior, quia effectus, sub formali ratione relatiua patris, & filii simul natura sunt.

2 Tertius modus simultatis versatur inter differentias ex æquo diuidentes genus, & species per eas constitutas, ex æquo autem diuidere genus est, æquè proxime illud diuidere, vt rationale, & irrationale dicuntur simul natura, non tamen rationale, & rep tile aut aquatile, quia rationale, & reptile, non diuidunt æque proxime animal, sed reptile solum diuidit animal iam contractum per irrationale, rationale vero immediate. Ideo non sunt simul natura. Et quæ de differentiis dicimus, de speciebus per eas constitutis secundum candẽ proportionem intelligendum est.

CAPVT XIIII. DE speciebus motus.

TEX. ARISTOTELIS.

Motus autem species sunt sex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & secundum locum mutatio, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum Aristotelis est explicare naturam specierum motus; & diuiditur caput in duas partes. In prima enumerat sex species motus. In secunda quot, & quæ sint contraria motui, & speciebus eius. Sumit autẽ motum Aristoteles vniuersaliter pro omni mutatione physica, quo pacto eum definiuit 3. lib. Physic. quod sit actus entis in potentia, secundum quod in potentia, nec vocat species motus eas, quas enumerat, quia intelligat veras esse species, aut motum verum esse genus. Quia cum motus, & species eius sint entia incompleta, & ideo non prædicamentalia, nec verum genus ipse est, nec illæ sunt veræ species, sed dicuntur quodammodo species, idest modi essentialiter diuersi eiusdẽ motus. In hoc igitur sensu asserit species motus esse sex. Prima est generatio, per quam producitur substantia, vt homo. Secunda corruptio, per quam desinit esse substantia, vt mors, vel desitio hominis. Tertia est augmentatio, per quam res maiorem quantitatem acquirit, quam habebat, & ideo augeri dicitur. Quarta diminutio, per quam deperdit aliquam quãtitatem ex ea, quam habebat prius & propterea fit minor. Quinta est alteratio, per quã res acquirit qualitatem, quam prius non habebat, vel cõtrariam ei, quam habebat prius, aut denique intensionem, aut extẽsionem in eadem, quam iam habebat: vt dum aqua calida magis calefit, quia plures gradus acquirit in eisdẽ partibus calidis, vel ad nouas nondũ calefactas extẽditur calor. Motus autẽ localis est, per quẽ corp' acquirit, vbi, aut realẽ pręsẽtiã. Itaq; nõ dicitur localis, quia proprius terminus eius sit locus, sed quia vbi-

vbi quod acquirit,semper est præsentia localis,hoc est commensurata loco,à quo circunscribitur,licet supernaturaliter possit acquirere vbi sine loco.

2 In secunda parte capitis docet Aristoteles motum in communi consideratum habere vnum contrarium, nempe quietem,quemlibet vero motum specialẽ duo asserit habere opposita, vnum sub ratione communi motus,aliud sub ratione speciali, vt est talis motus. Exempli gratia,generatio,vt est motus,habet quietem in communi pro contrario, sed vt est motus ad substantiam, habet pro cõtrario quietem in substantia, & eodem modo intelligendũ est de cæteris speciebus motus: sed dum asserit Aristoteles motum in communi habere pro contrario quietem in communi, & motum in speciali,quietem in communi, & in speciali, non de propria contrarietate loquitur, sed de communi, & impropria pro quocunque genere oppositionis, quia motus,& quies,aut talis motus,& talis quies non opponuntur contrarie, sed priuatiue.

CAPVT XV. DE modis habere.

TEX. ARISTOTELIS.

Habere secundum plures modos dicitur, aut enim vt habitum, & dispositionem,aut aliã aliquam qualitatem.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristotelis est tradere omnes modos,vel acceptiones,quibus aliquid habere dicimur. Caput diuisione non indiget, quia solum in eo enumerat Aristoteles septem modos, habere, quorum primus est, secundum quem dicimur habere qualitatem,vt intellectum, virtutes, & scientias. Secundus modus est habere quãtitatem,vt corpus dicitur habere,magnitudinem bicubitam, aut tricubitam. Tertius est, habere non ea quæ inhærent corpori, sed quę eũ circunstant vel extrinseca sunt ei,vt habere vestẽ,vel arma. Quarto modo dicitur aliquid habere aliud non in toto corpore,sed in aliqua eius parte, ratione cuius totum corpus dicitur illud habere,vt habere nasi cornitatem,vel anulum in manu,aut pileũ in capite. Quintus modus est habere partem ipsam,vt caput,vel manum. Sexto modo dicitur vnum habere aliud,quia continet illud:vt amphora dicitur habere vinum. Vltimus modus habendi est per possessionem,vt vir dicitur habere vxorem, vxor virum, atque etiam homo habere pecunias. Plures alios modos habendi enumerat Aristoteles 5. Metaphysi. cap.23. textu 28. sed hos ait magis esse in vsu,& ideo pro dialecticorum vsu, & captu sufficere. Et nos etiam sufficere dicimus hæc adnotasse circa librum prędicamentorum ad maiorem Dei gloriam, & studiosorum vtilitatem.

FINIS.

COM-